This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

~~XIX. D.~~
Y40 te 118

יהוה

I

METROLOGICORUM SCRIPTORUM
RELIQUIAE.

COLLEGIT RECENSUIT PARTIM NUNC PRIMUM

EDIDIT

FRIDERICUS HULTSCH.

VOLUMEN I

QUO SCRIPTORES GRAECI CONTINENTUR.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXIV.

Rec'd. Aug. 29. 1879.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Cum quattuor fere abhinc annis res metrologicas Graecorum et Romanorum describere instituissem, non mediocris periculi casus incidit, ut statim in primordiis operis multis obstaculis implicitus propositum iusto ac definito spatio exsequi non possem. Nam cum alias eius disciplinae partes vidi adeo incultas iacere, ut brevius de iis disputare difficillimum esset, tum, quo altius inquisivi, eo magis intellexi ad veteres scriptores, quorum auctoritate in rebus metrologicis nitimur, minime ita aditum patefactum esse, ut commode aut aliquo cum fructu uti iis liceret. Quapropter simulac metrologiam absolvi, tamquam incohato, non perfecto opere accinxi me ad scriptorum metrologicorum reliquias et colligendas et edendas. Nec tamen hoc uno munere suscepto rem bene peragi posse existimabam, quippe cum Heronis etiam libri geometrici et stereometrici, quibus gravissima de mensuris praecepta contineri cognovissem, quasi viva voce me admonerent, ut tandem aliquando ederentur. Haec igitur mihi proposueram, et paratus eram, quidquid in me esset virium ac studii, ea consilia impigre ad exitum perducere. Verum tamen, credo, infinitam moram et sustentationem ea res habuisset, nisi viri excellentissimi duo, qui Regi Saxoniae adsunt supremi consiliorum administri, FRIDERICUS FERDINANDUS LIBER BARO DE BEUST et IOANNES PAULUS DE FALKENSTEIN insigni favore ita adiuvare voluissent meam quantulamcunque operam, ut libri manu scripti tres, quibus omnium primum egerem, Parisiis ex bibliotheca Imperatoria mihi mitterentur, et postea, cum ipse Parisios profectus essem, reliqui codices quos aditurus essem sine ulla cunctatione etiam ad domesticas lucubrationes traderentur. Sic peril-

lustrium virorum benevolentia effecit id quod alioqui fieri non potuit, ut inter media scholastici muneris officia Parisinae bibliothecae copiis satis ad propositum uterer; cuius rei gratias quantas maximas possum omni qua par est reverentia hic refero.

Eiusdem commorationis Parisinae nunquam recordor, quin gratissimam memoriam repetam spectatissimorum virorum DE WAILLY et CLAUDE, quorum alter quaerenti mihi per litteras de Heronianis libris non gravate respondit spemque propositi exsequendi, cum etiamtum dubia esset, confirmavit, alter, cum Parisiis alia super alia brevi spatio poscerem — nam ex permultis codicibus fragmenta colligenda erant — indefesso studio nulla in re defuit.

Prima consilia et huius libri et Heronis edendi communicavi cum THEODORO MOMMSEN, cuius auctoritatem ita colo ac suspicio, ut nihil in litteris elaborare soleam, nisi si ille cognoverit cognitumque probaverit. Atque idem non solum petenti mihi facile concessit repeti a me in hac collectione Maeciani librum de asse, quem ipse tam emendate edidit, ut vix quicquam mea opera addi posse viderem; sed etiam de Columellae codice olim Sangermanensi Petropolim scripsit ad AUGUSTUM NAUCK, qui ad libri V initium, quod in altero volumine editurus sum, variis scripturis sedulo adnotatis magno me obligavit beneficio.

Praeter codices Parisinos quattuordecim ipse usus sum Vindobonensibus tribus, cum ante hoc biennium aliquot dies in illa urbe moratus sum, et Monacensi uno, qui inter omnes Heronianos propriis quibusdam virtutibus excellit. Praeterea Vossiani codicis qui Eusebiana et Didymea continet apographum accepi amicissimo studio OTTONIS IAHN, cui me uberrimam de disciplina philologica institutionem debere usque pio animo recordor. Ac tabulas duas ponderum et mensurarum e Mutinensi codice descriptas nuper misit ad me per Theodorum Mommsen DETLEFUS DETLEFSEN, cuius benevolam operam iam Parisiis multis in rebus expertus eram. Tum ex Vaticano codice nonnulla metrologica precibus meis contulit WOLFGANGUS HELBIG, qui hunc alterum annum in Italia versatur in omni antiquitatis genere curiosissimus. Denique dicere vix possum, quan-

tum debeat hic liber ALFREDO FLECKEISEN, viro amicissimo, qui et nonnullos libros ignotos mihi — quis enim in tanta tam variorum scriptorum copia unus sciat omnia? — indicavit, et commendavit me viris doctissimis ac spectatissimis CAROLO HALM, GUILIELMO CHRIST, LEONHARDO SPENGEL, HENRICO KEIL, HERMANNO USENER. Quorum meritis quem quaeque huius libri pars fructum ceperit, infra singillatim demonstrabo; hic autem cunctis gratam tantae benevolentiae memoriam, sicuti par est, profiteor.

Priusquam ad id me converto quod maxime in hac praefatione propositum est, non alienum videtur rem diu variis iudiciis iactatam nunc tandem metrologicae scientiae auxilio absolvere. Niebuhrius enim cum Ciceronis orationum pro Fonteio et pro Rabirio fragmenta ex membranis rescriptis bibliothecae Vaticanae ederet (Romae 1820), in eo codice invenit duas paginas minoris formae, quae medici alicuius Graeci formulas quasdam medicinales, adscripto medicamentorum pondere, continere viderentur (v. apud Niebuhr. p. 16). Quam in rem accuratius inquirere noluit vir praestantissimus, gravioribus studiis intentus; *illud autem*, inquit, *nullo modo praetermittam*, *tribus in locis ubi pondera indicantur*, *conspectas esse notas numerorum quas indicas sive arabicas dicere consuevimus: et ita plane formatas quales antiquitus apud Indos et nunc apud universas Europae gentes scribuntur. — Illis certe locis numeri* 10. 100. 14. *perspicue apparent*, *quorum imaginem*, *propter rei novitatem*, *in tabula expressi. Atque ut testem haberem locupletem me vana specie deceptum haud fuisse*, *advocavi Iohannem Playfair V. Cl.*, *professorem Edinensem*, *qui forte in urbe aderat*, *isque me recte vidisse protinus agnovit.* Haec Niebuhrius: quae tanti momenti fuerunt ad historiam rerum mathematicarum, ut omnium quorum id interesset studia excitare deberent. Nec tamen plus quadraginta annorum spatio quisquam eam quaestionem persecutus esse videtur, cum nuper demum Cantor de originibus litterarum mathematicarum scribens (*Mathematische Beiträge zum Culturleben der Völker.* Halae 1863) rem impeditissimam ad liquidum perducere insigni animi ardore susce-

pit. Scripsit enim ad Principem Boncompagnium, qui nuper libris Leonardi Pisani editis summae laudis titulum meritus est; is vero mandavit Spezio, professori Romano, ut codicem denuo diligenter exploraret (v. apud Cantorem p. 123 s. 386 ss.). Qui re subtiliter pervestigata respondit se easdem Graecas voces quas Niebuhrium, ut ΚΗΡΟΥ, ΜΙCΙΟC (Nieb.: ΜΙCΥΟC) cet., legisse, numeros vero Indicos minime inveniri, sed istas notas quasdam esse vel modum vel numerum medicamentorum significantes: ϝ° ϛ̄, ϝ° Ᾱ, ϝ° ϛ̄, quae se interpretari γίγνεται ὄγδοα ϛ̄, γίγνεται ὄγδοον ᾱ. Haec cum Spezius scripsisset, omnia comprobavit Cantor: qui si libros vel Galeni vel Dioscoridis vel Oribasii inspexissent, facillime verum invenire potuerunt. Scilicet et apud illos et apud omnes qui de ponderibus ac mensuris scripserunt pervulgatam esse constat unciae notam ϝ°, quae in hoc nostro libro saepissime invenitur (p. 171. 207, 18. 220, 17. 221, 15 cet.). Uncias igitur vel VI vel I medicus ille ignotus perscripsit, nec, ubi in codice ϝ° exstat, ipse quidquam aliud scripsit nisi ϝ°. Quid autem eo loco voluerit, ubi Niebuhrius legit 14, non satis liquet. Verum aut eadem est unciae nota minus perspicue exarata, aut latet in eo ductu ΓΡ vel Γ̊Ρ, i. e. γράμμα sive scripulum. Denique quod dixi ignoti medici id fragmentum esse, minime desperandum esse censeo eundem aliquando notum futurum esse. Equidem, cum primum vacabit, pervolvam medicorum Graecorum libros, sicubi forte istum locum inveniam. Quod si contigerit, nulla omnino dubitatio relinquetur, quin vera sint ea quae hic in medium protuli.

Iam vero non moror id quod hic propositum est, ut, quibus ubique criticis subsidiis usus sim, accurate exponam.

1. In loco Pollucis exscribendo Imm. Bekkeri editionem secutus sum, nisi quod in verbis εἰ δὲ συγκάμψειας τοὺς δακτύλους cet. commate ante ἀπ' ἀγκῶνος, non ante πυγὼν, posito veram restitui sententiam.

2. De fragmento Greavesiano v. prol. § 2.

3. Ad Didymi libellum, quem proxime in publicum editurus sum contuli codicem Parisinum 2475 et Monacensem 165. E priore recepi Πτολομαϊκός. — § 3 et 4 omisi

μὲν post κατά, quoniam ea quae de quadrata et cubica mensura adduntur adiungere nolui.

4. Tabulam Heronianam I e codice Graeco Paris. 1670 (olim 2724) fol. 130ᵇ—131ᵇ primus edidit Montfauconus in Analectis Graecis (Par. 1688) p. 311—15, repetivit nuper Letronnius (*Recherches sur Héron* p. 47 ss.). Idem fragmentum inter eas Heronianas reliquias legitur quas sub Didymi titulo Ang. Maius e codice Ambrosiano edidit (v. prol. § 14). Nos denuo inspeximus Paris. 1670 (Pᵃ). Praeterea contulimus Paris. 2475 (Pᵇ), Vindobonensem philos. Gr. 309 (V), Monacensem 165 (M), neque omisimus Ambrosianum a Maio editum (N), quorum consensum significavimus littera C. Aliquoties etiam adscripsimus illius brevioris fragmenti varietatem, de quo in prol. § 19 diximus: designavimus nota Iᵇ. *Mo* est Montfauconi, *Le* Letronnii editio. — De reliquis libris manu scriptis qui idem fragmentum continere dicuntur vide Letronn. p. 46, Martin. *Recherches sur Héron* p. 203; videntur etiam nonnulli ex iis quos Maius p. 151 commemorat hanc tabulam habere. Omnino inter omnes et vetustissimus est et praestantissimus Parisinus 1670, saeculi aut XIV aut XIII; reliqui fere saeculi XVI. Illum igitur maxime, ut par fuit, in edendo fragmento secuti sumus; sed quaedam tamen ex Ambrosiano repetenda esse vidimus. Nam statim initio, cum vulgata scriptura τὰ περὶ τὴν γεωμετρίαν ferri non posset, ex Ambrosiano τὰ περὶ τὴν γαιῶν μέτρηϲιν recepimus ac postea ex eodem concinne διανομὴν scripsimus. Poeticam formam γαιῶν praetulisse videtur scriptor, quoniam vocabuli γῆ genetivus pluralis in usu non fuit. (Γᾶϲ accusativum habet Etymol. M. sub ἄκαινα.) — Paullo infra correxi ὑπὸ τοῦ Νείλου pro ἀπό. — § 4. 19 cet. ἄκενα, quae est recentior pro ἄκαινα forma, e constanti codicum scriptura retinui. — § 9 reliquisque locis Φιλεταίρειοϲ (pro Φιλεταίριοϲ) scripsi. Nam nec tanta est in his minutis rebus codicum non admodum antiquorum auctoritas, et multorum adiectivorum similitudo suadet, ut id vocabulum per ει scribatur. Quam diphthongum olim etiam Salmasius praetulit (v. not. ad script. hist. August. p. 248ᵇ C), quamquam alioquin Φιλεταίριοϲ scribere consueverat. — § 20

ἐμβαδικοὺς correxi pro ἐμβάδους. — § 3. 12. 19. 26 cur nonnulla uncis incluserim, in prol. § 20 demonstravi.

5. Tab. Heroniana II in iisdem libris qui primam continent, praeter Parisinum 1670, statim post illam legitur. Edita est a Maio ex Ambrosiano, tum a Letronnio p. 49 s. e Parisino 2475. — § 1. 4 cet. παλαιστὴ scripsi, etsi libri constanter παλαιστῆς habent. Sed cum Ambrosianus et feminini articulum ἡ praefigat et § 16 ἡ δὲ ἑτέρα παλαιστῆς habeat, dubium non est, quin olim antiquior forma παλαιστὴ scripta fuerit, quae etiam in tab. III (§ 3) et apud Iulianum Ascalonitam (fr. 16, 2) exstat. — § 11 post τετραγώνῳ numerum ᾱ, h. e. decem milia, addidi. — § 12 ἐμβαδικοὺς correxi ut in tab. I § 20. — Quod § 17 Paris. ὁ σπιθαμὴ habet, levior error est, quoniam hae articuli formae initio rubro liquore appictae sunt. — De reliquis quae in hac tabula emendavimus vide prol. § 21.

6. Tabulam Heronianam III Vincentius (apud Letronnium p. 70) e cod. Paris. Gr. supplementi 387 edidit. Quo ego denuo collato duobus tribusve locis illum minus accurate codicis scripturam exhibuisse inveni.

7. Tabulam IV Letronnius (p. 67) e codice Vaticano (conf. eund. p. 54 adn. 1) in lucem protulit. Ex eodem autem libro descriptum esse dicit Parisinum 2438 (fol. 101^a), quem nos cum denuo inspexissemus, et nonnulla e vestigiis quae ibi exstant antiquissimae scripturae emendanda et pauca addenda esse vidimus (conf. prol. § 23). Signavimus nota P^c.

8. Tab. Heroniana V e codice Paris. 1670 edita est a Montfaucono, repetita a Letronnio (p. 42 s.). A nobis praeterea collati sunt Parisinus 2013 et Vindobonensis philos. Gr. 179 fol. 112^b—114^b (V). Parisinus 2013 duos diversos codices complectitur. Nam primum in Heronis Geometria (fol. 100^b—102^a), deinde in altero libro qui Γεωδαισία inscribitur (fol. 143^b—145^a) ea tabula legitur. Nos priorem librum nota P^d, alterum P^e, horum autem et Vindobonensis consensum littera C significavimus. De aliis codicibus vide Martin. p. 125 n. 1. 3. Ex hoc numero alii libri alias eius tabulae formas exhibent. Atque eam quidem formam quae in Paris. 1670 reperitur mox inter Heronis

reliquias edemus; hic autem alteram trium codicum familiam quam littera C notamus secuti sumus. Sed tamen ne hi quidem codices plane inter se consentiunt. Quem enim contextum verborum exhibuimus, is maxime descriptus est ex P^d, a quo P^e et V cum multis aliis in rebus, tum in extrema tabula agrestium mensurarum discrepant. — § 1 cet. Per totam tabulam in C κονδύλου mensura omissa est, quae cum abesse ab hac collectione non posset, nos eam uncis inclusam ubique ex P^a addidimus. — § 5 cum initio διχὰς definita sit, postea pro διχὰς scripsi λιχὰς collato Pollucis loco (fr. 1). Ibidem κυνόςτομον cum Letronnio, qui id in uno libro legi dicit, dedi pro κοινόςτομον. — § 12 ἀντίχειρον servavi, quamquam duo libri ἀντίχειρα (conf. § 5) praeferunt. Hoc autem discriminis esse videtur, ut ἀντιχεὶρ pollex, ἀντίχειρον mensura a pollice derivata intellegatur. Ibidem μεθὸ δέ, etsi δὲ in V omittitur, servavi, cum hoc dicendi genus a recentiore usu non alienum esse videretur. — § 14 cum vulgo εἰ μετρηθῶςιν legeretur, in uno autem libro αἰ pro εἰ exstaret, ἂν sine dubio corrigendum fuit. — § 16 in tabula agrestium mensurarum edenda Parisinum *d* secutus sum, qui eandem formam ac Parisinus *a* habet, nisi quod non ultra mille orgyias rationes subductae sunt, cum ad decem milia progrediatur P^a. Ea autem quae P^e et V habent infra breviter adnotavimus. — De errore qui latet in verbis πλάτος καὶ μῆκος ὀργυιῶν nostraque emendatione vide prol. § 25 adn. 2.

9. Fragmentum de orgyiae mensura nondum editum descripsi e cod. Paris. 2013 fol. 112ᵃ, cuius scripturam nonnullis locis corruptam ita correxi, ut infra adnotatum est.

10. Tab. Heronianam VI Letronnius (p. 65) edidit e cod. Paris. 2371 (P^f). Nos contulimus Paris. 2013 fol. 143ᵃ (P^e). — § 7 quid scribendum videatur, demonstravimus in prol. § 29.

11. Tab. Heronianam VII Letronnius (p. 59—61) ex iisdem libris edidit, unde IV tabulam petivit. Nos Parisinos 2475 fol. 27ᵃ—28ᵇ et 2438 fol. 100 contulimus, quorum notae, ut iam diximus, sunt P^b et P^c. Ex his Letronnii scripturam minus accuratam aliquoties emendavimus. De eiusdem coniectura πλέθρα ε′ vide prol. § 30 adn. 1.

12. Fragmentum de quadratis et cubicis mensuris edidi e Paris. 2475 fol. 28^b (P^b) et 2438 fol. 100^b (P^c).

13. Tab. Heronianam VIII Letronnius (p. 63) edidit e Paris. 2013 fol. 154^b, quem nos cum denuo inspiceremus, gravissimis in rebus ab illo erratum esse vidimus. Exposuimus de his in prol. § 31.

14. Tabulam quae Εὐκλείδου εὐθυμετρικά inscribitur edidi e Paris. 2438 fol. 109^a (P^c). — § 13 nonnulla prave scripta reperi (ter τούτῳ pro τούτου vel ταῦτα corrigendum fuit), et in cubici pedis definitione βάθος ποδὸς α′ (coll. Didymo de mens. marm. 1) addidi.

15. In libro qui inscribitur Varia sacra (tom. I p. 499—503) Stephanus Le Moyne fragmentum quoddam Περὶ πηλικότητος μέτρων edidit e codice quem dicit Sarraviano. De quo v. eius prol. p. 17: *In eodem vero codice Sarraviano — excerpta quaedam legebantur de ponderibus ac mensuris.* Ibidem autem (p. 10 extr.) legimus haec descripsisse Claudium Sarravium ex codice Antonii Eparchi, qui exstet in Regia Bibliotheca num. 2216. Cuius copiosissimi codicis ipse Le-Moynius in suo libro (p. 517—529) indicem edidit. Nunc in Imperatoria Francorum Biblioth. est inter cod. Gr. num. 1630 (bombyc., saec. XIV), ubi fol. 114^a hanc de mensuris tabulam invenimus denuoque contulimus.

16. Tabulam Iuliani Ascalonitae repetivi ex Heimbachii editione (v. prol. § 35 adn. 2). Scripturam οὐργία intactam reliqui, quamquam οὐργυιά, quod Paris. 2013 in tab. Heron. V exhibet, praeferendum videtur. Sed § 8 βήματα ϲμ′ cum Mercero mutavi in βήματα ϲ′, cum tanti erroris culpa auctori tabulae adsignari non possit. De reliquis vide prol. § 35.

17. Vide prol. § 36.

18—27. Fragm. 18 edidi e Paris. 2475 et Monac. 165, tum fragm. 19—21 ex iisdem et Paris. 2438, denique fragm. 22—25 e Parisinis 1642. 2361. 2438. De fontibus fr. 26 et 27 vide supra ad fr. 14 et 7. Varias scripturas adnotare omisi, quia iis longior explicatio praemittenda fuit; nam et nonnulla ex his fragmentis binis locis in libris manu scriptis leguntur, nec omnino de codicum scriptura recte

iudicari prius poterit, quam universae illae collectiones in lucem prolatae erunt.

28. In Pollucis loco qui est περὶ μέτρων Bekkeri maxime editionem secutus sum (*Be*); adscripsi tamen vulgatae olim scripturae a Dindorfio editae varietatem (*Di*). — In iis versibus qui e Strattidis fabula Cinesia citantur nonnulla ita corrupta sunt, ut vix sanari posse videantur. Apparet duos inter se colloqui, alterum Boeotum, alterum hominem ex alia civitate, Atheniensem puto. Prima verba sunt Atheniensis de hordei pretio quaerentis: respondet alter κόφινον mensuram afferens: quod cum ille non intellegat, rursus τί λέγεις quaerit: tunc Boeotus μέτρῳ ἐχρῶντο κοφίνῳ. Denique ea quae sequuntur corrupta sunt. Forsitan in lacuna novem decemve litterarum, quae post ἢ est, brevior quaedam interrogatio alterius intercciderit, ad quam rursus respondet Boeotus τοῦτ' αὖθ' (vel αὔθ' quod ex A edidit *Be*) ὅτι etc.; hic autem metrum turbatum vel sic restitui posse videtur: οἴνου κόφινος δύναταί γε τρεῖς πυρῶν χόας (γε me invito intercidit in adnot. ad p. 206, 19); vel, si id audacius videatur, hoc modo: οἴ. κ. τρεῖς δυνάμενος π. χ.; ac tum in altero versu δύναται suaserim pro δυνάμενος.

29. Vetustissimam tabulam de mensuris ac ponderibus Montfauconus in Analectis (p. 393—395) edidit e codice Parisino olim 3284, quem ego, cum tempus deesset eius numeri quo nunc numeratur quaerendi, denuo conferre non potui. Sed confido Montfauconum, quae fuit in illo cura ac diligentia, fere omnia accurate edidisse. Praeterea autem nonnulla inveni, quae coniectura emendanda essent. Ut § 1 ἀπερίστικτοι scripsi pro περίστικτοι collato Galeneae collectionis cap. II, 4, tumque notam ⩵ restitui. Ibidem drachmae veram notam < revocavi ex auctoritate eiusdem capitis Galeneae collectionis (II, 5). De reliquis quae mutanda fuerunt vide prol. § 41. 42.

30—50. Locos e Galeni libris excerptos e Charteriana editione repetivi, et si quae discreparent apud Kühnium adnotavi. Nonnulla correxi coniectura. Omnino autem vidi vehementer optandum esse, ut quam primum Galeni scripta accurate ad librorum antiquorum fidem edantur.

51—66. Ad eam ponderum et mensurarum collectionem quam Galeneam appellare consuevimus etsi libros manu scriptos conferre non potui, tamen apparatum non spernendum ad eas tabulas emendandas me congessisse existimo. Nam in nonnullis libris partes quaedam eius collectionis ita editae sunt, ut scriptura typis expressa fere codicum manu scriptorum auctoritatem habeat. Mitto editiones Aldinam (vol. IV extr. fol. 48[b]) et Basileensem (IV p. 466), ubi e codicibus deterioris notae èas tabulas expressas esse vidi, quapropter post cap. II scripturae varietatem adnotare desii; sed magnam auctoritatem inveni tribuendam esse ei collectioni quam Neander edidit in libro qui inscribitur Cύνοψιc mensurarum et ponderum (Basil. 1554) p. 85 ss. Namque haec Neandrea ex codice manu scripto petita esse, etsi nihil editor de ea re commemorat, tamen dilucide inde apparet, quod permulta ab editionibus Aldina et Basileensi ita discrepant, ut ea ex ingenio corrigi non potuerint. Non minoris momenti est ea collectio quae in H. Stephani Appendice libellorum ad thesaurum Graecae linguae pertinentium p. 213 ss. reperitur. Etenim et bono codice usus est Stephanus et, qua praestitit linguae Graecae peritia, emendatius quam quisquam adhuc eas tabulas edidit. Denique etiam post Nicandrum Aldinum (v. prol. § 83 adn. 1) tres eiusdem collectionis tabulae e codice aliquo antiquo expressae sunt. Sed omnibus his libris nemo fere virorum doctorum usus est, postquam Charterius in Hippocratis et Galeni operum tomo XIII (p. 975 ss.) easdem tabulas edidit. Qui quidem haec in ea re se egisse profitetur: *Versionem Cadaldini legimus, alteram quoque Andernaci et tertiam H. Stephani; sed Graecum textum cum manu scripto codice Regio et cum Cai Britannici, Morellii et quorundam aliorum editionibus contulimus; ac demum Latinam versionem novam ac nostram Graeco exemplari magis analogam condidimus et textuum compertorum incremento locupletavimus* (tom. XIII p. 1022). Vides multis subsidiis usum esse Charterium; nec tamen is hac ipsa copia multum utilitatis attulit, quoniam singulis locis, unde quaeque repetiverit, non adnotavit. Ac videtur aliquotiens, ubi ἄλλοι vel ἢ habet alterumque nume-

cum addit priori, eam varietatem in alio libro invenisse eamque in contextum recepisse. Multa igitur in Charteriana collectione suspecta sunt. Quae cum ita sint, certe non id quasi fundamentum nostrae editionis fecissemus, nisi et plurimi adhuc viri docti Charterium citare consuevissent et eadem collectio una plenior esset reliquis ac multis etiam locis praestantior. Ita Charteriana quidem repetivimus, sed ea repurgata ab omnibus quaecunque vitiosa esse videbantur, quae nos uncis ubique seclusimus. Magnopere vero optavimus, ut codicem Parisinum quo Charterius se usum esse scribit inveniremus, sed id ut fieret, non contigit longiore ad quaerendum otio non concesso. Sed similia tamen nonnulla eaque gravissima invenimus, de quibus statim dicemus. Restat ut demonstretur, quae quique ex iis libris quos citavi quibusque locis habeant. Quod proponam in hac tabula, ubi numeri significant capita Charteriana:

Chart.	Ald. et Bas.	Steph.	Neander	Nic.app.
I	I	I	I	—
II	II	II	II	—
III	III	III	VI^a	—
IV	IV	IV	III	—
V	V	V	IV	—
VI^a	VI^a	VI^a	V	} VII
VI^b	—	—	—	}
VII	—	—	—	VI^{ab}
VIII	—	—	—	VIII
IX	IX	IX	—	—
X	X	X	X	—
XI	XI	XI	XI	—
XII	XII	XII	XII	—
XIII	XIII	XIII	—	—
XIV	XIV	XIV	XIV	—
XV	XV	XV	—	—
XVI	XVI	—	—	—

Cetera quae aut aliorum auctoritate aut nostra coniectura emendavimus in prolegomenis suis quaeque locis explicuimus. — Notae *A*, *B*, *Ne*, *St*, *Ch* significant editiones Aldi-

nam, Basileensem, Neandream, Stephanianam, Charterianam; *Nic.app.* est Nicandri Aldini appendix.

67—70. Tabulas Oribasianas inveni in codice Parisino 2243 (fol. 640 s.), eodem quo Du-Cangius usus est (prol. § 48). Est membranaceus sec. XIV (an XIII?), elegantissime exaratus, continetque post Nicolaum Myrepsum has tabulas ponderum et mensurarum. In quibus edendis, quam accuratissime fieri potuit, ipsam codicis scripturam exhibui. Nam Galeneas quidem tabulas, ubi nullo codice manu scripto uti licuit, ita emendare conatus sum, ut eam scripturam restituerem quae omnibus illarum tabularum codicibus antiquior esset: at in Oribasiana collectione edenda, cum bono codice uterer, id agendum fuit, ut eam formam exhiberem, in quam decimo fere saeculo nonnullae ex his tabulis redactae esse videntur. Nihil igitur nisi manifestos quosdam librariorum errores correxi: reliqua, etiamsi vitiosa essent, servavi. Emendatas igitur mensurarum rationes qui legere volet, adito Galeneas tabulas; qui autem scripturam aetatis Byzantinae cognoscere malet, is legito haec Oribasiana.

71—77 et 78—80. Harum collectionem priorem edidi e codice Paris. 2327 (fol. 292 s.), qui scriptus est in Creta a. 1486, alteram e Paris. 2275 (fol. 1 s.), quem Manuel Rosatius exaravit anno 1467. Hae duae collectiones reperiuntur etiam in cod. 2329 (fol. 216^b s.). Scriptus est hic ipse codex manu elegantissima saeculo XV; sed in fine plagulis paucis relictis aliquis vir doctus saeculo XVI vel etiam XVII festinanter et quam minutissimis litterarum ductibus adscripsit primum collectionem Cleopatranam, tum eam quae nobis est tertia. Quae nos praeter initium non contulimus. Ceterum in his collectionibus edendis eandem rationem secuti sumus quam modo ad tabulas Oribasianas explicuimus.

81. Fragmentum Περὶ μέτρων ex Ambrosiano codice (N) edidit Maius p. 155 (vide supra ad 4). Ego contuli Parisiensem 2475 fol. 79^b (P^b), Vindobonensem philos. 309 fol. 79^b (V), Monacensem 165 fol. 69^b (M). — § 3 corrupta esse apparet verba δυνατὰ ἔχων, ubi forsitan olim scriptum fuerit ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς ἐλαιρὸς δυνάμει χοῶν ιϛ΄. Quamquam alia suadet Calvus in versione Latina

maiorem lacunam in Graeca scriptura esse indicans. Sed de his in altero volumine exponam. Quae eodem loco correxi ὁ μόδιος ἑκτεύς, et § 7 ὁ χοῦς τὸ ἑξάξεστον μέτρον, ea postea vidi comprobari auctoritate versionis Latinae. Denique eadem viam demonstravit ad reliqua verba quae § 7 leguntur emendanda. Ibi in codicibus inveniuntur numeri λθ′ et λιε′, in quibus explicandis diu frustra laboravi. Sed recordari debebam librae notam Hν saepe neglegentius ita exarari, ut numerali λ similis existat. Recte igitur in versione Latina IX et XV l i b r a e expressae sunt. Unde facile fuit reliqua certa ratione emendare.

82. Excerpta ex Epiphanii libro de mensuris ac ponderibus, cum libris manu scriptis uti non liceret, repetita ex Petavii editione partim coniectura, partim ex versione Latina reliquisque eius tractatus formis, quantum potui, emendavi. Dindorfianam autem eiusdem libelli editionem, quae nuperrime prodiit, postea demum accepi quam haec mei libri pars typis expressa est. Ergo hic et ea adnotanda sunt quae secus leguntur apud G. Dindorfium, et exponendum, quae ipse quibusque de causis novaverim. P. 259, 12. ὑπεσχόμεθα, Petavii coniecturam, recepit *Di.* — 22. τοσούτους pro τοσούτων ante me correxit *Di*, idemque vs. 24 τοσούτους pro τοσαῦτα suadet. — 23. βάδων *Di* et sic per δ ubique (vide tamen infra variam scripturam ad p. 260, 25). — P. 260, 2 κάβος pro κάμος iam Scaligerum emendavisse adnotat *Di.* Notum est litteram β in multis veteribus libris ita duci solere, ut a μ discerni vix queat[1]). Ut fragm. 84, 8 extr. κάμος habet codex 2031, at recte κάβος cod. 2361. Et in antiqua versione Epiphanii Latina in cod. Vatic. 3852 scriptum fuit Cauus, priusque u, id est β, correctum in B. — 12. χορία] χαρία *Di*, ut vulgo; item 17. εἰσι. — 25. 26. Vulgo legitur δώδεκα βάθου, et Dindorfii codex I habet ιβ′ βάδου, B ιβ′ βάθου; ipse Dindorfius edidit ιβ′ βάδων. Sed apparet βάθος scribendum esse idque pertinere ad proxima καὶ τοῦτο etc.,

---

1) Hanc litterae β formam significavi etiam in prol. § 108, ubi cum μ expressum sit, non ipsum μ exhibere volui, sed similem istam formam quam dixi, sic fere *u*.

ad δώδεκα autem repetendum esse μοδίων. V. fr. 85, 2 extr. — P. 261, 1 βάθος] *Di* tenuit vulgatum βάδου. — 5. παρήχθησαν] 'immo παρήχθη' *Di*. — 6. αὐτῇ] ταύτῃ *Di* scripsit e coni., ibidemque μνασὶς pro μανασῆς. — 7. δὲ δέκα] vulgatum δὲ καὶ servavit *Di*. — 12. ἥμισυ *Di*, ut vulgo. — 14. σάτος *Di* (σάτον B, ut vulgo, σατȣ I). — 18. δεῖν δὲ ἔτι] vulgatum διὰ δὲ τοῦ repetivit *Di*. — 20. καὶ] ἢ *Di*. — 23. ηὑρέθη *Di*. — P. 262, 7 ἐν ταῖς κβ′ βίβλοις *Di*. — 8. ἡμῖν ἐγενήθησαν *Di* ex I, sine lacunae nota. — 11. De μέντοι (sic etiam *Di*), Aegyptia modii appellatione, adii locupletissimum in hoc genere auctorem R. Lepsium, simulque quaesivi de Aegyptiis vocibus ἶν vel ἵνιον vel ἴνιον (fr. 60, 23. 78, 20. 82, 28) et ὀρτόβ (fr. 84, 11). Ad quae vir illustris humanissime haec fere respondit: videri ea vocabula adhuc in Coptica lingua exstare; nam ἶν (ἵνιον, ἴνιον) derivandum esse ex πι ϙνο[2]) (*hno*), i. e. *vas*; tum μέντοι, ubi οι sit Graeca terminatio, esse Copticum πι μεντ (generis masc.), i. e. *modius*; denique ὀρτόβ in eadem dialecto sonare πι ερτωβ, ερτοβ, ερτοπ, i. e. *artaba*. His igitur omnino ea comprobantur quae Epiphanius reliquique Graeci scriptores de istis mensuris tradunt. Addo minime haerendum esse in verborum structura quae est apud Epiphanium: Αἰγύπτιοι μέντοι τοῦτο καλοῦσι: nam et pluralis convenit cum plurali μόδια qui eodem loco bis legitur (vs. 9 et 12), et nominativum tuetur Epiphanianum fr. 83, 15: οὓς νουμμοὶ ἐκάλουν ἀπὸ Νούμμα. — 21. post Αἰγυπτίοις apparet deesse ὀρτόβ: vide fr. 84, 11. — 27. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον *Di*; delendum igitur alterum τὸ in meo libro. — P. 263, 3 ἐγκρυφίας ἄρτους, quod Petavius coniecit, recepit *Di*. — 4. 5. γόμον *Di*, ut vulgo; item 6. ξεστῶν et 19. τὸ (ubi ego τι correxi). — 22. μεδεκὼθ *Di*. — 25. ἀμφότεροι] ἀμφότερα *Di*. — P. 264, 1 Ἀλεξανδρῖνος suadet *Di*, idemque 15. Ἀλεξανδρίνων, ubi e libris suis edidit Ἀλεξανδρεινῶν. — P. 265, 1 nota quaedam ex cod. Paris. 2665

2) Coptica vocabula Graecis litteris descripsi, cum ipsis Copticis formis officina careret. Et concedent omnes harum rerum periti his novis typis Teubnerianis percommode plerasque Copticas litteras exprimi posse.

excerpta me induxit, ut apud Epiphanium σταθμούμενον ederem; sed nunc σταθμώμενον restituo. — 2. λιτρισμὸν primus coniecit Scaliger. — 7. Ἀσσυρίων] ἀσσαρίων *Di*, ut vulgo; item 10. τῶν ρκε', et 11. οὐγγίαι. — 13. δύο] δὲ δύο *Di* secundum Scaligerum. — 15. Σίκλος *Di*, ut vulgo. — 17. η'' om. *Di*, ut vulgo. — 21. ἔχουσα] ἔχουσαν *Di*. — ρκε'] κε' *Di* secundum Scaligerum; at verum esse ρκε' ipsa Epiphanii ratio efficit, qui unciae tribuit sicla IV. Sic CXXV sicla efficiunt II S libras et unciam cum uno siclo. Atque hoc extremum est σίκλου ἑνὸς προσγινομένου, ut correxi vulgatam scripturam. — P. 266, 2 μέρος (μέτρον *Di*, ut vulgo) correxi collata versione Latina. Ibidem η'' (non receptum a *Di*) addidit Salmasius (v. prol. § 88 adn. 2), quod comprobat scriptura codicis 2665 ὄγδοον δ' ἦν (pro μέτρον δὲ εἶχε). — 5. ὂν post ὀγδοηκοστὸν ex I add. *Di*. — 9. ἐφηύροντο et p. 267, 1 ηὑρέθη *Di* invitis libris. — 13. 14. Μνᾶς *Di*, ut vulgo; item 13. μνήμη. Quae ego edidi repetivi partim e cod. 2665, partim e fragm. 83, 14, cui similis est locus Salmasianus exscriptus a me prol. § 88 adn. 2 extr. — 21. ἀγρύρου. τὸ δὲ ἄργυρον *Di*, ut vulgo. Ego gravissimos errores correxi et ex eodem codice et secundum Salmasium. Is enim hos locos multo emendatius edidit e libris quibusdam manu scriptis, qua de re vide § 88 adn. 4. — P. 267, 4 φόλης ὃ καὶ ταλάντιον *Di*, ut vulgo; item 6. φόλης. — 6. λεπτὰ] λεπτοὶ *Di*. — Notae quibus in adnotatione critica usus sum significant Petavii et Le-Moynii editiones (v. prol. § 87 adn. 1. 3), praeterea *Sa* Salmasii Confutationem et Refutationem (v. § 13 cum adn. 3).

83. 84. Est codex Paris. 2361 (P^1) qui continet Heronianam collectionem Περὶ μέτρων. His Heronianis adscripta sunt duo capita, alterum Περὶ ταλάντων, alterum Περὶ μέτρων (cod. pag. 466—69), quae nos inter tractatus Epiphanianos recepimus. Nec vero ulla est eorum cum Heronianis cognatio, nec probari potest, quod Salmasius Heroni ea tribuit (prol. § 90). Eiusdem collectionis fragmentum quoddam abscissum invenitur in codicis Paris. 2013 (P^1) folio 158. Ibi reliquae plagulae continent Isaaci Argyri monachi tractatum quendam geometricum; inter-

sertae autem sunt quattuor plagulae alia manu scriptae, e quibus extrema continet hunc Epiphanianum tractatum inde a verbis ἀπὸ * ἐξ οὗ καὶ τὸ νόμιcμα (p. 269, 16) usque ad παρ᾽ αὐτῶν ξεcτῶ (p. 272, 7). — Verborum contextum multis locis turbatum et corruptum, quantum fieri potuit, emendavi: nonnulla tamen intacta relinquere quam dubia coniectura immutare malui. — Fr. 83, 3, qui locus primum inexplicabilis mihi videbatur, denique veram rationem inveni, cum τρά, alteram vocis λίτρα partem, ex Hebraico חָרַע (Aramaico חְרַע), h. e. *findit*, derivari recordatus sum.

85—87. Haec fragmenta, ut in prol. § 91 demonstratum est, repetivi e cod. Par. 1630 fol. 194 et 114. Fragm. 86 et 87 ante me ediderat Le-Moyne in Variis Sacris (I p. 498. 496). — In fr. 85 nihil in codicis scriptura mutavi. — In fr. 86 cum alia rectius edidi quam Le-Moyne, tum § 12 δ΄ cτερεούc, quod exstat in codice, distinxi in δc΄ τερεούc atque ex τερεούc restitui Φιλεταιρείουc (conf. prol. § 21).

88. Fragmentum Eusebianum descripsi e cod. Paris. 2665 fol. 209[a], et praeterea usus sum apographo codicis Vossiani Lugdunensis O. 17 fol. 12—18. Conf. prol. § 88, VII. 92 adn. 3. Notavi priorem librum littera A, alterum B. — § 6 γραμμὰc κδ΄ cum Vossiano scripsi, quamquam scribi debuit γράμματα. Sed haec depravata forma (γραμμή pro γράμμα) non aliena fuisse videtur ab usu dicendi qui post saeculum VI obtinuit. Confer fragm. 72, 3, ubi γραμμᾶc in accusativo habet codex, quod illo loco propterea non recepi, quia e vetustiore tabula errorem corrigere licuit.

89. Excerpta e Iosepho leguntur in cod. Paris. 2665 fol. 207[b]. Vide prol. § 88, III.

90. Fragmentum de sextario scholii instar adscriptum est in cod. Paris. 2327 fol. 291[b], cuius scripturam ita emendavi, ut, quid exponere voluisset auctor, intellegi posset. [Postea demum cognovi eum locum in brevius contractum esse ex Etymol. M. v. ξέcτηc ac vidi non irrita me coniecisse.]

91. Vide prol. § 93.

92. In Pollucis capite περὶ νομισμάτων recensendo etsi novis codicum subsidiis non usus sum, tamen nonnulla rectius quam vulgo ferunt scripsisse mihi videor. Et haec igitur hic explicanda sunt et quaedam aliorum coniecturae afferendae, quas in adnotatione proponere non potui. — § 62 (p. 284, 23) in Cratetis versu Bekkerus non recepit ὀκτὼ 'βολοί a Meinekio (II p. 241) correctum; sed eam aphaeresin luculenter nuper confirmavit M. Schmidtius apud Hesychium 'βολοί· ὀβολοί restituens. (Per crasim ὀκτὼ ὀβολοί coniungit Ahrens. de cras. et aph. p. 13.) — § 71 (p. 288, 13) Hermippi verba sic scribenda proposuit Bergkius (Fr. com. Gr. V p. LXIII): οἴμοι, τί δράσω, σύμβολον κεκαρμένος; || τοὐμοῦ βίου κεκάρθ' ἔοικε θὔμιον. — § 73 (p. 289, 6) vulgatam scripturam ὡς ὑπό τι εὐηθες· τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν Ὁμήρῳ μάρτυρι Kuehnius interpretatur: *insubide putant Homero teste.* At quid tandem, quaeso, est ὑπολαμβάνειν τινί pro πιστεύειν, *credere*, dictum? tum vero quae sana sententia ex ὑπό τι elici potest? Mihi non dubium videtur, quin in ὑπό τι verbi alicuius vestigia lateant, quo corrupto glossa ὑπολαμβάνουσιν primum in margine adscripta, tum in contextum inculcata sit. Hinc ὑποτιθέασιν scripsi, h. e. *istud qui dicunt falsam sententiam supponunt Homero.* — § 74 (p. 289, 16) ubi καλεῖσθαι correxi pro καλεῖν, olim καλεῖσθ' (ante ἀπό) scriptum fuisse existimo. Confer similia quae ex Polybio attuli in Philol. XIV p. 310 s. — Difficillimus est locus ex Menandri Παρακαταθήκῃ § 76 (p. 290, 20) citatus, ubi cum libri perverse habeant ἔστη κατηγορῶν, Casaubonus auctor exstitit vulgatae scripturae ἔστηκα τηρῶν. Verum in his ἔστηκα plane abundat, nec improbabile videtur ἔστησα, *appendi*, praesertim cum ὀλκὴν ταλάντου inde suspensum sit. Tamen ne ita quidem omnia persanata esse arbitror: quidni igitur, quoniam gravius locus turbatus est, paucas litteras inter se commutare audeamus Menandrumque scripsisse statuamus ἐκτήσαθ' ὁ γέρων, *senex (pater mortuus scilicet) haec tibi adulescentulo paravit?* Quae existimo verba esse aut tutoris aut alius hominis natu maioris puero summam pecuniae a patre relictae indicantis. — § 79 (p. 291, 18) ἄτομον si

genuinum esset, explicari deberet μὴ ἱκανὸν τέμνειν; quod cum fieri non possit, ἄτονον potius legendum videtur. — Iure mireris § 81 (p. 292, 11) Dindorfium et Bekkerum auctore Iungermanno edidisse διξᾶντα et τριξᾶντα, foedas vocabulorum formas. Qui si ea meminissent, quae Pollux ex eodem Aristotele lib. 4, 174 attulit, sine negotio verum invenissent. Nam etsi hoc loco prave in libris scriptum est ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα, tamen et ex ipsis corruptae scripturae vestigiis et collato altero loco apparet legenda esse ἑξᾶντα et τριᾶντα, quae iamdudum coniecerat Bentleïus (v. Opusc. philol. Lips. 1781 p. 416 s.). Ceterum accentum circumflexum servavi, quamquam Ahrensius de dial. Dor. p. 392 praefert ἕξας, gen. ἑξάντος, τέτρας, τρίας. Nam haec ut proprie Dorica esse concedo, ita aliena esse contendo ab Attici sermonis legibus. — § 82 priorem Epicharmi locum (p. 292, 23) egregie restituit Ahrensius p. 435 s. Nam et ὥσπεραὶ, non ὥσπερ αἱ (quod ταὶ esse debebat), scripsit Epicharmus, et ἀργύριον, h. e. ἀργυροῦν, recte habet Iungermanni codex, ubi vulgo ἀργυρίου editum est. Nec tamen consentio de ταὶ δ' ἀν' ἡμιλίτριον, ubi αἱ librorum scriptura servari debuit accentu relativi pronominis addito. Altero Epicharmi loco (p. 293, 1) prius vidi vulgatam scripturam minime probari posse quam, quid legendum esse videretur, expedirem. Sic enim haec dedit Bekkerus: ἐγὼ γὰρ τό γε βαλάντιον λίτρα || καὶ δεκάλιτρος στατήρ, ἑξάντιόν τε καὶ πεντώγκιον, ubi rectius Dindorfius πεντόγκιον per ο (πεττόγκιον libri), qua de forma vide Ahrens. p. 392. Sed his omissis nec nominativi βαλάντιον λίτρα cet. conveniunt cum ἐγώ, nec λίτρα vocabuli prior syllaba corripi posse videtur (v. p. 292, 25), nec καὶ genuinum est, nec omnino antiqua scriptura, quam vellem ex suis libris ad hunc locum attulisset Bekkerus, consentit. Affert Kuehnius e C. V.: τόγε β. λιτροκεδεκάλιτρος στατὴρ ἑξάντιών τε πεττόγκιον, atque eadem Iungermannus, nisi quod ἑξάντιόν. Hic apparet in λιτροκεδεκα latere λιτροδόκα, quam vocem et Photius v. λίτρα explicat et hoc loco glossa τό γε βαλάντιον interpretatur, quae glossa quin eiicienda sit, iam dubitari non potest. Itaque sic certa via ac ratione progrediamur.

Non est quod ἐγὼ γάρ suspectum videatur. Post haec igitur excidit verbum quoddam, quod quidem ipsa ista glossa suo loco expulit. Inde consentaneum est suspensos fuisse accusativos nummorum quos illa Epicharmi persona in sacculo se habere significat, et relinquitur voci λιτροδόκα nullus nisi dativi locus. Denique τε quod facile per errorem addi potuit expellendum, quo facto sic emendatus prodit locus: ἐγὼ γὰρ . . . (ἐμβαλὼν vel simile quid) || λιτροδόκᾳ λίτραν στατῆρ' ἑξάντιον πεντόγκιον. — § 83 (p. 293, 17) Ἀθηναίοις inepte scriptum est ad similitudinem dativi Μίδᾳ τῷ Φρυγί; minime enim interest, quorum in usum Erichthonius et Lycus nummos signaverint, sed illos ipsos Athenienses fuisse, idque scripsit Pollux: εἴτε Ἀθηναῖοι etc. — § 84 (p. 294, 1) vulgatum ὀνομάτων καταλόγῳ ferri non potuit. Confer paullo post § 87 τῷ περὶ νομισμάτων λόγῳ, atque omnino in hoc capite περὶ νομισμάτων agitur. Eundem errorem commisit is qui inscriptionem Περὶ εἰδῶν etc. huic Pollucis capiti praefixit. Ego utroque loco νομισμάτων restitui. — § 88 (p. 295, 9) Philippidis verba Cobetus (Mnem. IV p. 128) sic mavult dividi: οὗτος οἴεται περισπάσειν || κερμάτιον αὑτοῦ. — Ibidem (vs. 13) Aristophanis versum Bergkius (Fr. com. II p. 2 p. 1043) sic edidit: οὐδ' ἀργύρι' ἐστὶ κατακεκερματισμένα. Ac recte quidem scribit κατακερματίζειν, non κερματίζειν, illustrari a Polluce et eundem versum legi lib. 7, 170. Atque ibi κατακερματίσματα ex A affert Bekkerus, quae scriptura egregie confirmare videtur Bergkii coniecturam. Verumtamen cum hoc loco (vs. 20) Pollux pluralem ἀργύρια raro apud Atticos reperiri, eiusque usus nullum certum exemplum apud Aristophanem exstare commemoret, apparet eundem scriptorem non potuisse statim antea ἀργύρια ex Aristophane citare. Ergo ἀργύριον singulare servari necesse est; nec tamen κατακεκερματισμένον spernendum, siquidem sic versus trochaicus recte legitur primo pede truncatus: (— ῡ) οὐδ' ἀργύριον ἔστι κατακεκερματισμένον (similes numeros habes in Equ. vs. 280 s.). — § 89 (p. 295, 23) cum οὐ ante γνήσιον absit a libris, non immerito haec cuncta ὡς Ἀριστοφάνους γνήσιον inepti glossematis

loco habeas. — § 93 (p. 296, 30) pro ἀμφίβολον ἀναμφίβολον correxi, quod sententiarum connexus sine dubio requirebat. Etenim inde a § 90 scriptor de aeneis nummis instituit dicere, ac primum commemorat, quod nunc, h. e. sub Romanorum imperio, χαλκός appelletur, quam vocem collective accipit pro Latino *aes*, id olim apud Atticos fuisse χαλκίον (immo χαλκία), ipsum autem nummum aeneum ab iisdem nuncupatum esse χαλκοῦν. Tum addit in communi sermone nunc omnino χαλκόν dici pro ἀργύριον, h. e. *aes* pro *pecunia* sive *nummi*, atque eundem usum ex veteribus poetis secutum esse Epicharmum Siculum. Sed Atticos eo dicendi genere videri abstinuisse. Quamquam si quis vim quasi inferre velit Aristophanis verbis, eum demonstrare posse illos χαλκοῦς qui in Ecclesiazusis afferantur esse νόμισμα, h. e. pecuniam argenteam (quo de loco hic explicare non licet, sed peritos non fugiet aliter Aristophanea interpretanda esse, atque eadem est Pollucis sententia); sed utut ea res se habeat, certe id quod paullo post apud Aristophanem legatur minime ambiguum esse, nam cum diserte χαλκὸς ἀργύρῳ opponatur, apparere non idem quod ἀργύριον significare posse ipsum χαλκόν. Quis igitur dubitet, quin ἀναμφίβολον Pollux scripserit. Sed latet etiam alia labes hoc loco. Nam in verbis (vs. 26) ἴσως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς cet. corruptelae suspitionem movet εἰ sine suo verbo positum, atque insuper requiritur verbum in sententia quae incipit ab ἴσως δέ. Nimirum κατηγορεῖ corruptum est ex κατηγορεῖν, quod mendum cum irrepsisset, et καὶ (vs. 26) scriptum est pro κἂν, et δηλοῖ (vs. 28) pro δηλοῦν. Haec vix dubia esse arbitror: ac vero si quis obiecerit participium non solere apponi ad κατηγορεῖν, etiam hoc defendere paratus sum. — De notis quibus in adnotatione ad Pollucem usus sum vide supra ad fragm. 28.

93. Vide prol. § 96.

94. Scholiorum Homericorum locos descripsi e Bekkeriana, Eustathii e Lipsiensi editione.

95. Fragmentum Alexandrinum de talentis in varias partes distractum primus edidit Scaliger (§ 99 adn. 1), tum Maius ex Ambrosiano codice (N) una cum Didymo (§ 14),

denique Vincentius ex schedis Letronnianis (*Rech.* p. 50 s.). Ego usus sum Paris. 2475 (P[b]) et Monacensi 165 (M). In his libris perinde atque in Ambrosiano id fragmentum tabulas Heronianas sequitur hoc ordine: 1. tabula Heroniana I, 2. tabula Heroniana II, 3. Περὶ ταλάντων, 4. Περὶ μέτρων (fr. 81). His subiuncta sunt in Ambrosiano et Parisino varia problemata Heroniana, in Monacensi autem ipse Didymi libellus qui in reliquis codicibus ante tabulam Heronianam I invenitur. Alios libros manu scriptos affert Martinus p. 212. Denique codice diverso ab his omnibus usus est Salmasius (v. § 99 adn. 2). — Inscriptio Περὶ ταλάντων Martino teste legitur etiam in Paris. 2351 et 1642, altera Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας in cod. 387 suppl. — Ad § 4 Scaliger p. 20 adnotat: χρυσοῦν τάλαντον *dixit, quod* χρυσοῦ *dicendum erat.* χρύσεια τάλαντα *sunt lances ponderariae aut libra momentanea,* χρυσοῦ τάλαντα *est* νόμισμα. — § 8 numerus ͵αρνβʹ a Salmasio sive coniectura sive e codice editus comprobatur et Calvi versione et Hesychii glossa Τάλαντον (quamquam haec inter se comparanda esse negat Boeckhius p. 297).

96. Fragmentum Maximi ante me edidit Le-Moyne p. 497 e codice Paris. 1630. Quem cum denuo conferrem, id fragmentum duobus locis inveni, primum fol. 114[b], tum fol. 194[b]. Significavi alterum locum nota A, alterum B.

97—101. Vide prol. § 101. 102.

102—107. Apud lexicographos Graecos cum alia inveni permulta, quae minus recte edita essent, tum numeros nonnullos foede corruptos certa via ac ratione sanavi. Quod quam facili opera plerumque fieri potuerit, dummodo notae ac signa numerorum recte et intellegantur et adhibeantur, cum aliis ex locis tum ex Suidae glossa πλέθρον licet perspicere. Ubi non solum notam bessis restitui, sed etiam perversum illud πόδας ληʹ distraxi in πόδας ἄ, h. e. μυρίους, atque ἢ praefixi sententiae ei quae sequitur (conf. prol. § 106 extr.). Praeterea haec commemoranda videntur. Apud Hesychium in voce μίλιον recepi emendationem Ideleri (*Abhandl. d. Berlin. Akad. Hist. Cl.* 1812—13 p. 192); addo autem in ipsa forma ὑποδῶν latere S ποδῶν; nam nota semissis in

libris ita duci solet, ut ab υ vix differat. Nihil igitur nisi ζ′ post δὲ et φ′ in fine Idelerus addidit. Quae quod fugerint Schmidtium, non reprehendo equidem — tum enim, cum illa edidit vir de Hesychio omnium optime meritus, nondum erat vulgata earum rerum notitia — sed tamen, ut in re incerta, abstinere debebat iis coniecturis quibus depravaretur genuina scriptura, non emendaretur. Quod maxime factum est in glossis ἀσάριον et κοδράντης, de quibus in prol. § 103 accuratius disserui.

Postquam Hesychii locos sedulo conquisitos et electos in meum librum iamdudum contuleram, prodierunt huius anni initio Schmidtianae editionis fasciculi ultimi, quibus indices copiosissimi continentur. Hic mensurarum ponderum nummorum appellationes collectae sunt p. 56—58. Quae cum viderem, primum aegre ferre çoepi, quod ipse tantum laborem inutiliter suscepisse viderer; sed tamen mox intellexi nonnulla a me collecta esse quae aut consilio aut casu Schmidtius praeteriisset. Sic legis in meo libro haec omissa in catalogo Schmidtiano: ἀσαρθά, δαρχμάς, ἴβανον, κάδος, μεδιμναῖον, ὁλκή, Σολοιτύπος, τρυβλίον, χρυσία. His accedunt plurima quae vocabulis κυτύλη vel τρυβλίον vel ὀξύβαφον vel similibus explicat Hesychius, ut ἄλιρ, ἄφυσσαν, ἀφύστα, βάφιον, γαβαθόν, γάβενα, γάμβριον, ἐμβάφιον, ζαμάτιον, λιδρίον, παντάνα, πάτανα, πελάχνιν. Quae Schmidtius suo iure aliis sub titulis collegit: ego tamen eadem hinc abesse nolui, quia facile in iis mensurarum, non vasorum, appellationes latere possent. Ac similibus de causis nonnulla alia recepi praeter Schmidtiana, alia contra quae nihil ad res ipsas metrologicas pertinere viderentur omisi, quae vide apud Schmidtium.

Denique ex iis quae apud Suidam correxi unum hic affero τρικότυλον p. 337, 9 ex τριώβολον, quod neutiquam ferri potuit, emendatum. Nimirum is auctor quo Suidas usus est Aegyptiam choenicem significavit, quae est cotylarum III (v. prol. § 73. 76); idem autem in eo erravit, quod eam choenicem cum Attico modio comparavit.

PROLEGOMENA

IN

SCRIPTORES GRAECOS.

De scriptoribus metrologicis in universum exponitur.

Nullum fere esse doctrinae et litterarum genus, quod 1
Alexandriae, in nobilissimo Aegypti capite, non diligentissime excultum sit et mirificum ad florem perductum, ita inter omnes constat, ut vix quidquam novi ad eam rem afferri posse videatur. Tamen plerosque adhuc fugit illarum etiam litterarum, quae spectant ad mensurarum ponderum nummorum scientiam, et fontem et sedem eadem in urbe fuisse. Nam superioribus saeculis etsi Herodotus primus omnium de mensuris ponderibusque cum aliarum gentium tum Graecorum quaedam tradiderat, atque aliquanto post Aristoteles in rerum publicarum libris variarum civitatum mensuras et nummos brevius descripserat, cui accesserunt Theophrastus, discipulus eius, aliique, tamen ante Ptolemaeorum aetatem nemo videtur exstitisse, qui ex professo, ut aiunt, in has res inquireret earumque scientiam redigeret in artis modum.

Omnino nulla gens prius agrorum omniumque rerum quas longitudine et latitudine metimur certas mensuras invenit, nulla accuratius mutuas earum rationes constituit, nulla denique sanctius per plurima saecula servavit quam veteres Aegyptii. Cuius artis et disciplinae cum Ptolemaei reges heredes quasi facti essent, quamquam novas quasdam mensuras, accommodatas ad Graecorum usum, in regnum introducebant, tamen et modum antiqui cubiti regii et plerasque agrorum mensuras, ne multa, gravissima quaeque intacta reliquerunt. Atque iidem priorum regum exemplo edixisse videntur, ut mensurarum et veterum et novarum rationes in tabulas redigerentur, quibus omnes

uti possent. Cuius generis tabulas Hero Alexandrinus, qui varia geometrica et stereometrica in usum popularem scripsit, in libros suos recepit. His deinde Romani usi sunt, cum Aegypto in provinciae formam redacta antiquis mensuris, quas quidem minime aboleverunt, addiderunt Romanum pedem et iugerum. Hinc novae tum tabularum formae atque aliae porro posterioribus temporibus factae, e quibus nonnullae inter reliquias Heronianas ad nostram aetatem permanserunt. Ac vero quaecumque aut Hebraei Graecas litteras docti, ut Iulianus Ascalonita, aut Romani de mensuris porrectis et agrestibus scripserunt, ea omnia composita sunt ad similitudinem tabularum Heronianarum.

Non minorem curam ac diligentiam Ptolemaei impenderunt et mensuris frumentariis vinariis reliquisque et nummorum ponderibus definiendis, quorum cum studium postea imitarentur Romani, non defuerunt qui de his mensurarum rationibus accurate scriberent, ut optimus ille scriptor περὶ ταλάντων (§ 99), ut alius quidam περὶ μέτρων (§ 86), ut auctor ille quo Pollux usus est in definiendis talentis (§ 95).

Primum Alexandriae floruit etiam ea mensurarum et ponderum scientia qua medicis opus est in formulis medicamentorum perscribendis. Quo de argumento permultos diligenter exposuisse et Galeno auctore scimus et plurimis aliis e vestigiis colligimus. Hinc variae illae tabulae ortae sunt quas medicinales appellamus (§ 40), eaeque variis rationibus temporum decursu immutatae, cum denique post Constantinum in eam formam redactae sunt quae nunc exstat. Quibus tabulis quanta auctoritas per omnem antiquitatem tributa sit, gravissimum documentum hoc est, quod iisdem usque ad saeculum tertium decimum in imperio Byzantino medici usi sunt. Atque ad alias etiam regiones et ad recentiora tempora earundem usus valuisse videtur.

Haec quidem de mensuris ac ponderibus scripta Alexandriae fontem et originem habuerunt: aliud autem earum litterarum genus excultum est a viris doctis Christianae aetatis, qui cum ad scripturam Sacram interpretandam omne studium conferrent, mensuras etiam et pondera ac nummos quae ibi inveniuntur explicare sibi proposuerunt.

Hoc in genere quoniam maxime insignis fuit Epiphanius episcopus, qui librum περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν composuit, multi secuti sunt qui ex illo libro quae sibi placerent eligerent brevioresque inde tractatus aut ipsius Epiphanii nomine, aut aliorum, ut Eusebii, conficerent.

Denique postquam Constantinus imperator totam rem nummariam restituit atque inde nova nummorum genera vulgata sunt, utile visum est quibusdam eorum rationes accuratius exponere et cum vetustioribus comparare. Quo ex genere pauca breviora fragmenta nobis relicta sunt.

Haec sunt quae de scriptoribus metrologicis Graecorum in universum disserenda existimaverim. Quod argumentum, ut res ipsa ferebat, breviore disputatione absolvi: iam vero restat, ut ex ordine de singulis fragmentis quae hoc volumine continentur copiosius exponatur.

Primum igitur in ea fragmenta quibus de porrectis et quadratis mensuris agitur est inquirendum.

De Pollucis loco quo mensurae exponuntur et fragmento Greavesiano.

Quibus mensuris Graeci antiquitus uti consueverint, 2
breviter exponit Herodotus, vetustissimus auctor idemque gravissimus, qui, cum pyramides in Moeride lacu conditas centenarum orgyiarum altitudine fuisse scribit, haec de mensurarum ratione addit (2, 149): αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπήχεος, τῶν ποδῶν δὲ τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πήχεος ἑξαπαλαίστου. Atque his verbis non solum, quae sit singularum mensurarum inter se ratio, docet, sed etiam omnem mensurarum definitionem revocandam esse significat ad partes corporis humani, cubitum, pedem, palmum. Neque aliter Heronem Alexandrinum statuisse ex initio quintae tabulae Heronianae perspicitur: τὰ μέτρα ἐξηύρηνται ἐξ ἀνθρωπίνων μελῶν, ἤγουν δακτύλου, κονδύλου, παλαιστοῦ, σπιθαμῆς, ποδός, πήχεως, βήματος, ὀργυιᾶς καὶ λοιπῶν. Iam cum paullo accuratius de his corporis humani mensuris exponat Pollux in Onomastico

(2, 157 s.), hunc locum primum omnium ponendum esse existimavimus, cui statim memorabile illud fragmentum subiunximus, quod ficto Heronis nomine attulit J. Greavesius, cum de Romano pede et denario disputaret[1]). Differt hoc fragmentum ab omnibus et Heronianis et reliquis, nec tamen, etsi quo ex libro manu scripto petitum sit non docemur, fides eius suspecta esse videtur. Nam quae ibi proponitur mensurarum definitio et cum corporis humani natura optime congruit et egregie accommodata est ad Pollucis locum illustrandum; quoniam eaedem mensurae, quae ab illo scriptore afferuntur, hoc loco et repetuntur et cum digito, minima mensura, comparantur.

Graecorum mensurae in Aegyptum translatae.

3 Quae praeterea de mensuris Graeco sermone scripta exstant, ea nec in ipsa terra Graecia nec florentibus liberis Graecorum civitatibus, sed post Alexandri Magni aetatem in regnis ad quae tum Graecorum cultus et litterae permanaverunt, maxime in Aegypto, orta sunt. Nam velut linguae vernaculae leges et propriam consuetudinem non satis bene cognoscimus, nisi contulerimus aliarum gentium sermones: sic mensurarum quibus vulgo utimur certas et exactas rationes non prius curare solemus quam cum ceterarum gentium mensuris has comparare necesse sit. Quod verissime etiam de Graecis dici potest. Etenim nec Herodotus Graeci cubiti quem μέτριον vocat mensuram trium digitorum discrimine definivisset, nisi hunc a regio vel Persico cubito distinguendum esse vidisset, nec vero Ptolemæi Aegypti reges accuratas mensurarum tabulas proponi easque ad populares rationes accommodari iussissent, nisi diversa ab his mensurarum genera antea apud Aegyptios usitata fuissent. Qua de re, quoniam omnis de Heronianis fragmentis disputatio hoc habet quasi fundamentum, statim hoc loco breviter exponendum esse videtur, quamquam accuratius de eodem argumento postea disseremus.

Ab antiquissimis temporibus cubitum Graeca mensura

---

1) *Miscellaneous works, Discourse of the Roman foot and denarius* p. 187.

paullo longiorem qui regius vocabatur Aegyptiis in usu fuisse satis constat (§ 16). Cum vero Ptolemaeus, Lagi filius, Aegypti regno potiretur, etsi ipsam cubiti mensuram immutare non ausus est, tamen et novam eius descriptionem fecit, quae prorsus accommodata esset ad Graecam consuetudinem, et mensuras quasdam Aegyptiis antea ignotas, ut plethrum et stadium, addidit[1]). Unde cubitum Aegyptium, qui differret a vulgari Graecorum usu, Ptolemaicum appellare coeperunt. Atque hoc quidem nomen maxime memorabile exstat in illo Didymi Alexandrini libello quem de mensuris marmorum et lignorum scripsit, de quo, cum ab hoc loco alienum sit, infra (§ 14) uberius dicemus. Sed electa quaedam ex eo ipso libello, ne omnibus fragmentis metrologicis in unum corpus redactis gravissimum testimonium iniuria abesse videretur, in conspectu posuimus. Quae quidem electa cur praemiserimus tabulis Heronianis, postea satis demonstrabitur. Haec igitur Didymea in nostro libro excipiuntur fragmentis Heronianis quibus nihil memorabilius exstat ad veterum mensuras porrectas cognoscendas. Atque equidem cum ad id argumentum difficillimum pervenerim, unde initium disputandi faciam, admodum ambigo: sed tamen hoc primum commemorandum videtur ad eundem cubitum Ptolemaicum atque apud Didymum in vetustissimo ex his fragmentis omnes mensuras definiri, nomen tamen cubiti aliud esse, quippe qui et regius dicatur et Philetaereus; praeterea autem in easdem tabulas pedem Italicum et iugerum, Romanorum mensuras, receptas esse. Quae cum praemisimus mox ad eandem rem redituri, iam de origine horum fragmentorum quaerere instituamus.

Quaestionis de Heronibus initium.

4 Totius autem disputationis initium fieri debet ab ea quaestione, quisnam ille Hero cuius nomine hae reliquiae inscribuntur fuisse videatur. Ac multorum quidem Hero-

1) A primo Ptolemaeo rege haec instituta esse nostra est coniectura, de qua vide Fleckeiseni Annales eo loco quem § 16 adn. 2 extr. citabimus.

num qui libros conscripserint notitiam habemus — decem fere video enumerari — verum tamen ex omni numero tres iure elegerunt quos de mensuris et geometria scripsisse aut exploratum esset aut probabile videretur. Qua de re cum primus Fabricius in Bibliotheca Graeca[1]) quaedam attulisset, satis longo intervallo nostra demum aetate id argumentum accuratius retractare coeperunt. Nam cum anno huius saeculi XVI ab Academicis Parisiensibus propositum esset, ut ratio mensurarum ab Herone Alexandrino traditarum explicaretur et cum ceteris veterum mensuris compararetur[2]), Letronnius, vir praeter ceteros subtilis iudicii, tam egregie de hoc argumento disputavit, ut sollemne doctrinae praemium ei tribueretur. Sed ipse postea hunc librum vel aliis studiis occupatus vel religiosa quadam modestia retentus edere noluit, quem post mortem eius anno demum huius saeculi LI edidit Vincentius[3]). In idem argumentum ab Academicis propositum simul cum Letronnio inquisiverat comes Fortia d'Urban, qui tamen in commentatione sua paullo post edita[4]) nihil fere quod ad rem explicandam pertineret attulit. Porro de Herone ut quaereret adductus est Augustus Boeckh, cum de mensuris et ponderibus ac nummis veterum scriberet[5]), qui, etsi

1) Tom. II p. 591—595, tom. XIV p. 546 editionis veteris (a. 1707 et 1728); quae nonnullis additis aucta sunt ab Harlesio in nova Bibliothecae editione, tom. IV p. 234—239.

2) *Question proposée par la classe d'histoire et de littérature ancienne pour l'année 1816: Expliquer le système métrique d'Héron d'Alexandrie, et en déterminer les rapports avec les autres mesures de longueur des anciens.*

3) *Recherches critiques, historiques et géographiques sur les fragments d'Héron d'Alexandrie ou du système métrique Egyptien. Ouvrage posthume de M. Letronne revu par A. I. H. Vincent. Paris 1851.*

4) *Explication du sistème métrique de Héron d'Alexandrie et determination de ses rapports avec les autres mesures de longueur des anciens.* Vide *Litterarische Analecten von Fr. A. Wolf* tom. III p. 205—225 (a. 1818), vel Fortiae *Traduction française d'Aristarque de Samos,* Paris 1823 (indicatam a Martino p. 244 n. 12).

5) *Metrologische Untersuchungen* p. 8—11.

paucis admodum de ea re disseruit, luculenter tamen nonnulla quae obscura essent illustravit. Nuper vero bene ac feliciter contigit, ut statim postea quam Letronnianum opus editum esset, ad eandem quaestionem Henricus Martinus studia conferret atque uberrime de Heronianis reliquiis scriberet [6]). Quem praestantissimum librum cum iam in manibus habeamus, tandem aliquando de argumento gravissimo certius licet iudicare.

De Herone Alexandrino, Ctesibii discipulo.

Tres Herones veterum memoria fuisse diximus qui de 5
mensuris scripsisse viderentur. Horum primus est ille Alexandrinus, Ctesibii discipulus, rerum mathematicarum et mechanicarum scientia nobilissimus [1]). Qui quo tempore vixerit, ex Aristoclis testimonio colligitur quod apud Athenaeum [2]) legimus: aequalem fuisse Ctesibium regi Euergetae alteri, hoc est Ptolemaeo VII Physconi, qui ab anno CLXX ad CXVII a. Chr. n. regnavit. Sequitur igitur, ut Hero, discipulus illius, exeunte fere saeculo secundo a. Chr. n. floruerit. Eundem ad primi saeculi initia vitam perduxisse non negaverim equidem, nec tamen Martini [3]) sententia, qui ad medium saeculum primum illum vixisse statuit, satis mihi probabilis videtur. Qui quidem ita ratiocinatur: in fragmento libri Heroniani qui Βαροῦλκος inscribitur vocabula e Latino sermone petita, πάσσος, μιλιάριον,

---

6) *Recherches sur la vie et les ouvrages d'Héron d'Alexandrie et sur tous les ouvrages mathématiques Grecs qui ont été attribués à un auteur nommé Héron.* Editus est hic liber in annalibus Academiae Parisiensis qui inscribuntur *Mémoires présentés par divers savants à l'Acad. des Inscr., serie I, tome IV, Paris 1854.*

1) Vide Fabricii Biblioth. Gr. IV p. 234 (Harles.), Letronnii *Rech.* p. 26 s., Martin. p. 22—240.

2) Deipnos. 4 p. 174 D. Iniuria Fabricius aliique (citati a Martino p. 23) Ctesibium sub Ptolemaeo II Philadelpho et Ptolemaeo III Euergeta, hoc est tertio saeculo, vixisse statuerunt, quam opinionem luculenter refellit Schweighaeuser. Animadv. in Athen. tom. II p. 636 s., cui assentiuntur Boeckh. p. 8 et Martin. p. 24.

3) P. 26—28.

ἀccάριον, reperiri; haec autem non ante Ptolemaeum X, qui a Sulla rex institutus est, Aegyptiis usitata fuisse videri; ergo post illum ad annum L a. Chr. n. vixisse Heronem. At vero non ante quam provincia facta est Aegyptus, aliquanto igitur post Ptolemaeum X, ista Latina vocabula ab illis recepta esse apparet, quae cum in fragmento operis quod Heronis nomen prae se fert legantur, hinc potius efficitur non ab ipso Herone illam Barulci partem quae a Martino citatur scriptam esse, sed posteriore tempore a viro harum rerum perito ita e genuino Heronis libro esse transcriptam et mutatam, qualem nunc legimus. Quae argumentatio vereor ne quibusdam non satis perspicua sit, nisi in universum de variis illis libris mathematicis et mechanicis qui Heronis nomine inscripti sunt disseratur: sed tamen et longum est haec exponere et alienum ab hoc loco, nec paullo post ad eandem rem redeundi deerit occasio.

De Herone altero, Procli magistro.

6 Alterum Heronem mathematicum quinto p. Chr. n. saeculo fuisse traditur, cuius cum olim nulla fere ratio haberetur, nuper gravissima de eo disceptatio orta est, cum a Letronnio et geodaesiae et eorum fragmentorum de quibus agimus auctor esse iudicaretur. Sed haec quaestio Martini acumine et sollertia nunc ad finem adducta est, nec quemquam fore existimo qui iam hunc Heronem illum librum scripsisse arbitretur. Auctor est in vita Procli Marinus[1]) usum esse Proclum Alexandriae in mathematicis magistro Herone. Iam cum Proclus anno XII quinti saeculi natus sit, eodem igitur saeculo fere medio ad maturiorem aetatem pervenerit, sequitur, ut Hero ille anno fere XXX vel XL Alexandriae de rebus mathematicis scholas habuisse putandus sit[2]). Praeterea autem nihil de eo compertum

---

1) Marini Vita Procli ed. Boissonade (Lips. 1814) p. 7: ἐπανελθὼν δὲ πρότερον εἰc Ἀλεξάνδρειαν — φοιτᾷ ἐπὶ μὲν Ἀριcτοτελικοῖc παρ' Ὀλυμπιόδωρον τὸν φιλόcοφον, οὗ κλέοc εὐρύ, ἐπὶ δὲ μαθήμαcιν Ἥρωνι ἐπέτρεψεν ἑαυτόν, ἀνδρὶ θεοcεβεῖ καὶ τελείαν παραcκευὴν ἐcχηκότι τῶν κατὰ παίδευcιν ὁδῶν

2) Letronn. p. 28.

habemus. Nam quod Letronnius librum de elementis geometriae ab eo scriptum esse Eutocio[3]) auctore existimavit, in duplicem errorem inductus est, cum nec Hero eius operis auctor sit, sed, ut in omnibus libris legitur, Heronas quidam, et liber iste ab Eutocio citatus non tam ipsa elementa geometriae quam commentarium in Nicomachi introductionem arithmeticam contineat[4]).

De Herone tertio Byzantino.

Restat, ut de tertio Herone quaeramus. De quo etsi 7
nemo veterum scriptorum quidquam prodidit, satis tamen notus est ex iis quae scripta reliquit. Extant enim et libri eius de machinis bellicis ac de geodaesia, quos in Latinum sermonem e codice Graeco Bononiensi conversos edidit Franciscus Barocius[1]), et alia nonnulla de re militari et agricultura ab eodem scripta esse videntur[2]). Qui quo tempore vixerit, a multis et doctissimis viris singulari acumine quaesitum est. Nam cum in loco geodaesiae auctor de stellarum quarundam progressu inde a Ptolemaei aetate facto commemoraret, inde, quot saecula a Ptolemaeo ad

---

3) Eutocii in Archim. comment. (ed. Hervag. Basil. 1544) p. 28: ὥϲ φαϲιν ἄλλοι τε καὶ Νικόμαχοϲ ἐν τῷ πρώτῳ τῷ περὶ μουϲικῆϲ καὶ Ἡρωνᾶϲ ἐν τῷ ὑπομνήματι τῷ εἰϲ τὴν ἀριθμητικὴν εἰϲαγωγήν.

4) Martin. p. 240.

1) Heronis liber de machinis bellicis nec non liber de geodaesia a Franc. Barocio versi. Venet. 1572. Graecus contextus praeterea exstat in codice Bodleiano, unde decimum caput sibi describendum curavit Letronnius (*Rech.* p. 31). Accuratissime, ut solet, et de Barocii editione et de codicibus manu scriptis Graecis disputavit Martinus p. 250—257, qui etiam partem Πολιορκητικῶν — is enim est Graecus titulus — primus edidit (p. 446—473).

2) Vide Martin. p. 324—387, quem tamen non ita citamus, ut omnia quaecunque Heroni suo tribuit, ad illum pertinere consentiamus — nam de nonnullis quidem dubium est, an fictum potius Heronis veteris mathematici nomen libris inscriptum sit. Sed breviter haec quaestio admodum subtilis et paene inexplicabilis absolvi non potest. Quam si quis ad liquidum perducere sibi proposuerit, vix minore volumine quam quod Martinus scripsit rem conficiat.

Heronem praeteriissent, sollertibus rationibus computaverunt. Quae res quam subtilis sit, dici vix potest; unde plurimos in errorem inductos esse non mirum videtur; sed alii non dubium est quin verum invenerint. Etenim cum priores a Blancano ad Letronnium omnes[3]) initio septimi saeculi Heronem vixisse statuissent, recte Idelerus[4]) longius annorum spatium computandum et Heronis aetatem ad decimum saeculum proferendum esse vidit. Hinc porro efficitur eum non, ut nonnulli opinati sunt, Alexandriae, quae tum iam a barbaris tenebatur, vixisse. Immo Constantinopoli libros suos illum scripsisse ex accurata geodaesiae exploratione effecit Martinus[5]), ac praeterea et de persona auctoris eiusque studiis et de proposito quod in libris scribendis tenuisset plurima ingeniosissime eruit atque indagavit. Quamquam unum quod etiam nunc dubium videtur nolim silentio praetermittere. Etsi enim pro comperto habemus, quo et loco et tempore auctor vixerit, nec quisquam haec opera ad antiquiorem Heronem pertinere potest dicere — nam, ut significavi, certa est auctoris persona — tamen nomen certum esse affirmare non ausim. Etenim quam facile fieri potuisse censemus, ut, cum nomen auctoris ignoraretur, opera illa, ut tot similia, veteri Heroni tribuerentur? Qua de re ipse Martinus suspicionem movit[6]); sed tam caute et prudenter omnibus rebus circumspectis rationem duxit, ut nobis quoque illi de quo agitur Heroni nomen fuisse etsi non certum, tamen veri simile videretur.

Ad quem Heronem fragmenta de mensuris pertineant.

8 Ita cum de Heronibus mathematicis, qui fuerint et quo quisque tempore vixerit, satis pro proposito dictum videatur, iam hoc quaerendum est, quaenam sit illorum fragmentorum de mensuris origo quae Heronis nomine inscri-

3) De his quoque uberrime et diligentissime exponit Martinus p. 267—272, quae hic vel brevissime repetere longum est.

4) *Abhandl. der Berliner Akad.* 1812—1813 p. 198. Cuius ratio egregie confirmata est a Martino p. 272—276.

5) P. 277—321.

6) P. 322 s.

pta sunt. Nimirum summa fuit de ea re dubitatio, nec certi quidquam, cum cardo quasi quaestionis non inveniretur, erui potuit. Etenim olim Heroni tertio tribuerunt, cuius opinionis cum auctor esset Fabricius[1]), secuti sunt ante Letronnium omnes. Is vero, etsi falsam esse istam opinionem recte vidit, tamen in alium errorem inductus est, cum secundum Heronem, Procli magistrum, auctorem esse statueret[2]). Quae autem causa fuit erroris? Nec tertio Heroni haec fragmenta tribui posse intellexit, nec per temporum rationem ad antiquum Heronem ea referre licere: ergo unum relinqui secundum Heronem, quem quidem ea scripsisse necesse sit. At Martinus, qui accuratissime omnia exegit, nec credibile esse demonstravit alterum Heronem libros mathematicos maiores scripsisse[3]), et rei a tot viris doctis frustra tentatae novam lucem eo attulit, quod, quemadmodum omnino quaestio instituenda esset, primus ingeniosa coniectura invenit. Cum enim variis temporibus atque a variis auctoribus illa fragmenta scripta esse appareret, omnino nullum ex tribus Heronem eorum auctorem dici posse, sed novum quaerendi modum incohandum esse rectissime collegit. Quid? si nemo ex tribus Heronibus ista fragmenta scripsit, quae quidem omnia, quamvis varia sint, Heroniana perhibeantur: quidni communis eorum fons fuerit, unde primum hausta, postea ab aliis aliter immutata et variata sint? Hoc si concesseris, cetera sine negotio expediuntur. Facile enim ab Herone Alexandrino, vetere mathematico, primam illarum reliquiarum originem repetendam esse demonstratur.

De Heronis Alexandrini libris mathematicis.

His igitur et inventis et constitutis summa laude di- 9
gnum esse Martinum diximus: nec tamen omnis eius argumentatio probari nobis potest. Qua de re quo expeditius dicamus, primum quae ab isto proposita sint[1]), breviter

1) Biblioth. Gr. tom. II p. 594 s. ed. vet.
2) *Rech.* p. 74—78.
3) P. 240—242.
1) P. 98 ss. 102. 104. 120. 176.

inscripta fuerit Εἰϲαγωγαὶ τῶν γεωμετρουμένων[12]). Denique de introductione in stereometriam, quae Εἰϲαγωγαὶ τῶν ϲτερεομετρουμένων inscribitur, quoniam alienum est ab hoc argumento, supersedeo dicere[13]).

Metrica Heronis geometriae partem fuisse.

10 Iam Martinus, ut supra vidimus, hos omnes Heronis libros partes fuisse suspicatus est unius amplissimi operis, quod Μετρικὰ inscriptum fuisse censeret. Verum tamen, ut iam significatum est, hanc ipsam inscriptionem tali operi praetextam fuisse quam maxime est incredibile. Huc accedit, quod nulla omnino causa nec cogitari nec proponi posse videtur, unde illos varios libros unius operis partes fuisse cum aliqua veri specie statuas; qui quidem singuli quidni separatim editi fuerint ab Herone? Denique, quod est omnium gravissimum, si ipsos codices manu scriptos inspicimus, expressis vestigiis, quid de metricis Heronis iudicandum sit, cognoscimus. Nam tantum abest, ut hoc nomine omnes Heroniani libri de rebus arithmeticis et geometricis scripti comprehendi possint, ut nihil nisi pars quaedam eius libri, quem Γεωμετρούμενα inscriptum fuisse supra demonstravimus, metrica fuisse videantur. Quid enim, quaeso, Μετρικὰ, Graecum vocabulum significat nisi doctrinam metiendi, vel dicam, praecepta de men-

---

12) In codice Parisiensi 1670, qui ceteris Heronianis et vetustior est et praestantior (Martin. p. 120) haec inscriptio legitur: Ἀρχὴ ϲὺν θεῷ τῆϲ γεωμετρίαϲ; hinc statim altera inscriptio sequitur Εὐκλείδου περὶ γεωμετρίαϲ, ubi in cod. 2013 Εὐκλείδου interpunctum et Ἥρωνοϲ suprascriptum est. Paullo post reperiuntur Ἥρωνοϲ ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων, tum Ἥρωνοϲ εἰϲαγωγαὶ τῶν γεωμετρουμένων. Quod vero in fine legitur Πεπλήρωται ἡ τῶν ἐπιπέδων κατὰ ἔκθεϲιν Ἥρωνοϲ μέτρηϲιϲ, hoc ipsum etiam geometriam significare vides collata alius codicis clausula Ἥρωνοϲ γεωμετρικὴ εἴτουν ἐπίπεδοϲ μέτρηϲιϲ — ἤδη πεπλήρωται. Ex his igitur vestigiis satis perspicuum est ipsi Heronis operi Γεωμετρούμενα (vel Γεωμετρία, sed alterum probabilius videtur) inscriptum fuisse atque illas Εἰϲαγωγὰϲ τῶν γεωμετρουμένων partem fuisse eius ipsius operis.

13) Vide Martin. p. 176—187, et nos infra § 38.

suris et rebus dimetiendis? Quapropter iam non mirandum est, quod idem argumentum in eodem codice et Μετρικὰ et paullo post Περὶ μέτρων inscriptum est. Unum tamen in quaestione difficillima ad liquidum perduci vix posse non me fugit: utrum ipse Hero suae geometriae partem Μετρικὰ dixerit, an ii qui postea libros eius vel interpolaverunt vel contraxerunt id nomen invenerint. Quamquam ego, quoniam in rebus tam obscuris, ubi deficit ratio, peritis et expertis suo cuique iudicio ac probabili suspicione uti licet, ab interpolatoribus demum hoc nomen inventum esse existimaverim. Ac nescio an Eutocius de mensura circuli scribens minus recte Μετρικὰ Heronis citaverit, quae Γεωμετρούμενα potius dicenda fuerint. Quod utcunque se habet, hoc certe dubitari non posse arbitror, quin Heronis metrica eiusdem geometrico operi, non geometria metricis subiungenda sint.

Heronem in geometria de mensuris scripsisse.

Iam vero accedimus ad alterum locum, de quo, cum de 11 metricis quid iudicandum sit, satis explanaverimus, facilius disputatur. Vidimus Martinum vel negare vel non satis sibi persuadere ab ipso Herone in geometria de mensuris scriptum esse. Hoc tamen ipsum ut per se maxime probabile est — nam quo pacto, nisi fons esset in Heronis opere, illae tabulae de mensuris Heronis nomine propagatae essent? — ita, dummodo ipsis libris manu scriptis utamur ducibus, quid statuendum sit, facile demonstratur. Est inter codices Parisienses, qui excerpta ex Heronis geometria continent, unus ceteris et vetustate et auctoritate praestantior[1]). In hoc est locus Ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων, ubi de arte agros metiendi ab Aegyptiis inventa ea leguntur quae nos statim in conspectum producemus (§ 19). Atque haec quidem ab auctore mutati operis in brevius contracta sunt: copiosius autem eadem in eodem codice ad finem geometriae leguntur, qui locus nobis est tabula Heroniana prima: Ἡ πρώτη γεωμετρία, καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει

1) Dico cod. Gr. 1670. Vide Martin. p. 120 et supra § 9 adn. 12.

λόγος et quae sequuntur. Iam haec tam pure et ad rem accomodate scripta sunt, ut originem eorum ab ipso Herone, minime a quoquam recentiore repetendam esse appareat. Quod si concesseris, etiam de mensurarum ratione nonnulla ab Herone scripta esse ex illa mensurarum tabula quae addita est efficitur. Etenim ab illa expositione de arte metiendi ab Aegyptiis inventa ad hanc mensurarum tabulam necessaria quaedam est orationis coniunctio et perpetuitas, quae ab initio in ipso Heronis opere fuerit necesse est. Sic igitur statuimus: mensurarum tabulam de qua agimus factam esse illam quidem posteriore aetate, sed eius loco aliam similem tabulam in Heronis libro de geometria fuisse, unde illa recentior quibusdam mutatis et additis transcripta sit. Quod autem ex uno codice Parisiensi nunc demonstravimus, idem fere ceterorum quoque qui Heronianae geometriae reliquias continent auctoritate confirmatur, quoniam in omnibus eodem fere modo fragmenta de mensuris perscripta inveniuntur.

Conclusio de fragmentis Heronianis.

12 Sed haec hactenus. Restat denique, ut eius disputationis in quam adhuc incubuimus conclusio quaedam fiat. Scripsisse igitur Heronem opus, quod Γεωμετρούμενα inscribebatur, compertum habemus. Eius duas partes fuisse suspicati sumus, quarum in altera in universum de arte geometrica praecepisse eiusque gravissima et axiomata et theoremata proposuisse, in altera problemata ad usum popularem accommodata et proposuisse et solvisse videtur. Maxime autem id egit, ut quaecunque ad artem agros metiendi, quam nos geodaesiam dicimus, pertinerent in eodem libro explicaret, quapropter etiam mensurarum tabulam interposuit [1]). Iam hic Heronis liber non solum in scholis

---

1) Exscribenda hic videntur quae Letronnius (*Rech.* p. 73 s.) extrema disputatione de Heronis geometria summatim proponit: *Cet ouvrage, maintenant perdu, était un traité complet de Géometrie pratique ou de Géodésie (suivant l'expression grecque), où la solution de tous les problèmes était rapportée aux mesures légales établies en Égypte au temps de l'auteur. Cet ouvrage était précédé d'un tableau de*

quae de geometricis institutionibus habebantur studiosis eius disciplinae tradi solebat, sed etiam ii qui artem gromaticam profitebantur Heronis auctoritatem sequebantur, nec minus publicae rationes quibus vectigalia agrorum possessoribus imponebantur ad eiusdem praecepta computatae esse videntur. Itaque cum tam multi ad res tam varias hoc libro usi sint, longiore annorum spatio nequaquam mirum est alios aliter, prout cuiusque usus ferebat, eum immutasse, cum vel in alium ordinem Heronis propositiones redigerent, vel verborum contextum circumciderent et contraherent vel, ubi ad rem accommodatum videretur, nonnulla adderent. In tabulis vero mensurarum mutandi et novandi tum exstitit necessitas, cum provincia Romanorum Aegyptus facta est. Qui tum novas mensuras Romanum pedem et passum et iugerum attulerunt atque ad haec Ptolemaicas mensuras accommodari iusserunt. Quod quemadmodum factum sit, infra in explicanda tabula prima (§ 18) videbimus: nunc hoc tantum commemoramus in illa ipsa tabula mensuras Ptolemaicas cum Romanis coniunctas exhiberi eamque ad primum secundumve post Chr. n. saeculum referendam esse videri. Porro posterioribus temporibus, cum in ipsis mensuris novaretur, etiam mensurarum tabulae saepius sunt immutatae, unde recentiores tabulae ortae sunt, quae cum omnes continuo quodam progressu ex eodem fonte derivatae essent, quamvis diversae ab Heronis opere mensurae proponerentur, nomen tamen Heronianarum retinuerunt. Quo quidem nomine nos quoque iure utemur, dummodo de origine et quasi fonte, non de ipso auctore intellegamus.

Alia fragmenta metrologica Heroni tributa.

Iam haec fragmenta etsi pro temporum ratione multum 13
inter se differunt, omnia congruunt in eo, quod nihil nisi mensuras, quas geometricas dicere licet, continent. Verum tamen cum tot et tam varia fragmenta de mensuris por-

---

ces mesures, d'après lesquelles étaient assises les contributions foncières, directes et indirectes, et suivi d'un tableau des mesures tombées en désuétude.

rectis Heroni tribuere consuevissent, quam facile fieri potuisse censemus, ut etiam alia fragmenta, quibus de mensuris cavis vel de ponderibus et nummis ageretur, ad Heroniana adscriberent? Et sane multa eius rei vestigia exstant. Nam et in codicibus Heronianis, quorum nos notitiam habemus, nonnulla de ponderibus et nummis excerpta inveniuntur, et docti quidam viri, qui duobus fere abhinc saeculis de mensuris et nummis scripserunt, e codicibus manu scriptis non solum ea fragmenta Heroniana, quae in vulgus nota sunt, sed etiam alia quaedam protulerunt quae postea paene ad oblivionem reduci coeperunt. Qua de re ne infra saepius et cum magna mora dicendum sit, hic locus esse videtur, ut quaecunque ad id argumentum pertinent in brevi conspectu ponantur.

Primum Ios. Scaliger in Dissertatione de re nummaria sub Heronis nomine passim illud fragmentum ab Alexandrino quodam homine scriptum affert quod Περὶ ταλάντων vel Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας inscribitur [1]). Idem aliquoties citatur a Salmasio in Refutatione utriusque elenchi Cercopetaviani, qui in pluribus libris manu scriptis id se invenisse dicit et ex his nonnulla emendatius edidit: pro Herone autem in quibusdam codicibus Africani nomen legi commemorat, qua de re posthac videbimus [2]). Ex alio fragmento inter Heronianas reliquias servato Salmasius in Confutatione animadversionum Antonii Cercoëtii — hic est alter liber in Petavium scriptus [3]) — complures locos affert, quos ad tractatum quendam Epiphanianum pertinere infra demonstrabimus [4]). Denique in opere illo ingentis studii et laboris, Plinianis exercitationibus in Solinum, idem plurima Heroniana de mensuris porrectis citat, quae quidem omnia e tabulis Heronianis

1) Vide proleg. § 99 et in contextu fragm. 95.
2) Confer infra § 47 et 99 adn. 2.
3) Et Confutatio et Refutatio ficto auctore Francisco Franco anno 1623, altera Midelburgi, altera Parisiis, prodierunt. Prius scriptam esse Confutationem e compluribus Refutationis locis satis apparet.
4) Vide proleg. § 90 adn. 3.

prima et quinta repetivit[5]). Post hunc Gronovius in libris de sestertiis passim Heroniana fragmenta de nummis et ponderibus attulit, nec tamen aliunde nisi a Scaligero et Salmasio mutuatus. Excipiunt hos Angli I. Greavesius, qui in commentatione de Romano pede et denario praeter locum breviorem e tabula Heroniana prima[6]) gravissimum illud fragmentum, Pollucis loco cognatum, exhibet de quo supra (§ 2) diximus; et Ed. Bernardus in libris de mensuris et ponderibus antiquis, ubi Hero, etsi verba eius non exscribuntur, tamen passim e libris manu scriptis citatur[7]). Denique Pauctonus e codicibus Parisinis pauca Heroniana affert, quae ad mensuras cubicas pertinent[8]).

Heronis fragmenta ad Didymi librum adscripta.

Haec igitur Heroniana a viris doctis e libris antiquis citata sunt. Restat ut aliam quaestionem aggrediamur, quae etsi specie diversa videtur, tamen hoc statim loco disceptanda est. Nonnulla enim et Heroniana et alia fragmenta 14

---

5) Pag. 242 b E affertur tabulae I § 15; p. 411 a F eiusdem tabulae § 20; p. 481 a D § 1 extrema et § 19; p. 481 b B § 9 et 10; p. 482 a D § 18; p. 712 a B § 12; p. 841 b D § 25; p. 851 b A § 10, ibidem sub D et E § 21. Porro p. 481 b B tabulae quintae § 12 extrema et § 13; p. 712 a B § 11, quae e codice Paris. 2013 petita esse videntur (v. adnot. crit. ad huius tabulae § 12); tum p. 481 a D, ubi alter Hero geodaetes qui acenae sedecim spithamas tribuat citatur, respici videtur tabulae VII § 11. [Quae p. 492 b D afferuntur, ea non ad mensuras pertinent.] — Denique etiam in notis ad historiae Augustae scriptores ab eodem citantur tabulae I § 3 (p. 405 a F) et § 9. 10 (p. 248 b C).

6) *Discourse* etc. (v. supra § 2 adn.) p. 187: ὁ δὲ Ἰταλικὸϲ ποὺϲ δακτύλουϲ ἔχει τρεῖϲ καὶ δέκα καὶ τρίτον, quae fere congruunt cum tabulae I § 10.

7) Ut alia quae mentione non digna sunt taceam, Bernardus p. 235 tabulae VII paragraphum 15 e tribus libris manu scriptis, atque haec praeterea ex Heronis codice Bembino affert: τὸ μίλιον ἔχει ϲτάδια Ζ'ϛ, πόδαϲ ͵δφ'· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδαϲ ͵ευ': quae conveniunt cum tabula Euclidea (fr. 14, 12).

8) *Métrologie* p. 266; vide infra § 38 adn. 1.

per errorem Didymo cuidam Alexandrino tribuerunt, cuius libellum de mensuris marmorum et lignorum e codice Ambrosiano non ita longo abhinc spatio edidit Ang. Maius[1]. Ibi a capite XIV prima et secunda tabula Heroniana, tum fragmentum Alexandrinum de talentis (95) et aliud de mensuris (81), deinde varia problemata stereometrica et geometrica leguntur. Haec autem minime Didymo tribui posse iam Maius, quamvis levissime tantum et quasi praeteriens eam quaestionem in praefatione attingeret, suspicatus est[2]. Lucem deinde attulit Martinus, qui Parisinis Didymi codicibus perlustratis reliquiisque Heronianis collatis, quae Didymea quaeque Heroniana essent, acutissime distinxit[3]. Qua de re ne ulla dubitatio relinqueretur, idem praeterea testimonio usus est codicis Monacensis[4], in quo cum alia tum fragmenta illa de mensuris praefixo Heronis nomine antecedunt Didymi eidem libello, neque quidquam praeterea quod Heronianum sit sequitur. Nullus igitur iam Hero-Didymus, quod ambiguum nomen, ut in re incerta finxit Boeckhius[5], nihil etiam ab ullo Didymo de mensuris cubicis aut talentis scriptum, nec quidquam praeter parvum illum libellum de marmorum et lignorum mensuris ad Didymum auctorem revocandum. Haec vero nostra sententia non Martini solum auctoritate nititur, sed ipsi et Monacensem codicem et e Parasinis unum[6] accurate inspeximus, atque apographum codicis Vossiani Lugdunensis in nostris

---

1) Iliadis fragmenta et picturae. Accedunt scholia vetera ad Odysseam. Item Didymi Alexandrini marmorum et lignorum mensurae. Edente Ang. Maio. Mediol. 1819. — Incipiunt p. 149 Διδύμου Ἀλεξανδρέως μέτρα μαρμάρων καὶ παντοίων ξύλων

2) P. 151: *Etsi vero hi codices et fortasse alii plures Didymo hoc opus vindicant, nihilo minus haud scio an id maioris operis, cuius parens laudatur Hero, pars quaedam aut excerptum dicendum sit.* Quod addit etiam fieri potuisse, ut ipse contra Hero ex antiquioribus Didymi scriptis multa sibi sumpserit, id minime probari potest.

3) P. 187—193.

4) Cod. Graec. n. 165.

5) *Metrol. Unters.* p. 95.

6) Cod. Paris. Graec. n. 2475.

manibus tenemus. Qua de re uberius disserendi alio loco erit occasio.

De tabula Heroniana prima.

Haec in universum de fragmentis Heronianis disputanda 15
fuerunt. Quibus tandem ad finem perductis iam bene instructi ad alteram huius quaestionis partem accedimus, qua de singulis tabulis ita disseremus, ut et omnes in his mensurarum rationes explicemus et, quam quaeque ad aetatem referenda videatur, quantum fieri possit, definiamus.

In vetustissimo e codicibus Parisinis qui Heronis geometriam continent (§ 11) non procul ab initio[1]) ea mensurarum tabula legitur quam nos quarto loco inter Heronianas posuimus. Verum in eodem libro post clausulam geometriae[2]) et alia quaedam geometrica et illa duo Heronis fragmenta[3]) reperiuntur quae nos tabula prima comprehendimus. Iam cum in fine huius tabulae legamus: Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν, inde facili coniectura colligimus eos qui olim Heronis geometriam contraxerunt initio mutati operis omissa vetustiore mensurarum tabula, quae antea ibi scripta erat, eas mensuras in conspectu posuisse quae tum in usu essent, illam autem vetustiorem tabulam in appendicem operis reiecisse[4]). Unde factum est, ut praeter Letronnium omnes qui antea haec fragmenta ediderunt, cum eum ordinem quem in recentiore opere Heroniano invenissent mutare nollent, recentiorem tabulam primo, vetustiorem secundo loco ponerent. Nos tamen cum omnes eius generis reliquias e variis libris manu scriptis petitas colligeremus et quo tandem ordine eae in hoc libello exhibendae essent diu ambigeremus, postremo nullam aliam nisi temporum rationem

---

1) Cod. Gr. 1670 fol. 64^{b}; incipit autem Heronis geometria ibid. fol. 62^{a}. Haec omnia facilius tum perspici poterunt, cum Heronis geometria a me edita erit.

2) Fol. 129^{a}: Πεπλήρωται ἡ τῶν ἐπιπέδων κατὰ ἔκθεσιν Ἥρωνος μέτρησις. Vide Martin. p. 133.

3) Fol. 130^{b}—132^{a}. Conf. Martin. p. 133 s.

4) Letronn. p. 52, Martin. p. 204.

haberi posse intelleximus. Haec igitur tabula de qua agimus, ut aetate, ita etiam loco nobis est prima. Atque iisdem fere verbis eam in illa Heronianae geometriae editione qua primo secundove post Chr. n. saeculo vulgo uti solebant (§ 12) scriptam fuisse existimamus; pauca tamen a recentiore auctore eius geometriae quae in codicibus Parisinis exstat addita esse apparet, quae nos, ut quam integerrima vetustioris tabulae species praeberetur, in hac editione uncis inclusimus (§ 20).

De pede Philetaereo.

16 Iam in hac vetustiore tabula quaenam mensurae proponantur inquiramus. Graeca pleraque sunt nomina, occurrunt tamen etiam Aegyptiae mensurae, ξύλον, ἄμμα, σχοῖνος, nec desunt Romanae, pes Italicus et iugerum. Denique est pes quidam Φιλεταίρειος[1]), ad quem omnes reliquae mensurae definiuntur. Varia igitur mensurarum genera mixta et consociata esse videmus. Qua de re longo verborum circuitu dicendum esset magnaque nobis ad conclusionem properantibus mora afferretur, nisi ea quae ab aliis diligenter quaesita et enucleata atque a nobis alio loco retractata et comprobata sunt[2]) breviter hic repetere satis esset.

Aegyptiis antiquitus cubitus qui regius vocabatur in

---

1) De forma vocabuli Φιλεταίρειος (non Φιλεταίριος) vide praefationem criticam ad tab. Heron. I.

2) Pedem Italicum, qui in secunda tabula commemoratur, Romanum esse primus suspicatus est D'Anville (*Traité des mesures* p. 18); idem accuratius demonstravit atque inde mensuram Ptolemaici sive Philetaerei pedis definivit Hase (in Palaeologo p. 20 ss.). Denique acutissime de eodem argumento disputavit Letronne (*Recherches* p. 104—118). Hi quidem omnes eas mensuras Aegyptias aetatis Ptolemaicae esse recte contenderunt. Obstabat tamen Philetaerei pedis nomen, quod a Pergameno regno ductum esse egregie coniecit Boeckh (*Metrol. Unters.* p. 215 s.). Sed quomodo factum esse videatur, ut Asiaticae mensurae nomen in Aegyptum transferretur, nuper a nobis explanatum est in Fleckeiseni annalibus philologicis (*Jahrbücher für Philol. u. Paedag.* 1863 p. 162 ss.).

usu fuit, cuius exactam mensuram e vetustissimis illius gentis monumentis cognitam habemus[3]). Quae mensura etiamtum, cum Ptolemaei Aegypti regnum tenebant, et intacta mansit et regii cubiti (βασιλικοῦ πήχεως) nomen retinuit. Sed Graecorum consuetudine ei cubito addita est sua bessalis mensura, hoc est pes, quem Ptolemaicum a rege auctore dicere consueverunt. Quid vero? quomodo alterum nomen a Philetaero ductum in Heronianam tabulam irrepsit? Scilicet Aegyptio cubito par fuit ea mensura quae in Persarum regno legitima erat, unde βασιλήιος πῆχυς ab Herodoto nuncupatur[4]). Hunc cubitum et in aliis regni provinciis et per Asiam minorem usitatum fuisse satis constat. Iam cum Philetaerus regni Pergameni fundamenta iecisset, vel ipse vel, quod magis probabile videtur, successor eius Eumenes praeter regium cubitum, quem intactum reliquit, bessalis mensurae sive pedis legitimum usum esse voluit, qui pes inde Philetaereus dictus est. Quae omnia, etsi a nullo scriptore prodita sunt, certis tamen rationibus colligere licet. Fuerunt igitur pares et cubitales et pedales mensurae in Aegyptio atque in Pergameno regno: nec tamen Ptolemaeos suum pedem e Philetaeri regno petivisse aut Philetaereum potius quam Ptolemaicum appellasse credibile est. Verum id nomen Romani demum in Aegyptum transtulerunt. Utram enim, quaeso, mensuram illi prius cognoverunt, Pergamenam an Ptolemaicam? Quid? cum anno CXXXIII ante Chr. n. Attalus III regni sui heredem populum Romanum instituisset, nonne his agrorum Pergamenorum mensura cum pede et iugero Romano comparanda fuit? Quo facto necesse est haec eos et invenisse et legibus sanxisse: primum quinos pedes Philetaereos aequare senos Romanos, deinde bina plethra singula iugera efficere. Porro in continuatione huius quaestionis non omittendum videtur in Cyrenaica, quam anno XCVI Ptolemaeus Apion populo Romano testamento reliquerat, pedem vulgarem Graecorum quem nos Olympium dicere solemus

3) Vide nos in Metrol. p. 279 s., ubi eos qui uberius de ea re exposuerunt citavimus.
4) Ibid. p. 41. 274.

legitimum eique Ptolemaico nomen fuisse[5]). Denique cum non multo post etiam Aegyptus in provinciae formam redacta esset ibique eadem pedis mensura atque olim in Attali regno, sed diversa a Ptolemaico Cyrenensium pede, reperiretur, quo tandem alio nomine nisi Philetaerei pedem Aegyptium Romanos appellasse censemus? Tum igitur Romanis auctoribus Ptolemaica mensura Philetaereae nomen obtinuit, nec iam mirum est in tabulas Heronianas eam appellationem translatam esse. Nam primam tabulam, quam vetustissimam esse diximus, inveterata iam Romanorum potestate in Aegypto scriptam esse res ipsa declarat. Hinc etiam de Didymi aetate illius qui de mensuris marmorum et lignorum scripsit (§ 14) coniecturam facere licet. Is enim nec Philetaereum pedem novisse videtur, sed propria appellatione Ptolemaici usus est, nec Romanum pedem, ut in tabula Heroniana legitur, Ἰταλικόν, sed accuratius Ῥωμαϊκόν dicit. Ergo nec multo postea quam Aegyptus provincia facta est et ante auctorem Heronianae tabulae, initio primi post Chr. n. seculi, eum vixisse suspicamur. Nec tamen multo post vel primo saeculo vel initio secundi Philetaereum pedem in Heronianas tabulas illatum esse existimamus[6]). Hoc igitur tempore prima tabula scripta esse videtur, quam postea recentior quidam auctor appendicis loco ad geometriam Heronianam sua manu in novam formam redactam adscripsit.

De Aegyptiis mensuris.

17 Quae praeterea de mensuris primae tabulae dicenda sunt, ea quam brevissima expositione complectemur.

Tria ibi mensurarum genera reperiri supra diximus,

---

5) Hygin. de condic. agr. p. 123 ed. Lachmann.

6) Idem de aetate secundae tabulae Heronianae iudicant Boeckhius p. 10 et Martinus p. 204; nec vero opponi potest, quod vocabula σκουτλώσεις, στροφίολοι, κυμάτια, quae initio eius tabulae (§ 3) leguntur, posterioris Graecitatis sunt. Nam haec ab eo qui recentius Heronianum opus confecit addita sunt, cetera autem sine dubio ad secundum vel etiam primum post Chr. n. saeculum pertinent.

nam ad Aegyptias mensuras additas esse Graecas, ad has porro Romanas.

De Aegyptiorum mensuris fere nihil a veteribus scriptoribus traditum habemus. Nam praeter cubitum, cuius Herodotus mentionem facit, unum schoenum, maximam itinerum mensuram, et ille et alii quidam commemorant[1]). Verum in hac tabula Heroniana, si accurate quaerimus, nonnullas alias eius gentis mensuras indagare licet[2]). Primum ξύλον, quod trium esse cubitorum dicitur, etsi Graecum nomen est, Aegyptiorum esse apparet. Nusquam enim aut in Graecia aut apud Romanos talis mensura usitata fuit, quae quidem nec plethro nec stadio nec ulli praeterea Graecorum mensurae accomodata esset. Servatam igitur ex Aegyptiorum consuetudine hanc mensuram a Ptolemaeis et Graeco nomine in tabulas geometricas receptam esse existimamus. Huc accedit ἅμμα quadraginta cubitorum, cuius quae sit origo ipso nomine declaratur[3]). Quae utinam latiore disputatione persequi liceret. Sed haec quaestio, nisi ampliorem librum scripseris, ad finem nequit perduci; nunc autem cum aliud agamus, nihil nisi breviter propo-

---

1) De cubito vide Herod. 2, 168, de schoeno eundem 2, 6 et alios qui in nostra Metrologia p. 282 s. citantur.

2) Ex iis quae Queipo (*Essai sur les systèmes métriques* I p. 159 ss.) de his Aegyptiis mensuris disseruit nonnulla probanda, cetera aspernanda esse vidi. Nam de xylo quidem recte statuit (p. 159), verum et in aliis et in hoc maxime fallitur, quod μίλιον Heronianum mille *orgyiarum* et quartam partem *parasangae* fuisse opinatur (p. 160—163). Quae ut refutentur, hic non est locus: sed unum commemoro iniuria Heronem e Bernardi libro auctorem citari, nam nihil ille nisi locum quendam e septima tabula (supra § 13 adn. 7) affert; haec autem, cum multo posteriore tempore scripta sit, nihil nec ad primam Heronianam tabulam nec ad veteres Aegyptiorum mensuras pertinet.

3) Vocem ἅμμα Aegyptiam esse inde concludo, quod Graeca non est, nam ἅμμα, quod Lepsius p. 106 (v. infra adn. 6) suadet, repugnat librorum auctoritati. Quaecumque autem in hac tabula nec Graeca nec Romana sunt, ea Aegyptia esse quis negaverit? Et Hebraici *ammah* eadem est origo, significatio autem diversa, nam cubitum apud illos denotat. Similiter Graecum ἄκαινα et Baeticum *acnua* eiusdem originis esse videntur, sed hoc decemplicem illius modum significat.

nere possumus nostram sententiam, quae etsi argumentis et certa ratione a nobis non comprobata est, tamen speramus fore ut multis probabilis videatur. Haec autem statuimus: a cubito regio qui septem palmorum vel duodetriginta digitorum fuit omnes maiores mensuras derivatas esse, sed alia ratione in agris alia in itineribus metiendis usos esse. Etenim agrorum mensuras fuisse constat

orgyiam quattuor cubitorum,
amma quadraginta cub. vel decem orgyiarum[4]).

Ad quae num accesserit stadium quadringentorum cubitorum vel centum orgyiarum, in medio relinquimus. Nam etsi numerorum ratione egregie haec inter se congruunt, quoniam, ut amma decem orgyias, ita stadium decem ammata efficit; tamen nec satis certa eius rei vestigia extant, neque equidem persuadere mihi possum ab ulla unquam gente quadratum stadii modum factum esse — omnes autem agrorum mensuras quadratas esse necesse est.

Praeterea ne omittamus aliam agros metiendi rationem olim in usu fuisse, qua non orgyia, hoc est quadrupla cubiti mensura, sed ipse cubitus denaria ratione multiplicaretur. Nam ita factam esse aruram centenorum cubitorum Herodotus scribit[5]). Quae duo diversa mensurarum genera quibus vel locorum vel temporum discriminibus usitata fuerint, alienum est ab hoc loco inquirere[6]).

Denique in itineribus metiendis a cubito ductam esse arbitramur triplam eius mensuram, ξύλον, quo tantum spatii significasse videntur quantum duobus gradibus conficitur. Haec xyla in itineribus proinde atque Romani suos passus miliario numero computabant, quaterna autem milia schoenum efficiebant.

---

4) Gravissimum eius rei hoc est testimonium, quod in tabula V omnis agrorum mensura orgyia et funiculo denarum orgyiarum fieri dicitur. Hoc autem σχοινίον δεκαόργυιον ipsum antiquum amma esse apparet. Conf. infra § 25.

5) 2, 168. Vide Metrol. p. 284.

6) Hic egregie viam aperuit Lepsius extrema ea disputatione quae inscribitur *Ueber eine Hierogl. Inschr. am Tempel von Edfu* (*Abh. d. Berl. Akad. philos. hist. Kl.* 1855 p. 69 ss.). Quae ego alio loco accuratius persequar.

De reliquis primae tabulae mensuris.

Porro, ut saepius diximus, ad antiquum Aegyptiorum 18
cubitum a Ptolemaeis Graeca mensurarum ratio translata est. Hinc et minores cubito mensurae, δάκτυλος, παλαιστής, διχάς, σπιθαμή, πούς, πυγών, πῆχυς, et maiores, ὀργυιά, πλέθρον, στάδιον, δίαυλον, ortae sunt. Quae etsi verbis Graecae videntur, tamen ab his tanto diversae sunt, quanto cubitus Aegyptiorum vulgarem Graecorum cubitum superat [1]). Accedit ἄκαινα sive κάλαμος decem pedum, cuius mensurae originem e Graecia, non ex Aegypto, repetendam esse alio loco demonstravimus [2]).

Denique postquam Aegyptus in Romanorum potestatem redacta est; quomodo pes monetalis et iugerum, Romanorum mensurae, cum Ptolemaicis composita sint, iam supra significavimus (§ 16). Nam perinde atque antea in regno Pergameno, ita tum in Aegypto Romani hanc certam et legitimam rationem inter suas et Aegyptias mensuras intercedere voluerunt, ut quini pedes Ptolemaici senos monetales, sive quini cubiti regii novenos pedes Romanos aequarent [3]). Hinc in tabula Heroniana pes Italicus, hoc est Romanus, tredecim digitos cum triente, qui digiti sunt Philetaerei, habere dicitur, atque ubicunque praeterea Italici pedes cum Philetaereis comparantur, eadem valet ratio; hinc etiam πυγών, mensurae modus Graecis non ita usitatus, in tabulas Heronianas receptus esse videtur, quippe

1) Vide nos in Metrol. p. 283.

2) Est locus Apollonii Rhodii (3, 1323): ἐργατίνης ὥς τίς τε Πελασγίδι νύσσεν ἀκαίνῃ, ubi scholiasta adnotat: ἄκαινά ἐστι μέτρον δεκάπουν, Θεσσαλῶν εὕρεμα· ἢ ῥάβδος ποιμενικὴ παρὰ Πελασγοῖς ηὑρημένη. Hinc nos in Fleckeis. annal. (a. 1863 p. 169 s.) demonstravimus hac decempeda ab antiquissimis temporibus Graecos in agris metiendis usos esse, inepte vero in Etymol. M. tradi in Aegypto eam inventam esse. De forma ἄκενα, quae est recentioris consuetudinis, vide praef. crit. ad hanc tabulam. Vox κάλαμος, quam praeter acaenam auctor huius tabulae affert, etiam in inscriptionibus legi auctor est Passow in lexico Graeco.

3) Didym. de mens. 12 (in nostra collectione fragm. 3 § 4). Confer Hasium in Palaeol. p. 36, vel nos in Metrol. p. 281.

qui par esset Romano cubito[4]). Porro cum ex eadem ratione plethrum Ptolemaicum centum pedum non diversum esset ab actu Romanorum, qui centum et viginti est pedum, facile additum est iugerum, hoc est duorum plethrorum vel actuum mensura, qua Romani in omnibus publicis rationibus uti solebant. Postremo etiam in mensuris itinerum, quantum fieri potuit, similitudo et consensus quaesita. Nam Romano passui respondere volebant βῆμα, quod, perinde ac gradus sive dimidius passus, duorum pedum et semissis esset; sed cum hi pedes essent Philetaerei, βῆμα tres pedes Romanos aequabat (v. infra § 33). Magis etiam μίλιον Ptolemaicum a simili Romanorum mensura discrepabat. Etenim ex Aegyptiorum consuetudine mille ξύλα, non passus, miliariam mensuram effecisse vidimus (§ 17), unde factum est, ut illud μίλιον mille octingenta βήματα (non duo milia), sive quattuor milia quingentos pedes Philetaereos haberet, Romanorum igitur mille passus superaret pedibus quadringentis.

De introductione primae tabulae Heronianae.

19 Diximus adhuc de ipsis mensuris quae prima tabula Heroniana continentur. Verum in codicibus Heronianis praemissa est introductio quaedam de arte metiendi ab Aegyptiis inventa. Ac primum quidem, quae in codice Parisino vetustissimo (§ 11) scripta sint, videamus. Ibi, ut supra demonstravimus (§ 15), non procul ab initio recentior mensurarum tabula legitur, cui haec praemissa sunt:

Ἥρωνος ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων.

Καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει λόγος, οἱ πλεῖστοι τοῖς περὶ τὴν γῆν μέτροις καὶ διανομαῖς ἀπησχολοῦντο· ὅθεν καὶ γεωμετρία ἐκλήθη. ἡ δὲ τῆς μετρήσεως ἐπίνοια ηὕρηται παρ' Αἰγυπτίοις. διὰ γὰρ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πολλὰ χωρία φανερὰ ὄντα τῇ ἀναβάσει ἀφανῆ ἐγίνετο, πολλὰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀπό-

4) Ex hac ipsa mensura a Romanis Aegyptium quadrantal novaque artaba derivata sunt. V. infra § 39.

βαcιν[1])· καὶ οὐκέτι ἦν δυνατὸν ἕκαcτον διακρίνειν τὰ ἴδια. διὰ τοῦτο ἐπενόηcαν οἱ Αἰγύπτιοι τήνδε τὴν μέτρηcιν, ποτὲ μὲν τῷ καλουμένῳ cχοινίῳ, ποτὲ δὲ καλάμῳ, ποτὲ δὲ καὶ ἑτέροιc μέτροιc. ἀναγκαίαc τοίνυν τῆc μετρήcεωc οὔcηc εἰc πάντα ἄνθρωπον φιλομαθῆ περιῆλθεν ἡ χρεία[2]).

Eadem verba et in aliis libris Parisinis[3]) et in Vindobonensi[4]) reperiuntur. Sed haec est recentior et brevior eius loci forma, vetustior autem in illo codice Parisino una cum prima mensurarum tabula appendicis loco post geometriam Heronianam addita est (§ 15). Haec igitur forma in nostro fragmentorum contextu primo loco posita est, quae etsi non ipsam Heronis orationem exhibet, multo tamen propius quam illa recentior ad eam accedere videtur.

Adscribere hic placet similem locum ex Etymologico Magno, quem e fonte Heroniano derivatum esse apparet. Ibi vox ἄκαινα quae apud Apollonium Rhodium[5]) legitur sic explicatur: Νεῖλοc ὁ τῶν Αἰγυπτίων ποταμὸc ἀναβλύζων καὶ ἀνερχόμενοc διὰ τοῦ θέρουc τὰ ὅρια τῆc τῶν Αἰγυπτίων γῆc τῇ ὑγραcίᾳ λύων καὶ μιγνύων ἀπώλλυεν. ὕcτερον δὲ ῥάβδον λαβόντεc τὰc ἑαυτῶν γᾶc ἐγεωμέτρουν πρὸ τῆc ἀναβάcεωc τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐcημειοῦντο· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀπόβαcιν τοῦ ποταμοῦ τῇ αὐτῇ ῥάβδῳ ἐγεωμέτρουν, καὶ γεωμε-

---

1) Hic φανερὰ addendum videtur collata vetustiore eius fragmenti forma.

2) In nostra verborum scriptura quae discrepent a Parisino 1670, demonstrabo in Heronianis reliquiis. Martinus p. 436 s. de plerisque graviter errat.

3) Vide Martin. p. 436. Ipsi denuo contulimus Paris. 2013 fol. 99[a], eundem fol. 141[b], 2438 fol. 101[a], in quibus nihil ita discrepat a nostra scriptura, ut memoratu dignum sit [nisi forte quod εὕρηται habent pro ηὕρηται]. In aliis libris non ea verba quae supra leguntur, sed haec inscripta sunt: Ὅπωc εὕρηται ἡ ἐπίνοια τῆc μετρήcεωc.

4) Cod. philos. Gr. CLXXIX (Nessel) fol. 111[a]. Is in his discrepat a Parisinis: μὲν addit post Ἥρωνοc, τε omittit post μέτροιc, ἀπηcχολούντων habet pro ἀπηcχολοῦντο, ἐγίγνοντο pro ἐγίνετο, οὐκέτινων οὐ vitiose pro οὐκέτι ἦν, οὔcηc τῆc μετρήcεωc pro τῆc μετρ. οὔc.

5) Vide supra § 18 adn. 2.

τροῦντες ἕκαστος τὴν ἰδίαν γῆν ἀπελάμβανε δίχα μάχης καὶ φόνου. ἐκλήθη οὖν ἡ ῥάβδος [ἐν] ᾗ ἐγεωμέτρουν ἄκαινα, ἡ στερεοῦσα αὐτοὺς τοῦ καίνειν ἀλλήλους ὅ ἐστι φονεύειν. Ex his extrema perversa sunt, nam alia est vocis ἄκαινα origo[6]), sed de arte quidem metiendi qualis apud Aegyptios in usu esset recte auctor secutus est Heronem Alexandrinum.

In eadem tabula quaedam a recentiore manu addita.

20 Restat denique, ut de additamentis quae in prima tabula inveniuntur paucis dicamus. Nam cum omnino eius tabulae forma ac ratio ad saeculum primum vel secundum post Chr. n. pertineat, nonnulla tamen aetate multo recentiore addita esse apparet. Primum post verba εὐθυμετρικὸν μὲν οὖν ἐστι πᾶν τὸ κατὰ μῆκος μόνον μετρούμενον (§ 3) haec adiecta sunt: ὥσπερ ἐν ταῖς σκουτλώσεσιν οἱ στροφίολοι καὶ ἐν τοῖς ξυλικοῖς τὰ κυμάτια καὶ ὅσα πρὸς μῆκος μόνον μετρεῖται. In quibus explicandis auctorem sequimur Salmasium in notis in Vopiscum[1]), ubi allata quorundam et Graecorum et Latinorum vocabulorum similitudine σκουτλώσεις vocem e Latino sermone petitam vestium praetexturas (vel circumtexturas) significare docet. Στροφιόλους autem parva strophia h. e. fascias vel vittas quibus vestium extremitates praetexuntur interpretatur. Quid vero κυμάτια? Depingi res facilius potest quam verbis describi. Apud Vitruvium[2]) sunt ea quae tori vel spirae instar prominent in columnis; sunt vero etiam in opere ligneo taeniae quae per extremitates in longitudinem affigi solent[3]). — Porro ubi de cubiti mensura agitur (§ 12) sine

---

6) Vide nos eo loco quem § 18 adn. 2 citavimus.

1) Historiae Augustae scriptores VI rec. Claud. Salmasius (Paris 1620), tom. II (Salmasii notae) p. 405 a F — b B.

2) De archit. 3, 5, 7; 3, 5, 10; 4, 1, 7 al.

3) V. Hesych. s. v.: αἱ ὑπεροχαὶ παρὰ τέκτοσι καὶ λιθοποιοῖς. — Sic igitur vernaculo sermone locus interpretandus videtur: '*wie bei den Kleiderbesätzen die Fransen und bei dem Holzwerk die Leisten.*' Letronnius p. 51 locum sic interpretatus est: *comme quand il s'agit de mesurer des bandes de franges, ou des planchettes de bois*

dubio interpolata sunt verba: καλεῖται δὲ καὶ ξυλοπριστικὸς πῆχυς. Quae tum addita sunt, cum vulgaris cubitus duorum pedum erat, vetus autem mensura tantum in lapidibus et lignis metiendis servabatur (tab. V, 11). Deinde verba ἡ δὲ ἄκενα ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι' ἤτοι δακτύλους ρξ' (§ 19) suspitionem movent. Nam et aliena sunt ab hoc loco et antea (§ 16) eadem mensura iam explicata est. Quae quidem illic κάλαμος dicitur; sed alterum nomen ἄκαινα, si initium tabulae contuleris (§ 4), eodem loco, quo κάλαμος, olim scriptum fuisse facile tibi persuadebis. Denique extrema verba (§ 20): ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν ab illo qui recentiorem Heroniani operis editionem confecit addita esse ipsa res declarat.

De tabula Heroniana II.

21 Vetustissimam tabulam Heronianam de qua adhuc disseruimus in libris manu scriptis simile fragmentum sequitur uncia Romanorum mensura memorabile. In hoc primum quae congruant cum illa prima tabula, deinde quae ab ea differant, videamus. Eadem omnino sunt mensurarum nomina, eaedem mutuae earum rationes; sed omissa sunt et mensurae quas proprie Aegyptias diximus: ξύλον, ἅμμα, σχοῖνος (παρασάγγης), et nonnullae Graecae minus usitatae: διχάς, πυγών, δίαυλον. Pedis modum perinde atque in prima tabula Philetaereum esse ex acaenae definitione (§ 10) colligimus; unde etiam in fine pro corrupta scriptura στερεούς sine dubio Φιλεταιρείους est restituendum. Sed praeterea Romanum quoque pedem in eadem tabula latere certis rationibus evincitur. Nam et μίλιον (§ 14) quinque milia pedum habere dicitur, qui pedes sunt Romani, et iugerum (§ 12) ad eandem pedalem mensuram definitur, quapropter hoc loco τὸ Ἑλληνικόν, quod modo πλέθρῳ, Graecorum mensurae, recte appositum fuit, ad iugerum

---

Denique a Du-Cangio in Gloss. med. et inf. Graecit. σκούτλωσις explicatur: scutulatio, vestis praetextura, instita, ornatura in ima vestis parte.

autem nihil pertinet, uncis inclusimus. Denique etiam uncia sive duodecima pedis pars nisi ad Romani pedis mensuram recte referri non potest. Sic igitur concludimus: auctorem huius tabulae id egisse, ut et Romanas et Philetaereas mensuras sub uno conspectu poneret, sed in eo quam gravissime lapsum esse, quod nullo prorsus utriusque mensurae discrimine facto parem esse Philetaereo Romanum pedem existimaverit.

Praeterea auctor eius tabulae de quadratis et cubicis mensuris quaedam exponit: primum enim docet, quot digitorum quadrata sit uncia, deinde omnes mensurae a palmo ad cubitum quot uncias quotque digitos et quadrata et cubica ratione habeant[1]), postremo quae sit gradus, orgyiae, acaenae, agrestium mensurarum quadrata ratio.

De tabula Heroniana III.

22 Tertia tabula nihil nisi breviorem conspectum earum mensurarum exhibet quae prima tabula continentur. Ita autem auctor in enumerandis mensuris versatus est, ut posteriores quasque cum prioribus ex ordine compararet. Cubitum igitur primum pedali, deinceps palmorum et digitorum mensura expressit; βῆμα primum cum cubito, deinde rursus cum minoribus, orgyiam cum gradu et reliquis, cetera eodem ordine cum minoribus quibusque comparavit.

De tabula Heroniana IV.

23 Quarto loco posuimus gravissimam illam tabulam de iugeri divisione agrestibusque qui dicuntur pedibus, in qua quae mensurarum ratio tradatur cum per se admodum difficile sit intellectu, non parum nonnullorum locorum dubia scriptura auget obscuritatem. Quam cautissime igitur in tanta ambiguitate versemur necesse est. Fuerunt qui hoc

1) Cum a § 16 ad 18 παλαιστή, σπιθαμή, πούς et quadrata et cubica ratione explicentur, dubitari non potest, quin etiam cubiti quadrata mensura ab auctore tabulae definita sit. Unde initio paragraphi 19 haec addenda sunt: Ὁ τετράγωνος πῆχυς ἔχει οὐγγίας τκδ', δακτύλους φϛ'. Conf. tab. IV § 5.

fragmentum ad aetatem Byzantinam referrent. At vero tum bipedali cubito facto prorsus alia fuit agrestium mensurarum ratio (§ 24); in hac autem tabula eodem modo atque in prima et iugerum et reliquae mensurae definiuntur. Nam in illa antiquissima tabula iugerum habere dicitur

in longitudinem pedes CCXL Rom., CC Philetaereos,
in latitudinem pedes CXX Rom., C Philet.,

idem

in longitudinem XXIV decemp. Rom., XX acaenas Phil.,
in latitudinem XII decemp. Rom., X acaenas Phil.,

idem quadrata mensura

XXVIII DCCC ped. Rom., CC acaen. Phil.

Eaedem mensurae in hac quarta tabula comparent, etsi auctor in eo vel negligenter vel imperite versatus est, quod nullum nec Romanae nec Philetaereae mensurae discrimen fecit. Qui quod CC acaenas iugero tribuit, significat acaenas quadratas Philetaereas; quod vero statim postea iugerum XXIV acaenas longum esse dicit, has Romanas decempedas esse apparet. Iam ad maximam difficultatem pervenimus, quae e corrupta codicis scriptura oritur. Etenim longitudinis acaenis XXIV non, ut consentaneum est, XII latitudinis acaenae respondent, sed miro errore Δ in codice scriptum est. Iam hoc in promptu est dicere Δ vetustius denarii numeri signum esse[1]), ac facile, quod mihi quidem statim in mentem venit, superius κδ′ e ΔΔ (h. e. viginti) depravatum esse suspiceris. Sed tamen ne vanis indulgeamus coniecturis. Nam cum omnes reliqui numeri vulgaribus illis litterarum signis perscripti sint, qua tandem ratione fieri potuit, ut ex antiquiore consuetudine Δ huc irreperet. Immo id corruptum iudicemus necesse est. Ac proclive est dictu olim plenis litteris δέκα scriptum fuisse; quod si verum est, antea κδ′ mutandum est in κ′, quo facto, verba quae sequuntur διαιρεῖται δὲ εἰς κ′ μέρη optime congruere videntur. At vero aliam esse huius additamenti rationem statim demonstrabimus: ergo nec illud κδ′ mutandum est nec Δ in δέκα mutandum, quod quidni etiam e δώδεκα compendio scripturae ortum esse existimemus?

1) Vide Franzium in Element. epigr. Gr. p. 347.

Sic igitur statuimus: verbis μήκους γὰρ ἔχει ἀκαίνας κδ′ et πλάτους δὲ ἔχει δώδεκα ἀκαίνας Romanam decempedalem mensuram ab auctore tabulae significari. Verum idem, memor Philetaereae divisionis, ad priora verba addit: διαιρεῖται δὲ εἰς κ′ μέρη ἀνὰ ιβ′, quae quidem, si antea ἀκαίνας κ′ scriptum esset, prorsus abundarent. Exponere igitur voluit, prout Romanam vel Philetaeream mensuram sequereris, duplicem iugeri divisionem esse, nam ex altera ratione iugerum XXIV acaenas denorum pedum Romanorum, ex altera XX acaenas duodenum pedum habere: verum haec omnia, cum utriusque mensurae generis nomina nesciret, ita inter se confudit, ut, nisi prima tabula Heroniana servata esset, ne a nobis quidem possent explicari.

His expositis iam ad id transeamus quod in hoc fragmento omnium est maxime memorabile: novam dico mensuram, quae γεϊκοὶ πόδες vocatur. Quod vocabulum cum inauditum esset, primum ἐπιπέδων legendum esse suspicatus sum; sed id si scriberetur, et numerus qui sequitur mutandus esset et ipsum ἐπιπέδων, cum aliis locis nihil nisi ποδῶν legatur, abundare videretur. Immo vero reputantes, quam multa nova nec prius cognita in his tabulis occurrant, teneamus codicis scripturam. Iam horum γεϊκῶν ποδῶν, quos agrestes pedes latine vocare licet, duo milia et quadringenti iugerum efficere dicuntur; duodeni igitur singulas quadratas acaenas Philetaereas aequant. Atque haec quidem ipsa est uncialis Romanorum ratio. Quorum agri mensores Philetaeream mensuram interdum ita ad suam consuetudinem accommodasse videntur, ut quadratam acaenam Philetaeream, quae est ducentesima iugeri pars, assis instar ad uncias redigerent. Uncia ipsa autem Graece γεϊκὸς ποὺς appellata est. Quae illa aetate minutissima pars agrestium mensurarum fuisse videtur, qua minores in rationibus non computarentur.

Hoc igitur de duplici iugeri divisione proponendum videtur: aut Romana ratione iugero XXIV acaenas decempedales in longitudinem, XII in latitudinem, omnino pedum quadratorum $\overline{XXVIII}$ DCCC tributa esse, aut ad Philetaeream mensuram in CC acaenas quadratas, quae singulae duodenos pedes Romanos in longitudinem et latitudinem haberent,

iugerum divisum esse, ipsas autem quadratas acaenas in agri mensorum rationibus ad duodenas uncias vel γεϊκοὺς πόδας redactas esse.

Denique totum locum Latino sermone ita interpretemur, ut quae minus accurate ab auctore tabulae omissa sunt, ea suis quaeque locis adscribamus: 'Iugerum habet acaenas *quadratas Philetaereas* CC *et est* agrestium pedum MMCCCC. Nam in longitudinem habet acaenas *sive decempedas Romanas* XXIV, dividitur autem in XX partes (*h. e. acaenas Philetaereas*), quae singulae sunt duodenum *pedum Romanorum*, unde fiunt pedes *Romani* CCXL. In latitudinem autem habet XII acaenas *Romanas*, quae fiunt pedes CXX *Romani*. Sin longitudinem cum latitudine multiplicaveris, fiunt *ped. Rom.* XXVIII DCCC.'

Quae praeterea in quarta tabula leguntur, de his, quoniam plane cum prima tabula congruunt, nihil est addendum, nisi quod ex epithetis cubiti εὐθυμετρικὸς et λιθικὸς colligitur illo tempore tabulam in hanc formam redactam esse, quo bipedali cubito uti coeperunt.

In fine addita est cubicae pedis mensurae computatio similis illi quae in secunda tubula legitur. Ubi ἀγελαῖοι δάκτυλοι quid significent, cum probabilis ratio inveniri non possit, in medio relinquimus[2]).

De tabula Heroniana V.

Quae adhuc de Aegyptiis mensuris, quales sub imperio 24
Romanorum fuerint, e variis tabulis Heronianis cognovimus, ea omnia ad unum mensurarum genus pertinent Philetaereum, cubito sesquipedali notabile. Iam vero ad alterum genus accedimus, quo posteriore aetate uti coeperunt, cum bipedalis cubitus factus est. Quam in rem difficilli-

---

2) In re tam obscura si coniecturam facere licet, ἀγελαῖος novo dicendi usu cubicam mensuram significare suspicer. Nam altera suspitio, ἀγελαίους esse pedes universos sive summam pedum, minus etiam probabilis videtur. Sed vereor ne hic locus non minus quam ea quae in codice statim subiunguntur, corruptus sit, de quibus vide infra § 38 extr.

mam maximeque obscuram quam multifariam ego inquirere conatus sim et quotiens re frustra tentata aliam super aliam viam, qua e tenebris quasi ad lucem penetrare viderer, ingressus sim, dicere vix possum. Nam cum ante Letronnium nemo quidquam de eo argumento disseruisset, ipse autem vir ille sollertissimus, quamquam nonnulla recte explicuerat, plurima tamen intacta reliquisset, equidem denuo rem exquirendam esse statim intellexi, sed, ut dixi, qua ratione aenigmata quasi proposita solverem, diu mente et cogitatione laboravi: cum tandem collatis modii et medimni agrestibus mensuris certa ratione, non casu et fortuito, verum inveni. Verum omnes illas tentandi et quaerendi ambages exponere longum est, nec hic locus est, ut ea quam res postulat verborum copia omnia explicentur: sic igitur haec disputatio contrahenda videtur, ut enarrantis magis quam quaerentis et ambigentis orationem persequamur.

Ante omnia breviter summam eorum proponamus quae demonstraturi sumus: primum omnes quintae tabulae mensuras praeter cubitum et orgyiam Romanas esse; tum novum cubitum, qui binos Romanos pedes aequaret, parvo incremento addito ex antiquo Aegyptio cubito ortum esse; denique orgyiam quoque quae in hac tabula reperitur antiquam Aegyptiorum mensuram esse, sed modum eius levissimo momento ita deminutum esse, ut cπόριμοc μόδιοc, quae inde facta est agrestis mensura, tertiam iugeri partem plane aequaret.

De orgyia et satorio modio.

25 Iam in ipsa quaestione contrarium ordinem ei quem statim proposuimus sequi necesse est. De orgyia igitur quid statuamus? Primum nemini dubium esse censemus, quin haec quinta tabula cum prioribus Heronianis ita cognata sit, ut, etsi aetate diversae sint mensurae, tamen ad unam regionem omnes pertineant. Quae res tam manifesta est, ut demonstratione non egeat, quapropter multa et certissima argumenta quae in promptu habemus hic supersedemus afferre. Iam orgyia novem cπιθαμὰc βαcιλικὰc cum quadrante habere dicitur (§ 12), at vero non

suas — nam omnis orgyia sex suos pedes vel octo spithamas habet — sed alias spithamas diversi cuiusdam mensurarum generis. Has autem Romanas esse egregie Letronnius vidit[1]). Nam cum in prima tabula (I, 15) antiqua Aegyptiorum orgyia septem pedes Romanos quintamque pedis partem habere dicatur, huius orgyiae eadem quidem est mensura, sed levissimo discrimine imminuta, siquidem novem spithamae cum quadrante septem pedes Romanos ita aequant, ut unus tantum digitus desit. Verum hanc ipsam deminutionem qua ex causa ortam esse putamus? Quidni exactam septem pedum mensuram illa orgyia aequaverit? Hoc ut explanari possit, iam videndum est de agresti mensura quae ab orgyia derivata est.

Ex antiqua orgyia factam esse decemplicem mensuram, cui ἅμμα ex Aegyptiorum sermone nomen fuit, supra demonstratum est (§ 17). Pariter in hac quinta tabula (12) agri mensores σχοινίον sive σωκάριον δεκαόργυιον, h. e. funiculum mensorium X orgyiarum facere iubentur. Quinae autem orgyiae quadratae eam agri mensuram quae λίτρα vocatur, quadragenae λίτραι sive libellae σπόριμον μόδιον efficere dicuntur[2]). Omnino igitur ducenae orgyiae

1) *Recherches* p. 253 s. — Posteriore aetate βασιλέα praeter ceteros dici imperatorem Romanum, maxime orientis, in vulgus constat (v. Du-Cangium in Glossar. med. et inf. Graec. s. βασιλεύς). Βασιλικαί igitur spithamae sunt legitimae in publicis imperii rationibus. Legitimum autem fuisse etiam posteriore aetate antiquum pedem Romanum e Geodaesia Heronis Byzantini (prol. § 7) demonstravit Martinus p. 279 s.

2) Recte ab auctore quintae tabulae (§ 15) scriptum est: ὁ σπόριμος μόδιος ἔχει λίτρας τεσσαράκοντα· μία δὲ ἑκάστη λίτρα σπείρει γῆν ὀργυιῶν πέντε, h. e. quinque orgyiarum quadratarum. Quod vero aut idem aut alius addidit (§ 16): Πλάτος καὶ μῆκος ὀργυιῶν πέντε ποιοῦσι λίτραν μίαν, tum Πλ. καὶ μῆκ. ὀργ. ι′ ποιοῦσι λίτρ. β′, in his latet gravissimus error. Nam si quinae orgyiae quadrata ratione (h. e. in longitudinem et latitudinem) unam libellam efficerent, decem orgyiae eadem ratione efficerent quattuor, non duas libellas. Idem error in reliquam orgyiarum et libellarum computationem propagatus est. Fortasse etiam auctor eius loci vel scripsit vel scribere voluit: Πλάτους καὶ μήκους ὀργυιαὶ πέντε. ποιοῦσι λίτραν μίαν pro ἐπίπεδοι vel ἐμβαδικαὶ ὀργυιαὶ etc.

quadratae illum modium quem e Graeci vocabuli similitudine **satorium** appellare placet complebant. Iam vero recordemur etiam antiquum amma agrestem mensuram fuisse, quae denas orgyias in longitudinem et latitudinem, omnino igitur centum quadratas orgyias haberet. Modius igitur ducentarum orgyiarum nihil nisi duplex est amma. Quae si reputamus, cuinam latere potest iugeri similitudine Romanos hanc mensuram effecisse, quae duplo longior esset quam latior. Atque aptissime quidem quartam tabulam conferre licet, ubi iugero decem acaenae in latitudinem, viginti in longitudinem, omnino ducentae acaenae quadratae tribuuntur (prol. § 23). Quot igitur **acaenas** in longitudinem et latitudinem iugerum habebat, tot **orgyiae** fuerunt modii satorii, quem quodammodo iugerum orgyiae dicere licet.

Sed tamen unum nondum explicuimus, quomodo evenerit, ut orgyia, quae paullo maior septem pedibus Romanis esse debebat, iisdem uno digito minor fieret. Nimirum modium satorium qui ex hac orgyia factus est Romani quam exactissima ratione **tertiam** iugeri partem esse voluerunt; ipsius igitur orgyiae modum adeo deminuerunt, ut ista exacta quam dixi ratio valeret[3]). Sed quaeramus, quantum frumenti in modio satorio sevisse videantur. In iugero fere unum medimnum tritici, quae Graecorum mensura sex Romanos modios aequat, agricolas serere solitos esse satis constat[4]): apparet igitur satorium modium, quo-

---

3) Primum ita calculos ponamus, ut antiquam Aegyptiorum orgyiam subiiciamus, quae cum pedes Rom. $7^1/_5$ aequet, quadrata orgyia efficit pedes quadratos $51^{21}/_{25}$, modius satorius ped. quadr. 10368; tres igitur modii, qui sunt pedum fere 31000, longe superant iugerum Romanum, quod est pedum 28800. Iam vero ex ea orgyia quae est in quinta tabula rationem subducamus. Tum quadrata orgyia habet ped. quadr. $48^{33}/_{256}$. Hic omittenda est e veterum consuetudine excurrentis numeri minutissima particula. Modius igitur habet ped. 9600, et tres modii ipsum iugerum faciunt.

4) Cic. in Verr. act. II 3, 47: *in iugero Leontini agri medimnum fere tritici seritur perpetua atque aequabili satione.* De iugero Cyrenensium vide nostram Metrol. p. 286.

niam tertia pars iugeri fuit, binos tritici modios in se recepisse. Iam hoc unum peto ut mihi concedatur, cum illa agrestis mensura modii nomen acceperit, habuisse eam suum modium frumenti, vel, ne per ambages loquar, fuisse quendam frumenti modium talem, qualis illi satorio modio conveniret. Colligimus igitur tum in Aegypto frumenti quandam mensuram in usu fuisse quae binos Romanos modios aequaret: quae quidem mensura num cognata sit castrensi modio, cuius idem fuit modus, equidem ne coniectura quidem diiudicare ausim[5]).

Denique restat, ut de quadragenaria modii satorii divisione dicamus. Docet Plinius Alexandrini frumenti modium pependisse vicenas libras cum dextante[6]). Qua ex ratione mensurae modii satorii conveniunt frumenti pondo XL cum XX unciis. Iam in promptu est dicere Romanos abiectis unciis quae excurrebant ipsas quadraginta libras tribuisse modio Aegyptio. Verum et maius est vinginti unciarum pondus, quam ut temere in ponderando frumento neglegi potuerit, et illae λίτραι quae in tabula Heroniana commemorantur non tam ad pondus quam ad agrorum dimensiones spectant. Omnino autem certa et exacta mensura agri definiri nequit e pondere frumenti quod in agro seratur.

---

5) De castrensi modio confer Eisenschmid. et Mommsen. citatos in Metrol. p. 94 adn. 25. Addo locum Absyrti Hippiatr. lib. II cap. 129, a Du-Cangio allatum: δίδου ἡμιμόδιον καστρίσιον ἑσπέρας καὶ ἡμιμόδιον ἕωθεν, ἵνα καθ' ἡμέραν μόδιον καστρίσιον ἐσθίει τὸ κτῆνος (equus). Polybii aetate (6, 39, 13) equiti ad equi victum menstruum praebebantur 8 modii tritici et 42 modii hordei, omnino igitur 50 modii, unde fiunt in singulos dies modii $1^2/_3$, qui non plane explent modium castrensem ab Absyrto commemoratum. Verum memineris in Polybiano numero inesse sextam partem tritici, quod gravius, ut ita dicam, est alimentum hordeo. Facile igitur mihi persuadeo, si nihil nisi hordeum equo praeberetur, binos modios in singulos dies computatos esse, hosque ipsos esse modios castrenses.

6) N. h. 18 § 66: *levissimum* (frumentum) *est Gallicum atque e Chersoneso advectum, quippe non excedunt modii vicenas libras, si qui granum ipsum ponderet. Sardum adicit selibras, Alexandrinum et trientis.* Exactam esse hanc rationem demonstrat Queipo I p. 220 s.

Aliam igitur caussam circumspicientibus, qua adducti Romani et quadraginta partes modii satorii fecerint et eas ipsas λίτρας appellaverint, gravissimus auctor occurrit Volusius Maecianus[7]). Nimirum λίτραι Latino sermone sunt libellae, quibus in argentariis rationibus utebantur. Erat autem libella aut denarii decima pars aut sestertii: ergo sestertiaria ratione libella dici potest denarii pars quadragesima. Iam vero haec argentaria ratio ad alias quascunque res interdum ita transferebatur, ut as sive solidum computaretur pro denario, partes autem eius fierent et denariae et vicenariae et quadragenariae. Ita existimo Romanos, cum pondus modii Aegyptii quadraginta fere librarum esse scirent, argentaria ratione ad agrestem mensuram translata modii satorii fecisse partes quadraginta easque libellas, Graecos autem λίτρας appellavisse.

Neque hoc omittendum videtur, libellae quintam partem, orgyiam quadratam, tantum non parem fuisse dimidio scripulo, minimae iugeri parti[8]). Omnino igitur tota modii satorii et mensura et descriptio aptissima fuit ad Romanam consuetudinem, qua de re postea pauca addemus (§ 27).

De cubito bipedali.

26 Altera huius quaestionis pars, quae est de bipedali cubito, cum de orgyia satis exploratum sit, iam facilius potest absolvi. Nam et Romanum fuisse pedem qui duplicatus cubitum efficeret, et ipsum cubitum ad Aegyptum terram pertinere certum est. Iam ex antiqua ratione quini cubiti Philetaerei novenos aequabant pedes Romanos (§ 18), unde in computando molestissimae oriebantur ambages et difficultates. Cum igitur in Aegypto Romanorum mensuris magis magisque principatus quasi concederetur, factum est, ut antiquus cubitus Ptolemaicus sive Philetaereus levissimo

7) Distrib. part. § 65. 74. Conf. Mommsen. *G. R. M.* p. 200. Sed explicatius de his disserendi locus erit, cum in altera huius libri parte ad Maecianum pervenerimus.

8) V. nos in Metrol. p. 68 adn. 2. Dimidium scripulum habet ped. quadr. 50, orgyia quadrata ped. 48.

incremento addito produceretur ad duorum pedum Romanorum modum. Quae mensura quam commoda maxime ad agri mensorum rationes fuerit, non est quod dicam[1]). Hunc igitur habes bipedalem cubitum ex antiquo cubito Aegyptio atque in ipsa Aegypto ortum. Quod nostrum inventum quanti momenti sit, omnes, puto, qui ad has res studia contulerunt agnoscent. Nam cum nuper incerta coniectura Constantinopoli bipedalem cubitum inventum esse Letronnius aliique statuissent[2]), nec, qua de causa inventus esset, quidquam constaret: iam et qua ex antiqua mensura et qua in terra atque etiam quibus ex causis bipedalis mensura facta sit, compertum habemus. De tempore autem non minus quam de reliquis dissentio. Nam cum Letronnius ad Theodosii aetatem, Fennebergius etiam ad decimum saeculum bipedalis cubiti originem retulerit[3]), mihi quidem illam quam dixi argentariam rationem, etsi ab antiquissima aetate ad secundum p. Chr. n. saeculum propagatam esse constat, tamen longo inde temporis spatio servatam esse minime probabile videtur. Certe non ultra Constantini aetatem, qui novum aureum nummum novamque pecuniae computandae rationem fecit, illam argentariam rationem in usu fuisse meo me iure affirmare existimo. Ergo non post tertium saeculum ea agrestium mensurarum ratio quae est in quinta tabula instituta esse potest. Unde necessario alterum efficitur, iam tertio saeculo in Aegypto provinciales

---

1) Recte Letronnius p. 265 paucis exponit, bipedalis ratio quanto aptior quam sesquipedalis ad iugeri descriptionem fuerit. Nam scripulum habet bipedales cubitos quadr. 25, sesquipedales Romanos $44\frac{4}{9}$, antiquos Aegyptios $30\frac{70}{81}$.

2) Quod Letronnius p. 266 e loco quodam Ioa. Pediasimi, scriptoris Byzantini, qui XIV saeculo vixit, demonstravit bipedalem cubitum illa aetate Constantinopoli usitatum fuisse (v. infra § 37), nemo certe obloquetur; minime autem inde concludere licuit eadem in urbe ortum atque inventum esse hunc cubitum. Letronii sententiam amplexi sunt Martinus p. 206 et Fennebergius p. 47.

3) Letronnius p. 267—271 de Theodosii aetate non improbabiliter suspicatus est; at quae Fennebergius (*Untersuchungen* etc.) p. 47 statuit ea miram coniectandi artem produnt.

bipedali cubito uti coepisse. Atque hinc quidem ea consuetudo etiam Constantinopolim pervenit ibique ad quartum decimum usque saeculum propagata est. Quamquam praeterea genuinum Romanum cubitum qui est sesquipedalis suum locum tenuisse constat.

De mensuris quintae tabulae conclusio.

27 Sed redeamus ad ipsam quintam tabulam. Vidimus antiquas Aegyptiorum mensuras cubitum et orgyiam ita immutatas esse, ut commoda ratione cum Romanis mensuris convenirent. Unde hoc etiam pro certo cognovimus et pedem et βασιλικὴν σπιθαμήν Romanas mensuras esse. Ergo et minores pede mensurae quae in eadem tabula afferuntur et ἁπλοῦν ac διπλοῦν βῆμα, h. e. gradus et passus, Romanorum sunt. Hanc igitur proponimus nostrae argumentationis summam. Postquam Aegypto in Romanorum potestatem redacta mensuris Ptolemaicis sive Philetaereis Romanorum pes et iugerum addita sunt (§ 18), longiore temporis spatio utroque mensurae genere ita uti consuerunt, ut et provinciales et Romani suas utrique rationes tenerent, nec vero hi illorum mensuras tollerent. Sed tamen annis circumactis magis magisque Romanorum consuetudo illas provinciales mensuras ex usu hominum tamquam removerat. Iam tertio fere saeculo publice edictum est, ut et minores mensurae ad pedem omnes et gradus et passus Romana essent, cubitus autem antiquus Ptolemaicus, qui paullo minor fuit binis pedibus Romanis, ad ipsum bipedalem modum augeretur, denique orgyia, quae olim paullo maior fuit septenis pedibus Romanis, iisdem uno digito minor, et ducentae orgyiae quadratae tertia pars iugeri essent.

Adiungenda sunt pauca de aliis quibusdam mensuris quae in hac tabula reperiuntur. Primum in antiquissimo libro manu scripto[1]) additus est κόνδυλος, duorum digitorum mensura, de qua alio loco explicuimus[2]). Tum λιχάς, quae vox in libris corrupta reperitur, nostra coniectura

1) V. praef. crit. ad hanc tabulam.
2) Metrol. p. 33.

collato Pollucis loco restituta est. Eadem miro nomine κυνόςτομον appellatur. Et palmus sive παλαιςτής etiam γρόνθος, h. e. pugnus, nuncupatur. Denique unde nova ἀντιχείρου vel trium digitorum mensura orta sit, proclive est dictu. Nam cum orgyia septem pedibus Romanis vel duodetriginta palmis uno digito minor esset, institutum est, ut, si quis ad manum suam orgyiam faceret, semel pro palmo pollicem porrectum, qui est trium digitorum, apponeret. Haec enim est sententia verborum (§ 12): τοῦτ' ἔςτι τοὺς μὲν εἴκοςι ἓξ (παλαιςτὰς) ἐςφιγμένης οὔςης τῆς χειρός, τὸν δὲ τελευταῖον ἢ πρῶτον ἡπλωμένου καὶ τοῦ μεγάλου δακτύλου τῆς χειρός.

Praeter bipedalem cubitum vetustioris cubiti, qui sesquipedalis fuit, non prorsus oblitterata est memoria, quippe quo in lapidibus et lignis metiendis etiamtum uti solerent, unde λιθικός vel ξυλοπριςτικός dictus est (§ 11). Etsi enim vox ξυλοπριςτικός in ipsa tabula non legitur, exstat tamen in illo primae tabulae additamento (§ 12, prol. § 20). Est autem, ut significavi, haec ipsa antiqui Ptolemaici cubiti mensura, non Romani, ut Letronnio visum est[3]).

Taceo cum de aliis quae de arte metiendi in eadem tabula (12—14) praecipiuntur tum de funiculo duodecim orgyiarum, quo qua de causa praeter iustum ςωκάριον δεκαόργυιον uti consueverint, satis perspicue ab ipso tabulae auctore explanatur.

Denique cum omnes has mensuras nemo adhuc cum nostris comparaverit, tabulam earum apponendam esse iudicavimus. Duximus autem rationem ab eo pedis Romani modo quem tertio saeculo legitimum fuisse constat[4]). Aequant igitur, si cum Francogallorum mensuris comparantur,

δάκτυλος	0,0184	metr.
κόνδυλος	0,0368	—
ἀντίχειρον (τέταρτον ςπιθαμῆς) .	0,0551	—
παλαιςτής (τέταρτον, γρόνθος) .	0,0736	—

3) *Rech.* p. 264 s.

4) V. nostram Metrol. p. 75 adn. 12. Quae ibi Rapero auctore pedis posterioris mensura proposita est, ea aequat metr. Francog. 0,29422.

De tabula VII Heroniana.

30 Iam accedimus ad illam tabulam, quae et a prioribus omnibus prorsus diversa est nec omnino in tota antiquarum mensurarum ratione simile sui quidquam habet. Quae quo facilius explicari possit, primum conspectus quidam omnium mensurarum quae ibi afferuntur proponendus esse videtur (vide p. 49).

Quem conspectum si oculis perlustraveris et cum prioribus mensuris contuleris, profecto miram quandam mensurarum colluviem ac multo etiam notabiliores earum rationes deprehendes. Qua in re ne frustra fluctues et labores, hoc primum commemoro gravissimi erroris convinci huius tabulae auctorem. Nam quod plethro centum acaenas, iugero ducentas tribuit, id recte ille quidem e vetustiore aliqua tabula repetivit, at vero idem, cum eas quadratas acaenas esse nesciret, ceteras et plethri et iugeri rationes imperitissime ita subduxit, quasi porrectae acaenae essent. Nam si plethron C porrectas acaenas haberet, idem sane esset CC πάccων: at vero C quadratas acaenas habet et πάccα quadrata CCCC (non CC). Perquam vero absurde hic error propagatus est ad stadii mensuram. Nam cum auctor tabulae e falsa sua ratione MCC pedes plethro tribuisset, stadium autem DC pedum esse sciret, mirum quid inepti commentus stadium dimidiam plethri partem esse finxit. Quod si animadvertisset Letronnius, non variis modis frustra tabulae scripturam tentavisset[1]). Denique idem error in miliarii definitione redit, quod cum stadiorum septem et semissis esse recte dicatur, falso adiunguntur plethra tria et dodrans.

In his cum nullum iudicium inesse demonstraverimus, iam cetera quae insolita in hac tabula reperiuntur non vacare suspitione videntur. Certe βῆμα, quod cubito par sit, nihil est. Praeterea quam mira haec sunt, et orgyiam

1) Pro πλέθρου ꞩ (§ 14) Letronnius (p. 61) scribit πλέθρα ε′; idem pro πλέθρα γ′ ꞩ δ″ (§ 15) coniicit πλέθρα λζ′ ꞩ (p. 61 adn. 4). Conf. tamen eundem p. 256 ss., ubi erratum esse ab auctore tabulae et nonnullas mensuras e tabula eiiciendas esse recte statuit.

	δάκτυλοϲ	παλαιϲτή	ϲπιθαμή	πούϲ	πῆχυϲ	βῆμα	ὀργυιά	ἄμπελοϲ	πάϲϲον	ἄκαινα	πλέθρον	ϲτάδιον
παλαιϲτή	4											
ϲπιθαμή	12	3										
πούϲ	16	4	1⅓									
πῆχυϲ	32	[8]*	2⅔	2								
βῆμα	[32]*	[8]*	2⅔	2	1							
ὀργυιά	72	[18]*	6	4½	2¼	2¼						
ἄμπελοϲ	80	20	6⅔	5	[2½]*	2½	1⅑					
πάϲ	96	24	8	6	3	3	1⅓	1⅕				
ἄκαινα	192	48	16	12	6	6	2⅔	2⅖	2			
πλέθρον	19200	4800	1600	1200	600	600	266⅔	240	200	100		
ἰούγερον	38400	9600	3200	2400	1200	1200	533⅓	480	400	200	2	
ϲτάδιον	9600	2400	800	600	300	300	133⅓	120	100	50	½	
μίλιον	72000	18000	6000	4500	2250	2250	1000	900	750	375	3¾	7½

*) Numeri sic notati ab auctore tabulae omissi sunt.

pro pedibus spithamas sex habere, et ἄμπελον vocari qui Romanis est passus, et πάссον, vocabulum e Latino passu derivatum, eam mensuram quae olim orgyia fuit significare. Haec profecto nec Graeca nec Romana sunt, et quacunque in terra ea in usu fuerunt, quam maxime abhorrent a reliquis veterum mensuris. Verum etsi haec satis explicare non possumus, caveamus tamen, ne omnia reiiciamus et aspernemur. Nam etsi ea tabulae forma quam in libris legimus ab imperito homine est confecta, tamen illum bonis auctoribus usum esse veri simile est. Neve omittamus illas mensuras non solum ad geometriam, sed etiam ad census aestimationem, quae ἀπογραφὴ τοῦ κίνсου dicitur (§ 16), pertinuisse. Qua de re cum egregie exponat Letronnius[2]), nos nihil habemus quod addatur. Nec tamen, quoniam incerta atque ambigua vestigia nolumus persequi, amplius in mensuras huius tabulae inquirimus, aliis, siquid certius inventuri sint, rem commendantes.

De tabula VIII Heroniana.

31 Exstat in codice Parisino qui varia Heroniana continet Isaaci cuiusdam monachi libellus geometricus, qui inscribitur Ἰсαὰκ μοναχοῦ τοῦ Ἀργυροῦ πῶс ἂν τὰ μὴ ὀρθὰ τῶν τριγώνων εἰс ὀρθὰ μεταποιήсαιμεν καὶ περί τινων ἄλλων сχημάτων[1]). Ibi perinde atque in Heronis geometria inter problemata geometrica interiecta est tabula quaedam de mensuris[2]), quam nos in hac nostra collectione octavo loco posuimus. Iam haec tabula prorsus congruit cum Heroniana septima, unde eam repetitam et in brevius contractam esse apparet. Atque ab initio usque ad acaenae definitionem nihil differt. Tum autem in codice haec le-

---

2) P. 63 adn. 1.

1) Cod. Gr. 2013 fol. 151ᵇ. Continuatur contextus foliis 152. 153. 154. Tum interiecta sunt folia tria quae et alia manu et de diverso argumento scripta sunt. Porro folio 158 eadem manus quae Isaacum scripsit ex Epiphanio nonnulla collegit, quae nos infra exhibebimus (fr. 83. 84, conf. praef. crit.). Denique folio 159 Isaaci libellus continuatur et concluditur.

2) Fol. 154ᵇ.

guntur: τὸ πλέθρον ἄκαινας ρ′ πασά Γ′ (hoc Γ′ primum omissum, postea supra scriptum est) οὐργυιάς cξς ῶ″ βήματα τριάκοντα. Ex his Letronnius effecit: Τὸ πλέθρον ἄκαινας ι′, πασσὰ κ′, ὀργυιὰς κς′ 𐅵 ς″, βήματα ἑξήκοντα, quae minime possunt probari. Nam etsi ρ in codice parum perspicue scriptum est, tamen eius litterae ductus satis dilucide ab ι distinguitur. Tum orgyiarum numerus levissimo discrimine mutandus est in cξς′ ω″. Γ′ autem suprascriptum ex C′ corruptum esse apparet. Denique qui librarius τριάκοντα scripsit, λ sibi legere visus est in archetypo, cum χ scriptum esset. Iam igitur sic habes locum sanum atque emendatum: Τὸ πλέθρον ἀκαίνας ρ′, πάσσα c′, ὀργυιὰς cξς ω″, βήματα χ′, quae prorsus congruunt cum tabula septima. Nec vero in iis quae de iugeri, stadii, miliarii mensura addita sunt quidquam ab illa tabula differt.

De fragmento septimae tabulae subiuncto.

Nolui omittere brevius fragmentum quod in duobus 32
libris Parisinis septimae tabulae subiunctum est. Quod quamquam nihil nisi quadratas et cubicas palmi, pedis, cubiti rationes exhibet, tamen eo ipso memorabile est, quod abolita vetustiore sesquipedali mensura bipedalem cubitum etiam his mathematicorum rationibus subiectum esse reperimus.

De tabula Euclidi tributa.

Legitur inter Heronianas reliquias etiam tabula quae- 33
dam Εὐκλείδου εὐθυμετρικά inscripta, quae proxime accedit ad Heronianam secundam (prol. § 21). Nam et uncia hic exstat et paene omnes mensurae eundem in modum definiuntur. Miliarium autem iure $\overline{\text{IV}}$D ped. habere dicitur, quippe qui sint Philetaerei. Nec tamen recte haec addita sunt: τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ͵ευ′, nam tot pedes Romani Aegyptio miliario conveniunt, Romanorum autem miliarium V milia pedum habet. In his igitur etsi auctor tabulae errorem commisit, tamen omnino mensurarum ratio Philetaerea valet. Quid vero de gradu statua-

mus, cui praeter exspectationem duo cubiti sive tres pedes tribuuntur? Nimirum haec ad Romanam mensuram redacta sunt. Nam cum βῆμα Philetaereum suos pedes habeat IIS (§ 18), V autem pedes Philetaerei efficiant sex Romanos, sequitur ut idem βῆμα Romanos pedes habeat III sive cubitos II. Omnino igitur Philetaereae mensurae in hac tabula reperiuntur, praeterquam quod βῆμα ad Romanos pedes et cubitos redigitur. Quod factum esse videtur Hebraicarum mensurarum similitudine, de quibus vide tabulam Iuliani Ascalonitae (fr. 16, prol. § 35). Denique hoc luce clarius apparet non ab Euclide hanc tabulam scriptam esse, quae et loco et re artissime cum Heronianis vetustissimis coniuncta ad eandem fere aetatem atque illae referenda esse videatur. Sed tamen, ut breviter eam tabulam appellare liceat, Euclideae nomen teneamus.

De fragmento Περὶ πηλικότητος μέτρων.

34 Fragmentum Περὶ πηλικότητος μέτρων priusquam explicemus, id nequaquam ad Epiphanium auctorem referendum esse commemoramus. Nam cum ex editione Le Moynii (v. praef. crit.) veri simile videretur hanc quoque tabulam ex Epiphanii libro περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, qui integer non exstat (§ 87), repetitam esse, postea vidimus nec ex inscriptione fragmenti neque ex loco, quo id in codice Antonii Eparchi scriptum reperitur, quidquam eiusmodi coniici posse. Maxime autem et orationis color, qualis est in hac tabula, et universa argumenti tractandi ratio longe distat ab Epiphaniani operis contextu. Quapropter, ut in re incerta, auctorem fragmenti ne anquiramus: ea autem quae in ipso fragmento leguntur quam accuratissime expendamus.

Initium autem explicandi faciendum esse videtur a miliarii mensura, quae s e p t e m stadiorum esse dicitur. Omnino videmus auctorem tabulae, qui aetate Byzantina post saeculum V scripsit[1]), fuisse et hominem non indoctum, qui multa de mensuris a vetustioribus scripta legisset et

---

1) Paeanius, Eutropii interpres, qui in hac tabula (§ 12) citatur, vixit saeculo V exeunte.

bene versatum in ea mensurarum ratione quae sua aetate valeret. Μίλιον igitur quod dicit Romanorum miliarium significari necesse est, quod imperatores Byzantinos non magis quam reliquas Romanorum mensuras immutavisse constat. Iam vero quale est stadium, quod septies multiplicatum Romanorum miliarium efficiat? Ad haec quid respondeamus, dubitari nequit. Nimirum est Philetaerei sive Asiatici pedis stadium. Sed statim, ne quis haec legens in errorem inducatur, unum monendum est. Scripsimus adhuc de tabulis Heronianis disserentes de illo pede Philetaereo quo in Aegypto utebantur, qui cum proprie Ptolemaicus vocaretur Philetaereus e Romanorum consuetudine appellatus est (§ 16). Ex hoc pede quod factum est stadium, eius dimidiae partes XV (= $7^1/_2$) miliarium complebant, illud autem miliarium non Romanum sed Aegyptium fuit, Romano quadringentis pedibus longius (§ 18 extr.). Praeterea autem pedem, qui Ptolemaico par esset, e Persarum regio cubito deductum, per Asiam minorem in usu fuisse supra docuimus (§ 16). Quem Romani cum in Pergameno regno invenissent, Philetaereum dixerunt: nos quoniam Philetaerei nomen ad Aegyptium pedem transferre secundum tabulas Heronianas consuevimus, Asiaticum, h. e. Asiae minoris pedem appellemus. Huius pedis stadium septies multiplicatum ipsum Romanorum miliarium efficit[2]). Sic igitur concludimus: Asiae minoris mensuras a Romanis eodem fere modo quo Aegyptias receptas atque ad suam mensurarum rationem accommodatas esse; in illa autem terra non ut in Aegypto aliud miliarium Romano longius in usu fuisse, sed ipsum Romanorum miliarium in eam provinciam translatum esse. Quod quemadmodum coniunctum sit cum Asiaticis mensuris, ex hac maxime tabula Περὶ πηλικότητος μέτρων perspicimus, cuius etsi aetas est recentior, auctoritas tamen valet ad multo priora saecula.

In minoribus mensuris a palmo ad acaenam (1—7) omni-

---

2) Asiae minoris pedi cum H. Wittichio (*Archäol. Zeitung* 1862, XX n. 162 B) 350 millim. tribuimus. Inde fit stadium 210 metr., quae summa septies ducta facit 1470 metr. Romanorum autem miliarium 1478,7 metr. habet. Haec igitur quam fieri potest exactissime inter se congruunt.

no valet vulgaris Graecorum ratio eadem atque in prima tabula Heroniana. Atque hoc non praetermittendum est, auctorem tabulae fractis numeris praeter semissem uti noluisse, sed pro his minores mensuras, quae quoque loco aptae essent, posuisse. Ut βῆμα (5) non cubitum unum cum besse, sed cubitum unum et pedem habere dicit (conf. tab. Her. III, 5), idemque non ad tres spithamas cum triente, sed cum uno palmo redigit eodemque modo reliqua. Inde ortus est error in plethri definitione (8), ubi cum in orgyiarum numero omisisset bessem excurrentem[3]), error propagatus est ad ceteras plethri partes. Nam XCIV pedes pro C tribuit plethro ac reliqua eadem ratione. Sed porro in stadii et miliarii definitione omnia recte computata sunt.

Denique quae scriptor tabulae de diversa miliarii ratione ac de aliis maioribus mensuris affert, ex his omnibus illum in his rebus versatum bonumque auctorem esse cognoscitur.

In fine (16) pro βασιλικῶν editum est μα . . . apud Le-Moynium. Nimirum Sarravius, cuius apographo usus est Le-Moynius (v. praef. crit.), non intellexit ductus litterarum admodum sane impeditos qui inveniuntur in codice. Nec tamen dubium est, quin βασιλικῶν voluerit librarius, idemque recte legit Du-Cangius, qui sub voce κούντουρος haec: 'κούντουροι praeterea dicuntur equi quibus cauda est decurtata'; ac postea citatur 'Anonymus περὶ πηλικοτήτων τῶν μέτρων ex Bibl. Reg.', afferturque hic de quo agitur locus, ubi recte βασιλικῶν scriptum est.

De tabula Iuliani Ascalonitae.

35 Scripsimus adhuc et de ipsis Graecis mensuris et de iis mensurarum rationibus quae Graecis et Romanis auctoribus in Aegypto atque Asia minore valuerunt. Exstat vero etiam tabula de Hebraicis mensuris Graeco sermone scripta. Quo de argumento vellem equidem me tam copiose exponere posse quam rei difficultas atque obscuritas postulat; sed video istam disputationem eos fines longe excessuram esse quibus haec circumscribuntur prolegomena.

3) Nam ιϛ′ scripsit pro ιϛ′ δίμοιρον.

Quae quidem ipsa, puto, non exigui libelli modum expleret. Atque utinam mox existat qui de Hebraicis mensuris ita scribat, ut, sin minus omnia, nonnulla tamen probari possint; nam nunc quidem res in tantis tenebris tantaque quasi colluvie demersa iacet, ut Herculeus labor, quo verum exquiratur omniaque illustrentur, impendendus esse videatur. Qua de causa nunc nihil nisi eos qui proxime de Hebraicis mensuris scripserunt, Boeckhium et Fennebergium, appellamus[1]), ac de hac Iuliani tabula ea quae omittere vel praetereuntibus non licet addimus.

Primum nec de auctore tabulae nec de aetate qua vixerit quidquam compertum habemus. Neque id quod Fennebergius (p. 109) suspicatur, fuisse illum Juliano imperatori qui Apostata dictus est aequalem, satis firma aut probabili auctoritate nititur. Hoc tamen non parvi momenti esse videtur, quod haec tabula inter leges imperii Byzantini, quas Constantinus Harmenopulus saeculo XIV collegit, recepta est[2]). Ergo etiam quo tempore ea primum scripta est, iussu imperatoris cuiusdam Byzantini ab illo Iuliano Ascalonita ad mensuras provinciae Palaestinae definiendas facta esse videtur, ut ipsa legis instar habenda sit.

Praeterea commemoro Bernardum in libris de mensuris et ponderibus Iuliani duos locos citare, quorum alter de plethri mensura prorsus cum hac tabula congruit[3]), alter paullo diversis verbis sic scriptus est[4]): τὸ νῦν μίλιον ἤτοι τῶν ζ′ ϛ σταδίων ἔχει ὀργυιὰς μὲν γεωμετρικὰς ψν′, ἁπλᾶς δὲ ωμ′, βήματα ͵αφ′, πήχεις ͵ϛ. κατὰ δὲ τὸν Ἐρατοσθένην καὶ Στράβωνα γεωγράφους τὸ μί-

1) V. Boeckh. *M. U.* p. 265—273, Fenneberg. *Untersuchungen* etc. p. 87—113. Alii qui de eodem argumento scripserunt afferuntur apud Fenneberg. p. 95 et a nobis in Metrol. p. 272 adn. 1.

2) Πρόχειρον νόμων Κονσταντίνου τοῦ Ἁρμενοπούλου. Promptuarium iuris etc. interprete I. Mercero 1587 p. 144 s. — Const. Harmenopuli Manuale legum sive hexabiblos ill. G. Heimbach (Lips. 1851) p. 238 s.

3) P. 225: *τὸ πλέθρον ἔχει ἄκαινας* (sic) *ι′, ὀργυιὰς ιε′, βήματα λ′, πήχεις ξ′, πόδας Ϙ′. Iulianus Ascalonita.* Quae respondent nostrae tabulae § 7.

4) P. 235 s., conf. nostrae tabulae § 9 s.

λιον ἔχει σταδίους η′ γ″ ἤτοι ὀργυιὰς ωλγ′. In his orgyiarum numerus ωλγ′ rectius se habet quam ille qui in Manuali Harmenopuli editus est ωλϛ′. Proprie scribendum erat ωλγ′ γ″; sed videtur triens qui excurrit ab ipso auctore, non a librario, omissus esse. Verum error in cubitorum numero apud Bernardum idem est atque in vulgata editione; neque enim ͵ϛ, sed ͵γ cubiti miliarium conficiunt. Coniecit Heimbachius (quem laudare debebat Fennebergius) scribendum esse πήχεις ͵γ ἤγουν σπιθαμὰς ͵ϛ: nos ipsum ͵ϛ in ͵γ mutavimus ex auctoritate alius similis fragmenti, quod tabulae cuidam de nummis affixum est (fr. 77 extr.). Ubi distincte scripta sunt: Τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ζ′ S — πήχεις ͵γ.

Exstat etiam in uno libro manu scripto[5]) brevius fragmentum ad marginem Iulianeae tabulae adscriptum: ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ′, ὁ δὲ παλαιστὴς δακτύλους δ′, ὁ δὲ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς η′. Haec aliena esse apparet a Iuliani tabula, quae cubito sex palmos tribuit; petita autem sunt e tabula Heroniana V (4. 7. 8).

Denique hoc loco mentio facienda esse videtur mirae cuiusdam tabulae, quae inter varia fragmenta de mensuris et ponderibus Hebraicis legitur (infra § 88, IV). Quam nos, qualiscumque est, codicis scriptura nisi in apertis quibusdam mendis non mutata hic exscribimus:

Περὶ μέτρων[6]) γῆς.

Τὸ ἰουγὸν ἔχει ἀρούρας ε̄, σατίαις λ̄. ἡ ἄρουρα ἔχει σάτα ϛ̄· ἔχει δὲ εἰς μῆκος πήχεις ρ̄λ̄ καὶ εἰς τὸ πλάτος ὡσαύτως[7]). ἔστιν ἡ ἄρουρα πηχῶν ρ̄λ̄.

Τὸ πλέθρον ἔχει εἰς μῆκος πήχεις κ̄ϛ̄ καὶ εἰς τὸ πλάτος ὡσαύτως. ἔχει ἡ σατίβα[8]) καβίσας ϛ̄· κορίβα.

Τὸ ἰουγὸν λέγεται σατίβων λ̄. ἔχει δὲ ἡ κουρία[9]) ἰούγερα μικρὰ ιγ′. ἀροτριᾷ τὸ ζεῦγος τῶν βοῶν τῆς ἡμέρας σατίβας β̄S̄[10]).

---

5) Heimbach. p. 239 adnot.
6) λίετρων cod.
7) ὡσαύτος cod.
8) σατ′βα cod.
9) κουρια sine acc. cod.
10) β̄S̄ in codice minus distincte scriptum.

Ὁ πήχυϲ ἔχει δακτύλουϲ κ̅δ̅. ὁ παλαιϲτὴϲ ἔχει δακτύλουϲ δ̅[11]). ἡ ϲπιθαμὴ ἔχει δακτύλουϲ ι̅β̅. [ὁ ποδιϲμὸϲ ἔχει δακτύλουϲ δ̅. ἡ ϲπιθαμὴ ἔχει δακτύλουϲ ιβ′.] ὁ ποδιϲμὸϲ ἔχει δακτύλουϲ ι̅ϛ̅. τὸ πλέτον ἐϲτὶν δακτύλου τὸ ϛ̅.

Τὸ μίλιον ἔχει ϲτάδια ζ̅ϛ̅.

Ἡ λίτρα ἔχει οὔγκίαϲ ι̅β̅, γράμματα[12]) ϲ̅π̅η̅.

Hanc novam et inauditam mensurarum farraginem nonne mireris? Quam explicare — siquidem omnino id fieri potest — nobis nunc nec libet nec vacat. Sed alii forsitan hic inveniant, quae in suum usum convertant.

De loco ex Tacticis Constantini Porphyrogennetae petito.

In quaestionibus Heronianis Martinus de Herone tertio 36
Byzantino scribens mentionem facit loci cuiusdam de mensuris qui legitur in Constantini Porphyrogennetae Tacticorum parte nondum edita[1]). Hunc nos e Martini libro repetendum esse duximus, nec tamen iis quae vir doctissimus ex eo loco concludit possumus adstipulari. Nam his verbis omnem mensurarum rationem, qualis in imperio Byzantino tum (h. e. saeculo X) legitima fuerit, tradi existimat. Iam cum Romanum pedem ex imperio occidentis petitum mansisse constet, Martini sententia eo deducitur, ut miliarium quo tum uterentur I̅V̅ D ped. Romanorum fuerit. Quod neutiquam nec probari nec credi potest. Nam nullum nisi iustum miliarium V milium ped. Romanorum imperatores orientis habuerunt. Quid igitur ex hoc Constantini loco eliciendum? num Philetaereum pedem — nam est ista omnino Philetaerea ratio — etiamtum in usu fuisse? Minime gentium. Est omnino illud Constantini opus e diversis scriptoribus collectum et compilatum[2]). In quo quod is locus de quo agimus legitur, nihil inde effici potest nisi ut auctori operis Philetaerea mensurarum ratio e tabulis He-

11) Α̅ cod.
12) γρα . . . . . cod.
1) P. 280. 385. 387.
2) V. Martin. p. 336 s. 363 s. 385—87.

ronianis cognita fuerit dignaque cuius mentionem faceret visa.

Pediasimi de orgyia locus.

37 Sed quoniam ad recentiorem aetatem Byzantinam descendimus, nolumus omittere locum Ioannis Pediasimi, scriptoris saeculi XIV, laudatum a Letronnio[3]). Is in Geodaesia haec scribit: τὴν μὲν οὖν σπόριμον καὶ ὑπάμπελον γῆν ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀπογραφαῖς ταύτῃ τῇ ὀργυιᾷ παραδιδόασι, διὸ καὶ βασιλικὴ αὕτη καλεῖται, ἡ ἑνδεκασπίθαμος δηλαδή. '*Il fait*, inquit Letronnius, *mention d'une orgye de* 11 *spithames*, *appelée*, *dit-il*, *royale*, *parce que c'était celle dont on se servait dans les relevés faits au nom de l'empereur*, *pour la distinguer d'une plus petite employée dans les transactions particulières. Cette orgye de* 11 *spithames n'est autre chose que l'orgye de la coudée de* 32 *doigts; car l'orgye composée de* 4 *de ces coudées vaut* 128 *doigts ou* $10^2/_3$ *spithames. Pédiasimus a dit* 11 *spithames en nombre rond*, *pour éviter la fraction*, *selon son habitude; et c'est ainsi qu'après avoir fait une autre orgye de* $27^3/_4$ *palmes*, *il la suppose partout de* 28 *palmes.*' Ex his igitur colligimus duas orgyias Pediasimo notas fuisse, alteram minorem, eandem quam e tabula Heroniana V cognovimus (prol. § 25), alteram factam e cubito bipedali cuius ipsa quadrupla esset mensura. Video equidem de eo argumento multa addi posse; sed de his certa ratione iudicare non prius licebit quam et Heronis tertii et Pediasimi libri editi erunt. Sed quoniam non omnia possumus omnes, mittamus haec, et tota quaestione de mensuris porrectis absoluta iam quaedam de mensuris cubicis adiungamus.

De mensuris cubicis quae in Heronis stereometricis commemorantur.

38 Vidimus Heronis geometriam ab aliis in alias formas redactam in variis collectionibus propagatam esse (§ 12).

---

3) *Rech.* p. 254. 266. Petita haec sunt e cod. Paris. 2373 fol. 108^a et 2496 fol. 6^b init.

Exstant vero etiam stereometricae collectiones, Heronis titulo inscriptae atque eiusdem e stereometria petitae. In his nonnulla problemata inveniuntur, quibus mensurarum quas cavas dicunt rationes vel ad pedem vel cubitum solidum definiuntur. Quae nos eodem ordine exscripsimus quo ipsas stereometricas collectiones a nobis e codicibus Parisinis unoque Monacensi descriptas moxque edendas collocavimus. Primum igitur mensuram navis ex eo libro qui inscribitur Εἰσαγωγαὶ τῶν στερεομετρουμένων Ἥρωνος exhibuimus (fr. 18), tum tria problemata de mensura doliorum ex altera collectione stereometrica, quae incipit verbis Ἥρωνος μέτρησις τετραστέγου (fr. 19—21), porro duas mensuras navium et mensuram foveae ex eo libro assumpsimus qui inscribitur aut Περὶ μέτρων aut Στερεομετρικά (fr. 22—24), atque indidem fragmentum de pede solido e problemate quod Οὐγκιασμὸς ὕδατος appellatur excerpsimus (fr. 25). Denique e tabula Euclidea (fr. 14) extrema verba, quae huc maxime pertinent, repetivimus, et fragmentum quoddam mutilum misereque corruptum, quod in Geeponico libro sequitur tabulam Heronianam IV, addidimus.

Duo eius generis fragmenta iampridem Pauctonus e codicibus Parisinis citaverat, quorum alterum plane convenit cum uno ex nostris, alterum in una re differt[1]).

Iam id quod gravissimum est restat, ut de mensurarum rationibus quae in his fragmentis traduntur exponamus. Quae partim facillime explicantur, partim tam obscura et dubia sunt, ut nullo modo illustrari posse videantur. In plerisque ipsa Romanorum mensurarum valet ratio. Nam dicitur

ὁ στερεὸς πούς, h. e. pes solidus Romanus, aequare

1) *Métrol.* p. 266 primum haec ex Herone afferuntur: *ὁ στερεὸς πούς κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύπωσιν καὶ παράδοσιν δέχεται μοδίους τρεῖς*, quae fere congruunt cum nostro fragm. 25, tum citatur Hero e tribus MSS.: *χωρεῖ μὲν ὁ στερεὸς πούς κεράμιον ἕν, μοδίους τρεῖς. ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛ', ἕκαστος δὲ ξέστης ἀπὸ οὐγκιῶν κ'.* Vide nostrum fragm. 26, ubi eadem omissis unciis leguntur.

unum ἀμφορέα (fr. 19. 20) sive ἀμφορίσκον (fr. 21) sive κεράμιον (fr. 26), quae vocabula Romanorum quadrantal sive amphoram significant;

idem pes solidus sive quadrantal Romanum ad tres μοδίους (fr. 21. 25. 26), qui sunt modii Romani, sive ad duodequinquaginta ξέστας Ἰταλικοὺς (fr. 19. 21) h. e. sextarios redigitur;

item modius dicitur esse sedecim sextariorum (fr. 21. 26).

Minus accurate mensura quadrantalis μετρητής dicitur (fr. 24), quoniam haec Graeca mensura diversa est a Romana amphora. Nec reliqua conveniunt, nam amphorae tribuuntur octo congii, congio novem sextarii. Ubi proclive est dictu ς′ pro θ′ scribendum esse, quo facto iusta Romanae amphorae mensura restituta fuerit: at vero scriptor illius loci id egisse videtur, ut metretae LXXII sextarios, quae est Attica mensura, tribueret; cum igitur octo congiorum fecerit metretam, coactus est in congium novem sextarios computare. Quae quidem falsa esse apparet, sed eadem ita comparata, ut a nobis mutari non debeant.

Porro ad Romanam mensuram pertinet illa modii definitio qua is decima cubiti pars esse dicitur. Nam cum pes solidus tres modios habeat, cubitum implent modii fere decem[2]). Id est κεράμιον illud decem modiorum de quo in prima mensura navis legimus (fr. 18), prorsus diversum a κεραμίῳ Romanorum quadrantali. Idem vero etiam alio loco (fr. 22) latet. Nam cum ibi cubitorum numerus decies ducatur, quo σίτου μόδιοι Ἰταλικοὶ fiant, efficitur pari modo cubitus Romanus decemplex modio, sive κεράμιον tale quale statim descripsimus.

Quae autem eodem loco (fr. 22) de castrensibus modiis — nam hi sunt καστρήσιοι μόδιοι — leguntur, ea sic depravata sunt, ut nihil inde effici possit. Nam cum omnino castrensem modium duplicem vulgaris modii mensuram fuisse constet (supra § 25), hoc loco, quantum e corrupta scriptura coniicere licet, alius eius modus intellegi videtur.

---

2) Cubitus porrectus sesquipedem habet; solidus igitur pedes solidos 3⅜ efficit, qui sunt modii 10⅛. Sed sescuncia excurrens omissa est.

Non minus corruptus est is locus quem nos extremum collocavimus (fr. 27). Excipiunt verba ἐὰν τὸ πλάτος et quae sequuntur tabulam Heronianam IV, atque eo consilio scripta esse videntur, ut solida cubiti mensura digitis exprimatur (supra § 23). Qui vero adduntur ξέσται ὑγροί et nescio qui ξηρός, de his, quamvis multimodis rem tentaverim, non habeo quod probabiliter proponam. Nam omnia misere corrupta esse apparet.

De artaba Aegyptia.

Praeterea paucis disserendum est de Aegyptiorum ar- 39
taba, quae et in uno ex his problematis (fr. 23) et infra in tabula Περὶ μέτρων (fr. 81) commemoratur. Sed id rursus sentio argumentum tam difficile esse, ut brevius de eo disputare verear. Quam variae de his Aegyptiorum mensuris cum aliorum metrologorum tum Boeckhii et Queiponis sunt sententiae[1]. Nec vero ego me rem hic in transcursu absolvere posse profiteor. Sed vestigia quaedam mihi invenisse videor, quibus forsitan ii qui rem accuratius exquirendam sibi proposituri sint feliciter insistant.

Legimus in tabula Περὶ μέτρων (prol. § 86), quod fragmentum antehac Didymo vulgo tribuebatur, Ptolemaicum medimnum Attico medimno sesqui fuisse maiorem, et dimidiam illius medimni partem, quae artaba vocabatur, modios Romanos IV S cepisse[2]. Iam nemo negabit eas mensuras proprie Aegyptias esse; nam si Ptolemaei reges Graecas introducere voluissent, quidni ipso Attico medimno Aegyptios uti iussissent? Immo, ut porrectas mensuras, ita etiam cavas e populari consuetudine retinuerunt, sed simul ad Graecas rationes accommodaverunt. Iam hoc unum velim mihi concedi, Aegyptiam artabam ex antiquo regio cubito (§ 16) aliquo modo ductam fuisse. Scilicet proferam simplicissimam rationem: nam artabam quartam cubiti

1) V. Boeckh p. 242—45, Queiponem I p. 211—48.

2) Ne quis sit immemor has rationes plane inter se convenire. Nam cum Atticus medimnus modios Rom. sex habeat, Ptolemaico medimno novem modii conveniunt, artabae igitur sive dimidio medimno modii quattuor semis.

solidi partem fuisse existimo[3]). Hac artaba cum Ptolemaei Aegyptios uti viderent, non aboleverunt illam quidem, sed tamen secundum Graecas mensuras paullulum immutaverunt. Namque Attico metretae eam aequalem esse iusserunt, unde mensura eius aliquantulum amplior facta est[4]); eidem autem artabae addiderunt medimnum, duplam mensuram, quae quidem, ut supra demonstratum est, sesquialterum Atticum medimnum caperet. Is medimnus exinde Ptolemaicus dictus est.

Tum Romani Aegyptiis imperare coeperunt. Iam facile existimes fieri potuisse, ut antiqua artaba servaretur. Atqui eam non servatam esse demonstrat scriptor tabulae περὶ μέτρων, cuius in his rebus firmissimam auctoritatem esse omnes consentiunt. Is plane atque aperte dicit: νῦν δὲ διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν ἡ ἀρτάβη χρηματίζει (μοδίους) γ′ γ″. A Romanis igitur haec nova artabae mensura instituta est. Unde autem eam ortam esse censemus? Admodum sagaciter Boeckhius aliique indagaverunt eam artabam cubico pedi Graeco aequalem fuisse[5]). At quam maxime mirum esset, si Romani novam artabae mensuram ad Graeci pedis normam definivissent, qui nec in Aegypto nec apud ipsos usitatus erat. Immo vero ex Heronianae stereometriae reliquiis pro certo cognoscimus e Romano cubito illam novam mensuram ortam esse. Qua in re excogitanda et instituenda singularem sollertiam Romani praestiterunt. Inprimis enim id agebant, ne novam et insolitam, sed eam mensuram introducerent, quae non solum ad suas rationes apta sed etiam a provincialium consuetudine non plane aliena esset. Iam Ptolemaicum medimnum,

---

3) Aegyptium cubitum cum Letronnio (p. 116) ad mensuram 527 millim. (omisso excurrente semisse) exigamus. Inde solidus cubitus capit litra Francogallica 146,36, et quarta eius pars sive antiquissima artaba, quam statuimus, litr. 36,59.

4) Ex artaba litr. 36,59 Ptolemaei fecerunt artabam litr. 39,39, Attico metretae aequalem. Medimnus igitur Ptolemaicus fuit litr. 78,78.

5) Cum pes Graecus 308 millim. aequet, cubica eius mensura capit litr. 29,23. Modii autem Romani $3\frac{1}{8}$ efficiunt litr. 29,18. Haec igitur plane inter se conveniunt.

qui novem Romanos modios capiebat, exiguo discrimine minorem esse intellexerunt eo spatio quod solidus cubitus Romanus impleret. Hinc suae amphorae similitudine medimnum ad illum ipsum modum auxerunt. Nam ut amphora sive quadrantal pedis Romani cubici spatium continebat, ita tum cubitale quoddam quadrantal effecerunt, et quemadmodum amphora Romana in tres modios dividebatur, ita cubito solido sive Aegyptio quadrantali tribuerunt tres novas artabas. Porro cum cubitus solidus caperet modios decem, nova artaba habebat modios tres et trientem. Quod autem eadem artaba Graecum pedem solidum aequabat, id non tam consilio Romanorum quam sponte et necessitate quadam factum esse videtur, ut infra in adnotatione exponam[6]).

Iam eorum quae dixi testimonia in unum conferenda sunt. Cubitum solidum Romanum decem modios cepisse supra ex Herone demonstravimus (§ 38). Artabam modiorum trium et trientis fuisse confirmat scriptor tabulae περὶ μέτρων. Ex his necessario efficitur tres artabas cubito solido convenisse. Sed id ipsum expressis verbis docet is qui ex Heronis stereometria mensuram navis excerpsit (fr. 23). Ibi enim leguntur ὁ πῆχυς χωρεῖ ἀρτάβας γ′, eademque olim Bernardus ex Herone attulit[7]). Sed ex iis quae eodem loco addita sunt magnae oriuntur difficultates: ἔχει ἡ ἀρτάβη μοδίους δ′. ὁ πῆχυς χωρεῖ μοδίους ι′, Ἰταλικοὺς μοδίους ιγ′ 𐅵[8]). Hic primum quae-

6) Romani, ut dixi, artabam tertiam solidi cubiti partem esse voluerunt. Iam cum pes Graecus unum pedem Romanum et semunciam habeat, apparet quadrantal pedis Graeci aequale esse tertiae cubiti solidi parte. Nam aequatio quam dicunt haec est:

$$(1\tfrac{1}{2})^3 : 3 = (1\tfrac{1}{24})^3$$

haec solvuntur in $1\tfrac{1}{8} = 1 + \tfrac{1}{8} + \tfrac{1}{192} + (\tfrac{1}{24})^3$.

Vides omissis exiguis fracturis $\tfrac{1}{192}$ et $(\tfrac{1}{24})^3$ exactam esse aequationem.

7) De mensur. p. 84: *cubitus cubicus*, ὁ πῆχυς στερεὸς *capit tres Artabas: Artaba vero quatuor modios Castrenses, aut modios Italicos* 4½: *Hero Hypobolimaeus ab Epiphan. M. compilavit.*

8) Pro ιγ′𐅵 duo libri ιγ′ exhibent. Sed ne sic quidem ulla ex iis difficultatibus quas significavi tollitur.

ramus, num in tota antiquitate ullus cubitus fuerit cuius quadrantal modios XIII S caperet. Minime vero. Rationem subducas: nullum talem cubitum fingi posse invenies[9]). Itaque gravissimi erroris convincitur quisquis ea quae diximus verba ad Heronianum problema adscripsit. Causa autem erroris inde facile explicatur, quod ille antiquam Ptolemaeorum artabam et recentiorem Romanam inter se confudit. Nam cum eam artabam, quae tertia pars cubiti est, vetustiorem illam, non recentiorem esse opinaretur eique modios IV S tribueret, porro adductus est, ut decem illos modios qui cubitum aequarent Romanos esse negaret et cubitum modios XIII S habere diceret. Denique quod idem artabam quattuor modios habere scribit, etsi ne id quidem cum ceteris convenit, tamen non prorsus aspernandum videtur. Puta enim modios illum minus accurate dixisse artabae quadrantes: colliges igitur ex hoc loco, quod per se fere consentaneum est, artabae fuisse partes quadrantales, quae singulae capiebant sextarios XIII et trientem.

Unum hoc loco addendum videtur, artabam minorem sive modiorum III et trientis mensuram etiam ab Epiphanio et Hieronymo, qui exeunte fere saeculo IV scripserunt, et in carmine de ponderibus et mensuris commemorari[10]).

De vetustissima tabula ponderum et mensurarum.

40 Hac quaestione ad finem perducta non exiguam partem praefationis nostrae absolvimus, quae quidem praecipue versabatur in fragmentis Heronianis quae sunt de mensuris explicandis et illustrandis. Iam in alium quasi campum descendamus ac praeterito Pollucis loco de mensuris cavis[1]), qui nullam difficultatem habet, inquiramus

---

9) Modii 13½ faciunt litr. 118,2, unde fit porrecta mensura millim. 490,6. At nullus antiquus cubitus hunc modum habet.

10) V. infra prol. § 87, Pseudo-Priscianum v. 89, et de Hieronymo Queiponem I p. 212 s.

1) Est nobis fragm. 28. Qui locus longiore explicatione non eget. Medimnus enim et choenix reliquaeque mensurae Atticae sunt. Sed tamen diversum etiam mensurae genus imprudens Pollux immiscuit; nam quae choe-

in varias illas tabulas quibus μέτρων καὶ σταθμῶν expositio continetur.

Plurimae ex his tabulis propagatae sunt in iis codicibus manu scriptis qui Galeni libros continent, atque inscriptae sunt aut Galeni aut Cleopatrae aut Dioscoridis nomine, nonnullae etiam auctoris titulo carent. Omnes autem pertinent ad artem medicinam, omnium est ea ratio, ut et notae quibus mensurae et pondera per compendia scripturae designentur, et mutuae mensurarum inter se rationes, et pondera liquorum qui quibusque infundantur accurate describantur. Quarum tabularum ut brevis sit in hac disputatione significatio, medicinales appellemus.

Vetustissima ex his tabulis est illa Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τῶν δηλούντων αὐτὰ σημάτων, a Montfaucono inter Analecta Benedictinorum edita[2]), cuius incertum auctorem metrologum Benedictinorum vocare consuevimus, quamquam rectius forsitan ipsam tabulam appellemus vetustissimam medicinalem. Quam praeter unum locum de Alexandrina mina ante Neronis aetatem scriptam esse certis argumentis probatum est[3]). Sed etiam ab altera parte aetas eius tabulae circumscribi potest. Etenim cum inter pondera libra et uncia Romana afferantur, apparet tabulam eo tempore ortam esse quo medici Graeci qui Romae versabantur artis medicinae aut praecepta scribere aut scholas quasdam habere coeperunt. Id autem non ante Augustum factum esse constat. Ergo sequitur, ut sub primis imperatoribus Romanis ab Augusto ad Claudium ea de qua agimus tabula composita sit.

Iam videamus quae deinceps ibi legantur. Primum notae quaedam ponderum et mensurarum perscriptae sunt quibus tum medici uti solebant. Oboli nota in inscriptio-

---

nix trium cotylarum esse dicitur, ea nec Attica est nec medimni pars duodequinquagesima sed Ptolemaica potius (§ 73). Ceteras mensuras a Polluce commemoratas in metrologia suo quamque loco explicuimus.

2) Analecta Graeca ex MSS. codicibus eruerunt monachi Benedictini (Paris. 1688) p. 393—95.

3) V. nos in Metrol. p. 8. 214. 235, et infra § 41. Locus de Alexandrina mina explicabitur § 66.

nibus Atticis est linea recta |, eadem postea oblique ducta est, \ (fr. 52, 4. 56, 14. 66, 8). Sic etiam hoc loco scribendum esse videtur, siquidem id quod Montfauconus edidit, —, ea non est γραμμή τις πλαγία, ut scriptor tabulae expressis verbis dicit. Tum δύο ἀπερίστικτοι correxi pro περίστικτοι collatis tabulis Galeneis (cap. II, 4. VI, 14). Porro ἀνδρεῖος καθετήρ quid sit, Montfauconus his verbis explicat: 'dicitur instrumentum chirurgicum concavum et altera parte recurvum, quo urina in vesica detenta elicitur et vesicae vitia probantur, quod litteram S fere referebat'. Atque ipse Galenus: ἔοικε δὲ ὁ καθετὴρ τῷ Ῥωμαϊκῷ S, quo loco etiam adhibendi eius ratio describitur [4]).

De ponderibus quae in eadem tabula afferuntur.

41 De reliquis quae in eadem tabula leguntur pro rei gravitate paullo uberius disserendum est. Ante omnia autem hoc commemorandum videtur, scriptorem tabulae variis e libris ea quae de ponderibus et mensuris memorabilia viderentur excerpsisse atque in sua expositione coniunxisse. Quapropter non mirandum est easdem mensuras ab eodem variis rationibus definiri.

Primum quid tradit de ponderibus? Initium facit a mina eique C drachmas, drachmae VI obolos, obolo VIII chalcos tribuit [1]). Haec omnino est Atticorum ponderum ratio. Chalcus autem iste non est aeneus Atheniensium nummus, sed octava argentei oboli pars, minutissimum Graecorum pondus. Praeterea Attica pondera comparavit cum Romanis. Romanam libram Attici talenti partem octogesimam fuisse pro certo compertum habemus [2]): mina igitur Attica, quae est talenti pars sexagesima, aequabat libram Romanam cum triente; porro eadem ratione efficitur, ut uncia quae est librae pars duodecima, habeat Atti-

---

4) Galeni op. ed. Kühn tom. XIV p. 788.

1) Pro numero obolorum a Montfaucono editum ι legendum esse η′ ex iis rationibus quae postea a scriptore tabulae subducuntur apparet. V. Boeckh. p. 24 et Christ. p. 61 s. eius commentarii qui infra in adn. 5 citabitur.

2) V. Metrol. p. 146 ss.

cas drachmas VI et quadrantem. Id autem ipsum in tabula recte expressum est, cum uncia drachmas Ἀττικὰς ς′ καὶ ὀβολὸν α′ καὶ χαλκοῦς δ′ habere dicatur, nam haec coniuncta faciunt drachmas VI et quadrantem. Quid vero? unciae praeterea VII drachmae tribuuntur, minaeque drachmae CXII? Scilicet hi sunt denarii Romani, quod quidem ipse auctor his verbis significat: ἔχει δὲ ἡ μνᾶ ὁλκὰς ἑκατόν, πρὸς δὲ τὸ Ἰταλικόν ριβ′. Intellegit enim τὸ Ἰταλικόν Romanam ponderis rationem, qua CXII denarii minae, sive LXXXIV denarii librae, sive VII singulis unciis convenerunt inde a tempore belli Hannibalici usque ad Neronem.

Sed latet in eadem tabula etiam alia denarii ratio, quam antiquissimam et primariam esse nuper a Borghesio cognitum est[3]). Nam cum primum Romani argenteos nummos signare coeperunt, quod factum est paullo ante bellum Punicum primum, tum denarium sextam partem unciae esse voluerunt. Et cum praeter denarium summi momenti ad omnes nummarias rationes esset sestertius, quarta denarii pars, nummo sestertio addiderunt suam ponderis significationem, pondus enim sestertii scriptulum dixerunt; denarii autem pondus sextulam, h. e. sextam unciae partem appellaverunt[4]). Ex tota igitur libra septuaginta duo denarii facti sunt. Hoc autem ipsum scriptor eius tabulae de qua agimus alicubi legerat; nam haec affert (4): ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ′, ὁλκὰς οε′, ἐν ἄλλῳ οβ′. Hic ὁλκὰς οε′ Atticas drachmas esse facile perspicitur; illae autem οβ′, de quibus idem in alio libro legit, sunt denarii Romani antiquissimi[5]). Eodem redit scripuli defi-

---

3) Ibid. p. 202.

4) De horum ponderum origine cum antehac nihil exploratum fuerit, iam certius de ea re iudicari posse videtur. Nam et sicilico et sextula et scripulo ex eo ipso tempore quo primum argentum signaverunt Romanos in ponderationibus uti coepisse existimo. Qua de re copiosius disputare alienum est ab hoc loco.

5) Hoc primus demonstravit Boeckh p. 24, cui nuper accessit Christius in commentario quem inscripsit *Beiträge zur Bestimmung des attischen und anderer damit zusammen-*

nitio (2): τὸ δὲ γράμμα ἐστὶν ὀβολὸς χαλκοῖ δ΄, hoc est, drachmae sive denarii pars quarta, unde rursus ad eum denarium deducimur qui sextulam unciae pendit.

Ὁλκή eodem sensu quo δραχμή dicta hic perinde atque in reliquis ponderum tabulis et apud medicos nonnullos reperitur[6]).

De mensuris eiusdem tabulae.

42 Postquam de ponderibus scriptor tabulae exposuit, de mensuris frumentariis instituit dicere (3). Hae autem omnes ad ipsam Atticam normam referuntur: medimnus XII ἡμίεκτα sive semodios habere dicitur, semodius choenices IV, choenix Atticas cotylas IV[1]). Tum ad Romanas mensuras ita fit transitio, ut cotyla dimidia sextarii pars esse dicatur. Praeterea aliud Atticae cotylae nomen τρυβλίον affertur, et oxybaphum quarta pars cotylae additur.

Oxybaphi mensura cum ad liquidas res pertineat, iam ad aliud argumentum scriptor transgreditur, quod totum in mensuris pondere liquorum definiendis versatur. Qua de re infra saepius commemorabimus: hic nihil nisi breviter tabulam et explicamus et emendamus.

Verba quae eodem loco (3) sequuntur plane corrupta sunt, quorum emendandorum via ac ratio petenda est a proximis (5). Ibi Ἰταλικὸς ξέστης, h. e. sextarius Roma-

---

hängenden Talente, qui editus est in Annalibus Acad. Monac. 1862 I, ubi vide p. 52 s.

6) Quaenam eius usus origo sit, cum antea obscurum fuerit, iam dilucide perspicitur e locis medicorum Graecorum quos infra afferam (§ 44). Reperiuntur enim praeter δραχμήν passim haec quoque: δραχμὴ ὁλκῆ, δραχμὴ ὁλκήν, ὁλκὴ δραχμῆς, denique simplex ὁλκή. Sic igitur ὁλκή in drachmae significationem abiit. Maxime autem id in Aegypto factum esse arbitror, ubi cum praeter argenteam drachmam in rationibus altera drachma uterentur quae esset pars magni aurei stateris sexies millesima, ipsam argenteam drachmam addito ὁλκῆς vocabulo distinxisse videntur. Atque aliis etiam de caussis veri simile mihi videtur plurimos ex illis libris Hippocraticis spuriis in Aegypto ortos esse.

1) V. Metrol. p. 82.

nus olei libram unam et dimidiam pendere traditur. Quod quidem rectissime dici cognosces e tabulis Galeneis (cap. IV, 14. XIII, 8 al.). Inde etiam antea (3) pro ἡ δὲ χήμη ἄγει λίτραν μίαν ἥμισυ scribenda sunt ὁ δὲ ξέστης etc. Iam constat, si liquoris significatio in ponderandis mensuris omittatur, plerumque vinum vel aquam, unde omnis fit ponderis definitio, intellegi; verum ex hoc loco colligimus etiam ad olei pondus mensuras ita definiri posse, ut eius ipsius liquoris nulla fiat mentio[2]). Quod maximi momenti est ad multos locos qui sequuntur explicandos. Res autem ipsa inde orta est, quod medici plerumque olei liquorem, non vini aut aquae, in formulis medicamentorum perscribebant.

Porro eo loco de quo agimus etiam haec leguntur: τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐστι κοτύλης, ὁλκὰς δὲ ἔχει δύο ὀβολὸν α΄ χαλκοῦς δ΄· ὁ δὲ κύαθος ἔχει κοτύλης ἕκτον, ὁλκὰς η΄. Haec corrupta esse apparet. Nam cum oxybaphum quarta cotylae pars sit, cotyla autem dimidia sextarii, necesse est oxybaphum habeat uncias duas et quadrantem. In tabula autem ὁλκαί duae cum quadrante afferuntur. Iam vides in quo sit peccatum: uncias et ὁλκάς sive drachmas scriptor inter se confudit. Nec tamen hunc errorem nobis corrigere licet, quia pro quadrante unciae posuit obolum et chalcos, drachmae partes. Quo demonstrato iam equidem in explicanda cyathi mensura, cui octo drachmae perverse tribuuntur, non laboro, quoniam quae falso ab ipso auctore scripta esse appareat, ea non emendanda esse censeo.

Praeterea sextarius ad duas libras, et cotyla quae Ἑλληνική appellatur ad unam libram rediguntur (5). Hae nimirum sunt μετρικαί sive librae cornus olearii, de quo continuo docebimus (§ 46). Ibidem sextarius primum olei pondere, de quo iam diximus, tum vini pondere exigitur. Interiecta autem est Alexandrinae cotylae definitio. Hic Montfauconus non recte οὐγγίας κ edidit, cum η΄ collato

---

2) De hac re si cui dubitatio inhaereat, legat Galen. coll. cap. IX (fr. 59, 19), ubi eadem verba addito ἐλαίου vocabulo inveniuntur.

vini pondere scribi necesse sit[3]). Sic igitur haec inter se sunt comparanda: habebat

Attica cotyla olei uncias IX, vini X (Gal. cap. IV, 14 al.)
Alexandrina olei uncias VIII, vini IX.

Fuit igitur cotyla qua medici Alexandrini uti solebant, vel nona vel decima parte minor quam Attica; nec tamen proprie eam diversam fuisse ab Attica iudicaverim, sed per abusum, ut aiunt, modum eius paullum imminutum esse.

De mina Alexandrina (6) quid iudicandum sit infra aptior disserendi erit locus (§ 66).

Sequuntur deinde et sevi et picis et ἐρυςίμου[4]) in cotylam infusorum pondera. Hic pro μνᾶν, quod absurdum est, scripsi ἡμίναν porroque pro ὁλκὰς ιβ′ emendavi οβ′. Dicitur igitur cotyla habere

sevi liquidi drachmas		72
sevi solidi	—	75
picis	—	80
ἐρυςίμου libras		4.

De extrema eiusdem tabulae parte.

43 Tum congii Attici et mensura et pondus his verbis definiuntur (8): ὁ δὲ χοῦς ἐςτι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβ′. ςταθμοῦ δὲ ἄγει ὁλκὰς ψκ′. Redit haec ponderis aestimatio ad cotylam Atticam LX drachmarum, quam Galenus commemorat (§ 45), eademque reperitur in Galeneae collectionis tabula quarta, quinta (Cleopatrana), decima[1]). Quae pondera et ego quondam ad vetustissimum Romanorum denarium referenda esse diu existimavi, et nuper, cum ipse gravissimis argumentis ad diversam rationem deductus essem, Christium, virum sub-

---

3) Litterae numerales η et κ in quibusdam codicibus saepissime inter se sunt commutatae; quin etiam fuerunt librarii qui constanter easdem una tantum nota designarent.

4) Ἐρύςιμον est planta quaedam descripta a Theophrasto (hist. pl. 8, 3, 1—3. 8, 7, 3). Saepissime eadem apud medicos occurrit: vide Hippocr. (spurium) vol. XXII p. 675. 720. 721. 856 al., Galen. vol. VI p. 548 (ed. Kühn).

1) V. infra § 45 adn. 7.

tilissimum, vidi eandem sententiam amplexum esse[2]). Ac vero proclive erat in eam opinionem incidere; nam et in hac ipsa tabula vetustissimus ille denarius occurrit, cuius pondus plane ad cotylam LX drachmarum quadrat, et in quarta tabula Galenea eadem aestimatio παρὰ τοῖς Ἰταλικοῖς usitata fuisse dicitur. Nec tamen, cum alia super aliam ratione in rem impeditissimam inquirerem, verum quid esset, quamvis occultum iaceret, latere me potuit. Primum in hac vetustissima tabula eo loco quem statim attulimus omnis aestimatio ad Atticam mensuram facta est, aliena igitur est a Romanorum usu, de quo idem scriptor antea exposuit. Tum vero in tribus illis tabulis Galeneae collectionis, ubi eadem aestimatio invenitur, minime de Romanis mensuris, sed ubique de Aegyptiis agitur[3]). Porro neutiquam veri simile est Romanos illo tempore quo denarii sextulae pondere fiebant, ipso denarii nomine in

---

2) Ut in quaestione difficillima licere mihi arbitror ea quae primum de ea re commentatus eram hic adscribere: 'Cum congium Romanum, qui aequalis fuit Attico, decem libras vel vini vel aquae pependisse constet, eidem autem hoc loco DCCXX drachmae tribuantur, efficitur, ut ii denarii intellegantur, qui singuli sextam unciae Romanae partem pendant. Quid vero ex hac ponderis ratione concludendum? Vix dubium videtur, quin iam illis temporibus, quibus primum argentei nummi signati denariique ad sextulae pondus exacti sunt, non solum maiores liquorum mensurae, id quod e plebiscito Siliano compertum habemus, sed etiam minores suis quaeque ponderibus accurate definitae fuerint. Et minores quidem mensuras denariis definitas esse veri simile videtur. Ubicumque igitur in tabulis metrologicis mensuras liquidorum iis denariis qui singuli sextulam pendunt expressas esse invenimus, has rationes e vetustiore tempore servatas esse existimabimus'. Haec cum iis de causis quas supra attuli non recte se habere et delenda esse cognovissem, vidi Christium in commentario de Victorii argumento calculandi (*Sitzungsbericht d. Münch. Akad.* 1863. I p. 127—29) eandem viam unde ego discesseram ingressum esse. Quae res necopinata etsi novas dubitandi et ambigendi causas mihi attulit, tamen postquam omnia repetitis curis diligenter examinavi in ea sententia quam supra proposui mihi persistendum esse duxi. Utrum verum sit, diiudicent viri harum rerum periti.

3) Haec accuratius demonstrata sunt infra § 63. 76. 82.

mensuris definiendis usos esse. Nam cum e plebiscito Siliano congius vini decem pondo sit, in sextarium incurrunt unciae XX, in heminam X, in quartarium V, nec vero aliter nisi unciis eae mensurae exprimebantur; minores autem, ubi divisio ad denarium descendere posset, vixdum illo tempore sic pondere exigebantur. Ne multa, quam maxime abest a Romanorum consuetudine, ut congius DCCXX denarios, cotyla LX habere dicatur.

Adhuc eius qui negaret partes egimus: iam altera ratione reiecta quid nobis probabile esse videatur, proponamus. Non audeo equidem affirmare Athenienses eodem modo quo postea Romanos ponderibus mensuras definivisse — quod si fecerunt, metretes vini aquaeve habuit sesquialterum talentum, congius drachmas DCCL, cotyla LXII S[4]) — sed utcunque ea res se habet, hoc certum et exploratum est, vetustiores medicos, id est eos qui Atticis ponderibus et mensuris utebantur, Atticae cotylae oleo impletae pondus LX drachmis aestimavisse[5]). Quod cum ii qui in Aegypto de ponderibus et mensuris scripserunt in medicorum libris passim reperirent, id in tabulis suis adnotaverunt: unde demum ea ratio et in hanc tabulam et in tres illas Galeneas propagata est. Atque hoc etiam Aegyptiorum, non Graecorum aut Romanorum, consuetudine factum esse apparet, ut choenicem (Aegyptiam scilicet, non Graecam), perinde ac si ea mensura liquorum esset, pondere definirent[6]).

---

4) In promptu est coniicere, id quod Christius p. 129 significare videtur, legitima ratione cotylam ab Atheniensibus 60 drachmis aestimatam esse. At sic metretes haberet drachmas 8640, qui numerus a simplici ratione tantum abest, ut ipse per se rem incredibilem reddat. Immo si quis Athenienses mensuras pondere definisse contendat, is metretae sesquialterum talentum tribuat necesse est. Sed haec quaestio in eo quod nos agimus explicando facile omitti potest. Nam nihil nisi hoc proponimus, quod e Galeni libris compertum habemus, cotylam olei a vetustioribus medicis 60 drachmis aestimatam esse, eamque aestimationem in nonnullas tabulas de mensuris illatam esse.

5) V. locum Galeni (fr. 47) et infra § 45.

6) V. hanc tab. § 8, tab. Cleop. § 28, cap. XV § 4.

Etenim choenix, quae extrema hac tabula explicatur, quoniam trium cotylarum modum habere dicitur, Aegyptia est, non Attica (§ 73). Pondus autem eius a cotyla derivatur, quae cum LX drachmas pendat, choenici trium cotylarum conveniunt drachmae CLXXX. Atque eadem ratione sextario, qui duas cotylas capit, CXX drachmae tribuuntur: sed hoc demum ab huius tabulae scriptore, qui Romae vixit, additum est ad Aegyptii auctoris praecepta.

De mensuris ac ponderibus quae apud vetustiores medicos reperiuntur.

Reliquae eius generis tabulae multo posterioribus temporibus, quarto fere quintove saeculo, in eam formam quae nunc exstat redactae sunt. Nec tamen omnia quaecumque ibi traduntur ad illam ipsam aetatem pertinent, sed multa a vetustioribus auctoribus repetita sunt. Omni igitur cura quaerendum est, possintne aliqua eius rei vestigia in iis medicorum libris qui ad nostra tempora servati sunt indagari. Itaque ego, quamvis longam et molestam operam me suscipere intellegerem, tamen non dubitavi, quin gravissimorum medicorum libros perlustrarem quibusque ii mensuris ac ponderibus uterenter diligenter exquirerem. 44

Quae quidem nunc longa oratione exponere non possum: at hanc habes eorum quae inveni summam.

In Hippocratis libris — eos dico quos genuinos esse subtilissimis quaestionibus factis exploratum est[1]) — nulla

1) In eam rem cum a prioribus non ea qua par erat cura ac diligentia inquisitum esset, nuper Franciscus Ermerins in prolegomenis ad Hippocratis reliquias (vol. I, Traiect. ad Rh. 1859) tam egregie de eo argumento disputavit, ut nihil fere quod dubium et ambiguum sit relinquatur. Gravissimi autem eius commentationis loci hi sunt: Iusiurandum ab ignoto auctore antiquissimo tempore confectum esse eamque formulam Hippocratis aetate fuisse usitatam (p. XIII s.); prorrhetoricum primum, praenotiones Coacas, prognosticum varias sententias continere nec eadem aetate nec ab eodem viro scriptas: inesse locos e libris vere Hippocrateis, sed pleraque esse recentioris originis (p. XVII. XXV. XXXV. XLIII); epidemio-

pondera aut mensuras reperi. Nec vero illa aetate iam formulas medicamentorum certis et ponderibus et mensuris expressas habebant, sed ex usu et consuetudine iustae rationes aliis ab aliis tradebantur.

Plurima maximeque varia in spuriis libris Hippocraticis inveniuntur. Quae res quanti momenti sit, dici vix potest. Mihi certe persuasum est ex ipsarum mensurarum variis rationibus multa ad aetatem et originem Hippocraticorum indagandam colligi posse. Sed in hanc rem alio tempore, si otium erit, inquiram: nunc nihil nisi brevem earum rerum tabulam e libris Hippocraticis excerptam propono.

Pondera sunt τεταρτημόριον μνᾶς, στατὴρ Αἰγιναῖος, δραχμὴ Αἰγιναίη, δραχμή (sive δρ. ὁλκήν sive

---

rum libros I et III nonnullis locis exceptis (p. LI) genuinos esse (p. LXI s.); item librum de aëre aquis et locis ab ipso Hippocrate scriptum (p. LXIV); tum libri de victus ratione in morbis acutis priorem partem (p. 287—327) genuini operis Hippocratei fragmentum esse (p. LXXX), alteram partem spuriam (p. LXXXII ss.); librum de vulneribus capitis totum Hippocrati tribuendum esse (p. XCI); aphorismos multo post Hippocratis aetatem collectos esse et pauca in his reperiri ab ipso Hippocrate profecta (p. CIV); epidemiorum libros II, IV ceteros itemque omnia reliqua scripta quae Hippocratis nomine feruntur spuria esse. Cuius copiosissimae disputationis summam habes in iisdem prolegomenis p. CXXXI ss. — Haec quidem Ermerins: ego addo argumentum illud e mensuris et ponderibus ductum, quae in genuinis libris nulla, in spuriis plurima inveniuntur. Dilucidissime res perspicitur libri de victus ratione in morbis acutis duabus partibus, altera genuina, altera spuria, inter se collatis. In parte genuina ne iis quidem locis, ubi res id postulare videtur, certae mensurae afferuntur (conf. § 11. 12. 19. 21. 33. 56. 60. 63). Partis spuriae duae sunt distinguendae particulae, altera vetustior, quae ab initio pertinet ad § 57, ubi nullae dum mensurae inveniuntur; altera recentior, ubi et diversus est orationis color et passim pondera ac mensurae afferuntur: κύαθος § 58, ἡμιόλιον δραχμῆς 60, τεταρτημόριον 64 (conf. adn. 2), δραχμή, ὀβολός, τριώβολον, κοτύλη Ἀττική 66, δραχμή 67, λεκίσκιον Ἀττικὸν στρογγύλον (acetabulum) 71.

ὁλκή), τριώβολον, ὀβολὸς Ἀττικός, ὀβολός, ἡμιωβόλιον Ἀττικόν, ἡμιωβόλιον[2]).

Mensurae: χοεύς, ἡμιχόεον, χοῖνιξ Ἀττική, χοῖνιξ, ἡμιχοίνικον, κοτύλη Αἰγιναία, κοτύλη Ἀττική, κοτύλη, τρυβλίον, ἡμικοτύλιον, τεταρτημόριον, ὀξύβαφον, κύαθος, ἥμισυ κυάθου, κύαμος, κύαμος Ἑλληνικός, Αἰγύπτιος κύαμος, κάρυον, χήμη, κόγχη χηραμίς, κόγχη[3]).

---

2) Locos minime omnes, sed paucos tantummodo ex ingenti copia afferre possum: τεταρτημόριον μνᾶς in libro π. τῶν ἐντὸς παθῶν XXII, 520 (Kühn); idem significat solum τεταρτημόριον ib. p. 477, neque aliter explicandum videtur τεταρτημόριον quod legitur libri περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99); — στατὴρ Αἰγιναῖος in libro I γυναικείων (XXII, 745); — δραχμὴ Αἰγιναίη ib. 725; δραχμή, περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99. 100), γυναικείων α′ (XXII, 718. 727) passimque aliis locis; τέταρτον δραχμῆς, γυν. 760; — δραχμὴ ὁλκὴν ib. 728 (conf. δραχμὴν σταθμόν 759); — ὁλκή ib. 755. 759; — τριώβολον ib. 708. 725. 731. 846 cet., τριώβολον ὁλκὴν 804; — ὀβολός, περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99), γυναικείων α′ (715 al.), ὁλκῆς ὀβολοὺς δύο ib. β′ (852), ὀβολὸς Ἀττικῷ σταθμῷ ib. 860; — ἡμιωβόλιον Ἀττικῷ σταθμῷ ib. α′ (758), σταθμὸς ἡμιωβόλιον Ἀττικόν ib. 755, ἡμιωβόλιον ib. 715. 752 cet.

3) Loci hi sunt: χοεύς, περὶ νούσων (XXII, 321 s.); — τρία ἡμιχόεα ib. 321, γυναικείων α′ 746. 748, τρία ἡμιχόεα Ἀττικά ib. β′ 873. 875; — χοῖνιξ Ἀττική ib. 859, χοῖνιξ ib. α′ 719. 746. 747; — ἡμιχοίνικον, π. νούσων 322, γυναικ. α′ 726; — κοτύλη Αἰγιναία, π. νούσων 281, κοτύλη Ἀττική, π. διαίτης in parte spuria 99, γυναικ. α′ 621. 705. 757, β′ 777. 779; κοτύλη, π. νούσων 320. 322 cet., π. τῶν ἐντὸς παθῶν 464. 477. 521 cet., γυναικ. α′ 719. 726. 729. 731. 733 cet., ἐπιδημίων β′ XXIII, 467; — τρυβλίον, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν 465. 521, qui loci diversos auctores habent ab iis ubi κοτύλη reperitur; — ἡμικοτύλιον, π. τῶν ἐντὸς παθῶν 464. 477. 520, γυναικ. α′ 727. 760 cet. (idem ap. Galen. XIII, 647); — τεταρτημόριον κοτύλης, γυν. β′ 777, ut τέταρτον μέρος κοτύλης ib. 779; idem significat μέλιτος ὅσον τεταρτημόριον ib. α′ 730; sed στέαρ χηνὸς ὅσον τεταρτημόριον (ib. 729) utrum pondus sit an mensura ambigo; — ὀξύβαφον, γυναικ. α′ 727. 752 cet., ἥμισυ ὀξυβάφου ib. 717. 727; — κύαθος, π. νούσων 323, γυν. α′ 718. 725. 737 cet.; ἥμισυ κυάθου ib. 752; — κύαμος, γυν. α′ 708. 717. 724. 730; κύαμος Ἑλληνικός ib. 672; Αἰγύπτιος κύαμος ib. β′ 850; — κάρυον, γυν. α′ 708

Nicander, Theriacorum et Alexipharmacorum scriptor, paucis admodum mensuris et ponderibus usus est. Nam praeter χοῦν, κοτύλην, κύαθον, ὀξύβαφον, δραχμήν, ὀδελόν nihil eius generis commemorat, nisi quod uno loco κύμβοιο τραπεζήεντος modum proponit, quem acetabulo aequalem fuisse scholiasta adnotat[4]).

Dioscorides omnino, nisi fallor, ipse Romanis mensuris et ponderibus usus est. Inveniuntur apud eum saepissime λίτρα, οὐγγία, δραχμή sive ὁλκή, ὀβολός, tum κεράμιον, χοῦς, ξέστης, κοτύλη, ὀξύβαφον, κύαθος[5]).

(una cum cyamo); — χήμη ἀδρή, γυν. α' 725; — κόγχη χηραμίς, π. νούσων 309; κόγχη, γυν. α' 726.

4) Locis Nicandri statim addam scholia a Schneidero edita. Ther. 103: ἐν δὲ τρίτην μοῖραν ῥοδέου χοός] schol.: ἀντὶ τοῦ δ' κοτύλας. ιβ' γὰρ κοτυλῶν ἐστιν ὁ χοῦς. — 526: σπέρμαθ' ὅσον κύμβοιο τραπεζήεντος] schol.: ὅσον κύμβοιο, ἤγουν ὀξυβάφου· ἐπειδὴ κυφόν ἐστι. σημαίνει δὲ ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τραπεζήεντος. καὶ τὸ παρὰ Σώφρονι κύμβου ἔχον ὄγκον, ἀντὶ τοῦ σκυφοειδοῦς ποτηρίου. ἢ τραπεζήεντος εἶπε τοῦ εἰς τράπεζαν πεποιημένου. τὸ δὲ κύμβον λέγεται καὶ κυμβίον καὶ ἐμβάφιον καὶ ὀξίς· ἡ δὲ συνήθεια γαράριον καλεῖ. τοῦτο οὖν φησιν ὅτι λάβε τοσαῦτα σπέρματα, ὅσον γεμισθῆναι τὸ ὀξύβαφον. — 581 κύαθος] schol.: ὁ δὲ κύαθος μέτρον ἐστίν. — 594 ἑξάμορον κοτύλης] schol.: ἑξάμορον λέγεται τὸ ἕκτον τῆς κοτύλης. — 598 ὀξύβαφον. — 619 χοὸς δεκάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ] schol.: ἤγουν τὸν οἶνον ἔμβαλε εἰς τὰ εἰρημένα τῇ δεκάτῃ τοῦ χοός, ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ χοὸς δεκατευόμενον, δηλαδὴ κοτύλην καὶ πλέον. Fiebant igitur decem partes congii similiter ac duodecim partes heminae apud Romanos (§ 46). Item κοτύλη in libro Hippocratico περὶ νούσων p. 321 dividitur: κοτύλης δέκατον μέρος. — 655 τριπλόον ἐνθρύπτων ὀδελοῦ βάρος ἔνδοθεν οἴνης] schol.: τουτέστι τριώβολον, τρεῖς ὀβολούς.

5) Λίτρα, π. ὕλης ἰατρικῆς p. 55. 62 cet. (ed. Sprengel, vol. XXV collectionis Kühn.), οὐγγία 55. 62 cet., δραχμή 40. 45 cet., ὀβολός 279. 639 cet. Praeter simplicem vocem δραχμή, quae plerumque nota < scribitur, etiam haec habet: δραχμὴ ὁλκῇ 279. 340. 499 cet., δραχμὴ ὁλκήν 511. 516. 512 (λαμβάνεται ὁλκὴν < α'), δραχμῆς ὁλκή 504 (< α' ὁλκή), 505. 567 (< ὁλκὴ ὑπνωτικὴν ἔχει δύναμιν), 657 (< β' ὁλκὴ δοθεῖσα), 675 (< ὁλκὴ ποθεῖσα, δυοῖν < ὁλκή). Sed etiam ipsam ὁλκήν habet pro drachma: 64. 212 (una cum uncia), 504 (ὁλκαὶ γ'), 662. 730; περὶ δηλητρίων φαρ-

Sed ad grana metienda non tam modio utitur quam choenice Attica quattuor cotylarum[6]). Atque etiam aliis locis, ubi superiorum medicorum formulas exscribit, Attica pondera habet[7]), itemque praeter amphoram Romanam metretam Atticum affert[8]). Rarius reperiuntur ἡμίλιτρον, ἡμιμναῖον, ἡμίχους, ἡμιχοίνικον, ἡμικοτύλιον, κύαμος Αἰγύπτιος, κάρυον Ποντικόν, κοχλιάριον[9]).

De Galeno, Andromacho, Hera. De pondere Atticae cotylae.

Pervenimus iam ad Galenum, gravissimum et copiosissimum de ponderibus ac mensuris auctorem. Qui non 45 solum aliorum libros de eo argumento scriptos diligenter perlegit[1]), sed etiam ipse in iis rebus accurate cognoscen-

---

μάκων 29 cet. — Amphoram Romanam Ἰταλικὸν κεράμιον appellat (724), eiusque partes affert et ξέστας (720. 724), et κύαθον (722). Eadem mensurae praeterea passim occurrunt, itemque χοῦς (718. 722), κοτύλη (49. 50. 504 cet.), ὀξύβαφον (671. 709, π. ἰοβόλων 86, π. εὐπορ. 104).

6) Nominatim Atticam choenicem affert p. 766, eademque (non Ptolemaica) intellegenda esse videtur reliquis locis 49. 718. 729 al.

7) Atticas drachmas uno loco inveni (768). Nescio an ad idem ponderis genus referenda sint τριώβολον 662, π. εὐπορίστων 239, τετρώβολον 662, τριωβολιαῖος 124. Etiam de minae pondere, quod non raro legitur (39. 572. 710. 711. 734 al.), sitne Atticum an Ptolemaicum, non liquet; sed prius utique probabilius videtur. Certe p. 572 μνᾶ una cum Attico metreta commemoratur.

8) P. 737: ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς χόες ιβʹ (sic Sprengel. pro ιʹ, Aldina lectione). Idem Atticus metreta significari videtur p. 572. 714. 724 al.

9) Ἡμίλιτρον 724; ἡμιμναῖον 722; ἡμίχους, π. εὐπορίστων 133; ἡμιχοίνικον 737; ἡμικοτύλιον 710; π. ἰοβόλων 80 al.; κυάμου μέγεθος Αἰγυπτίου, π. ἰοβόλων 79; καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθος, π. εὐπορίστων 257; κοχλιάριον, π. ὑλ. 662, π. εὐπορ. 257. Addo denique ὀρόβιον ponderis instar π. εὐπορίστων p. 99 usurpatum: μηκωνείου ∠ αʹ μετὰ στύρακος καὶ σμύρνας ἴσων δίδου ὀρόβια γʹ: dosis, quanta est trium ervi granulorum magnitudo. Conf. infra § 82 adn. 2.

1) V. nostrae collectionis fr. 35. 44. 49.

dis studium collacavit[2]), pluribusque locis priorum medicorum praecepta ita explicare et inter se conciliare studuit, ut quibus quique mensuris usi essent demonstraret[3]). Haec omnia tanti momenti esse iudicavi, ut omnes locos quibus de eo argumento agitur sedulo conquirendos et sub uno conspectu proponendos esse statuerem. Quam meam operam multis qui his studiis incumbunt gratam confido futuram esse et fructuosam: his igitur, cum ipse hoc tempore omnia exsequi non possim, illa Galenea excutienda et illustranda commendo.

Galenus ipse nullis nisi Romanis ponderibus et mensuris usus est, aliosque medicos qui sub Romanorum imperio scripserunt reprehendit, quod aliquoties Graecas mensuras afferentes ambiguitatem relinquant[4]). Quo in numero fuit Andromachus, Andromachi filius, Neronis archiater; fuit etiam Heras, Heraclidis Tarentini discipulus[5]). Atque ex Herae quidem censura a Galeno instituta nobis res omnium gravissima elicienda est, quae ipsum Galenum fugit. Etenim Atticam cotylam LX olei drachmas pendere Heras significavit (fr. 47), quam rem quomodo Galenus explicuerit, statim videbimus: at nobis, qui certissimis argumentis effecerimus Atticam cotylam heminae Romanae aequalem fuisse, minime dubium videtur, quin aut ipse Heras aut vetustior quidam medicus, quem is auctorem secutus sit, Atticas drachmas in illo cotylae pondere intellexerit. Ac certe quidem LX olei drachmae Atticae fere implent cotylae mensuram[6]). Eadem autem aestimatio in vetustiorum medicorum libris pervulgata fuerit necesse est, quippe quae pluribus locis in tabulis ponderum ac mensurarum servata sit[7]).

---

2) V. locum de heminae pondere a Galeno exacto: ἐγὼ γοῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν — ἔστησά ποτε cet. fr. 49.

3) Fr. 31. 33. 34. 36. 38. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 50.

4) Fr. 33. 34. 44. 49. 50.

5) V. de his Fabricium in Bibl. Gr. vol. XIII p. 61. 178.

6) V. ea quae in Metrol. p. 85 adn. 26 et supra § 43 exposuimus.

7) V. tabulam de mens. et pond. vetustissimam § 8

Iam vero posteriores medici, qui pro Attica drachma Romana illa quae est octava unciae pars uti consuevissent atque ad vini vel aquae, non olei, pondus illam aestimationem revocarent, in eum errorem inciderunt, ut Atticam cotylam uno quadrante minorem esse quam Romanam heminam existimarent[8]). Qua quidem in opinione firmiter insistere Galenum permultis e locis cognoscitur[9]).

Reliqua deinceps cum de aliis apud Galenum mensuris tum de cornu oleario.

Ponderibus, ut iam significavimus, Galenus ipse omnino 46
Romanis utitur, libra, uncia, drachma sive denario qui est octava pars unciae[1]). Sed alios dicit unciam aut septem drachmis aut septem et semisse aestimare (fr. 44), quibus de rationibus partim supra diximus (§ 41), partim posthac dicemus (§ 71).

Mina ea uti solet quae constat C drachmis Ptolemaicis sive Romanis (§ 67), quam librae Romanae fere aequalem esse diserte dicit (fr. 38). Praeterea aliam quandam minam XVI unciarum commemorat (fr. 40. 44), quam nos Atticam esse demonstravimus (§ 41. 51). Denique Alexandrinam minam XX uncias sive CLX drachmas habere tradit (fr. 39. 42. 44), cuius rei alia quoque testimonia exstant (prol. § 66).

In mensuris affero modium Romanum (fr. 30), sextarium (fr. 36), tum omissis aliis[2]) h e m i n a m, dimidiam sextarii partem, quam ipse cornu olearium, eiusque partes uncias

---

(prol. § 43), tab. quartam Gal. coll. § 15 ss. (prol. § 63), tab. Cleop. § 20 ss. (prol. § 76), tab. decimam § 4 ss. (prol. § 82).

8) Plura de ea re vide in Metrol. p. 86 adn. 27.

9) Conf. nostrae collectionis fragm. 34. 37. 47. 49. 50.

1) Plurimi de hac drachma loci afferri possunt. Conf. fr. 31. 38. 44 al., de sanit. tu. IV p. 288 (Kühn. vol. VI), ubi tertia pars librae sunt drachmae 32; de compos. med. p. gen. IV p. 754 s. (vol. XIII) aliquoties.

2) Non vacat nunc dicere nec de cotyla quae 16⅔ sive 16 uncias habere dicitur (fr. 35. 43), nec de congii aestimatione (fr. 45. 46. 47), in qua quam maxime fallitur Galenus.

appellare solet[3]. Satis aperta res est e Galeni descriptione. Dividebatur cornu olearium, quod heminae modum habebat, circulis incisis in duodecim partes, quae e Romana consuetudine unciae vocabantur, atque inde ipsam heminam Galenus libram appellare consuevit. Sed hanc quo a ponderali libra discerneret, oleariam dixit, eiusque partes metricas uncias; illas autem quibus in ponderationibus utebantur, stathmicas[4]. Habebat igitur sextarius vini vel aquae stathmicas uncias XX, metricas XXIV sive libras metricas II; item cotyla stathmicas uncias X, metricas XII sive libram metricam I.

De Iulio Africano.

47 Passim a Salmasio, Savoto, Gronovio citantur varia fragmenta Iulii Africani quibus et de nummis et de mensuris ac ponderibus agitur. Scimus Iulium Africanum, Emmai in Palaestina natum, initio tertii saeculi et chronographiam et opus quoddam collecticium quod Κεστούς inscripsit composuisse[1]. In his autem IX Cestorum libris incredibile est quam variae et mirae res congestae fuerint[2]. Ex his mihi hoc commemorare satis est quod ad nostrum argumentum pertineat, cum multa de re medicinali praecepta tum nonnulla de ponderibus ac mensuris illic perscripta fuisse. Quod cum variis e testimoniis cognovissem, magno desiderio tenebar illa ipsa, si fieri posset, e libris manu scriptis repetendi. Quod cum non contigerit, acquiescendum

---

3) V. fr. 30. 32. 33. 34. 36. 37. 41. 43. 47. 49. 50.

4) Conf. Metrol. p. 93 s.

1) Primum cito Fabricium in Bibl. Gr. tom. II p. 595—99, qui tamen de aetate vitaque Africani paene nihil affert. Omitto Tillemontium (a Fabricio citatum), Lambecium (comm. in Bibl. Caes. VII p. 198 ss.), Boivinum (Mathem. vet. ed. Thevenot p. 274 ss.); nam egregie, ut solet, Martinus (*Rech.* p. 343 s. 349 s.) de eo argumento disputavit, et quae aut certa aut probabilia essent exposuit. Cestorum libros is inter annos 210 et 217 scriptos esse indicat: chronographiam, quae ad annum 221 perducta est, apparet aut eo ipso anno aut non multo post confectam esse.

2) V. Martinum p. 343 s.

est in repetendis iis locis quos Salmasius in Plinianis exercitationibus et in Refutatione e codicibus Parisinis affert[3]:

I. *Iulius Africanus in fragmento περὶ μέτρων — Africanus in Cestis capite περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*: Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεύϲ, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουϲι πολλοί, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει[4]) δύο, ἃ καλοῦϲι κάδουϲ[5]) ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὔρναϲ. Haec similia sunt fragmenti περὶ μέτρων initio (81, 1).

II. *Africanus*: τὸ γραμμάριον θέρμουϲ ἔχει τρεῖϲ, ὁ δὲ θέρμοϲ κεράτια δύο. Haec in brevius contracta e quarta collectione ponderum et mensurarum (fr. 78, 5. 8).

III. Καὶ ὁ ξέϲτηϲ ἄρα εἰϲ κοχλιάρια ἀναλύεται ἐννήκοντα (sic) ϛʹ. Eadem leguntur in fragmento Eusebiano (88, 2).

IV. *Africanus*, *Oribasius*, *Adamantius de ponderibus*: Ὁ κύαμοϲ ὁ Αἰγύπτιοϲ[6]) ἔχει ὀβολοὺϲ τέϲϲαραϲ, ὁ Ἀλεξανδρινὸϲ ὀβολοὺϲ τρεῖϲ, ὁ δὲ Ἑλληνικὸϲ ὀβολοὺϲ δύο.

V. *Apud Africanum in capite de ponderibus*: Τὸ μὲν τάλαντον ϲημειωτέον τῷ Ξ ϲτοιχείῳ διὰ μέϲον γραμμὴν ἔχοντι, Ξ.

Praeterea Salmasius scribit fragmentum de talentis (95) in quibusdam libris Africano tribui[7]), id quod non magis probandum est quam Galenum, Dioscoridem, Eusebium alios ea de mensuris et ponderibus scripsisse quae in codicibus illis assignantur.

De Oribasio, Adamantio, Myrepso.

Pervenio nunc ad Oribasium, Iuliani imperatoris qui 48
apostata vocatur archiatrum[1]). Is amplissimum opus Ἰα-

---

3) Hi sunt numeri paginarum: I Plin. ex. p. 163 b B, 847 a B — II ibid. p. 327 b B — III p. 417 a G — IV p. 689 a F — V Refut. p. 40.

4) ἔχει Salm. p. 163, ἔχουϲι idem p. 847.

5) κάδουϲ Salm. 847, κάδδουϲ idem p. 163.

6) Ibidem citatur Neophytus Monachus in Lexico Herbario: Αἰγύπτιοϲ κύαμοϲ ὁ μέγαϲ κύαμοϲ.

7) Refut. p. 19. 32. 58; vide infra prol. § 99 adn. 2.

1) V. Fabricium in Bibl. Gr. vol. XIII p. 353.

τρικῶν cυναγωγῶν libris LXXII confecit, ubi omnia quaecumque a prioribus medicis egregie et utiliter scripta esse viderentur ex eorum libris compilavit certoque ordine disposuit[2]). Cuius vastae et ingentis collectionis ipse postea breviorem epitomen fecit, quae Cύνοψιc inscribitur. Eundem vero etiam de mensuris et ponderibus scripsisse testatur scriptor illius expositionis quae primum locum in collectione Galenea obtinet (§ 50. 52). Quod ego cum cognovissem primum inquirendum esse duxi, num forte in libris cυναγωγῶν de eo argumento quaedam traderentur. Sed ibi in variorum medicorum locis varias quidem mensuras afferri vidi, nihil tamen quod ab ipso Oribasio de ea re commemoraretur inveni[3]). Tum vero maiore etiam stu-

2) Confer praefationem ipsius operis ad Iulianum scriptam: δευτέραν ἐπέταξας πρᾶξιν πάντων τῶν ἀρίcτων ἰατρῶν ἀναζητήcαντά με τὰ καιριώτατα cυναγαγεῖν καὶ πανθ' ὅcα χρηcιμεύει πρὸc αὐτὸ τὸ τέλοc τῆc ἰατρικῆc. Libros LXXII id opus habuisse scribit Suidas s. v. Ὀρειβάcιοc; septuaginta tantum libros eidem tribuit Photius in Bibl. cod. 217. Qui omnino copiosius (inde a cap. 216) de Oribasii scriptis disserit.

3) Omissis brevioribus eius operis reliquiis quae adhuc editae sunt (v. Choulant. I p. 122 s.) adhibui Matthaei priorum quindecim librorum editionem, quae inscribitur XXI veterum medicorum Graecorum opuscula (Mosquae 1808). Unde haec de mensuris excerpsi: Antyllus, medicus incertae aetatis (Fabr. XIII p. 71) habet δραχμήν (p. 168), τριώβολον (p. 174), κοτύληc Ἀττικῆc ἥμιcυ (168), κύαθον (174), μύcτρον (171). Adde p. 186: ὀπὸc Κυρηναϊκὸc cὺν ὕδατι διειμένοc — πινόμενοc μέγεθοc ὅcον ἐρεβίνθου. — Archigenes, qui ante Galenum Romae artem medicinam exercuit (Fabric. p. 80), et Romanis et Graecis vel Aegyptiis mensuris usus est. Inveniuntur apud eum ξέcτηc (163), ἡμικοτύλιον (157), κύαθοc (221), λίτρα (162. 163), ἡμιλίτριον (156), δραχμή (162. 221), ὁλκή (221. 222), ἡμιόλκιον (222), quod quidem nullo alio loco legi, denique μύcτρου cυμμέτρου πλῆθοc (163). Uno loco cφαῖρα, i. e. globulus, magnitudine Ποντικοῦ καρύου definitur (221). — Dieuches, qui a Plinio citatur (Fabr. 141), plane Graecam consuetudinem sequitur. Pondera sunt μνᾶ (40), δραχμή (44. 45. 46. 216), τριώβολον (39: ὅcον τρ. ὁλκῆc); mensurae κοτύλη (38. 40. 42 al.),

dio quaerere coepi, si quid praeterea de mensuris Oribasius scriptum reliquisset. Ac mox vidi Du-Cangium saepius citare Oribasium de ponderibus et mensuris manu scriptum[4]; quibus vestigiis cum insisterem, contigit mihi, ut eundem librum quo ille usus est Parisiis reperirem. Hinc quattuor illas tabulas Oribasianas descripsi (fr. 67–70), de quibus iam breviter dicendum est. Primum omnium apparet eas tabulas non magis ab Oribasio quam Galeneas a Galeno vel Dioscorideam a Dioscoride scriptas esse (§ 49. 81).

ἡμικοτύλιον (46), ὀξύβαφον (47. 216); tum τέταρτον μέρος vel τεταρτημόριον τῆς χοίνικος (45. 48), unde alio loco prava scriptura τεταρτημόριον τῆς χόας in χοίνικος mutanda (38); ἡμιχοινίκιον (42). — Diocles, a Galeno citatus, habet: εἰς μετρητὰς (pro μετρίτας) δέκα πρασίου μνᾶν (67), ἡμίεκτον εἰς ἀμφορέα (54), κύαθον (187. 215), denique ὅσον ἰσχάδα μετρίαν, caricae mediocris magnitudine (215). — Apud Herodotum, qui ante Galenum vixit (Fabr. p. 184), praeter κοτύλην (70. 164. 165) et κύαθον (80. 294) inveni κοχλιάριον (165) et μύστρου πλῆθος (ibid.). — Justus, nisi fallor is qui Galeno aequalis fuit (Fabric. p. 306), δραχμὰς aliquoties scripsit (223). — Item apud Lycum, a Galeno citatum, reperi δραχμὴν (194); tum: σφαιρία γίνεται ἡλίκα κυάμου (217: haec igitur non propria mensura). — Philagrius, Galeno posterior (Fabric. p. 364) partes, non mensuras, in formulis medicamentorum perscribere solitus est, habet tamen κοχλιάρια (58). — Philotimus, non is qui Erasistrato, Theophrasti discipulo, aequalis fuisse dicitur (Fabric. p. 369), nullis nisi Romanis ponderibus et mensuris usus est: libra, uncia, scripulo, sextario (82—86). Uno loco (86) drachmae nota < excidisse videtur. — Philumenus (Fabric. p. 367) habet δραχμήν, ὀβολόν, κύαθον (219); denique Xenocrates, qui sub Tiberio vixit (Fabric. p. 452), δραχμὴν et κοτύλην (357). Haec sunt quae apud Oribasium de mensuris inveni.

4) Vide s. θερμός: *Oribasius de ponderib. et mensuris MS: ὁ θερμὸς ἔχει κέρατον α' καὶ ἥμισυ*, qui est locus fr. 67, 33. Tum sub κεράτιον idem affert fr. 67 § 27, sub στάγιον eiusdem fragmenti § 14. 15. 16. 26. Alio autem libro usus est (nisi ipse erravit) in afferendis his: *δράμη ponderis species apud medicos. Oribasius MS δραμὴ κέρατον α'* — ubi nostra tabula (fr. 67, 35) habet: ἡ δραγμὴ ἔχει κέρατον α' C. Quae ibidem addit Du-Cangius, ea rursus congruunt cum § 28.

Nimirum et in tertia tabula (fr. 69, 4) ipse Oribasius auctor citatur, nec per dicendi genus ulla e reliquis tabulis ab Oribasio scripta esse potest. Quid multa? Pertinent omnes ad collectionem Galeneam, a qua nisi levioribus in rebus non dissentiunt. Prima enim Oribasiana tabula similis est capiti Galeneae collectionis octavo, tum secunda tabula respondet capiti V, tertia capiti IV, denique quarta capiti III. Quaecumque igitur infra de illis Galeneis capitibus disputabimus, eadem ad has Oribasianas tabulas pertinebunt. Praeterea quid discriminis in utraque collectione edenda fecerimus, expositum est in praefatione.

Addo hoc statim loco Adamantii mentionem. Scripsit is Φυσιογνωμικά, quae dedicavit Constantio, Constantini Magni filio[5]). Unde colligimus eum in honore fuisse apud illum imperatorem, qui cum inimicus fuerit Iuliano, admodum verisimile videtur Oribasium, Iuliani archiatrum, librum quendam composuisse adversus Adamantium, κατὰ Ἀδαμαντίου, quam scripturam in libris corruptam duobus locis restituimus[6]). Ceterum nonnulla de ponderibus et mensuris scripta ab Adamantio invenerunt Salmasius et Du-Cangius[7]), quae si quis Parisiis sedulo quaerat, facile

---

5) De scriptis Adamantii v. Fabricium in Bibl. vol. II p. 171. Sed idem in eo errare videtur, quod Constantio illi, qui sub Honorio fuit eiusque sororem (non *uxorem*, quod habet Fabricius) in matrimonium duxit (a 417), physiognomica ab Adamantio dedicata esse opinatur. Nam ex illo Ὀρειβάσιος κατὰ Ἀδαμαντίου (v. adn. 6) utique apparet non post Oribasium floruisse Adamantium, unde porro probabile est eum Constantio imperatori, qui decessit anno 361, physiognomica dedicasse atque apud eundem in honore fuisse.

6) Fr. 54, 15 libri omnes Ὀριβάσιος κατὰ Ἀδαμάντιον habere videntur, altero autem loco (fr. 69, 4) ἀδάμαντι in codice legitur. Iam κατὰ Ἀδαμάντιον ita quodammodo potest defendi, ut ea pars Oribasii librorum, ubi Adamantius citatur (nam huius etiam medicamenta exscripsit Oribasius), significetur. Hoc si cui arrideat, non repugno: mihi diu ac multum ea re considerata non dubium est, quin κατὰ Ἀδαμαντίου eo quo supra demonstravi sensu scribendum sit.

7) Salmasii locum vide supra § 47. Du-Cangius (tom.

in lucem proferat: nobis quamvis cupientibus otium eius rei exsequendae non concessum fuit.

Denique uno loco etiam Myrepsus de ponderibus citatur a Salmasio[8]). Ne tamen hic novum quendam auctorem afferri existimes, ea ipsa quae ab illo tribuuntur Myrepso petita sunt e prima tabula Oribasiana. In eo autem codice unde nos has tabulas edidimus, quo eodem usus est Salmasius, Oribasiana appendicem quasi faciunt amplissimae Nicolai Myrepsi medici collectionis: nihil igitur nisi Myrepsi nomen ad has tabulas, quas ab Oribasio non scriptas esse intellegeret, transtulit Salmasius.

De tabulis Galeneae collectionis in universum disseritur.

Hoc longiore apparatu praemisso iam aggredior rem 49
longe difficillimam, ut de iis tabulis mensurarum ac ponderum quae Galeni libris affixae atque initio ipso Galeni nomine inscriptae sunt accuratius exponam. Ac speraveram equidem, cum de Heronianis tabulis explicuissem, gravissimam huius praefationis partem me confecisse; sed tamen hic multo plures multoque maiores video difficultates. Nam in illis Heronianis, etsi multo obscura essent, tamen sua cuique tabulae aetas tribui poterat et per se quaeque quasi certam et definitam mensurarum rationem exhibebat: at in his tabulis mirum quantum fere omnia confusa sunt et perturbata. Verum tamen cum pleraque quae in iis traduntur quam maximi sint momenti, summa ope enitendum videtur, ut, quantum fieri possit, omnia explicentur et illustrentur. Qua in re eandem fere viam ac

---

II, Indicis p. 24) inter auctores Graecos ineditos, quibus se usum esse dicit, affert *Adamantinum* (voluit *Adamantium*) *de ponderibus et mensuris, maxime medicorum, ex cod. Reg. 2690.* Vide etiam Labbaeum in Bibl. nova MSS. (a. 1653) p. 123: *Adamantii, Africani, Dioscoridis Sorani et aliorum de ponderibus et mensuris ex cod. Reg. 36. 223. 299. 1305 et ex aliis.*

8) Refut. p. 37: *Myrepsus de ponderibus:* τὸ γράμμα ἔχει κέρατα ϛ' ἤτοι ξυλόκοκκα. ὁ ὀβολὸς ἔχει κέρατα τρία, quae apud nos leguntur in fragm. 67, 31. 32. Idem citatur in Plin. Exerc. p. 327 b B.

rationem sequendam esse duxi qua in Heronianis tabulis usus sum.

Nullam ex his tabulis ab ipso Galeno scriptam esse et ne originem quidem ullius ad eum referri posse, tam dilucide apparet, ut demonstratione non egeat[1]). Iam sub primis imperatoribus tabulam de medicorum mensuris et ponderibus compositam esse vidimus eiusque auctorem alios qui antea de eodem argumento scripsissent secutum esse (§ 40). Tum Galenum, qui secundo saeculo vixit, legimus multos libros de ponderibus et mensuris scriptos cognovisse eorumque auctoritate usum esse (§ 45). Qua autem in terra et quo tempore primum de iis rebus scriptum esse censemus? An dubium est, quid sit respondendum? Profecto cum in Aegypto sub Ptolemaeis regibus artis medicinae studia mirifice florerent, et quaecumque a medicis scripta erant diligenter legerentur, tunc etiam primum exstiterunt qui varias mensurarum rationes in tabulas componerent atque inter se compararent[2]). Hinc postea ea mensurarum scientia translata est Romam, atque ut Heronianae tabulae sic etiam medicinales temporum decursu, prout cuiusque aetatis usus ferebat, multimodis immutatae et in alias ab aliis formas redactae sunt.

Ante omnia igitur quaerendum est, quaenam primaria earum tabularum forma fuisse videatur. Hic recentiores quaedam tabulae propius ad antiquam formam accedere

---

1) Primus, quantum scio, Neander in Synopsi mensurarum (Basil. 1555) p. 64 Galenum earum tabularum auctorem esse negavit: *Sed procul dubio*, inquit, *quilibet ista legens mecum ita iudicabit, ista non a Galeno sic mutile et confuse scripta: sed cum iniuria temporum vel neglectius habita, vel violentius disturbata essent, deinceps ab alio quodam, cui tamen sua debetur gratia, turbide et quomodocumque convoluta et consarcinata esse.*

2) Maximum eius rei documentum repeto ex illo Galeni loco (fr. 44), ubi οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γραψάντων unciae drachmas septem et semissem tribuere dicuntur: hanc enim aestimationem ad Ptolemaicam drachmam pertinere constat (§ 71). Verum etiam multa alia Aegyptiae originis vestigia exstant, quae infra suo quaeque loco notabimus.

videntur quam illa vetustissima Benedictinorum (§ 40). Omnino earum tabularum scriptoribus id propositum fuisse iudicamus, ut quaecumque medicos in formulis medicamentorum perscribendis de ponderibus et mensuris scire necesse esset, ea breviter proponerent. Primum igitur — quamquam non omnes id fecisse videntur — notas ponderum et mensurarum describebant, tum separatim de ponderibus, deinceps de mensuris et liquorum et granorum exponebant. Atque in liquidorum mensuris definiendis non omiserunt rem gravissimam, ut aut vini aquaeve aut olei pondera singulis mensuris adscriberent. Iidem varias ponderum rationes ita explicabant, ut primum Attica pondera cum Ptolemaicis, tum alii qui Romae scribebant utraque cum Romanis compararent, deinde mensuras quoque et Atticas et Aegyptias et Romanas componerent.

Huius antiquae et primariae formae speciem praebet in Galenea collectione prima expositio de ponderibus et mensuris, de qua continuo dicturi sumus. Quamquam etiam in aliis tabulis satis certa eius rei vestigia servata sunt. At vero temporis intervallo longissimo omnes eae tabulae absunt a prima origine. Nam quarto demum et quinto saeculo in eam formam redactae sunt quae nunc exstat. Quod cum infra pluribus locis demonstraturi simus, hic id praeterimus, nisi quod in prima expositione Oribasium citari commemoramus, unde merito concludimus non ante quinti saeculi initium eam expositionem scriptam esse.

Sed tamen multum abest, ut omnia quaecumque in his tabulis traduntur ad illa recentiora tempora revocari debeant. Immo plurima e vetustioribus libris petita et cum recentioribus rationibus conglutinata sunt. Hoc igitur maxime nobis agendum erit, ut has tabulas in sua quasi elementa resolvamus, quantumque fieri possit, singulorum locorum et aetatem et auctoritatem definiamus.

Unum hoc loco non omittendum est, quod ad totam eam disputationem quam aggredimur pertineat, capita a nobis numerari eius collectionis quam Charterius in extremo volumine Hippocratis et Galeni operum edidit. Nam praeterea aliae in aliis libris eius collectionis formae ex-

stant, qua de re in praefatione critica exposuimus. Sed Charterianam editionem non solum propterea sequendam esse duximus, quod plurimi viri docti adhuc eam citare consuerunt, sed etiam quia eadem ita plenior et copiosior est ceteris, ut si varias collectionis formas inter se comparare velis, hoc quasi fundamentum subiici necesse sit.

Prima expositio de medicorum mensuris et ponderibus illustratur.

50 Primam expositionem de medicorum mensuris et ponderibus, quae Galeneae collectionis capita I ad V complectitur, non ante saeculi V initium scriptam esse iam significavimus. Sed scripta est ab homine nec indocto nec inconsiderato. Is priorum medicorum eorumque qui de ponderibus scripserant libros, quantum res postulabat, satis cognoverat. Omitto titulum Γαλήνου τοῦ σοφωτάτου et cetera, qui nescio an ab aliena manu postea adscriptus sit, sed ipse expositionis scriptor infinitam esse secundum regiones hominumque mores ponderum et mensurarum varietatem non ignorat, atque de iis quae maxime vulgata sint explicare sibi proponit (cap. I). Iam primum de notis ponderum et mensurarum accuratissime ita exponit, ut veterum, h. e. scriptorum primi secundive saeculi, praecepta sequatur (II, 1: τοῖς παλαιοῖς κατακολουθοῦντα, ib. 6: παρὰ παλαιοῖς); tum de ponderibus, deinde de mensuris liquorum, extremo brevius de mensuris aridorum tradit. In ea autem parte quae est de mensuris liquidorum (cap. IV) admodum scienter pondera variorum liquorum definiuntur et in tabula quadam proponuntur, ibidemque Oribasius citatur, gravissimus illius aetatis auctor (§ 48). Denique extrema expositione (cap. V, 8) infinita solidarum rerum ponderis varietas esse dicitur κατὰ τὴν τῆς ἰατρικῆς τέχνης διδασκαλίαν καθὼς οἱ πρὸ ἡμῶν σοφοὶ ἰατροί τε καὶ διδάσκαλοι ταῦτα ἡμῖν διεσαφήνισαν.

Haec igitur de doctrina scriptoris ac de auctoribus quibus usus est: iam ipsas eius tabulas, si quid in his obscurius esse videatur, explicemus.

Ad capita primum et secundum nihil adnotandum est.

De ponderibus quae ibidem afferuntur.

Capite tertio de ponderibus agitur. Hic praetermissa 51
mina primum de libra eiusque partibus quaeramus. Haec omnia proprie ad Romanam normam descripta sunt. Libra uncias habet XII, uncia denarios sive drachmas sive ὁλκάς VIII, drachma γράμματα sive scripula III, scripulum obolos II. Ea fuit ponderum ratio inde a Neronis aetate, ubi primum octo denarii ex uncia facti sunt[1]). Ad haec vero, postquam Constantinus imperator totam rem nummariam restituit et ad auri libram omnes rationes revocavit, accessit κεράτιον sive siliqua, quod proprie fructus nomen fuit[2]), sed tum sextam scripuli partem, minutissimum pondus, significare coepit[3]). Quin etiam ipsa siliqua, ut scriptor tabulae docet, tum in IV σιτάρια sive granula dividebatur; sed servabatur praeterea chalci memoria, qui cum octava oboli pars esset, κεράτιον sive tertia oboli pars habebat chalcos duo et bessem (χαλκοῦς δύο δίμοιρον· ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η΄).

Sed restat ut de initio eiusdem capitis dicatur, ubi haec leguntur: Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει Ϝ ιϛ΄· ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει Ϝ κ΄. Hic prima definitio facile

---

1) V. Metrol. p. 235. 113 s.

2) V. Sprengel. in comment. in Dioscoridem p. 415: *κεράτια sunt legumina Ceratoniae Siliquae L., Romani siliquas Graecas fructum dicebant.*

3) Siliqua quonam tempore inter pondera recepta esset, praeter Christium p. 47 (conf. § 41 adn. 5), qui rem in transitu attigit, nemo adhuc quaesivit. Iam vetustiore tempore Aegyptii atque Hebraei frugum grana pondera fecisse videntur. Romanis autem tam exiguis ponderibus non prius opus fuit quam ad auri libram omnia rerum pretia referebantur, quod sub Constantino imperatore factum esse constat (v. Metrol. p. 245 s.). Tum minutissimum pondus fieri necesse fuit, quo in rationibus subducendis uterentur. Itaque siliqua, sexta pars scripuli, ponderibus addita est. Cuius primus mentionem facit Vegetius, qui exeunte saeculo IV scripsit, in formula medicinali (art. vet. 1, 20: *auri semunciam, ballucae siliquam*). Eodem tempore siliquae nomen impositum est argenteo illi nummo qui tantundem quantum una auri siliqua valeret (v. Metrol. p. 249).

explicatur. Nam Attica mina, quae XVI uncias sive unam libram et trientem habet, convenit cum proprio Atticorum talento quod fuit octoginta librarum Romanarum[4]). Vetusti igitur Attici talenti memoria ne quarto quidem saeculo vel quinto post Chr. n. apud medicos oblitterata erat. Quod egregie confirmatur testimonio Dioscorideae tabulae (cap. XIV, 8): ἡ μνᾶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν ἄγει Γ° ιϛ′, h. e. medicorum in usu vetus Attica mina servabatur. Quid autem de Aegyptia mina statuamus, quae aequalis Atticae esse dicatur? Nunquam Aegyptiorum nummi ad Atticam normam facti sunt, et diversa Ptolemaica mina fuit ab Attica. Nec vero hoc loco Aegyptia mina proprie est accipienda, sed dicta pro Attica. Unde hoc factum? Memineris, quaeso, artis medicinae sedem et quasi domicilium inde a Ptolemaeorum regno usque ad Augusti tempora Alexandriam fuisse; medici autem Alexandrini Attico maxime pondere utebantur: quapropter non mirum est Atticam minam etiam Aegyptiam dici.

Denique in Romana illa mina cui XX unciae tribuuntur explicanda ne praeter necessitatem inmoremur. Nam ea res egregie a Boeckhio[5]) illustrata est. Nimirum posteriore aetate — puto equidem a quarto inde saeculo — centumpondium Romanum etiam talenti modo dividere consueverunt. Sic exstitit sexagesima pars sive mina, quae habebat libram Romanam unam cum besse sive uncias XX. Quae ut hoc loco Ῥωμαϊκή, ita ab Epiphanio Ἰταλική vocatur (fr. 82, 44).

De mensuris liquorum.

52 De mensuris is qui hanc expositionem scripsit duobus capitibus (IV et V) disserit.

Primum mensuras liquorum prorsus e Romanorum ratione describit. Nam τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον est amphora Romana, quae VIII χόας sive congios habet. Congio autem VI sextarii conveniunt. Dimidia sextarii pars vulgato

---

4) Multiplica libram $1\frac{1}{3}$ cum 60, ut e mina talentum fiat: habes libras Romanas 80. Conf. Metrol. p. 147.

5) *M. U.* p. 299 s. Conf. etiam Christium. p. 77 s.

nomine κοτύλη vacatur; praeterea autem Attica appellatio τρυβλίον affertur. Quod autem eadem mensura etiam κοχλιάριον vocatur, id ab interpolatore additum esse postea demonstrabimus (§ 80).

Sextarius et τρυβλίον olei pondere, alter ad libram I S, alterum ad uncias IX definiuntur, ipsa tamen olei significatio omissa est (supra § 42). Sed totus hic locus, cum merito suspectus videatur, a nobis uncis notatus est (v. § 80).

Eo loco quo de cotylae divisione agitur multa in codicibus turbata esse videntur[1]). Nos primum post τὸ τρυβλίον δὲ eiecimus τὸ μικρόν, tum Neandrum secuti reliqua quae inepte addita sunt extrusimus. Sic igitur pure atque emendate locus scribendus est: τὸ τρυβλίον δὲ ἔχει μύστρα μεγάλα γ', ὀξύβαφα δὲ δ'· τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει ὀξύβαφον α' καὶ γ''.

Cotylae partes praeter maius mystrum et oxybaphum sunt cyathus, sexta pars cotylae, tum χήμη μικρά sive μύστρον μικρόν, quae dimidia cyathi pars esse dicitur. Hae igitur secundum scriptorem tabulae minimae sunt liquorum mensurae

κοτύλη sive τρυβλίον [κοχλιάριον]	1			
μύστρον μέγα	3	1		
ὀξύβαφον	4	1⅓	1	
κύαθος	6	2	1½	1
χήμη μικρά sive μύστρον μικρόν	12	4	3	2

1) Quae infra in contextu (fr. 54, 6) exhibuimus, ea est vulgata Charterii scriptura, cum qua Stephanus consentit usque ad ὀξύβαφα γ', omittit autem reliqua. At perversum est, quod mystro tribuuntur ὀξύβαφα γ', cum eodem loco tria mystra cum quattuor oxybaphis aequiparentur. Ac facile perspicitur ὀξύβαφα γ' prave scriptum esse pro ὀξύβαφ. α' γ'', unde efficitur genuinam loci scripturam exstare apud Neandrum, quam in nostro libro habes, si ea quae uncis inclusa sunt omittis. Idem praeterea confirmatur auctoritate eius qui cap. XIII composuit, nisi quod illic perinde ὀξύβαφον α' γ'' in ὀξύβαφα γ' corruptum est. Denique insigniter comprobatur Bernardi coniectura μυστρῶν τριῶν apud Hesychium v. τρυβλίον scribentis.

Sequitur altera pars capitis IV, ubi copiosius de ponderibus liquorum exponitur. Mel vino gravius esse dicitur septem vicesimis partibus[2]) sive una fere tertia, idem oleo gravius dimidia parte. Vinum autem olei pondus nona parte superat. Unde fit ut Romana amphora, quae vini habet pondo LXXX, eadem olei habeat pondo LXXII, mellis CVIII. Eadem ratio ad omnes minores mensuras valet, quod quo facilius perspiceretur, haec omnia in tabula quadam accurate descripta sunt.

Porro Oribasius auctor de mensuris citatur (supra § 48). Is quod sextarium vini μέτρῳ μὲν ἔχειν ℔ κδ΄ dicit, metricas uncias, quae sunt cornus olearii, intellegit (§ 46); idem autem recte vini sextario pondo I uncias VIII tribuit. Mellis pondus paullo maius esse statuit quam scriptor huius tabulae; sextario enim mellis tribuit pondo II S, non II et quadrantem[3]).

De mensuris frumentariis.

53 Denique capite V de frumentariis mensuris agitur. Omittamus primum Aegyptiam artabam et modium. Sed modii Italici, i. e. Romani, legitima divisio traditur eaque cum Atticis mensuris componitur. Haec omnia tam perite ac diligenter scripta, ut unus error κυάθους η΄ pro ϛ΄ (5) scriptori expositionis tribui non possit; merito igitur ϛ΄ coniectura restituimus[1]).

Inexplicabilis difficultas in eo inesse videtur, quod Aegyptiae artabae quinque modii tribuuntur. Quos modios Romanos esse ex ipsa tabula cognoscitur; sed iidem prae-

2) Sic enim accipienda sunt Graeca verba τετάρτῳ μέρει καὶ προσέτι δεκάτῳ. Adde $\frac{1}{10}$ ad $\frac{1}{4}$, fiunt $\frac{7}{20}$.

3) Cum Oribasii ratione prorsus convenit tabula Dioscoridea, de qua vide infra § 81.

1) Tabula Oribasiana secunda (fr. 68, 1), quae respondet huic V capiti, eodem loco habet ἡ δὲ μήκωνα ἔχει κυάθους η΄. Videtur igitur scriptor aliam mensuram intellexisse. Sed in emendata tabulae forma utique ex legitima ratione ἡ ἡμίνα ἔχει κυάθους ϛ΄ restituendum fuit.

terea Aegyptii recte appellantur, quoniam in Aegypto vetus artaba ex Romano modio definita erat (§ 39). Verum ipsa artaba quae hic affertur nec recentior est modiorum trium et trientis nec vetustior illa sive Ptolemaica modiorum quattuor semissis. Revocanda tamen sunt in memoriam quae supra eodem loco (§ 39) de Aegyptiis mensuris sub Romanorum imperio mutatis diximus. Universa mensurarum ratio e cubito solido Romanorum, qui decem modios capiebat, derivabatur. Iam si omnes vetustiores mensuras servare voluissent, Ptolemaicum medimnum, qui antea IX modiorum fuerat, decemmodium facere debebant. Quodsi hoc minus placebat, tamen Ptolemaica artaba, dimidia medimni pars, ita recipi poterat, ut iam dimidia cubiti pars sive V modiorum fieret. Hoc etsi ad ipsam Aegyptum non valuit — nam ibi omnino minor artaba modium trium et trientis in usu fuisse videtur — tamen ab illa provincia quae olim Aegyptiorum fuerat, Cyprum insulam dico, mensuram quinque modiorum non alienam fuisse cognoscimus ex Epiphanio[2]). Ea igitur est Aegyptia artaba quae hoc loco commemoratur.

De iis tabulis quae primam expositionem proxime sequuntur.

Hactenus de prima ponderum et mensurarum exposi- 54
tione quae Galeni nomine inscribitur. Cuius etsi auctorem frustra quaesivimus, tamen et qua fere aetate scripta esse videretur, coniicere potuimus, et ab uno illa omnia certo ordine et consilio composita esse cognovimus. Iam vero sequitur apud Charterium[1]) collectio quaedam indigesta,

2) V. infra fr. 82, 7. Nonnullos alios locos de artaba V modiorum obscure, ut solet, affert Bernardus p. 66 s. Sed tamen quae de Hieronymo significat ea corriges subtili Queiponis disputatione perlecta (I p. 212 s.).

1) Primo dubitavi, num Charterius omnes illas tabulas inde a capite VI eodem ordine in codice aliquo perscriptas invenisset; ac veri similius mihi videbatur ea variis e libris et manu scriptis et editis compilata esse. Sed tamen in iis copiis quae mihi suppeditarunt nullum inveni fragmentum quod plane congrueret cum ullo Charteriano, similia autem plurima. Quo facto, si minus cer-

ubi varia admodum variis e libris compilata sunt (cap. VI —IX). Inscripta sunt Περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις καὶ περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων, continentur autem hoc titulo primum duae notarum tabulae uno capite (VI) comprehensae, quas ego distinguendas et discernendas esse statim demonstrabo, tum tres tabulae ponderum et mensurarum a variis scriptoribus profectae (cap. VII. VIII. IX).

Multo brevior est illa eius collectionis forma quam editiones Aldina ac Basileensis et Stephanus exhibent, qui et capitis VI partem alteram et caput VII et VIII omiserint[2]. A Neandri vero libro etiam caput IX abest, et capitis VI pars prior legitur post caput II. Ne tamen eae tabulae quas ab his omissas esse dixi aut suspectae aut neglegendae esse videantur: exstant et eadem, quae in Galenea collectione solus habet Charterius, in appendice Nicandri Aldini, quae suam per se habet auctoritatem, et nonnulla ex his continentur tabulis Oribasianis ex pervetusto codice a me editis (fr. 67—70). Videmus igitur permultos aetate Byzantina eas tabulas in suum usum descripsisse aliosque alium in ordinem redegisse. Nobis autem de eo argumento iam ita disputandum est, ut separatim per se quamque tabulam illustremus.

Secunda tabula de notis ponderum et mensurarum explicatur.

55 Initio eius collectionis de qua agimus primum separanda est capitis VI pars prior (1—10), quam singulari quadam auctoritate esse facile demonstratur. Nam is qui eam tabulam scripsit breviter praefatus de rei gravitate primum de ponderum notis ita exponit, ut a summo minae pondere descendat ad libram et unciam et sic porro ad ἡμιώβολον, minimum pondus; tum idem e mensuris liquidorum sextarii et cyathi notas affert. Quae cum peritissime eoque ordine qui ad rem aptissimus est composita sint, sine dubio spurii iudicandi sunt duo illi loci de μέρους et ὁλκῆς

---

tum, at probabile est eas tabulas a Charterio ex uno codice editas esse.

2) Conf. praef. crit. ad Galen. coll.

notis (5. 11), quos minime ad contextum expositionis pertinere, sed a recentiore manu adscriptos esse apparet.

Atque in promptu est etiam de aetate huius tabulae coniecturam facere. Nempe aut ipsa vetustior est reliquis huius collectionis fragmentis, aut e vetustiore fonte ita derivata, ut nihil, quod ad posteriora tempora pertineret, sit additum. Nam maximum momentum in Graecis ponderibus ponitur, atque ex his minimum ἡμιώβολον affertur ex ipsa Attica ratione. Romanorum pondera nulla nisi libra et uncia commemorantur; minime vero siliqua, recentioris aetatis index. Haec omnia tum scripta esse videntur cum primum Romani Graecorum medicorum libris cognoscendis incumbere ipsique medicinae arti tractandae studere coeperunt.

De tertia et quarta notarum tabula.

In altera capitis VI parte alia notarum tabula reperitur, quae proxime cum prima expositione (cap. II) convenit. 56
Quod quo facilius perspiciatur, singula sic inter se componamus:

cap. VI, 12	=	cap. II, 2	nisi quod nota choenicis $\overset{οι}{\chi}$ omissa est.
— - 13	=	— - 3	
— - 14. 15	=	— - 4,	sed omissa est oboli nota ~ (γραμμὴ περιcπωμένη τεθεῖcα)
— - 16	=	— - 5	
— - 17	=	— - 6,	sed librae una tantum nota affertur.
— - 18	=	— - 7	
— - 19	=	— - 8	
— - 20	=	— - 9	
— - 21	=	— - 10	
— - 22	=	— - 11,	nisi quod hemina omissa est.

Omnino igitur praeter leviores quasdam res eandem notarum descriptionem hic atque illic legimus. Ne tamen hanc alteram descriptionem ex illa priore ortam esse exi-

stimes; sed potius prior ita facta esse videtur, ut scriptor eius eodem quasi fonte atque alter uteretur, sed his nonnulla pro suo arbitrio adiungeret.

Denique in fine totius Charterianae collectionis (cap. XVI) addita est brevis quaedam tabula, quae et re et fere etiam verbis congruit cum secunda notarum tabula (1—7).

De ponderum ratione in secunda ponderum et mensurarum tabula (cap. VII).

57 Sequitur Charterianum caput VII sive nostra secunda tabula de ponderibus et mensuris, quae inscribitur Ἔκθεcιc περὶ cταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεcτάτη.

Huius quattuor partes discernere licet, quarum prima ponderum tabulam continet (1—11). Ea prorsus ad similitudinem Heronianarum tabularum composita est. Nam ut illic a digito, ita hic initium fit a siliqua, minimo pondere, quae μονάc vocatur [1]). Tum certo ordine maiora quaeque pondera ex prioribus quibusque definiuntur, ut obolus e siliqua, scripulum ex obolo, cetera eodem modo. Sed uno loco error latet, cuius culpa librario alicui, non scriptori tabulae, assignanda est. Nam cum drachmae scripula tria tribuantur ita, ut sit librae pars nonagesima sexta, eadem drachma cum suo s e m i s s e non potest efficere δηνάριον, quod pro septuagesima secunda parte librae computatur, sed id δηνάριον drachma cum suo triente efficiat necesse est. Scribendum igitur (5) τὸ δηνάριον δραχμὴν μίαν γ″ (h. e. Γ pro C nota semissis). Iam omnia egregie inter se congruunt, quemadmodum haec tabula docet:

κεράτια	3	habet	ὀβολόc,	1728	libra
ὀβολούc	2	—	γράμμα,	576	—

1) Siliquae appellatio praeter κεράτιον affertur etiam κόκκιον, quae quidem vox ad vulgarem sermonem pertinere dicitur (ἰδιωτικῶc λεγόμενον). Κόκκοc apud Herodotum (4, 143) est nucleus mali Punici *(Granatapfel):* tum apud medicos variorum fructuum grana κόκκοι appellari solent. Sic etiam hoc loco alicuius fruticis granulum intellegendum est, quo minimi ponderis loco utebantur. In fragmento Περὶ μέτρων (§ 86 extr.) κόκκοι piperis tamquam minimum pondus afferuntur.

γράμματα	3	habet	δραχμή,	288	libra
δραχμὰς	1⅓	—	δηνάριον,	96	—
δηνάρια sive					
στάγια	1⅓	—	ἀσσάριον,	72	—
ἀσσάρια	2	—	στατήρ,	48	—
στατῆρας	2	—	οὐγγία,	24	—
οὐγγίας	2	—	δλκή,	12	—
δλκὰς	6	—	λίτρα sive libra.		

Reperiuntur hic nova quaedam pondera, δλκή, στατήρ, ἀσσάριον, δηνάριον sive στάγιον. De holce, quae sexta librae pars esse dicitur, supersedeo quaerere. Nullum uspiam praeterea tale pondus commemoratur, sed cum δλκή per se quodvis pondus significet, nihil obstat quin etiam sexta librae pars alicubi ita appellata sit.

Ἀσσάριον, quod quarta unciae parte aestimatur, est ex eo nummorum aeneorum genere qui inde ab anno XV a. Chr. n. Romae a senatu signabantur[2]). Tum enim primum sestertius ex aere unciae pondere, dupondius semunciae factus est. De assis pondere dubitaverunt, num id quarta pars unciae fuerit[3]), sed ex hoc quidem loco colligitur ἀσσάριον posteriore aetate tanti aestimatum esse.

Qui post ἀσσάριον στατήρ affertur, eum, quoniam cum asse coniunctus sit, pro dupondio habere possis. At in tabula Cleopatrae (X, 15) praeter staterem διπούντιον sive dupondius commemoratur; vides igitur, etsi pondus idem sit, diversos tamen nummos significari. Accedunt aliae caussae gravissimae, quibus hunc στατῆρα Aegyptium tetradrachmum fuisse confirmatur. Sed de his infra dicemus (§ 72).

De denario quod στάγιον *vocatur reliquisque ponderibus.*

Porro maxime mirum videtur, quod praeter δραχμήν diversum pondus, δηνάριον, affertur, cum proprie δραχμή ipsum Romani denarii nomen fuerit. Hoc recte expli- 58

2) V. Borghesium in Cavedon. Numism. bibl. p. 118 ss., Mommsen. p. 761 ss.
3) V. Mommsen. p. 765 adn. 85.

cari nequit nisi ex ea rei nummariae ratione quae a Constantino imperatore instituta est; rursus igitur ad saeculum quartum et posteriorem aetatem deducimur. Omnes autem qui his rebus student magnopere ego oro et obtestor, ut et quae nova a me hic afferuntur diligenter exquirant, et, si quid ipsi rectius invenerint, id publice proponant, quo tandem aliquando tenebrae illis rebus offusae expellantur.

Constantinus cum rem nummariam fraude et furto priorum imperatorum paene ad exitium prolapsam ita restitueret, ut omnes rationes ad auri puri libram revocaret, nummorum pondus et aureorum et argenteorum voluit idem esse atque olim antiquissimi denarii. Nam et LXXII aureos sive solidos et totidem argenteos sive miliarensia e singulis libris fieri iussit[1]). Huius igitur ponderis ut summum ad omnem rem nummariam fuit momentum, ita id ipsum suo nomine non caruit. Etenim dictum est exagium sive ἐξάγιον, h. e. pondus exactum, idque vulgo mutilatum est in στάγιον[2]). Idem autem etiam δηνάριον appellatum esse cum aliis ex locis (fr. 58, 20. 77, 7. 15) tum ex hac tabula perspicimus. Hic primum commemorandum est denarios, nummos argenteos, illo tempore non in usu fuisse. Nam ipsum denarii nomen, siquidem moneta intellegebatur, abierat in minutissimi nummuli significationem; pondus autem quod olim denarii fuerat drachmae vocabulo designabatur. Itaque facile fieri potuit, ut pondus aurei et argentei nummi, quoniam restitutum esset ad antiquissimi denarii normam, ipsum δηνάριον vocaretur. Certe et in hac tabula et in posterioribus ita nuncupatur, neque equidem despero alios etiam locos apud scriptores illius aetatis inventum iri, ubi idem denarii pondus deprehendatur.

---

1) V. Mommsen. p. 779. 787. 790, vel Metrol. p. 245 —49.

2) V. tab. Oribas. (fr. 67, 14. 15): ἡ οὐγγία ἔχει στάγια ϛ'. τὸ στάγιον ἔχει ἐξάγιον α'. Conf. Du-Cangium s. ἐξάγιον et in Gloss. med. Lat. s. *exagima*, eosque qui illic citantur. Optandum autem est, ut tota haec quaestio ab aliquo omnibus locis collectis et illustratis plane absolvatur.

Extrema ponderum tabula, quam totius tabulae primam partem esse diximus, tria minarum genera definiuntur. Hic primum sesquilibra tribuitur Italicae cuidam minae, de qua infra exponemus (§ 61). Tum ad verba ἡ δὲ Ἀττικὴ στάγια τρία e prioribus addendum est λίτραν μίαν[3]). Nam libra una cum tribus stagiis ex ipsa huius tabulae ratione facit uncias XII S, quae solvuntur in denarios Neronianos sive drachmas C, et cum Attica drachma cum denario aequipararetur, exstitit haec Atticae minae definitio, de qua infra paullo uberius dicemus (§ 67). Item de Ptolemaica mina sesquilibrali mox suo loco disputabitur (§ 65).

Reliqua deinceps de mensuris secundae tabulae.

In secunda huius tabulae parte mensurae liquidorum 59
ita exhibentur, ut primum minima mensura, quae κοχλιάριον vocatur, unius et dimidii denarii sive stagii pondere definiatur, tum reliquae mensurae perinde ac modo pondera cum minoribus quibusque comparentur.

Omnino hic peculiaris quaedam mensurarum ratio deprehenditur, quod quo facilius perspiciatur, compares, quaeso, hanc tabulam cum ea quam supra proposui (§ 52):

κοτύλη, τρυβλίον . . .	1			
ὀξύβαφον, μέγα μύστρον	2	1		
κύαθος	6	3	1	
μικρὸν μύστρον . . .	24	12	4	1
κοχλιάριον	48	24	8	2.

Quid in hac praeter cyathum simile est alteri tabulae? At exstat alia eius generis tabula quae Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἱππιατρικῶν inscribitur (infra § 79), ubi plane eodem modo minores mensurae definiuntur. Qua quidem collata hic nonnulla aut emendari aut illustrari potuerunt. Primum in cochlearis pondere correxi δηνάριον ἤτοι στάγιον ἓν ἥμισυ, quod quemadmodum accipiendum sit, posthac explicabitur[1]). Tum σίκλον apparet perperam inter

3) Haec est luculenta Christii coniectura l. c. p. 55.
1) Ex ratione huius tabulae amphora Romana habet cochlearia 4608; eidem autem conveniunt stagia 5760;

mensuras receptum esse, cum omnes reliqui auctores id nummi genus esse recte tradant[2]). Denique merito in eo offendimus quod tertia huius tabulae pars incipit verbis: δεῖ γινώςκειν ὡς οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι σταθμοὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων, ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος ςυνετέθηςαν. Quid? ubinam inveniuntur οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι σταθμοί? Nisi forte una cochlearis ponderatio cuipiam satisfacit. Immo manifesto perspicitur non genuinam tabulae formam in hac secunda parte servatam esse, sed eum locum olim similiter scriptum fuisse atque in tabula hippiatrica.

Tertiae partis argumentum hoc est, ut vini aquaeve et olei et mellis pondera inter se comparentur. Similis igitur haec est expositio ei de qua supra diximus (§ 55), sed in ipsa ponderum ratione maximum discrimen deprehenditur. Nam hic initium fit a vase aliquo quod unam olei libram sive LXXII stagia capiat, atque idem vas aquae vel vini stagia LXXVIII, mellis XCIII S[3]) pendere dicitur. Est igitur ratio

	olei ad	vinum ad	mel
	72	78	$93^1/_2$
sive	12	13	$15^7/_{12}$ (vel $15^1/_2$)

Atqui secundum primam tabulam (fr. 54, 14) eorundem est ratio

---

ergo cochlear pendit stagia 1½. Nec tamen ego, cum ἥμιςυ in libris scriptum inveniatur, α′ δ″ emendari posse, sed potius ἓν ἥμιςυ restituendum esse existimavi. Quod qua de causa fecerim, infra exponam (§ 79).

2) V. prol. § 72 extr. Apparet scriptorem huius tabulae in eo libro unde haec petivit invenisse: τὸ ςίκλον ἔχει ςτάγια τρία (v. cap. VIII, 17). Iam cum μύςτρον quoque tria stagia habere legeret, ea ita inter se confudit, ut ςίκλον mensuram aequalem mystro esse opinaretur. Ineptissime id quidem: ceteroquin hoc ipso loco emendatio nostra ςτάγιὸν ἓν ἥμιςυ (adn. 1) mirifice confirmatur, nam ita tantummodo μικρὸν μύςτρον cum siclo confundi potuit, si cochlear, dimidia mystri pars, habuit stagia 1½.

3) Vulgo editum est εἴκοςι ἐννέα, quod nihil esse apparet. Ego coniectura correxi Ϙγ′S, quoniam 78 + 15½ faciunt 93½.

9 10 $13^1/_2$

quae ut cum illis comparari possint, mutanda sunt in

12 $13^1/_3$ 18.

Videmus igitur olei ad vinum eandem fere in utraque tabula rationem esse, at in mellis pondere non exiguum discrimen observari. Quid vero? etiam Oribasium aliud mellis pondus statuisse supra vidimus (§ 52 extr.), idemque tradit auctor tabulae Dioscorideae (§ 81). Triplici igitur modo mellis pondus definitur, siquidem sextario mellis tribuuntur

ab Oribasio et in tab. Dioscoridea	30 unciae
in prima expositione	27 „
in hac secunda tabula	$23^3/_8$ „

Denique ut in prima expositione quarto loco (cap. V) de mensuris frumentariis agitur, ita quartae etiam huius tabulae partis idem est argumentum (23—26). Verba autem quae inter tertiam et quartam partem interposita sunt: ἡ μεγάλη κοτύλη ἴση τῷ ὀξυβάφῳ et plane aliena ab hoc loco et ipsa per se absurda sunt, quoniam magna quae dicitur cotyle dimidiae vulgari cotylae aequalis esse non potest.

Choenix trium cotylarum Aegyptia mensura est, de qua vide infra (§ 73).

'Αμφορεύς cui XXXVI sextarii tribuuntur et metretes LXXII medimnusque CII sextariorum inter georgicas mensuras referendi sint, de quibus posthac exponemus (§ 77).

Metretes qui κατὰ Σύρους dicitur est Antiochensis (§ 74).

Omnino hanc quartam particulam ex eodem fonte derivatam esse apparet unde auctor tabulae Cleopatranae de choenice reliquisque mensuris exposuit (§ 76 extr.). Quapropter dubitari nequit, quin, si minus tota tabula secunda, at haec extrema eius pars ex Aegypto originem ducat.

De tertia tabula mensurarum et ponderum (cap. VIII).

De tabula tertia, sive Oribasiana prima (§ 48), accura- 60
tior quaestio in aliam opportunitatem aliudque otium differenda videtur, quoniam non eos nos esse arbitramur qui omnia uno tempore cum fructu aliquo exsequi possimus.

Nunc enim id agimus, ut ex iis quae adhuc obscura fuerunt gravissima quaeque eaque sana et a bonis auctoribus tradita, quantum in nobis est, illustremus; nec vero nunc eadem manu abiectissima quaeque tractare volumus. Sane aliquam huius tabulae explicationem componere poteramus; sed cum de plurimis rebus dubitatio relinquenda esset, quid tandem iuvabat frustra tantam operam impendere? Sed unum, quod nostrum sit, non supersedemus facere, ut totius tabulae argumentum enarremus quodammodo eiusque quasi elementa secernamus.

Confusa sunt mirum in modum et pondera et mensurae. Nam promiscue et ponderum mutuae inter se rationes definiuntur et mensurae ponderibus exiguntur. Quae nos ita in conspectum producemus, ut singula in certum ordinem redacta cum reliquis tabulis comparemus.

Pondera sunt mina sesquilibralis (10, v. prol. § 61. 65), mina sedecim unciarum (6, v. prol. § 51), libra Romana (7), uncia sex stagiorum (14 = VII, 8), στατήρ trium stagiorum (15 = VII, 7), cίκλον eiusdem ponderis (17 = XII, 13), δηνάριον aequale stagio (20 = VII, 6), κεράτιον stagii pars XXIV (25 = VII, 1 ss.), cιτάριον siliquae pars quarta (26 = III, 8). Ita cum scriptor tabulae ad minimum pondus pervenit, his nonnulla adiungit quae aliunde petivisse videtur: drachmam et ὁλκήν XVIII siliquarum (27. 28 = III, 5), γράμμα VI siliquarum (30 = III, 6 al.), obolum trium siliquarum (31 = III, 7 al.), denique θέρμην unius et dimidiae siliquae (32; aliter X, 10). Omnino igitur hanc ponderum descriptionem variis e libris tabulisque medicorum compilatam esse apparet. Propria huius tabulae est θέρμη, pro qua et Oribasiana (67, 33) et aliae habent θέρμος; insolitum cίκλον aequale stateri (infra § 68. 72).

Inter mensuras primo medimno duodequinquaginta librae tribuuntur. Quid hoc? num sunt librae frumenti? At vero modius, sexta medimni pars, secundum Plinium viginti fere libras habet (§ 25 adn. 6). Haec quomodo consocianda sint, videant alii: ego in tenebris, ut aiunt, quaerere nolo. Nec de reliquis mensuris nunc libet disputare; sed quidquid ex his memoratu dignum videbitur, posthac,

cum ad decimam tabulam pervenerimus, afferemus (§ 82 adn. 1).

De mina Italica sesquilibrali.

Quarta ponderum et mensurarum tabula (sive Charte- 61
rianum caput IX) duas habet partes, quarum in priore de ponderibus eodem fere modo quo in prima expositione (cap. III) agitur.

Hic primum disputandum est de mina illa Italica sesquilibrali, cuius iam bis in superioribus facta est mentio (cap. VII, 11. VIII, 10). Ea sic definitur: ἡ μνᾶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰς ρμδʹ, et porro: ὥστε τὴν Ἰταλικὴν μνᾶν εἶναι λι αʹ ἡμίσειαν. Item scriptor tabulae Dioscorideae (XIV, 8): ἡ μνᾶ — κατὰ τὴν Ἰταλικὴν (χρῆσιν ἔχει) Γ° ιηʹ, τουτέστι λίτραν μίαν ἡμίσειαν, < δὲ ρμδʹ. Iam primum recordemur Atticam minam fuisse XVI unciarum, tum Romanam illam, quae e centumpondio facta est, habuisse uncias XX (supra § 51 extr.): iam hoc loco tertia quaedam additur, quae, cum XVIII unciarum sit, ipsum medium locum inter Atticam et Romanam obtinet. Quid? tantamne minarum varietatem in Romano imperio fuisse? Immo etiam multo plures minae fuerunt. Sed hic de iis tantum dicendum quibus in Italia utebantur. Ingens ponderum Italicorum multitudo ad nostra tempora servata est, quo e numero ducenta fere Boeckhius in uno conspectu proposuit[1]). Ex his pleraque ad ipsam Romanam libram exacta esse et per se consentaneum est et calculis subductis facile apparet. Sed dubitari non potest, quin etiam minarum pondera in illa multitudine reperiantur. Ut duo Herculanensia pondera a Bayardo descripta ad ipsam Atticam minam exacta sunt[2]), quae ego pharmaceutica pondera fuisse existimo. Sunt vero etiam alia, unde maior mina cognoscatur. De quibus priusquam singillatim dicam,

---

1) P. 170—188.

2) Afferuntur haec pondera a Boeckhio p. 183 extr. Alterum pendit gramm. 424, alterum 452. Fac medium ex duobus: habes gramm. 438, h. e. ipsum Atticae minae sive XVI unciarum pondus.

primum summam sententiae meae expromam. Cum Graecae Italiae civitates aliae aliis ponderibus in commercio uterentur, has Romani non aboleverunt, sed tamen ita paullum immutarunt, ut eas certo unciarum numero ex sua libra definirent. Sic praeter Atticam minam XVI unciarum, qua medici maxime utebantur (§ 81), aliam pro usu civitatum minam faciebant XVIII unciarum, tum rursus alio ex usu tertiam eamque maiorem minam XX unciarum; quin etiam minam quandam Herculanensem fuisse XXVI unciarum sive librarum II et sextantis compertum habemus[3]). Haec non solum locorum, sed etiam temporum discriminibus distinguenda esse videntur. Maxime mina XX unciarum, quae e centumpondio Romano facta est, in Italia quidem posteriore demum aetate pervulgata esse videtur, quamquam in Asia et Aegypto simile quoddam pondus antiquitus in usu fuit (§ 66). Mina autem sesquilibralis, siquidem vera est nostra suspitio de Herculanensibus ponderibus, iam sub primis imperatoribus reperitur eademque et multo antea in usu fuisse videtur[4]) et porro ad quartum usque saeculum permansit[5]).

Verum tamen restat, ut ex ipsis ponderibus adhuc servatis mina sesquilibralis demonstretur. Est marmoreum pondus non prorsus integrum, a Montfaucono descriptum[6]), quod non tam centumpondium Romanum quam minae ses-

---

3) Est talentum Herculanense (apud Boeckh. p. 182) pondere gramm. fere 42700, unde fit mina gramm. 712 sive unciarum XXVI. Quae num cognata sit illi minae de qua infra (§ 68) exponetur, non meum est hoc loco exquirere.

4) Non possum hoc loco historiam quandam ponderum scribere. Sed, si quid video, illa mina, quam Romani cum in Italiae quibusdam civitatibus invenirent, suae sesquilibrae aequiperaverunt, est antiquissimum omnium pondus ex Aegypto ad Phoenices, porro ad Babylonios, Assyrios, Persas translatum, idemque etiam occidentem versus propagatum. Confer infra § 65.

5) Q. Junius Rusticus, praefectus urbi, cuius nomen duobus ex his ponderibus inscriptum est, eum magistratum gessit a. p. Chr. 345. V. Corsinium de praefectis urbis (Pisis 1766) p. 205.

6) V. Boeckh. p. 174.

quilibralis talentum esse videtur[7]. Eadem vero mina etiam ex aliis ponderibus cognoscitur. In museo Britannico servatur pondus nomine Q. Iunii Rustici inscriptum, quod cum sex Romanas libras habere videretur, a nemine adhuc explicari potuit[8]. Nam plurima I, II, V, X librarum pondera, at nulla VI librarum inveniri solent. At vero sunt illae VI librae Romanae, eaedem autem IV minae Italicae sesquilibrales[9]. Qua de re ne ulla dubitatio relinquatur, his accedit duplum eiusdem generis pondus, quod duo lapides Herculanenses exhibent. Namque hi duodenas libras sive octonas minas pendunt[10]. Item denique alia pondera, quorum unum ex eiusdem Q. Iunii Rustici auctoritate factum est, et duas minas et tres libras significare videntur[11].

De reliquis tabulae IV (cap. IX) ponderibus.

Longiore hac disputatione interiecta iam ad propositum licet reverti. Ipsa mina sesquilibralis a scriptore tabulae 62

---

7) Pendit illud marmor libr. Paris. 59 sive gramm. 28900, unde fit mina gramm. 482 sive unciarum fere 17⅔. Cum marmor non integrum sit, habes hic ipsum minae sesquilibralis pondus.

8) V. Boeckh. p. 183.

9) Pendit lapis gramm. 1822,6, quorum quarta pars sunt gramm. 455,6 sive unciae fere 17. Iam forsitan quis has esse Atticas minas dicat paullo ultra iustum modum exaggeratas. Minime vero. Nam Atticae minae quattuor faciunt libras 5⅓, quo pondere nulla certe civitas Italiae sub Romanorum imperio usa est. Immo id lapideum pondus necesse est et in minas et in libras facile solvi possit. Ne multa, sunt VI librae Romanae sive quattuor minae sesquilibrales; ipsum autem lapidis pondus paullo levius est.

10) Sunt apud Bayardum num. 190 et 191 (v. Boeckh. p. 183), penduntque singuli gramm. 3731, unde fit duodecima pars gramm. 311, quae est libra Romana; octava autem pars sive gramm. 466,5 sesquilibralem fere minam faciunt.

11) V. Boeckh. p. 172 extr. et 174 init. Ne quis tamen omnia Iunii Rustici pondera huc pertinere existimet. Qui cum praefectus urbi esset, profecto etiam pondera proprie Romana ex sua auctoritate facienda curavit, qualia exstant in Boeckhii tabula p. 172. 175 al.

explicatur his verbis: ἡ μνᾶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰς ρμδ′, πρὸς δὲ τὸ Ἀττικὸν δραχμὰς ρκβ′· ὥστε τὴν Ἰταλικὴν μνᾶν εἶναι λ¹ α′ ἡμίσειαν, τὴν δὲ Ἀττικὴν (vel πρὸς δὲ τὴν Ἀττικὴν) λ¹ α′ ℱ γ′ δραχμὰς δ′. Quibuscum primum comparemus similem locum tabulae Dioscorideae (XIV, 8): ἡ μνᾶ· κατὰ μὲν τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν ἄγει ℱ ις′, τουτέστιν ὁλκὰς ρκη′· κατὰ δὲ τὴν Ἰταλικὴν ℱ ιη′, τουτέστι λίτραν μίαν ἡμίσειαν, < δὲ ρμδ′. Similes esse dixi duos locos, minime tamen aequales. Primum enim numeri differunt in mina Attica sive medicinali, quae in priore tabula vel CXXIV drachmas (tot enim sunt λ¹ α′ ℱ γ′ δρ. δ′) vel CXXII, contra in Dioscoridea CXXVIII habere dicatur. Tum accuratius si priorem locum inspicimus, apparet non tam de duabus diversis minis, ut in tabula Dioscoridea, quam de una mina sesquilibrali agi, quae et Atticis et Italicis drachmis definiatur. Quid? quod ibidem (2) uncia Atticis drachmis VII, Italicis VIII exprimitur? certe uncia nulla est nisi una Romana. Cum igitur legamus minam, sesquilibralem scilicet, πρὸς τὸ Ἀττικὸν habere drachmas CXXII, ex ea ipsa ratione pondus Atticae drachmae efficiendum est; efficitur autem numerus qui quam proxime accedat ad recentiora tetradrachma Attica[1]). Verum tamen minime in hac ratione satis probabili licet acquiescere. Etenim cum ab eodem scriptore uncia παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς drachmas VII habere dicatur, aut hic ipse numerus minus accurate se habet, aut antea pro ρκβ′ scribendum est ρκς′[2]). Quod nos in medio relinquimus, quamquam magis in id inclinamus, ut ρκβ′ verum, ζ′ autem rotundum, ut aiunt, numerum esse existimemus. Utique autem aliena sunt a genuina tabulae forma verba τὴν δὲ Ἀττικὴν λ¹ α′ ℱ γ′ δραχμὰς δ′, nam nec ullam Atticam minam ipse scriptor afferre voluit, nec summa

1) Mina sesquilibralis habet gramm. 491,2, cuius pars 122ª sunt gramm. 4,03, quod pondus fere congruit cum tetradrachmis Atticis gramm. 16, 5 post Alexandrum signatis (Metrol. p. 161).

2) Cum unciae 7 drachmae Atticae tribuantur, in minam sesquilibralem incurrunt duodevicies septem drachmae = 126.

drachmarum (124) aut cum vera Attica mina (128) aut cum priore numero (122) convenit. Haec igitur uncis inclusimus. Denique non praetermittendum est ipsam minam sesquilibralem de qua in hac tabula agitur ad Aegyptum terram Aegyptiumque scriptorem referendam videri (§ 65).

Porro ad vulgarem rationem drachma et uncia scripulis, libra unciis definiuntur.

Haec est ponderum tabulae ea pars quae e vetustiore quodam fonte (saeculi fere I p. Chr. n.) derivata esse videtur. Quibus recentiora quaedam postea addita sunt. Primum δίδραχμα, quae ipsa est forma adulterina, ὁλκάς II habere dicitur, quae vox cum a vetustiore tabulae parte aliena sit, nunc demum explicatur: τὴν δὲ ὁλκὴν συνωνύμως καὶ δραχμὴν λέγουσιν. Tum γράμμα eodem modo quo in vetustissima tabula (fr. 28, 2) definitur; sed id absurde in hanc tabulam illatum est, quoniam illic sexta pars unciae, hic octava denarium facit (§ 41 extr.). Denique non minus falso VI chalci tribuuntur obolo (§ 98). Hoc etiam merito mireris, quod scriptor tabulae chalcum, non siliquam, minimi ponderis loco attulerit. Quamquam non prorsus omisit siliquae mentionem breviter in fine addens: ὁ δὲ χαλκοῦς καὶ τὸ κεράτιον παντὸς γράμματός ἐστι σμικρότατον.

De mensuris quartae tabulae.

De mensuris quae in eadem tabula afferuntur longa et 68
copiosa disputatio institui possit, si quis omnia quae hic traduntur recte tradi existimet. Ego vero, cum in nonnullis tabulae scriptor erroris convincatur, ne cetera quidem quae insolita afferuntur suspitione vacare censeo. Quod ita facillime me demonstrare posse spero, ut argumentum tabulae breviter et summatim proponam.

Initium fit a medimno, cui recte XII ἡμίεκτα, XLVIII choenices, et ἡμιέκτῳ IV choenices, tribuuntur. Hae sunt Atticae mensurae frumentariae. Praeterea autem inter ipsas frumentarias mensuras χοῦς quidam affertur, qui II choenices, VIII sextarios habeat. At vero Atticus χοῦς habet choenices III, sextarios VI. Deprehendere hic mihi

videor congium Ptolemaicum, qui fuit medimni Ptolemaici pars XXIV (infra § 73). Sic in hac quoque tabula: τὸ ἡμίεκτον χόας β'. Cetera autem perverse. Nam Ptolemaicus congius IV choenices habuit; huic autem congio II choenices tribuuntur. Quid multa? et haec perturbata sunt et ea quae de sextariis adduntur. Nam cum choenix IV sextarios, medimnus CXCII sextarios habere dicatur, non sextarii, sed cotylae intellegendae sunt. Taceo cetera: satis est commemorare omnino in hac tabula Atticarum et Aegyptiarum mensurarum rationes misere inter se confusas esse.

Sequitur altera pars tabulae inde a verbis καὶ διὰ τούτων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων μετροῦσι· παρὰ δὲ τοῖς Ἰταλικοῖς cet. Eae igitur mensurae de quibus antea expositum est vulgares Graecorum esse dicuntur: his iam additur Romanus congius, cuius pondus eadem ratione atque in vetustissima tabula (fr. 28, 8, prol. § 43) definitur. Item de sextarii et cotylae mensura vide quae supra suis quaeque locis scripsimus (§ 42. 43).

Inculcata est autem in mediam expositionem alius cuiusdam choenicis mensura atque inepta Atticae vocis τρυβλίου interpretatio[1]).

De tabula Cleopatrae (cap. X).

64 Caput X inscriptum est Ἐκ τῶν Κλεοπάτρας κοσμητικῶν περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων. Quaenam Cleopatra

1) Video equidem hanc choenicis mensuram aliquo modo cum priore tabulae parte componi posse. Quod sic illustrare conabor, ut ad Graeca verba meam interpretationem statim adscribam: ὁ μέδιμνος (Ptolemaicus 144 sextariorum) ἔχει ἡμίεκτα ιβ' (singula 12 sextariorum). τὸ δὲ ἡμίεκτον χόας μὲν β' (singulos 6 sextariorum) χοίνικας δὲ δ': hae nimirum non sunt eae choenices Aegyptiae quae vulgo dicuntur, quas ipse scriptor tabulae postea (§ 13) tres cotylas habere dicit, sed sunt choenices aliae quaedam, altero tanto maiores, h. e. illae quas ibidem (§ 16) explicat: ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ξε γ', κοτύλας ς'. Denique ὁ δὲ χοῦς χοίνικας β' (scilicet maiores sive duplas). Verum tamen, quamvis haec ita expli-

talem librum scripsisse putanda est? Nulla omnino: sed quisquis Κοϲμητικά illa composuit, quo maior libello suo auctoritas tribueretur, inscripsit eum Cleopatrae, Aegyptiorum reginae, nomine. Cuius ut insignis pulchritudinis et elegantissimi cultus fama apud omnes celebrabatur, ita aptissima visa est cui praecepta cum de alio ornatu muliebri tum de unguentis parandis tribuerentur. Itaque in illo Κοϲμητικῶν libro etiam de ponderibus et mensuris expositum est. Hinc ea quae sub manibus est tabula excerpta esse dicitur.

Ad Aegyptum originem tabulae revocandam esse ipso Cleopatrae nomine significatur. Verum aliis etiam certioribus vestigiis idem probatur. Nam et in ponderibus et in mensuris multa ad Aegyptias rationes pertinent. Quapropter, priusquam ipsa tabula explicari possit, nonnulla in universum de eo argumento praemitti necesse est.

De antiquissima mina Aegyptia, quae in his tabulis Πτολεμαϊκή *vocatur.*

Initio tabulae tres minae describuntur, e quibus tertia 65
Πτολεμαϊκή vocatur eique XVIII unciae tribuuntur. Eadem Ptolemaicae minae definitio etiam in duabus aliis tabulis (VII, 11. XI, 1) reperitur. Iam quaeritur, quale id pondus atque unde ortum esse videatur. Ut autem a certis ordiamur, ex uncia Romana calculos subducamus. Efficitur inde minae pondus, quod quin antiquae Assyriae minae cognatum sit mihi quidem non dubium videtur[1]). Hic Assyriam sive Babyloniam illam minam dico, cuius exactum pondus ex aeneis leonibus marmoreisque anatibus Nini Assyriae in urbe nuper inventis exploratum est[2]). Quod quanti mo-

---

centur, manent gravissimi scriptoris errores: ὁ χοῦϲ ξ^ε η', ὡϲ ἔχειν τὸν μέδιμνον — ξ^ε ρϛβ', et ὁ δὲ χοῖνιξ κοτύλαϲ γ' (cum antea duplam choenicem intellexerit).

1) Unciae Romanae 18 faciunt gramm. 491, mina autem Babylonia habet gramm. 510. Interest sane aliquantulum, sed plurimis de caussis, quas hic in medium proferre non possum, haec duo pondera inter se cognata esse probatur. Unum quod huc pertineat leges adn. 4 extr.

2) Inventa sunt haec pondera in ruinis Nini a Layar-

menti sit ad omnem ponderum historiam cognoscendam, dicere vix possum, neque in praesentia res iam eo usque exquisita et illustrata est, ut breviter de eo argumento dicere liceat. Sed hoc meo me iure suspicari posse videor, quae mina Assyria et Babylonia et Persica fuerit, eandem fuisse Aegyptiam, nec vero a Persis eam in Aegyptum translatam esse, sed contra antiquitus Aegyptiorum propriam fuisse atque ex Aegypto ad Asiae gentes et regna traductam esse. Quam minam cum Ptolemaei in Aegypto invenirent, eam non magis quam regium cubitum aut artabam aboleverunt, sed nihil nisi huius antiquae popularisque minae certam rationem ad nummaria pondera definiverunt. Fuit igitur in Aegypto perinde atque Athenis ex Solonis temporibus aliud nummarium, aliud mercatorium et populare pondus. Atque Athenis quidem quae ratio inter nummaria et mercatoria pondera intercesserit, accurate cognitum habemus[3]: de Aegypto nondum exploratum est, nec tamen ego despero futurum esse ut quando ea ratio indagetur[4].

---

do, descripta a Norrisio. Tum de iis exposuit Queipo I p. 334—350. Nonnulla ad idem argumentum ego attuli in Fleckeiseni Annal. philol. a. 1862 p. 387 ss. Unde, quae ponderum vel Assyriorum vel Babyloniorum quasi norma fuerit, iam dubitari non potest. Nempe maiori minae tribuenda sunt gramm. 1020, minori sive dimidiae gramm. 510. Porro quae ex iisdem ponderibus ad omnem veterum rem nummariam concludenda sint, adhuc, ut aiunt, sub iudice lis est: tamen, si quid video, verum inveni non ego (l. c.), sed Mommsenus, qui paullo post de ea re quaedam breviter tradidit (v. *Grenzboten, Zeitschrift für Polit. u. Lit.* 1863 p. 395 ss.).

3) V. Metrol. p. 108. 138—40.

4) Duabus diversis rationibus ego ad eandem suspitionem deductus sum, minam antiquam a Ptolemaeis definitam esse 135 drachmis Ptolemaicis nummariis. Quae etsi praepropere et re nondum satis ab omnibus partibus expensa eloqui vereor, tamen, ut alii habeant quibus aut assentiantur aut refragentur, nunc, quibus fundamentis mea nitatur coniectura, in medio proponam. Prior ratio haec est: Esto A maior mina Assyria. Ex hac Mommseni iudicio facti sunt argentei stateres 90. Huius stateris pars tertia fuit Ptolemaica drachma. Denique haec

De mina Alexandrina.

Antiquissima igitur et popularis Aegyptiorum mina a 66
Ptolemaeis servata atque exinde Ptolemaica appellata est. Sed apud alios auctores non spernendos etiam mina quaedam Alexandrina invenitur, quae cum XX unciarum esse dicatur, minime cum priore confundi et misceri debet. Galeni locos supra exhibuimus (§ 46), quibus accedit tabula Dioscoridea (prol. § 81). Praeterea in vetustissima tabula ponderum (fr. 28, 6) legimus: ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει ὁλκὰς ρν', ἀλλαχοῦ ρνη'. Quid? possuntne haec testimonia inter se coniungi? Possunt vero facillime, dummodo unum, quod consentaneum est, concedatur, huius Alexandrinae minae pondus ad Ptolemaicam drachmam revocandum esse[1]). Ptolemaei reges quo genere nummorum usi sint, satis constat[2]). Nam cum reliqui, qui post Alexandri mortem reges facti sunt, nummos ad Atticum pondus exprimere pergerent, Ptolemaeus, Lagi filius, diversum nummorum pondus, quod maxime in Phoenicum civitatibus

---

altera mina de qua agimus fuit dimidia pars maioris Assyriae minae. Haec igitur est aequatio

$$\frac{A}{2} = \frac{A\,x}{90 \times 3}$$

unde fit $x = 270 : 2 = 135$. Tot igitur drachmae conveniunt minae Ptolemaicae mercatoriae. — Altera ratio pendet ex iis quae de mina Alexandrina et de ponderis Attici ac Ptolemaici ratione suspicor (§ 66). Mina Ptolemaeorum mercatoria, quoniam a Romanis cum 18 unciis aequiperata est, Atticam minam habuit $1\frac{1}{8}$ sive Atticas drachmas $112\frac{1}{2}$. Iam sumpta Atticae drachmae ratione ad Ptolemaicam 6 : 5 (§ 66 adn. 3) efficiuntur drachmae Ptolemaicae 135. Rursus igitur idem habes mercatoriae minae pondus. Quae rationes si verae sunt, non id quidem sequitur, ut hoc proprium antiquae minae Aegyptiae pondus fuerit, sed tantummodo, ut Ptolemaei hanc mercatoriae minae ad drachmas nummarias legitimam rationem esse iusserint.

1) Ut saepe fieri solet, facillima quaeque diu non inveniuntur. Sed tamen postquam mihi illud quod dixi in mentem venit, vidi iam Christium p. 85 s. de Ptolemaicis nummis in ea re explicanda cogitasse. Ceterum ego in his meam viam ingredi perrexi.

2) V. Mommsen. p. 40 s.

multisque Asiae minoris regionibus usitatum erat, secutus est. Quod qua de causa fecerit, hic non est disputandi locus: hoc autem quaeramus, nullane ratio Ptolemaici nummorum ponderis ad Atticum fuerit. Certe si rationes mensurarum et porrectarum et cubicarum a Ptolemaeis institutas comparamus, dubitari vix potest, quin nummarium etiam pondus ex Attica norma a Ptolemaeo I definitum sit. Age vero, Atticae drachmae V exactis calculis faciunt Ptolemaicas drachmas VI[3]: hanc habes simplicissimam et, ut mihi videtur, legitimam utriusque monetae rationem.

Iam satis constat hanc Ptolemaicam drachmam et in computandis nummis et in ponderationibus suam minam centenariam habuisse (§ 67); sed eam rem hoc loco non curo: illud potius quaero, Alexandrina mina quale pondus fuerit. Hic rursus nonnulla eaque gravissima nondum explanata sunt nec satis certis vestigiis insistimus; sed tamen, etsi demonstratio fieri non potest, temptanda est probabilis coniectura. Ptolemaica sive Tyria sive Asiatica drachma tertia pars fuit Asiatici illius stateris, cuius in pondus antiquitus omne argentum in Asia signatum est[4]. Ex eo statere primum centenaria ratione derivata est magna illa mina quam popularem Syrorum fuisse constat (§ 69), tum quinquagenaria ratione ex eodem orta est altera quaedam dimidio minor, quam Babyloniam Herodoto auctore vocare consuevimus[5]. Eadem autem est Alexandrina mina, de

3) Legitimum Atticae drachmae pondus est gramm. 4,366; haec quinquies ducta faciunt gramm. 21,83; horum sexta pars gr. 3,64: id legitimum pondus Ptolemaicae drachmae fuisse existimo. Idem, si vera est mea sententia, efficitur ex mina Alexandrina, quae cum 150 drachmas Ptolemaicas, Romano autem pondere 20 uncias habeat, fit drachma 3,64 gr. Quin etiam vetustissima Ptolemaicae drachmae aestimatio a Romanis facta plane idem prodit (v. § 71 adn. 3). Ad hoc legitimum quod statuo pondus ipsi Ptolemaici nummi proxime accedunt.

4) Mommsen p. 14—18 (Metrol. p. 269).

5) V. me eo loco quem § 65 adn. 2 citavi. Ne quis tamen hanc Herodoteam minam Babyloniam confundat cum illa quae ex ponderibus Nini inventis cognita est, hae

qua nunc agimus: hanc igitur drachmas Ptolemaicas CL habuisse necesse est.

Iam vide, quae meae sententiae, quatenus hic explicari potest, sit summa. Praeter antiquam minam, de qua supra diximus (§ 65), mercatorum frequentia etiam illam minam, quae ex Asiatico statere facta est, ab Aegyptiis receptam esse eamque maxime Alexandriae, in celebratissimo emporio, usitatam fuisse. Hinc Alexandrinam eam dictam esse. Pondus autem eius a Ptolemaeo primo ita definitum esse, ut aequaret drachmas Ptolemaicas CL, sive Atticas drachmas CXXV, sive Atticam minam unam et quadrantem[6]). Quod pondus postea Romanos tenuisse et cum suis XX unciis comparavisse.

Denique restat ut is locus quem initio e ponderum tabula attulimus explicetur. Iam apparet illas δραχμὰς ρν′ Ptolemaicas intellegi. Quid vero ἀλλαχοῦ ρνη′? Mihi non dubium est, quin hi sint Romani denarii eius ponderis quod post Neronem legitimum fuit[7]). Videtur igitur illo tempore legatus quidam, qui Aegypto praefuit, diligenter exacto librae Alexandrinae pondere edixisse, ne ea minus CLVIII denariis penderet. Quod quidem pondus, etsi duo denarii de summa XX unciarum desunt, tamen pro usu vulgari popularibusque rationibus satis accuratum fuit[8]).

---

duae sic inter se differunt: ex minore illa mina quam pondera Assyria ostendunt, facti sunt argentei Persici sive σίγλοι 90 (singuli gr. 5,6); tales autem argentei 100 fecerunt Babyloniam minam ab Herodoto commemoratam (conf. infra § 69 adn. 1).

6) Haec sunt gramm. 546. Item unciae 20 faciunt gr. 546.

7) Hic igitur locus post Neronem scriptus est, quod repugnare videtur cum nostra de aetate illius tabulae sententia (§ 40). Verum ita distinguendum videtur, summam tabulae totius ad aetatem ante Neronem pertinere, hunc autem locum postea additum esse. Nam unum quod relinquitur, totam tabulam post Neronem compositam esse, propterea statuere non licet, quia omnino ab eo denario qui est septima unciae pars ponderum et mensurarum fit aestimatio.

8) Denarii 158 Neroniani faciunt gramm. 539, quae

De propria Ptolemaeorum mina, quae postea Attica vocata est.

67 Adhuc in tabulis ponderum et mensurarum duas Aegyptias minas commemorari vidimus, quarum altera Ptolemaica appellatur, quod antiquissimum Aegyptiorum pondus fuisse suspicamur, altera Alexandrina, quae ex argenteo statere Asiatico deducta est habuitque Ptolemaicas drachmas CL. Age vero: nullane sua mina Ptolemaeos usos esse? quid, cum omni drachmae e Graecorum ratione suam minam centenariam convenisse necesse sit, illosne reges proprium drachmae pondus habuisse, minam non habuisse? Sed quid multa? exstant certissima eius quam dico minae documenta. Servantur Parisiis et Berolini complura Aegyptiorum pondera, ex quibus et ipsa Ptolemaica mina centenaria et variae eius partes a semisse ad drachmam dilucide cognoscantur[1]). Hinc iustam Ptolemaicam minam XIII uncias Romanas tantum non aequasse exploratum habemus.

Iam inter omnes et veteres auctores et eos qui nostra aetate de ponderibus scripserunt hoc constat, Atticam

---

admodum exiguo momento differunt a legitimo quod diximus Ptolemaeorum pondere (adn. 6).

1) Primus Saigey nonnulla ex his ponderibus protulit (*Métrologie* p. 53). Alia addidit Queipo, cuius e libro (I p. 188—193) ego hanc quae sequitur tabulam composui:

1	(Queipo p. 188): *caillou roulé à surface raboteuse, portant une inscription hiéroglyphique, Musée du Louvre,* pendit gramm.	352,16
2	(id p. 189): *petit poids, Musée du L.* n. 3113	176,75
3	(id p. 190): *poids en serpentine, marqué de trois points, Musée du L.* n. 3060	89,06
4	(Saigey p. 53): *poids en bronze,* ibidem . .	59,12
5	(id. ibid.): alterum ibidem	58,65
6	(Queipo p. 190): *petit poids en serpentine,* ibidem	29,48
7	(Saigey p. 53): *poids en bronze,* ibidem . . .	29,37
8	(Queipo p. 192, coll. p. 564): *cube d'un travail achevé, orné d'un filet d'argent incrusté sur toutes ses faces, et l'on voit sur l'une d'elles les charactères grecs gamma et alpha, c'est-à-dire 1 once,* ibidem	28,10
9	(id. p. 191): *petit poids en fer,* Berolini in museo Aegyptio	14,68
10	(id. p. 193): *poids en bronze, Musée du L.* n. 3031	14,23

drachmam a Romanis cum suo denario ita aequiperatam esse, ut et talentum Atticum VI milia denarium, non drachmarum, significaret et Graeci illorum temporum scriptores fere semper, ubi denarios intellegerent, δραχμάς dicerent. Omnino igitur in vulgaribus rationibus nullum inter haec discrimen faciebant[2]). Quibus autem in provinciis Romani imperatores edixerunt, ut Attica drachma denario aestimaretur, ibi ipsum denarium Atticae drachmae

---

11—13 (id. p. 189): *trois petits poids carrés, en bronze,* ibidem n. 3035. 3051. 3052, quae pendunt gr. 3,62. 3,57. 3,56.

Huic tabulae non dubito quin plurima ex aliis museis pondera addi possint; sed haec ipsa, quanti res momenti sit, declarant. Quod nunc pro rei gravitate satis explanare non possum. Sed tamen hoc commemoro nostrae tabulae pondera 1. 2. 9 exhibere ipsam minam Ptolemaicam eiusque semissem et semunciam. Exactum igitur eius minae pondus sub Romanis imperatoribus concludimus fuisse medium ex his = gr. 352,6, quae summa quam proxime cum drachma gr. 3,57 convenit, quod pondus Ptolemaei in signandis nummis secuti sunt (v. Mommsen. p. 40). Romano autem pondere eadem summa est unciarum 13 (tot enim unciae faciunt gr. 354,7). Cetera quae in hac tabula latent brevi oratione expediri non possunt. Tamen hoc certe manifestum esse videtur minam Ptolemaicam sub Romanorum imperio non in 100 drachmas, sed plane ad librae Romanae similitudinem divisam esse. Ergo, siquidem omnia haec pondera ad Romanam aetatem pertinent, pondus nostrae tabulae 3 habendum est pro quadrante sive tribus unciis, pondera 4 et 5 pro sextantibus; tum pondera 6. 7. 8 sunt unciae (ut expressis notis in pondere 8 scriptum exstat), 9 et 10 semunciae. Porro, si nostra ratio valet, semuncia habet 4 drachmas — et reperiuntur 4 puncta in pondere 9 (v. Queip. p. 191) — tota mina, quoniam librae instar dividitur, drachmas 96, non 100. Haec omnino satis probabilia sunt. Sed ne quis iam omnia inter se misceri posse existimet. Utique et mina Ptolemaica secernenda est a Romana libra et uncia Ptolemaica a Romana, quippe quae Romanum pondus aliquanto superent, et quae drachma ex unciali ratione pars 96ma Ptolemaicae minae fuit, ea diversa est non solum a Romano denario sed etiam a vetere Ptolemaica drachma, quae eiusdem minae pars fuit 100ma.

2) V. Metrol. p. 185 s.

locum, hoc est regiae Alexandreae, occupare voluerunt[3]). Porro cum Attici tetradrachmi pondus quaternos denarios manifesto exsuperaret eoque maiore argenti pretio tetradrachma essent, necessario factum est, ut ea loco mercis haberentur[4]). Minime vero haec Romanorum aestimatio ad exactum minae aut talenti Attici pondus pertinere potuit. Nam id nullum est pondus, quod ex nummis pretio imminutis suspensum sit. Quid, quod ipse denarius, cum primum Attica drachma a Romanis aestimata est, septima pars unciae, tum autem a Neronis temporibus octava fuit? Neutiquam ex incerto denarii pondere illud Attici talenti pondus repeti potest quod a scriptoribus aetatis imperatoriae saepius commemoratur. Nempe cum Attica drachma denario aequalis esse putaretur, denarius autem octava pars unciae esset, mina Attica habebat uncias XII S et talentum libras LXII S. At tamen verum Atticae minae pondus esse XVI unciarum ne illis quidem temporibus ignorabatur[5]). Ne multa, postquam Attica drachma cum denario aequiperata est, ipsum quidem Atticum pondus integrum mansit minimeque eius memoria oblitterata est; sed nomen Attici talenti Atticaeque minae post Neronem vulgo ad aliud pondus transferre coeperunt, P t o l e m a i c u m scilicet dico. Etenim cum Ptolemaicae drachmae pondus vix ab eo denario qui est octava pars unciae differret, mina Ptolemaica unciis XII S, talentum libris LXII S aestimata sunt. Haec igitur meae argumentationis est summa: Attici talenti pondus vulgari ratione non propterea ad libras LXII S redactum esse, quod Attica drachma denario aestimari solebat, sed Ptolemaicum istud talentum fuisse eique, quoniam et Ptolemaica et Attica drachma denario aequiperabatur, minus accurate Attici nomen impositum esse.

Restat ut illum Alexandrinum scriptorem, de quo infra disseremus (§ 99), gravissimum testem citemus. Qui ex-

---

3) V. Mommsen. p. 690 s.
4) Volus. Maec. distrib. § 45.
5) V. Galen. coll. cap. III, 1 (prol. § 51), IX, 1 (prol. § 62). Constat etiam Euboicum appellatum esse proprium Attici talenti pondus (v. Metrol. p. 143 adn. 11).

pressis verbis dicit (fr. 95, 2): τὸ Ἀττικὸν τάλαντον ἰϲοϲτάϲιον τῷ Πτολεμαϊκῷ καὶ Ἀντιοχικῷ καὶ ἰϲάριθμον ἐν πᾶϲι. Ptolemaicum igitur talentum quasi fundamentum subiicit eique Atticum aequale esse significat.

Denique ad id unde digressa est oratio mea revertitur. Fuit in Aegypto Ptolemaica mina C drachmarum Ptolemaicarum, quam intactam Romani reliquerunt, nisi quod unciali ratione, ut videtur, eam dividebant. Praeterea autem alia minus accurata minae et talenti aestimatio obtinuit, ex qua drachma cum denario aequiperata talentum ad libras LXII S redactum est, idque, sicut demonstravimus, Atticum appellatum.

De talento Tyrio, Antiochensi, Hebraico.

Idem ille Alexandrinus scriptor quem modo citavimus 68
Ptolemaico talento aequale fuisse docet Antiochense et Tyrium. Rectissime haec quidem; nam et Tyrii antiquitus eodem quo postea Ptolemaei nummorum pondere usi erant[1]) et Seleucidae Syriae reges, qui Antiochiam regni sedem habuerunt, etsi ipsi ad Atticam normam nummos signabant, tamen alterum vetustum et populare ponderis genus non expulerunt. Tum sub Augusti imperio cum novum nummos signandi ius Antiochensibus permitteretur, hi non Atticam normam, sed Tyrium sive Ptolemaicum pondus, quippe quod Romano denario proximum esset, sequi iussi sunt[2]). Hinc Ἀντιοχικόν id talentum appellatum atque e denario libris LXII S aestimatum.

Denique quarto loco illud talentum afferendum est quod cum Epiphanius (fr. 82, 34. 37) libras Romanas CXXV habuisse scribat, apparet id et Ptolemaico et Tyrio et Antiochensi talento duplo maius fuisse. Est hoc Hebraeorum, qui et antiquitus idem ac Phoenices pondus habuerunt, et cum primum nummos signare coeperunt, ad Tyriorum tetradrachmorum similitudinem illos fecerunt siclos Israelis quos dicebant[3]). Sicli autem vocabulum cum staterem sive

---

1) V. Mommsen. p. 35 s. et Queiponem I p. 313 s., III p. 30 ss.
2) V. Mommsen. p. 715 s.
3) V. Boeckh. p. 67, Queip. I p. 94 ss., Levy, *Ge-*

didrachmum significet, Hebraicum talentum constat IIII milia siclorum habuisse Tyrioque sive Ptolemaico talento altero tanto maius fuisse. Atque exstat eiusmodi pondus admodum memorabile, quod Montfauconus descripsit[4]), ubi cum inscriptum sit PONDO. CXXV. TALENTVM SICLORVM III, habes ipsum Hebraicum talentum eiusque ad Romanum denarium aestimationem. Sed ut iustum Ptolemaicae drachmae pondus paullo maius fuit eo denario qui est unciae octava pars, cuius talentum facit libras LXII S, ita exactum Hebraici talenti pondus illam aestimationem a Romanis factam superavit. Quid, quod Iosephus idem Hebraeorum talentum C Atticas minas, hoc est CXXXIII libras Romanas, habuisse significat, et, quod ad idem fere redit, singulis minis libras II S tribuit[5])? Hinc olim exactum et legitimum Hebraici talenti pondus prorsus ad Ptolemaicam rationem accomodatum fuisse videtur[6]); verum Romani, cum omnia illorum talentorum genera e denario suo aestimarent, post Neronis aetatem etiam Hebraicum talentum ad libras CXXV redegerunt.

De talento Antiochensi populari alteroque lignario.

69 Hac longiore quaestione de variis et Aegypti et Asiae ponderibus instituta commodissimum videtur, ut res quam brevissime absolvatur, statim quaecunque praeterea scriptores veteres de eo argumento tradunt hic proponere.

---

schichte der jüd. Münzen (Breslau 1862) p. 40 ss. coll. p. 155 s.

4) Antiquité expliquée par Montfaucon vol. III p. 169 pl. XCIV.

5) Haec egregie explanata sunt a Boeckhio p. 52.

6) Si verum est quod supra statuimus (§ 66 adn. 3) Ptolemaicas drachmas 6 exacta ratione fecisse Atticas 5, sique iustum Hebraicum talentum duplo Ptolemaico aequale fuisse recte existimamus, sequitur, ut Hebraica mina Atticas pendat minas 1⅔ (sive libras 2⅞, ubi Iosephus minus accurate 2½); eademque ratione talento Hebraico conveniunt minae Atticae 100. Fuit igitur olim iustum Hebraici talenti pondus kilogr. 43,6, minae gr. 725. Haec postea Romani imminuerunt, cum talentum facerent kilogr. 41, minam gr. 682. Ceterum commemoro idem talentum inter Herculanensia pondera exstare (§ 61 adn. 3).

Primum scriptor fragmenti de talentis (fr. 95,3) praeter Ἀντιοχικόν talentum, quod eodem pondere quo Ptolemaicum fuisse scribit, aliud quoddam commemorat his verbis: οἶδα δὲ καὶ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντον ἕτερον, ὃ μνᾶς μὲν ἰδίας ἔχει ξ', ἑξαπλάσιον δὲ σχεδὸν τῷ τοῦ νομίσματος ἀριθμῷ. Hic ὁ τοῦ νομίσματος ἀριθμός illud talentum e denario factum significat, quod ipse scriptor Atticum antea appellavit et Ptolemaico aequale esse dixit. Inde lignario talento Antiochensi, quippe quod sexies tantum sit, conveniunt librae CCCLXXV, ut in eodem fragmento infra (7), sive is locus ab eodem auctore sive a recentiore quopiam scriptus est, recte calculis e denarii ratione subductis legimus.

Tamen ne iam verum et genuinum lignarii talenti pondus invenisse nobis videamur. Etenim quo id talentum quod e denarii ratione computatur levius est iusto Ptolemaico talento (§ 67), eo plus etiam interest, utro ex pondere lignarium talentum derivemus. Iam ex ponderibus quibusdam in Syria nuper repertis cognitum habemus et Antiochiae et aliis Syriae locis δημοσίαν, i. e. popularem quandam minam in usu fuisse, quae Herodoteam minam Babyloniam altero tanto superaret[1]). Hanc centenaria ra-

---

1) Ea quae dixi pondera descripsit Longperrier in Annal. Instit. arch. vol. XIX (1847) p. 340 ss. Sunt autem haec:

1. Pondus plumbeum in Syria inventum, inscriptum praeter alia verbis ΔΗΜΟΣΙΑ ΜΝΑ, factum anno 57 a. Chr. n. (*une petite portion du métal a été enlevée par une fracture)*, pendit gr. 1068,20

2. Pondus aeneum ibidem inventum, inscriptum praeter alia verbis ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΗΜΙΜΝΑΙΟΝ, factum secundo anno post Actiacum proelium (29 a. Chr. n.), dimidia pars prioris, pendit gr. 535,15

3. Pondus plumbeum Berytense, quarta pars minae, pendit gr. 267,80.

Hinc efficitur pondus popularis Syrorum minae non inferius fuisse gr. 1070. Quomodo autem haec mina orta esse videtur? In ruinis Nini, ut supra commemoravimus (§ 65 adn. 2), inventa sunt varia pondera, unde duas in Assyria minas fuisse cognoscitur, alteram maiorem gr. 1020, alteram minorem sive dimidiam gr. 510. Iam

tione constat derivatam esse ex Asiatico statere; eiusdem autem minae tertia pars fuit Ptolemaica[2]). Atqui si recte statuimus non tam e denario Romano quam Ptolemaica sive Tyria drachma lignarium talentum definiendum esse, sequitur, ut eius talenti minam duplo maiorem populari Syrorum mina fuisse existimemus[3]).

De Alexandrino talento lignario.

70 Breviter dicam de Alexandrino talento lignario, quod auctor de talentis (fr. 95, 3) sic explicat: τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὸν (τάλαντον) τῷ πέμπτῳ διαφέρει πρὸς τὸ προειρημένον ἐπιχώριον περιττεῦον. Hic cum τὸ προειρημένον ἐπιχώριον intellegatur Ptolemaicum talentum, lignarium talentum aestimatur minis Ptolemaicis

---

nonagenaria ratione e maiore mina factus est argenteus stater Asiaticus gr. 11,3, e minore siclus Persarum sive daricus argenteus gr. 5,66 (v. Mommsen. eo loco quem § 65 adn. 2 citavi). Porro centenaria ratione primum e siclo facta est mina Babylonia quam Herodotus commemorat, unde postea orta est mina Alexandrina (§ 66), tum ex Asiatico statere popularis Syrorum mina. Hanc tamen, cum exacta ratione gr. 1130 habere deberet, posteriore aetate paullo leviorem (gr. 1070) factam esse ex ipsis ponderibus quae attuli cognoscitur. — Praeterea non omittendum videtur Babyloniam minam etiam a Chiis receptam fuisse. Nam ab eodem Longperriero (p. 334) duo Chiorum pondera descripta sunt, alterum inscriptum ΔΥΟ ΜΝΑΑ[Ι], alterum ΜΝΑ, quorum prius gr. 1124,10, alterum 547 pendit, quae proxime conveniunt cum centenario pondere sicli (gr. 5,6).

2) Ptolemaicam drachmam tertiam partem Asiatici stateris fuisse ipsa nummorum pondera demonstrant. Itaque non casu ac fortuito, sed necessaria ratione Ptolemaica mina fuit tertia pars illius Syriae. Recte igitur lignarium talentum, quod auctor de talentis e denario, hoc est ex Ptolemaico pondere, definit, a nobis cum populari Syriae talento comparatur.

3) Hinc eius talenti lignarii haec pondera efficiuntur: primum e iusto Syriae minae pondere, derivato ab Assyria mina, kilogr. 135,9, tum ex ipsis ponderibus in Syria inventis kilogr. 128,4 denique ex Romanorum aestimatione, qui id ad 375 libras redegerunt, kilogr. 122,8.

LXXII, eiusque mina unciis Romanis XV[1]). Haec ipsa mina in tabula hippiatrica (cap. XII) reperitur: ἡ μνᾶ ἔχει Ϝ ιε΄.

De vetustissima Ptolemaicae drachmae aestimatione a Romanis facta.

Monet me is locus quem statim attuli, ut alia de re 71
gravissima commemorem. Idem enim auctor minam ὁλκὰς ριβ΄ S habere dicit et continuo addit ἡ λίτρα ἔχει ὁλκὰς ϙ΄. Haec quamvis mira videantur, facillime tamen illustrantur[2]). Etenim cum eidem minae tribuantur et unciae XV et drachmae CXII S, efficitur, ut eiusmodi drachmas uncia habeat VII S, libra XC. Item Galenus eo loco ubi de drachmarum varietate agit (fr. 44) plurimos dicit unciae drachmas VII S tribuere. Iam vero memoria repetamus id quod totiens diximus, Ptolemaicam drachmam a Romanis cum eo denario qui est unciae octava pars aequiperatam esse. Sed Neronis demum aetate ad id pondus denarius redactus est; haec ipsa igitur aestimatio neutiquam ad id tempus pertinere potest quo primum provincia facta est Aegyptus. Atqui vetustiori denario tum drachma aequiperata est? Minime; nam cum is denarius septima pars unciae esset, Ptolemaica autem drachma manifesto esset levior, fieri non potuit, ut Romani externum pondus idque levius cum denarii sui maiore pondere miscerent. Immo exacta ratione calculos subducamus. Ex ipsis ponderum monumentis cognovimus, quanta sub Romanorum imperio Ptolemaica mina fuerit (§ 67). Cuius drachmam sive centesimam partem si cum uncia comparamus, quot drachmae in unciam incurrunt? Utique septem cum semisse[3]), per-

---

1) Mina Ptolemaica ex Romanorum ratione, quam auctor de talentis sequitur, est unciarum 12½; adde his quintam partem: fiunt unciae 15. Vide Christ. p. 82.

2) Rectam eius rei cognoscendae viam monstravit Christ. p. 82 s. 84 s.

3) Pondera ipsa, ut demonstratum est (§ 67 adn. 1), produnt minam gr. 352,6, drachmam gr. 3,53. Hanc drachmam compara cum uncia Romana gr. 27,29: efficitur, ut drachmae 7,74 incurrant in unciam. At id quod dixi drachmae pondus paullo levius fuit. Divide unciam in

inde atque Galenus et auctor ille quem initio citavimus tradunt. Hanc igitur vetustissimam Ptolemaicae drachmae aestimationem esse arbitramur eamque tum a Romanis factam esse, cum primum Aegyptum in provinciae formam redegerunt et pondera illa de quibus supra diximus (§ 67) facienda curaverunt.

Ne quis tamen ea quae dixi ad nummorum pretia pertinere existimet. Haec enim omnino, ut auctor de talentis dilucide explanat (fr. 95, 2) sub aliam legem cadunt.

De statere qui in his tabulis reperitur.

72 Quoniam accuratiore de Ptolemaicis et ponderibus et nummis disputatione abstinere non potui, hoc ipso loco adiungenda est eius stateris memoria qui et in fragmento de talentis et aliis locis affertur. De quo Alexandrinus ille scriptor ita exponit, ut eum necessariam quasi talenti partem faciat: πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ξ′, ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κε′, ὁ δὲ στατὴρ δραχμάς, αἵ εἰσιν ὁλκαί, δ′. Iam cum idem scriptor, quippe qui Alexandrinus sit, omnino Ptolemaicas et ponderum et nummorum rationes sequatur, hunc quoque staterem inter Ptolemaicos nummos referendum esse neminem negaturum esse arbitror. Accedit vero aliud momentum gravissimum. Memineris, quaeso, imperatores Romani quam rei nummariae rationem toto imperio instituerint. Etsi nonnullis civitatibus ius nummos signandi aliquamdiu relictum est, tamen ea licentia quam angustissimis finibus circumscribebatur omninoque Romanorum et aurei et argentei nummi in omnibus provinciis principatum quasi tenebant. Denique Marcus Aurelius edixit, ne ulla in provinciis civitas nummos signaret. Verum tamen unam excepit Aegyptum, quae singulari loco inter omnes provincias semper habebatur[1]). Ibi inde a Tiberii temporibus tetradrachma aenea admixto argento signabantur, quorum pondus vetustis Ptolemaicis tetra-

---

partes $7\frac{1}{2}$: fiunt gr. 3,64. Hoc habes legitimum Ptolemaicae drachmae pondus, quod ipsum supra longe alia ratione invenimus (§ 66 adn. 3).

1) V. Mommsen. p. 728.

drachmis simile erat [2]). Ea in Cleopatrae tabula (X, 14, item XI, 11) proprio nomine τετράδραχμα appellantur denariisque Romanis IV aequiperantur. Quod autem eadem στατῆρες nuncupantur [3]), id ad Hebraeorum hominum disciplinam et studia, quae Alexandriae floruerunt, revocandum videtur. Nam qui Ptolemaeorum nummus Graeco more τετράδραχμον vocabatur, eum *shekel* sive σίκλον Hebraeos pro sua consuetudine dicere solitos esse satis constat. Eius autem vocis Graeca interpretatio est στατήρ.

Quid, quod ipsum σίκλου vocabulum et in lapide illo qui talentum Hebraicum pendit et in his tabulis exstat [4])? Utique haec est propria vocis significatio; quamquam postea Sacrae scripturae interpretes dimidium staterem σίκλον appellare consueverunt (fr. 82, 40).

De medimno Ptolemaico eiusque partibus.

Postquam ad Cleopatrae tabulam aliasque explicandas 73 de ponderibus et nummis Aegyptiorum copiosius disseruimus, etiam de medimno Ptolemaico, priusquam ad ipsam tabulam transeamus, breviter commemorandum videtur. Cuius mensurae qui modus fuerit, supra cum satis demonstratum sit (§ 39), hic tantummodo de partibus eius agitur. Sed ne in ea quidem re, postquam Boeckhius luculenter omnia explanavit [1]), ulla difficultas relinquitur. Etenim in cap. XV Galeneae collectionis accurata Ptolemaici medimni divisio exstat, cui si artabam addimus [2]), hanc habemus omnium mensurarum tabulam:

---

2) Ibid. p. 723 s.; conf. infra § 99.

3) Cap. X, 14. XI, 11. VII, 7 (ubi ἀσσάρια δύο quattuor denarios significant: conf. supra § 57), VIII, 15 (ubi idem pondus tribus stagiis Constantinianis expressum est: vide § 58), Epiphanius (fr. 82, 39) al.

4) V. supra § 68 et Gal. cap. VIII, 17. XII 13.

1) V. *M. U.* p. 202.

2) V. fragm. Περὶ μέτρων (81, 5). Praeterea inter Aegyptias mensuras in tabula Cleopatrae (60, 23) ἴνιον affertur eique modus sextarii Romani tribuitur. Quod ego hoc loco cautius omittendum esse duxi, quoniam id a Ptolemaeis receptum esse non satis constat. Omnino autem, quid de hac mensura statuendum sit, nondum liquet. V. Boeckh. p. 244.

μέδιμνος	1				
ἀρτάβη	2	1			
ἡμίεκτον	12	6	1		
χοῦς	24	12	2	1	
χοῖνιξ	96	48	8	4	1
κοτύλη	288	144	24	12	3.

Quae facile ita distinguuntur, ut χοῦς tantum liquorum, μέδιμνος et ἡμίεκτον et χοῖνιξ modo frumentorum esse mensurae, ἀρτάβη et κοτύλη ad utrumque genus pertinere dicantur.

Ad Atticam autem rationem ea sic conveniunt: κοτύλη et χοῦς eiusdem modi sunt atque Atticae mensurae; ἀρτάβη aequalis est metretae; χοῖνιξ autem, quippe quae III, non IV cotylas habeat, Attica choenice minor est quadrante, eademque de causa congii est quarta, non ut apud Atticos, tertia pars. Denique μέδιμνος et ἡμίεκτον iisdem Atticis mensuris sesqui maiora sunt.

Haec est mensurarum ratio a Ptolemaeis instituta. Quam quomodo Romani immutaverint, supra demonstravimus (§ 39). Modii autem satorii usus, de quo suo loco diximus (§ 25) deinceps ad posteriora tempora pertinet.

Non omitto hoc loco spem meam quandam expromere fore ut aliquando Persarum mensurae frumentariae, quae ab aliis aliter definiuntur[3]), comparatis Aegyptiis mensuris explicentur. Sed nobis nunc in eam rem inquirere non vacat.

De metreta Antiochensi sive Syrio.

74 Aliquantum etiam ad id argumentum conferre posse suspicor Antiochensis amphorae modum, cui tres auctores de mensuris sextarios Romanos CXX tribuunt. Primum appello scriptorem fragmenti Περὶ μέτρων (fr. 81, 2): ὁ δὲ Ἀντιοχικὸς μετρητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐστι διπλάσιος καὶ ϛ. In amphoram Romanam — nam is est Ἰταλικὸς μετρητής — cum XLVIII sextarii incurrant, Antiochensi metretae sextarii conveniunt CXX. Idem autem in Galeneo cap. VII (25) et in Cleopatrae tabula (30) legimus, ubi eadem mensura ὁ κατὰ Σύρους μετρητής vocatur. Qui

3) V. Metrol. p. 275. Queiponiana (I p. 358 ss.) probare non potui.

quod a Cleopatra ξέϲταϲ ϛ´ habere dicitur, sextantes ipsius Syriae amphorae intelleguntur, non sextarii Romani.

De ponderum expositione secundum Cleopatrae tabulam.

Tandem aliquando via ab omnibus partibus quasi pate- 75
facta et munita ad id quod ab initio propositum fuit revertimur. In Cleopatrae tabula primum de ponderibus ita agitur, ut initio a mina facto omnium minorum ponderum rationes, similiter ac mensurarum in tabula Heroniana VII, adscribantur.

Minae tres afferuntur, primum ἡ μνᾶ per se: haec est propria Atticorum mina, qua medici utebantur (§ 51); tum ἡ Ἀττικὴ μνᾶ unciarum XII S est Ptolemaica (§ 67); denique ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶ unciarum XVIII quid sit, supra accurate explanavimus (§ 65).

Tum librae partes οὐγγία, δραχμή sive Ἰταλικὸν δηνάριον, γράμμα, ὀβολόϲ, κεράτιον prorsus ex Romana ratione (§ 51) enumerantur. His autem adduntur θέρμοϲ, tertia pars scripuli, et ex Attica ratione χαλκοῦϲ, octava oboli pars. Inde haec Cleopatranae tabulae forma conficitur:

μνᾶ ὄνομα σταθμοῦ	1									
Ἀττικὴ μνᾶ	—	1								
Πτολεμαϊκὴ μνᾶ	—	—	1							
λίτρα	—	—	—	1						
οὐγγία	16	12½	18	12	1					
δραχμή	128	100	144	96	8	1				
γράμμα	384	300	432	288	24	3	1			
ὀβολόϲ	768	600	864	576	48	6	2	1		
θέρμοϲ	1152	900	1296	864	72	9	3	1½	1	
κεράτιον	2304	1800	2592	1728	144	18	6	3	2	1
χαλκοῦϲ	6144	4800	6912	4608	384	48	16	8	5⅓	2⅔

Praeterea afferuntur ἡμιώβολον, dimidia oboli pars (9), στατήρ sive τετράδραχμον (14), Ptolemaicum scilicet (prol. § 72). Tum nummi aenei, qui a Romanis imperatoribus signari solebant (§ 59) extr.), hunc in modum explicantur:

unciam vocari τετράσσαρον Ἰταλικόν (3),
διπούντιον, i. e. dupondium, IV drachmas pendere (15),
ἀσσάριον habere II drachmas (18).

Admodum memorabile hoc videtur, quod Atticum hemiobolum ἑτέρου ἡμιωβόλου τέσσαρα πέμπτα habere dicitur (11). Sed ea res quid significet, in promptu est dicere. Nam cum ἡ Ἀττικὴ μνᾶ Ptolemaica illa quae e denario Romano aestimata est intellegatur (§ 67 extr.), etiam Ἀττικὸν ἡμιώβολον eadem ratione accipiendum est. Ἕτερον autem esse proprie Atticum dilucide perspicitur ex proximae tabulae initio (XI, 1): ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει ϝ ιβ΄ ϛ, ἡ δὲ ἑτέρα ϝ ιϛ΄. Inde iam efficitur, ut id hemiobolum quod Ἀττικὸν dicitur alterius habeat quattuor fere quintas partes[1]). Idem autem expressit scriptor alterius collectionis Cleopatranae (fr. 79, 2) his verbis: ὁ χαλκοῦς δὲ ε΄΄ Ἀττικοῦ ἡμιωβολίου.

Quoniam dubitari nequit, quin et Ἀττικὴ μνᾶ et Ἀττικὸν ἡμιώβολον in hac tabula plane ad denarii rationem spectent, porro efficitur drachma etiam illa Attica, cuius sexta pars Aegyptia drachma esse dicitur (6), ipsum denarium significari. Iam compertum habemus drachmam Ptolemaicam inde a Tiberio imperatore quarta denarii parte aestimatam esse (§ 72. 99). Quid vero ex hoc loco colligimus? Nimirum, id quod gravissimum est., posteriore aetate eandem Ptolemaicam drachmam, quae quidem ab hoc auctore Αἰγυπτιακή vocatur, ad sextam denarii partem redactam esse[2]). Tum igitur non C Aegyptiae drachmae, sed CL demum, aurei Romani pretium aequabant.

---

1) Conf. Christ. p. 62 s. Exacta ratio haec est: Vera Attica mina habet uncias 16, et ea quae Ἀττική dicitur uncias 12½; ergo prioris minae hemiobola 25 faciunt alterius hemiobola 32. Pro quibus scriptor tabulae minus accurate 4 et 5 computavit.

2) Non me fugit scriptorem tabulae addere ἄγουσα

De mensuris eiusdem tabulae.

Primum a contextu tabulae quattuor exiguae mensurae 76
separandae sunt, quae nihil ad reliquas pertinent. Alienis locis inter media pondera interserta sunt βασιλικὸν κάρυον (16) et χήμη ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρά (17), quae post κοχλιάριον (19) collocari debebant. Atque etiam κοχλιάριον propterea ab iis quae sequuntur alienum esse videtur, quod id solum pondere, non mensurae ratione definitur. Haec igitur separatim ponamus[1]:

κοχλιάριον ἔχει < α'
χήμη ἡ μικρὰ ἔχει < β'
χήμη ἡ μεγάλη ἔχει < γ'
τὸ βασιλικὸν κάρυον ἔχει < δ'

Deinceps genuina mensurarum tabula sequitur (20—28), ubi primum κύαθος, κοτύλη sive τρυβλίον, ξέστης sive ἴνιον vulgari ratione definiuntur; tum minus usitatae, ut videtur, mensurae adduntur ὀξύβαφον sive κόγχη ἡ μεγάλη, ἡ ἐλάττων κόγχη, μύστρον τὸ μέγα, τὸ μικρότερον (μύστρον); denique χοῦς et χοῖνιξ explicantur. Quarum mensurarum summam habes hanc:

χοῦς	1					
χοῖνιξ	4	1				
ξέστης, ἴνιον	6	—	1			
κοτύλη, τρυβλίον	12	3	2	1		
ὀξύβαφον, μεγάλη κόγχη	—	—	—	4	1	
κύαθος	—	—	—	6	1½	1
ἐλάττων κόγχη	—	—	—	(12)	—	2
μέγα μύστρον	—	—	—	16	—	—
μικρότερον μύστρον	—	—	—	22	—	—

ὀβολὸν α'. At hoc nihil est, nam ea drachma pretio, non pondere, est sexta denarii pars. Atque aliis etiam locis ἄγειν et ἔχειν a posterioribus scriptoribus inter se confusa sunt vide: fr. 65, 4.

1) Ad ea argumenta gravissimum illud accedit, quod in altera tabula Cleopatrana extrema est cochlearis men-

Aegyptias has mensuras esse et e verbis: καλεῖται παρὰ Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἴνιον, et e choenicis modo cognoscitur. Quibus de rebus supra diximus (§ 73).

Consulto adhuc omisi de ponderibus commemorare. Etenim non solum mutuae mensurarum inter se rationes definiuntur, sed etiam, quot quibusque unciae et drachmae aliaque minora pondera conveniant, diligenter perscriptum est. Haec omnia ad illam medicorum aestimationem revocanda sunt, ex qua cotylae LX drachmae tribuuntur (§ 43. 45).

Restat tertia particula tabulae mensurarum (29—31), ubi et georgicae quaedam mensurae, de quibus continuo separatim dicemus, et Syrius metretes (supra § 74) explicantur. Denique ab alio grammatico quaedam de cotyla minoribusque mensuris adscripta sunt, quae, nisi quod τρυβλίον oxybapho aequale esse dicitur, non differunt a prioribus.

De georgicis mensuris.

77 Singulare quoddam mensurarum genus illud est quod scriptor tabulae Cleopatranae ἐν τοῖς γεωργικοῖς se invenisse tradit (29). Quibus verbis utrum librum quendam georgicorum an omnino rem rusticam agricolarumque usum significet, non satis liquet; at hoc dubitari non posse videtur, quin ad Aegyptum eae mensurae pertineant. Quas nos iam georgicas breviter appellemus.

In his κοτύλη sesqui maior est Attica cotyle, quippe quae sextarii sit dodrans, non semis[1]. Reliqua sic definiuntur:

κοτύλη	1	
ξέστης	1⅓	1
χοῦς	12	9
ἀμφορεύς	48	36
μετρητής	96	72
μέδιμνος	136	102.

---

sura. Ergo etiam huius prioris tabulae secunda pars post eum ipsum locum incipit.

1) In ipsa Cleopatrae tabula vitiose legitur εὗρον τὴν κοτύλην τρίτον ἢ τέταρτον ξέστου, nam in omni re-

Ἀμφορεύς, μετρητής, μέδιμνος eodem modo in secunda mensurarum tabula explicantur.

En miram habes mensurarum rationem, ad quam illustrandam haec in praesentia afferri posse arbitror. Μετρητής est Aegyptia artaba vetustior, aequalis Attico metretae (§ 39. 73), ἀμφορεύς autem qui dicitur est dimidia illius pars. Tum χοῦς perinde atque Atticus et Ptolemaicus XII cotylas habet, sed cum hae georgicae cotylae maiores sint, ipse etiam congius vulgarem congium dimidia parte exsuperat. Denique medimni mensura, nisi fallor ad iugerum Romanum ita accommodata est, ut, cum sex fere modii sive singuli Attici medimni in iugero seri solerent[2]), hic agricolarum medimnus sex sextariis Atticae mensurae modum exsuperaret.

De altera tabula Cleopatrana (cap. XI).

Sequitur hanc quam modo explanavimus Cleopatrae 78
tabulam altera simillima, quae nihil nisi primam prioris tabulae partem (1—19) hic illic in brevius contractam continet, ceteroquin nulla in re ab ea differt. Nam quod vulgo nonnulli loci minus recte legebantur, eam non tam scriptoris quam librariorum culpam esse iamdudum demonstraverat Neander, qui nonnulla rectius edidit quam posteriores[3]). Unum autem excipio in quo ipse scriptor erravisse videtur, quod siliquae duos chalcos et duas quintas (non tertias) partes tribuit; sed idem adscripsit altera manus in priore tabula Cleopatrana.

De tabula hippiatrica (cap. XII).

Tabula Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἱππιατρικῶν, 79
quamvis brevis sit, tamen e tribus diversis partibus com-

---

liqua tabula ea ratio valet, ut terni sextarii faciant cotylas quaternas. Apparet igitur vulgatam scripturam corruptam esse ex γ′ δ″, h. e. τρία τέταρτα.

2) V. supra § 25 adn. 4.

3) Initio ⸓, quod nuper Christius addidit, iam habet Neander. Eundem secuti sumus in edendis § 7 (ubi ϵ′ brevior numerus est pro $5\frac{1}{3}$) et 14.

posita est. In prima parte brevem ponderum expositionem sequitur cotylae minorumque mensurarum descriptio (1—10). Idem secundae partis (11—15) argumentum est, nisi quod omnia in brevius contracta sunt. Denique in tertia parte (16—18) mina quaedam XV unciarum et δηνάριον IV scripulorum afferuntur.

Primum uncia secundum legitimam rationem in VIII drachmas, drachma in III scripula sive VI obolos dividuntur. His praemissis κοτύλη reliquaeque mensurae et pondere et mutuis inter se rationibus definiuntur. Quarum hanc habes plenam tabulam:

κοτύλη	1			
ὀξύβαφον	2	1		
κύαθος	6	3	1	
μύστρον	24	12	4	1
κοχλιάριον	48	24	8	2

Vides haec plane cum ea expositione quae in secunda tabula exstat (prol. § 59) convenire, eoque esse praestantiora, quod et unum μύστρον invenitur et siclum omissum est. Eandem minorum mensurarum tabulam etiam auctor Περὶ μέτρων exhibet (§ 86).

Ponderum autem ratio a cotyla XII unciarum derivatur. Quid hoc? Vini habet cotyla uncias X, olei IX: ergone haec veterinariorum cotyla maior fuit quam vulgaris mensura? Ego vero, si de lege quaeris veraque norma, nego; si usum spectas, concedo. Nam primum de legitimo eius mensurae modo sic concludo. In secunda ponderum et mensurarum tabula eadem cotylae divisio atque in hac hippiatrica reperitur: ergo huius cotylae modus idem atque illius. Iam illam cotylam semissem sextarii, h. e. legitimam Romanorum mensuram esse e reliqua tabula efficitur: igitur huic quoque veterinariorum cotylae eundem modum tribui necesse est.

Attamen per usum illorum medicorum aliam praeterea aestimationem obtinuisse ex hac ipsa tabula cognoscimus. Supra de metricis unciis demonstravimus quas cotyla habebat XII (§ 46). Eae quidem hic stathmicae

factae sunt[1]) atque ita et cotylae et reliquarum mensurarum modus quinta parte est auctus.

Inde etiam locus secundae tabulae quem supra emendavimus egregie illustratur. Etenim quod in libris invenitur: τὸ κοχλιάριον δηνάριον ἤτοι στάγιον ἥμισυ propterea corruptum esse apparet, quod ex ipsa eiusdem tabulae ratione cochleari stagium unum cum quadrante convenit[2]). Nos autem ratione subducta e cotyla XII unciarum illic στάγιον ἓν ἥμισυ scripsimus, quod quidem prorsus congruit cum hac hippiatrica tabula, ubi VI scripula cochleari tribuuntur. Ne multa, etiam in secunda tabula, etsi reliquae mensurae e legitima Romanorum ratione definitae sunt, tamen cochlear perinde atque in hippiatrica tabula ad cotylam XII unciarum revocatum est.

Secunda huius tabulae pars, ut iam significavimus, e priore in brevius contracta est, nec quidquam ad eam adnotandum, nisi quod post γράμμα (12) semissis nota vulgo omissa est, et inter pondera σίκλον affertur (§ 72 extr.).

Minam quae in tertia parte explicatur ad lignarium talentum Alexandrinum pertinere supra demonstratum est (§ 70), eodemque loco de libra XC holcarum diximus (§ 71). Denique δηνάριον IV scripulorum est exagium Constantinianum (§ 58), cuius in reliqua tabula nulla fit mentio.

De octava mensurarum tabula (cap. XIII).

Tabula Περὶ μέτρων ὑγρῶν quam nos octavo loco 80
numeramus[3]) ex eodem fonte quo prima expositio de men-

1) Ne quis in hac tabula metricas uncias intellegi posse existimet, meminerit cochleari tribui scripula 6, unde fit cotyla unciarum 12, stathmicarum scilicet. Accedit omnium reliquarum tabularum similitudo, in quibus ubique stathmicae unciae inveniuntur.

2) V. supra § 59 adn. 1.

3) Quartam tabulam (prol. § 61) sequuntur Cleopatranae duae et una hippiatrica. Inde haec περὶ μέτρων ὑγρῶν octavum locum obtinet.

suris liquorum derivata est[4]). Pariter hic atque illic ab Italica amphora ad parvum mystrum mensurae describuntur. Sed in hac tabula nonnulla recte omittuntur quae in illa aut alieno loco aut perperam addita sunt. Nam primum κοχλιάριον quod aequale sit cotylae quam maxime suspectum videtur, quoniam et ipsum cochlearis vocabulum et reliquarum tabularum auctoritas eam exiguam cotylae partem, minimam mensuram, esse demonstrat. Ergo id ex illa tabula eiiciendum esse duximus. Tum ibidem sextarii et cotylae pondera non suo loco afferri et ex hac tabula et iis verbis quae illic paullo post sequuntur: εἰ δὲ βούλοιο καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων pro certo cognoscitur; quapropter nos totum illum locum seclusimus.

Quae in prima expositione (IV, 9—13) in universum de ponderibus liquorum traduntur, ea hic omissa sunt, sed tabula illa qua pondera singillatim describuntur (IV, 14) hic eodem plane modo repetita est[5]).

De tabula Dioscoridea (cap. XIV).

81 Nona huius collectionis tabula Dioscoridis nomine inscripta est, quamquam non magis verum eum auctorem esse apparet quam aliarum Galenum aut Cleopatram[1]). Ceterum singularis praestantia huic tabulae propterea tribuenda est, quod ea pure atque integre Romanas ponderum et mensurarum rationes exhibet.

Initio scriptor tabulam suam, quam summa cura ac diligentia compositam esse dicit, amico cuidam dedicat se-

---

4) Huius tabulae § 1—7 congruunt cum cap. IV, 1—8, et haec § 8 cum illa § 14. Conf. etiam prol. § 52.

5) Nonnullis locis appellatio ponderum differt, sed res ad idem redit. Ut in illa tabula oxybaphum vini unciis 2 scrip. 12, in hac drachmis 20 definitur, quae sono, non re differunt.

1) Conf. ea quae ego e Dioscoride excerpta supra (§ 44) proposui. Primum κεράτιον et χαλκοῦν apud illum non inveni. Tum neque ἡμίναν neque ἡμικόγγιον neque κόγγιον legi. Denique minima mensura apud Dioscoridem est κοχλιάριον, in hac tabula χήμη. Sed tamen nonnulla in hac tabula cognata esse Dioscorideis minime nego.

que a minimo pondere usque ad minam omnia persecuturum esse profitetur. Prima igitur huius tabulae pars (1—8) per se stat; quam excipit altera pars Περὶ μέτρων ὑγρῶν (9—39), cuius in praefatione nulla mentio fit.

In ponderibus χαλκοῦς cum siliqua aequiperatur, quod etsi novum et inauditum nobis videtur, tamen ea res, ut ab bono auctore tradita, non in suspitionem vocanda. Reliqua pondera usque ad libram accurate ex Romanorum ratione descripta sunt.

Minae tres distinguuntur, prima medicinalis (κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν), quae est vetusta Attica, secunda Italica XVIII unciarum, tertia Alexandrina XX unciarum. Quae omnia supra suis quaeque locis illustravimus[2]).

In altera huius tabulae parte Romanae mensurae definiuntur vini, olei, mellis ponderibus. Sunt autem hae: κεράμιον, οὔρνα, χοῦς sive κόγγιον, ἡμικόγγιον, ξέστης, ἡμίνα sive κοτύλη, τέταρτον, ὀξύβαφον, κύαθος, χήμη; quae vocabula si in Latinum sermonem convertis, habes ipsas Romanas mensuras, amphoram, urnam, congium, sextarium, heminam, quartarium, acetabulum, cyathum[3]), quibus adiiciendi sunt semicongius — nam hanc quoque mensuram, etsi ab aliis scriptoribus non commemoratur, apud Romanos in usu fuisse ex hac ipsa tabula cognoscitur — et cochlear, quarta pars cyathi[4]).

Hae mensurae tripliciter, primum vini, tum olei, denique mellis pondere exiguntur. Amphorae vini ex legitima ratione tribuuntur librae LXXX, olei LXXII, mellis CXX, unde deinceps omnes minores mensurae definiuntur. De mellis pondere, ut supra vidimus (§ 59), non convenit inter veteres auctores: sed haec quidem Dioscoridea tabula cum Oribasii aestimatione consentit.

---

2) De Attica mina v. supra § 51, de Italica § 61, de Alexandrina § 66.

3) V. Metrol. p. 91.

4) Romanum hoc cochlear dico, explicatum a Columella de r. r. 12, 21 (conf. Metrol. p. 91 adn. 11), quod e cheme Graecorum derivatum esse ex hac Dioscoridea tabula colligitur. Prorsus autem diversae mensurae sunt

De decima ponderum et mensurarum tabula (cap. XV).

82 In tabula decima quae Ἄλλως περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν inscribitur primum mensurae a medimno ad chemen definiuntur. Medimnum Ptolemaicum esse supra ostendimus (§ 73). Partes cotylae sunt ὀξύβαφον, κύαθος, χήμη, eaedemque earum rationes atque in tabula Dioscoridea (§ 81). Pondera mensurarum descripta sunt secundum cotylam LX drachmarum (§ 45).

His addita sunt alia variis e libris compilata. Μύστρον tripliciter explicatur, tum κοχλιάριον, βασιλικὸν κάρυον, alia afferuntur, de quibus latius exponere non operae pretium esse duco[1]). Sed hoc non omitto nonnulla cognata esse cum Dioscorideis[2]).

χήμη μικρά (prol. § 52) et κοχλιάριον (§ 59. 79) aliaque (§ 76).

1) Satis esse videtur haec breviter adnotare: μέγα μύστρον, quod cotylae pars 18ª esse dicitur, simile est illi quod apud Cleopatram cotylae parte 16ª aestimatur (§ 76). Tum μικρὸν μύστρον aequale est chemae quae in priore huius tabulae parte affertur. Δικαιότατον autem μύστρον, cui 8 scripula tribuuntur, aequale est illi μικροτέρῳ μύστρῳ quod apud Cleopatram pars 22ª cotylae dicitur. Porro κοχλιάριον 3 scripulorum aequale est Cleopatrano cui unius drachmae pondus tribuitur (§ 76); βασιλικὸν κάρυον apud Cleopatram est drachm. 4 (§ 76) consentitque scriptor tabulae tertiae (cap. VIII, 18) tria stagia scribens; sed in hac tabula eidem 7 drachmae tribuuntur (δ' corrigendum videtur); Ποντικὸν κάρυον hic habet drachmam 1, in tabula tertia 18 siliquas, quod ad idem redit. Eandem mensuram significare videtur Galenus (tom. XIII p. 431 *Kühn*). Huic accedunt dimidia pars, βάλανος et quarta, Αἰγυπτιακὸς κύαμος. Denique ὄροβος inter mensuras affertur; sed ea res incredibilis est, quoniam mensura, quae cotylae sit pars 1440ᵐª, fingi non potest. Vehementer hic erravit auctor tabulae, qui, cum haec e Dioscoride excerperet (v. adn. 2), pondus significari non intellexerit.

2) Inter medicamenta a Dioscoride π. ὕλης I p. 156 s. describuntur κάρυον βασιλικόν et κάρυον Ποντικόν. Prius quid sit, ipse explicat: κάρυα βασιλικά, ἃ ἔνιοι Περσικὰ καλοῦσι. Tum in libro II explicantur κύαμος Ἑλληνικός p. 246 ss., Αἰγύπτιος κύαμος, ὃν ἔνιοι Ποντικὸν καλοῦσι p. 248 s., ὄροβός p. 251 s., θέρμος p. 252 ss. His locis

De Nicandri interprete a Scaligero aliisque citato.

Diu frustra laboravi de Nicandri interprete, qui sae- 83
pius a Scaligero, Gronovio, Pauctono, Du-Cangio citatur, cum denique eas tabulas ponderum et mensurarum cognovi significari quae in fine Aldinae Nicandri editionis additae sunt[1]. Quarum prima inscripta est Ἔκθεσις περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεστάτη, secunda Ἔκθεσις τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων, tertia Ἔτι περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικῶν συντομώτατος ἔκθεσις ἁπλουστάτη. Ne tamen novi quidquam in his tabulis scriptum esse existimes: congruunt eae plane cum Charterianae collectionis capitibus VII, VI, VIII, nisi quod in fine ultimae tabulae in Aldina editione haec adiecta sunt: γίνωσκε δὲ ὅτι τὸ σημεῖον τόδε · σκροπλ · ἔστι κεράτια · ε̄ · ὁμοίως δὲ καὶ τόδε · ταρ (?) οἷον ξυρ · ε[2]. Praeter hoc autem Aldinae tabulae levioribus tantum in rebus a Charterianis discrepant, ut fere variorum codicum variae sunt in eodem argumento scripturae. Nullus igitur iam Nicandri interpres, cui peculiaris quaedam auctoritas debeatur; verum omnia illa quae inde afferuntur ad tabulas Galeneas quas dixi reiicienda[3]; quin etiam ipsa appellatio interpretis Nicandrei

nulla omnino de ponderibus aut mensuris fit mentio; at in libris περὶ ἰοβόλων et περὶ εὐπορίστων, ut supra vidimus (§ 44 adn. 9), κυάμου μέγεθος Αἰγυπτίου, καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθος inter mensuras et ὀρόβια ponderis loco afferuntur, quae utique cognata esse apparet cum iis quae in hac tabula leguntur.

1) Princeps Nicandri editio Aldina prodiit a. 1499: ego ea usus sum quae a. 1523 typis expressa est. Hic eae tabulae fol. 89[b] subiunctae sunt scholiis.

2) Extrema verba in Aldina compendiis expressa sunt. Apparet in ταρ notam alicuius ponderis latere; et pro ξυρ. nescio an κερ., i. e. κεράτια, legendum sit. Ceterum confer tabulam Oribasianam (fr. 67, 36).

3) Loci Scaligeri aliorumque hi sunt: Scalig. de re numm. p. 35: Italicam minam ab Attica distinguit ἀνώνυμος Nicandri interpres: *Ἡ Ἰταλικὴ μνᾶ* et cet., quae habes in Galen. cap. VII § 11. Ergo minus recte Boeckh. p. 299 huic loco propriam quandam auctoritatem tribuit. — Idem p. 48: *sane interpres Nicandri dixit: τὸ δηνάριον ἔχει δραχμὴν μίαν ἡμίσειαν*, quae petita sunt e cap. VII

per se falsa est, quoniam eae tabulae et a Nicandri carminibus et a scholiis eorum prorsus alienae sunt [4]).

De tertia collectione ponderum et mensurarum.

84 Vidimus eius collectionis quam Galeneam vocamus alias partes aliis in libris servatas esse; sed fuerunt praeterea qui nonnullas ex his tabulis in novas formas redigerent aliaque quae ad id argumentum pertinere viderentur immiscerent. Cuius rei luculentum exemplum praebet ea collectio quae a nobis post tabulas Oribasianas posita est (fr. 71—77). Nam usus est scriptor quasi fundamento tabula Dioscoridea (fr. 64), cuius initium fecit suae collectionis primam partem, tum pondera secundum caput tertium Galeneae collectionis persecutus est, notas ponderum et mensurarum, quae ibidem capite II et VII reperiuntur, quam brevissime proposuit, nonnulla e capite VIII excerpsit, deinde reliquas partes tabulae Dioscorideae adscripsit, iisque eam tabulam quae inter Galeneas est decima (fr. 65) adiunxit [1]). In fine autem nescio an ab alio scriptore addita est mira quaedam farrago, ubi promiscue atque incondite varia de mensuris ponderibus nummis Hebraeorum compilata sunt et ex Epiphanio et iis fragmentis quae sub Eusebii, Maximi, Iuliani titulis feruntur [2]).

---

§ 5. — Gronov. de sest. p. 862 citat sub eodem titulo cap. VIII § 14. 25. — Paucton. p. 235 affert cap. VII § 25; idem autem per errorem Nicandri interpreti tribuit verba ὁ χοῦς ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα, ξέστας δὲ ἕξ: quae potius petita sunt e tabulae Cleop. § 27. — Du-Cangius in Lexico sub στάγιον: *Expositio ponderum et mensurarum subiecta Nicandro Gorraei: τὸ ἀσσάριον* et cet. quae cap. VII § 6 leguntur. Idem sub κοκκίον affert initium cap. VII.

4) Vide ea quae supra § 44 e Nicandro eiusque scholiis allata sunt.

1) Singula ita inter se respondent: fr. 71 = 64, 2—8; fr. 72 simile fragmento 53; fr. 73 in brevius contractum e fr. 52 et 56; fr. 74 excerptum e fr. 58; fr. 75 = 64, 9—39; fr. 76 = 65.

2) Haec brevissime sic proponam: fr. 77 § 1 = 88, 5 κοδράντης. — § 2 artabae definitio desumpta ex Epipha-

De quarta collectione, quae tabulam Cleopatranam aliasque continet.

Ut is scriptor de quo statim disputavimus in tractatu 85
suo componendo Dioscoridea maxime tabula usus est eique similia quaedam admiscuit, ita alius vir harum rerum studiosus e tabula Cleopatrana et duabus illis quae in Galenea collectione proxime sequuntur peculiarem et novam expositionem de ponderibus et mensuris confecit (fr. 78—80). Hic primum legimus inscriptionem admodum prolixam quaeque stilum aetatis Byzantinae prodat. Tum Cleopatrae tabula sequitur nullis nisi levioribus rebus mutatis. Sed extrema illius pars (inde a § 25) hic omissa, et breviter sic concluditur: ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν. Praeterea autem memorabile videtur in ponderibus definiendis fere ubique additum esse νόμισμα, i. e. solidum Constantinianum, librae Romanae partem LXXII; id quod rectissime factum est e consuetudine illius aetatis omnia pondera ad libram et exagium revocantis. Denique miro modo inter medias mensuras inculcatum est Hebraici talenti pondus libris et solidis expressum[1]).

Secunda pars huius collectionis (fr. 79) composita est e capite Galeneo XI in brevius contracto et tabula hippiatrica sive capite XII. Chalcus, qui hemioboli quinta pars dicitur, est Ptolemaicus, quemadmodum supra (§ 75) demonstravimus. Quae autem postea eodem loco leguntur (fr. 79, 2),

---

nio (82, 14), nisi quod illic tot sextarii, quot hic litrae artabae tribuuntur. — § 3 corrupta est; sanam scripturam habes fr. 80, 3. 4, quae cognata est cum fr. 88, 3.— § 4: confer 88, 3. — § 5: vide fr. 96. — § 6 ex Epiphanio. — § 7 id δηνάριον intellegi videtur quod exagio par est: vide fr. 58, 20, prol. § 58. — § 8: vide fr. 96. — § 9 usque ad 14 e tabulis Epiphanianis. — § 15 δινάριον aequale solido idem est quod § 7 definitur. — § 16 = 88, 3 init. — § 17 et 18 e Iuliani tabula (fr. 16).

1) Est locus fr. 78, 17: τὸ τάλαντον ἄγει λίτρας ρκε', νομίσματα θ. Librae 125 sunt talenti Epiphaniani sive Hebraici (prol. § 68); eaedem multiplicatae cum numero solidorum qui in unam libram incurrunt faciunt solidorum novem milia.

ea tam misere corrupta sunt, ut ea, qualiacunque sunt, intacta relinquenda esse viderim.

Extrema pars (fr. 80) eodem consilio atque iisdem e fontibus composita est ac tabula Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν in priore collectione (fr. 77). Sed hic omnia desiderantur quae illic post σάτον (§ 6) inveniuntur.

De fragmento Περὶ μέτρων *inter Heronianas reliquias servato.*

86 Aliquoties supra citavimus fragmentum quoddam Περὶ μέτρων, cuius ubique egregiam esse fidem cognovimus (§ 39. 73. 74). Ea tabula in libris manuscriptis post fragmentum de talentis et denario (95) invenitur unaque cum illo Heroni tribuitur. At vero nec ab Herone nec a Didymo eam scriptam esse satis demonstravimus (§ 14): nunc addimus eandem ne ad illum quidem auctorem referri posse qui de talentis et denario scripsit. Nam illum quidem Alexandrinum fuisse constat; haec autem tabula ab Hebraeo quodam homine non indocto composita est, quem ipsum quoque Alexandriae vixisse, etsi veri simile, tamen non certum est[1]). Etiam quo tempore ea scripta sit, ambigitur. Nec tamen satis idoneam causam esse arbitror, cur de quarto quintove saeculo cogitetur[2]): immo nihil impedit, quominus ad primum saeculum aut ipsam tabulam aut archetypum quoddam, unde derivata sit, revocemus.

Iam quae in hac tabula (fr. 81) perscripta sunt ea ex ordine percenseamus et cum prioribus comparemus.

Primum amphora Romana eiusque partes, urna, congius, sextarius definiuntur. Amphora a quibusdam μετρητής, urna κάδος appellari traditur. Congius cum Hebraico

---

1) Hebraea stirpe auctorem ortum esse e verbis κάβους ἡμεῖς (χόας λέγομεν) cognoscitur, nam haec Hebraeorum est mensura. Inde Martinus rectissime: *L'auteur*, inquit, *de ce morceau est un juif vivant au milieu des Grecs sous la domination romaine* (p. 212).

2) Haec est sententia Martini (p. 213), qui et hoc fragmentum et alterum de talentis vel ab Epiphanio ipso (?) vel a posteriore quopiam scripta esse statuit.

cabo comparatur[3]). Novum nomen novaque mensura est βρόχος, quarta pars amphorae.

Tum Antiochensi metreta breviter explicato (§ 74) sextarii partes hae afferuntur:

ξέστης	1				
κοτύλη	2	1			
ὀξύβαφον . . .	4	2	1		
κύαθος	12	6	3	1	
μύστριον, λίστριον	48	24	12	4	1
κοχλιάριον . .	96	48	24	8	2

Quae prorsus congruunt cum secunda et septima mensurarum tabula (§ 59. 79), nisi quod mystrum hic μύστριον sive λίστριον vocatur.

Quae deinde verba sequuntur: καὶ τὰ ἐλαιρὰ παραπλησίως cet., ea commode explicari non possunt nisi comparata antiqua illa versione Latina quae sub Africani titulo fertur. Quapropter ad alteram huius libri partem eam disputationem reiicimus. Sed hoc in praesentia non omittimus τὰ ἐλαιρά esse mensuras olearias, quarum maxima dicitur esse μετρητὴς ἐλαιρός, qui centumpondio Romano definitur.

Porro modii Romani partes, semodius (ἡμίεκτον) et sextarius afferuntur, hisque Attica χοῖνιξ, octava pars modii, additur.

Iam sequitur gravissimus ille locus de Ptolemaico medimno deque vetustiore et recentiore artaba, quem supra illustravimus (§ 39).

Excipit haec κόρος ὁ Φοινικικός, cui XXX σάτα tribuuntur; σάτον autem sesquimodium habere dicitur[4]).

Tum congii pondera vino vel oleo vel melle impleti per-

3) Scriptor nihil nisi hoc dicere videtur congium et κάβον fere easdem mensuras significare; cui rei non obstat quod ab Epiphanio (fr. 82, 11) aliisque cabo 4 sextarii tribuuntur.

4) Sic Boeckhius p. 259 locum recte interpretatus est. Ego etiam ipsam scripturam corrigendam esse censui; nam μοδ. τὸ ς″, quod libri habent, semodium significaret; scripsi igitur μόδιος α′ς. Idem σάτον ab Epiphanio (fr. 82, 8 s.) μόδιος appellatur eique 22 sextarii tribuuntur, quae ratio cum hac tabula fere congruit.

inde definiuntur atque in tabula Dioscoridea (fr. 64, 11. 22. 32). Hic in libris manu scriptis nonnulla corrupta sunt, quae certa ratione emendavimus secundum versionem Latinam[5]).

Denique unciae κόκκοι τοῦ πεπέρεος CCCC, librae summatim (ὑφ᾽ ἕν) V milia tribuuntur. Quod pondus in promptu est dicere chalco illi qui in Galeneis tabulis reperitur cognatum fuisse[6]).

De Epiphanio Cyprio eiusque libro de mensuris ac ponderibus.

87 Medium quasi locum inter tabulas mensurarum ac ponderum et inter fragmenta de nummis obtinet Epiphanii ille libellus Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, qui a Petavio una cum reliquis eius scriptis editus est[1]). Quem quidem libellum ab Epiphanio, Constantiae Cypriae episcopo, scriptum esse constat anno CCCXCII paullove post[2]).

Iam primum videamus, quod sit libelli argumentum quidque de eius forma qualis nunc exstat iudicandum videatur. Inscripta sunt Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, quae orta esse apparet a recentiore quodam sive librario sive interpolatore. Tum initio haec leguntur: Εἴ τις δὲ θέλει τῶν ἐν

---

5) Antequam versionem Latinam inveneram, σταθμίων ἐστὶν ϡθ′ etc. ex scriptura codicis P^b legenda esse existimabam, quae σταθμία conferebam cum Ptolemaica drachma, quoniam drachmae 960 libras 10, congii pondus, efficerent. Sed ea omnia irrita esse vidi, ut primum versionem Latinam inspexi.

6) Ex ea ponderum ratione quae in capite Galeneo III aliisque exstat (prol. § 50. 75) in unciam 384 chalci, in libram 4608 incurrunt. Vides hunc κόκκον piperis non ita a Ptolemaico et Romano chalco diversum fuisse.

1) Ipsam Parisinam editionem, quae a. 1622 prodiit, cum Dresdae non invenirem, usus sum repetitione Lipsiensi, quae Coloniae nomen praefixum habet (Fabric. Bibl. vol. VII p. 420): Epiphanii opera omnia rec. Dionys. Petavius. Editio nova iuxta Parisinam adornata. Tom. II. Colon. 1682.

2) Omnino de Epiphanii vita et scriptis conf. Fabricium in Bibl. Gr. vol. VII p. 415. 418 ss. Anno 392 paullove post librum de mensuris et ponderibus scriptum esse inde efficitur, quod chronologia usque ad eum ipsum annum perducta est.

ταῖς θείαις γραφαῖς εἰδέναι τὰ πρὸς πολυπειρίαν μέρη, λέγω δὴ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, τούτῳ τῷ ὑπομνηστικῷ ἐντυγχάνειν μὴ κοτοκνείτω. Hic statim e particula δὲ libellum aut partem maioris alicuius operis fuisse aut initium non integrum servatum esse concludimus. Iam longiore sermone μέρη ἐν ταῖς προφητείαις explicantur variaeque notae, quibus in sacris litteris uti solebant, illustrantur (p. 158—60). Tum varia aut brevius commemorantur aut latius exponuntur de septuaginta interpretibus (p. 160 s.), de numero librorum Sacrae scripturae (p. 161 s.), de interpretatione eiusdem, quibus additur ipsorum interpretum historia (p. 162—68). Deinde chronologia perscripta est a Ptolemaeo, Lagi filio, ad annum CCCXCII, qui annus ex extremis verbis efficitur (p. 177): ὧν τὰ ἔτη μέχρι τῆς Ἀρκαδίου ὑπατείας τὸ δεύτερον καὶ Ῥουφίνου ἀριθμοῦνται νζ'. ἐφ' ὧν ἐτελεύτησεν ὁ Οὐαλεντινιανὸς ὁ νεώτερος υἱὸς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μεγάλου cet. Hic est finis prioris partis libelli, in qua vides res quam variae quamque alienae ab ipso proposito congestae sint.

Sequitur altera pars, quam praeter Petavium edidit Stephanus Le Moyne[3]), inde a verbis Ἕως ἐνταῦθα, φιλοκαλώτατε cet., quae in nostra quoque collectione primo loco leguntur (fr. 82). Iam vero dilucidissime perspicitur eam libelli formam quae a Petavio edita est non genúinam esse. Nam cum scriptor omnino de proposito suo exposuerit (1) et de coro, Hebraica mensura, explicare inceperit (2), inepte interposita est omnium mensurarum tabula quaedam sive index (3); tum vero rursus de coro exponitur (4), cui subiiciuntur λεθέκ, γόμορ, μνασίς, σάτον, μόδιος (5—9). Modius autem, Hebraicus scilicet[4]), cum XXII sextarios capere eaque mensura sacra esse dicatur, sequitur longior degressio de XXII operibus a deo in creatione factis eodemque de numero aliis in rebus sacris

---

3) Varia sacra cura et studio Stephani Le Moyne. Tom. I. Lugd. Batav. 1685. Qui in edendo libello editione Petaviana, nullo codice manu scripto usus est.
4) Conf. supra § 86 adn. 4.

exstante (p. 178—81), qua ex farragine ego nihil nisi eum locum excerpsi, ubi rursus de modio agitur (10).

Hac digressione finita scriptor ad mensuras explicandas redit. Sed iam illum qui in hanc quae nobis in manibus est formam genuinum opus redegit videmus in brevius omnia contraxisse. Praeterea mirum quiddam legentibus occurrit. Comparantes enim eam tabulam summariam quam initio praemissam esse dixi (3) omnes quidem mensuras quae illic afferuntur postea eodem fere ordine explicari videmus (p. 181—84), sed post congium (29) omissam esse στάμνον χρυσῆν, eiusque loco interiectam esse expositionem de ponderibus et nummis (34—49), denique reditum fieri ad eas mensuras quae restant explicandas (30—33) eumque esse finem totius libelli. Quae cum ita sint, num cuiquam dubium esse potest, quin haec sit interpolata operis forma, non genuina? Sane quidem, id quod ex inscriptione περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν cognoscitur, locus de ponderibus et nummis pars fuit Epiphanii libelli; sed tamen ipse scriptor non potuit ea tam inepte inter medias mensuras inculcare.

De aliis libelli Epiphaniani formis.

88 Adhuc de integritate libelli Epiphaniani quaerentes ea vestigia secuti sumus quae in ipsa Petavii editione exstant. Sed clarior etiam lux rei affertur e variorum codicum manu scriptorum comparatione. Qua de re iam Salmasius quaedam commemoraverat [1]), idemque nonnullos locos emendatius ediderat quam apud Petavium leguntur [2]). Omnino

1) V. Refut. p. 45: *nam sub diversis titulis haec concipiuntur in veteribus libris ac in versione antiqua, hoc modo: de argenteis, de nummis, de milliarensibus, de folli.* Ibid. p. 49: *vidi plures manu scriptos codices, qui sub nomine Epiphanii tractatum illum de ponderibus — seorsim continebant.*

2) Primum verba nostrae editionis § 34 s. Salmasius Confut. p. 96 affert ita ut apud Petavium leguntur; tum vero eadem sic emendat: ἑξακισχίλια λεπτὰ ταλάντου, ἃ λεπτὰ καλεῖται ἀσσάρια, ἑξήκοντα δὲ ἀσσαρίων ὑπάρχει τὸ δηνάριον. ρʹ δὲ δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἀργυροῦς. ἀργυροῦς δὲ ἐτυπώθη ἀπ᾽ ἀρχῆς τὸ νόμισμα. Quae quidem non

cum in aliis bibliothecis tum in Parisina tot eius generis fragmenta latere suspicor, ut si quis omnia collegerit, facile viginti trigintave varias illius tractatus formas exhibere possit. Ego in tanta copia, cum omnibus uti non liceret, ea elegi quae satis esse viderentur ad demonstrandam miram in eo genere varietatem. Quae nunc ex ordine persecuturus sum.

Secundo loco post eum tractatum qui modo adumbratus est — quem Petavianum breviter appellabimus — affero collectionem quandam copiosissimam, ex Epiphanio maxime derivatam, qua haec continentur[3]):

I. Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. Hic brevius explicantur κόρος, θεκέλ, μνάσις, σάτον, γομόρ, χοῖνιξ καὶ ὑφή cet. Nummi magis etiam incondite intermixti sunt mensuris quam in tractatu Petaviano.

II. Περὶ μέτρων ἑτέρων. Est haec rursus alia forma eiusdem tractatus, quae magis quam prior accedit ad similitudinem formae Petavianae, sed ipsa quoque brevior est quam illa. Ea pars ubi de nummis agitur sic incipit: Τάλαντόν ἐστι τὸ ὑπερβάλλον πᾶν σταθμιζόμενον μέτρον. κατὰ δὲ τὸν λιτρισμὸν ρκε΄ λιτρῶν ὑπάρχει. ϛ λεπτὰ τοῦ ταλάντου, ἃ (cod. ā) λεπτὰ καλεῖται ἀσσάρια. ξ΄ δὲ ἀσσάρια ὑπάρχει τὸ δηνάριον. ρ΄ δὲ

---

coniectura assecutus est, ut ipse iactat, sed desumsit e codice Par. 2665, quod facile perspicitur collato eo loco quem supra inde attuli (§ 88, II). — Ibidem p. 92 Salmasius affert § 40, ubi τέταρτον addidit (v. adnot. crit.); at debuit η″ scribere. — Porro Refut. p. 24 s. in § 42 egregie addit ὄγδοον ante τῆς οὐγγίας (v. praef. crit.). Eundem locum p. 37 minus accurate repetit. — Ibidem p. 77 citat § 44 hoc modo: μνᾶ ἀντὶ τοῦ μανή. τῇ μὲν γὰρ Ἑβραΐδι μανὴ ὁ ἀργυροῦς καλεῖται· ἡ δὲ μνᾶ ἡ Ἰταλικὴ τεσσαράκοντα στατήρων ἐστί, τουτέστιν οὐγκιῶν κ΄ λίτρας μίας (sic) καὶ διμοίρου. Haec ex libro quodam manu scripto petita esse apparet non aliter atque illos locos de argyro, dichryso, folle, de quibus statim separatim dicam (adn. 4).

3) Inveniuntur haec in codice Paris. 2665, ac I quidem pars inde a fol. 204ᵃ, II fol. 205ᵇ, III fol. 207ᵇ, IV et V fol. 208ᵃ, VI fol. 208ᵇ, VII fol. 209ᵃ.

δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἄργυρος. Quae aliquantum differunt a tractatu Petaviano (fr. 82, 34. 35), verum his ipsis genuina scriptoris verba continentur, cum illic omnia maxime corrupta sint. Reliqua de nummis eodem ordine atque illic eademque fere forma perscripta sunt; sed rursus nonnulla hic rectius leguntur, quae suis locis adnotavimus[4]).

---

4) Aegerrime nunc fero, quod tum, cum Parisiis fui, non totum hunc tractatum e codice 2665 descripsi. Tunc enim in tanta abundantia fragmentorum Epiphanianorum, quoniam omnia in meam collectionem recipere non poteram nec vero volebam, ea elegi quae maxime ab editione Petaviana discreparent, ut quam diversissimas eius tractatus formas in medium conferrem. Ex hoc autem codice de quo agitur tum satis duxi nonnulla, sicut supra demonstravi, enotare. At vero, si Salmasii Refutationem et Confutationem in manibus habuissem — quos libros multo antea perlegeram nec omnia recordabar — certe eam partem quae est de nummis e codice exscribere non omisissem. Nunc una de re maxime laboro, unde Salmasius et illum locum adn. 2 extr. citatum et hos quos iam allaturus sum repetiverit. Non incredibile est nonnulla, perinde ac genuinam scripturam paragraphi Epiphanianae 35 (v. adn. 2), ex codice 2665 fluxisse, eumque ipsum esse codicem in quem incidisse se scribit Ref. p. 49. Praeterea autem aliis etiam libris eum usum esse ex ipsius verbis cognoscitur. Quod utut est, cum res acta mutari non possit, hic affero locos Epiphanianos, quos diversos a Petaviano tractatu citat Salmasius. Ref. p. 65: *Epiphanii*, inquit, *verba de illo miliarensi quia vulgo corruptissima sunt, heic adscribam, ut legi debent ac distingui*: *Δίχρυσον δὲ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀργυροῦ. τὸ δὲ ἀργυροῦν τοῦτο ἐστὶν ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μιλιαρήσιον καλοῦσιν, ὃ ἑρμηνεύεται στρατιωτικόν· τὸ δὲ δίχρυσον καὶ τοῦτο ἀργύριον ἦν ὅπερ κίβδηλον ὕστερον ἐκλήθη, ἀναιρεθέντος δὲ τοῦ βασιλέως τότε, οὗ τὸ ὄνομα ἐν τῷ διχρύσῳ ἐκεχάρακτο, τὸ νόμισμα αὐτοῦ ἀποβαλλόμενον κίβδηλον ἐκλήθη, τουτέστιν ἀδόκιμον.* Ad quae paullo post addit: *hanc emendationem veteribus libris et antiquae versioni debemus.* — Plurima vero attulit ad extremam tractatus Epiphaniani partem, ubi de folle agitur. Conf. p. 101 ss., ubi verba a Petavio edita corrupta esse demonstrat, probataque emendatione Scaligeri βαλλάντιον scribentis locum sic proponit (p. 104): *φόλλις, ὃ καὶ βαλλάντιον· διπλοῦν δὲ ἐστίν, ὑπὸ δύο ἀργύρων καὶ ἥμισυ*

III. Ἐκ τῆς ἀρχαιολογίας Ἰωσίππου. Haec infra in nostro libro edidimus (fr. 89), ubi singulos Iosephi locos adscripsimus.

IV. Περὶ μέτρων γῆς. Vide prolegomena ad Iulianum Ascalonitam (§ 35 extr.).

V. Ὁ δάκτυλος πρῶτός ἐστιν etc., quae in tabula Heroniana III leguntur. Omissa autem hic sunt prima verba Εἰδέναι χρὴ ὅτι et postea ὥσπερ καὶ μονάς. Praeterea nihil fere discrepat.

VI. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. Explicantur σάτον, τάλαντον, ἀλάβαστρον, ὀβολός cet., quae rursus excerpta sunt ex Epiphanii tractatu.

VII. Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐκλογὴ συντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, quam infra edidi (fr. 88; conf. prol. § 92).

Vides, in una collectione quam varia de Hebraeorum maxime ponderibus et mensuris sint compilata: habes tres diversas formas tractatus Epiphaniani, habes Eusebium similem Epiphanio, nec desunt excerpta e Iosepho nec tabulae agrestium mensurarum.

De tractatu Epiphaniano secundum litterarum ordinem disposito.

Tertio loco illustranda videtur ea tractatus Epiphaniani 89
forma quam Vindobonae inveni[1]). Titulus est Τοῦ ἁγίου

συγκείμενον, οἳ γίνονται σν' δηνάρια. φόλλις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατ' ἀργυρισμόν. Ac paullo post addit (p. 104 s.): *Epiphanius in veteri codice: τὸ δηνάριον ἑξήκοντα δηνάρια ὑπῆρχεν, ὁ δὲ ἀργυροῦς δηνάρια ἑκατόν.* De eodem loco latius disserit Refut. p. 45 ss. suamque sententiam his confirmat (p. 49): *in sanioribus et vetustioribus* (codicibus) *hic locus de folle ita concipiebatur: φόλλις ὃ καὶ βαλλάντιον καλεῖται, ἔχει ἀργυροῦς δύο ἥμισυ, δηνάρια σν', λίτρας ιβ'. φόλλις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατ' ἀργυρισμόν.* Denique ibidem: *incidi ipse in manuscriptum codicem quemdam, in quo ita legebatur: φόλλις ὃ καὶ βαλλαντίον καλεῖται, ὅτι διπλοῦται, δύο γὰρ εἰσὶν ἀργυροῖ, ὃ γίνεται σν' δηνάρια λεπτοὶ δύο. φόλλεις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν.*

1) Cod. philos. Gr. 178 (Nessel) fol. 278ᵇ. Alia Epi-

Ἐπιφανίου περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ μέτρων. Iam sequitur mensurarum collectio secundum ordinem litterarum disposita hoc modo:

Ἀλάβαστρον βησσίον μέν ἐστι τῷ ὀνόματι, λίτρα[2]) δέ ἐστιν ὁ ἐν αὐτῷ ἐλαίου σταθμός, ὅ ἐστι ξεστοῦ τὸ ϛʹ. ἀλάβαστρον δὲ κέκληται διὰ τὸ ἄθρυπτον (ἄθριπτον cod.) ἄλλο ἀπεικαζόμενον.

Ἀπόρυμα παρὰ μόνοις Θηβαίοις μετρεῖται. ἥμισυ γὰρ τοῦ σάτου ἐστίν. ὁ δὲ σάτης ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς εἴκοσι καὶ δύο ξεστῶν. τὸ οὖν ἀπόρυμα ἔστι ξεστῶν ιαʹ [3]).

Ἀρτάβη. τοῦτο μέτρον παρ' Αἰγυπτίοις ἐκλήθη, ὃ (cod. ὁ) καὶ μετριτής· ἔστιν δὲ ἑβδομηκονταδύο ξεστῶν. ἐκ πολλῆς δὲ ἀκριβείας καὶ τοῦτο οὕτως συνήχθη.

Γάβος (κάβος cod.), κόμος, μέτρον σιτίου ἐστίν. ἔστιν δὲ τὸ τέταρτον τοῦ μοδίου. σάτον ἢ βάδος καλεῖται καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου (an τῆς Ἑβραΐδος? — ἑβραι cum nota compendii habet codex).

Porro explicantur γομόρ (bis), δραγμή, δράξ, ἶν, καμψάκις, κόλαθος, κόρ (χωρ cod.), κοτύλη, κύαθος, κύπρος cetera.

Tum sequitur altera huius tractatus pars sub titulo Περὶ σταθμῶν, quae sic incipit:

Ἀργύρια τὰ καὶ χαλκᾶ στάθμια γραμμάτων τριῶν. ἄργυρος ὁ τέλειος. ἄργυρος καὶ μνὰ καὶ μάνης οὐγγιῶν (οὐ' cod.) κʹ, ὃ γίνεται λίτρ. αʹ οὐγγ. ηʹ.

Haec excipit alia vox Ἀ ...., quam legere non potui, tum βαλάντιον ὃ καὶ φόλης, δίδραχμον, δραχμή, κοδράντης, λεπτόν, μνά. Porro haec, quae non praetermittenda esse videntur:

Μιλιαρίσιον, ὃ καὶ χρυσοῦν καὶ ἥμισυ τοῦ ἀργυροῦ, ἄγει οὐγγ. ῑ.

---

phaniana de mensuris continentur ibidem in cod. philos. 58 fol. 125ª et theol. 288, qui libri tum, cum Vindobonae fui, non in promptu fuerunt.

2) λιτρῶν legi in codice.

3) Hic numerus, sicut multa alia in eodem codice, ambiguis ductibus scriptus est.

Νόμιcμα Ηκ ρ̄κ̄ε̄.

Νόμιcμα ἄλλο γραμμάτ. γ̄.

Νουμμὸν Νούμας τὶς βαcιλεὺς Ῥωμαίων ἐποίηcεν· καὶ πρὸς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκλήθη.

Ὀβολὸς ὁ ἐξ ἀργύρου[4]) ἄγων γράμματα Γ̄ ἤγουν F• η″.

Ὁλκὴ ἄγει γράμματα Γ̄ ἢ F• η″ (δ̄ cod.).

Cίκλον ἄγει γράμματα ϛ̄, ἔcτι δὲ τὸ δ″ τῆς F•. ὁ cίκλος ὁ ἅγιος ἄγει γράμματα ιβ̄.

Τάλαντον ἄγει Ηκ ρκ̄ε′· καὶ ἄγει λεπτὰ ͵ϛ̄ et cetera quae similiter in aliis fragmentis leguntur. Extrema sunt φόλλης et appendicis instar alius quidam locus de talento.

Haec ita me satis exposuisse arbitror, ut, quae forma illius tractatus in codice Vindobonensi exstet, intellegi possit. Sane multa corrupta sunt: at multa etiam ita comparata, ut vel in tanta abundantia aliorum eiusdem argumenti fragmentorum aliquam auctoritatem habeant.

De tractatu Epiphaniano qui incipit a talento.

Quarta huius generis forma, quam edidi e duobus libris 90
Parisinis (fr. 83. 84), eo insignis est, quod inverso ordine primum de nummis et ponderibus, tum de mensuris exponitur. Ac prior quidem pars et copiosior est et multis rebus praestantior quam tractatus Petavianus, altera autem, ubi de mensuris agitur, etsi brevior est, multa tamen habet quae omisit auctor Petavianus. Ut alia taceam, artabae vocis originem ex Aegyptio sermone derivatam apud hunc solum legis scriptorem.

P̥aucis illustrandus videtur is locus ubi de litrae partibus agitur (fr. 83, 21). Hic scripulo ex legitima illius aetatis ratione tribuuntur VI siliquae sive κεράτια, h. e. ossa sive nuclei fructus ceratoniae: ὀcτᾶ ἀπὸ κερατaίας (pro κερατέας) καρποῦ. Tum scriptor ex ὀcτᾶ novam finxit singularis numeri formam ὁ ὀcτῶν[1]), atque unam

4) ὁ ἐξ ἀργύρου in codice non distincte scripta; addidi e Salmas. Confut. p. 91.

1) Similiter in eiusdem fragmenti § 19 nescio quis

siliquam dicit duplex pondus habere grani hordei quod ad iustam maturitatem pervenerit: ὁλκὴν ποιεῖ κριθῆς εὐκάρπου διπλασίαν[2]). Qua ex ratione reliqua quae eodem loco leguntur recte computata sunt.

Tum non omitto nonnullos locos ex hoc tractatu citari a Salmasio, qui eius fragmenti apographum e Parisino codice, ut videtur, repetitum penes se habuit[3]). Quod autem hos locos Heroni tribuit, secutus est eiusdem libri Parisini auctoritatem, in quo haec Heroniano cuidam libello adiuncta sunt (v. praef.). Nec tamen quidquam in his cognatum cum Heronianis.

Porro de aliis tabulis Epiphanianis.

91 Restat ut ea collectio mensurarum et ponderum ac nummorum describatur quae a nobis edita est e codice Antonii Eparchi[1]). Cuius hae sunt partes[2]):

---

novam fecit nominativi formam μοδίων vel μοδιῶν, ut adnotatum est ad illum locum.

2) Aut sic, διπλασίαν, legendum est pro $\bar{\beta}$ quod in libris exstat, aut κόκκους β'.

3) Vide Réfut. p. 17: *Heronis auctoritatem elevas quia is auctor nondum editus est, et eum penes me habere dixi. suppositium itaque putas esse. ut ne diutius in eo errore sis, indicare tibi non gravabor, non unde illud fragmentum acceperim, sed unde ipse accipere possis. Simile extat fragmentum illi quod penes me habeo in Regia Bibliotheca sub Heronis nomine. Potes adire et videre.* Hic non dubium est, quin Salmasius designet codicem 2361 (v. praef.); atque ex eodem apographum suum videtur descripsisse. Loci autem quos passim citat hi sunt. Varia e fragm. 83 § 1 afferuntur Conf. p. 90. 91, Ref. p. 19. 25. 26. 77; porro e § 5—8 Conf. p. 90. 91, Ref. p. 18; tum § 11 initium Ref. p. 37; § 17 Conf. p. 102, Ref. p. 72; denique varia e § 22—24 Conf. p. 90, Ref. 24. 77. Ex his quae discrepant a contextu fragmenti a me editi suis quaeque locis adnotavi. — Multa etiam ex eodem fragmento citat Gronovius, quae tamen omnia repetivit e Salmasii libris auctoris nomine plerumque omisso.

1) Est nunc inter Parisinos Gr. 1630, olim 2216. Hinc Sarravius cum alia tum ea fragmenta descripserat, quae edita sunt a Le-Moynio. V. huius prol. ad Var. sacra I p. 17 extr. coll. p. 10 extr., et nostram praef. ad fr. 15.

2) Cod. 1630 fol. 194.

I. Περὶ κόρου, ὃς καὶ χὸρ λέγεται etc. (fr. 85). Hic sub quinque titulis primum de mensuris, tum de talento eiusque partibus agitur. Omnia ex Epiphanii libro repetita esse apparet, sed tamen verba aliter composita sunt quam in reliquis eius tractatus formis.

II. Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆς τιμῆς τῶν λ' ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδας ὑπὲρ προδοσίας τοῦ Χριστοῦ. De his vide infra (§ 100).

III. Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου (fr. 86). Pauca hic habes excerpta de nummis et mensuris ex Epiphanio, qui disertis verbis citatur; ὡς παραδίδωσιν Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου. Quibus addita sunt quaedam aliena, ut videtur, ab Epiphanii libro.

Praeterea in eodem codice altera collectio exstat (fol. 114), qua continentur

primum Περὶ πηλικότητος μέτρων (fr. 15),

tum Περὶ τῶν ὑποκειμένων σταθμῶν Ἑβραίων (fr. 87), quo e fragmento unum locum laudat Salmasius[3]).

Haec sunt varia ex Epiphanio excerpta, quae in nostro libro edidimus. Multa praeterea eiusdem generis fragmenta his addi posse supra significavimus: ac nonnulla etiam citantur a Salmasio, quae infra inter fragmenta de nummis recepimus (§ 101). Omnino autem materiam quasi satis superque a nobis congestam esse arbitramur, qua alii utantur ad illustranda ea quaecunque in his Epiphanianis obscura sunt.

De tabulis Eusebianis.

Appendicis loco ad tabulas Epiphanianas habenda est 92
ea collectio quae Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐκλογὴ συντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν inscribitur (fr. 88). Cuius primus mentionem fecit Salmasius[1]), post hunc Gro-

---

3) Ref. p. 33: *auctor incertus περὶ σταθμῶν. Δηνάριον ἦν ἑξήκοντα ἀσσάρια ᾱ καὶ λεπτὰ λέγεται*, quae legis apud nos fr. 87, 11.

1) Eusebius Pamphilus (sic) in Eclogе περὶ σταθμῶν citatur a Salmasio in Refut. p. 43. 57. 81, ubi afferuntur

novius[2]). Ac mihi, cum primum id cognovi, ea res minime neglegenda visa est. Quis enim gravior auctor de mensuris inveniri potuit Eusebio Pamphili, viro suae aetatis eruditissimo rerumque antiquarum studiosissimo? Quapropter cum Gronovium legissem in manibus habuisse codicem manu scriptum Isaaci Vossii, primum, exstaretne adhuc is codex, quaerere coepi. Ac vero etiam nunc eum comperi esse inter libros Vossianos bibliothecae Lugdunensis Batavae[3]). Tum et Parisiis casu felici in eum ipsum codicem incidi quo Salmasius usus est atque inde hoc Eusebianum fragmentum descripsi, et id cum apographo libri Vossiani contuli.

Eusebianum inquam fragmentum, non Eusebii. Nam id ab ipso Eusebio non scriptum esse tam dilucide apparet, ut res demonstratione non egeat. Immo vero quisquis auctor eius collectionis fuit, nec ante saeculum VI scripsit — id quod ex initio maxime et clausula tractatus colligo — et quae scripsit ea partim ex Epiphanio, partim e collectione Galenea, nonnulla etiam, ut videtur, aliis e fontibus compilavit. Atque in his, ut fere fit, multa sunt quae recte se habeant magnique momenti esse videantur; contra

---

e tractatu a nobis edito (fr. 88) § 5 initium usque ad cίκλον (Salm. p. 57), tum proxima usque ad κοδράντηϲ (p. 43), denique § 7 (p. 81). Quae autem idem p. 25 affert: *Eusebius περὶ σταθμῶν· κοδράντης νοῦμμος ἄγων γράμματα ϛʹ. λεπτὸν ἄγει γράμματα τρία* (apud nos fr. 97, 10), ea iniuria inter Eusebiana rettulisse videtur, nam apud nostrum quidem Eusebium non leguntur.

2) De sest. p. 421 s.: *Nos ipsi notavimus in Eusebii Pamphili ἐκλογῇ περὶ σταθμῶν, quam MS. communicavit mecum pro humanitate sua Isaacus Vossius. In ea invenimus: Δηνάριον γο δ. id est, οὐγκίαι τέσσαρες, unciae quatuor. Νοῦμμος γο α* etc., quae legis apud nos fr. 88, 5.

3) Certam huius codicis notitiam (quem commemorat etiam Fabricius in Bibl. Gr. vol. VI p. 104) aperuit mihi W. G. Pluygers, vir humanissimus, qui promptissimo animo precibus meis satisfecit eumque codicem Lugduni Batavorum in bibliotheca, cuius ipsi cura tradita est, servari inter Vossianos (O. 17) septemque pagellis pauca de mensuris continere scripsit. Cuius codicis apographum postea accepi amicissimo Ottonis Jahni studio.

alia sunt improbanda et reiicienda. Velut absurde scriptum legimus denarium IV uncias habere (5), qui error inde ortus est, quod νοῦμμος, h. e. sestertius, quae fuit quarta pars denarii, sub primis imperatoribus ex aere factus est unciae pondere: unde ille scriptor denarium quattuor unciarum pondere olim fuisse opinatus est, qui nunquam fuit.

Absolvuntur prolegomena de mensuris ac ponderibus.

Sequuntur in nostra collectione excerpta quaedam de 93
mensuris e Iosephi archaeologia, tum fragmentum de vocis ξέστης origine e Latino sermone derivanda (fr. 90).

Denique commemoro me his ponderum et mensurarum tabulis subiecisse brevissima duo fragmenta a Bernardo (de mens. p. 70. 72) e libris manu scriptis citata. Quorum in priore λίτραι appellantur quae sunt cotylae, et qui prior affertur μέδιμνος, is est metretes Atticus, alter autem ipse Atticus medimnus. Item in altero fragmento λίτραι sunt heminae, recteque amphorae Romanae tales librae XCVI tribuuntur. Colligimus igitur ex his quoque locis heminam λίτραν appellatam esse (§ 46).

De Pollucis capite περὶ νομισμάτων.

Restat, ut in extrema huius praefationis parte de iis 94
fragmentis quibus nummi veteres explicantur breviter dicamus. Nam uberiore disputatione duabus de causis in ea re uti nolumus. Primum plurima ex his iam satis ab iis qui de nummis scripserunt explanata sunt; tum vero, quae nondum satis sunt illustrata, ea tam incredibilem in modum obscura et impedita sunt, ut haec in peculiari quodam libro, non in praefatione brevioribus finibus circumscripta tractanda sint. Hic ego follem maxime dico et λεπτόν et quidquid ad ea nummorum genera pertinet.

Pollucis caput περὶ νομισμάτων propterea primo loco posui, quod is optimis et vetustissimis auctoribus usus est. Sed priusquam de his dicamus, paucis, quid sit totius capitis argumentum, exponendum videtur. Profitetur initio Pollux de nummis se certa ratione dicturum eorumque partes definiturum esse. Itaque exorsus a talento,

maximo nummorum numero, deinceps agit de mina, statere, drachma, obolo, chalco aliisque minutis nummis. Haec igitur omnia ex ordine usque ad minimum nummulum tractata. Tum digressio quaedam sequitur de verborum χαλκοῦ θερμὸν ἦν interpretatione; qua finita addit alia quaedam de variis nummorum appellationibus, ubi quasi in transcursu commemorat de Aegineticae drachmae pretio deque auri ad argentum ratione. Extrema hac parte νοῦμμον et λίτραν aliosque Siculorum nummos explicat.

Iam haec excipit brevior locus de primis monetae inventoribus variisque de signis nummorum. Denique brevis comparatio variorum talentorum minorumque nummorum instituitur. Haec quidem Pollux in capite περὶ νομισμάτων, quibus cum cognatus sit is locus qui proxime sequitur: διότι χρήματα μὲν εἴποιεν ἂν οἱ Ἀττικοί, hunc statim adiunxi.

De auctoribus quibus Pollux usus est cum aliis tum Aristotele.

95 Auctorum quibus usus est Pollux in scribendo capite περὶ νομισμάτων duo genera distinguo, alterum eorum qui omnino nummorum nomina afferunt nec tamen id agunt ut ea explicent, alterum illorum qui de nummorum rationibus et pretiis de industria scribere sibi proposuerunt. Ac priorem quidem ordinem multo latius patere et per se consentaneum est et Pollucis loco perlustrato facile cognoscitur. Hic optimos quosque veteris aetatis auctores Pollux adhibuit. Affero primum ex poetis Homerum, Euripidem, ex historicorum numero Herodotum, Thucydidem Xenophontem, ex oratoribus et philosophis Lysiam, Hyperidem, Demosthenem, Xenophanem Colophonium. Studiosissime autem comicos legit eorumque locos et exscripsit et interpretatus est; hi enim, quoniam maxime de rebus quae pertinent ad vitae quotidianae consuetudinem agere solent, nummorum quoque non raro mentionem faciunt. Ex his omnium saepissime, ut par fuit, citavit Aristophanem; praeterea autem alios permultos et vetustioris et recentioris comoediae scriptores[1]). Omitto singulorum no-

1) In his Platonem citari comicum, non philosophum

mina hic afferre, quae apud ipsum Pollucem legi possunt; hoc tamen commemorandum videtur, laudabile ingenii acumen Pollucem in eo adhibuisse, quod, si quid lateret, id interpretationis arte ex locis scriptorum eliceret. Ut talentum auri denis fere argenti talentis aestimatum esse egregie ex Menandri duobus locis inter se comparatis effecit, similiterque de oboli partibus acutissime testimoniis comicorum usus est.

Iam me converto ad alterum auctorum genus, quod ut numero inferius est, ita gravitate longe praestat. Mirum forsitan videatur quod hic dicturus sum; sed tamen firmis argumentis id potest stabiliri. Duobus tantummodo auctoribus ex eorum numero qui ex professo, ut aiunt, de nummis scripserunt usus est Pollux, Aristotele atque altero quodam ignoto nec tamen spernendo.

Plurima de mensuris et nummis tradidit Aristoteles in amplissimo illo opere quo varias πολιτείας civitatium centum quinquaginta octo descripsit[2]). Quibus libris amissis quanta iactura facta sit, vel ex eorum fragmentorum paucitate quae servata sunt perspicitur. Ac de mensuris quidem Pollux eum dicit scripsisse in libris de rebus publicis Argivorum et Orchomeniorum[3]), de nummis autem in libris Agrigentinorum, Himerensium, Tarentinorum, Sicyoniorum[4]). Unde quam maxime veri simile videtur locum qui est de Cyrenensium nummis (9, 62) petitum esse e Κυρη-

(9, 66), demonstravit Boeckhius (*Archaeol. Zeitung* 1847 p. 44).

2) In numero definiendo secutus sum Valentinum Rose, qui nuper in Aristotele suo Pseudepigrapho (Lips. 1863) p. 393 ss. de illo Aristotelis opere copiosissime exposuit. Verum is ipse πολιτείας ab Aristotele scriptas esse negat et alii cuidam Peripatetico, qui historicus potius et philologus fuerit quam philosophus, tribuendas esse suspicatur, quales fuerint Demetrius Phalereus et Dicaearchus eorumque similes. Quod propterea hic commemoro, ne quis me id fugisse obiiciat; assentiri autem minime possum.

3) V. Poll. 10, 179. 165.

4) Idem 4, 174. 9, 80. 9, 77. — Addo hoc loco Roseo recte videri Pollucem haec e Didymi lexico, non ex ipso Aristoteleo opere repetivisse (p. 400 s.).

ναίων πολιτείᾳ, eodemque referenda sunt ea quae paullo supra auctore non appellato Pollux de aliis Cyrenensium nummis tradit (60). Porro ad Συρακοσίων πολιτείαν ea pertinuisse mihi persuasum est quae de Siculorum talento traduntur (87), quippe cum Syracusis a Dionysio maiore illa talenti diminutio facta sit [5]). Denique etiam locum de talenti Homerici pondere (55) ex Aristotele petitum esse apparet collatis scholiis in Iliadem (infra § 97).

Prorsus alio e fonte Pollux recepit ea quae de talentis Attico, Babylonio, Aeginetico aliisque scripsit (85. 86). Hic primum satis certam temporis definitionem inde elicimus, quod Aegyptium talentum quarta Attici talenti parte aestimatur; hinc enim efficitur auctorem eius loci non ante Tiberii aetatem scripsisse (§ 99). Porro hunc locum cum fragmento de talentis (fr. 95) comparemus: quam multa similiter in his scripta esse cognoscimus. Recte igitur suspicari videmur origine cognatum esse alterum locum alteri, et, quoniam illam tabulam de talentis ab Alexandrino quodam homine compositam esse constat, eadem in urbe etiam illum auctorem scripsisse quo Pollux usus est. Unde facile fieri potuisse intellegimus, ut is in definiendo Aeginetico talento, quod nunquam in Aegypto usitatum fuit, errorem committeret. Sic enim ego statuo multosque mihi in ea re adstipulaturos esse confido, cum Aeginetico talento minime decem milia Atticarum drachmarum tribui possint, falso nomine illum auctorem appellavisse id talentum, quod re vera Hebraicum fuit: in hoc enim solo, idque aptissime, illa ratio convenit [6]). Quae nunc etsi latiore sermone ex-

---

5) Haec posteaquam scripsi, confirmavit Roseus p. 529. Idem verba δύνασθαι δὲ τὸν νοῦμμον τρία ἡμιωβόλια demonstrat derivata esse ex Apollodori in Sophronem Syracusanum commentario.

6) Talentum Hebraicum centum Atticas minas habuisse e Iosepho demonstravit Boeckhius *M. U.* p. 52 (conf. supra § 68 extr.). Conveniunt igitur eidem X milia Atticarum drachmarum, qui numerus apud Pollucem legitur. Porro Hebraicus stater habuit viginti *gera*, quae singula accurate cum Atticis obolis conveniunt (nam utrorumque pondus est gramm. 0,73). Atque haec ipsa *gera* ὀβολοὶ vocantur ab Epiphanio (fr. 82, 42. 83, 11). Recte

plicare non possum, tamen breviorem eius rei mentionem nolui omittere.

De Pollucis loco περὶ στατικῆς.

Nonnulla ex iis quae in capite περὶ νομισμάτων scri- 96
psit iam in priore operis parte Pollux attulerat. Est enim locus περὶ στατικῆς (4, 171 ss.), ubi cum alia quaedam de ponderibus traduntur, tum ii nummi explicantur quibus ponderum nomina imposita sunt, ut λίτρα, στατήρ cetera. Haec igitur inter locos de nummis referenda esse apparet, quapropter ego ea capiti περὶ νομισμάτων subiungenda esse existimavi (fr. 93).

Aristotelem, Theophrastum, Polemarchum, Timaeum scripsisse de Homerico aliisque talentis.

In Pollucis loco qui est de nummis explicando multis 97
et gravissimis in rebus eum Aristotele auctore usum esse vidimus. Quae res me monuit, ut et illud Aristotelis testimonium quod de Homerico talento in scholiis ad Iliadem scriptis exstat et similes quosdam aliorum locos exscriberem atque in hanc meam collectionem reciperem (94).

Primum Aristotelem legimus talentum Homericum ita explicuisse, ut id certum pondus fuisse negaret, aliisque Homeri locis aliud pretium, sed tamen ubique multo inferius Attico talento, significari diceret. Proposuit haec Aristoteles in libris Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν; ex his autem quae fragmenta ad nostram aetatem permanserunt, ea fere omnia servavit Porphyrius Platonicus in commentariis Homericis quos Ὁμηρικὰ Ζητήματα inscripsit. Quo ex fonte porro scholia Homerica derivata sunt, unde nos illos locos repetivimus[1]. In his, ut significavimus, ipse

igitur Hebraicae drachmae, id est dimidio stateri, decem Attici oboli tribuuntur; id ipsum autem apud Pollucem (9, 76) legitur, ex eodem illo Alexandrino auctore de quo agimus petitum; sed rursus Aeginetica drachma appellatur quae Hebraica vocari debuit.

1) Quae hic de Aristotele et Porphyrio scripsi ea omnia debeo Val. Roseo in Arist. Pseudepigr. p. 148 ss.

Aristoteles tamquam auctor citatur; verum exstant etiam duo Eustathii loci (94, 5. 6), ubi idem de talento iudicium ad Porphyrium refertur: in quibus iam nihil inesse apparet quod alteri testimonio repugnet.

Praeterea de talentis tradidisse ferunt Theophrastum, Polemarchum, Timaeum (94, 3. 4). Hic ego de Theophrasto et Timaeo ambigi non posse censeo, quin alter intellegatur Aristotelis discipulus et amicus, philosophus nobilissimus, alter Tauromenitanus, rerum Sicularum copiosissimus scriptor[2]). Polemarchus autem quis fuisse videatur, non ita constat. Licet afferre Polemarchum Cyzicenum, quem medio fere saeculo quarto floruisse inde colligitur, quod idem et Eudoxum audiverat et Callippi praeceptor fuit, Callippus autem a. CCCXXX phases inerrantium stellarum observavisse dicitur a Ptolemaeo[3]). Quod utcunque se habet, utique Polemarchum eum qui in scholiis Homericis affertur non spernendum auctorem esse perspicitur collato eiusdem testimonio de aureo Atticorum statere eiusque ad argentum ratione (vide fr. 100 et Hesych. v. χρυcοῦc).

Diodorus et Dardanus, auctores de talento, qua aetate vixerint.

98 Denique e scholiis Homericis exscripsi etiam locum de talento eiusque partibus, scriptum a Diodoro quodam in libro περὶ cταθμῶν. Qui qua aetate vixisse videatur quaerentibus initium disputandi faciendum est a verbis: ὁ δὲ χαλκοῦc λεπτῶν ζʹ. In vulgus notum est, quam vilis nummus chalcus fuerit, octava oboli pars: hunc vero ipsum minutissimum nummum Diodorus prodit in septem partes divisum esse, quae λεπτά vocarentur. At id nec ab Atheniensibus unquam factum esse contendo — quamquam sic

2) Siculum esse talentum illud quod a Timaeo viginti quattuor drachmis aestimatur (94, 4) neminem fugere potest harum rerum peritum. Conf. Mommsen. p 79. Alterum locum (94, 3), ubi idem Timaeus dicitur unam drachmam talento tribuere, in praesentia non plane expedio.

3) Conf. Fabricium in Bibl. Gr. vol. II p. 87.

nonnulli existimaverunt — neque omnino vetustiore tempore usque ad saeculum tertium p. Chr. n. Cuius rei gravissimum argumentum hoc mihi esse videtur, quod Pollux, qui diligentissime de nummis veterum scripserit, nullum tale λεπτόν, quale Diodorus habet, novit, sed id vocabulum tribus locis pro ipso chalco — minime pro septima eiusdem parte — posuit (9, 70. 78. 92). Ergo quisquis λεπτόν septimam chalci partem esse tradidit, eum post Pollucem scripsisse veri simile est. Praeterea ratio habenda est loci Photiani (quem Suidas repetivit), ubi de obolo agitur. Hic primum pauca ex eo fragmento Diodori exscripta sunt quod in scholiis Homericis legitur, sequuntur autem alia quaedam, quae cum genere non diversa sint a prioribus, ab eodem auctore repetita esse videantur. Quod si recte statuimus, facillime fit conclusio de aetate Diodori: nam cum illo loco ad solidos aureos talenti pretium revocetur, necesse est eius loci auctorem non ante Constantinum scripsisse.

Ad hanc igitur aetatem pertinet λεπτόν, septima pars chalci. Quod quid sit, ubique ortum esse videatur, etsi nemo adhuc exploravit, tamen in hoc ipso magnum momentum ponendum esse existimo, quod modo demonstravi id ad priora tempora referri non posse.

Reliquae talenti partes a Diodoro recte sic explicantur: τάλαντόν ἐστι μνῶν ξ', ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ', ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ς', ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκῶν η'. Quamquam pro chalcorum numero η' antiquitus in aliquo libro scriptum fuit ς', qui numerus et in tabulam Galeneam IX (fr. 59, 8) et in Photii aliorumque lexica propagatus est. Sed id minime posse probari luculenter demonstravit Boeckhius[4]).

De Dardano, qui eadem fere aetate ac Diodorus de nummis et ponderibus scripsisse videtur, aptior dicendi locus tum erit, cum ad Prisciani librum de figuris numerorum pervenero.

---

4) *Archaeol. Zeitung* 1847 p. 44 s.

De fragmento Περὶ ταλάντων *eiusque auctore Alexandrino.*

99 Orsa ab Aristotele mea disputatio, cum interpretum Homericorum locos persequeretur, sensim delapsa est ad scriptores qui extremis temporibus Romanorum imperii vixerunt. Verum iam inde redeamus ad vetustiorem aetatem auctoremque in suo genere gravissimum. Exstat inter Heronianas reliquias fragmentum quoddam Περὶ ταλάντων, quo summatim de Graecis et Romanis ponderibus exponitur. In quo quanta auctoritas inesset, primus intellexit Scaliger, qui, cum de re nummaria scribere instituisset, id satis explicate fieri non posse existimaret, nisi et illud fragmentum, tunc nondum editum, ex antiquo libro sibi descripsisset et omnia quaecunque de variis ponderibus et nummis ibi leguntur in suum libellum reciperet[1]. Hunc secutus est Salmasius[2]. Postea autem id fragmen-

---

1) Loci e Scaligeri libro de re nummaria hi sunt: p. 39: *Sed Hero Alexandrinus mathematicus τάλαντον Homericum falso interpretatur Δαρεικόν. Τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντον* cet. quae legis § 4. Porro p. 35 citatur eiusdem fragmenti § 6 omissis extremis vocabulis αἱ δὲ λοιπαὶ μναῖ διάφοροι; tum p. 41 et 43 § 2; p. 43 § 1; p. 44 § 2 usque ad 4; p. 46 § 5 et 6; p. 48 § 8. Totum igitur fragmentum exhibet Scaliger praeter paragraphum septimam; verum etiam ex hac pauca p. 35 exscripsit. Quod autem Heroni Alexandrino haec tribuit, id factum esse apparet ex eius codicis auctoritate unde ea exscripsit. Usus enim est aut Parisino 2475 aut alio simili, quibus in libris inter medias Heronianas reliquias id fragmentum reperitur (vide praef. crit. ad 99). Ceterum quae in Scaligerianis non conveniunt cum fragmenti forma a nobis edita, ea in adnotatione singulis locis adscripsimus praeter hoc unum, quod § 6 pro verbis πρός τε σταθμὸν καὶ νόμισμα apud Scaligerum p. 35 leguntur πρὸς τὸ Ἰταλικὸν νόμισμα, et p. 46 πρὸς τὴν Ἰταλικὴν καὶ νόμισμα. Sed nostra utique rectius se habent.

2) Primum Refut. p. 19 haec leguntur: *idem Hero, sive is est Africanus, ut quidam libri praeferunt, in alio fragmento quod Scaliger edidit τὸ δηνάριον non aliter sumpsit: τῇ Ἀττικῇ δραχμῇ, inquit, χρηστέον πρὸς σταθμὸν καὶ νόμισμα, ἐπειδήπερ ἰσοδύναμος ἐστὶ τῇ Ἰταλικῇ ἣ καλεῖται δηνάριον. ita enim in optimo codice quem vidi legitur. haec paulo aliter apud Scaligerum. idem paulo post:*

tum fere in oblivionem abiisse videbatur, cum Boeckhius idem ab Angelò Maio in appendice ad Didymum (§ 14), editum esse animadvertit eique pristinum auctoritatis locum restituit, quem confirmavit nuper Mommsenus[3]). Ac mihi vero, cum tot tamque varia incertorum auctorum fragmenta in hoc libro scribendo diligenter pertractavi, ex toto numero nullum afferri posse videtur, quod quopiam pacto ad huius de quo agimus integritatem auctoritatemque accedat. Quin etiam praeter Herodotum, Aristotelem, Didymum, illum denique qui vetustissimam tabulam Heronianam confecit — praeter hos, inquam, nullum graviorem auctorem Graecum de nummis ac ponderibus nostra memoria exstare arbitror quam hunc Alexandrinum scriptorem.

Alexandriae autem eum vixisse primum inde colligitur, quod omnes ponderum et nummorum rationes ad Ptolemaicum talentum revocantur; tum quod στατήρ ille qui pondere quattuor drachmarum, pretio autem unius drachmae esse dicitur, itemque vocabula ὁλκή ac ψεμμός

διαιρεῖται δὲ ἐκ περιουσίας καὶ τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίους εἰς μέρη ͵αρνβʹ. ἔχει γὰρ τροπαϊκὰ βʹ, νούμμους δʹ, ἀσσάρια ιϛʹ. Haec apud Scaligerum etiam corrupta. τροπαϊκὰ vocat victoriatos. Ex his apparet Salmasium codice aliquo usum esse diverso non solum a Scaligeriano sed etiam ab iis quos ego contuli; ac videtur ille ipse codex Salmasianus sub Iulii Africani titulo (§ 47) id fragmentum exhibuisse. Quem codicem verissime dixit optimum Salmasius, siquidem haec duo gravissima: μέρη ͵αρνβʹ et τροπαϊκὰ βʹ recte habet, quae in nostris libris depravata sunt. — Porro Refut. p. 32 e nostri fragmenti § 8 afferuntur: ὁ δὲ νοῦμμος οὐγκίαν ἔχει τῷ σταθμῷ, tum ibidem e § 4: ἄγει οὖν τὸ χρυσοῦν τάλαντον Ἀττικὰς δραχμὰς δύο, γράμματα ϛʹ, τετάρτας δηλαδὴ βʹ, ubi Salmasius haec addit: *perperam vulgo legitur δʹ. Talentum auri Homericum idem tradit fuisse cum Darico qui duas drachmas pendebat, scriptula sex, et duas quartas, hoc est duos quadrantes vel duos asses, nam assis Romanus duarum drachmarum Atticarum pondus habuit.* — Denique p. 58 haec: *Iulius Africanus: τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίους ἔχει τροπαϊκὰ δύο, νούμμους δʹ, ἀσσάρια ιϛʹ. ὁ δὲ νοῦμμος ἔχει οὐγκίας τὸν σταθμόν.*

3) Vide Boeckh. *M. U.* p. 11, Mommsen. *G. R. M.* p. 30.

Aegyptiacam fragmenti originem luculenter produnt. Quibus argumentis si cui non satis persuadeatur, ego non prius verbum addam, quam ille aliquo loco praeter Alexandriam ea scripta esse demonstrare conatus sit.

Tum ad aetatem eiusdem scriptoris definiendam primum in memoriam revocanda sunt ea quae Mommsenus de ea re disputavit (p. 723 s.). Quae hic a me, quoniam difficillima est quaestio, breviter repeti non possunt; at vero satis est haec duo quae pro certis habenda sunt proponere: primum Atticam drachmam ab Alexandrino scriptore commemoratam Romanorum esse denarium (§ 67), deinde stateris appellatione apud eundem significari Aegyptiaca tetradrachma, quae inde a Tiberii temporibus ex aere admixto argento signabantur, quorum pondus ad quattuor denarios accedebat, pretium autem aequabat unum denarium (§ 72). Hinc statim efficitur scriptorem non ante Tiberium vixisse; nec vero ante Neronem, cum idem octo denarios unciae tribuat. Quamquam id ipsum per se parum interest, siquidem hoc maxime est demonstrandum eundem non quarto quintove saeculo scripsisse velut plerosque eius generis auctores quorum fragmenta exstant. Hic primum commemoro eam rei nummariae rationem quam Alexandrinus accuratissime exponit iam tertio saeculo plane immutari coepisse: restant igitur ducenti fere anni inde a Nerone, quibus illius aetas circumscribatur. Verum multae rationes probabiliter afferri possunt, quibus id spatium ad angustiores fines redigatur. Quae quidem omnia ex eo argumento pendent quod Mommsenus comprobavit: quaecumque apud hunc Alexandrinum legantur, ea pertinere ad legitimas nummorum et ponderum rationes a primis imperatoribus institutas. Iam vero si ad hanc quasi normam totum fragmentum exigitur, dubitari non potest, quin scriptor eius extrema parte primi saeculi p. Chr. n. vel initio secundi vixerit.

Omnia si exsequi vellem quae sibi proponere solent ii qui praefationes scribunt, etiam de fide et auctoritate eiusdem scriptoris ita disserendum esset, ut quae ab eo traduntur et uberius explicarem et omnia recte se habere demonstrarem. Ac ponderum quidem rationes iam supra

suis locis illustratae sunt[4]): restat igitur, ut de variis nummorum generibus exponatur. Sed tamen totam hanc quaestionem omittendam esse existimo, quam si aggrederer, ipsam illius aetatis historiam quam dicunt nummariam scribere necesse esset. Accedit, quod plurima iam a Mommseno egregie explanata sunt, a quo etsi paucis in rebus dissentio, tamen hic non est locus ea disputandi. Denique de extrema fragmenti parte, ubi de denarii divisione agitur, commodius tum dicam, cum Volusii Maeciani libellum explicabo.

Verum unum hoc loco addendum videtur, merito dubitari posse, num altera fragmenti pars inde a verbis Ἡ λίτρα ποιεῖ (7) eidem auctori tribuenda sit atque ea quae antecedunt. Sane quidem utraque pars per se stat nec desiderat altera alteram. Quod si verum sit, minime tamen ea quae modo de aetate scriptoris conclusi infringuntur: nisi forte ita discernendum erit, priorem partem videri ad primum saeculum pertinere, alteram certe non recentiorem esse saeculo secundo.

Postremo repeto id quod iam supra dixi (§ 86), fragmentum illud de mensuris quod in libris manu scriptis hoc Alexandrinum sequitur non ad eundem auctorem referendum esse.

De Sancto Maximo.

Nonnullorum saeculorum intervallo ab Alexandrino scri- 100
ptore omninoque iis litteris quae classicae vocantur iam descendimus ad breve quoddam fragmentum quod inscribitur Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆς τιμῆς τῶν λ' ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδας ὑπὲρ προδοσίας τοῦ Χριστοῦ (96). Vixit Maximus Confessor, qui et theologus et φιλόσοφος appellari solet, a saeculo sexto exeunte ad septimi saeculi annum LXII[1]). Qui cum plurimos libros et exegeticos et dogmaticos scripserit, nihil impedit, quin eundem de pre-

4) Vide de talento Ptolemaico § 67, Antiochensi et Tyrio § 68, Antiochensi lignario § 69, aliaque passim aliis locis.

1) V. Fabric. in B. Gr. vol. VIII p. 731.

tio quo Christus venditus sit aliquo loco scripsisse existimemus, unde hoc breve fragmentum excerptum sit.

Res autem ibi traduntur admodum mirae, quas pro veris haberi non posse quivis sentiat. Apparet enim Maximum id egisse, ut pretio non mediocri Christum proditum esse demonstraret, itaque summam triginta argenteorum computavisse ad centum solidos Constantinianos. Iure laudaveris pietatem hominis, qua permotus Dominum ne tum quidem vili pretio aestimatum esse crediderit, cum a Iuda proditus est; verum ipsa ratio minime stare potest. Ne tamen hac de caussa omnia quae hic leguntur temere reiicias: immo veri simile est in his nummorum rationibus nonnulla latere quae ad ipsam aetatem Byzantinam spectent.

Idem Maximi fragmentum nonnullis locis citat Salmasius[2]; brevior autem eius forma latet alio loco quem nos in tertia collectione ponderum et mensurarum edidimus (fr. 77, 8).

De variis locis a Salmasio citatis.

101 Multos locos quibus de nummis agitur in tertiam nostrae collectionis partem inter mensuras et pondera recipere coegit nos Epiphanius, qui promiscue de ponderibus ac nummis in suo libello disseruerit (§ 87 extr.), eademque de caussa omnia quaecumque Salmasius ex Epiphanianis citavit supra attulimus (§ 88. 90). Sed praeterea apud eundem plurimi loci leguntur variis e libris manu scriptis repetiti, quorum nonnulli cognati sunt cum Epiphanianis — id quod ipsum Salmasium minime fefellit[3] — alii aliis

---

2) Initium fragmenti exscripsit atque interpretatus est in Conf. p. 107 et Refut. p. 33. Quae autem Ref. p. 38 his verbis affert: *Vetus auctor de triginta argenteis quae Iudas accepit: κοδράντης ἐστὶ τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας. τὰ τριάκοντα ἀργύρια γίνονται νομίσματα τριακόσια. τὸ γὰρ ἀργύριον ἔχει νομίσματα δέκα, λίτρας δ', οὐγκίας β'* — ea nonnullis rebus emendatis petivit e fr. 77, 1. 5.

3) V. Conf. p. 102: *Fragmentum vetus περὶ σταθμῶν: βαλλάντιον* etc. (fr. 97, 3), *quae ille habet ex Epiphanio, quisquis auctor fragmenti.*

e fontibus derivati. Nam hi tituli a Salmasio passim citantur: Fragmentum vetus incerti περὶ σταθμῶν, Fragmentum de ponderibus, Vetus fragmentum, Vetus et optimum fragmentum ἀνέκδοτον de ponderibus, Anonymus de ponderibus, Vetus lexicon manuscriptum, Lexicon vetus veteris testamenti, denique omnino Lexica. Quae nos ad singulos locos in nostra collectione adnotavimus (97. 98).

De reliquis fragmentis nummariis.

Denique breviter commemorandum est de nonnullis fragmentis quae ad finem huius partis reiecimus. 102

I. (99). Primum Ioachimus Camerarius e codice Budensi locum breviorem descripsit[1]), ubi de statere, siclo aliisque nummis similiter atque in reliquiis Epiphanianis agitur, quamquam nonnulla ab istis multum differunt. In eodem fragmento postea Salmasius ex alio vetere codice quaedam emendavit[2]).

II. (100). Admodum memorabile fragmentum e codice manu scripto Georgii Wheleri affert Bernardus in libri sui appendice quam Restituenda inscripsit[3]). Qui locus quam maxime commendandus esse videtur omnibus qui his rebus operam dant, nam et Polemarcho auctore (§ 97) nonnulla de nummis Atticis recte traduntur, et de folle, quadrante, lepto, talenti partibus, exstat hic vera scriptura, quae cor-

---

1) Notatio figurarum sermonis in libris quatuor Evangeliorum. Lipsiae 1572. 4. p. 78: *Haec est sententia a Graecis traditorum et repertorum a nobis in quodam libro sine nomine autoris, allato illo ad dignitate et doctrina clarissimum V. Bilibaldum Pircamerum ex Bibliotheca Budensi Anno Christi Iesu M.D.XXVI. Putavi autem Graeca etiam ipsa adscribenda.* Cuius loci notitiam debeo Bernaysio.

2) Refut. p. 23: *Vetus auctor fragmenti Budensis, quod a Camerario vulgatum est,* λεπτὸν *clare drachmam esse scribit, si verba eius recte legantur, quae in editis corrupta sunt, nos ea ex veteri codice sic corrigenda asserrimus:* ἔχει δὲ ὁ στατὴρ et cet. (usque ad ὀβολὸς καλεῖται).

3) Ipsi Bernardi libro de mensuris et ponderibus haec appendix sine paginarum numeris affixa est. Legitur autem is locus quem supra significavi pag. 5.

rupta est apud Hesychium aliosque. Omnino autem id fragmentum multo propius quam lexicographorum loci abest ab ignoto illo fonte, unde scriptores aetatis posterioris omnem veterum rei nummariae notitiam repetivisse videntur.

III. (101). Non omisi colligere locos de nummis aetatis Byzantinae, qui in Glossis nomicis a Labbaeo editis[4]) reperiuntur. In quibus gravissima esse ea quae de miliarensi et de folle traduntur non latuit Salmasium et Gronovium, qui aliquotiens eos locos citaverunt[5]).

Addo stadii quoque mentionem in his Glossis fieri[6]).

IV. Postremo adiungere poteram pauca breviora fragmenta, in quae casu magis quam consilio incurreram, cum Du-Cangii lexicon pervolvebam. At multa praeterea ibidem latere existimo quae ad rem nummariam aetatis Byzantinae pertineant, nec tamen meum esse duxi ea perquirere. Quapropter et haec praetermisi et nonnulla alia quae e scriptoribus Byzantinis citata hic illic reperi, quam litterarum partem si attingere vellem, in campum mihi descendendum esse videbam, unde excedere non liceret nisi multorum annorum labore exacto.

Non omitto tamen commemorare maximi momenti esse ad nummorum Byzantinorum rationes cognoscendas duo illa Ratiocinaria, alterum antiquum, Augusti Caesaris no-

---

4) Veteres glossae verborum iuris quae passim in Basilicis reperiuntur. quas ex variis MSS. codd. Bibl. Reg. Carolus Labbaeus eruit etc., quae recepta sunt in Ottonis Thesaurum iuris Romani, vol. III p. 1697 ss. De libris manu scriptis quibus Labbaeus usus est vide ibid. p. 1705 med.

5) Vide Salmasium in Confut. p. 102. 104. 107, in Refut. p. 51. 58. 68. 70; Gronovium de sestert. p. 812. 816. 829. 830. 839. A quibus qui loci emendati sint, adscripsi in adnotatione ad ipsas glossas; acriter autem castigandus est Gronovius, qui nonnullas Salmasii emendationes, auctoris nomine omisso, pro suis venditavit eiusque rei laudem habuit apud recentiores. Ego, nisi quid me fugit, Salmasio ubique sua restitui.

6) Cτάδιος καὶ cτάδιον· μέτρον ὁδοῦ παρὰ ἵcταcθαι τὸν ὁδεύοντα.

mine inscriptum, alterum novum Alexii Comneni, quae Montfauconus edidit[7]).

Hesychii glossae ἀcάριον *et* κοδράντηc *emendantur.*

Idemtidem in hac praefationis parte significavi minime me eam operam aggredi posse, ut quaecunque de nummis veteribus scripta collegi eadem plane et copiose explicarem. 103
Sed tamen unum eius generis non omittendum esse video, ut duobus Hesychii locis qui magis etiam ab editoribus quam a librariis corrupti sunt genuina et integra forma restituatur. Quos primum ita exhibeo, ut ab una parte codicis, ab altera recentissimi editoris scripturam proponam:

ἀcάριον καὶ λεπιὸν ἕν εἰcιν. ἤγουν ϛ΄ τ^ων ταλάντων, ὅ ἐcτι ἓν ἥμιcυ λ^ο. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντηc εἶc, ἤγουν ν^ο ν^ο γ΄.	ἀcάριον καὶ λεπτὸν ἕν εἰcιν. ἤγουν ἑξακιcχιλίων τριακοcίων ταλάντων, ὅ ἐcτι ἓν ἥμιcυ λεπτοῦ. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντηc εἶc, ἤγουν νουμμία γ΄.
κοδράντηc τὸ πᾶν ἢ τὸ τέταρτον τῆc φόλεωc ἢ λεπτόν· τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου, ὅ ἐcτι νόμιcμα ἓν ἢ κόκκοι τρεῖc. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἰκοcιπέντε. ὁ δὲ κοδράντηc νομίcματα τρία.	κοδράντηc· τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆc φόλλεωc, ἢ λεπτὰ δύο· τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου, ὅ ἐcτι νουμμίον ἓν ἥμιcυ, ἢ κόκκοι τρεῖc. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἰκοcιπέντε. ὁ δὲ κοδράντηc νουμμία τρία.

In his quae discrepant a codicis scriptura — quamquam nonnulla non satis accurate e codice enotata esse suspicor — ea Schmidtius partim secundum Scaligerum, Salmasium, Musurum, partim sua coniectura edidit. Quae si quibus placeant, habeant sibi; audiant tamen, quaeso,

7) Analecta Graeca etc. eruerunt monachi Benedictini p. 316—392.

quae mihi scripsisse videatur Hesychius. Primum in glossa ἀσάριον apparet ϛ´ τῶν ταλάντων corruptum esse ex ,ϛ´´ ταλάντου h. e. ἑξακισχιλιοστόν, quod recte iamdudum viderat Scaliger [1]). Atque idem legitur apud Hesychium sub voce κοδράντης et in fragmento Bernardiano (100, 1). Tum in iis quae in codice sequuntur: ὅ ἐστι ἓν ἥμισυ λ̊, pro ἥμισυ olim scriptum esse puta S vel potius ϛ, quae notae non raro in codicibus inter se sunt confusae. Ipsum autem ϛ nota fuit vocabuli στάγιον sive ἑξάγιον (§ 58). Porro notam λ̊ significare ὁλκήν perspicitur collatis similibus notis λ̥ et <ͦ (§ 105). Legendum igitur ὅ ἐστι ἓν ἑξάγιον ὁλκήν, quibus verbis designatur νόμισμα sive solidus Constantinianus, qui talenti instar in partes sexies millesimas dividebatur [2]). Denique eadem ratione e notis ν̊ ν̊ γ´ elicimus antiquam scripturam νομίσματος ,γ´´, h. e. τρισχιλιοστόν.

Altero loco λεπτόν, siquidem sic vere in codice legitur, corruptum est e λεπτὰ β´ sive δύο. Auctores sunt et Hesychius sub ἀσάριον idemque in altera glossa κοδράντης, quae sequitur vocem κοδομία, et scriptor fragmenti Bernardiani. Tum κόκκοι τρεῖς, etsi idem apud Bernardum legitur, tolerari non potest: quales enim fuerint κόκκοι sive grana, quorum tres solidi pondus aequaverint? Immo κόκκοι corruptum esse videtur e κο, κο, h. e. κοδράνται; quo concesso pro τρεῖς non dubium est quin scribatur ,γ sive tria milia [3]). Denique νομίσματα τρία corrigere sibi visi sunt Scaliger et Salmasius νουμ-

1) De re numm. p. 60.

2) Non possum hoc loco omnibus argumentis allatis demonstrare solidum Constantinianum talento aestimatum esse, quae res acerrime disceptata est inter Petavium et Salmasium (conf. hunc in Conf. p. 94 s., Ref. p. 31 ss.). Verum ipsi Hesychii et scriptoris Bernardiani loci hoc satis confirmant, quibus facile alios auctores addere licet.

3) Finge hanc scripturam KoKo/Γ olim in aliquo codice inventam esse (ubi lineola ante Γ significavit milia): vides quam facile inde κόκκοι τρεῖς oriri potuerit.

μία τρία scribentes, quos secutus est Schmidtius: ego vero νομίϲματοϲ ,γ″ perinde scribo atque in glossa ἀϲάριον.

Haec omnia si in unum colligis, eam habes scripturam quam infra in Hesychianis edidi.

De lexicographis Graecis.

Multum diuque mecum reputavi, num loci qui in lexicis veteribus Graecis de mensuris et nummis scripti sunt, in hoc meum opus reciperem. Quod negotium tam diu minus necessarium mihi videbatur, quamdiu omnia quaecunque eius generis in lexicis exstant iam ab aliis viris doctis citata et in usum huius disciplinae collata esse existimabam. Sed cum magis magisque perspicerem multa nondum in medium prolata aut cognita esse, tum laborem non subterfugiendum esse statui. Apollonium igitur, Harpocrationem, Hesychium, Photium, Suidam, Etymologicum magnum perlustravi attente locos qui in meum usum convenirent quaerens et circumspiciens. Quae opera paene infinita quantum saepe taedium mihi attulerit, omitto dicere — nam interdum centum ducentaeve paginae ubi nihil invenirem erant perlegendae — at hoc precor, si quid in tanta copia me fugerit, ut venia habeatur non tam menti meae et voluntati quam oculis quaerendi labore saepe defatigatis. 104

Facile me omnibus persuadere posse existimo recte hunc apparatum separatim a reliquis fragmentis a me positum esse. Maxime enim interest scire, quid habeant Hesychius aliique, quid non habeant; quod, si locos in singula capita mensurarum et nummorum diremissem, cognoscere vix licuisset: nunc vero uno quasi oculorum obtutu omnia possunt perlustrari.

Simili caussa adductus sum, ut unum quemque ex horum scriptorum numero per se ponerem. Quamquam multos optaturos esse puto me singula vocabula ita coniunxisse, ut una variorum auctorum locos deinceps perscriberem, quam rationem synopticam solent appellare. Sane id aliquatenus commodius fuisse non nego; sed tamen il-

lud etiam interest scire ac perspicere, quae omnino singuli lexicographi in suis libris collegerint: id autem, si illam rationem secutus essem, fieri non potuit. Tum vero res criticas in adnotatione satis distincte illustrare non licuisset, nisi singulos auctores separarem; nam ut alii aliorum sunt et codices manu scripti et editores, ita etiam officium eius qui artem criticam in his exerceat suam in quoque rationem sequi debet.

Quod non descendi ad Zonaram, Phavorinum, lexicon Seguerianum, neminem credo mihi exprobraturum esse: quorum locos si addere voluissem, rerum serie porro ad alia atque alia recentiora perductus essem, nec vero quidquam quod magni momenti esset invenissem. Valuit igitur mihi quoque Horatianum illud, certos esse denique fines.

Non hic est locus omnia explicandi quae nova ex lexicographis in eo quem dixi apparatu congessi. Quorum tum aptius et commodius rationem habebo, cum liber de metrologia retractandus denuoque edendus erit. Interim si quid alii ad id argumentum afferent, magnam his gratiam habebo. Unum tamen nunc praetermittere nequeo, nonnullis locis a Photio Sophoclem autorem non sine magna offensione citari. Ac de sicli quidem aestimatione (v. cíκλοc) recte iudicavit Dindorfius Sophoclem per errorem pro Xenophonte[1]) scriptum esse. Nec magis Sophocles voce λιτροcκόποc pro ἀργυραμοιβόc (ἀπὸ τοῦ Cικελικοῦ νομίcματοc) usus esse potest[2]); quod dicendi genus potius ad aliquem recentioris comoediae poetam pertinere videtur. Atque etiam οὐράν pro αἰδοῖον num recte a Photio Sophocli tributum sit, dubitari potest. Quae cum ita sint, veri simile forsitan videatur alium fuisse Sophoclem recentioris comoediae scriptoribus aequalem. Sed id nunc, quoniam certiora argumenta non suppeditant, in medio relinquo.

Loci Hesychii difficillimi de asse et quadrante supra sunt illustrati et emendati (§ 103). Addo praeterea consilio omissam esse a me glossam πεντεcτατήριον, quia al-

---

1) Anab. 1, 5, 6.
2) Phot. v. λίτρα, conf. Hesych. v. λιτροcκόπουc.

tera vox, qua id explicatur, πενταετῆ, aliena est a re nummaria. Quanquam πεντάλιτρον coniecit Bernardus: sed id parum certum esse videbatur. De aliis eiusmodi ambiguis vocabulis vide praefationem ad Hesychium.

De notis mensurarum et ponderum.

Cum iam in eo esset, ut hic liber typothetis mandare- 105
tur, difficultatem necopinatam praebuerunt notae mensurarum et ponderum, quas fide quam maxima fieri posset exprimendas esse censueram. Tum vero certior factus fore ut sumptus immodici in eam rem impendendi essent, quos suscipere honestissimus bibliopola non posset, hoc meo consilio vidi absistendum iisque typis utendum esse qui in officinis praesto sunt. Nonnulla tamen quae necessaria erant novis iisque elegantissimis typis expressa sunt. In ceteris si a librorum manu scriptorum auctoritate in ductibus notarum exhibendis paulum recessi, meminerint lectores eam non tam meam culpam esse quam nimii sumptus evitandi necessitatem.

Non raro in codicibus compendia scripturae notantur lineola aut directa aut obliqua addita, ut ξε̄ vel ξε′ pro ξέστης[1]). Eadem lineola saepe infra ad notam, velut λ et μ, affixa est, unde novae litterarum formae oriuntur, quas hic exhibere non possum. Nonnulla eius generis expressa sunt apud Montfauconum (Anal. p. 393 s.), Neandrum, Stephanum aliosque passim.

Sequitur conspectus notarum quae in nostro libro reperiuntur, secundum ordinem litterarum dispositus.

γρ̄ γράμμα fr. 52, 4. 54, 14. 56, 15. 62, 2 etc.
γρ idem 53, 5 adn. 54, 14 adn. etc.
< δραχμή 29, 1. 52, 5 etc. Est haec proprie nota vocis ὁλκή, ubi vide.
> ἡμίσεια δραχμή 56, 6. 66, 6.

1) Haec exempla repetita sunt e cod. Paris. 2475 fol. 79ᵇ, 2438 fol. 112ᵇ, Monac. 165 fol. 69ᵇ, quibus facile plurima alia addi possunt. Vide etiam infra fr. 73.

$\overset{\mu}{\eta}$ ἡμίνα 52, 11.
Ͻ ἡμιώβολον 56, 8.
$K\overset{\mu}{\rho}$ vel $\kappa\overset{\mu}{\rho}$ κεράμιον 52, 11. 56, 21. 73.
Ꝁ$^{\epsilon}$ κεράτιον 52, 3. 56, 13.
$\overline{\kappa\epsilon}$ idem 73.
Ч idem 78, 9.
idem duplicatum: κεράτια 78, 1. 3. 5 etc.
> duplicatum: κεράτια 78, 1.
Ꝁ^{o} κοτύλη 52, 3. 56, 13.
$\overset{o}{\kappa}$ idem 73. 78, 20. 21. 23.
K$^{\upsilon}$ κύαθος 29, 1 (ubi aliam formam e codice exhibet Montfaucon, quam vide apud illum). 56, 10.
Ꝁ$^{\upsilon}$ idem 52, 3. 56, 13.
$\overset{}{\lambda}$ λίτρα 29, 1. 52, 6. 56, 17. 66, 3.
$\lambda\iota$ idem 52, 6. 54, 14.
λ^{ι} idem 52, 6. 56, 3. 59, 19. 63, 8 etc.
Λ idem 52, 6. 54, 14 adn. 80.
Hv idem 73. Haec et proxima nota proprie significant sestertium, IIS, qui cum assis antiqui libralis locum obtinuerit, nota eius etiam pro ipsa libra posita est.
ĦƘ idem 75, 13. 14. 21. 24. 25.
$\overset{\epsilon}{\mu}$ μέδιμνος 52, 8. 56, 5. 19.
idem: μέρος 56, 5. 66, 5. 73.
$\overset{o}{\mu}$ μέρος (immo μόριον) 73.
μ^{ν} μνᾶ 29, 1 (ubi aliam formam e codice exhibet Montfaucon). 73.
$\overset{\nu}{\mu}$ idem 52, 8. 56, 2. 19.
$\overset{o}{\mu}$ μόδιος 52, 8. 56, 19.
$\overset{\Delta}{M}$ vel $\overset{\delta}{M}$ idem 88, 4 adn.
$\overset{\upsilon}{\mu}$ μύστρον 52, 8. 56, 19.
$\overset{o}{\nu}$ νόμισμα 78, 4 adn. 87, 14 adn., prol. § 103.
ξ^{ϵ} ξέστης 29, 1. 52, 10. 56, 9. 20.
ξ idem 52, 10. 54, 15 adn. 56, 20 etc.
ξ^{ϵ} idem 56, 21. 59, 13. 73.

— ὀβολός 29, 1.
∼ idem 52, 4.
\ idem 52, 4. 56, 14. 66, 8.
∾ idem 53, 6 adn. 56, 7. 66, 8.
/ idem 73.
= δύο ὀβολοί 29, 1.
≈ idem 52, 4.
\\ idem 52, 4. 56, 14.
≈ διώβολον 56, 7.
// ὀβολοί 73.
λ o ὁλκή 52, 6. 56, 11. 17.
< idem 78, 13. 14. 16 etc.
< idem 29, 1 etc. Apparet hanc notam e priore ortam esse omisso o: eadem autem, quoniam ὁλκή et δραχμή synonyma erant, pro drachma poni solebat.
o λ idem prol. § 103.
ξ o ὀξύβαφον 29, 1. 52, 10. 56, 21. 73.
Γ o οὐγγία 29, 1. 52, 7 etc.
o Υ idem 66, 4.
/o Γ idem 73.
o Υ idem 56, 4. 66, 4.
ξ τάλαντον prol. § 47, V.
S- τετρώβολον 29, 1.
S τριώβολον 29, 1. 56, 7. 66, 7.
Ju τρυβλίον 52, 8. 56, 20.
υ τρ idem 52, 8 adn. 56, 20 adn. 73.
α χ χαλκοῦς 52, 2. 53, 8 adn. 56, 12. 73. In abaco Attico pervetusto reperitur nota X (*Archaeol. Ztg.* 1847 p. 42).
H -χ χήμη 52, 2. 56, 12. 73.
ν χ χοῖνιξ 52, 2. 56, 12. 73.
οι χ idem 52, 2. 73.
o χ χοῦς 52, 2. 56, 12. 73.

De notis numerorum.

106 Postquam notas ponderum et mensurarum explicui, adiicio ea quae de numeris in codicibus Heronianis aliisque inveni.

Litterae et vulgares et priscae illae ϛ ϙ ϡ numeros ab I usque ad DCCCC significant adscripta lineola aut directa aut obliqua sic: ᾱ vel α′, β̄ vel β′ et cetera. Hae notae iam in eo codice qui inter Heronianos est antiquissimus[1]) promiscue reperiuntur, nec facile discernere queas utra ex duabus sit usitatior. Idem de reliquis codicibus valet paene omnibus quos inspexi; fuerunt tamen etiam qui in brevioribus fragmentis de mensuris, velut Eusebiano, tantum directam lineolam exhiberent. Ego ubique obliqua lineola propterea usus sum, quia altera minus quadrat in litteras typis expressas minusque elegantem adspectum habet. Interdum in codicibus lineola numerum notans plane omissa est, idque eo saepius quo neglegentius sunt exarati. Denique ii codices qui antiquioris scripturae speciem servarunt aliquoties hoc signum ^ exhibent, ut Γ̂, h. e. tres, quamquam id saepius reperitur in milibus. In Heroniano antiquissimo inveni etiam notulam quandam litterae π similem appositam, ut ψ^{π}, ω^{π}, $\iota\epsilon^{\pi}$.

Milia singula usque ad novem designantur litteris α proximisque, praefixa infra lineola obliqua sic: ͵α ͵β etc., quae lineola cum ipsa littera in unum coalescere solet, id quod describere per typos non licuit. Inter omnes constat antiquitus eandem lineolam et maiorem fuisse et iuxta litteram, non infra, positam esse, ut /A, /B[2]), sed eius usus in codicibus quibus usus sum nullum exemplum exstat. Praeterea autem eaedem litterae nummerales significantur aut lineola directa, ͵η̄, aut his notulis ῀′, ut ͵Γ῀′ ͵Δ῀′, aut alterutra sola, ut ͵Γ^ ͵Є^ — ͵β′ ͵Δ′ etc.[3]).

Dena milia et cetera, h. e. μυριάδες, ut in sermone

---

1) Est Paris. 1670 sec. XIV vel XIII, unde pleraque quae hic trado repetivi (maxime e fol. 66 et 67).
2) V. Franzium in Elem. epigr. Gr. p. 352.
3) Haec omnia desumpsi e Paris. 1670; v. infra § 108.

Graeco ab initio numerantur, ita etiam scribuntur, nec quidquam perversius cogitari potest notis ͵ι ͵κ pro denis vicenisque milibus, quarum usus pueris Graecarum litterarum studiosis in omnibus libris scholasticis tradi solet[4]. Immo dena milia Graeco homini et cogitanti et loquenti et scribenti fuerunt μυριὰς α΄, vicena μυριάδες β΄ etc. Ut in tabula Heroniana II (12) legimus μυριάδας β΄ ͵ηω΄. Sed ubi μυριάδος vocabulum in scriptura omissum est, ibi duobus punctis dena milia significari solent, ut α̈ β̈ etc.[5]. Alibi aliae etiam notae in codicibus reperiuntur, ut ͵ᾱ vel ͵α̃ vel Γ̂[6], quae minus accurate scripta esse apparet.

Non inutilem esse hanc numerorum doctrinam ipse expertus sum, cum Suidae locum de plethro, adhuc absurde editum, emendavi. Nam cum vulgo legeretur πλέθρον... ἢ πανταχόθεν ἔχον πόδας λη΄. καὶ πλεθριαῖον διάστημα, nihil nisi Λ mutavi in Α, ex altera autem littera quae pro numero habebatur, feci ἢ hunc in modum: πανταχόθεν ἔχον πόδας α̈. ἢ καὶ πλεθριαῖον διάστημα.

De notis numerorum fractorum.

Nota semissis in codice Heroniano antiquissimo ubique est C″ (accuratiorem formam vide apud Montfaucon. Anal. p. 319), in aliis simplex C perinde atque in inscriptionibus Atticis saeculi quinti[1]. Saepius tamen in libris altera forma S reperitur, sed depravata illa quidem varios in ductus, quos hic exhibere non possum[2]. Et solent addi 107

---

4) Semel in cod. Paris. 2013 fol. 145ᵃ (tab. Her. V) inveni ͵ῑ, sed id a manu rec. ad genuinum ͵ᾱ adscriptum.

5) Idem testatur Montfaucon in Anal. Gr. p. 314. Sic α̈ legitur in Paris. 1670 fol. 66ᵇ, Monac. fol. 67ᵇ. Additur etiam hic obliqua linea, ut ͵α̈ in Vindob. 179, ͵ζ̈ in Paris. 2475; in eodem inveni etiam α̈. Quae vetustior eiusdem notationis forma fuerit, docet Ritschelius in Bibl. Alexandr. *(die Alexandrinischen Bibliotheken)* p. 120.

6) Cod. Paris. 2013. 2438.

1) V. Boeckh. *Staatshaush.* II p. 162, 22. 165, 32. 172, 25. 261. 267, 27 al.

2) Solet hoc S aut cum iis numeris qui antecedunt in unum coniungi, aut quasi iacens pingi et depravari in formas ℑ (fr. 73), υ dilatatum aliasque plurimas.

duae lineolae", quas ego omisi, quoniam certum est S per se significare dimidiam partem. In scriptura C" video vestigia vocis ἥμισυ.

Saepissime occurrit in libris Heronianis nota bessis sive διμοίρου ω"[3]), quae unde orta sit, re multum perquisita pro certo inveni. Nimirum Graeci plerumque iis fracturis utuntur quas simplices vocare licet, quarum numerator est I; δίμοιρον autem idem est ac semis cum sextante, sive Cς", unde contractum est ω". Praeterea aliis in codicibus, utique recentioribus, bessis nota est β transversa lineola distinctum, qua significari apparet duas partes, h. e. ipsum δίμοιρον.

Reliquae fracturae, tertia, quarta ceteraeque partes, in codicibus significantur orbiculo quodam ad litteram numeralem appicto duabusque obliquis lineolis additis. Ipsas formas exhibent Montfauconus (p. 319) et Maius in Didymo. Unde autem id sit ortum quaerentibus in prompta est quid respondeam. Etenim interdum in codicibus servatae sunt hae formae Γ̄ ͦͮ, ιδ̄ ͦͮ[4]), h. e. τρίτον, τεσσαρεσκαιδέκατον. Est igitur id compendium quod modo descripsi ortum ex ον, perinde ac τ̎ scribi solet pro τόν[5]). Ego in scriptura typis expressa abiecto orbiculo illo, qui quidem etiam in codicibus non raro omittitur, fractos numeros binis lineolis significavi, ut γ" δ" etc. Apud Hesychium (§ 103) restitui ͵ς" et ͵γ", h. e. partem sexies millesimam et ter millesimam.

Notum est Graecos fere semper ita expressisse fractos numeros, ut simplices partes enumerarent. Velut quas nos dicimis quadraginta tres partes ducentesimas vicesimas quartas ($\frac{43}{224}$), eas Graeci solverunt in ζ" κη" ριβ" σκδ"

---

3) Haec forma desumpta est e Paris. 1670, Monac. 165, Vindob. 309, eandemque exhibet Montfauc. p. 319; paullo aliam habent Paris. 2475 et Ambrosianus editus a Maio (quem vide); rursus alii ductus exstant in Paris. 2013 aliisque, ubi nota similis ei formae diphthongi ου quae olim vulgata erat.

4) Enotavi haec e cod. Paris. 2438 fol. 99[b]. 111[a].

5) Conf. Mehlhorn, *Griech. Gramm.* in tabula ad p. 9.

($\frac{1}{7} + \frac{1}{28} + \frac{1}{112} + \frac{1}{224}$), quarum partium summa idem efficit[6]). Interdum tamen etiam tales fracturae inveniuntur, quales nos frequentamus, quarum numerator est multiplus: tum is qui index vocatur bis scribendus est, velut ιζ′ κα″ κα″, h. e. ἑπτακαίδεκα εἰκοστόπρωτα[7]). Sed haec quia non tam ad scriptores metrologicos quam ad Heronem pertinent, iam missa facio atque omnino huic praefationi finem impono, qua etsi nequaquam omnia explicare et illustrare potui, tamen id me assecutum esse confido, ut iam ad hoc litterarum genus olim penitus abstrusum ac reconditum omnibus quorumcunque interest aditus pateat.

Conspectus numerorum quos in tabula V Heroniana codices exhibent.

Extremis his prolegomenis bene mihi occasionem oblatam esse existimo, ut huius scidae explendae gratia numerorum notas quas in tabula V Heroniana codices Parisini exhibent ex ordine describam. Quae tabula cum plurimos ac maxime varios numeros contineat, eadem omnino speciem praebet earum formarum quas aliis quoque locis in iisdem libris litterae numerales habere solent. 108

Codices Graeci Parisini

	P^a (1670)	P^d (2013)	P^e (2013)
1.	εἷς, μία, ἕν	idem	idem vel α′
2.	δύο vel μ^β	δύο vel β′	β′
3.	τρεῖς vel Γ	γ′	idem
4.	τέσσαρες vel δ′	δ′	idem
5.	πέντε vel ε′	ε′	idem
6.	ϛ′	idem	idem
7.	ζ′	idem	idem
8.	η′	idem	idem
9.	θ′	idem	idem
10.	δέκα vel ι′	ι′	idem
15.	ιε^π (duobus locis)	ιε′	idem

6) Legitur hoc exemplum apud Heronem mox nobis edendum in Stereom. I, 52, 2.

7) Idem Stereom. I, 8.

	P^a	P^d	P^e
20.	εἴκοcι vel κ	κ′	idem
25.	κε^π vel κε′	κε′	idem
30.	τριάκοντα vel λ	λ′	λ̄
35.	λε^π vel λε′	λε′	λ̄ε̄
40.	τεccάρακοντα vel μ′	μ′	idem
45.	μ^π ε^π	με′	μ̄ε̄
50.	πεντήκοντα vel ν′	ν′	idem
55.	νε′ in tribus Parisinis, ac similiter proximi numeri		
200.	C̄ vel σ′	σ′	idem
300.	τ̄ vel τ′	τ′	idem
400.	ῡ vel υ′	υ′	idem
500.	Φ^~ vel φ	φ′	idem
600.	Χ^- vel χ	χ′	idem
700.	Ψ^π vel ψ	ψ′	idem
800.	ω^π vel ϖ^π	ω′	ω̄ vel ω′
900.	ϡ^π vel ϡ^~	ϡ	ϡ′
1000.	χίλιοι vel α̣̑	α̣̃ vel ͵α′	ᾱ̣ vel ͵α′
2000.	͵β′ vel ͵β^~	—	͵β′ vel ͵β′
3000.	͵Γ^ vel ͵Γ^~	—	͵Γ̄
4000.	͵Δ′ vel ͵Δ^~	—	͵δ′
5000.	͵ε^ vel ͵ε^~	—	͵ε̄
6000.	͵ς^ (duobus locis)	—	͵ς̄
7000.	͵ζ^ vel ͵ζ^~	—	͵ζ̄
8000.	͵Η^ vel ͵η̄	—	͵η̄
9000.	͵Θ^ vel ͵θ^~	—	͵θ̄
10000.	μύριοι vel α̈	—	ᾱ̣

Addo denique e P^e compositos numeros ᾱ̣σ̄, ᾱ̣ῡ, ᾱ̣χ̄, ᾱ̣ω̄.

METROLOGICI SCRIPTORES

GRAECI.

I. Fragmenta de mensuris porrectis et quadratis.

1. *E Iulii Pollucis onomastico* (*2. 157. 158*).

(Vide prol. § 2.)

Τῶν δὲ μέτρων ἔστι μέν τι καὶ δάκτυλος· δοχμὴ 157
δὲ συγκλεισθέντες οἱ τέτταρες δάκτυλοι, καὶ δακτυλο-
δόχμη. τὸ δ' αὐτὸ καὶ παλαιστὴ θηλυκῶς καὶ παλαι-
στὴς ἀρρενικῶς, καὶ δῶρον, καὶ ἑκκαιδεκάδωρα τὰ
ἑκκαιδεκαπάλαιστα. τὸ δὲ ἀπὸ καρποῦ ἕως ἄκρων
δακτύλων, ἡ πᾶσα χείρ, ὀρθόδωρον. εἰ δὲ τοὺς δα-
κτύλους ἀποτείνας ἀπὸ τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν μι-
κρότατον μετροῖς, σπιθαμὴ τὸ μέτρον· εἰ δὲ τὸν μέ- 158
γαν δάκτυλον τῷ λιχανῷ ἀντιτείνας, τὸ μέτρον λι-
χάς. ἀπὸ δὲ ὠλεκράνου πρὸς τὸν μέσον δάκτυλον
ἄκρον τὸ διάστημα πῆχυς. εἰ δὲ συγκάμψειας τοὺς
δακτύλους, ἀπ' ἀγκῶνος ἐπ' αὐτοὺς πυγὼν τὸ μέ-
τρον, εἰ δὲ συγκλείσειας, πυγμή. εἰ δ' ἄμφω τὰς χεῖ-
ρας ἐκτείνειας, ὡς καὶ τὸ στέρνον αὐταῖς συμμετρεῖν,
ὀργυιὰ καλεῖται τὸ μέτρον.

2. *Fragmentum a Greavesio allatum, quo mensurae a Polluce propositae illustrantur.*

(Vide prol. § 2.)

Ὁ μὲν δάκτυλος μέτρον ἐστὶ σμικρότατον. ἡ δὲ δοχμή ἐστι δακτύλων δ', ὅπερ μέτρον καὶ δακτυλο-

δόχμη παλαιστή τε καὶ δῶρον καλεῖται. ἡ δὲ λιχάς ἐστι δακτύλων ι΄, τὸ δ' ὀρθόδωρον ια΄, ἡ δὲ σπιθαμὴ ιβ΄, ὁ δὲ ποὺς δοχμῶν δ΄ ἤτοι δακτύλων ιϛ΄, ἡ δὲ πυγμὴ δακτύλων ιη΄, ὁ δὲ πυγὼν κ΄, ὁ δὲ πῆχυς κδ΄ ἤτοι δοχμῶν ϛ΄, ἡ δὲ ὀργυιὰ πήχεων δ΄ ἤτοι ποδῶν ϛ΄.

3. *Electa quaedam e Didymi libello de mensuris marmorum.*

(Vide prol. § 3. 14.)

1. *Ὁ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς ϛ΄, δακτύλους κδ΄, πόδα Πτολομαϊκὸν α΄ς, Ῥωμαϊκὸν δὲ πόδα α΄ς ε΄΄ι΄΄.

2. Ὁ ποὺς ὁ Πτολομαϊκὸς ἔχει εὐθυμετρικοὺς παλαιστὰς δ΄, ἐμβαδικοὺς ιϛ΄, στερεοὺς ξδ΄. ὁ δὲ Ῥωμαϊκὸς ποὺς ἔχει εὐθυμετρικοὺς παλαιστὰς γ΄γ΄΄, ἐμβαδικοὺς δὲ ια΄ θ΄΄, στερεοὺς δὲ λϛ΄ κζ΄΄.

3. *Ἔχει δὲ καὶ λόγον ὁ Πτολομαϊκὸς ποὺς πρὸς τὸν βασιλικὸν πῆχυν κατὰ εὐθυμετρίαν ὡς β΄ πρὸς γ΄.

4. *Ὁ Ῥωμαϊκὸς ποὺς πρὸς τὸν βασιλικὸν πῆχυν λόγον ἔχει κατὰ εὐθυμετρίαν ὡς ε΄ πρὸς θ΄.

4. *Tabula Heroniana I.*

(Vide prol. § 15—20.)

[Ἥρωνος εἰσαγωγαί.]

1. Ἡ πρώτη γεωμετρία, καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει λόγος, τὰ περὶ τὴν γαιῶν μέτρησιν καὶ διανομὴν κατησχολεῖτο, ὅθεν καὶ γεωμετρία ἐκλήθη. ἡ

---

21. Ἥρωνος εἰσαγωγαί om. N, Τοῦ αὐτοῦ Ἥ. εἰσ. M 22. Ἡ om. *Le* καθὼς] καθ' P^b 23. γαιῶν μέτρησιν N, γεωμετρίαν rel. (τοῖς περὶ τὴν γῆν μέτροις I^b) διανομὴν N, διανομὰς rel. (διανομαῖς I^b) 24. κατησχολεῖτο] διησχολεῖτο N (ἀπησχολοῦντο I^b)

γὰρ τῆς μετρήσεως ἐπίνοια παρ' Αἰγυπτίοις εὑρέθη διὰ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν· πολλὰ γὰρ χωρία φανερὰ ὄντα πρὸ τῆς ἀναβάσεως τῇ ἀναβάσει ἀφανῆ ἐποίει, πολλὰ δὲ μετὰ τὴν ἀπόβασιν φανερὰ ἐγίνετο, καὶ οὐκέτι ἦν δυνατὸν ἕκαστον διακρῖναι τὰ ἴδια· ἐξ οὗ ἐπενόησαν οἱ Αἰγύπτιοι τήνδε τὴν μέτρησιν τῆς ἀπολειπομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου γῆς· χρῶνται δὲ τῇ μετρήσει πρὸς ἑκάστην πλευρὰν τοῦ χωρίου ὅτε μὲν τῷ καλουμένῳ σχοινίῳ, ὅτε δὲ καλάμῳ, ὅτε δὲ πήχει, ὅτε δὲ καὶ ἑτέροις μέτροις· χρειώδους δὲ τοῦ πράγματος τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχοντος ἐπὶ πλέον προήχθη τὸ γεγονὸς ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ στερεὰ σώματα χωρῆσαι τὴν διοίκησιν τῶν μετρήσεων καὶ τῶν διανομῶν.

2. Εἰς οὖν τὸν περὶ τῆς μετρήσεως λόγον ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰδέναι τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν, πρὸς ὃ βούλεταί τις ἀναμετρεῖν, καὶ ἑκάστου σχήματος τὸ εἶδος, καὶ πῶς δεῖ ἀναμετρεῖν. ὑποδείξομεν δὲ [πρῶτον] τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν.

Περὶ εὐθυμετρικῶν.

3. Εὐθυμετρικὸν μὲν οὖν ἐστι πᾶν τὸ κατὰ μῆκος μόνον μετρούμενον [ὥσπερ ἐν ταῖς σκουτλώσεσιν οἱ

---

2. φανερὰ ὄντα χωρία C 4. ποιεῖ C καὶ ante μετὰ add. C ἀνάβασιν *Le* ἐγένετο PᵇNV, ἐγένοντο M 5. οὐκέτι] οὐκ N διακρίναι Pᵃ*MoLe*, διακρίνειν C Iᵇ ἐξ οὗ] διὰ τοῦτο C Iᵇ 7. ἀπολειμένης Pᵇ, ἀποληιμένης N ὑπὸ] ἀπὸ Pᵃ*MoLe*, διὰ C χρῶνται] χρᾶται N, χρᾶτε Pᵇ. 9. σχοίνῳ *Mo*, σωκαρίῳ *Le* καὶ ante καλάμῳ add. PᵇNM καὶ ante πήχει vitiose add. *Le* 10. δὲ τοῦ πράγματος] δεὶ πραγματείας Pᵇ, δὲ πραγματεῖας NMV 11. ὑπάρχοντος PᵃᵇM, ὑπαρχούσης NV 13. τῶν (ante μετρ.)] τὴν *Le* 19. πρῶτον om. Pᵃ*MoLe* 22. σκουλώσεσιν N

στροφίολοι καὶ ἐν τοῖς ξυλικοῖς τὰ κυμάτια καὶ ὅσα πρὸς μῆκος μόνον μετρεῖται].

4. Ἔστι τῶν μέτρων εἴδη τάδε· δάκτυλος, παλαιστής, διχάς, σπιθαμή, πούς, πυγών, πῆχυς, βῆμα, ξύλον, ὀργυιά, κάλαμος, ἄκενα, ἅμμα, πλέθρον, ἰούγερον, στάδιον, δίαυλον, μίλιον, σχοῖνος, παρασάγγης.

5. Ἐλάχιστον δὲ τούτων ἐστὶ δάκτυλος καὶ πάντα τὰ ἐλάττονα μόρια καλεῖται.

6. Ὁ μὲν οὖν παλαιστὴς ἔχει δακτύλους δ'.

7. Ἡ δὲ διχὰς παλαιστὰς β', δακτύλους η'.

8. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ', δακτύλους ιβ'.

9. Ὁ ποὺς ὁ μὲν βασιλικὸς καὶ Φιλεταίρειος λεγόμενος ἔχει παλαιστὰς δ', δακτύλους ις'.

10. Ὁ δὲ Ἰταλικὸς ποὺς ἔχει δακτύλους ιγ' γ''.

11. Ἡ πυγὼν ἔχει παλαιστὰς ε', δακτύλους κ'.

12. Ὁ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς ς', δακτύλους κδ'. [καλεῖται δὲ καὶ ξυλοπριστικὸς πῆχυς.]

13. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν α' ω'', παλαιστὰς ι', δακτύλους μ'.

14. Τὸ ξύλον ἔχει πήχεις γ', πόδας δ'S, παλαιστὰς ιη', δακτύλους οβ'.

---

1. στροφύολοι C σκουλώσεσιν add. ante ἐν τοῖς P^b κύματα V 5. ξύλον usque ad ἅμμα om. V ἅμμα P^bN 8. 9. om. C 10. Ὁ] Ἡ N οὖν om. P^b 11. Ἡ] Ὁ P^b 13. Φιλεταίριος libri et hic et infra 15. γ''] τρίμοιρον *MoLe* 16. Ἡ] Ὁ P^bN*Le* παλαιστὰς] πόδας C δακτύλους κ' om. C 17. ἔχει om. C 18. καὶ ξυλοπριστικὸς] Ἰταλικὸς C 19. πήχεις *MoLe* ω''] δίμοιρον *MoLe* 21. § 14 legitur in C ante § 13 πόδας δ'S om. C S] ἥμισυ *MoLe*

15. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει πήχεις δ΄, πόδας Φιλεταιρείους ϛ΄, Ἰταλικοὺς ζ΄ε΄΄.

16. Ὁ κάλαμος ἔχει πήχεις ϛ΄ ω΄΄, πόδας Φιλεταιρείους ι΄, Ἰταλικοὺς ιβ΄.

17. Τὸ ἅμμα ἔχει πήχεις μ΄, πόδας Φιλεταιρείους ξ΄, Ἰταλικοὺς οβ΄.

18. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκένας ι΄, πήχεις ξϛ΄ ω΄΄, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ρ΄, Ἰταλικοὺς δὲ ρκ΄.

[19. Ἡ δὲ ἄκενα ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι΄, ἤτοι δακτύλους ρξ΄.]

20. Τὸ ἰούγερον ἔχει πλέθρα β΄, ἀκένας κ΄, πήχεις ρλγ΄ γ΄΄, πόδας Φιλεταιρείους μῆκος μὲν ϲ΄, πλάτος δὲ ρ΄, Ἰταλικοὺς δὲ τὸ μὲν μῆκος πόδας ϲμ΄, τὸ δὲ πλάτος ρκ΄· ὥς γίνεσθαι ἐμβαδικοὺς ἐν τετραγώνῳ β̈ ͵ηω΄

21. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ΄, ἀκένας ξ΄, πήχεις υ΄, πόδας Φιλεταιρείους μὲν χ΄, Ἰταλικοὺς δὲ ψκ΄.

22. Τὸ δίαυλον ἔχει πλέθρα ιβ΄, ἤτοι στάδια β΄, ἀκένας ρκ΄, πήχεις ω΄, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ͵ας΄, Ἰταλικοὺς δὲ πόδας ͵αυμ΄.

---

1. post ἔχει in P[b] e § 16 statim additur πήχ. ϛ΄ ω΄΄, deinde e § 17 πόδας Φιλεταιρικοὺς ξ΄, Ἰταλικούς οβ΄; reliqua om. 2. δὲ post Ἰταλικοὺς add. *Le* ε΄΄] πέμπτον μέρος *Mo*, καὶ πέμπτον μέρος *Le* 3. ω΄΄] δίμοιρον *MoLe* 5. ἅμμα N Φιλεταιρικοὺς P[b], idemque infra 7. δὲ ante πλέθρον add. P[b]N*Le* ἄκενας P[a] aliique et hic et infra ω΄΄] δίμοιρον *MoLe* 8. ρ΄] ἑκατόν N 9. 10. om. C 11. δύο N 12. γ΄΄] τρίμοιρον *MoLe* μήκους et πλάτους libri, corr. *Le* μὲν ante μήκους habent P[b]N, μὲν et compendium voculae καὶ eodem loco V, unde μὲν λ in M πλάτος δὲ ρ΄ om. C 13. τὸ μὲν μῆκος πόδας] πόδας μήκους C τὸ δὲ πλάτος] πλάτους πόδας C (per comp. scr.) 14. ὥς γίνεσθαι usque ad ͵ηω΄ om. C ἐμβάδους P[a] 16. πήχυς P[b] 18. σταδίους δύο πλέθρα ιβ΄ C

23. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ἑπτὰ ἥμισυ, πλέθρα με΄, ἀκένας υν΄, ὀργυιὰς ψν΄, βήματα ͵αω΄, πήχεις ͵γ, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ͵δφ΄, Ἰταλικοὺς δὲ ͵ευ΄.

24. Ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄.

25. Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄· ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν.

[26. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν.]

5. *Tabula Heroniana II.*

(Vide prol. § 21.)

1. Τὰ μὲν οὖν εὐθυμετρικὰ εἴδη εἰσὶν ια΄, δάκτυλος, οὐγγία, παλαιστή, σπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, ἄκενα, πλέθρον, στάδιον.

2. Ἐλάχιστον δὲ τούτων ἐστὶ δάκτυλος, καὶ πάντα τὰ ἐλάττονα μόρια καλεῖται.

3. Ἡ οὐγγία ἔχει δακτύλους α΄ γ″.

4. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ΄, οὐγγίας γ΄.

5. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ΄, δακτύλους ιβ΄.

6. Ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄, δακτύλους ις΄.

7. Ὁ πῆχυς παλαιστὰς ϛ΄, δακτύλους κδ΄.

8. Τὸ βῆμα ἔχει παλαιστὰς ι΄, δακτύλους μ΄.

9. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει δακτύλους ϙϛ΄, πόδας ϛ΄.

10. Ἡ ἄκενα ἔχει δακτύλους ρξ΄, πόδας ι΄ Φιλεταιρείους, καλεῖται δὲ ῥωμαϊστὶ περτικά.

---

1. ἑπτὰ ἥμισυ] ζ΄ 𐅵″ P^bVM 2. ὀργυιὰς ψν΄ βήματα ͵αω΄ om. C 4. Ὁ] Ἡ P^a *Mo Le* 6. τὸ om. *Le* 7. § 26 om. C 13. ὀγγία P^b παλαιστῆς libri (vide praef. crit.) 18. Ἡ] Ὁ P^bV παλαιστῆς libri 21. Ὁ om. N 24. Φιλεταιρίους NVM, Φιλεταιρικοὺς P^b 25. ῥωμαϊστὴ P^b περτικά] ϛερτίκα V, τερτίκα P^bM

11. Τὸ πλέθρον ἔχει τὸ Ἑλληνικὸν πόδας ρ' τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος ρ', ἐν τετραγώνῳ ᾱ.

12. Τὸ ἰούγερον ἔχει [τὸ Ἑλληνικὸν] τὸ μὲν μῆκος πόδας σμ', τὸ δὲ πλάτος ρκ' ὡς γίνεσθαι ἐμβαδικοὺς ἐν τετραγώνῳ μυριάδας β' ͵ηω'.

13. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ', ἀκένας ξ'.

14. Τὸ μίλιον ἔχει πόδας ͵ε, βήματα ͵β, ἀκένας φ'.

15. Ἡ οὐγγία ἔχει ἐν τετραγώνῳ δάκτυλον α'ϣ''θ''.

16. Ἡ παλαιστὴ ἔχει ἐν τετραγώνῳ δακτύλους ιϛ'· ἡ δὲ στερεὰ παλαιστὴ ἔχει οὐγγίας κζ', δακτύλους ξδ'.

17. Ἡ δὲ τετράγωνος σπιθαμὴ ἔχει οὐγγίας πα', δακτύλους ρμδ'· ἡ δὲ στερεὰ σπιθαμὴ ἔχει οὐγγίας ψκθ', δακτύλους ͵αψκη'.

18. Ὁ ποὺς ὁ τετράγωνος ἔχει οὐγγίας ρμδ', δακτύλους σνϛ', στερεὸς δὲ οὐγγίας ͵αψκη', δακτύλους ͵δϘϛ'.

19. . . . ὁ δὲ στερεὸς πῆχυς ἔχει οὐγγίας ͵εωλβ', παλαιστὰς σιϛ', δακτύλους ᾱ ͵γωκδ'.

20. Τὸ βῆμα ἔχει ἐν τετραγώνῳ παλαιστὰς ρ', οὐγγίας Ϡ', δακτύλους ͵αχ'.

21. Ἡ τετράγωνος ὀργυιὰ ἔχει πόδας λϛ', ἡ δὲ τετράγωνος ἄκενα ἔχει πόδας ρ' Φιλεταιρείους.

---

2. μὲν ante μῆκος add. P[b] πλάτος om. M πόδας ante ρ' add. P[b]VM ᾱ om. libri 4. πόδας] ποδῶν P[b]M ἐμβαδοὺς libri 5. μυριᾶ͂ (δ superscr.) VM, μυριάδες P[b]N 9. Ἡ παλαιστὴς N, Ὁ παλαιστὴς P[b]VM 10. ἡ δὲ ἑτέρα παλαιστὴς N, ὁ δὲ ἕτερος παλαιστὴς P[b]VM 11. Ὁ P[b] 12. ἡ] Ὁ P[b] ἑτέρα libri 14. ὁ ante τετρ. om. N οὐγγίας bis habet P[b] ρμδ' ad 15. οὐγγίας om. V. 15. στερεὰς P[b]NM 17. Initio addenda videntur: Ὁ τετράγωνος πῆχυς ἔχει οὐγγίας τκδ', δακτύλους φοϛ' 18. ᾱ ͵γωκδ'] αγωδ N teste *Ma* 20. ͵αχ'] ante hoc N add. ͵αψ 22. Φιλεταιρείους] στερεοὺς libri, quod eiiciendum censebat *Le*

6. *Tabula Heroniana III.*

(Vide prol. § 22.)

1. Εἰδέναι χρή, ὅτι δάκτυλος πρῶτός ἐστιν ὥσπερ καὶ μονάς.

2. Ἡ παλαιστὴ δακτύλους ἔχει δ'.

3. Ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ'.

4. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας α'S, τουτέστι παλαιστὰς ϛ', δακτύλους κδ'.

5. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν α' καὶ πόδα α', ὅ ἐστι πόδας β'S, παλαιστὰς ι', δακτύλους μ'.

6. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει βήματα β' καὶ πόδα α', ὅ ἐστι πήχεις δ', τουτέστι πόδας ϛ', παλαιστὰς κδ', δακτύλους Ϙϛ'.

7. Ἡ ἄκενα ἔχει ὀργυιὰν α' ω'', ὅ ἐστι βήματα τέσσαρα, τουτέστι πήχεις ϛ' καὶ πόδα α', τουτέστι πόδας ι', παλαιστὰς μ', δακτύλους ρξ'.

8. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκένας ι' — γίνονται ὀργυιαὶ ιϛ' πόδες δ' — τουτέστι βήματα μ', ἢ πήχεις ξϛ' καὶ πόδα α', πόδας ρ', παλαιστὰς υ'.

9. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ', ἀκένας ξ', ὀργυιὰς ρ', βήματα σμ', πήχεις υ', πόδας χ'.

10. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζ' ἥμισυ, πλέθρα με', ἀκένας υν', ὀργυιὰς ψν', βήματα ͵αω', πήχεις ͵γ, πόδας ͵δφ'.

7. *Tabula Heroniana IV.*

(Vide prol. § 23.)

[Ἥρωνος μετρικά.]

1. Τὸ ἰούγερον ἔχει ἀκαίνας ϲ' γεϊκῶν ποδῶν ͵βυ'. μήκους γὰρ ἔχει ἀκαίνας κδ', διαιρεῖται δὲ εἰς κ' μέρη

---

8. κδ'] δ' cod. 14. ὀργυῖαν cod. δίμοιρον *Vincent.* 17. ἄκενας cod., idem etiam infra γίνονται] γι' cod., om. *Vinc.* ὀργυιὰς et πόδας *Vinc.*

ἀνὰ ιβ', γίνονται πόδες σμ'. πλάτους δὲ ἔχει δώδεκα ἀκαίνας, γίνονται πόδες ρκ'· ἐὰν δὲ τὸ μῆκος ἐπὶ τὸ πλάτος, γίνονται πόδες β̈ ͵ηω'.

2. Ἡ ἄκαινα πόδας ἔχει ιβ', γίνονται παλαισταὶ μη'.

3. Ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ', δακτύλους ιϛ'.

4. Ὁ πῆχυς ὁ εὐθυμετρικὸς ἔχει πόδα ἕνα C· ὁ πῆχυς ὁ λιθικὸς ἔχει ὁμοίως πόδα α'C, δακτύλους κδ'.

[5. Ἐὰν τὸ πλάτος τοὺς κδ' ἐπὶ τοὺς κδ', γίνονται δάκτυλοι φοϛ'· τούτους ἐπὶ τὸ πάχος γίνονται ἀγελαῖοι δάκτυλοι ᾱ ͵γωκδ'.]

8. *Tabula Heroniana V.*

(Vide prol. § 24—27.)

1. Τὰ δὲ μέτρα ἐξεύρηνται ἐξ ἀνθρωπίνων μελῶν, δακτύλου, [κονδύλου,] παλαιστοῦ, σπιθαμῆς, ποδός, πήχεως, βήματος, ὀργυιᾶς καὶ λοιπῶν.

2. Πάντων δὲ ἐλαχιστότερός ἐστιν ὁ δάκτυλος, ὅστις καὶ μονὰς καλεῖται· διαιρεῖται δὲ ἔσθ' ὅτε μὲν καὶ εἰς ἥμισυ καὶ τρίτον καὶ λοιπὰ μόρια.

3. Μετὰ δὲ τὸν δάκτυλον, ὅς ἐστι μέρος ἐλάχιστον πάντων, ἔστιν [ὁ κόνδυλος, ὃς ἔχει δακτύλους δύο.

---

1. πόδες] πο P^c, om. *Le* δώδεκα] Δ P^c 3. ͵βω̅ P^c, corr. *Le* 4. γίνονται παλαισταὶ P^c, γίνεται παλαιστὰς *Le* 5. μη'] μ̅ P^c 7. πόδα] ποδ P^c ἕνα] ᾱ *Le* 10. φοϛ'] φοβ' P^c.

14. Περὶ μέτρων inscriptum habet V ἐξηύρηνται P^d a pr. m. 15. κονδύλου om. C παλαιστοῦ om. P^d 16. πήχεος V 17. ἐλαχιστότερος P^d, ἐλαχιστότατον V, ἐλαχιστώτερον P^e ὁ om. V 18. μὲν καὶ om. V 19. ἡμίσει P^e τρίτον καὶ λοιπὰ μόρια] εἰς τρίτον καὶ εἰς δ'' καὶ εἰς λοιπὰ μόρια P^e 21. ὁ κόνδυλος usque ad Εἶτα om. C

4. Εἶτα] ὁ παλαιϲτήϲ, ὃν καὶ τέταρτόν τινεϲ καλοῦϲι διὰ τὸ τέϲϲαραϲ ἔχειν δακτύλουϲ, ἢ διὰ τὸ εἶναι δ″ τοῦ ποδόϲ, τινὲϲ δὲ καὶ τρίτον διὰ τὸ εἶναι γ″ τῆϲ ϲπιθαμῆϲ· ἡ γὰρ ϲπιθαμὴ τρία τέταρτα ἔχει, ὁ δὲ ποὺϲ τέϲϲαρα.

5. Ἡ διχὰϲ δὲ ἔχει παλαιϲτὰϲ δύο, ἤγουν δακτύλουϲ ὀκτὼ [κονδύλουϲ τέϲϲαραϲ], καὶ καλεῖται δίμοιρον ϲπιθαμῆϲ. λιχὰϲ δὲ λέγεται τὸ τῶν δύο δακτύλων ἄνοιγμα, τοῦ ἀντίχειροϲ λέγω καὶ τοῦ λιχανοῦ· τοῦτο καὶ κυνόϲτομον καλοῦϲί τινεϲ.

6. Ἡ ϲπιθαμὴ ἔχει παλαιϲτὰϲ τρεῖϲ, ἤγουν δακτύλουϲ ιβ′ [κονδύλουϲ ἕξ].

7. Ὁ ποὺϲ ἔχει ϲπιθαμὴν μίαν γ″, ἤγουν παλαιϲτὰϲ δ′, [κονδύλουϲ ὀκτώ,] ἤτοι δακτύλουϲ ιϛ′.

8. Ὁ πῆχυϲ ἔχει πόδαϲ δύο, ἤγουν ϲπιθαμὰϲ δύο ω″, παλαιϲτὰϲ ὀκτώ, [κονδύλουϲ ιϛ′,] δακτύλουϲ λβ′.

9. Τὸ βῆμα τὸ ἁπλοῦν ἔχει ϲπιθαμὰϲ γ′γ″, ἢ πόδαϲ β′𐅵, ἢ παλαιϲτὰϲ ι′, [ἢ κονδύλουϲ κ′,] ἢ δακτύλουϲ μ′.

---

1. τινεϲ om. V. 2. τέϲϲαρεϲ P^e ἢ διὰ τὸ usque ad τῆϲ ϲπιθαμῆϲ om. P^eV 5. τέϲϲαρα] δ′ P^e 6. δὲ om. P^eV παλαιϲτὰϲ δύ᾽ ἔχει V, παλαιϲτὰϲ β′ ἔχει P^e 7. ὀκτώ] η′ P^eV κονδύλουϲ τέϲϲαραϲ om. C καὶ καλεῖται] καλεῖται δὲ V 8. λιχὰϲ] διχὰϲ libri δύο] β′ P^e 9. ἀντιχείρου V a sec. m. 10. τοῦτο τινὲϲ καλοῦϲι V κυνόϲτομον *Le* (*'un manuscrit donne* κυνόϲτομον: *c'est, je crois, la vraie leçon'*), κοινόϲτομον C 11. ἤγουν] ἢ V 12. ιβ′] ιε′ P^e κονδύλουϲ ἕξ om. C 13. Ὁ om. P^d γ″] καὶ γ″ P^e, καὶ 𐅵 V ἤγουν] ἤτοι P^e 14. κονδύλουϲ ὀκτώ om. C ἤτοι] ἤγουν P^e 15. Ὁ] Ἡ P^d δύο] β′ P^e ἤγουν] ἢ P^e 16. δύο] β′ P^e ὀκτώ] η′ P^eV κονδύλουϲ ιϛ′ om. C 17. λβ′] λε′ P^e 18. γ′] τρεῖϲ P^eV γ″] τρίτον V 19. ἢ κονδύλουϲ κ′ om. C

10. Τὸ βῆμα τὸ διπλοῦν ἔχει πόδας ε′, ἢ cπιθαμὰς ϛ′ ω″, ἢ παλαιcτὰς κ′, [ἢ κονδύλους μ′,] ἢ δακτύλους π′.

11. Ὁ πῆχυς ὁ λιθικὸς ἔχει cπιθαμὰς β′, ἢ πόδα ἕνα πρὸς τῷ ἡμίcει, ἢ παλαιcτὰς ϛ′, [ἢ κονδύλους ιβ′,] ἢ δακτύλους κδ′· ὡcαύτως καὶ ὁ τοῦ πριcτικοῦ ξύλου.

12. Ἡ ὀργυιὰ μεθ᾽ ἧς μετρεῖται ἡ cπόριμος γῆ ἔχει cπιθαμὰς βαcιλικὰς θ′ δ″, ἢ πόδας ἓξ καὶ cπιθαμὴν α′ δ″, ἢ παλαιcτὰς ἤγουν γρόνθους κζ′ καὶ ἀντίχειρον· τουτέcτι τοὺς μὲν κϛ′ ἐcφιγμένης οὔcης τῆς χειρός, τὸν δὲ τελευταῖον ἢ πρῶτον ἡπλωμένου καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου δακτύλου τῆς χειρός, ὃς δὴ καὶ λέγεται τέταρτον cπιθαμῆς, ἔχει δὲ δακτύλους τρεῖς. μεθὸ δὲ ποιήcεις ὀργυιὰν ἐν καλάμῳ ἢ ἔν τινι ξύλῳ. μετὰ τοῦτο ὀφείλεις ποιῆcαι cχοινίον ἤγουν cωκάριον δεκαόργυιον καὶ οὕτως μετρεῖν ὃν μέλλεις μετρῆcαι τόπον· τὸ γὰρ cωκάριον τῆς cπορίμου γῆς δέκα ὀρ-

---

1. ε′ om. P^e 2. ω″] δίμοιρον V κ′] εἴκοcι P^d ἢ κονδύλους μ′ om. C 4. Ὁ] Ἡ P^d 5. πρὸς om. V τῷ ἡμίcει] τῶν ἥμιcυ P^d, τὸ S″ P^e, ℐ V ἢ κονδύλους ιβ′ om. C 6. ὁ om. P^e 8. Ἡ om. V οὐργια (sic) P^e, qui postea constanter οὐργυιά μετρᾶται P^d 9. θ′] ἐννέα V δ″] τέταρτον V, om. P^e ἓξ om. P^e 10. δ″] τέταρτον P^eV ἤγουν] ἤτοι P^eV ἀντίχειρα P^eV 11. ἐcφηγγμένης V 12. τὸν δὲ] τὸ V ἢ om. P^d ἡπλωμένον P^d 13. μεγάλου om. P^eV ὃς] ἧς P^d 14. τέταρτον λέγεται P^e τρεῖς] γ′P^e 15. μεθ᾽ ὃ P^d δὲ om. V 16. μετὰ τούτου P^e et Salmasius Plin. Ex. p. 481^{b}B 17. δεκαόργυιον] δέκα οὐργυιῶν P^e, ὀργυιῶν δέκα V οὕτω P^eV μετρεῖν] μετρᾶν P^d, μετρῆcαι P^e *Sa* (h. e. Salmasius) μέλλεις om. P^d μετρῆcαι] μετρεῖν P^e*Sa* 18. ὀργυιὰς δέκα V

9. *Fragmentum de orgyia.*

(Vide prol. § 28.)

Δεῖ γινώcκειν ὅτι ἡ ὀργυιὰ ἔχει cπιθαμὰc θ′ δ″ ἢ παλαιcτὰc κη′ ἐχούcηc τῆc πρώτηc παλαιcτῆc προcθήκην κονδύλου. Καὶ ἄλλωc. ἀνὴρ μέcοc μήτε κοντὸc μήτε μακρὸc cταθεὶc ὄρθιοc ἐκτεινάτω τὴν δεξιὰν αὑτοῦ χεῖρα ἄνω, καὶ ἔνθα ἂν φθάcῃ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐcτι μέτρον δικαίαc ὀργυιᾶc. Καὶ ἄλλωc. λαβὼν cχοινίον ἢ κάλαμον ὁ τῆc μέcηc ἡλικίαc ἀνὴρ πατηcάτω τὴν ἄκραν ἐν τοῖc δακτύλοιc τοῦ ποδὸc αὐτοῦ. εἶτα ἀναβιβαcάτω τὸ cχοινίον ἄχρι τοῦ ὤμου αὐτοῦ, εἶθ' οὕτωc καμψάτω τοῦτο ὄπιcθεν ἄχρι τοῦ κώλου αὐτοῦ, καὶ ποιήcει ὀργυιὰν πάνυ δικαιοτάτην.

10. *Tabula Heroniana VI.*

(Vide prol. § 29.)

1. Εἰcὶ δὲ καὶ μέτρα τάδε· δάκτυλοc, κόνδυλοc, παλαιcτή, διχάc, cπιθαμή, πούc, πῆχυc, βῆμα, ὀργυιά, cωκάριον, πλέθρον, ἰούγερον, δίαυλοc, cτάδιον, ἄκαινα, μίλιον, cχοῖνοc καὶ παραcάγγηc.

2. Τὸ πλέθρον cωκάριον α′ ∠ ϛ″.

3. Τὸ ἰούγερον γ′ καὶ γ″.

4. Ὁ δίαυλοc cτάδια β′.

5. Τὸ cτάδιον ι′ cωκάρια.

---

4. προcθήκηc κόνδυλον cod. 7. αὑτοῦ cod. et hic et infra 10. ἐν τοῖc] ἐντὸc cod. 12. τοῦ ὤμου] τῆc ὄμου cod. 14. δικαιότατον cod.

17. καὶ om. *Le* 18. οὐργυιά Pᵉ 19. πλεεθθρον Pᵉ, itemque 21 21. α′ ∠ ϛ′ *Le*, α′ ∠ ιε″ Pᶠ (teste *Le*), α′ ω ιε Pᵉ 23 δύο *Le* 24. ι′ cωκάρια] ῑc Pᶠ, ῄc Pᵉ

6. Ἡ ἄκαινα cπιθαμὰc ιϛ'.
7. Τὸ μίλιον ζ' ϛ cτάδια.
8. Ὁ cχοῖνοc μίλια δ' καὶ ὁ παραcάγγηc δ'.

11. *Tabula Heroniana VII.*
(Vide prol. § 30.)

Τίνα μέρη τῶν ἐν τοῖc μεγέθεcι μετρήcεων καταμετροῦντα τὰ ὅλα;

1. Τῶν δὲ ἐν τοῖc μεγέθεcι μετρήcεων μέρη καταμετροῦντα τὰ ὅλα ἐcτὶ τάδε· δάκτυλοc, παλαιcτή, cπιθαμή, πούc, πῆχυc, βῆμα, ὀργυιά. πάντων δὲ ἐλαχιcτότερόν ἐcτι δάκτυλοc· διαιρεῖται δὲ καὶ εἰc μέρη ἔcθ' ὅτε μὲν γὰρ καὶ ϛ καὶ γ'' καὶ λοιπὰ μόρια. εἰcὶ δὲ καὶ ἕτερα μέρη ἐπινενοημένα τιcὶ τάδε· ἄμπελοc, πάccον, ἄκενα, πλέθρον, ἰούγερον, cτάδιον, μίλιον, cχοῖνοc, cχοῖνοc Περcικὴ καὶ cχοῖνοc Ἑλληνικὴ καὶ λοιπά.

Τί τῶν εἰρημένων ἕκαcτον δύναται;

2. Κατὰ μὲν τὴν παλαιὰν ἔκθεcιν παραλιπόντεc τὰ περιccὰ τὴν νῦν κρατοῦcαν δύναμιν ὑπετάξαμεν.
3. Ὁ παλαιcτὴc ἔχει δακτύλουc δ'.
4. Ἡ cπιθαμὴ ἔχει παλαιcτὰc τρεῖc, δακτύλουc ιβ'.
5. Ὁ ποὺc ἔχει cπιθαμὴν α' γ'', παλαιcτὰc δ', δακτύλουc ιϛ'.

---

2. ζ' ϛ cτάδια] ζc κ θ P^f, ε' ω cθ P^e, ζc' cπιθ. *Le*
3. Ὁ om. P^e

6. τοῖc] ταῖc P^c 7. post ὅλα add. κεφα P^b 8. Τῶν] Τὸν P^c, Τὰ *Le* e Vat. a rec. m. ἐν om. *Le* τῶν ante μετρήcεων add. P^bc *Le* μέρη om. P^bc *Le* 10. πάντων] πάν.. P^c 11. ἐcτιν ὁ δάκτυλοc P^c καὶ ante εἰc μέρη om. *Le* 13. δὲ om. P^c 14. παccὸν *Le* 15. μήλιον P^c 21. τρεῖc] γ' P^c *Le*

6. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας β′, σπιθαμὰς β′ ϣ″, δακτύλους λβ′.

7. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν ἕνα, πόδας β′, σπιθαμὰς β′ ϣ″.

8. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει βήματα β′ δ″, πήχεις β′ δ″, πόδας δ′ 𐅵, σπιθαμὰς ϛ′, δακτύλους οβ′.

9. Ἡ ἄμπελος ἔχει ὀργυιὰν α′ θ″, βήματα β′ 𐅵, πόδας ε′, σπιθαμὰς ϛ′ϣ″, παλαιστὰς κ′, δακτύλους π′.

10. Τὸ πάσσον ἔχει ἄμπελον α′ ε″, ὀργυιὰν α′ γ″, βήματα γ′, πήχεις γ′, πόδας ϛ′, σπιθαμὰς η′, παλαιστὰς κδ′, δακτύλους ϙϛ′.

11. Ἡ ἄκενα ἔχει πάσσα β′, ἀμπέλους β′ γ″ ιε″, ὀργυιὰς β′ 𐅵 ϛ″, βήματα ϛ′, πήχεις ϛ′, πόδας ιβ′, σπιθαμὰς ιϛ′, παλαιστὰς μη′, δακτύλους ρϙβ′.

12. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκένας ρ′, πάσσα σ′, ἀμπέλους σμ′, ὀργυιὰς σξϛ′ ϣ″, βήματα χ′, πήχεις χ′, πόδας ͵ασ′, σπιθαμὰς ͵αχ′, παλαιστὰς ͵δω′, δακτύλους α̈ ͵θσ′.

13. Τὸ ἰούγερον ἔχει ἀμπέλους υπ′, πάσσα υ′, ὀργυιὰς φλγ′ γ″, πλέθρα β′, ἀκένας σ′, βήματα ͵ασ′, πήχεις ͵ασ′, πόδας ͵βυ′, σπιθαμὰς ͵γσ′, παλαιστὰς ͵θχ′, δακτύλους γ̈ ͵ηυ′.

14. Τὸ στάδιον ἔχει ἀμπέλους ρκ′, πάσσα ρ′, ὀργυιὰς ρλγ′ γ″, πλέθρου 𐅵, ἀκένας ν′, βήματα τ′, πή-

---

1. πύχης Pb ϣ″] β″ Pc *Le* (sic etiam infra) 5. πήχυν Pb 6. 𐅵 om. Pb δακτύλους] πο Pc 7. ὀργ′ Pb, ὀργυιὰς Pc*Le* 9. ὀργυιὰς Pc*Le* α′ om. Pb 12. ἄκαινα Pc *Le* (sic etiam infra) γ″ om. Pc 14. παλαιστὰς] πάσσας Pc 15. πάσσας Pc 16. ϣ″] C Δ^ Pc, n ϛ″ *Le* πήχεις χ′ om. Pc 17. α̈ ͵θσ′] α̈ ῡ ͵θσ· Pc 20. γ″] Δ^ Pc 21 ͵θχ′, δακτύλους om. Pb 24. γ″] Δ^ Pc πλέθρα Pb*Le*, πλε′ Pc ἄκαινα Pc

χειϲ τ′, πόδαϲ χ′, ϲπιθαμὰϲ ω′, παλαιϲτὰϲ ͵βυ′, δακτύλουϲ ͵θχ′.

15. Τὸ μίλιον ἔχει ϲταδίουϲ ζ′ 𐅵, πλέθρα γ′ 𐅵 δ″, ἀκέναϲ τοε′, πάϲϲα ψν′, ἀμπέλια ϡ′, ὀργυιὰϲ ͵α, βήματα ͵βϲν′, πήχειϲ ͵βϲν′, πόδαϲ ͵δφ′, ϲπιθαμὰϲ ͵ϛ, παλαιϲτὰϲ α̈ ͵η, δακτύλουϲ ζ ͵β.

16. Ἐν ϲυντόμῳ δὲ ἔχει ἕκαϲτον οὕτωϲ ὡϲ προείρηται κατὰ τὴν νῦν κατάϲταϲιν τῆϲ γεωμετρίαϲ εἴτουν τῆϲ ἀπογραφῆϲ τοῦ κίνϲου.

17. Μετὰ τὸν δάκτυλον, ὅϲ ἐϲτι μέροϲ ἐλάχιϲτον πάντων, ἔϲτιν ὁ παλαιϲτήϲ, ὃν καὶ τέταρτόν τινεϲ καλοῦϲι διὰ τὸ τέϲϲαραϲ ἔχειν δακτύλουϲ.

18. Μετὰ τοῦτον ἡ ϲπιθαμὴ παλαιϲτῶν γ′.

19. Εἶτα [ἐν κεφαλαίῳ] ὁ ποὺϲ ἔχει παλαιϲτὰϲ δ′.

20. Εἶτα ὁ πῆχυϲ ἔχει πόδαϲ β′, παλαιϲτὰϲ η′.

21. Βῆμα ἴϲον τοῦ πήχεωϲ.

22. Ὀργυιὰ ἔχει πόδαϲ δ′ 𐅵, παλαιϲτὰϲ ιη′.

23. Ἄκενα πόδαϲ ιβ′, παλαιϲτὰϲ μη′.

24. Ἄμπελοϲ ἔχει πόδαϲ ε′, παλαιϲτὰϲ κ′.

25. Πάϲϲον ἔχει πόδαϲ ϛ′, παλαιϲτὰϲ κδ′.

26. Πλέθρον πόδαϲ ͵αϲ′, παλαιϲτὰϲ ͵δω′.

27. Ἰούγερον πόδαϲ ͵βυ′, παλαιϲτὰϲ ͵θχ′.

28. Ϲτάδιον πόδαϲ χ′, παλαιϲτὰϲ ͵βυ′.

29. Μίλιον πόδαϲ ͵δφ′.

---

3. μήλιον P^c ϲτάδια P^c *Le* 4. ἄκαινα P^c ἀμπ P^c, ἀμπέλουϲ *Le* 5. βήματα ͵βϲγ′, πήχειϲ ϲπ′ P^b 7. οὕτωϲ om. *Le* 8. εἶτουν] ἤτουν P^c *Le* 11. τέταρτον] δ″ P^b 14. Εἶτα usque ad δ′ om. P^c *Le* 19. ἔχει om. P^c *Le* 20. Πάϲϲον] πλεθ′ P^c 24. μήλιον P^c

12. *Fragmentum de quadratis et cubicis mensuris priori tabulae subiunctum.*

(Vide prol. § 32.)

Εὐθυμετρικά, ἐμβαδομετρικὰ καὶ cτερεομετρικά.

1. Ὁ παλαιcτὴc ὁ εὐθυμετρικὸc ἔχει δακτύλουc δʹ, ὁ ἐπίπεδοc δακτύλουc ιϛʹ, ὁ δὲ cτερεὸc δακτύλουc ξδʹ.

2. Ὁ ποὺc ὁ εὐθυμετρικὸc ἔχει παλαιcτὰc δʹ, δακτύλουc ιϛʹ·

3. Ὁ δὲ ἐπίπεδοc ἔχει παλαιcτὰc ιϛʹ, δακτύλουc cνϛʹ.

4. Ὁ δὲ cτερεὸc ποὺc ἔχει παλαιcτὰc ξδʹ, δακτύλουc ͵δϙϛʹ.

5. Ὁ πῆχυc ἔχει ὁ εὐθυμετρικὸc πόδαc βʹ, παλαιcτὰc ηʹ, δακτύλουc λβʹ.

6. Ὁ δὲ ἐπίπεδοc πῆχυc ἔχει πόδαc δʹ, παλαιcτὰc ξδʹ, δακτύλουc ͵ακδʹ.

7. Ὁ δὲ cτερεὸc πῆχυc ἔχει πόδαc ηʹ, παλαιcτὰc φιβʹ, δακτύλουc Ϋ ͵βψξηʹ.

13. *Tabula Heroniana VIII.*

(Vide prol. § 31.)

1. Ὁ παλαιcτὴc ἔχει δακτύλουc δʹ.
2. Ἡ cπιθαμὴ παλαιcτὰc γʹ.
3. Ὁ ποὺc cπιθαμὴν αʹ γʹʹ.
4. Ὁ πῆχυc πόδαc βʹ, cπιθαμὰc βʹ ωʹʹ.
5. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν ἕνα.

---

6. ὁ δὲ cτ. δ. ξδʹ om. P[b] 11. cνϛʹ] ξδʹ P[c] 13. ͵δϙϛʹ] ϙϛʹ P[b], ͵ακδʹ P[c] 17. ͵ακδʹ] ρκδʹ P[c] 18. πῆχυc] ποῦc P[b] 19. φιβʹ] ͵δϙβʹ P[c] Ϋ͵βψκηʹ P[b], Γ͵βψδʹ P[c]. 25. Ὁ] ἡ cod. 26. πήχην ἵνα cod.

6. Ἡ ὀργυιὰ βήματα β′ δ″, πόδας δ′ S.

7. Ἡ ἄμπελος ὀργυιὰν α′ θ″, βήματα β′ S.

8. Τὸ πάςςον ἄμπελον α′ ε″.

9. Ἡ ἄκαινα πάςςα β′.

10. Τὸ πλέθρον ἀκαίνας ρ′, πάςςα ϲ′, ὀργυιὰς ϲξϛ′ ω″, βήματα χ′.

11. Τὸ ἰούγερον πλέθρα β′.

12. Τὸ ςτάδιόν ἐςτι πλέθρου τὸ S.

13. Τὸ μίλιον ςτάδια ζ′ S, πλέθρα γ′ S δ″.

14. *Tabula Euclidi tributa, similis Heronianae II.*

(Vide prol. § 33.)

Εὐκλείδου εὐθυμετρικά.

1. Τῶν εὐθυμετρικῶν διαςτημάτων μέτρα ἐςτὶ τάδε· δάκτυλος, παλαιςτής, ςπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, ἄκαινα, πλέθρον, ςτάδιον, μίλιον.

2. Τούτων δὲ ἐλάχιςτόν ἐςτι δάκτυλος.

3. Ἔχει μὲν ὁ παλαιςτὴς δακτύλους δ′, οὐγγίας γ′.

4. Ἡ δὲ ςπιθαμὴ ἔχει παλαιςτὰς γ′, δακτύλους ιβ′, οὐγγίας θ′.

5. Ὁ δὲ ποὺς ἔχει παλαιςτὰς δ′, δακτύλους ιϛ′, οὐγγίας ιβ′.

6. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδα α′ Ϲ.

7. Τὸ βῆμα ἔχει πήχεις β′, πόδας γ′.

8. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει πήχεις δ′, πόδας ϛ′.

9. Ἡ ἄκαινα ἔχει πήχεις ϛ′ β″, πόδας ι′.

1. S] ∽ cod. 3. πάςςον] ποςὸν cod. ε″ non satis perspicue scriptum in cod.; θ″ legere sibi visus est *Le* 4. ἄκενα cod. a pr. m. ποςὰ β′ cod. (minime πόδας ϛ̄ quod legit *Le*) 5. παςὰ Γ′ οὐργυιάς cod. 6. ω″] ∽ cod. χ′] τριάκοντα cod. 7. πλεύθρα cod. 8. πλευθρον τὸ ∽ cod.

10. Τὸ δὲ πλέθρον τὸ εὐθυμετρικὸν ἔχει πήχεις ξϛʹ βʹʹ, πόδας ρʹ.

11. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛʹ, ὀργυιὰς ρʹ, πήχεις υʹ, πόδας χʹ.

12. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζʹ∠, πόδας ,δφʹ· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ,ευʹ [τὸ καλούμενον παρ᾽ αὐτοῖς].

13. Τοῦ δὲ ποδός ἐστιν εἴδη γʹ· εὐθυμετρικός, ἐπίπεδος, στερεός. εὐθυμετρικὸς μέν ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος [καὶ πλάτος]· τούτῳ δὲ τὸ μῆκος καταμετρεῖται. ἐπίπεδός ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος ποδὸς αʹ, πλάτος ποδὸς αʹ· τούτῳ μὲν τὰ ἐπίπεδα σχήματα καταμετρεῖται. ὁ δὲ στερεὸς ποὺς ἔχει μῆκος ποδὸς αʹ, πλάτος ποδός αʹ, βάθος ποδὸς αʹ· τούτῳ δὲ τὰ στερεὰ σχήματα καταμετρεῖται· χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς κεράμιον αʹ, μοδίους γʹ· ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛʹ.

15. *Fragmentum incerti auctoris de mensuris.*

(Vide prol. § 34.)

Περὶ πηλικότητος μέτρων.

1. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δʹ. ὁ γὰρ δάκτυλος ἀρχὴ καὶ οἷον μονάς.

2. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γʹ, ἤγουν δακτύλους ιβʹ.

3. Ὁ ποὺς ἔχει σπιθαμὴν μίαν καὶ ἐπέκεινα πα-

---

3. πλέθρα ϛʹ] πο ϛ̄ cum suprascripto χ P[c] 10. καὶ πλάτος] ποδὸς αʹ legendum videtur τούτῳ] τούτου P[c] 12. τούτῳ] ταῦτα P[c] 14. βάθος ποδὸς αʹ om. P[c] τούτῳ] τούτου P[c] 21. Ἡ olim rubro liquore appictum evanuit, itemque infra fere ubique litterae rubrae initiales

λαιϲτὴν μίαν, ἤγουν παλαιϲτὰϲ τέϲϲαραϲ, ἤγουν δακτύλουϲ ιϛ'.

4. Ὁ πῆχυϲ ἔχει πόδα α' 𐅵, ἤγουν ϲπιθαμὰϲ β', ἤγουν παλαιϲτὰϲ ϛ', ἤγουν δακτύλουϲ κδ'.

5. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν α' καὶ ἐπέκεινα πόδα α', ἤγουν πόδαϲ β'𐅵, ἤγουν ϲπιθαμὰϲ γ' καὶ ἐπέκεινα παλαιϲτὴν μίαν, ἤγουν παλαιϲτὰϲ δέκα, ἤγουν δακτύλουϲ μ'.

6. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει βήματα β' καὶ ἐπέκεινα πόδα α', ἤγουν πήχειϲ δ', ἤγουν πόδαϲ ϛ', ἤγουν ϲπιθαμὰϲ ὀκτώ, ἤγουν παλαιϲτὰϲ κδ', ἤγουν δακτύλουϲ ϙϛ'.

7. Ἡ ἄκαινα ἔχει ὀργυιὰν α'𐅵 καὶ ἐπέκεινα πόδα α', ἤγουν βήματα δ', ἤγουν πήχειϲ ϛ' καὶ ἐπέκεινα πόδα α', ἤγουν πόδαϲ ι', ἤγουν ϲπιθαμὰϲ ιγ' καὶ ἐπέκεινα παλαιϲτὴν μίαν, ἤγουν παλαιϲτὰϲ μ', ἤγουν δακτύλουϲ ρξ'.

8. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίναϲ ι', ἤγουν ὀργυιὰϲ ιϛ', ἤγουν βήματα λη' καὶ ἐπέκεινα πόδα α', ἤγουν πήχειϲ ξδ', ἤγουν πόδαϲ ϙϛ', ἤγουν ϲπιθαμὰϲ ρκη', ἤγουν παλαιϲτὰϲ τπδ', ἤγουν δακτύλουϲ ͵αφλϛ'.

9. Τὸ ϲτάδιον ἔχει πλέθρα ϛ', ἤγουν ἀκαίναϲ ξ', ἤγουν ὀργυιὰϲ ρ', ἤγουν βήματα ϲμ', ἤγουν πήχειϲ υ', ἤγουν πόδαϲ χ', ἤγουν ϲπιθαμὰϲ ω', ἤγουν παλαιϲτὰϲ ͵βυ', ἤγουν δακτύλουϲ ͵θχ'.

10. Τὸ μίλιον ἔχει ϲτάδια ζ', ἤγουν πλέθρα μβ', ἤγουν ἀκαίναϲ υκ', ἤγουν ὀργυιὰϲ ψ', ἤγουν βήματα ͵αχπ', ἤγουν πήχειϲ ͵βω', ἤγουν πόδαϲ ͵δϲ', ἤγουν ϲπιθαμὰϲ ͵εχ', ἤγουν παλαιϲτὰϲ α̈ ͵ϛω', ἤγουν δακτύλουϲ ϛ̈ ͵ζϲ'.

---

3. α'𐅵] αϛ'' cod., ἥμιϲυν *LeM* 12. πόδα] πο cum suprascr. Δ' cod., ποδ. *LeM*, idemque infra saepius

11. Ἔνιοι δὲ τὸ μίλιον ἑπτὰ καὶ ἥμιcυ cτάδια λέγουcιν ἔχειν.

12. Πάλιν δὲ ἐξ ἱcτορικοῦ τοῦ Εὐτροπίου, ὃν μετέφραcε Παιάνιοc, cήμαινε ὅτι τὰ cημεῖα μίλια καλοῦcι Ῥωμαῖοι· τὰ ͵α γὰρ οὕτωc ὀνομάζουcι, τοcούτοιc βήμαcι cυμμετρούμενοι τὸ cημεῖον.

13. Ἐκτὸc δὲ τῶν προδηλωθέντων μέτρων ἐcτὶ καὶ ὁ λεγόμενοc παρὰ τοῖc παλαιοῖc δίαυλοc, καὶ cημαίνει cτάδια β′, ὡc καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματοc δῆλον. τὸ γὰρ αὐτὸ cτάδιον δὶc ἐπανατρέχων ὁ ἀθλητὴc ἐλέγετο διηνυκέναι τὸν δίαυλον.

14. Καὶ ὁ δόλιχοc. οὗτοc δέ ἐcτι cταδίων ιβ′.

15. Καὶ ὁ παραcάγγηc, μέτρον Περcικόν, ἔχει cτάδια λ′, ἤγουν μίλια δ′.

16. Καὶ ἡ παρ᾽ ἡμῖν ἐπινενοημένη εἰc ὑπουργίαν τῶν βαcιλικῶν προcτάξεων ἀλλαγὴ διὰ τῶν κοντούρων μίλια ϛ′, ἤγουν cτάδια με′.

16. *Tabula Iuliani Ascalonitae.*

(Vide prol. § 35.)

Ἐπαρχικὰ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀcκαλωνίτου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονοc ἐκ τῶν νόμων ἤτοι ἐθῶν τῶν ἐν Παλαιcτίνῃ.

Πρῶτον περὶ μέτρων.

1. Ὅτι ὁ δάκτυλοc πρῶτόc ἐcτιν ὥcπερ καὶ ἡ μονὰc ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν.

---

1. ad verba Ἔνιοι δὲ τὸ μίλιον ἑπτά, quae extremo fol. 114ᵃ leguntur, ab alia manu haec adscripta sunt: ἀπὸ Ἰερουcαλὴμ μέχρι Βιθανίαc cτάδια ξ′ ἤγουν μίλια η′. ἡ ὁδὸc τοῦ caββατοῦ μιλ′ . . . . . . (haec legi non possunt) 3. ὃν] οὗ cod. *LeM* 4. cήμαινε] cημ′ cod., item 8 5. ͵ᾱ cod. 16. βαcιλικῶν codex difficili quidem, sed haud ambiguo compendio scriptum, μα *LeM*

2. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ΄.

3. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας α΄ S, ἤτοι παλαιστὰς ϛ΄.

4. Τὸ βῆμα ἔχει πήχεις β΄, ἤτοι πόδας γ΄, παλαιστὰς ιβ΄.

5. Ἡ οὐργία ἔχει βήματα β΄, ἤτοι πήχεις δ΄, ἤτοι πόδας ϛ΄, ἤγουν σπιθαμὰς θ΄ δακτύλους δ΄.

6. Ἡ ἄκαινα ἔχει οὐργίας α΄ S, ἤτοι πήχεις ϛ΄, ἤτοι πόδας θ΄, παλαιστὰς λϛ΄.

7. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίνας ι΄, ἤτοι οὐργίας ιε΄, ἤτοι βήματα λ΄, πήχεις ξ΄, πόδας ϙ΄.

8. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ΄, ἤτοι ἀκαίνας ξ΄, ἤτοι οὐργίας ρ΄, βήματα σ΄, πήχεις υ΄, πόδας χ΄.

9. Τὸ μίλιον κατὰ μὲν Ἐρατοσθένην καὶ Στράβωνα τοὺς γεωγράφους ἔχει σταδίους η΄ καὶ γ΄΄, ἤτοι οὐργίας ωλγ΄· κατὰ δὲ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος στάδια μὲν ἔχει ζ΄S, ἤτοι οὐργίας ψν΄, ἤτοι βήματα ͵αφ΄, ἤτοι πήχεις ͵γ.

10. Δεῖ δὲ γινώσκειν ὡς τὸ νῦν μίλιον ἤτοι τῶν ζ΄S σταδίων οὐργίας μὲν γεωμετρικάς, ὡς ἔφημεν, ἔχει ψν΄, ἁπλᾶς δὲ ωμ΄. αἱ γὰρ ρ΄ οὐργίαι γεωμετρικαὶ ριβ΄ ἀποτελοῦσιν ἁπλᾶς οὐργίας.

17. *E Tacticis Constantini Porphyrogennetae.*

(Vide prol. § 36.)

Ἰστέον ὅτι ἓξ πόδες ποιοῦσιν ὀργυιὰν μίαν, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ στάδιον ἕν, τὰ δὲ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ στάδια μίλιον ἕν, ὥστε ἔχειν τὸ μίλιον πόδας τετρακισχιλίους πεντακοσίους.

---

5. οὐργυιὰ *Mercer* (infra οὐργυίας etc.) 6. δακτ. ϙδ΄ coni. *Mercer* 12. σ΄ corr. idem, σμ΄ libri 15. ωλγ΄ *alii* teste eodem, ωλϛ΄ libri 16. πήχεις ͵ϛ libri, πήχεις ͵γ ἤγουν σπιθαμὰς ͵ϛ coni. *Heimbach.*

II. Fragmenta de mensuris cubicis.

(Vide prol. § 38. 39.)

18. *Mensura navis ex Heronis introductione stereometrica.*

Πλοῖον οὗ τὸ μὲν μῆκος πηχῶν κδ', ἡ δὲ βάσις πηχῶν ϛ', ἡ δὲ κάτω βάσις πηχῶν δ'· εὑρεῖν πόσα κεράμια χωρεῖ· ποίει οὕτως· τὴν βάσιν ἐπὶ τὴν βάσιν γίνονται κδ'· ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὰ κδ' τοῦ μήκους γίνονται φοϛ'· τούτων ἀεὶ τὸ γ''· γίνονται ρϘβ'· ταῦτα σύνθες μετὰ τῶν φοϛ'· γίνονται ψξη', ἅπερ εἰσὶ κεράμια· χωρεῖ δὲ τὸ κεράμιον μοδίους ι'· γίνονται μόδιοι ͵ζχπ'· τοσούτους μοδίους χωρεῖ τὸ πλοῖον.

19. *Mensura dolii ex altera collectione stereometrica.*

Πιθοειδὲς σχῆμα μετρήσωμεν, οὗ ἡ μὲν μείζων διάμετρος ποδῶν δ', ἡ δὲ μικροτέρα ποδῶν γ', τὸ ὕψος ποδῶν θ'. εὑρεῖν πόσους χωρήσει ἀμφορέας· ποιῶ οὕτως· συντιθῶ τὰς δύο διαμέτρους· γίνονται ζ'· ὧν τὸ ∠ γίνονταί γ' ∠· ταῦτα ἐφ' ἑαυτὰ γίνονται πόδες ιβ' δ''· ταῦτα ἑνδεκάκις γίνονται ρλε'· ὧν τὸ ιδ'' γίνονται πόδες θ' ∠ ζ''· ταῦτα πρὸς τὸ ὕψος ἀναλόγως τοῦ θ' γίνονται πϛ' ∠ ζ'' ζ''· τοσούτους ἀμφορέας χωρεῖ. ἔχει δὲ ὁ ἀμφορεὺς ξέστας Ἰταλικοὺς ἀριθμῷ μη'.

20. *Simile problema ex eodem libro.*

Πίθου σφαιροειδοῦς ἡ πρὸς τὸ χεῖλος διάμετρος ποδῶν ε', τὸ δὲ βάθος ποδῶν η'. εὑρεῖν πόσους ἀμφορέας χωρήσει· ποιῶ οὕτως· τῆς διαμέτρου τὸ ἥμισυ γίνονται πόδες β' 𐅵· ταῦτα ποιῶ τρισσάκις· γίνονται ζ' 𐅵· τούτοις προστιθῶ τὸ βάθος· ὁμοῦ γίνονται πόδες ιε' 𐅵· ταῦτα ἐφ' ἑαυτὰ γίνονται πόδες σμ' δ''· ταῦτα ἑνδεκάκις γίνονται πόδες ,βχμβ' 𐅵 δ''· ἄρτι μερίζω· ὧν κα'' γίνονται πόδες ρκε' 𐅵 γ'' πδ''· τοσούτους ἀμφορέας χωρήσει, διότι ὁ ποὺς ὁ στερεὸς χωρεῖ ἀμφορίσκον.

21. *Tertium eiusdem generis problema.*

Ἄλλου πίθου ἡ κάτω διάμετρος ποδῶν β' 𐅵, ἡ δὲ ἄνω ποδῶν γ', τὸ δὲ βάθος ἔχει πόδας ϛ'. εὑρεῖν πόσους ἀμφορέας χωρεῖ· ποίει οὕτως· σύνθες τὰς δύο διαμέτρους· γίνονται πόδες ε' 𐅵· ὧν τὸ 𐅵 γίνονται β' 𐅵 δ''· ταῦτα ἐφ' ἑαυτὰ γίνονται πόδες ζ' 𐅵 ιϛ''· ταῦτα ἐπὶ τὸ βάθος, ἐπὶ τοὺς ϛ' πόδας, γίνονται με' δ'' η''· ταῦτα ἑνδεκάκις γίνονται υϙθ' η''· ἄρτι μερίζω· ὧν ιδ'' γίνονται πόδες λε' 𐅵 ζ'' ριβ''· τοσούτους ἀμφορίσκους χωρήσει. ὁ δὲ ἀμφορίσκος ἔχει πόδα α' στερεόν. χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς ξέστας Ἰταλικοὺς ἀριθμῷ μη'· γίνονται μόδιοι γ'. ἕκαστος μόδιος ἐκ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛ'.

22. *Mensura navis ex Heronis libro* Περὶ μέτρων.

Μέτρησις πλοίου.

Πλοῖον μετρήσωμεν οὕτως· ἔστω πλοῖον ἔχον τὸ μῆκος πηχῶν μ', πλάτος πηχῶν ιβ', τὸ δὲ βάθος πηχῶν δ'· εὑρεῖν πόσων μοδίων ἐστὶ τὸ πλοῖον· ποίει οὕτως· πολυπλασίασον τὸ μῆκος ἐπὶ τὸ πλάτος· γί-

νονται πήχειϲ υπʹ· τούτουϲ πολυπλαϲίαϲον δεκάκιϲ· καὶ τὰ γινόμενα πάλιν πολλαπλαϲίαϲον ἐπὶ τοὺϲ δʹ πήχειϲ τοῦ βάθουϲ· καὶ εὑρήϲειϲ χωροῦν τὸ πλοῖον ϲίτου μοδίουϲ ᾰ ͵θϲʹ Ἰταλικούϲ. ἐὰν δέ τιϲ εἰϲ καϲτρηϲίουϲ εἴπῃ μοδίουϲ, ἀνάλυϲον τοὺϲ μοδίουϲ εἰϲ ξέϲταϲ, καὶ ψήφιϲον τὸν μόδιον τοῦ ϲίτου κατὰ δʹ ξέϲταϲ· γίνονται ϲίτου μόδιοι μυριάδεϲ βʹ ͵ατκʹ. ὁ ποὺϲ δέχεται μοδίουϲ βʹ.

23. *Simile problema ex eodem libro.*

Ἑτέρα μέτρηϲιϲ πλοίου.

Πλοῖον μετρήϲωμεν οὕτωϲ· ἐὰν ἔχῃ πήχειϲ μʹ τὸ μῆκοϲ [τὸ βάθοϲ δʹ], ἡ δὲ διάμετροϲ τῆϲ πρώραϲ πήχειϲ ϛʹ, τῆϲ πρύμνηϲ πήχειϲ ϛʹ, κοιλίαϲ πήχειϲ ηʹ, ὕψοϲ πηχῶν δʹ· πολυπλαϲίαϲον τὴν πρῶραν ἐπὶ τοὺϲ τῆϲ πρύμνηϲ· γίνονται λϛʹ· ϲύνθεϲ τοὺϲ ϛʹ καὶ τοὺϲ ηʹ· γίνονται ιδʹ· ὧν τὸ ἥμιϲυ γίνεται ζʹ· τούτουϲ ἐπὶ τὸ βάθοϲ γίνονται πήχειϲ κηʹ· τούτουϲ ἐπὶ τὸ μῆκοϲ γίνονται πήχειϲ ͵αρκʹ. ὁ πῆχυϲ χωρεῖ ἀρτάβαϲ γʹ· γίνονται ἀρτάβαι ͵γτξʹ. ἔχει ἡ ἀρτάβα μοδίουϲ βʹ. ὁ πῆχυϲ χωρεῖ μοδίουϲ ιʹ, Ἰταλικοὺϲ μοδίουϲ ιγʹ ꞩ.

24. *Mensura fossae ex eodem libro.*

Μέτρηϲιϲ κολύμβου.

Κόλυμβον μετρήϲωμεν οὕτωϲ· ἔϲτω κόλυμβοϲ ἔχων μῆκοϲ ποδῶν μʹ, τὸ δὲ πλάτοϲ ποδῶν κʹ, τὸ δὲ βάθοϲ ποδῶν δʹ· εὑρεῖν πόϲουϲ μετρητὰϲ χωρεῖ ὁ κόλυμβοϲ· ποίει οὕτωϲ· πολυπλαϲίαϲον τὸ μῆκοϲ ἐπὶ τὸ πλάτοϲ· γίνονται πόδεϲ ωʹ· τούτουϲ πολυπλαϲίαϲον ἐπὶ τὸ βάθοϲ· γίνονται πόδεϲ ͵γϲʹ· λέγε ὅτι το-

20. ιγʹ ꞩ] ιγʹ duo libri

cούτουc μετρητὰc δέχεται. ὁ δὲ μετρητὴc χωρεῖ χόαc η′· ὁ δὲ χοῦc χωρεῖ ξέcταc θ′.

25. ***Fragmentum loci Heroniani qui inscribitur***
Οὐγκιαcμὸc ὕδατοc.

*Δέχεται ὁ cτερεὸc ποὺc κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύπωcιν καὶ παράδοcιν μοδίουc γ′.

26. ***Similis locus e tabula Euclidea*** (***supra fr. 14***).

*Χωρεῖ δὲ ὁ cτερεὸc ποὺc κεράμιον α′, μοδίουc γ′. ἕκαcτοc μόδιοc ἀπὸ ξεcτῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛ′.

27. ***Incertum fragmentum de sextario.***

*Ἐὰν τὸ πλάτοc τοὺc κδ′ ἐπὶ τοὺc κδ′, γίνονται δάκτυλοι φοϛ′. τούτουc ἐπὶ τὸ πάχοc γίνονται ἀγελαῖοι δάκτυλοι α̈ ͵γωκδ′, ξέcται ὑγροὶ μη′. ξηρὸc δὲ χωρεῖ μο. ῡ Ἰταλικοὺc λε′. ἐπὶ λε′ γίνονται ͵αcκε′. καὶ ταῦτα πολυπλαcίαcον ἑνδεκάκιc· γίνονται α̈ ͵γυοε′.

III. Fragmenta de mensuris cavis ac ponderibus.

28. *E Pollucis capite* περὶ μετρικῆς (*4*, *168 s.*).

(Vide prol. § 40 adn. 1.)

*Μέτρων δὲ ὀνόματα μέδιμνος, ἡμιμέδιμνος, χοῖνιξ, τριχοίνικον, πενταχοίνικον, καπίθη ὡς Ξενοφῶν, ἀρτάβη ὡς Ἡρόδοτος· ἡ δὲ ἄδδιξ μέτρον τετραχοίνικον, μάρις δὲ ἑξακότυλον, κοτύλη δὲ τὸ τρίτον τῆς χοίνικος. ὁ δὲ μέδιμνος χοίνικες ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, ὁ δὲ ἡμιμέδιμνος τέσσαρες καὶ εἴκοσιν, ὁ δὲ τριτεὺς ἑκκαίδεκα, ἑκτεὺς δὲ ὀκτώ, ἡμίεκτον τέτταρες. οὐ μόνον δὲ ἡ κοτύλη ὑγρῶν ἦν καὶ ξηρῶν μέτρον, ὡς πολλαχόθεν ἡ κωμῳδία ὑποδηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κόφινος μέτρον Βοιώτιον ἄμφω μετροῦν. Στράττις γοῦν φησιν ἐν τῷ Κινησίᾳ

τὰ δ' ἄλφιθ' ὑμῖν πῶς ἐπώλουν; τεττάρων
δραχμῶν μάλιστα τὸν κόφινον. τί λέγεις; μέτρῳ
ἐχρῶντο κοφίνῳ. ἦ . . . . τοῦτ' αὖθ' ὅτι
οἴνου κόφινος δυνάμενος τρεῖς χόας πυρῶν
ταῖς κοφίναις ταὐτὰ ταῦτα δυνάμενος;

---

7. ἡ δὲ δάδιξ μέτρον ἑξαχοίνικον *Di* 11. ὁ δὲ ἑκτεὺς et τὸ δὲ ἡμίεκτον *Di* 12. καὶ ὑγρῶν *Di* 18. τοῦτ' αὖθ'] τοῦ ταῦθ' *Di* 19. πυρρῶν vulgo: legendum videtur δύναται τρεῖς πυρῶν χόας 20. ταῦτα δυνάμενος *Be* add. ex A (Paris. 2670)

κύπρον δὲ τὸ οὕτω καλούμενον μέτρον εὕροις ἂν παρὰ Ἀλκμαίῳ ἐν δευτέρῳ μελῶν, καὶ ἡμίκυπρον παρ᾽ Ἱππώνακτι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἰάμβων. καὶ κοτύλη, ἀμφορεύς, χοεύς.

29. *Tabula de mensuris ac ponderibus vetustissima.*

(Vide prol. § 40—43.)

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τῶν δηλούντων αὐτὰ σημάτων.

1. Ἡ ἀπερίστικτος ἁπλῆ γραμμή τις οὖσα πλαγία, –, δηλοῖ κατὰ πάντα ὀβολόν· αἱ δὲ δύο ἀπερίστικτοι ἁπλαῖ, =, δύο ὀβολούς· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν σίγμα, ὅπερ ἀνδρείῳ καθετῆρι παρέοικε, S, τριώβολον· εἰ δὲ μέσην ἁπλῆν ἀπερίστικτον ἔχει γραμμήν, S-, τετρώβολον· ἡ δὲ διπλῆ ἀπερίστικτος συνέλευσις οὖσα δυοῖν λοξῶν κατὰ τὸ πέρας πρὸς ἀλλήλας, <, ὁλκὴν τὴν συνωνύμως δραχμὴν προσαγορευομένην· τὸ δὲ γάμμα κατὰ τὸ πέρας ἔχον τῆς αὐτοῦ πλαγίας προσκείμενον ο, Γ°, οὐγγίαν· κάππα δὲ κατὰ μιᾶς κεραίας ἔχον προσκείμενον υ, K^{υ}, κύαθον· λάμβδα δὲ κατὰ μέσον ἔχον ἰῶτα προσκείμενον, λ_{ι}, λίτραν. ξῖ δὲ εἰ μὲν ἔχει προσκείμενον ε, ξ^{ϵ}, ξέστην, εἰ δὲ ο, ξ^{o}, ὀξύβαφον· μῦ δὲ κατ᾽ αὐτοῦ τεταγμένον ἔχον ν, μ^{ν}, μνᾶν.

2. Ἔχει δὲ ἡ μνᾶ ὁλκὰς ἑκατόν, πρὸς δὲ τὸ Ἰτα-

10. ὀβολός *Mo* περίστικτοι ἁπλαί, ∸ *Mo* 11. ὀβολοί *Mo* 12. τριόβολον *Mo* 13. τετρόβολον *Mo* 15. <] ≷ *Mo* 17. αὐτοῦ· *Mo* 18. κερέας *Mo* 19. K^{υ}] aliam formam e codice exhibet *Mo*, quam vide apud illum 20. λ_{ι}] λΐ *Mo* 21. ξε' et ξο' *Mo* ὀξύβαφον] ὀξόβαθον *Mo* 22. μυ] μ' *Mo* 23. μνᾶν] μνά *Mo* 24. μνὰ *Mo*, idemque infra

λικὸν ριβ΄. ἡ οὐγγία δὲ ὁλκὰϲ ζ΄, Ἀττικὰϲ δὲ ϛ΄ καὶ ὀβολὸν α΄ καὶ χαλκοῦϲ δ΄· ἡ δὲ οὐγγία ἔχει γράμματα κδ΄· τὸ δὲ γράμμα ἐϲτὶν ὀβολὸϲ χαλκοῖ δ΄· ἡ δὲ ὁλκὴ ἔχει ὀβολοὺϲ ϛ΄· ὁ δὲ ὀβολὸϲ χαλκοῦϲ η΄.

3. Ὁ δέ μέδιμνοϲ ἔχει ἡμίεκτα ιβ΄, τὸ δὲ ἡμίεκτον χοίνικαϲ δ΄, ἡ δὲ χοῖνιξ κοτύλαϲ Ἀττικὰϲ δ΄· κοτύλη δέ ἐϲτι τὸ ἥμιϲυ τοῦ ξέϲτου· καὶ τὸ τρυβλίον δὲ λεγόμενον κοτύλη ἐϲτὶν Ἀττική· τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐϲτι κοτύληϲ, ὁλκὰϲ δὲ ἔχει δύο ὀβολὸν α΄ χαλκοῦϲ δ΄· ὁ δὲ κύαθοϲ ἔχει κοτύληϲ ἕκτον, ὁλκὰϲ †η΄· ὁ δὲ ξέϲτηϲ ἄγει λίτραν μίαν ἥμιϲυ.

4. Ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίαϲ ιβ΄, ὁλκὰϲ οε΄, ἐν ἄλλῳ οβ΄.

5. Ἰδίωϲ δὲ ἡ Ἑλληνικὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει λίτραν μίαν, ὁ δὲ ξέϲτηϲ λίτραϲ β΄, ὁ δὲ Ἰταλικὸϲ ξέϲτηϲ λίτραν μίαν ἥμιϲυ· ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει οὐγγίαϲ η΄, οἴνου δὲ οὐγγίαϲ θ΄· ὁ δὲ Ἰταλικὸϲ ξέϲτηϲ τοῦ οἴνου λίτραν μίαν οὐγγίαϲ η΄.

6. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει ὁλκὰϲ ρν΄, ἀλλαχοῦ ρνη΄.

7. Τὸ δὲ ϲτέαρ ὑγρὸν μὲν ὂν ἄγει εἰϲ τὴν ἡμίναν ὁλκὰϲ οβ΄, ξηρανθὲν δὲ ὁλκὰϲ οε΄· ἡ δὲ τῆϲ ὑγρᾶϲ πίϲϲηϲ κοτύλη ἄγει ὁλκὰϲ π΄, τοῦ δὲ ἐρυϲίμου λίτραϲ δ΄.

8. Ὁ δὲ χοῦϲ ἐϲτι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβ΄. ϲταθμοῦ δὲ ἄγει ὁλκὰϲ ψκ΄· ἡ δὲ χοῖνιξ μετρουμένη ἐϲτὶ κοτύλαι γ΄, ϲταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρπ΄· ὁ δὲ ξέϲτηϲ μετρούμενόϲ ἐϲτι κοτύλαι β΄, ϲταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρκ΄.

---

4. η΄] ι *Mo* (v. prol. § 41 adn. 1) 6. χοίνιξ κοτύλαϲ Ἀττικοὺϲ *Mo* 8. ὀξόβαθον *Mo* 9. ὁλκὰϲ usque ad δ΄] potius οὐγγίαϲ β΄ δ″, vide prol. § 42 extr. 11. ὁ δὲ ξέϲτηϲ] ἡ δὲ χήμη *Mo* (v. prol. § 42) 17 η΄] κ *Mo* 21. ἡμίναν] μνᾶν *Mo* 22. οβ΄] ιβ *Mo* 25. χοίνιξ *Mo*

30—50. *Loci de mensuris ac ponderibus e Galeni libris excerpti.*

(Vide prol. § 45. 46.)

30. *E libro IV de sanitate tuenda* (*Chart. VI, 132. Kühn VI, 287*).

*Ἔστω δὲ τὸ μὲν ἔλαιον ἕν τι τῶν χαλαστικῶν, οἷόν περ ἐν Ἰταλίᾳ τὸ Σαβῖνον, ἐμβαλλέσθω δ' εἰς τὰς εἴκοσι καὶ πέντε κοτύλας αὐτοῦ μόδιος Ἰταλικὸς τοῦ σπέρματος τῆς ἐλάτης, οὐσῶν δὲ καὶ τῶν κοτυλῶν Ἰταλικῶν, ἃς δὴ καὶ λίτρας ὀνομάζουσι.

31. *E libro VIII* περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους.

(*Ch. XIII, 573. K. XIII, 160*).

*Τῷ δ' Ἀσκληπιάδῃ πλείω περὶ τῆς χρήσεως εἴρηται τῆς προκειμένης ἀντιδότου. πρὸς μὲν γὰρ τὰς δυσπεψίας τῶν ὑγιαινόντων κελεύει δίδοσθαι μίαν ὁλκὴν μεθ' ὕδατος ψυχροῦ κυάθων δ'. ἡγοῦμαι δὲ λέγειν αὐτὸν δραχμὴν ἀργυρᾶν· καὶ γὰρ οὕτω σχεδὸν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἔθος ὀνομάζειν. ἄλλο δὲ νοεῖν ἡμᾶς οὐδὲν ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἀναγκάζει. πρόδηλον δ' ὅτι δραχμὴν λέγομεν νῦν ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπαντες ὅπερ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν.

32. *E libro I* περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ γένη.

(*Ch. XIII, 657. K. XIII, 415.*)

*Γέγονε τοίνυν πάντα ἐφεξῆς καταλέγοντι τὸ φάρμακον ἐκ τῶνδε συγκείμενον· λιθαργύρου μὲν καὶ ψιμυθίου λίτρας ἑκατέρου σταθμῷ, δυοῖν δὲ λιτρῶν ἐλαίου μέτρῳ. καλεῖται γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ὁμωνύ-

μωϲ ὁ λιτραῖοϲ ϲταθμὸϲ τῶν ϲτερρῶν ϲωμάτων τῷ λιτραίῳ μέτρῳ τῶν ὑγρῶν, ὃ πάμπολυ καθ᾽ ὅλην τὴν πόλιν ἐϲτὶν ἐξ ὕληϲ κερατίνηϲ γιγνόμενον.

33. *Indidem* (*Ch. XIII*, *658*. *K. XIII*, *416 s.*).

*Τὰ δ᾽ ἄλλα τῆϲ ϲυμμετρίαϲ (ἐν τῷ Ἡρᾶ βιβλίῳ τῶν φαρμάκων), ὡϲ ὑπ᾽ ἐμοῦ γέγραπται, πλὴν ὅτι κοτύλαϲ ἐκεῖνοϲ, οὐ λίτραϲ ἔγραψε τοῦ τε ὕδατοϲ καὶ τοῦ ἐλαίου μὴ δηλώϲαϲ ὁπόϲων οὐγγιῶν βούλεται εἶναι τὴν κοτύλην ἤτοι ϲταθμικῶν ἢ μετρικῶν. αἱ μὲν γὰρ ϲταθμικαὶ τὸ βάροϲ κρίνουϲι τῶν ϲωμάτων, αἱ δὲ μετρικαὶ τὸν ὄγκον.

34. *Indidem* (*Ch. XIII*, *661*. *K. XIII*, *428 s.*).

*Ἐλαίου δὲ κοτύλαϲ τρεῖϲ ἡγοῦμαι γράφειν αὐτὸν (Ἀνδρόμαχον) τὰϲ Ἀττικὰϲ ἢ πάντωϲ ἂν ἐγεγράφει λίτραϲ. καίτοι θαυμάϲειεν ἄν τιϲ ὅπωϲ ἐν Ῥώμῃ διατρίβων ἀντὶ λιτρῶν ὠνόμαζε κοτύλαϲ· ἐπιχώρια γὰρ ταῦτα ὀνόματα τό τε τῆϲ λίτραϲ καὶ τὸ τοῦ ξέϲτου καὶ τὸ τῆϲ οὐγγίαϲ. ἐκ πολλῶν φαρμάκων πάλαι 429 K. ϲυγγεγραμμένων πρὶν εἰϲ τοϲοῦτο δυνάμεωϲ ηὐξῆϲθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐϲτοχαϲάμην ἣν ὀνομάζουϲιν ἐκεῖνοι κοτύλην ἴϲην εἶναι ταῖϲ κατὰ τὴν νῦν ἐν Ῥώμῃ λίτραν οὐγγίαιϲ ἐννέα. μή τι οὖν καὶ ὁ Ἀνδρόμαχοϲ τὰϲ τρεῖϲ κοτύλαϲ ἀξιοῖ βάλλειν, ὡϲ ἑκάϲτηϲ αὐτῶν οὔϲηϲ οὐγγιῶν θʹ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰϲ τοῦ ὕδατοϲ δύο;

35. *Indidem* (*Ch. XIII*, *662*. *K. XIII*, *429*).

*Αὕτη ἡ ἔμπλαϲτροϲ — ῥᾳδίωϲ (ἂν γένοιτο) ἀποπίπτουϲα, κἂν ἑκκαίδεκα καὶ δίμοιρον οὐγγίαϲ τὴν κοτύλην ἔχειν ὑποθώμεθα, καθάπερ ἔνιοί φαϲι.

36. *Indidem* (*Ch. XIII, 663. K. XIII, 435*).

*Ξέστου δὲ νομίζω μεμνῆσθαι τὸν Ἡρᾶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ. παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις οὔτε τὸ μέτρον ἦν οὔτε τοὔνομα τοῦτο. νυνὶ δὲ ἀφ' οὗ Ῥωμαῖοι κρατοῦσι, τὸ μὲν ὄνομα τοῦ ξέστου παρὰ πᾶσίν ἐστι τοῖς Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ χρωμένοις ἔθνεσιν, αὐτὸ δὲ τὸ μέτρον οὐκ ἴσον τῷ Ῥωμαϊκῷ· χρῶνται γὰρ ἄλλος ἄλλῳ ξεστιαίῳ μέτρῳ. παρὰ γοῦν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὁ ξέστης ἔχει μίαν λίτραν καὶ ἡμίσειαν καὶ ἕκτον, ὡς εἶναι τὰς πάσας οὐγγίας κ′, ἃς ὡς τὸ πολὺ τοῖς κέρασι μετροῦσιν ἐπιτετμημένοις ἔξωθεν γραμμαῖς τισι κυκλοτερέσιν. ἔνιοι δὲ ψευδῶς ὑπειλήφασι τὸν Ῥωμαϊκὸν ξέστην ὀκτωκαίδεκα μετρικὰς ἔχειν οὐγγίας. ἔοικεν οὖν καὶ ὁ Ἡρᾶς, ὅταν κοτύλην γράφῃ, τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ξέστου σημαίνειν. ἤτοι δὲ τὰς θ′ δηλοῦσιν οὐγγίας ἐκ τοῦ λιτραίου κέρατος ἢ τὰς δέκα, τοῦτο γὰρ ἄδηλον.

37. *Indidem* (*Ch. XIII, 666. K. XIII, 443*).

*Τοῦτο τὸ φάρμακον ὀλίγον ἔχει ἔλαιον ὡς πρὸς τὴν τῶν μεταλλικῶν ἀναλογίαν, ἐάν τις ὑπόθηται τὴν κοτύλην ἔχειν οὐγγίας θ′ Ῥωμαϊκὰς τὰς καταγεγραμμένας ἐν τοῖς συνήθεσι κέρασι λιτραίοις.

38. *Indidem* (*Ch. XIII, 666 s. K. XIII, 445*).

*Μὴ νομίσητε δὲ διαφέρειν, ἐὰν εὕρητέ που < ρ′ ἀντὶ μιᾶς λίτρας γεγραμμένας, ἀλλ' ἐκεῖνο σκοπεῖτε πότερον ὁ γράψας τὰς < ρ′ τὸ ἥμισυ τοῦ κηροῦ μίγνυσιν αὐταῖς, εἶτ' ἐκείνῳ τὸ ἥμισυ τῆς τερμινθίνης, ὡς εἶναι τοῦ μὲν κηροῦ ν′, τῆς δὲ τερμινθίνης < κε′, ἢ

27. εἶτ' ἐκείνου et 28. θερμινθίνης *ChK*

τινα ἑτέραν ποιεῖται cυμμετρίαν. εἰ μὲν γὰρ τὴν εἰρημένην, οὐδὲν διοίcει τοῦ λέγοντος λίτραν καὶ ἡμίλιτρον καὶ τρεῖc οὐγγίαc· ἡ μὲν γὰρ λίτρα ∠ ϛ′ ἔχει πρὸc ταῖc ἐνενήκοντα, τὸ δὲ ἡμίλιτρον ὀκτὼ καὶ μ′ δηλονότι, καθάπερ καὶ τούτου πάλιν τὸ ἥμιcυ τέτταραc καὶ κ′· ὥcθ᾽ ἡ αὐτὴ ἀναλογία cώζεται μηδὲν μεγάλου διαφέροντοc εἴτε ταῖc ∠ ρ′ τῶν μεταλλικῶν εἴτε ταῖc ἐνενήκοντα ἓξ αἱ δύο κοτύλαι τοῦ ἐλαίου μιγνύοιντο. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν οὐ διοίcει τὰ φάρμακα λίτραc ὀνομαζομένηc ἢ ∠ ρ′.

39. *Indidem e libro II* (*Ch. XIII, 697. K. XIII, 538*).

*Λιθαργύρου μνᾶ α′. ἡ δὲ μνᾶ ἐπὶ τούτου τοῦ φαρμάκου ἔχει ὁλκὰc ρξ′. * (ὁ ἡμέτεροc καθηγητὴc Λεύκιοc) καὶ κατὰ τοῦτο τὸ φάρμακον καὶ κατὰ τὸ ἐφεξῆc αὐτῷ γεγραμμένον ρξ′ δραχμάc φηcιν ἔχειν τὴν μνᾶν. εὔδηλον οὖν ὅτι τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν λέγει μνᾶν οὐγγίαc κ′ ἔχουcαν, ὅπωc ἑκάcτη τῶν οὐγγιῶν ἔχῃ ∠ η′· οὕτω γὰρ cυμβήcεται [τὰc] ∠ ρξ′ ἔχειν τὴν μνᾶν.

40. *Indidem* (*Ch. XIII, 699 s. K. XIII, 547*).

*Ἐν τούτῳ τῷ φαρμάκῳ ὁ Ἡρᾶc δῆλόc ἐcτι τὴν μνᾶν ιϛ′ οὐγγιῶν βουλόμενοc εἶναι. οὐ γὰρ ἂν ἑκκαιδέκατον ἐγεγράφει μνᾶc, εἰ μὴ τοῦτ᾽ ἐβούλετο.

41. *Indidem e libro III* (*Ch. XIII, 723. K. XIII, 615 s.*).

*Ἐάν τε οὖν ∠ α′ ὑποθῇc τὸ ἓν εἶναι μέροc ἁπάν-
616 των δηλονότι, τοcαύταc βαλεῖc δραχμὰc ὅcαπερ τὰ μέρη, ἐάν τε οὐγγίαν ἢ λίτραν, οὕτω γὰρ εἴθιcται

---

6. μεγάλου] μέγαν *Ch*, μέγα *K* 26. βάλλῃc *ChK*

παρὰ τοῖc Ῥωμαίοιc ὀνομάζεcθαι, τοcαύταc οὐγγίαc ἢ λίτραc. ἔcτι δὲ παρ᾽ αὐτοῖc μέτρον ᾧ τὸ ἔλαιον μετροῦcιν ἐντετμημένον γραμμαῖc διαιρούcαιc τὸ cύμπαν εἰc μέρη ιβ', καὶ καλεῖται μὲν τὸ ὅλον μέτρον ὑπ᾽ αὐτῶν λίτρα, τὸ δωδέκατον δ᾽ αὐτῆc οὐγγία. τὰ μὲν οὖν μεταλλικὰ καὶ ὁ κηρὸc ἐπὶ ζυγοῦ δι᾽ ἑτέραc οὐγγίαc ἵcταται, τὸ δ᾽ ἔλαιον τῷ κέρατι μετρεῖται.

42. *Indidem* (*Ch. XIII*, *733*. *K. XIII*, *647*).

*Λιθαργύρου μνᾶν α'. ἡ δὲ μνᾶ ἔχει < ρξ'.

43. *Indidem e libro IV* (*Ch. XIII*, *765 s*. *K. XIII*, *749 s.*).

*Ἐπεὶ δὲ καὶ μνᾶc ἐμνημόνευcε καὶ κοτύληc, λιθαργύρου μὲν μνᾶν α' κελεύcαc ἐμβαλεῖν, ἐλαίου δὲ κοτύλην, εἴρηται γάρ μοι καὶ διὰ τῶν ἔμπροcθεν ὑπομνημάτων ἐνίουc μὲν εἴκοcιν οὐγγιῶν, ἐνίουc δὲ ἑκκαίδεκα νομίζειν τὴν μνᾶν, ὥcπερ γε καὶ κοτύλην ἐνίουc μὲν ℔ θ', τινὰc δὲ ιβ', διορίcαι χρὴ καὶ περὶ τούτων. *ἐὰν μὲν οὖν ὡc πρὸc εἴκοcι οὐγγίαc τὴν 750
μνᾶν λογιζώμεθα, βαλοῦμεν ἐλαίου πάντωc τρεῖc κοτύλαc ἑκάcτην οὐγγιῶν ιβ', ἐὰν δὲ ἑκκαίδεκα, δυνατὸν μέν ἐcτι καὶ τὴν τοῦ ἐλαίου κοτύλην ὡc πρὸc ἐννέα οὐγγίαc ἐμβαλεῖν, δυνατὸν δὲ καὶ ὡc πρὸc ιβ'.

44. *Indidem e libro V* (*Ch. XIII*, *778*. *K. XIII*, *789 s.*).

*Ταῦτα μὲν ἔγραψεν ὁ Κρίτων περὶ τῆc Ἱκεcίου (ἐμπλάcτρου). φαίνεται δὲ διαφερόμενοc τῷ Ἡρᾷ περὶ τῆc cυμμετρίαc τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, ἐξ ὧν ὅλη cύγκειται. καὶ τῆc διαφωνίαc ἡ μέν τίc ἐcτι cαφήc, ἡ δὲ δυcεπίκριτοc. ὁ μὲν γὰρ Ἡρᾶc καλῶc

---

24. Ηρᾳ *Ch*, Ἥρᾳ *K*: sic etiam infra uterque

ποιῶν τὸν σταθμὸν ἁπάντων τῶν φαρμάκων εἰς δραχμὰς ἀνῆγεν, ὁ δὲ Κρίτων τὴν μὲν ἀμπελῖτιν γῆν καὶ τὴν ἄσφαλτον καὶ τὴν λιθάργυρον οὐ κατὰ τὸν τῶν δραχμῶν σταθμὸν ἔγραψεν, ἀλλὰ μνᾶς β΄ ἑκάστης αὐτῶν ἠξίωσεν ἐμβάλλειν. διαπεφώνηται δὲ τοῖς περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γράψασιν, ὁπόσος ἐστὶν ὁ τῆς μνᾶς σταθμός, ἐνίων μὲν ἑκκαίδεκα λεγόντων οὐγγιῶν εἶναι τὴν μνᾶν, ἐνίων δὲ εἴκοσι, ἐνίων δὲ καὶ διοριζομένων καὶ τὴν μὲν Ἀλεξανδρινὴν εἴκοσι φασκόντων εἶναι οὐγγιῶν, τὴν δὲ ἄλλην ἑκκαίδεκα. καὶ τοῦτο μὲν ἔτι μικρότερον, ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν εἰσὶν οἵ φασιν ἑκατὸν εἶναι δραχμῶν τὴν μνᾶν, ἔνιοι δὲ πλειόνων· ἐπειδὴ καὶ τὴν οὐγγίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ καὶ ἡμισείας δραχμῶν εἶναί φασιν, ἔνιοι δὲ ζ΄ μόνον, ἕτεροι δὲ η΄.
790 τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, πόσων δραχμῶν χρὴ λογίσασθαι τὴν ὑπὸ τοῦ Κρίτωνος ἐγγεγραμμένην μνᾶν εἶναι χαλεπὸν εὑρεῖν. φαίνεται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις μὲν ⟨ ρ΄ βουλόμενος εἶναι τὴν μνᾶν. καὶ εἴπερ τοῦτο οὕτως ἔχει, κατὰ τὸ διπλάσιον χρὴ νοεῖν τῆς Ἱκεσίου τὴν σύνθεσιν γεγράφθαι παρ᾽ αὐτοῦ, τοῦ μὲν Ἡρᾶ γράψαντος περὶ τῶν τριῶν τούτων φαρμάκων τῶν πρώτων — ἑκατὸν ἑκάστου δραχμὰς τὸ βάρος, εἰς σ΄ δὲ τοῦ Κρίτωνος ἀνάγοντος.

45. *Indidem* (*Ch. XIII*, *779. K. XIII*, *793*).

*Γεγραμμένων οὖν ἓξ κοτυλῶν παρὰ τοῦ Ἡρᾶ, δῆλον ὅτι ιβ΄ τὸν Κρίτωνα τὰς κοτύλας ἐχρῆν ἐμβάλλειν, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο διπλάσιον ᾖ τὸ μέτρον, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ γέγραπταί γε παρ᾽ αὐτῷ ἐλαίου

9. Ἀλεξανδρικὴν *Ch* 14. ἡμίσεος vulgo 19. ὁ ante βουλόμενος vulgo add.; at conf. p. 817 *(Kühn.)*: δῆλός ἐστι

ὀμφακίνου χόες δύο. πάλιν κἀνταῦθα καταγνωςτέον τῶν γραψάντων κοτύλας β΄. τὸν μὲν οὖν χοέα, εἰ μὲν ἓξ κοτυλῶν ἀριθμοίημεν, ἡ ςυμφωνία μένει τοῖς ἀνδράςιν, εἰ δὲ οὐ κοτυλῶν ϛ΄, ἀλλὰ ξεςτῶν ϛ΄, οὐ μικρὰ διαφωνία γενήςεται· πολὺ γὰρ ἔςται τὸ πλῆθος ὡς πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀναλογίαν, εἴ τις ἐμβάλλοι ξέςτας ιβ΄ ἐλαίου.

46. *Indidem* (*Ch. XIII, 785 s. K. XIII, 810 s.*).

*Καλῶς μὲν ἐποίηςε (Ἀνδρόμαχος) τὴν περὶ τῆς
μνᾶς ἀμφιβολίαν ἐξελὼν καὶ πάντα γράψας διὰ δρα-
χμῶν, ὡς ἐπὶ μόνου τοῦ χοέως ἡμᾶς ζητεῖν. ἐν τού-
τῳ γὰρ ἄμεινον οἱ τὰς ϛ΄ κοτύλας γράψαντες. *οὕτω 811
δὲ καὶ κατὰ τὸ ἔλαιον ὡς πρὸς τὸν Κρίτωνα τρεῖς
ἐχρῆν αὐτὸν ἐμβεβληκέναι χοέας, ὡς δὲ πρὸς τὸν
Ἡρᾶν ὀκτωκαίδεκα κοτύλας· ὁ δὲ χοέα καὶ ἥμιςυν
ςυνέγραψεν.

47. *Indidem* (*Ch. XIII, 786. K. XIII, 812 s.*).

*Ὁ μὲν οὖν Ἡρᾶς ἠκολουθηκέναι πάντη φαίνεται
τῷ Ἡρακλείδῃ, — καὶ παρ' Ἀςκληπιάδῃ δὲ κατὰ τὸ 813
δεύτερον τῶν ἐκτὸς ἐν τετραπλαςίονι τῇ ἀναλογίᾳ
πάντα γέγραπται ὡς πρὸς τὸν Ἡρᾶν μετὰ τοῦ καὶ
κοτύλας ἐλαίου ὀμφακίνου γεγράφθαι ιβ΄, τοῦ Κρί-
τωνος χοέας δύο γεγραφότος. καίτοι πάντα κατὰ τὸ
διπλάςιον ἡ ςύνθεςις εἶχεν αὐτοῦ, διὸ καὶ προςγε-
γραφέναι μοι δοκοῦςί τινες κοτύλας β΄. τοῦτο δ'
αὐτὸ πάλιν μειζόνως ἐναντιοῦται τῇ τ' ἀληθείᾳ καὶ
τῇ τοῦ Ταραντίνου τε καὶ Ἡρᾶ γραφῇ. ὁ μὲν γὰρ
Ἡρᾶς ρπ΄ δραχμὰς ἔγραψεν εἰς ςταθμὸν ἀνάγων,
οὐκ εἰς μέτρον τὸ ἔλαιον, ὡς ξ΄ < ἑλκούςης τῆς

βουλόμενος et supra fr. 40 || 29. < ξ΄ *K.*

κοτύλης. καὶ γὰρ ἕλκει ἥ γε Ἀττική, θʹ οὐγγιῶν οὖσα τῶν Ἰταλικῶν. ἕλκουσι γὰρ αἱ θʹ οὐγγίαι [Ἰταλικαὶ] αἱ ἐν τοῖς κατατετμημένοις κέρασιν ἑπτὰ καὶ ἡμίσειαν οὐγγίας σταθμικάς, αἵτινες ξʹ δραχμαὶ γίνονται τῆς μιᾶς οὐγγίας ηʹ δραχμὰς δεχομένης, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνεῖν τὸν Ἡρᾶν τῷ Ἡρακλείδῃ τρεῖς βάλλοντα κοτύλας, τοῦ Ἀσκληπιάδου ιβʹ γεγραφότος, ἐπειδὴ τετραπλάσια πάντα κατὰ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ γέγραπται.

48. *Indidem e libro VI* (*Ch. XIII*, *810.* *K. XIII*, *883*).

∗ Ἐμοὶ δ' οὐκ ἀρέσκει ἀντὶ τῶν εʹ λιτρῶν τοῦ κηροῦ μιγνύναι τῷ φαρμάκῳ < σμʹ. ποτὲ μὲν γὰρ ἀντὶ τῆς λίτρας < ρʹ γράφουσιν αὐτοί, ποτὲ δὲ ἀντὶ τῆς μνᾶς, οὐδέποτε δὲ λίτραν οὕτως μικρὰν οὐδεὶς ἔγραψεν, ὡς < μηʹ εἶναι. τοῦτο γὰρ συμβαίνει βαλλομένων < σμʹ.

49. *Indidem* (*Ch. XIII*, *813 s.* *K. XIII*, *893 ss.*).

∗ Νυνὶ μέντοι ζήτημά ἐστι ἐπὶ πόσον ἑψηθήσεται (ἡ ἔμπλαστρος), κοτύλας ϛʹ γράψαντος τοῦ Ἀνδρομάχου μίγνυσθαι χρῆναι τοῦ κίκεως, ὅπερ ἐστὶν ἐλαίου κικίνου. πόσων γὰρ οὐγγιῶν τὴν ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας εἶναι βούλεται κοτύλην, οὐκ ἐδήλωσε· καίτοι βέλτιον ἦν ἐν Ῥώμῃ βεβιωκότα λιτρῶν μὲν καὶ ξεστῶν καὶ οὐγγιῶν μεμνῆσθαι, παραλιπεῖν δὲ τὸ τῆς κοτύλης ὄνομα ταῖς ἔξω τῆς Ἰταλίας πόλεσιν Ἑλληνικαῖς ὑπάρχον ἐν χρήσει. εἰ μὲν οὖν ἐν ἁπάσαις αὐταῖς ταὐτὸ ἦν ὄνομα τῆς κοτύλης, οὐδὲν ἂν ἦν ζήτημα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ παμπόλλη διαφορὰ κατὰ τὸ ποσὸν ἐν αὐταῖς ἐστιν, ἐχρῆν αὐτὸν εἰπεῖν ἤτοι γε

---

3. ἥμισυ vulgo 22. καίτοι] καί τι *Ch*

ὅτι τὴν Ἀττικὴν λέγω κοτύλην ἢ τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν ἢ τὴν Ἐφεσίαν ἤ τινα ἄλλην. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν γραψάντων περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν θ´ φασὶν οὐγγιῶν τῶν ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς φαρμακίτισι βίβλοις γεγραμμένην κοτύλην. ἄλλοι δὲ τὴν τῶν ιβ´ φασιν οὐγγιῶν ὑπ᾽ αὐτῶν λέγεσθαι, καθάπερ ἐν Ῥώμῃ τὴν λίτραν τοῦ ἐλαίου συνήθως ὀνομάζουσιν. ἤδη δέ τινος ἤκουσα λέγοντος Ϝ ις´ Ῥωμαϊκὰς ἔχειν τὴν ἐν ταῖς φαρμα- 894
κίτισι βίβλοις γεγραμμένην ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κοτύλην, οὐ μικρὰ δέ ἐστι διαφορὰ πρὸς τὴν τοῦ φαρμάκου δύναμιν ἢ μεγάλας ἐμβάλλειν ἢ μικρὰς τὰς κοτύλας. ἐγὼ γοῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν, ἣν διὰ τῶν κατατετμημένων κεράτων μετροῦσιν, ἔστησά ποτε βουλόμενος μαθεῖν ὁπόσον ἔχει σταθμὸν τοῦ βάρους. εὗρον δὲ καὶ ταῖς σταθμικαῖς δέκα οὐγγίαις ἴσας τὰς μετρικὰς τοῦ ἐλαίου ιβ´. διὸ γράφειν ἐχρῆν ἐπιμελέστερον ἐν ταῖς φαρμακίτισι βίβλοις τοὺς ἰατρούς, ὁποίας τινὰς κελεύουσι βάλλεσθαι τὰς οὐγγίας ἢ τὰς λίτρας τῶν ὑγρῶν φαρμάκων, πότερα τὰς μετρικὰς ἢ τὰς σταθμικάς. πρόδηλον γὰρ ὅτι τῶν ὑγρῶν τούτων σωμάτων ὥσπερ καὶ τῶν στερεῶν τὰ μέν ἐστι βαρύτερα, τὰ δὲ κουφότερα. καὶ λέλεκταί μοι κατὰ λόγον ἕτερον ἑκάστου τῶν εἰς τὰ φάρμακα βαλλομένων ὑγρῶν ὁ σταθμός.

*Εἰκὸς οὖν ἐστι τὸν Ἀνδρόμαχον θ´ τῶν μετρι- 896
κῶν οὐγγιῶν ἀξιοῦν ἐμβάλλεσθαι τὸ κίκινον ἔλαιον, ὡς γίγνεσθαι τῶν ἓξ κοτυλῶν οὐγγίας νδ´ μετρικάς, ὅπερ ἐστὶ ταὐτὸν λίτραις μετρικαῖς Ῥωμαϊκαῖς δ´ καὶ S.

---

5. τοῖς φ. βιβλίοις vulgo

50. *Indidem* (*Ch. XIII, 819. K. XIII, 910 s.*).

*Ἅπαντα δὲ διὰ δραχμῶν γράψας ὁ Ἀνδρόμαχος τὰ φάρμακα κάλλιον ἂν ἐπεποιήκει κατὰ τὴν αὐτὴν συμμετρίαν καὶ τοῦ ἐλαίου μνημονεῦσαι, ὡς ἕλκειν τὸ βαλλόμενον δραχμὰς τοσάσδε· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πάντως γοῦν ἐχρῆν αὐτὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας μνημονεῦσαι. νυνὶ δὲ κοτύλην γράφει, τὴν συνήθη περὶ τοῦ μέτρου
911 τούτου καταλιπὼν ἡμῖν ἀμφιβολίαν, εἴτ' ἐννέα μετρικῶν οὐγγιῶν εἴτε δώδεκα βούλεται τὴν κοτύλην εἶναι. κατὰ δὲ τὴν ἐμὴν γνώμην ἡ μὲν τελεία συμμετρία τὰς F ς′ τοῦ σταθμοῦ λαμβανέτω, διὰ τὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν λίτραν ἕλκειν F ιβ′. κατὰ δὲ τὸ δ″ ἂν σκευάσῃς, εὔδηλος ἡ ἀναλογία. εὔδηλον δὲ καὶ ἐὰν δραχμὰς εἴπῃ τις εἰς τὴν τελείαν συμμετρίαν λαμβάνεσθαι υπ′ διὰ τὸ τὴν σταθμικὴν οὐγγίαν η′ δραχμὰς ἕλκειν.

51—66. *Collectio de mensuris et ponderibus Galenea.*

(Vide prol. § 49.)

51—55. *Prima expositio de medicorum ponderibus ac mensuris.*

(Vide prol. § 50—53.)

Kühn 748 [Γαλήνου τοῦ σοφωτάτου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν διδασκαλία].

51 (*cap. I*).

Τί ὁ σταθμός, τί τὸ μέτρον καὶ ἀμφοτέρων διαφοραί;

Ὁ σταθμὸς βάρει μετρούμενος κρίνεται, τὸ δὲ μέτρον ἀγγείου κοιλότητι· τὸ δὲ ἀγγεῖον ἢ ξηροῦ

---

21. τοῦ σοφωτάτου om. *St*, τοῦ σοφωτάτου (σοφοτάτου *AB*) post διδασκαλία habent *NeAB* 22. διδασκαλία om. *St* 23. Κεφάλαιον α′ *Ch* 24. hunc titulum om. *NeSt* 25. μὲν post Ὁ add. *Ne* σταθμὸν *A* 26. τὸ δὲ ἀγγεῖον om. *ABNe* ἢ om. *St*

ποϲοῦ μέτρον ἐϲτὶν ἢ ὑγροῦ· ὡϲ εἶναι τρεῖϲ τοῦ μετρουμένου ποϲοῦ-διαφοράϲ, μίαν μὲν τοῦ ϲταθμοῦ, ἑτέραν δὲ τοῦ τῆϲ ξηρᾶϲ οὐϲίαϲ οἷον χώματοϲ, καὶ τρίτην τοῦ τῆϲ ὑγρᾶϲ. πολλῶν δὲ καὶ ϲχεδὸν ἀπείρων ὑπαρχόντων τῶν τε ϲταθμῶν καὶ τῶν μέτρων 749 παρά τε τὰϲ χώραϲ καὶ τὰ ἔθη τῶν χρωμένων περὶ τῶν μάλιϲτα ϲυνήθων ἅπαϲιν ὁ λόγοϲ ἡμῖν ἔϲται.

52 (*cap. II*).

Περὶ τῶν δηλούντων τοὺϲ ϲταθμοὺϲ καὶ τὰ μέτρα χαρακτήρων.

1. Ἀλλ᾽ ἐπειδή τινεϲ οὐχ ὁλογραμμάτωϲ, ἀλλὰ διὰ χαρακτήρων ταῦτα ϲημαίνουϲι, βέλτιον ἂν εἴη τοῖϲ παλαιοῖϲ κατακολουθοῦντα πρῶτον τοὺϲ χαρακτῆραϲ αὐτοὺϲ διαϲαφηνίϲαι.

2. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ χ ϲτοιχεῖον ἔχον ἐπικείμενον αὐτῷ τὸ ἄλφα χαλκοῦν ϲημαίνει, καθὼϲ ὁρᾷϲ, $\overset{α}{χ}$. εἰ δὲ ο ἔχει τὸ χ, χόα, $\overset{ο}{χ}$· εἰ δὲ ν ἢ οι, χοίνικα, $\overset{ν}{χ}$, $\overset{οι}{χ}$· εἰ δὲ η, χήμην, $\overset{Η}{χ}$.

3. Τὸ δὲ Κ ϲτοιχεῖον, εἰ μὲν ἔχει ε ἐπικείμενον αὐτῷ καὶ λοξὴν εὐθεῖαν γραμμὴν τέμνουϲαν τὴν κάτω κεραίαν αὐτοῦ, κεράτιον δηλοῖ, Ꝃ^{ε}· εἰ δὲ υ ἔχει τὸ Κ, κύαθον ϲημαίνει, Ꝃ^{υ}· εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝃ^{ο}.

4. Ἡ δὲ ἀπερίϲτικτοϲ εὐθεῖα γραμμὴ πλαγία ἢ 750

---

2. μία *A* 6. ἔθη] εἴθη *A*, ἔθνη *Ne* 8. Κεφάλαιον β' *Ch* 10. post χαρακτήρων *St* add. κεφ. β'. 13. τοῖϲ om. *A* 16. αὐτῷ *St*, αὐτῷ *NeCh*, αὐτὸ *AB* ἄλφα] α *Ne* 17. ἢ οι et $\overset{οι}{χ}$ om. *ABNeSt* 18. χῆμαι *AB* 19. Τὸ] εἰ *A* ϲτοιχεῖον om. *ABNeSt* 20. αὐτῷ *St*, αὐτῷ *NeCh*, αὐτὸ *AB* 21. κερέαν *A* 22. εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝃ^{ο} om. *St* 23. πλαγεῖα *ABNe* ἢ περιϲπωμένη om. *ABNeSt*

περιςπωμένη τεθεῖςα κατὰ πᾶν ὀβολὸν δηλοῖ, \, ~, αἱ δὲ δύο ἀπερίςτικτοι δύο ὀβολούς, \\, ≈, οἳ ποιοῦςι τὸ γράμμα δηλούμενον ὑπὸ τοῦ Γ πλητίον ἔχοντος τὸ ρ τεμνόμενον ὑπό τινος εὐθείας γραμμῆς, ℞.

5. Αἱ δὲ δύο γραμμαὶ ςυνάπτουςαι κατὰ θάτερον πέρας ὥςτε γωνίαν ποιεῖν ἐμφερῶς ταῖς τοῦ Κ δύο κεραίαις ταῖς πρὸς τῇ ὀρθῇ γραμμῇ [ἢ κατὰ κάθετον] δραχμὴν ςημαίνουςι, <, τὴν ςυνωνύμως καὶ ὁλκὴν καλουμένην.

6. Ἰδίως δὲ παρὰ παλαιοῖς τὴν ὁλκὴν τὸ λ δηλοῖ ἔχον μέςον τὸ ο, $\overset{\lambda}{\text{o}}$ [ἡμεῖς δὲ καὶ ταύτην ὁλκὴν καλοῦμεν]. εἰ δὲ τὸ ι μέςον ἢ προςτεθειμένον ἢ ἐπικείμενον ἔχει τὸ λ, λίτραν ςημαίνει, $\underset{\iota}{\lambda}$, λι, λ^ι. τινὲς δὲ τὴν ἑτέραν τοῦ λ γραμμὴν λοξῶς τέμνοντες δηλοῦςι τὴν λίτραν, ƛ.

7. Τὸ δὲ Γ ἔχον ἐν ταῖς ἑαυτοῦ γωνίαις τὸ ο οὐγγίαν δηλοῖ, Γ°.

751 8. Τὸ δὲ μ κατὰ τὸ μέςον αὐτοῦ ἔχον τὸ ν μνᾶν

---

1. \ ~ om. *St.*, \ om. *Ne* 2. αἱ] εἰ *AB* \\ om. *Ne*, ≈ om. *St* οἳ] εἰ *A*, δ *B* 3. δηλούμενοι *AB* ὑπὸ τοῦ Γ usque ad τεμνόμενον om. *AB* 4. γραμμῆς [℞] γράφεται *AB* 5. τε post ςυνάπτουςαι add. *Ne* 7. τῇ ὀρθῇ γραμμῇ] τὴν ὀρθὴν *AB*, τὴν ὀρθὴν γραμμὴν *Ch* ἢ κατὰ κάθετον om. *ABNeSt* 8. <] ꞩ *A* ςυνώνυμον *A* καὶ ὁλκὴν καλουμένην] ἣν καὶ ταύτην ὁλκὴν καλοῦμεν *A*, idemque *B*, nisi quod καλούμενον legitur 10. παλαιοῖς *St*, παλαιῶν rel. τὴν ὁλκὴν ante παρὰ παλ. habet *Ne* 11. ἡμεῖς usque ad καλοῦμεν om. *NeSt* 12. τὸ om. *Ne* μέςον usque ad ἐπικείμενον om. *ABNeSt* 13. λίτραν ςημαίνει] λι ςημαίνει *AB*, ςημαίνει λίτραν *Ne* $\underset{\iota}{\lambda}$ λι λ^ι] Λι *Ne*, λ^ι *St*, om. *AB* 14. ἀλλήλοξον ἢ ante λοξῶς add. *Ne* 15. ƛ^ι *Ch*, λι *AB* 16. ἐντὸς τῆς ἑαυτοῦ γωνίας *Ne* οὐγγίαν] Γ° *AB* 18. τὸ μ̄ δὲ *StCh* αὐτοῦ ἔχον *NeCh*, ἔχον αὐτοῦ *AB*

cημαίνει, $\overset{\nu}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ υ ἔχει τὸ μ, μύcτρον cημαίνει, $\overset{\upsilon}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ ε, μέδιμνον, $\overset{\epsilon}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ ο, μόδιον cημαίνει, $\overset{o}{\mu}$.

9. Τὸ δὲ τ ἔχον ἔμπροcθεν αὐτοῦ ρ καὶ υ ἐπικείμενον τρυβλίον δηλοῖ, Ʒυ.

10. Τὸ δὲ ξ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ε ξέcτην cημαίνει, ξ^ε· εἰ δὲ ο ἔχει, ὀξύβαφον, ξ^ο. τινὲc δὲ τὸν ξέcτην διὰ τοῦ ξ τεμνούcηc αὐτὸ εὐθείαc γραμμῆc δηλοῦcι, ξ̸.

11. Τὸ δὲ η ἔχον ἐπικείμενον τὸ μ ἡμίναν δηλοῖ, $\overset{\mu}{\eta}$· εἰ δὲ Κ καὶ ρ ἐπικείμενον ἔχουcι τὸ μ, κεράμιον δηλοῦcι, $K\overset{\mu}{\rho}$.

53 (*cap. III*).

Περὶ cταθμῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει ℾ ιϛ'.
2. Ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει ℾ κ'.
3. Ἡ λίτρα ἔχει ℾ ιβ'. 752
4. Ἡ δὲ οὐγγία δραχμὰc η', αἵτινεc καὶ ὁλκαὶ λέγονται.
5. Ἡ δὲ ὁλκὴ ἢ δραχμὴ κεράτια ἔχει ιη'· ἄλλοι δὲ λέγουcι γράμματα γ'.

---

1. cημαίνει] δηλοῖ *Ne* 4. τὸ δὲ τὸ τ *AB* ἔμπροcθεν] cὺν *ABNe* αὑτοῦ *St*, αὐτοῦ rel. τὸ ante ρ add. *St* ἐπικείμενον *A* habet post δηλοῖ 5. notam tryblii quam supra exhibui sola habet *A*, om. *B*, $\tau\overset{\upsilon}{\rho}$ rel. 6. ἔχον ἐπικείμενον *Ne*, εἰ μὲν ἔχει ἐπικείμενον *ASt*, in *B* omnia perturbata 8. τέμνουcιν *AB* αὐτὸ] αὐτοῦ *B* 10. τὸ ante μ om. *Ne* 11. post notam heminae *Ne* add. ἡ Ημ ἔχει *Ne*, ἔχον *AB* τὸ om. *St*. 12. δηλοῖ *ABNe* 13. Κεφάλαιον γ' *Ch* 14. post cταθμῶν *St* add. κεφ. γ' 15. οὐγγίαc *Ne* 16. ἔχει ℾ] οὐγγίαc *Ne* 17. ℾ] τὸ *Ne* 18. οὐγγία] ℾ *StCh* δραχμὰc] ∠ *NeCh* 20. ἢ] ἤτοι ἡ *St* ἡ δὲ δραχμὴ ἢ ὁλκὴ ἔχει γρ γ' ἢ κεράτια ιη' *Ne*

6. Τὸ δὲ γράμμα ὀβολοὺς β′.

7. Ὁ δὲ ὀβολὸς κεράτια γ′.

8. Τὸ δὲ κεράτιον ἔχει σιτάρια δ′· ἄλλοι δὲ χαλκοῦς δύο δίμοιρον· ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η′.

54 (*cap. IV*).

Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χόας η′.

2. Ὁ χοῦς ξέστας ϛ′.

3. Ὁ ξέστης [κοχλιάρια ἢ] κοτύλας β′, αἵτινες καὶ τρυβλία λέγονται. [ἄλλοι δὲ λέγουσιν· ἔχει ὁ ξέστης σταθμὸν λ¹ α′ 𐅵

4. Τὸ δὲ τρυβλίον ϝ θ′.

5. Τὸν αὐτὸν δὲ σταθμὸν ἔχει τὸ κοχλιάριον καὶ
753 ἡ κοτύλη. ἡ κοτύλη ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ὡς τὸ τρυβλίον.]

6. Τὸ τρυβλίον δὲ [τὸ μικρὸν] ἔχει μύστρα μεγάλα γ′, ὀξύβαφα δὲ δ′. τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει [ὀξύβαφα γ′. τὸ δὲ μικρὸν μύστρον ἔχει] ὀξύβαφον α′ καὶ [τὸ] γ″ [αὐτοῦ μέρος].

7. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ἔχει κύαθον α′ καὶ ἥμισυ.

---

1. ὀβολοὺς] ∾ *Ne* 3. ἄλλοι δὲ] ἥ *Ne* 4. χαλκοῦς] ᾱχ *Ne*

5. Κεφάλαιον δ′ *Ch* 6. post ὑγρῶν *St* add. κεφ. δ′. 8. ξᵉ *Ne* 9. Ὁ ξέστης om. *St* κοχλιάρια ἢ om. *NeSt* κοτύλας] Ϗᵒ *Ne* β′] δύο *St* 10. ἄλλοι δὲ etc.] vide prol. § 52. 80; *Ne* omissis ἄλλοι δὲ usque ad καὶ ἡ κοτύλη habet: ἡ κοτύλη γὰρ ταὐτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὡς τὸ τρυβλίον ξέστης] ξ *St*, ξᵉ *Ch* 11. λ¹] λ¹ *Ch* 14. ἡ κοτύλη alterum et ὡς om. *St* 16. γ′] τρία *St*, item 17 ὀξύβαφα] ξᵒ *Ne*, qui deinde om. ὀξύβαφα usque ad ἔχει (v. prol. § 52) 17. τὸ δὲ μικρὸν usque ad μέρος om. *St* 18. τὸ γ′ αὐτοῦ μέρος *Ch*, solum γ′ *Ne* 19. καὶ ἥμισυ] 𐅵 *NeSt*

8. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει χήμας μικρὰς ἤτοι μύστρα μικρὰ β′.

9. Εἰ δὲ βούλοιο καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων, πάμπολλοι μὲν αἱ τῶν ὑγρῶν οὐσιῶν εἰσι κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφοραί, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐλαίου τε καὶ οἴνου καὶ μέλιτος λέξομεν.

10. Τὸ μὲν οὖν μέλι τοῦ οἴνου βαρύτερόν ἐστι τετάρτῳ μέρει καὶ προσέτι δεκάτῳ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὅλον σύνεγγυς τρίτῳ. ἔχει γὰρ [τὸ αὐτὸ τῷ οἴνῳ τοῦ μέλιτος ποσὸν] ὅλον τὸν τοῦ οἴνου σταθμὸν καὶ προσέτι τὸ τρίτον αὐτοῦ [μέρος].

11. Τοῦ δὲ ἐλαίου τὸ μέλι τῷ ἡμίσει μέρει βαρύτερόν ἐστιν. ἔχει γὰρ ὅλον τὸν τοῦ ἐλαίου σταθμὸν καὶ προσέτι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ.

12. Ὁ δὲ οἶνος τοῦ ἐλαίου ἐννάτῳ μέρει ὑπερέχει. 754 ὅλον γὰρ αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ ἔννατον αὐτοῦ.

13. Πρὸς σαφήνειαν δὲ πλείονα καὶ ὡς ἐν διαγράμματι τῶν κατὰ μέρος μέτρων τὸν σταθμὸν ὑπετάξαμεν, δήλου καθεστῶτος ὡς κατὰ κοινοῦ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κατὰ τὸν στοῖχον τό τε ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ μέλι κατηγορούμενα κεῖται.

14. Τὸ Ἰταλικὸν

κεράμιον ἔχει	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
	λ¹ οβ′	λ¹ π′	λ¹ ρη′
ὁ χοῦς	λ¹ θ′	λ¹ ι′	λ¹ ιγ′Ϛ
ὁ ξέστης	ℱ ιη′	ℱ κ′	ℱ κζ′

---

4. πάμπολλαι *Ne* 9. τὸ αὐτὸ usque ad ποσὸν om. *St* 11. μέρος om. *NeSt* 13. σταθμὸν om. *Ne* 17. ἐπὶ διαγράμματος *Ne* 19. δῆλον *NeSt* 21. καταγορούμενα *Ch* post κεῖται *Ch* add.: Τὸ διάγραμμα χεῖται 23. ἔχει om. *Ne* 24. λ¹] Λ¹ *Ne*, λί *St*, λ¹ *Ch* et hic et reliquis locis 25. ὁ et reliquos articulos om. *Ne*

	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
ἡ κοτύλη	Ϝ θ'	Ϝ ι'	Ϝ ιγ' S
τὸ μέγα μύστρον	Ϝ γ'	Ϝ γ' Ꞩ η'	Ϝ δ' S
τὸ μικρὸν μύστρον	< ϛ'	< ϛ' Ꞩ β'	< θ'
τὸ ὀξύβαφον	< ιη'	Ϝ β' Ꞩ ιβ'	Ϝ γ' < γ'
ὁ κύαθος	< ιβ'	Ϝ α' S Ꞩ δ'	Ϝ β' < β'.

755 15. Ὁ δὲ Ὀρειβάσιός φησι κατὰ Ἀδαμαντίου τὸν ξέστην τὸν Ἰταλικὸν τοῦ οἴνου μέτρῳ μὲν ἔχειν Ϝ κδ', σταθμῷ δὲ λ¹ α' Ϝ η', τὸν δὲ ξέστην ἐπὶ μέτρου τοῦ μέλιτος ἄγειν σταθμῷ λ¹ β' S.

55 (*cap. V*).

Περὶ μέτρων ξηρῶν [διδασκαλία σαφής].

1. Ἡ Αἰγυπτία ἀρτάβη ἔχει μοδίους ε'.

2. Ὁ δὲ μόδιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας η'.

3. Ὁ δὲ χοῖνιξ ξ β'.

4. Ὁ δὲ ξέστης ἡμίξεστα β', ἃ δὴ καὶ ἡμίνας προσαγορεύουσιν.

5. Ἡ δὲ ἡμίνα ἔχει κυάθους ϛ'.

6. Ὁ Ἀττικὸς μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'.

1. ἐλαίου οἴνου μέλιτος repetivi e priore pagina 4. τὸ μικρὸν μύστρον etc. habet *St* post vers. 6 hoc modo: τὸ μικρὸν μύστρον ὁλκ. ϛ' Ꞩ κ' ὁλκὰς θ', ac pariter fere *Ne* eodem loco: μικρὸν μύστρον < ϛ' γρ κ' < θ' 5. < γ'] γρ θ' *Ne*, Ꞩ θ' *St* 7. Ὀριβάσιος *NeCh* Ἀδαμάντιον vulgo 8. ξ *St*, ξ^ε *Ch;* perinde vers. 9 9. λ¹] λ¹ *Ch* ἐπὶ μέτρου om. *Ne* 10. ἄγειν] ἔχειν *Ne* λ¹] λ¹ *Ch*, λίτρας *St*

11. Κεφάλαιον ε' *Ch* 12. διδασκαλία σαφής om. *St*, qui add. κεφ. ε' 13. μόδια *Ne*, μ̊ *St* 16. ξ^ε *Ch*. 17. ξ *St* β'] δύο *St* 19. ϛ'] η' vulgo (v. prol. § 53) 20. ὁ δὲ Ἀττικὸς *Ne*

7. Τὸ δὲ ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ΄· ὥςτε τὸν μέδιμνον ἔχειν μοδίους ϛ΄, χοίνικας μη΄, ξέςτας ϙϛ΄.

8. Τούτων δὲ τὸν σταθμὸν εἰπεῖν οὐκ εὔκολον,
ὅτι τῶν ξηρῶν οὐςιῶν ἄπειρός ἐστιν ἡ κατὰ τὴν ῥο- 756
πὴν διαφορὰ κατὰ τὴν τῆς ἰατρικῆς τέχνης διδασκαλίαν, καθὼς οἱ πρὸ ἡμῶν σοφοὶ ἰατροί τε καὶ διδάσκαλοι ταῦτα ἡμῖν διεσαφήνισαν [θαυμαστῶς].

56—59. *Varia collecta de ponderibus ac mensuris.*

(Vide prol. § 54—63.)

Περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις καὶ περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων.

56ᵃ (*cap. VIᵃ*) *Secunda tabula de notis ponderum et mensurarum.*

1. Τὴν τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων διδασκαλίαν ἀναγκαιοτάτην οὖσαν οὐ πάρεργον ἀναγράψασθαι, ὅπως ἐν ταῖς τῶν φαρμάκων σκευασίαις συμβολικῶς εὑρόντες κείμενά τινα αὐτίκα γνωρίζωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν σημαινομένην συσταθμίαν.

2. Τὴν οὖν μνᾶν σημαίνει τὸ μ στοιχεῖον ἐπικείμενον ἔχον τὸ ν, $\overset{\nu}{\mu}$.

3. Τὴν δὲ λίτραν τὸ λ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ι, λ^{ι}.

---

7. διεσάφησαν *Ne* θαυμαστῶς om. *St*

8. Κεφάλαιον ϛ΄ *Ch* 10. 11. Περὶ usque ad μέτρων] Ἄλλως περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις *Ne*, Ἔκθεσις τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων *Nic. app.* Post titulum *St* habet κεφ. α΄, *Ch* Ἡ ἄλλη ἔκθεσις 16. ἐν om. *Ne Nic.app.* 17. τινα om. *Ne* γνωρίσωμεν *Ne*, γνωρίζειν ἔχωμεν *Nic.app.* 18. σταθμίαν *Nic. app.* 19. τὴν μὲν οὖν *Ne* 21. ἔχον ἐπικείμενον *Ne* λ^{ι}] λ^{ι} *Ch*

4. Τὴν δὲ οὐγγίαν τὸ Γ ἔχον ϲυγκείμενον τὸ ο, F.
757 παρ' ἐνίοιϲ δὲ εὗρον τὸ ν ἐπικείμενον ἔχον τὸ ο [οὐγγίαν ϲημαῖνον], $\overset{o}{ν}$.

[5. Μ δὲ ἔχον τὸ ε ἐπικείμενον μέροϲ δηλοῖ, $\overset{ε}{μ}$.]

6. Πλάγιον δὲ Λ εἰϲ μὲν τὰ δεξιὰ ταῖϲ κεραίαιϲ νεῦον δραχμὴν δηλοῖ, <, εἰϲ δὲ τὰ εὐώνυμα ἡμίϲειαν, >.

7. Τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν ϲίγμα παρ' ἐνίοιϲ μὲν τριώβολον, παρ' ἡμῖν δὲ παντὸϲ ϲταθμοῦ τὸ ἥμιϲυ, Ƨ. πλάγιον δὲ ἓν μὲν ὀβολόν, ∽, δύο δὲ διώβολον, ∽∽.

8. Ἔϲω δὲ ἐϲτραμμένον τὸ Ἑλληνικὸν ϲίγμα ἡμιώβολον, Ͻ.

9. Ξ δὲ ε ἐπικείμενον ἔχον ξέϲτην δηλοῖ, $ξ^{ε}$.

10. Τὸ δὲ κ ἐπικείμενον ἔχον τὸ υ κύαθον, $Κ^{υ}$.

[11. Ὑπερκείμενον δὲ τὸ λ τῷ ο ὁλκὴν ϲημαίνει τὴν καὶ δραχμὴν ϲυνωνύμωϲ καλουμένην, $\underset{o}{λ}$.]

---

1. ϲυγκείμενον] ἐπικείμενον *Ne*, ὑποκείμενον *St* 2. παρὰ *Ne* παρ' ἐνίοιϲ usque ad $\overset{o}{ν}$ om. *Nic.app.* 3. οὐγγίαν ϲημαῖνον om. *NeSt*, οὐγγίαν ϲημαίνειν *Ch* $\overset{o}{ν}$] νο *Ne*, ον ὃ *Ch* 4. τὸ om. *St*; totus versus sic editus apud *Ne*: μ δὲ καὶ ε ἐπικείμενον, $\overset{ε}{μ}$, μέροϲ δηλοῖ, tum in *Nic.app.*: τὸ δέ γε μέροϲ τὸ μ δηλοῖ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ε, $\overset{ε}{μ}$ 5. τὸ Λ *Ne* τὰϲ κεραίαϲ *Ne*, τῆϲ κεραίαϲ *Nic.app.* 8. ϲίγμα παρ' ἐνίοιϲ] Ƨ παρὰ Ῥωμαίοιϲ *ChNic.app.* post τριώβολον *Nic.app.* add. ἢ ἥμιϲυ 10. δηλοῖ post ὀβολὸν add. *Ne* 12. ἡμιώβολον Ͻ] Ͻ ἡμιώβολον Ͻ Ʃ ἢ ϑ *Ch*, ἡμιόβολον Ʃ ἢ δ *Nic.app.* 13. ε post ἔχον hab. *StNic.app.* $ξ^{ε}$ *Ch* 14. $Κ^{υ}$ *NeCh*, $\overset{υ}{κ}$ *St* 15. προϲκείμενον *Ne* τὸ λ τῷ ο] τῷ ο τὸ Λ *Ne*, τοῦ ο τὸ λ *St* ϲημαίνει usque ad $\underset{o}{λ}$] $\underset{o}{λ}$ ϲυνωνύμωϲ τὴν καὶ δραχμὴν καλουμένην *Ne*, ϲημαίνει $\underset{o}{λ}$ omissis reliquis *Nic.app.* 16. $\underset{o}{λ}$ om. *St*

56ᵇ (*cap. VI*ᵇ). ***Tertia eiusdem generis tabula.***

12. Τῷ δὲ χ στοιχείῳ ἐπικείμενον αὐτὸ τὸ α χαλκοῦν cημαίνει, $\overset{\alpha}{\chi}$. εἰ δὲ τὸ ο ἔχει τὸ χ, χόα, $\overset{o}{\chi}$. εἰ δὲ ν, χοίνικα, $\overset{\nu}{\chi}$. εἰ δὲ η, χήμην, $\overset{\eta}{\chi}$.

13. Τὸ δὲ Κ, εἰ μὲν ἔχει ε ἐπικείμενον καὶ λοξὴν 758 εὐθεῖαν γραμμὴν τέμνουcαν τὴν κάτω κεραίαν αὐτοῦ, κεράτιον δηλοῖ, Ꝁᵉ. εἰ δὲ υ, κύαθον, Ꝁᵘ. εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝁᵒ.

14. Ἡ δὲ ἀπερίcτικτοc εὐθεῖα γραμμὴ πλαγία τεθεῖcα κατὰ πᾶν ὀβολὸν δηλοῖ, \. αἱ δὲ δύο ἀπερίcτικτοι δύο ὀβολοὺc ποιοῦcι, \\.

15. Δηλοῖ δὲ γράμμα τὸ γ πληcίον ἔχον τὸ ρ τεμνόμενον μετ' εὐθείαc γραμμῆc, Ꝑ.

16. Αἱ δὲ δύο γραμμαὶ cυμπίπτουcαι κατὰ θάτερον μέροc ὥcτε γωνίαν ποιεῖν ἐμφερὲc ταῖc τοῦ Κ δύο κεραίαιc ταῖc πρὸc τῇ ὀρθῇ γραμμῇ cημαίνουcι δραχμήν, <, τὴν cυνωνύμωc καὶ ὁλκὴν καλουμένην.

17. Ἰδίωc δὲ τὴν ὁλκὴν τὸ λ δηλοῖ ἔχον μέcον τὸ ο, $\underset{o}{\lambda}$. εἰ δὲ ι ἔχει τὸ λ, cημαίνει λίτραν, $\underset{\iota}{\lambda}$.

18. Τὸ δὲ Γ ἔχον ἐν ταῖc γωνίαιc αὐτοῦ τὸ ο οὐγγίαν δηλοῖ, Γ°.

---

2. Τῷ δὲ et cetera usque ad cap. VIII ult. om. *St*, eadem usque ad cap. IX ult. om. *Ne* cτοιχεῖον *Ch* 3. τὸ χ om. *Nic.app.* χόαν *Ch* 9. Ἡ usque ad 13. [Ꝑ] haec sic in *Nic.app.*: εἰ δὲ ἀπερίcτικτοc εὐθεῖα γραμμὴ πλαγεῖα τεθεῖcα, \. κατὰ πᾶν δηλοῖ. εἰ δὲ δύο ἀπεριcτίκτωc δύο ὀβολούc, οἳ ποιοῦcιν, \\. δηλοῖ μὲν ὑπὸ τοῦ $\bar{\gamma}$ πληcίον ἔχον τὸ $\bar{\rho}$ τεμνόμενον μετὰ εὐθείαc γραμμῆc, Ꝑ. 10. post \ *Ch* add. ∽, idemque 11. post \\ add. ≈ 19. $\underset{\iota}{\lambda}$ *Ch* add. λⁱ 20. αὐτοῦ vulgo, item p. 228 vs. 1 et 4

19. Τὸ μ ἔχον κατὰ τὸ μέcον αὐτοῦ τὸ ν μνᾶν 759 δηλοῖ, $\overset{ν}{μ}$· εἰ δὲ τὸ ε, μέδιμνον, $\overset{ε}{μ}$· εἰ δὲ τὸ υ, μύcτρον, $\overset{υ}{μ}$· εἰ δὲ τὸ ο, μόδιον, $\overset{ο}{μ}$.

20. Τὸ δὲ τ ἔχον ἔμπροcθεν αὐτοῦ ρ καὶ υ τρυβλίον δηλοῖ, ⳨υ.

21. Τὸ δὲ ξ, εἰ μὲν ἔχει ἐπάνω ε, ξέcτην δηλοῖ $ξ^{ε}$. τινὲc δὲ τέμνουcι τὸ ξ ἀντὶ τοῦ ξέcτην, ꝗ, $ꝗ^{ε}$. εἰ δὲ τὸ ο ἔχει, ὀξύβαφον, $ξ^{ο}$.

22. Εἰ δὲ κ καὶ ρ ἐπάνω ἔχουcι μ, κεράμιον δηλοῖ, $\overset{μ}{κρ}$.

57 (*cap. VII*). *Secunda tabula ponderum et mensurarum.*

Ἔκθεcιc περὶ cταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεcτάτη.

1. Κεράτιον τὸ ἰδιωτικῶc λεγόμενον κόκκιόν ἐcτιν α', ὥcπερ δὴ καὶ ἡ μονὰc ἐπὶ ἀριθμοῦ.
2. Ὁ ὀβολὸc ἔχει κεράτια ἤτοι κόκκια τρία.
3. Τὸ γράμμα ὀβολοὺc δύο.
4. Ἡ δραχμὴ γράμματα τρία.
5. Τὸ δηνάριον δραχμὴν μίαν γ''.
6. 760 Τὸ ἀccάριον δηνάριον ἤτοι cτάγιον ἓν ἥμιcυ.
7. Ὁ cτατὴρ ἀccάρια δύο.
8. Ἡ οὐγγία cτατῆραc δύο.
9. Ἡ ὁλκὴ οὐγγίαc δύο.
10. Ἡ λίτρα ὁλκὰc ἕξ.
11. Ἡ Ἰταλικὴ μνᾶ λίτραν μίαν ἥμιcυ. ἡ δὲ Ἀττικὴ cτάγια τρία. ἡ Πτολεμαϊκὴ λίτραν μίαν καὶ ἡμίcειαν.

---

4. τρυβλίον] τρούλουc *Nic.app.* $\overset{υ}{τρ}$ vulgo 7. $ξ^{ε}$] $ꝗ^{ε}$ *Ch* 8. ὀξύβαφον] ξόανον *Nic.app.* $ꝗ^{ο}$ *Ch* 9. κέραμον *Nic.app.* 11. Κεφάλαιον ζ' *Ch* 19. ἔχει post δηνάριον add. *Scal.* (v. prol. § 83 adn. 3) γ''] ἥμιcυ *Ch Nic.app.*, ἡμίcειαν *Scal.* (v. prol. § 57)

12. Τὸ κοχλιάριον δηνάριον ἤτοι στάγιον ἓν ἥμισυ.

13. Τὸ μικρὸν μύστρον καὶ τὸ σίκλον κοχλιάρια δύο.

14. Ὁ κύαθος μικρὰ μύστρα τέσσαρα.

15. Τὸ ὀξύβαφον καὶ τὸ μέγα μύστρον κυάθους τρεῖς.

16. Ἡ κοτύλη καὶ τὸ τρυβλίον ὀξύβαφα δύο.

17. Ὁ ξέστης κοτύλας δύο.

18. Ὁ χοῦς ξέστας ἕξ.

19. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον χόας ὀκτώ.

20. Δεῖ γινώσκειν ὡς οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι σταθμοὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων, ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος συνετέθησαν. ἐπὶ δὲ ἐλαίου καὶ μέλιτος ἀναλογίζεσθαι χρὴ ἕκαστον σταθμὸν ἐπὶ τῶν ὑγρῶν 761 μέτρων κατ᾽ ἀναλογίαν τῆς τοῦ βάρους ἑκάστου εἴδους διαφορᾶς κατὰ τὴν ἔκπαλαι γενομένην ἀποπειρίαν καὶ δοκιμασίαν τοῦ βάρους ἑκάστου εἴδους τῶν ὑγρῶν.

21. Ἔχει δὲ οὕτω· τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος ἰσόσταθμα λογίζονται. ἤγουν λίτρα τοῦ ἐλαίου ἐὰν εἰς ἀγγεῖον εἰσαχθῇ καὶ πληρώσῃ τοῦτο, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον εἰσαχθῇ ὕδωρ ἢ οἶνος, πλέον τῆς λίτρας καὶ ἕτερα ἓξ στάγια εὑρεθήσεται, διὰ τὸ φύσει εἶναι καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ βαρύτερον τοῦ ἐλαίου. εἰ δὲ εἰς τὸ αὐτὸ ἐμβληθῇ μέλι, πλέον πάλιν τῶν ἑβδομήκοντα ὀκτὼ σταγίων καὶ ἕτερα στάγια δέκα πέντε ἥμισυ εὑρεθήσονται. ἤγουν τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον, ὅπερ χωρὶς ἐλαίου λίτραν ἐχώρει ἤτοι στάγια ἑβδομήκοντα δύο, ὕδατος μὲν καὶ οἴνου ἑβδομήκοντα ὀκτὼ στάγια πάντως χωρήσει, μέλιτος δὲ στάγια ϙγʹ ϛ. καὶ δεῖ διὰ τοῦτο κατ᾽

---

1. ἓν vulgo om. (v. prol. § 59. 79) 10. ἐνταῦτα *Ch* 12. μέλιτος] ὕδατος vulgo 27. ἐχώρει om. *Nic.app.* 29. ϙγʹ ϛ] εἴκοσι ἐννέα vulgo (v. prol. § 59 adn. 3)

ἀναλογίαν ἑκάϲτου εἴδουϲ ἢ προϲτιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τοῦ ποϲοῦ τῶν ἀναγεγραμμένων ϲταθμῶν, ἐπεὶ
762 ἐπὶ οἴνου καὶ ὕδατοϲ, ὡϲ ἔφαμεν, κατεγράφηϲαν· οἷϲ καὶ δεῖ προϲέχειν ἐπιμελῶϲ, ἵνα μὴ βλάβη μεγίϲτη ἐν ταῖϲ ϲκευαϲίαιϲ προϲγένηται.

[22. Ἡ μεγάλη κοτύλη ἴϲη τῷ ὀξυβάφῳ.]
23. Ὁ χοῖνιξ ἔχει κοτύλαϲ τρεῖϲ.
24. Ὁ ἀμφορεὺϲ ξέϲταϲ τριάκοντα ἕξ.
25. Ὁ μετρητὴϲ ξέϲταϲ ἑβδομήκοντα δύο, κατὰ δὲ Cύρουϲ ἑκατὸν εἴκοϲιν.
26. Ὁ μέδιμνοϲ ξέϲταϲ ἑκατὸν δύο.

58 (*cap. VIII*). *Tertia tabula mensurarum et ponderum.*

Ἔτι περὶ μέτρων καὶ ϲταθμῶν ἰατρικῶν ϲυντομωτάτωϲ ἔκθεϲιϲ ἁπλουϲτάτη.

1. Ὁ μέδιμνοϲ ἔχει λίτραϲ μη΄.
2. Τὸ ἡμιμέδιμνον ἔχει λίτραϲ κδ΄.
3. Ὁ χοῦϲ ἔχει λίτραϲ δέκα.
4. Ὁ χοῖνιξ ἔχει λίτραϲ ἕξ.
5. Ὁ ξέϲτηϲ ἔχει λίτραν α΄ ἥμιϲυ.
6. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α΄ οὐγγίαϲ δ΄.
7. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίαϲ ιβ΄.
8. Ἡ κοτύλη ἔχει οὐγγίαϲ θ΄.
9. Τὸ τρυβλίον οὐγγίαϲ θ΄.
763 10. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α΄ ἥμιϲυ.

---

3. ἔφημεν *Nic.app.* 6. ὀξυγράφῳ *Nic.app.* 7. ἔχει om. eadem
12. Κεφάλαιον η΄ *Ch* 25. λίτραν α΄ ἥμιϲυ] οὐγγίαϲ θ *Nic.app.*

11. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει οὐγγίας β' στάγια β'.
12. Ὁ κύαμος ἔχει οὐγγίαν α' ἥμισυ.
13. Τὸ μέγα †λείτρον οὐγγίαν α'.
14. Ἡ οὐγγία στάγια ἕξ.
15. Ὁ στατὴρ στάγια τρία.
16. Τὸ μνῆστρον στάγια τρία.
17. Τὸ σίκλον στάγια τρία.
18. Τὸ βασιλικὸν κάρυον στάγια τρία.
19. Τὸ ἕκτον μόριον στάγια τρία.
20. Τὸ στάγιον δηνάριον ἕν.
21. Ἡ χήμη στάγια δύο κεράτια ἕξ.
22. Τὸ ὀξύβαφον οὐγγίας δύο στάγια δύο.
23. Τὸ κοχλιάριον στάγια ζ'.
24. Τὸ μικρὸν σίκλον στάγια ζ' 764
25. Τὸ στάγιον κεράτια κδ'.
26. Τὸ κεράτιον σιτάρια δ'.
27. Ἡ δραχμὴ κεράτια ιη'.
28. Ἡ ὁλκὴ κεράτια ιη'.
29. Τὸ Ποντικὸν κάρυον κεράτια ιη'.
30. Τὸ γράμμα κεράτια ἕξ.
31. Ὁ ὀβολὸς κεράτια τρία.
32. Ἡ θέρμη κεράτιον ἓν ἥμισυ.
33. Ἡ παροξὶς κεράτιον ἓν ἥμισυ.
34. Ὁ κύαθος ἔχει μνᾶς μικρὰς ἤτοι μύστρα μικρὰ δύο. τὸ γὰρ μύστρον ἔχει σταθμὸν σταγίων τριῶν ἤτοι οὐγγίαν ἡμίσειαν. ἐν ἄλλοις δέ φασιν, ὅτι ὁ κύαθος ἔχει σταθμὸν οὐγγίας α' ἡμισείας.

---

3. οὐγγία eadem 4. ἔχει add. *Gronov.* (v. prol. § 83 adn. 3) 10. δηνάριον om. *Nic.app.* 11. χύμη eadem 13. κοχλυάριον vulgo 19. καρίον (an καρύον?) *Nic.app.* 21. καὶ ὁ ὀβολὸς *Nic.app.* 26. ἥμισυ vulgo 27. α'] μιᾶς *Nic.app.*

59 (*cap. IX*). *Quarta tabula ponderum et mensurarum.*

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

1. Ἡ μνᾶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰς ρμδ', 765 πρὸς δὲ τὸ Ἀττικὸν δραχμὰς ρκβ'· ὥστε τὴν Ἰταλικὴν μνᾶν εἶναι λι α' ἡμίσειαν [τὴν δὲ Ἀττικὴν λι α' Ϝ γ' δραχμὰς δ'].

2. Ἡ οὐγγία ἄγει παρὰ μὲν τοῖς Ἀττικοῖς δραχμὰς ζ', παρὰ δὲ τοῖς Ἰταλικοῖς δραχμὰς η'.

3. Ἡ δὲ δραχμὴ γράμματα ἔχει γ'.

4. Ἡ δὲ οὐγγία ℈ κδ'.

5. Ἡ δὲ λίτρα ἔχει Ϝ δώδεκα.

---

6. Δίδραχμα ἔχει ὁλκὰς β'. τὴν δὲ ὁλκὴν συνωνύμως καὶ δραχμὴν λέγουσιν.

7. Τὸ δὲ γράμμα ἔχει ὀβολὸν α' χαλκοῦς δ'.

8. Ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς ϛ'.

9. Ὁ δὲ χαλκοῦς καὶ τὸ κεράτιον παντὸς γράμματός ἐστι σμικρότατον πρὸς ἐκπλήρωμα τιθέμενον τῶν σταθμῶν.

---

10. Ὁ μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'.

11. Τὸ δὲ ἡμίεκτον χόας μὲν β', χοίνικας δὲ δ'.

12. Ὁ δὲ χοῦς χοίνικας β', ξ η'· ὡς ἔχειν τὸν μέδιμνον χοίνικας μη', ξ ϘΒ'.

---

1. Κεφάλαιον θ' *Ch* 3. Περὶ μέτρων κεφ. β' *St* 5. τὸ om. *Ch* ρκβ'] forsitan ρκϛ', vide prol. § 62 6. λίτραν *St*, λι *Ch* utroque loco α'] μίαν *St* τὴν δὲ Ἀττικὴν] πρὸς δὲ τὴν Ἀττ. *Ch*. 11. Ϝ *ChSt* ℈ om. *St* 12. δὲ om. *St* οὐγγίας *St* 13. Δίδραχμα ἔχει om. *St* 15. τέσσαρας *St* 21. δὲ χοίνικας *Ch* 22. ξε *Ch*, item vers. 23

13. Ὁ δὲ χοῖνιξ κοτύλας η′, ξ^ε δ′ [χοῖνιξ κοτύλας 766 γ′, ξέστην α′ ʃ].

14. Ὁ δὲ ξέστης κοτύλας β′, κυάθους ιβ′.

15. Καὶ διὰ τούτων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων μετροῦσι. παρὰ δὲ τοῖς Ἰταλικοῖς εὑρίσκεται ὁ χοῦς μέτρῳ μὲν ἔχων ξέστας ϛ′, κοτύλας ιβ′, σταθμῷ δὲ ὕδατος ὀμβρίου, ὅπερ ἐστὶν ἀψευδέστατον, δραχμὰς ψκ′.

16. Ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ξ γ′, κοτύλας ϛ′. καὶ οὗτος δὲ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τρυβλίον ὀνομάζεται.

17. Τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐστι τῆς κοτύλης.

18. Ἔχει δὲ ὁ ξέστης σταθμῷ δραχμὰς ρκ′.

19. Ἰδίως δὲ Ἑλληνικὴ κοτύλη ἡ ἐλαίου ἕλκει λ^ι α′, ὁ δὲ ξέστης λ^ι β′, ὁ δὲ Ἰταλικὸς λ^ι α′ [ἐλαίου] ℱ η′, τοῦ δὲ οἴνου ℱ θ′.

20. Εἰδέναι δὲ δεῖ ὡς τὰ μέτρα κατὰ τὸν σταθμὸν οὐ μετρίως ἐξαλλάσσεται κατὰ τὴν τῆς ὕλης διαφοράν.

60. *Cleopatrae tabula* (*cap. X*).

(Vide prol. § 64—77.)

Ἐκ τῶν Κλεοπάτρας κοσμητικῶν περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων. 767

1. Ἡ μνᾶ ὄνομα σταθμοῦ ἔχει οὐγγίας ιϛ′, ⟨ ρκη′, γράμματα τπδ′, ὀβολοὺς ψξη′, θέρμους ͵αρνβ′, κεράτια ͵βτδ′, χαλκοῦς ͵ϛρμδ′. ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγγίας ιβ′ʃ, ⟨ ρ′, γράμματα τ′, ὀβολοὺς χ′, θέρμους ϡ′, κε-

1. χοῖνιξ usque ad δ′ om. *St* 6. ξ^ε *Ch* σταθμὸν *Ch* 9. ξ^ε *Ch*; idemque infra saepius 13. λ^ι *Ch*, sic etiam infra 14. ἐλαίου om. *St*

18. Κεφάλαιον ι′ *Ch* 22. ἔχει σταθμοῦ ἔχει *Ne* 23. γράμματα] γϱ *Ne* ὀβολοὺς] ⌒ *Ne* ͵αρνβ′] ͵ανβ′ *NeSt* 24. ℱ *NeSt* 25. γϱ *Ne*, itemque infra ὀβολοὺς] ⌒ *Ne*, itemque infra

ράτια ͵αω', χαλκοῦς ͵δω' [ἄλλοι ͵γχ']. ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶ ἔχει F ιη', < ρμδ', γράμματα υλβ', ὀβολοὺς ωξδ', θέρμους ͵αcϙϛ', κεράτια ͵βφϙβ', χαλκοῦς ͵ϛϡιβ'.

2. Ἡ λίτρα ἔχει F ιβ', < ϙϛ', γράμματα cπη', ὀβολοὺς φοϛ', θέρμους ωξδ', κεράτια ͵αψκη', χαλκοῦς ͵δχη' [ἢ ͵γχη'].

3. Ἡ οὐγγία ἔχει δραχμὰς η', γράμματα κδ', ὀβολοὺς μη', θέρμους οβ', κεράτια ρμδ', χαλκοῦς τπδ'. καλεῖται δὲ ἡ οὐγγία τετράccαρον Ἰταλικόν.

4. Ἡ δραχμὴ ἔχει γράμματα γ', ὀβολοὺς ϛ', θέρμους θ', κεράτια ιη', χαλκοῦς μη'.

768 5. Τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α'.

6. Δραχμὴ δὲ καὶ ἄλλη ὁμωνύμως καλεῖται Αἰγυπτιακή, ἥτις ἕκτον μέρος ἐςτὶ τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς ἄγουσα ὀβολὸν α'.

7. Τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺς β', θέρμους γ', κεράτια ϛ', χαλκοῦς ιϛ'.

8. Ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' S, κεράτια γ', χαλκοῦς η'.

9. Τὸ ἡμιώβολον ἔχει κεράτιον α' S, χαλκοῦς δ'.

10. Θέρμος ἔχει κεράτια β', χαλκοῦς ε' καὶ τριτημόριον [ἢ χαλκοῦς γ'].

11. Ἀττικὸν δὲ ἡμιώβολον ἑτέρου ἡμιωβόλου τέccαρα πέμπτα.

12. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β' καὶ χαλκοῦ [ἑτέρου] δύο τρίτα [ἢ δύο πέμπτα].

---

1. ͵δω' ἄλλοι om. *NeSt* 3. ͵βφϙβ'] ͵βφιβ' *Ch* 6. ͵δχη' ἢ om. *St*, ἢ ͵γχη' om. *Ne* 7. δραχμὰς] < *NeCh* 9. ἡ om. *Ch* F *StCh* 12. < *Ne* 20. κεράτια *Ne* 21. χαλκοῦς ε' καὶ τριτημόριον ἢ om. *St*., καὶ τριτημόριον ἢ χαλκοῦς γ' om. *Ne* 23. ἑτέρου] ἑτεροῦ *Ch*, καὶ *Ne*, om. *St* τέccαρα] δ' *Ne* 25. χαλκοῦ ἑτέρου δύο τρίτα ἢ om.

13. Χαλκοῦς ἔχει ἡμιωβόλου τὸ δ″· ὥστε τοὺς τέσσαρας χαλκοῦς ἄγειν ἡμιώβολον.

14. Ὁ στατὴρ ἄγει < δ′. καλοῦσι δὲ αὐτὸν τετράδραχμον.

15. Καὶ τὸ διπούντιον δὲ ὁμοίως ἄγει < δ′. 769

---

16. Καὶ τὸ βασιλικὸν κάρυον ὁμοίως ἄγει < δ′.

17. Χήμη ἡ μεγάλη ἔχει < γ′ καὶ ἡ μικρὰ < β′.

18. Ἀσσάριον ἔχει < β′.

19. Κοχλιάριον ἔχει < α′.

---

20. Ὁ κύαθος ἔχει < ι′ ἢ Ϝ α′ καὶ οὐγγίας τεταρτημόριον, Γ λ′, ὀβολοὺς ξ′, θέρμους Ϙ′, κεράτια ρπ′, χαλκοῦς υπ′. ἔστι δὲ ὁ κύαθος κοτύλης τὸ ϛ″.

21. Ἡ κοτύλη μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ′, σταθμῷ δὲ < ξ′, Ϝ ζ′ καὶ S, Γ ρπ′, ὀβολοὺς τξ′, θέρμους φμ′, κεράτια ͵απ′, χαλκοῦς ͵βωπ′.

22. Τὸ τρυβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ κοτύλῃ, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κυάθους ϛ′, σταθμῷ δὲ < ξ′.

23. Ὁ ξέστης μέτρῳ μὲν ἔχει κοτύλας β′, σταθμῷ δὲ < ρκ′. καλεῖται δὲ παρὰ Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἴνιον.

24. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, κύαθον α′ S, σταθμῷ δὲ < ιε′.

25. Ἡ κόγχη ἡ μεγάλη τὸ αὐτὸ μέτρον σώζει τῷ ὀξυβάφῳ, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κύαθον α′ S, σταθμῷ 770

St, ἑτέρου δύο τρίτα ἢ om. *Ne*, ἑτέρου eiecit *Boeckh. M. U.* p. 157

10. ἢ om. *NeSt* οὐγγίας om. *NeSt* τεταρτημόριον] δ′ *Ne*, τὸ τέταρτον *St* 12. ὁ om. *St* 14. Ϝ ζ′] τουτέστι Ϝ ξ *Ne* καὶ om. *NeSt* 20. μέτρῳ μὲν om. *NeSt* τέταρτον] δ′ *Ne* 21. δραχμὰς *St*, item p. 236, l. 9. 11

δὲ < ιε΄. ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἔχει μέτρῳ μὲν ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ < ε΄.

26. Μύστρον τὸ μέγα ἔχει κοτύλης τὸ ἑκκαιδέκατον, ὃ γίνεται < γ΄ 𐅵 τέταρτον. τὸ δὲ μικρότερον κοτύλης τὸ κβ″, ὃ γίνεται δραχμαὶ δύο 𐆊 β΄ κεράτιον α΄ καὶ κερατίου τὸ ἑνδέκατον.

27. Ὁ χοῦς ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα, ξέστας δὲ ϛ΄, χοίνικας δὲ δ΄, σταθμῷ δὲ ἔχει ὁ χοῦς < ψκ΄.

28. Ὁ χοῖνιξ ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς τρεῖς, σταθμῷ δὲ < ρπ΄.

---

29. Ἐν δὲ τοῖς γεωργικοῖς εὗρον τὴν κοτύλην †τρίτον ἢ τέταρτον ξέστου· τὸν δὲ χοῦν ξεστῶν θ΄, κοτυλῶν δὲ ιβ΄· καὶ τὸν ἀμφορέα ξεστῶν λϛ΄, κοτυλῶν μη΄· τὸν δὲ μετρητὴν ξεστῶν οβ΄, κοτυλῶν ϙϛ΄· τὸν δὲ μέδιμνον ξεστῶν ρβ΄, κοτυλῶν ρλϛ΄.

30. Ὁ δὲ κατὰ Σύρους μετρητὴς ξ ϛ΄, Ἰταλικῶν ρκ΄.

771 31. Τὸ τρυβλίον καὶ τὸ ὀξύβαφον ὁμοίως ἔχουσι κοτύλης τὸ δ″· ὁ δὲ κύαθος κοτύλης τὸ ϛ″.

61 (*cap. XI*).

(Vide prol. § 78.)

Ἄλλως περὶ τῶν αὐτῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει 𐅻 ιβ΄ 𐅵, ἡ δὲ ἑτέρα 𐅻 ιϛ΄, ἡ δὲ Πτολεμαϊκὴ ἔχει 𐅻 ιη΄.

---

4. δραχμαὶ *St* 5. < β΄ *Ne* 6. κερατίου om. *Ne* 7. ιβ΄ *Ne* 8. ϛ΄] ἥμιcυ *St* 10. Ἀττικὰς om. *NeSt* 11. τρεῖς] γ΄ *Ne* 13. τρίτον ἢ τέταρτον] lege τρία τέταρτα (v. prol. § 77) 16. ξε *NeCh* 17. Ὁ δὲ usque ad finem om. *Ne* ξε *Ch* post ϛ΄ *Ch* add. ἄλλ. ϛ΄ (voluisse videtur ἄλλοι ϙ΄, nam pro ϙ΄ saepius habet notam ϛ΄)
20. Κεφάλαιον ια΄ *Ch* 23. 𐅵 habet *Ne*, om. *StCh*

2. Ἡ λίτρα ἔχει ℥ ιβ'.
3. Ἡ οὐγγία ἔχει < η'.
4. Ἡ δραχμὴ ἔχει ℈ γ'.
5. Τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺς β'.
6. Ὁ ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' S.
7. Ὁ θέρμος ἔχει κεράτια β', χαλκοῦς δὲ [γ' ἢ] ε'.
8. Ἀττικὸν δὲ ἡμιώβολον ἔχει ἡμιωβόλου τέσσαρα πέμπτα.
9. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β' καὶ χαλκοῦ β' πέμπτα.
10. Ὁ χαλκοῦς ἔχει ἡμιωβόλου τὸ τέταρτον· ὥστε 772 τοὺς τέσσαρας χαλκοῦς ἄγειν ἡμιώβολον.
11. Ὁ στατὴρ ἄγει < δ'· καλοῦσι δὲ αὐτὸν τετράδραχμον.
12. Καὶ τὸ διπούντιον δὲ < δ'.
13. Καὶ τὸ βασιλικὸν δὲ κάρυον ὁμοίως ἄγει < δ'.
14. Ἡ χήμη ἡ μεγάλη ἔχει < γ', ἡ μικρὰ < β'.
15. Τὸ ἀσσάριον ἔχει < β'.
16. Τὸ κοχλιάριον < α'.

62 (*cap. XII*).

(Vide prol. § 79.)

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἱππιατρικῶν.

1. Οὐγγία ἔχει < η'.
2. Ἡ δραχμὴ ἔχει ℈ γ', ὀβολοὺς ϛ'.
3. Ἡ κοτύλη ἔχει ℥ ιβ', ὀξύβαφα δύο.

---

2. ℥ *StCh* δραχμὰς *St* 3. ἡ δὲ δραχμὴ *Ne* 6. γ' ἢ om. *Ne* 7. ἔχει] καὶ *Ne*, om. *St* τέσσαρα] δ' *Ne* 11. τέταρτον] δ' *Ne* 12. τέσσαρας] δ' *Ne* 13. δραχμὰς *St* δὲ καὶ αὐτὸν *Ne* 16. δὲ om. *Ne* 17. γ'] δ' *StCh* 20. Κεφάλαιον ιβ' *Ch* 24. γράμματα *St* 25. ξο β' *Ne*, ὀξύβαφα β' *St*

773 4. Τὸ δὲ ὀξύβαφον κυάθους γ'.
5. Κύαθος ἔχει μύστρα δ'.
6. Κοχλιάριον δέ ἐστι μύστρου τὸ ἥμισυ.
7. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ Ϝ ϛ'.
8. Ὁ κύαθος ποιεῖ Ϝ β'.
9. Τὸ μύστρον ποιεῖ Ϝ τὸ ἥμισυ.
10. Τὸ κοχλιάριον ποιεῖ ℔ ϛ'.

---

11. Ἡ δραχμὴ ποιεῖ ℔ γ'.
12. Ὁ ὀβολὸς ποιεῖ γράμμα 𐅵.
13. Τὸ σίκλον ἔχει Ϝ τὸ 𐅵 [ἢ Ϝ α' καὶ 𐅵].
14. Ὁ κύαθος μύστρα δ'· ὡς εἶναι τὸ μύστρον Ϝ τὸ 𐅵.
15. Τὸ δὲ μύστρον κοχλιάρια β'· ὡς εἶναι τὸ κοχλιάριον Ϝ δ''.

---

16. Ἡ μνᾶ ἔχει Ϝ ιε', ὁλκὰς ριβ' 𐅵.
17. Ἡ λίτρα ἔχει ὁλκὰς ϙ'.
18. Τὸ δὲ δηνάριον ἔχει γράμματα δ'.

63 (*cap. XIII*). *Octava mensurarum tabula.*

(Vide prol. § 80.)

Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χόας η'.
2. Ὁ χοῦς ἔχει ξέστας ϛ'.
774 3. Ὁ ξέστης κοτύλας β', αἳ καὶ [τρίβανα ἢ] τρυβλία λέγονται.

---

2. $\overset{\upsilon}{\mathrm{M}}$ *Ne* 6. οὐγγίας *St* 9. et 10. om. *Ne* 9. 𐅵 vulgo om. (v. prol. § 79 extr.) 10. ἢ Ϝ α' καὶ 𐅵 om. *St* 12. 𐅵] ἥμισυ *St* 14. Ϝ δ''] < β' *Ne* 17. δὲ om. *St*
18. Κεφάλαιον ιγ' *Ch*; totum caput om. *Ne* 23. τρίβανα ἢ om. *St*

4. Ἡ κοτύλη γὰρ τὸ αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ [τρίβανον ἢ] τρυβλίον μύστρα μεγάλα γ′, ὀξύβαφα δὲ δ′.

5. Τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει ὀξύβαφον α′ γ″.

6. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει κυάθους α′ S.

7. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει χήμας μικρὰς ἤτοι μύστρα μικρὰ β′.

8. Ἰταλικὸν κεράμιον

ἔχει	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
	λ¹ οβ′	λ¹ π′	λ¹ ρη′ [ἀλ. ρκ′]
ὁ χοῦς	λ¹ θ′	λ¹ ι′	λ¹ ιγ′ S
ὁ ξέστης	Γ° ιη′	Γ° κ′	Γ° κζ′
ἡ κοτύλη	Γ° θ′	Γ° ι′	Γ° ιγ′ S
τὸ μέγα μύστρον	Γ° γ′	Γ° γ′ Ϝ η′	Γ° δ′ S
τὸ μικρὸν μύστρον	< ϛ′	< ϛ′ Ϝ β′	< θ′
τὸ ὀξύβαφον	< ιη′	< κ′	Γ° γ′ < γ′
ὁ κύαθος	Γ° α′ S	< ιγ′ Ϝ α′	< ιη′.

64. *Dioscoridis tabula* (*cap. XIV*).

(Vide prol. § 81.)

Διοσκορίδου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. 775

1. Ἐγώ, φίλτατε, περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων οὕτως ἠκρίβωσα· ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων ἀρξάμενος ἐπὶ τὴν μνᾶν πολυπλασιάζων ἀνῆλθον.

---

1. τρίβανον ἢ om. *St* 3. ὀξύβαφα γ′ vulgo (corruptum ex ὀξύβαφ. α′ γ″) 7. τὸ ante κεράμιον add. *St* 9. λ¹ *Ch* ubique ρη′ ἀλ. om. *St* 14. τὸ μικρὸν usque ad finem] haec sic habet *St:* τὸ ὀξύβαφον < ιη′, Γ° β′ Ϝ ιβ′, Γ° γ′ S || τὸ μικρὸν μύστρον < ιϛ′, Ϝ κ′, < ιθ′ || ὁ κύαθος Γ° α′ S, < ιβ′, < ιγ′.
17. Κεφάλαιον ιδ′ *Ch* 22. πολλαπλασιάζων *St*

[Περὶ σταθμῶν.]

2. Τὸ κεράτιον τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχει τῷ χαλκῷ.

3. Ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς ἔχει τρεῖς· ὅθεν τὸ ἡμιωβόλιον ἔχει σταθμῷ κεράτιον ἓν ἥμισυ.

4. Γράμμα ἄγει ὀβολοὺς δύο, τουτέστι χαλκοῦς ξξ.

5. Ἡ δὲ δραχμὴ ἡ καὶ ὁλκὴ λεγομένη ἄγει γράμματα τρία, τουτέστιν ὀβολοὺς ϛ΄.

6. Ἡ δὲ οὐγγία ἔχει < η΄, Ꝃ κδ΄.

7. Ἡ λίτρα δὲ ἔχει Ϝ ιβ΄, < δὲ Ϙϛ΄.

8. Ἡ μνᾶ κατὰ μὲν τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν ἄγει Ϝ ιϛ΄, τουτέστιν ὁλκὰς ρκη΄· κατὰ δὲ τὴν Ἰταλικὴν [μνᾶ]
776 Ϝ ιη΄, τουτέστι λίτραν μίαν ἡμίσειαν, < δὲ ρμδ΄. ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει Ϝ κ΄, τουτέστιν ὁλκὰς ρξ΄.

Περὶ μέτρων ὑγρῶν οἴνου [ὕδατος καὶ ὄξους].

9. Τὸ κεράμιον ἄγει λ¹ π΄.

10. Ἡ δὲ οὔρνα λ¹ μ΄.

11. Ὁ χοῦς, τουτέστι τὸ κόγγιον, ἔχει λ¹ ι΄.

12. Τὸ ἡμικόγγιον ἔχει λ¹ ε΄.

13. Ὁ ξέστης ἔχει λίτραν μίαν Ϝ η΄.

14. Ἡμίνα, τουτέστι ἡ κοτύλη, Ϝ ι΄.

15. Τὸ τέταρτον ἔχει Ϝ ε΄.

16. Τὸ ὀξύβαφον, ὅπερ ἐστὶ τέταρτον κοτύλης α΄, ἄγει Ϝ β΄ ꞩ.

---

1. Περὶ σταθμῶν om. *NeSt* 5. ἡμιώβολον *Ne* α΄ ꞩ *Ne* 6. ∾ β΄ *Ne* $\overset{\alpha}{\chi}$ ϛ΄ *Ne* 7. λεγομένη om. *NeSt* γράμματα] γρ *Ne* 8. τρία] γ΄ *NeSt* ϛ΄] θ΄ *St* 9. Ϝ *StCh* 10. δὲ om. *Ne* 12. ὁλκὰς] $\overset{\lambda}{o}$ *Ne* μνᾶ om. *St* 13. ἔχει ante Ϝ add. *Ne* α΄ ꞩ *Ne* δραχμὰς *St* 15. ὕδατος καὶ ὄξους] ἐν πλάτει *Ne*, om. *St* 16. λ¹ *Ch* ubique 20. μίαν] α΄ *Ne* 21. ἡ om. *Ne* 22. om. *NeSt* (iniuria, v. infra § 26. 36)

17. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον κοτύλης, ἄγει Ϝ α′ ἡμίσειαν, γράμματα δ′.

18. Ἡ δὲ χήμη ἐστὶ κυάθου τέταρτον, ἄγει δὲ < γ′ γράμμα ἕν.

19. Ὁ αὐτὸς δὲ σταθμός ἐστι τοῦ ὕδατος καὶ ὄξους. φασὶ δὲ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος πληρωθῆναι ἀψευδέστα- 777 τον εἶναι τὸν σταθμόν· ἄγειν δὲ ὁλκὰς ψκ′ τὸν χοῦν.

Ἐλαίου.

20. Τὸ κεράμιον ἔχει λ¹ οβ′.

21. Ἡ οὖρνα ἔχει λ¹ λϛ′.

22. Ὁ χοῦς ἢ τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας θ′.

23. Τὸ ἡμικόγγιον λ¹ δ′ S.

24. Ὁ ξέστης ἔχει λ¹ α′ S.

25. Ἡμίνα, τουτέστιν ἡ κοτύλη, Ϝ θ′.

26. Τὸ τέταρτον ἔχει Ϝ δ′ S.

27. Τὸ ὀξύβαφον, ὅπερ ἐστὶ κοτύλης τέταρτον, ἄγει Ϝ β′ < β′ [ἢ Ϝ β′ S].

28. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον κοτύλης, ἄγει Ϝ α′ S.

29. Ἡ χήμη κυάθου τέταρτον ἄγει δραχμὰς γ′.

Μέλιτος.

30. Τοῦ μέλιτος τὸ κεράμιον ἔχει λ¹ ρκ′.

31. Ἡ οὖρνα ἔχει λίτρας ξ′.

32. Τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας ιε′. 778

33. Τὸ ἡμικόγγιον ἔχει λίτρας ζ′ S.

---

2. α′ S *Ne* γρ *Ne*, Ꝩ *St* 3. ἄγει] ἔχει *Ne* δραχμὰς *St* 4. γρ α′ *Ne* 5. ὕδατος ὀμβρίου *Ne* 6. φασὶ δὲ usque ad χοῦν om. *Ne* 8. Περὶ ἐλαίου *NeSt* 10. ἔχει om. *St* 11. Ὁ χοῦς ἢ om. *NeSt* λ¹ *Ne* 14. ἡ om. *Ne* 17. Ϝ β′ < β′ ἢ om. *NeSt* 18. κοτύλης ἕκτον *St* 20. < γ′ *Ne* 21. Περὶ μέλιτος *NeSt* 24. λ¹ *NeSt* 25. λ¹ *St*

34. Ὁ ξέστης ἔχει λ¹ β' S.
35. Ἡμίνα ἔχει λίτραν α' F γ'.
36. Τὸ τέταρτον ἔχει F ζ' S.
37. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει F γ' S < β'.
38. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει F β' S.
39. Ἡ δὲ χήμη, ὅπερ ἐστὶ κυάθου τέταρτον, ἄγει < ε'.

65 (*cap. XV*). *Decima mensurarum et ponderum tabula.*

(Vide prol. § 82.)

Ἄλλως περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

1. Μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'.
2. Τὸ δὲ ἡμίεκτον χόας δύο.
3. Ὁ δὲ χοῦς χοίνικας τέσσαρας.
4. Ὁ δὲ χοῖνιξ κοτύλας Ἀττικὰς ἔχει τρεῖς, σταθμῷ δὲ ἄγει ὁλκὰς ρπ'.

779 5. Ὁ δὲ χοῦς ἐστι μὲν μέτρῳ κοτυλῶν Ἀττικῶν ιβ', σταθμῷ δὲ ἄγει < ψκ'.

6. Ὁ δὲ ξέστης μέτρῳ μὲν κοτυλῶν β', σταθμῷ δὲ ἄγει < ρκ'.
7. Ἡ δὲ κοτύλη ἔχει κυάθους ἕξ, σταθμῷ δὲ < ξ'. τὴν δὲ κοτύλην οἱ Ἀττικοὶ καὶ τρυβλίον ὀνομάζουσι.
8. Τὸ ὀξύβαφον μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, ὅπερ ἐστὶ κύαθος εἷς ἥμισυ, σταθμῷ δὲ ἔχει δραχμὰς ιε'.
9. Ὁ κύαθός ἐστι δραχμῶν δέκα.
10. Ἡ δὲ χήμη ἐστὶ κυάθου τέταρτον < β' S.

---

2. λ¹ *NeSt* 5. ὁ κύαθος δὲ *Ne* 8. Κεφάλαιον ιε' *Ch* 11. καὶ σταθμῶν om. *St* 15. 16. ἔχει et ἄγει] ἄγει et ἔχει vulgo 18. δραχμὰς *St* 19. δύο *St*

11. Τὸ μέγα μύςτρον κοτύλης ἐςτὶν ὀκτωκαιδέκατον. ἄγει δραχμὰς γ′ γράμμα α′.

12. [Μύςτρον] τὸ δὲ μικρὸν κοτύλης εἰκοςτὸν τέταρτον ἄγει < β′ S.

13. Τὸ δὲ δικαιότατον μύςτρον γράμματα ἔχει ὀκτώ.

14. Τὸ δὲ κοχλιάριον γράμματα ἔχει τρία.

15. Τοῦ βαςιλικοῦ καρύου τὸ μέγεθος < ἄγει ἑπτά.

16. Τοῦ δὲ Ποντικοῦ < α′.

17. Τὸ δὲ τῆς βαλάνου δραχμῆς ἥμιςυ. 780

18. Τὸ δὲ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κυάμου ἔχει ὀβολὸν καὶ ἥμιςυ.

19. Τοῦ ὀρόβου [μέγεθος] χαλκοῦς β′.

66 (*cap. XVI*).

(Vide prol. § 56.)

Περὶ σημείων τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν.

1. Τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων διδαςκαλίαν καὶ τὴν τῶν σημείων τῶν ἐν αὐτοῖς ἔκθεςιν ἀναγκαίαν οὖςαν ἀνεγραψάμην, ἵν᾽ ἔχοις ἄπταιςτον τὴν ἐν τοῖς βοηθήμαςιν εὕρεςιν.

2. Τὴν οὖν μνᾶν δηλοῖ ἐπιτιθέμενον τῷ μ ςτοιχείῳ τὸ ν.

3. Τὴν δὲ λίτραν τὸ λ ἔχον ὑποκείμενον τὸ ι, $\underset{\iota}{\lambda}$.

4. Τὴν δὲ οὐγγίαν τὸ Γ ἔχον ὑποκείμενον ἢ ὑπερ-

---

2. τρεῖς et Ϡ *St* 3. Μύςτρον om. *St* 4. δύο *St* 8. ἑπτά] δ′ scribendum videtur (v. prol. § 82 adn. 1) 13. μέγεθος om. *St* post χαλκοῦς β′ *St* subiungit 'Hactenus ex Galeno', omittitque cap. XVI.

14. Κεφάλαιον ις′ *Ch* 21. ἐπιθέμενον *Ch* 23. $\underset{\iota}{\lambda}$] λ *Ch* 24. οὐγγίαν] Γ° *Ch*

κείμενον τὸ ο, ꟻ $\overset{o}{\Upsilon}$. παρ' ἐνίοις δὲ εὗρον οὐγγίαν τῷ ν ἐπικείμενον τὸ ο, $\overset{o}{\nu}$.

5. Τῷ δὲ μ ἐπικείμενον ε μέρος δηλοῖ, $\overset{\epsilon}{\mu}$.

6. Πλάγιον δὲ λ τὰς κεραίας ἔχον δραχμὴν δηλοῖ, <. εἰς δὲ τὰ εὐώνυμα ἡμίσειαν, >.

781 7. Τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν ꞩ παρ' ἐνίοις μὲν τριώβολον, παρ' ἡμῖν δὲ παντὸς σταθμοῦ τὸ ἥμισυ.

8. Πλάγιον δὲ Ι ἢ ꞩ ὀβολόν, \, ◡.

67—70. *Tabulae Oribasianae.*

(Vide prol. § 48.)

[Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἁγίῳ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν Ὀριβασίου.]

67. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικὸν Ὀριβασίου σαφές, κατὰ ἐμπειρίαν δόκιμον.

1. Ὁ μέδιμνος ἔχει λίτρας μη′.
2. Τὸ ἡμέδιμνον λίτρας κδ′.
3. Ὁ χόας ἔχει λίτρας ι′.
4. Ὁ χοίνιξ ἔχει λίτρας ϛ′.
5. Ὁ ξέστης ἔχει λίτραν α′ C.
6. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α′ καὶ οὐγγίας δ′.
7. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ′.
8. Ἡ κοτύλη ἔχει οὐγγίας θ′.
9. Τὸ τρίβλιον ἔχει οὐγγίας θ′.
10. Ἡ μνέα ἔχει οὐγγίας θ′.

---

1. οὐγγίαν τῷ] ꟻ τὸ *Ch* 3. Τὸ δὲ μ *Ch* 8. ◡ bis habet *Ch*

14. ἐμπηρίαν cod. 15. λίτρας] λητρ′ cod. 17. λήτρας cod., item 18 19. λήτραν α˜ C″ cod. 20. λήτραν cod. 21. λήτρα cod. 24. θ′] ιη′ suadet fr. 58, 10

11. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει οὐγγίας β´ στάγια β´.
12. Ὁ κύαθος ἔχει οὐγγίας α´ C.
13. Τὸ μεγάλητρον ἔχει οὐγγίαν α´.
14. Ἡ οὐγγία ἔχει στάγια ς´.
15. Τὸ στάγιον ἔχει ἐξάγιον α´.
16. Ὁ στατὴρ ἔχει ἐξάγια τρία.
17. Τὸ μνῆστρον ἔχει ἐξάγια τρία.
18. Τὸ σίκλον ἔχει στάγια τρία.
19. Τὸ βασιλικὸν κάρυον ἔχει στάγια γ´.
20. Τὸ ἕκτον μόριον ἔχει στάγια γ´.
21. Τὸ στάγιον ἔχει ἐξάγιον α´.
22. Ἡ χύμα ἔχει στάγια β´, κέρατα ς´.
23. Τὸ Ποντικὸν κάρυον κέρατα ιη´.
24. Τὸ κοχλυάριον ἔχει στάγια ζ´.
25. Τὸ μικρὸν σίκλον ἔχει στάγια ζ´.
26. Τὸ στάγιον ἔχει κέρατα κδ´.
27. Τὸ κέρατον ἔχει σιτάρια δ´.
28. Ἡ δραχμὴ ἔχει κέρατα ιη´.
29. Τὸ δηνάριον ἔχει κέρατα ιη´.
30. Ἡ οὐλκὴ ἔχει κέρατα ιη´.
31. Τὸ γράμμα ἔχει κέρατα ς´ ἤτοι ξυλόκοκκα.
32. Ὁ ὀβολὸς ἔχει κέρατα τρία.
33. Ὁ θέρμος ἔχει κέρατον α´ C.
34. Ἡ παροξὶς ἔχει κέρατον α´ C.
35. Ἡ δραχμὴ ἔχει κέρατον α´ C.
36. Τὸ σκρόπουλον ἔχει τουρνέσιον α´.

68. Περὶ μέτρων ξηρῶν.

1. Ἡ Αἰγύπτια ἀρτάβα ἔχει μοδίους ε´. ὁ δὲ μόδιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας η´, ὁ δὲ

---

1. στάγια] ςα cum suprascr. Γ cod. 7. μνῆστρον cod. 10. μώριον cod. 22. ὀβολὸς cod. 24. Ὁ παρ᾽ ὀξὺσ cod.

χοίνιξ ξεστία β', ὁ δὲ ξέστης ἡμίξεστα β', ἃ δὴ καὶ ἡμίνας προσαγορεύουσιν. ἡ δὲ μήκωνα ἔχει κυάθους η'.

2. Ὁ Ἀττικὸς μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'. τὸ δὲ ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ'· ὥστε τὸν μέδιμνον ἔχειν μνᾶς μη', ξεστία Ϙϛ'.

3. Τούτων δὲ τὸν σταθμὸν εἰπεῖν οὐκ εὔκολον, ὅτι τῶν οὐσιῶν ἄπειρός ἐστιν ἡ κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφορά.

69. Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χοᾶς η'· ὁ χοῦς ξέστας ϛ', ὁ ξέστης κοχλυάρια β', αἵτινες καὶ τριβλία λέγονται. ἄλλοι δὲ λέγουσιν· ἔχει ὁ ξέστης λίτραν α' C. καὶ τὸ τρίβλιον οὐγγίας θ'. τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχει τὸ κοχλιάριον. ἡ δὲ κοτύλη τὸν αὐτὸν ἔχει σταθμὸν ὡς τὸ τρίβλιον. τὸ τρίβλιον τὸ μικρὸν ἔχει μίστρα μεγάλα τρία, ὀξύβαφα δ'· τὸ γὰρ μέγα μίστρον ἔχει ὀξύβαφα τρία. τὸ δὲ ὀξύβαφον ἔχει κύαθον α' C ὁ δὲ κύαθος ἔχει χυμὰς μικρὰς ἤτοι μίστρα μικρὰ β'.

2. Εἰ δὲ βούλῃ καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων πάμπολαι μὲν αἱ τῶν ὑγρῶν οὐσιῶν εἰσὶν κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφοραί, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐλαίου τε καὶ οἴνου καὶ μέλιτος λέξομεν. τὸ μὲν οὖν μέλι τοῦ οἴνου βαρύτερόν ἐστι τετάρτου μέρους καὶ προσέτι δεκάτου, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὅλον σύνεγγυς τρίτον· ἔχει γὰρ τὸ αὐτὸ τῷ οἴνῳ τοῦ μέλιτος ποσὸν ὅλον τὸν τοῦ οἴνου σταθμὸν καὶ προσέτι . . . τὸ[ν] ἥμισυ

1. ἡμῆνας cod. 2. μήκωνα] ἡμίνα fr. 55, 5 (conf. prol. § 53 adn. 1) 4. μέδημνον cod. 5. μνᾶς μη'] μοδίους ϛ' χοίνικας μη' fr. 55, 7 7. ῥωπὴν cod., item 21 11. ξε ϛ' cod. 12. λέγωνται cod. λητρ' cod. 20. μετρῶν cod., item p. 247 v. 4 22. λέξωμεν cod. 26. post προσέτι nonnulla omissa sunt quae leguntur fr. 54, 10 s.

αὐτοῦ. ὁ δὲ οἶνος τοῦ ἐλαίου ἐννάτου μέρος ὑπερέχει καὶ τὸ ἔννατον αὐτοῦ.

3. Πρὸς σαφήνειαν πλείονα καὶ ὡς ἐκ διαγράμματος τῶν κατὰ μέρος μέτρων σταθμὸν ὑπετάξαμεν, δήλου καθεστότος ὡς κατὰ κοινοῦ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κατὰ τῶν στίχων τό τε ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ μέλι κατηγορούμενα κεῖται.

Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει	ἐλαίου λίτρας οβ'	οἴνου λίτρας π'	μέλιτος λίτρας ρη'
ὁ χοῦς	λίτρας θ'	λίτρας ι'	λίτρας ιγ' C
ὁ ξέστης ἔχει	οὐγγίας ιη'	οὐγγίας κ'	οὐγγίας κζ'
ἡ κοτύλη	οὐγγίας θ'	οὐγγίας ι'	οὐγγίας ιγ' C
τὸ μεγάμιστρον	οὐγγίας γ'	οὐγγίας γ' γράμματα η'	οὐγγίας δ' C
τὸ ὀξύβαφον	οὐλκὰς ιη'	οὐγγίας β' γράμματα ιδ'	†οὐγγίας κγ'
ὁ κύαθος	οὐλκὰς ιβ'	οὐγγίαν α' C γράμματα δ'	οὐγγίας β' οὐλκὰς β'
τὸ μικρὸν μίστρον	οὐλκὰς ϛ'	γράμματα κ'	οὐλκὰς θ'

4. Ὁ δὲ Ὀριβάσιος φησὶ κατὰ Ἀδαμαντίου τὸν ξέστην τὸν Ἰταλικὸν τοῦ οἴνου μέτρῳ μὲν ἔχειν οὐγγίας κδ', σταθμῷ δὲ λίτραν α' οὐγγίας η', τὸν δὲ ξέστην τοῦ μέτρου τοῦ μέλιτος ἄγειν σταθμὸν λίτρας β' C.

---

1. rectius fr. 54, 12   3. ἐκ] ἐν cod.   8. κεράμιον ἔχει cod. habet post μέλιτος   9. λήτρ' cod. ubique   10. ι'] Γ cum suprascr. ≃ cod.   13. οὐγγίας γ' alterum om. cod.   15. οὐγγίας κγ' cod.; legendum οὐγγίας γ' οὐλκὰς γ'   16. γράμματα ιδ'] ℞ ιβ' rectius fr. 54, 14   20. ἀδάμαντι cod.

70. Περὶ ϲταθμῶν εἰϲ τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ Γαληνοῦ.

Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει οὐγγίαϲ ιϛ′. ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει οὐγγίαϲ κ′. ἡ λίτρα οὐγγίαϲ ιβ′. ἡ δὲ οὐγγία οὐλκὰϲ η′, αἵτινεϲ καὶ ὁλκαὶ λέγονται. ἡ δὲ ὁλκὴ κέρατα ιη′. ἡ δὲ δραχμὴ κέρατα ιη′. ἄλλοι δὲ λέγουϲιν· ἔχει γραμμὰϲ τρεῖϲ. τὸ γράμμα ὀβολοὺϲ β′. ὁ δὲ ὀβολὸϲ κέρατα γ′. τὸ δὲ κεράτιον ἔχει ϲιτάρια δ′. ἄλλοι δὲ χαλκοῦϲ δύο δίμοιρον ἐϲτὶν τὸ παρὸν μέτρον.

71—77. *Tertia collectio ponderum et mensurarum.*
(Vide prol. § 84.)

71. Περὶ μέτρων καὶ ϲταθμῶν.

1. Τὸ κεράτιον τὸ αὐτὸ ϲταθμῷ ἔχει τῷ χαλκῷ.

2. Ὁ δ᾽ ὀβολὸϲ χαλκοῦϲ ἔχει γ′, ὅθεν τὸ ἡμιβόλιον ἔχει ϲταθμὸν κερατίων α′ 𐅵.

3. Τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺϲ β′, τουτέϲτι χαλκοῦϲ ϛ′.

4. Ἡ δὲ δραχμὴ καὶ ἡ ὁλκὴ ἄγει γράμματα γ′, τουτέϲτιν ὀβολοὺϲ ιη′.

5. Ἡ δὲ οὐγγία ἔχει δραχμὰϲ η′, γράμματα κδ′.

6. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίαϲ ιβ′, δραχμὰϲ ϙϛ′.

7. Ἡ μνᾶ κατὰ μὲν τὴν ἰατρικὴν χρῆϲιν ἄγει οὐγγίαϲ ιϛ′, τουτέϲτιν ὁλκὰϲ ρκη′... τουτέϲτι λίτραν α′ 𐅵, δραχμὰϲ ρμδ′. ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει οὐγγίαϲ κ′, τουτέϲτιν ὁλκὰϲ ρξ′.

---

1. γαλινοῦ cod. 8. ϲιταρ′ cod. 12. μετρῶν cod. 13. τῷ] τὸ cod. 14. δ᾽ ὀβολὸϲ] δὲ βολὸϲ cod. 15. ἡερατίων cod. α′ 𐅵] ἓν ἥμιϲυ cod. 21. χρήϲιν cod. 22. post ρκη′ desunt pauca; vide fr. 64,8

72. Περὶ σταθμῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ Αἰγυπτία ἔχει οὐγγίας ιϛ′. ἡ δὲ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἄγει οὐγγίας κ′.
2. Ἡ λίτρα οὐγγίας ιβ′. ἡ δὲ οὐγγία δραχμὰς η′.
3. Ἡ δὲ δραχμὴ ἔχει γράμματα γ′.
4. Ἡ δὲ †μιᾶ δραχμὴ ἔχει ὀβολοὺς ιβ′.
5. Ὁ δὲ ὀβολὸς κεράτια γ′.
6. Τὸ δὲ κεράτιον χαλκοῦς β′ ∽.
7. Ὁ ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η′.

73. Αἱ χαρακτῆραι τῶν σταθμῶν.

Χαλκὸν $\overset{α}{χ}$	μνᾶν μ^ν′
χοίνιξ $\overset{οι}{χ}$ $\overset{ν′}{χ}$	τρυβλίον $\overset{υ′}{τρ}$
χόα $\overset{ο′}{χ}$	ξέστης ξ^ε′
χύμη $\overset{η′}{χ}$	ὀξύβαφον ξ^ο
κεράτιον $\overline{κε}$	κεράμιον $\overset{μ}{κρ}$
κοτύλη $\overset{ο′}{κ}$	λίτραν $\underset{ι}{λ}$ Ην
ὀβολὸς /	οὐγγίαν Γ° $\overset{o}{Γ}$
ὀβολοὶ //	ἥμισυ ∽
δραχμὴ <	μέρος μέ $\overset{ο′}{μ}$

74.

1. Τὸ κεράτιον σιτάρια δ′.
2. Ἡ < $\overline{κε}$′ ιη′.
3. Ἡ $\underset{ι}{λ}$′ οὐγγίας ιβ′.
4. Ἡ $\overset{ο′}{κ}$ οὐγγίας θ′
5. Τὸ ἑκτομόριον οὐγγίας γ′.

---

5. γραμμᾶσ cod. 6. rectius fr. 53, 6: τὸ δὲ γράμμα ὀβολοὺς β′ 7. Ὁ] Τὸ cod. 11. μνάν cod. 17. ὀβὸς cod. 24. Ἡ] ὁ cod.

6. Τὸ ἑξάγιον κε̅′ κδ′.
7. Τὸ γραμμάριον κε̅′ ϛ′.
8. Ὁ ὀβολὸς κε̅′ γ′.
9. Ὁ θέρμος κε̅′ α′ S.
10. Τὸ μύστρον ἑξάγια γ′.
11. Ἡ μνᾶ οὐγγίας θ′.
12. Τὸ ὀξύβαφον οὐγγίας β′ ἑξάγια β′.

75. Περὶ μέτρων ὑγρῶν οἴνου.

1. Τὸ κεράμιον ἄγει λίτρας π′. ἡ δὲ οὔρνα λίτρας μ′.

2. Ὁ χοῦς τουτέστι τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας ι′. τὸ ἡμικόγγιον λίτρας ε′.

3. Ὁ ξέστης λίτραν α′ οὐγγίας η′.

4. Ἡμίνα ἢ κοτύλη οὐγγίας ι′.

5. Τὸ δὲ ὀξύβαφον, ὅπερ ἐστὶν τέταρτον κοτύλης, ἄγει οὐγγίας β′ S.

6. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον κοτύλης, ἄγει οὐγγίαν α′ S γράμμα α′.

7. Ἡ δὲ χύμη ἐστὶν κυάθου τέταρτον, ἄγει δὲ δραχμὰς γ′ γράμμα α′.

8. Ὁ αὐτὸς σταθμός ἐστι καὶ ὕδατος καὶ ὄξους. φασὶ δὲ ὀμβρίου ὕδατος πληρωθῆναι ἀψευδέστατον εἶναι τὸν σταθμόν.

9. Ὁ χοῦς ἄγει ὁλκὰς ψκ′

10. Τὸ κεράμιον ἄγει λίτρας οβ′.

11. Ἡ οὔρνα ἔχει λͅ λϛ′.

12. Τὸ κόγγιον ἔχει λͅ θ′.

---

3. Ὁ βολὸς cod.
8. οἶνου cod. 12. ε′] ρ̅ι̅ cod. 14. ἢ] ἡ cod. 17. κοτύλη cod. 22. φασὶ] φύσι cod. 23. σταμὸν cod. 25. ante § 10 adde titulum Ἐλαίου coll. fr. 64, 20

13. Τὸ ἡμικόγγιον Hϛ δ′ ϛ.

14. Ὁ ξέστης ἔχει Hϛ α′ ϛ.

15. Ἡμίνα τουτέστι ἡ κοτύλη οὐγγίας θ′.

16. Τὸ τέταρτον ἔχει οὐγγίας δ′ ϛ.

17. Τὸ ὀξύβαφον, ὅ ἐστι κοτύλης τέταρτον, ἄγει οὐγγίας β′ ϛ.

18. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον τῆς κοτύλης, ἄγει οὐγγίαν α′ ϛ.

19. Ἡ χύμη, ὅ ἐστι κυάθου τὸ τέταρτον, ἄγει δραχμὰς γ′.

[Περὶ μέλιτος.]

20. Τοῦ μέλιτος τὸ κεράμιον ἔχει λίτρας ρκ′.

21. Ἡ οὖρνα ἔχει Hϛ ξ′.

22. Τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας ιε′.

23. Τὸ ἡμικόγγιον ζ′ ϛ.

24. Ὁ ξέστης ἔχει Hϛ β′ ϛ.

25. Ἡμίνα ἔχει Hϛ α′ οὐγγίας γ′.

26. Τὸ τέταρτον ἔχει οὐγγίας ζ′ ϛ.

27. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει οὐγγίας γ′ ϛ < β.

28. Ὁ κύαθος ἔχει οὐγγίας β′ ϛ.

29. Ἡ δὲ χύμη, ὅπερ ἐστὶν κυάθου τέταρτον, ἄγει < ε′.

76. Περὶ μέτρων.

1. Ὁ μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ′.

2. Τὸ δὲ ἡμίεκτον χοῦς β′.

3. Ὁ δὲ χοῦς χοίνικας δ′.

---

1. Hϛ] librae notam sic Hϰ′ habet cod. et hic et infra § 14. 21. 24. 25 3. κοτύλη] ἡμικοτύλη cod. 9. ὅ ἐστι] δι cum ambiguo compendio cod. (voluisse videtur οἷον) 12. κεράτιον cod. 13. ξ′ om. cod. 23. μετρῶν cod. 24. ἡμίεκτα ιβ′] ἡ ἕκτον cod. 25. χοὺς cod.

4. Ὁ δὲ χοῦς ἐστι μέτρον κοτυλῶν Ἀττικῶν ιβ′, σταθμῷ δὲ < ⁺ρκη′.

5. Ἡ δὲ κοτύλη ἔχει κυάθους ϛ′, σταθμῷ < ξ′. τὴν δὲ κοτύλην οἱ Ἀττικοὶ καὶ τρυβλίον ὀνομάζουσι.

6. Τὸ ὀξύβαφον μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, ὅπερ ἐστὶν κύαθος εἷς ἥμισυ, σταθμῷ δὲ ιε′.

7. Ὁ κύαθος ἐστὶν < ι′.

8. Ἡ δὲ χύμη ἐστὶν κυάθου τέταρτον < β′ S.

9. Τὸ μέγα μύστρον κοτύλης ἐστὶν ὀκτωκαιδέκατον, ἄγει δὲ < γ′ γράμμα α′. τὸ δὲ μικρὸν κοτύλης εἰκοστὸν τέταρτον ἄγει < β′ S.

10. Τὸ δὲ δικαιότατον μύστρον γράμματα ἔχει η′.

11. Τὸ δὲ κοχλιάριον γράμματα ἔχει γ′.

12. Τοῦ βασιλικοῦ καρίου τὸ μέγεθος < ἄγει ζ′, τοῦ δὲ Ποντικοῦ < α′· τὸ δὲ τῆς βαλάνου < α′ S· τὸ δὲ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κυάμου ἔχει ὀβολὸν καὶ S· τοῦ ὀρόβου χαλκοῦς β′.

77. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

1. Κονδράντης ἐστὶν τὸ δ″ τῆς οὐγγίας.

2. Ἀρτάβη ἐστὶν λ̆ οβ′.

3. ⁺Μέτρον σεμιδάλην ποιοῦν νεφέλην λ τ′.

4. Καμψάκις ἐστὶν λ′ κδ′ ξέστας ιβ′.

5. Τὰ λ′ ἀργύρια νομίσματα τ′. τὸ ἀργύριον νομίσματα ι′ λ′ δ′ ϝ β′.

6. Σάτα γ′ μόδιοι γ′.

7. Τὸ δηνάριον γραμμάρια δ′.

---

1. μετρῶν κοτύλων cod. 2. ρκη′] lege ψκ′ 6. ante ιε′ adde < 15. < α′ S] δραχμῆς ἥμισυ fr. 65, 17 21. Μέτρον etc. corrupta; vide fr. 80, 3, 4 22. κδ′] κα′ cod. 24. ι′] Γ cum suprascr. ~ cod. (conf. ad p. 247 v. 10); emend. *Salmasius* Ref. p. 38

8. Λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀϲάρια, ἤγουν τὰ νουμία. ἑξήκοντα δὲ ἀϲαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον. ρ′ δηνάρια ὁ ἄργυροϲ. καὶ πέπραται ὁ κύριοϲ εἰϲ λ′ ἀργύρια, ἅτινα ϲυνάγονται ͵γ δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυϲῷ νομίϲματα ρ′.

9. Τὸ τάλαντόν ἐϲτιν λίτραι ρκε′.

10. Τὸ ἀϲϲάριόν ἐϲτι λεπτὰ ξ′.

11. Ἡ οὐγγία ἔχει ϲτατῆραϲ β′.

12. Ὁ ϲτατὴρ ἔχει δίδραμα β′.

13. Ἡ δραχμή ἐϲτι τὸ η″ τῆϲ οὐγγίαϲ.

14. Ὁ κοδράντηϲ καλεῖται ϲίκλον, ἔϲτι δὲ τὸ τέταρτον τῆϲ οὐγγίαϲ.

15. Τὸ δινάριον ἐϲτὶν νόμιϲμα ἕν.

16. Τὸ νέβελ ἐϲτὶν μέτρον ξεϲτῶν ρν′.

17. Τὸ ϲτάδιον ἔχει οὐργίαϲ ρ′, βήματα ϲμ′, πήχειϲ τ′, πόδαϲ χ′.

18. Τὸ μίλιον ἔχει ϲταδίουϲ ζ′ ς, οὐργύαϲ †͵αϲμ′, πήχειϲ ͵γ, πόδαϲ ͵δφ′.

78—80. *Quarta collectio, derivata ex tabulis Cleopatranis et hippiatrica.*

(Vide prol. § 85.)

78.

Ἐκ τῶν Κλεοπάτραϲ περὶ ϲταθμῶν καὶ μέτρων ἐξήγηϲιϲ κατὰ πλάτοϲ πρὸϲ εὐχερῆ εὕρεϲιν ἑκάϲτηϲ μνᾶϲ καὶ λίτραϲ καὶ οὐγγίαϲ καὶ δραχμῆϲ καὶ γράμματοϲ, πόϲουϲ ἔχουϲιν ὀβολοὺϲ καὶ θέρμουϲ

---

2. ἑξήγια δὲ cod. 3. πέπρακται cod. 10. η″] ς′ cod. 11. κοδράτηϲ cod. ἔϲτι] ἔνι cod. 13. δινάριον compendio scr. in cod. 16. τ′] υ′ fr. 16, 8 17. οὐργύαϲ] ουρ et suprascr. γυ′ cod. ͵αϲμ′] lege ωμ′ coll. fr. 16, 10 23. τῶν] τῆϲ cod. 2329

καὶ κεράτια καὶ χαλκοῦς, ἐν οἷς ἡ λεπτότης τοῦ σταθμοῦ ἐν τοῖς δυναμιδίοις εὑρίσκεται λειουμένη, ἣν ὑπέταξα· μετὰ δὲ τὴν τούτων λεπτότητα καὶ ἁδρομερῶς ἑκάστου σταθμὸν ὑπέταξα, ἵνα καὶ τῷ τεύχει εὑρίσκητε τὸν ζητούμενον σταθμόν.

1. Ἡ μνᾶς ὄνομα [ἔχει] σταθμοῦ. ἔχει δὲ ℔ ιϛ', δραχμὰς ρκη', γραμμάρια δὲ τπδ', ὀβολοὺς δὲ ψξη', θέρμους δὲ ͵αρνβ', κεράτια ͵βτδ', χαλκοῦς δὲ ͵ϛρμδ', νομίσματα Ϙϛ'. ἡ Ἀττικὴ μνᾶς ἔχει ℔ ιβ' S, δραχμὰς ρ', γραμμάρια τ', ὀβολοὺς χ', θέρμους Ϡ', κεράτια ͵αω', χαλκοῦς δὲ ͵δω', νομίσματα οε'. ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶς ἔχει ℔ ιη', δραχμὰς ρμδ', γραμμάρια υλβ', ὀβολοὺς ωξδ', θέρμους ͵αcϘϛ', κεράτια ͵βφϘβ', χαλκοῦς δὲ ͵ϛϠιβ', νομίσματα ρη'.

2. Ἡ λίτρα ἔχει ℔ ιβ', δραχμὰς Ϙϛ', γραμμάρια σπη'.

3. Ἡ ℔ ἔχει δραχμὰς η', γραμμάρια κδ', ὀβολοὺς μη', θέρμους οβ', κεράτια ρμδ', χαλκοῦς τπδ', νομίσματα ϛ'. καλεῖται δὲ ἡ ℔ τετρασάριον Ἰταλικόν.

4. Ἡ δραχμὴ ἔχει γραμμάρια γ', ὀβολοὺς ϛ', θέρμους θ', κεράτια ιη', χαλκοῦς μη', νομίσματος ω'' καὶ ιβ''. καὶ τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α'. ἡ δραχμὴ δὲ καὶ ἄλλη ὁμώνυμος καλεῖται ἡ Αἰγυπτιακή, ἥτις ἕκτον μέρος ἐστὶ τῆς Ἀττικῆς, ἄγουσα ὀβολὸν α'.

---

1. κερατ' cod. 2275 3. δὲ om. cod. 2329 4. ἀδρομερῶς cod. 2275 ἕκαστον cod. 2329 5. εὑρίσκηται cod. 2275 7. ὀψολοὺς cod. (scilicet 2275, nam alter post vers. 6 non collatus) 8. κεράτια ͵βτδ'] ⟩⟩ ͵βδ' cod. 10. κεράτια] notam Ϥ bis habet codex et hic et infra ubique 13. ͵αcϘϛ'] ͵αϘϛ' cod. 21. νομίσματος] ν̊ cod. ω''] ω dilatatum oblique positum cum '' habet cod.

5. Τὸ γραμμάριον ἔχει ὀβολοὺς β', θέρμους γ', κεράτια ς', χαλκοῦς ις'.

6. Ὁ ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' S, κεράτια γ', χαλκοῦς η'.

7. Τὸ ἡμιβόλιον ἔχει κεράτια α' S, χαλκοῦς δ'.

8. Ὁ θέρμος ἔχει κεράτια β', χαλκοὺς γ', Ἀττικὸν δὲ ἡμιοβόλιον ἔχει τέσσαρα πέμπτα.

9. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β'. καὶ ὁ χαλκὸς β' πέμπτα.

10. Ὁ χαλκὸς ἔχει ἡμιοβολίου τὸ δ''· ὥστε τοὺς δ' χαλκοῦς ἄγειν ἡμιοβόλιον.

11. Ὁ στατὴρ ἔχει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'· καλοῦσι δὲ αὐτὸ τετράδραχμον.

12. Τὸ δίδραχμον ἄγει νόμισμα α' S, κεράτια λς'. καὶ τὸ διπλοῦν δίδραχμον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'. καὶ τὸ βασιλικὸν κάρυον ὁμοίως ἄγει κοτύλας δ'.

13. Ἡ χίμη ἡ μεγάλη ἔχει <° γ'. καὶ ἡ μικρὰ χίμη ἔχει <° β.

14. Τὸ ἀσάριον ἔχει <° β'.

15. Τὸ κοχλιάριον ἔχει ....

16. Ὁ κύαθος <° ι', F° δὲ α' δ'', γραμμάρια λ', ὀβολοὺς ξ', θέρμους Ϙ', κεράτια δὲ ρπ', χαλκοῦς δὲ υπ', νομίσματα ζ' S.

17. Τὸ τάλαντον ἄγει λίτρας ρκε', νομίσματα ,θ.

18. Ἔστι δὲ ὁ κύαθος κ̊ τὸ ς''. ἡ κ̊ μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ς', σταθμῷ δὲ <° <° ξ'. ἄγουσιν F° ζ' S, γραμμάρια δὲ ρπ', ὀβολοὺς τξ', θέρμα φμ', κεράτια δὲ ,απ', χαλκοῦς ,βωπ', νομίσματα με'.

---

8. κεράτιον] eam notam quam ad p. 254 v. 10 exhibui semel habet cod. 21. adde <° α' ex fr. 60, 19 26. κ̊] <° codex utroque loco 29. ,βωπ'] ,βπ' cod.

19. Τὸ τριβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ κ̊, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κυάθους ϛʹ, σταθμῷ δὲ <° ξʹ.

20. Ὁ ξέστης ὁ Ἀλεξανδρείτης [ἔχει ͵ϛβʹ] μέτρον μὲν ἔχει κ̊ βʹ, σταθμῷ δὲ <° <° ρκʹ. καλεῖται δὲ παρ᾽ Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἰνίον.

21. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει κ̊ δʺ, κύαθον αʹ S, σταθμῷ δὲ <° <° ιεʹ.

22. Κόγχη ἡ μεγάλη τὸ αὐτὸ μέτρον σώζει τῷ ὀξυβάφῳ· ἔχει γὰρ μέτρον μὲν κύαθον αʹ S, σταθμῷ δὲ <° ιεʹ, ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ <° εʹ.

23. Ὁ κύαθος ἔχει δραχ . . .˙ κ̊ τὸ ϛʺ.

24. Ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν.

79.

1. Ἡ μνᾶς ἔχει ℔ ιϛʹ, νομίσματα Ϙϛʹ. ἡ Ἀττικὴ μνᾶς ἔχει ℔ ιβʹ S, νομίσματα οεʹ. ἡ Ῥωμαϊκὴ ℔ κʹ. ἡ Πτολεμαϊκὴ ℔ ιηʹ, νομίσματα ρηʹ.

2. Ὁ χαλκοῦς δὲ εʺ Ἀττικοῦ ἡμιοβολίου. †καὶ ἡμιοβολίου τὸ δʺ πέμπτον τὸ ϛʺ ἔχει Ἀττικοῦ β χαλκοῦ καὶ χαλκ.. βʹ πέμπτα. [καὶ τὸ διπλούνδιον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δʹ.]

3. Ἡ ℔ ἔχει <° ηʹ. ἡ <° ἔχει ℔ τὸ †δʺ... ὀξύβαφα βʹ. τὸ δὲ ὀξύβαφον κυάθους γʹ.

4. Ὁ κύαθος ἔχει μύστρα μικρὰ βʹ.

5. Τὸ κοχλιάριον δὲ μύστρου τὸ S.

6. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ ℔ ϛʹ.

---

1. κ̊] <° cod. 3. ἀλεξανδρει et in fine suprascr. τ cod. 4. κ̊] <° cod. 5. ἡνίον cod. 6. κ̊ δʺ] <° δʹ cod. σταθμῷ] ϛ cum nota compendii cod., item 9 8. τῷ αὐτῷ μέτρῳ cod. 11. δραχ cum obscuro compendio cod.; voluit δραχμὰς ιʹ κ̊] <° cod.
21. ante ὀξύβαφα desunt nonnulla; vide fr. 62

7. Ὁ κύαθος ποιεῖ Ϝ β′.

8. Τὸ μύστρον ποιεῖ Ϝ τὸ S.

9. Τὸ δὲ μύστρον κοχλιάρια β′· ὥς εἶναι τὸ κοχλιάριον Ϝ δ″.

10. Ἡ μνᾶς ἔχει Ϝ ιε′, ὁλκὰς ριβ′ S. †καὶ ἔχει ὁλκὰς ϙ′.

11. Τὸ δηνάριον ἔχει γράμματα δ′.

80.

1. Ὁ κοδράντης ἐστὶ τὸ δ″ τῆς Ϝ.

2. Ἡ ἀρτάβη ἔχει Λ οβ′.

3. Μέτρον σεμιδάλεως ποιοῦν ἀρτάβην μίαν.

4. Νέβελ οἴνου Λ τ′.

5. Καμψάκης ἐστὶ Λ κδ′, ξέσται ιβ′.

6. Τὰ λ′ ἀργύρια γίνονται νομίσματα τ′. τὸ γὰρ ἀργύριον ἔχει νομίσματα ι′ Λ δ′ Ϝ β′· ἅπερ ἔλαβεν ὁ Ἰούδας.

7. Τὸ σάτον ἐστὶ μόδιος †κούμουλος. σάτα γ′ μόδιοι γ′.

81. *Fragmentum* Περὶ μέτρων *inter Heronianas reliquias servatum.*

(Vide prol. § 86.)

Περὶ μέτρων.

1. Ὁ ἀμφορεὺς παρ᾽ ἐνίοις λέγεται μετρητής. ἔχει οὖν ἡμιαμφόρια δύο, ἃ καλοῦσί τινες κάδους, Ῥωμαῖοι δὲ οὔρνας· βρόχους δὲ ἔχει δ′, χόας η′, οὓς

5. καὶ] lege λίτρα 10. librae compendium in cod. paullo aliter ita scriptum, ut transversa lineola eodem calami ductu ad Λ affixa sit 12. νεβελ sine accentu cod. 17. lege κουμουλᾶτος coll. fr. 84,7 24. δύο] β′ P[b] 25. βρούχυς V χόας ή′ usque ad ὁ δὲ om. P[b]

δὴ κογγία λέγουσι, κάβους δὲ ἡμεῖς. ὁ δὲ χοῦς χωρεῖ ξέστας ϛʹ, ὥς τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μηʹ.

2. Ὁ δὲ Ἀντιοχικὸς μετρητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐστι διπλάσιος καὶ 𐅵.

3. Ὁ ξέστης διαιρεῖται εἰς κοτύλας δύο· ἡ κοτύλη εἰς ὀξύβαφα βʹ· τὸ ὀξύβαφον εἰς κυάθους γʹ· ὁ κύαθος εἰς μύστρια δʹ, ἃ δὴ λίστρια ὀνομάζουσιν· ὁ μύστρος ἤτοι τὸ λίστριον εἰς κοχλιάρια δύο. ὁ ξέστης ἀναλύεται εἰς κοχλιάρια ϞϚʹ. καὶ τὰ ἐλαιρὰ παραπλησίως, πλὴν ὅτι ἀπὸ τοῦ καλουμένου κεντηναρίου τὴν ἀρχὴν ἔχει· ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς ἐλαιρὸς †δυνατὰ ἔχων† ιϛʹ. ∗∗ καὶ καλεῖται ὁ μόδιος ἑκτεύς.

4. Ὁ μόδιος ἔχει ἡμίεκτα δύο· τὸ ἡμίεκτον χοίνικας δʹ. ὁ χοῖνιξ ξέστας βʹ· ὥς τὸν μόδιον εἶναι ξεστῶν ιϛʹ. καὶ τὰ λεπτὰ δὲ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίως τοῖς τῶν ὑγρῶν.

5. Ὁ Πτολομαϊκὸς δὲ μέδιμνος ἡμιόλιός ἐστι τοῦ Ἀττικοῦ καὶ συνέστηκεν ἐξ ἀρταβῶν μὲν τῶν παλαιῶν βʹ. ἦν γὰρ ἡ ἀρτάβη μοδίων δʹ 𐅵. νῦν δὲ διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν ἡ ἀρτάβη χρηματίζει γʹ γʺ.

6. Ὁ κόρος ὁ Φοινικικὸς καλούμενος σάτων ἐστὶ λʹ. τὸ σάτον μόδιος αʹ 𐅵.

---

1. δὴ] δὲ M, μὲν N 2. ξεστῶν] ξε variis compendiis scr. in P^bVM (puto etiam in N), ξεστὰς *Ma* 3. 4. τοῦ Ἰταλικοῦ et διπλάσιος καὶ 𐅵 non satis perspicue scr. in V 5. κοτύλους βʹ P^b 6. βʹ] δύο N 7. ὁ μύστριον N 8. βʹ P^b 9. ἐλαιρὰ etc.] v. praef. 10. κεντιναρίου P^b, μὲν τιναρίου VM 11. ἀρχὴν] ἀρὰν N ἐλαιρὸς] αἰλερὸς P^b 12. ὁ μόδιος ἑκτεύς] ὁ μοεκτεὺς VM, ὁμυεκτεύς N, ὁμοευκταῖς P^b 14. εἶναι τὸν μόδιον N ξεστὰς *Ma* 15. ξηρῶν] ξυρῶν P^bVM 17. πτολομαϊκος P^b, πτολεμαϊκὸς rell. 18. ἀρτύβων VM 19. μοδίων] μοδ. VM, μόδια P^b 21. Φοινικὸς libri 22. μόδιος αʹ𐅵] μοδ. τὸ 𐅵ʺ libri

7. Ὁ χοῦϲ τὸ ἑξάξεϲτον μέτρον τὸ μὲν τοῦ οἴνου ϲταθμῷ ἐϲτὶν Λ ι′, τὸ δὲ τοῦ ἐλαίου Λ θ′, τὸ δὲ τοῦ μέλιτοϲ Λ ιε′. καὶ πάϲηϲ ὕληϲ ϲταθμὸϲ διάφοροϲ.

8. Ἡ οὐγγία τοῦ πεπέρεοϲ κόκκουϲ ἔχει υ′, ἡ δὲ λίτρα ὑφ᾽ ἓν ͵ε.

82. *Excerpta ex Epiphanii libro de mensuris et ponderibus.*

(Vide prol. § 87.)

* * *

Petav.

1. Ἕωϲ ἐνταῦθα, φιλοκαλώτατε, ἀρκεϲθέντεϲ 177 τοῖϲ προειρημένοιϲ ἅπαϲι τὴν τῶν ἑρμηνευτῶν ὑπόθεϲιν ἐδηλώϲαμεν· εἶθ᾽ ἑξῆϲ εἰϲ τὰ ἐπίλοιπα, καθὼϲ ὑπευχόμεθα, ϲαῖϲ εὐχαῖϲ, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, τὸν νοῦν ἐπιδῶμεν περὶ τῶν ἐν ταῖϲ θείαιϲ γραφαῖϲ ϲταθμῶν τε καὶ μέτρων καὶ ἀριθμῶν δηλώϲοντεϲ, πόθεν ἕκαϲτον ὠνόμαϲται καὶ τίνοϲ ἕνεκα οὕτωϲ κέκληται καὶ πόθεν τὴν πρόφαϲιν τῆϲ ὀνομαϲίαϲ εἴληφε καὶ τίϲ ἑκάϲτου τούτων ἡ ποιότηϲ καὶ ἡ ὁλκὴ καὶ ἡ δύναμιϲ.

2. Μέτρον οὖν ἐϲτι κόροϲ, κεῖται δὲ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ, ὅθεν ὁ Cωτὴρ ἐπαινεῖ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον τοῖϲ χρεωφειλέταιϲ ἀντὶ κόρων τοϲούτων ἐν τοῖϲ ϲφῶν αὐτῶν χειρογράφοιϲ τοϲούτουϲ μεταγραψάμενον, ἀντὶ δὲ τοϲούτων βάθων ἐλαίου τοϲαῦτα ποιήϲαντα.

---

1. τὸ ἑξάξεϲτον] τὸ ἑξαξ P^b, τὸ ἑξα ξ VM, τὸ μὲν ἑξά· ξ N 2. ϲταθμῶν (ϲταθμῖον P^b) ἐϲτὶν Λθ′, τὸ δὲ τοῦ (om. N) μέλιτοϲ Λιε′ libri 4. πεπέρεωϲ N ἔχει κόκκουϲ N κόννουϲ P^b

12. ὑπευχόμεθα] 'fort. ὑπεϲχόμεθα' *Pet* in margine 22. τοϲούτουϲ] τοϲούτων vulgo 23. βάδων *LeM*

3. Ὀνόματα γάρ εἰcι μέτρων τάδε· λεθέκ, γόμορ, βάθοc, cάτον, μόδιοc, κάβοc, χοῖνιξ, ὑφή [cεμιδάλεωc], δρὰξ ἀλεύρου, ἀρτάβη, τρία μέτρα cεμιδάλεωc, τρία κανᾶ χονδριτῶν, νέβελ οἴνου, κόλλαθον, ἀλάβαcτρον μύρου, καμψάκηc ὕδατοc, κοτύλη ἐλαίου, κύαθοc, μετρητὴc οἴνου, μετρητὴc ἐλαίου, τρυβλίον, ξέcτηc, ἀμφορεύc, ἀπόρρυμα, cαβιθά, ἴν, χοῦc, cτάμνοc χρυcῆ ἐν ᾗ ἀπέκειτο τὸ μάννα, μάρηc, κύπροc, κογγιάριον.

4. Εἴληπται τοίνυν ὁ κόροc ἐκ τῆc Ἑβραϊκῆc διαλέκτου, ὃc καλεῖται χόρ. εἰcὶ δὲ μόδιοι λʹ. χὸρ δὲ λέγεται ἀπὸ τοῦ βουνοῦ ὑποθέcεωc. χορία γὰρ καλεῖται βουνόc. βουνιcθέντεc δὲ καὶ οἱ τριάκοντα μόδιοι ποιοῦcι φορτίον καμήλου.

5. Λεθὲκ δὲ ὡc ἐν τῷ Ὡcηὲ τῷ προφήτῃ εἴρηται,
178 ὅτι ἐμιcθωcάμην ἐμαυτῷ λεθὲκ κριθῶν. ἐν ἀντιγράφοιc δὲ γόμορ κριθῶν τὸ αὐτό ἐcτι. δέκα γὰρ καὶ πέντε μόδιοι cημαίνονται οὗτοι. λεθὲκ δὲ κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων φωνὴν κέκληται, ὅ ἐcτιν ἔπαρμα, ἀπὸ τοῦ δύναcθαι τῷ νεανίᾳ ἐπαρθῆναι τοὺc δέκα πέντε μοδίουc καὶ ἐπιτεθῆναι τῷ ὄνῳ.

6. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τὸ γόμορ καλεῖται. δύο δέ εἰcι γόμορ, μέγα καὶ μικρόν· ὧν τὸ μέγα ἰcόμετρόν ἐcτι τῷ λεθὲκ δέκα πέντε καὶ αὐτὸ ὂν μοδίων, τὸ δὲ μικρὸν δώδεκα.

6[b]. Βάθοc. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆc Ἑβραϊκῆc διαλέκτου παρῆκται cυνωνύμωc τῷ ἐλαιοτριβείῳ κα-

---

2. βάτοc *Pet*, βάδοc *LeM* κάβοc correxi (v. praef.), κάμοc *LeM*, κόμοc *Pet* (conf. cod. Vindob. prol. § 89) χοῖνιξ] φοῖνιξ *Pet* 3. ἀρτάμη *LeM* 7. ἀμφορεύc] φορεὺc *LeM* 8. κύμπροc *LeM* 12. χαρία *Pet* 15. λεδὲκ *Pet* 17. εἰcί vulgo 21. ἐπιτεθεῖναι vulgo 25. 26. δώδεκα βάθου. καὶ τοῦτο etc. vulgo

λούμενον βίθ. βάθος γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβεῖον, ἔστι δὲ ξεστῶν πεντήκοντα. τὸ δὲ μέτρον ἐστὶ τῆς τοῦ ἐλαιοτριβείου ἐργασίας.

7. Μνασὶς ἢ μέδιμνος οἶμαι ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης παρήχθησαν. τὸ γὰρ μεδιοὺμ μέσον ἑρμηνεύεται ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ. μανασὴς τοίνυν παρὰ Κυπρίοις μετρεῖται καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν. εἰσὶ δὲ δέκα μόδιοι σίτου ἢ κριθῶν εἰς τὸν τῶν δέκα καὶ ἑπτὰ ξεστῶν παρὰ Κυπρίοις μόδιον. μέδιμνος δὲ παρ' αὐτοῖς τοῖς Κυπρίοις διάφορος. τὸν γὰρ μέδιμνον Σαλαμίνιοι εἴτουν Κωνστάντιοι ἐκ πέντε μοδίων ἔχουσι, Πάφιοι δὲ καὶ Σικελοὶ τεσσάρων ἡμίσεος μοδίων αὐτὸν μετροῦσιν.

8. Σάτον καλεῖται ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑβραΐδος διαληφθέν, θηλυκῶς δὲ ἐκφωνούμενον. ἐν δὲ τῇ Ἑλληνίδι οὐδετέρως· σάτον γὰρ λέγεται καὶ οὐχὶ σάτος. ἔστι δὲ μόδιος ὑπέργομος ὥστε πληροῦσθαι μὲν τὸν μόδιον, δεῖν δὲ ἔτι ὑπεργίνεσθαι τὸ τέταρτον τοῦ μοδίου. κέκληται δὲ σάτα κατὰ τὴν αὐτὴν διάλεκτον ἐκφωνούμενον λῆψις καὶ ἆρσις, ἀπὸ τοῦ τὸν μετροῦντα ἔξει τινὶ τὸ μέτρον λαμβάνειν τε καὶ κουφίζειν.

9. Τοῦ δὲ μοδίου τὸ ὄνομα διὰ πολλῆς ἀκριβείας ὑπὸ τῶν Ἑβραίων εὑρέθη εἴκοσι δύο ξεστῶν ὑπάρχον· οὐχ ἁπλῶς δὲ οὐδ' ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ πολλὴν ἀκρίβειαν. ὁ γὰρ δίκαιος μόδιος, καθὼς εἴωθεν ὁ νόμος λέγειν, κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἅγιον ἐμετρήθη. τὸ δὲ ἅγιον μέτρον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὰ κβ' ἔργα, ἃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος.

---

1. βάθος corr. *Pet* in marg., βάδου vulgo 3. ἐλαιοτρίπτου ἐργασίας *Pet*, ἐλαίο . . . γασίας *LeM* 7. δὲ δέκα] δὲ καὶ vulgo (conf. fr. 84, 5) 8. τὸν] *illum* versio Latina, τὴν vulgo 12. ἥμισυ vulgo 18. δεῖν δὲ ἔτι correxi ex vulgato διὰ δὲ τοῦ

180 10. Οὗτοι οἱ εἴκοσι δύο ἀριθμοὶ πανταχοῦ εὑρισκόμενοι καὶ ἐν διαφόροις εἴδεσιν ἀριθμούμενοι, ἔν τε τοῖς εἴκοσι δύο ἔργοις οἷς ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις τῆς κοσμοποιίας, καὶ ἐν εἴκοσι δύο γενεαῖς ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐν τοῖς εἴκοσι δύο στοιχείοις τῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ ἄλεφ ἄχρι τοῦ θαῦ, καὶ ἐν τοῖς κβ΄ βιβλίοις ἀπὸ τῆς Γενέσεως ἄχρι τῆς Ἐσθήρ, μέτρον ἡμῖν * ἐγεννήθησαν κβ΄ ξεστῶν, ὃ καλεῖται παρ᾽ Ἑβραίοις μόδη, παρ᾽ Ἕλλησι δὲ μόδια διὰ τὴν τρανότητα. παραπλησίως δὲ καὶ Αἰγύπτιοι μέντοι τοῦτο καλοῦσιν, ὁμοίως δὲ καὶ Σύροι καὶ Ἄραβες μόδια λέγουσιν, ὃ ἑρμηνεύεται ὁμολογία. πληρωθεὶς γὰρ ὁ μόδιος ὁμολογεῖ ὅτι πεπλήρωμαι. καλεῖται δὲ καὶ γνώμων.

* * *

181 11. Κάβος δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς διαλέκτου διάφορον μέτρον ἐστίν, ἤγουν τὸ τέταρτον μοδίου.

12. Χοῖνιξ δὲ καὶ ὑφὴ ἓν μέν ἐστι, διττῷ δὲ ὀνόματι κέκληται. ἔστι δὲ δύο ξεστῶν καὶ ποστημορίου.

13. Δρὰξ ἀλεύρου. τοῦτο ἀπερίεργόν ἐστι καὶ πᾶσι δῆλον.

14. Ἀρτάβη. τοῦτο τὸ μέτρον παρ᾽ Αἰγυπτίοις ἐκλήθη. ἔστι δὲ ἑβδομήκοντα δύο ξεστῶν. ἐκ πολλῆς δὲ ἀκριβείας καὶ τοῦτο οὕτως συνήχθη. ἑβδομήκοντα 182 δύο ἄνδρες τότε τὸν πύργον ᾠκοδόμουν, ὅτε καὶ εἰς ἑβδομήκοντα δύο γλώσσας ἐκ μιᾶς συνεχέθησαν. ὅθεν καὶ μέροπες ἐκλήθησαν εἰς τὴν μεμερισμένην φωνήν. τὸ δ᾽ αὐτὸ τὸ μέτρον καὶ ὁ μετρητὴς ἔχει κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἅγιον.

---

8. * 'deest aliquid' *Pet* in marg. 11. μέντοι *Lepsius* (v. praef.), μέν τοι vulgo 15. Κάμος vulgo 18. ποστημορίου] *aliquantula pars* versio Lat. 27. τὸ ante μέτρον uncis incl. *Pet*

15. Τρία μέτρα ϲεμιδάλεωϲ, ἃ τοῖϲ ἀγγέλοιϲ Ἀβραὰμ τῇ Σάρρᾳ ἑτοιμάζειν προϲέταττεν, ἐξ ὧν μέτρων ἐγκρυφίαν ἄρτου γενέϲθαι ἐνετείλατο. ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ἕκαϲτον γόμορ ἐχώρει.

16. Τὸ δὲ γόμορ δέκατον ἦν τοῦ μεγάλου μέτρου, τουτέϲτι τῆϲ ἀρτάβηϲ, ὃ γίνεται ἑπτὰ ξέϲται καὶ πέμπτον.

17. Τρία κανᾶ χονδριτῶν, ἔνθα εἰώθαϲι τότε ἀποτίθεϲθαι τοὺϲ χονδρίταϲ. ἔϲτι δὲ εἶδοϲ ἄρτου εἰϲ δύο τεμνομένου.

18. Νέβελ οἴνου, ὅπερ ἐϲτὶ μέτρον ξεϲτῶν ρν′.

19. Τὸ ϲάτον νϛ′ ξεϲτῶν ὑπάρχει.

20. Ἀλάβαϲτρον μύρου βικίον μέν ἐϲτιν ὑέλινον χωροῦν λίτραν ἐλαίου. τὸ δὲ μέτρον ἐϲτὶ ξέϲτου τὸ ἥμιϲυ. ἀλάβαϲτρον δὲ κέκληται διὰ τὸ εὔθρυπτον.

21. Καμψάκηϲ ὕδατοϲ ιβ′ ξεϲτῶν ὕδατόϲ ἐϲτι τὸ μέτρον. ὁ δὲ τῷ Ἠλίᾳ ἑτοιμαϲθεὶϲ καμψάκηϲ τεϲϲάρων ἐϲτὶ ξεϲτῶν.

22. Ἔϲτι τι μέτρον κοτύλη. ἥμιϲυ ξέϲτου ὑπάρχει. κέκληται δὲ κοτύλη ἀπὸ τοῦ τὸν ξέϲτην εἰϲ δύο κόπτεϲθαι.

23. Κύαθόϲ ἐϲτιν ἕκτον ξέϲτου. μεθεκὼθ δὲ λέγει τοὺϲ κυάθουϲ ἡ γραφή· τὰ δὲ μαϲμαρὼθ λέγει τοὺϲ διυλιϲτῆραϲ, οὓϲ καὶ ἠθμοὺϲ καλοῦμεν. τῷ αὐτῷ δὲ ὀνόματι ἀμφότεροι κέχρηνται, ἐπεὶ καὶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχουϲι.

24. Τρυβλίον ὀψόβαφόν ἐϲτι τὴν πλάϲιν ἤτοι παροψίϲ, ἥμιϲυ δὲ ξέϲτου τὸ μέτρον ἔχει.

---

3. ἐγκρυφίαϲ ἄρτουϲ coni. *Pet* in marg. 4. et 5. γόμον vulgo 6. ξέϲτων vulgo 8. post κανᾶ notam lacunae ponit *LeM* 14. ἐλαίου corr. *Pet* in marg., ἔλαιον vulgo 16. Καμψάκιϲ *LeM* 19. τι] τὸ vulgo 22. μεδεκὼθ *LeM*

25. Ξέστης ὁ Ἀλεξανδρινὸς δύο λιτρῶν φέρει ὁλκὴν ἐν τῷ ἐλαίῳ.

26. Ἀπόρρυμα δὲ παρὰ μόνοις Θηβαίοις μετρεῖται. ἥμισυ γὰρ τοῦ σαΐτου ἐστίν. ὁ δὲ ἀληθινὸς σαΐτης ξεστῶν ἐστιν κβ´.

27. Σαβιθά. τοῦτο Συριακόν ἐστι τὸ ὄνομα, ὃ ἑρμηνεύεται ληνιαῖον ἄντλημα. παρὰ Ἀσκαλωνίταις ξεστῶν κβ´.

28. Ἶν. τὸ ἶν μέγα ξεστῶν ἐστι ιη´, τὸ δὲ ἅγιον ἶν ξεστῶν θ´.

29. Χοῦς ἐστι ξεστῶν η´. τὸ δὲ καλούμενον ἅγιον ξεστῶν ς´, ὅ ἐστι δωδέκατον μετρήτου.

* * *

184 30. Μάρης μέτρον ἐστὶ παρὰ τοῖς Ποντικοῖς δύο ὑδριῶν. ἡ δὲ ὑδρία αὐτοῖς δέκα ξεστῶν ἐστιν· ὥστε εἶναι τὸν κύπρον εἴκοσι ξεστῶν Ἀλεξανδρινῶν.

31. Κύπρος παρὰ τοῖς αὐτοῖς Ποντικοῖς μέτρον ἐστὶ ξηρῶν γεννημάτων, μόδιοι δύο, ὃ λέγεται εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς χοινίκων πέντε. ὁ δὲ χοῖνιξ παρ᾽ αὐτοῖς ξεστῶν ἐστι πέντε· ὥστε εἶναι τὸν κύπρον ξεστῶν κ´. ὁ γὰρ μέγας παρ᾽ αὐτοῖς μόδιος ξεστῶν κδ´.

32. Κόλλαθόν ἐστι παρὰ τοῖς Σύροις τὸ ἥμισυ τοῦ ὑγροῦ σάτου. ἔστι δὲ ξεστῶν κε´.

33. Κογγιάριον δὲ μέτρον ἐστὶν ὑγροῦ καὶ αὐτὸ παρ᾽ Ἑβραίοις ἐκφωνούμενον. τοῦτο τὸ μέτρον ἐστὶν ἐν χρονογραφίαις Εὐσεβίου καὶ τῶν ἄλλων χρονογράφων δηλούμενον, ὡς ἕκαστος τῶν τότε βασιλέων κατὰ φιλοτιμίαν τῷ δήμῳ Ῥωμαίων πρὸς εὐφρασίαν ἐχαρίζοντο· ὃ ἑρμηνεύεται συνημμένον ἢ συνεστραμμένον.

* * *

---

7. ληνιαῖον] 'Reg. λημνιαῖον' *Pet* in marg.

34. Τάλαντόν ἐστι τὸ ὑπερβάλλον πᾶν σταθμούμενον μέτρον. κατὰ δὲ τὸν λιτρισμὸν ρκε΄ λιτρῶν ὑπάρχει. 183

35. †Ἓξ λεπτὰ ταλάντου ἑπτὰ ἀσσάρια. τὰ δὲ ἑπτὰ λεπτὰ τῶν ἀσσαρίων ρ΄ ὑπάρχει δηνάρια†.

36. Ὁ ἀργυροῦς δὲ ἐτυπώθη ἀπ' ἀρχῆς τὸ νόμισμα. ἐκ δὲ τῶν Ἀσσυρίων τοῦτο ἐτυπώθη. φασὶ δὲ τὸν Ἀβραὰμ εἰς τὴν Χαναναίαν τὸν τύπον ἐνηνοχέναι.

37. Τοῦ δὲ ταλάντου τὸ ρκε″ λίτρα μία. ἡ δὲ λίτρα δέκα δύο οὐγγιῶν ὑπάρχει.

38. Ἡ δὲ οὐγγία ἔχει στατῆρας δύο.

39. Ὁ δὲ στατὴρ ἥμισυ μὲν οὐγγίας, ἔχων δύο δίδραγμα.

40. Περὶ σίκλου. Σίκλον ὃ λέγεται καὶ κοδράντης τέταρτον μέν ἐστι τῆς οὐγγίας, ἥμισυ δὲ τοῦ στατῆρος, δύο δραγμὰς ἔχον. τῆς γὰρ οὐγγίας η″ ἦν ἡ δραγμή.

41. Ἐκαλεῖτο δὲ ὁλκὴ ἡ δραγμὴ τοῦ αὐτοῦ σταθμοῦ τῷ σίκλῳ τῷ σταθμίζοντι κατὰ καιρὸν τὴν τρίχα τοῦ Ἀβεσαλώμ, ὅτε ἐκουρεύετο, ὁλκὴν ἔχουσα ρκε΄ σίκλων, ὅ ἐστιν οὐγγία σίκλου ἑνὸς προσγινομένου λίτραι δύο ἥμισυ.

---

1. σταθμώμενον vulgo (sic etiam *Sa*) 2. λιτρισμὸν *Pet* in marg., *Sa*, ληρισμὸν vulgo 4. totus locus foede corruptus: veram scripturam e codice Paris. 2665 exhibui in prol. § 88, 2; vide etiam Salmasium ibid. adn. 2 7. Ἀσσυρίων] ἀσσαρίων vulgo 10. τὸ ρκε″] τῶν ρκε΄ vulgo ἡ δὲ λύτρα vulgo 11. οὐγγίαι vulgo 13. δύο correxi e cod. 2665, δὲ vulgo 15. σίκλου] σίμου *Pet* (corr. in marg.) Σίκλος vulgo (sic etiam *Sa*) 16. οὐγκίας *Sa* 17. δραχμὰς *Sa* η″ addidi ego, τέταρτον *Sa* 18. δραχμή *Sa* 22. προσγινομένου] γινομένη vulgo

42. Ὀβολὸϲ καὶ αὐτὸϲ ἐν ἀργυρίοιϲ τετύπωτο. μέροϲ δὲ εἶχε καὶ οὗτοϲ η″ τῆϲ οὐγγίαϲ, οὐκ ἐξ ἀργύρου πεποιημένοϲ, ἀλλὰ ἀπὸ ϲιδήρου. ἦν δὲ καὶ ἕτεροϲ ὀβολὸϲ ἐξ ἀργύρου τυπούμενοϲ, νόμιϲμα ὤν, ὃ ἦν λεπτότατον, ὀγδοηκοϲτὸν τῆϲ οὐγγίαϲ. λέγει γὰρ ἐν τῷ Λευιτικῷ· τὸ δὲ δίδραχμον εἴκοϲι ὀβολοί. ὅτι δὲ τέταρτόν ἐϲτι τῆϲ οὐγγίαϲ τὸ δίδραγμον, ἤδη ἐδιδάξαμεν.

43. Χαλκοῖ. τούτουϲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐφεύροντο. ἀργύρια δέ ἐϲτι τετυπωμένα δύο. καὶ παρὰ Ἀλεξανδρεῦϲι τὰ ἀργύρια καλοῦνται χάλκινα. ἔϲτι δὲ ὁ χαλκοῦϲ τῷ ϲταθμῷ ὄγδοον οὐγγίαϲ, ὡϲ ἡ δραγμή.

44. Μνᾶ, ἥτιϲ τῇ Ἑβραΐδι μάνη καλεῖται. ἡ δὲ Ἰταλικὴ μνᾶ τεϲϲαράκοντα ϲτατήρων ἐϲτίν, ὅπερ οὐγγιῶν κʹ, λίτραϲ μιᾶϲ καὶ διμοίρου.

45. Ἀργυρίων δὲ πολλοὶ τύποι κατὰ καιροὺϲ γεγόναϲι.

46. Τὸ δὲ νουμίον τετύπωται ἀπὸ τοῦ Νουμᾶ τινοϲ βαϲιλέωϲ τῶν Ῥωμαίων.

47. Δίχρυϲον δὲ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ ἥμιϲυ τοῦ
184 ἀργυροῦ. τὸ δὲ ἀργυροῦν τοῦτό ἐϲτιν ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μιλιαρίϲιον καλοῦϲιν, ὃ ἑρμηνεύεται ϲτρατιωτικὸν δόμα.

48. Τὸ δὲ δίχρυϲον καὶ τοῦτο ἀργύριον ἦν, ὅπερ ὕϲτερον κίβδηλον ἐκλήθη ἐξ αἰτίαϲ τοῦ ἀναιρεθῆναι τὸν κατὰ καιρὸν βαϲιλέα καὶ ἐκβληθῆναι τὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐκ τοῦ διχρύϲου, ὃϲ ἦν αὐτῷ ἐμφερόμε-

---

2. μέροϲ] μέτρον vulgo η″ add. *Sa* 13. Μνᾶϲ *Pet,LeM*, item 14 μάνη correxi e cod. 2665, μανὴ *Sa*, μνήμη vulgo καλῆται *Pet* 21. ἀργύρου vulgo, corr. *Sa* ἀργυροῦν cod. 2665, *Sa*, ἄργυρον vulgo. 22. μιλιαρήϲιον *Sa*

νος. ἔκτοτε γὰρ ἔνθα ἂν εὑρέθη τὴν τοῦ ἀναιρεθέντος βασιλέως φέρων εἰκόνα, κίβδηλος ὠνομάζετο ἤγουν ἀδόκιμος.

49. Φόλλις ὃ καὶ βαλάντιον καλεῖται. διπλοῦν δέ ἐστιν ὑπὸ δύο ἀργύρων συγκείμενον, οἳ γίνονται ϲη' δηνάρια. καὶ φόλλις δύο λεπτὰ κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν.

83. 84. *Alia tractatus Epiphaniani forma.*

(Vide prol. § 90.)

83. Περὶ ταλάντων.

1. Τάλαντον. τοῦτο ρκε' λιτρῶν ὑπάρχει, κατὰ δὲ τὰς λεπτότητας ἐν τῷ νομίσματι εἰς λεπτὸν κοπείσας εἰς ͵ς λεπτὰ διαιρεῖται· ἃ καλεῖται ἀσσάρια· ὃ ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Ἑβραΐδος ἠλαττωμένον. ξ' δὲ ἀσσάρια ὑπῆρχεν ὁ ἀργυροῦς· δηνάρια δὲ ἦσαν ἐκεῖνα β' τὰ ὑπὸ τῆς χήρας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον βεβλημένα. ἃ καὶ δύο λεπτὰ ἐκαλεῖτο· τὰ γὰρ ἀσσάρια λεπτεπίλεπτα ἦν.

2. Κεντινάριον ἀπὸ τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις κεντούμ, ὅ ἐστιν ρ'.

3. Λίτρα δὲ ἐξ Ἑβραΐδος· λὶ γὰρ λέγεται ἐμοί, τρὰ δὲ τὸ διαφέρει.

4. Ἡ οὐγκία ἔχει στατῆρας β'· ἑβραϊστὶ δὲ λέγεται

---

4. φόλλις cod. 2665, *Sa*, φόλης vulgo βαλάντιον cod. 2665, βαλλάντιον *Scaliger*, *Sa*, ταλάντιον vulgo 5. δύο ἀργύρων καὶ ἥμισυ et σν' δηνάρια *Sa* 6. φόλης vulgo. δύο λεπτὰ om. *Sa* 7. In fine vulgo add.: Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν τέλος.

11. λιτρῶν *Sa*, Hv ambigue scr. in Pi 12. τὰς om. *Sa* 13. λεπτὰ om. *Sa* 14. ἡλαγωμένον cod. 15. ἀσσαρίων *Sa* 17. λέπτ᾽ ἐπὶ λεπτὰ Pi, corr. *Sa* 18. ἦσαν *Sa* 21. λι γὰρ λέγεται· εμοιτραδετο διαφέρει Pi

χούτρά· ἔστι δὲ ὁ στατὴρ C μὲν F, δύο δὲ δίδραγμα, ἃ καλεῖται ἐπικεφάλαια, κατὰ δὲ Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον καπίτιον· καποὺτ γὰρ τὴν κεφαλὴν καλοῦσιν. ἔστι δὲ τὸ δίδραγμον δύο δράγμαι.

5. Σίκλον ἀπὸ τῆς σεκὲλ Ἑβραΐδος, ὅ ἐστι ῥοπή. ἔχει δὲ δύο τὰ λεπτὰ καλούμενα, ἅ εἰσι δράγμαι δύο.

6. Δύο δὲ δίδραγμά εἰσι δύο σίκλοι κατὰ τὸ σίκλον τὸ ἅγιον, οἳ ποιοῦσι στατῆρα ἕνα.

7. Ὁ στατὴρ ἢ ὁλκὴ β′ διδράγμων ἀποτελεῖ μέτρον.

8. * καλεῖται δὲ κοδράντης [τὸ σίκλον γάρ, τουτέστιν α′ C ἑξάγιον]· ἑρμηνεύεται δὲ ἐκ τῆς Ἑβραΐδος κοδράντης ἤγουν ἀπόδεσμος.

9. Αὐτὸ δὲ σίκλον δ″ μὲν τῆς F ἐστίν, C δὲ τοῦ στατῆρος. δύο δὲ δράχμας ἔχει· η″ γὰρ τῆς F ἐστὶν ἡ δράγμη. καλεῖται δὲ ἡ δράχμη καὶ ὁλκή.

10. Ἡ θρὶξ δὲ τοῦ κουρεύματος τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἦν ὁλκῆς σίκλων ρκε′· ὅ ἐστιν F λα′ καὶ σίκλου α′ ἢ β′ C λιτρῶν . . . καὶ σίκλου ἑνός.

11. Ὀβολός. τοῦτο ὀγδοόν ἐστι τῆς F ἀπὸ σιδήρου πεποιημένον. βέλος δὲ τοῦτο ἦν· πρὸ γὰρ τῆς Χριστοῦ παρουσίας διὰ τὸ ἐν πολέμῳ συγκεῖσθαι τὴν

---

3. καπίτιων P[i] 6. τὰ om. *Sa* εἰσὶν P[i] (item 7) δραχμαὶ *Sa* 7. δίδραχμα *Sa* 9. ἡ ὁλκη P[i], τῇ ὁλκῇ *Sa* διδράχμων *Sa* 11. *] lacuna in P[i], σίκλον *Sa* τὸ σίκλον usque ad ἑξάγιον uncis interclusa sunt in P[i], atque in margine haec adscripta: ‘σίκλον δίδραγμον κοδράντης κατὰ σταθμὸν τὸ αὐτὸ γίνεται τουτέστιν α′ C ἑξαγ.’; eadem om. *Sa* 13. post ἀπόδεσμος add. *Sa:* δύο δὲ δραχμὰς εἶχε 16. ὁλκη P[i] (at recte ὁλκὴν idem p. 269 v. 4) 18. σίκλου] σίκλον P[i] ἢ] ε obliquum P[i] 19. post λιτρῶν adde καὶ οὐγγίας μιᾶς 21. πεποιημένος *Sa*

ζωὴν αὐτῶν χρείαν εἶχον πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τὰς διοικήσεις ἐποιοῦντο, ἑκάστου ε′ βέλη καὶ ι′ καὶ ἄρτον ἀγοράζοντος ἤ τι ἄλλο. ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ὁλκὴν η″ τῆς F. ἦν δὲ καὶ ἕτερος ὀβολὸς ἐξ ἀργύρου τυπτόμενον νόμισμα, ὃ ἦν λεπτότατον, ὀγδοηκοστὸν δὲ τῆς F. τὸ δὲ δίδραγμον κ′ ὀβολοί, ὅ ἐστι δ″ τῆς F.

12. Ὁ δὲ χαλκὸς ἀργύριόν ἐστι τετυμμένον, ὅθεν παρ᾽ Ἀλεξανδρεῦσι τὰ ἀργύρια χαλκινὰ καλεῖται.

13. Ἔστι δὲ η″ τῆς F ἡ δράχμη.

14. Μνᾶ ἀντὶ τοῦ μανή· τῇ γὰρ Ἑβραΐδι μανὴ ὁ ἄργυρος καλεῖται. ἡ μὲν Ἰταλικὴ μ′ στατήρων ἐστί, τουτέστιν F κ′ Λ α′ καὶ διμοίρου. ἡ δὲ Θηβαϊκὴ στατήρων ξ′, τουτέστι λιτρῶν β′ C.

15. Πολλοὶ δὲ τύποι ἀργυρίων τοπάλαι, οὓς νουμμοὶ ἐκάλουν ἀπὸ Νούμμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ νόμισμα.

16. Μιλιαρίσιον δὲ τὸ ἀργυροῦν, ὅ ἐστι [καὶ ἀ]στρατιωτικὸν δόμα· μιλίτια γὰρ ἡ στρατεία.

17. Ὁ φόλλις ρκε′ ἀργύρια πληροῖ· καλεῖται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις θύλακος.

18. Μάρις μέτρον ἐστὶ Ποντικὸν β′ ὑδριῶν. ἡ δὲ ὑδρία παρ᾽ αὐτοῖς ι′ ξεστῶν ἐστιν, ὡς εἶναι τὸν κύπρον κ′ ξεστῶν Ἀλεξανδρινῶν.

19. Ὁ κύπρος μέτρον ἐστὶ μοδίων β′, λέγεται δὲ εἶναι παρὰ τοῖς Ποντικοῖς χοινίκων ε′. ἡ δὲ χοῖνιξ

---

13. F cursim scriptum in P^1 (ut supra fr. 80, 2) 16. ἀπὸ] hic incipit P^1 17. μελιαρίσιον P^1 καὶ ἀ om. P^1 18. μιλίτις P^1, μιλίσις P^1 στρατιά P^1 19. Ὁ φόλλις *Sa*, Ὀβόλους P^1, ὀφελῆς P^1 ἀργύριον P^1 πληροῖς P^1 21. Μαρῆς P^1 ποντικῶν P^1 22. ὑδριὰ P^1 ξεστῶν] ξ P^1 23. κ′] ἢ P^1 ἀλεξανδρίνων P^1 25. παρὰ] τὸ ἄρα P^1 χοινίκων] σχοινικῶν P^1

ἐστι ξεστῶν β'· ὡς εἶναι τὸν κύπρον κ'. ὁ γὰρ μέγας παρ' αὐτοῖς μόδιος ξεστῶν ἐστι κδ'.

20. Λίτρα παρὰ Ῥωμαίοις ἑρμηνεύεται λίβρα, ἥτις ἐτυμολογεῖται παρ' αὐτοῖς ἰσότης ἤγουν ἰσοκανονία. ἔχει δὲ οὐγκίας ιβ'. παρήχθη δὲ τὸ τῆς ϝ ὄνομα ἐξ Ἑλληνίδος ἀπὸ τοῦ ὄγκου.

21. Ἡ δὲ λίτρα ἐστὶ σπη' γραμμάτων. ἕκαστον δὲ γράμμα κερατίων ἐστὶν ς'· ταῦτα δέ ἐστιν ὀστᾶ ἀπὸ κερατάιας καρποῦ. ὁ δὲ ὀστῶν οὗτος ἂν ᾖ τέλειος, ὁλκὴν ποιεῖ κριθῆς εὐκάρπου $\overline{\beta}$· ὡς εἶναι τὴν μὲν λίτραν κριθῆς κόκκων ͵γυνς', κερατίων ͵αψκη', γραμμάτων σπη', οὐγκιῶν ͵β'. ἡ δὲ οὐγκία ἐστὶ γραμμάτων κδ'.

22. Ἄλλως δὲ πάλιν μερίζεται ἡ οὐγκία παρὰ Ἑβραίοις εἰς στατῆρας β'. ὁ δὲ στατὴρ ἔχει σίκλους β'· τὸ δὲ σίκλον ἔχει λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκὴ α' ἐστί, η'' τῆς ϝ.

23. Παρά τισι δὲ καὶ ὀβολὸς νόμισμα ἀπὸ τοῦ παρὰ τῶν βασιλέων ἐν τούτῳ τῷ νομίσματι τὸν κόσμον

---

1. κ'] $\overline{\eta}$ P^1 2. μοδίων P^1, μοδιῶν P^1 κδ'] $\overline{\eta\delta}$ P^1 3. ἥτις] ἥτης P^1 4. ἦτουν P^1 6. ὄγγου P^1 7. γράμματα P^1 8. ὀστᾶ etc.] ὡς τὰ ἀπόκερα τὰ καρπῶν P^1 9. οὗτος] οὕτως libri ἂν ᾖ] ὧν ἡ P^1 10. κριθῆς] κρι cum suprascr. θ libri εὐκάρπου] ευ καρκοῦ P^1, εὐκάρπων P^1 $\overline{\beta}$] διπλασίαν conieci in prol. § 90 11. κρι cum suprascr. θς P^1 κόκκον libri 12. οὐγγιῶν $\overline{\nu\beta}$ P^1 ϝ ἐστὶ γράμματα P^1 14. ϝ P^1 15. στατὴρ] γαστὴρ P^1 16. τὸ λεπτὸν ὁλκὴν μίαν P^1 17. η''] ἡ P^1, ἔστι δὲ ὄγδοον *Sa* ϝ non comparet in P^1 parte plagulae abscissa, οὐγκίας *Sa* 18. καὶ] οὖν P^1 νόμισμα] καλεῖται *Sa* ἀπὸ τοῦ παρὰ τῶν βασιλέων] παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν P^1 19. ἐν τούτου P^1 τῷ νομίσματι] νομίσαι libri et *Sa*

διοικεῖcθαι. ἀργύριον καλοῦμεν διὰ τὸ ἐξ ἀργύρου τετύφθαι. μέγα δέ ἐcτιν, ὃc ἐκλήθη ἀργυροῦc, δηναρίων ρ΄. ἕκαcτον δὲ δηνάριον ἀccαρίων ἐcτὶν ξ΄.

24. Ὁ δὲ ἀργυροῦc μανὴ παρ᾽ Ἑβραίοιc λέγεται.

25. Ξέcτηc Ἑλληνικὸc ἀπὸ τοῦ ξέεcθαι τὰ μεγάλα μέτρα εἰc λεπτότητα.

84. Περὶ μέτρων.

1. Κόροc μόδιοι λ΄· παρ᾽ Ἑβραίοιc δὲ χὸρ λέγεται.

2. Λεθὲκ μόδιοι ιε΄.

3. Γόμορ ὁμοίωc μόδιοι ιε΄.

4. Βάτον μέτρον ξεcτῶν ν΄.

5. Μναcὶc δέκα μόδιοι cίτου ἢ κριθῆc εἴληπται ἐκ τοῦ μεδιοὺμ Ῥωμαίου, ὅ ἐcτι μέcον.

6. Μέδιμνοc· Cαλαμινοὶ μοδίουc ε΄, Cικελοὶ δὲ δ΄C.

7. Cάτον μόδιον κουμουλάτον· παρ᾽ Ἑβραίοιc θηλυκῶc, παρ᾽ Ἕλληcι δὲ οὐδετέρωc. ἔcτι δὲ μόδιοc κουμουλάτοc παρ᾽ Ἑβραίοιc, καὶ διὰ τοῦ κουμουλάτου τὸ δ″ τοῦ μοδίου τὸ ὑπέρχυμα εἴρηται cαώ, ἤγουν λῆψιc ἢ ἄρcιc· μόδιον παρ᾽ Ἑβραίοιc ξεcτῶν κβ΄.

8. Κάβοc πῇ μὲν τὸ δ″ τοῦ μοδίου, πῇ δὲ τὸ ε″, πῇ δὲ τὸ ϛ″· καβὰ δέ ἐcτιν ἑβραϊcτὶ τὸ ἔτεμεν, ὡc

---

1. δὲ post ἀργύριον add. *Sa* 2. post ἐcτιν add. ἀργύριον *Sa* ὃc] ὁ *Gronov.* de sest. p. 198 διναρίων P[1] 3. ἕκαcτον] ἑκατὸν P[1] δινάριον P[1] 4. ἄργυροc P[1] λέγεται] καλεῖται *Sa* 5. Ἑλληνίδοc libri τὰ om. P[1] 7. μέτρω P[1] 8. κόροι P[1] λ΄] ν΄ P[1] 10. γομορομοί, P[1] 11. βατὸν P[1], βούτον P[1] 12. μνᾶc libri ἢ om. libri 13. Ῥωμαίοc P[1] ὅ om. P[1] 16. οὐδετέραν P[1] 17. παρ᾽ Ἑβραίοιc καὶ interpuncta in P[1] 19. ἤγουν] ἡ γὰρ P[1] 20. κβ΄] κ̅μ̅ P[1] 22. ὡc] τὸ P[1]

διὰ τὸ τέμνεσθαι εἰς μικρὰ τὸ μόδιον οὕτως ὠνομάσθη. παρὰ δὲ Ἕλλησιν ἐλέχθη κάβος διὰ τὴν τρανότητα.

9. Χοῖνιξ καὶ ὑφεὶ ἓν μέν ἐστι μέτρον, διττὸν δὲ ὄνομα κέκληται, ἐν μὲν τῇ Ἑβραΐδι ἀρσενικῶς, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνίδι θηλυκῶς. ἔστι δ η″ τοῦ παρὰ Κυπρίοις μοδίου, ὅς ἐστι μόδιος παρ' αὐτῶν ξεστῶν ιζ′ καὶ †ποτηρίου. τὸ δὲ ὑφεὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑβραΐδος λέγεται ὀφεί, ὅ ἐστι τῶν β′ δρακῶν τῆς χειρὸς τὸ μέτρον.

10. Δρὰξ τὸ χειρόπληθες τῆς μιᾶς χειρός.

11. Ἀρτάβη παρ' Ἑβραίοις ξεστῶν οβ′. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μετρητὴς οβ′ ἐστὶ ξεστῶν· καὶ τὸ μέτρον τὸ ἅγιον, ὅ τε ὑγρὸς μετρητὴς καὶ ἡ ἀρτάβη τοῦ γεννήματος· ἀρτάβη δὲ ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ παρ' Αἰγυπτίοις ὀρτόβ, ὅ ἐστι καλῶς συγκείμενον.

12. Μέτρα γ′ τὸ μικρὸν γομόρ, ὅ ἐστι ξεστῶν ϛ′· ὥστε εἶναι τὸ ι″ τῆς ἀρτάβης.

13. Τρία μέτρα σεμιδάλεως. ταῦτα τὰ τρία μέτρα ἕκαστον γομὸρ ἐχώρει. τὸ δὲ γομὸρ δέκατον ἦν τοῦ μεγάλου μέτρου, τουτέστι τῆς ἀρτάβης· ὃ γίνεται ζ′ ξέσται καὶ ε″· ὥστε εἶναι τὸ αὐτὸ μέτρον τοῦ γομόρ. τρία μέτρα πάλιν ὑπῆρχεν, ἃ ἐγίνοντο ἀπὸ ξεστῶν β′· καὶ γίνονται ιε′. καὶ τὸ μὲν μέτρον τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

---

1. οὕτως] οὗ P[1] 2. κάμος P[1] 4. καὶ] κὰ libri ὑφεῖον P[1] δίττα P[1] 5. ἐν] ἓν P[1] utroque loco 6. Κυπρίων μόδιος P[1] 7. ξεστῶ sic desinit P[1] 8. ποτηρίου] lege ποστημορίου coll. fr. 82, 12 9. ὀφέν P[1] β′] κ̄ P[1] 10. χειροπληθὲς P[1] 12. μετρήτης P[1] (item 13) 13. γενήματος P[1] 23. γίνονται] γγ P[1]

85—87. ***Alia eiusdem generis ex codice Antonii Eparchi.***

(Vide prol. § 91.)

85.

1. Περὶ κόρου, ὃς καὶ χὸρ λέγεται.

Ὁ κόρος εἴληπται ἐκ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου, ὃς καλεῖται χόρ· εἰσὶ δὲ μόδιοι λʹ. χὸρ δὲ λέγεται ἀπὸ τῆς τοῦ βουνοῦ ὑποθέσεως· χορίον γὰρ λέγεται βουνός· βουνισθέντες γὰρ οἱ λʹ μόδιοι φορτίον ποιοῦσι καμήλου.

2. Περὶ τοῦ λεκὲθ ἢ θεκέλ.

Λεκέθ, ὡς ἐν τῷ Ὡσηὲ τῷ προφήτῃ εἴρηται ὅτι ἐμισθωσάμην ἐμαυτῷ λεκὲθ κριθῆς. ἐν ἀντιστροφῇ δὲ γομὸρ κριθῶν τὸ αὐτὸ μέν ἐστι, πεντεκαίδεκα δὲ μόδιοι σημαίνονται. λεκὲθ δὲ ἀπὸ τῆς τῶν Ἑβραίων φωνῆς εἴρηται, ὅ ἐστιν ἔπαρμα ἀπὸ τοῦ δύνασθαι νεανίαν ἐπάραντα ιεʹ μοδίους σίτου ἢ κριθῆς καὶ ἐπιθέναι τῷ ὄνῳ. τὸ δ' αὐτὸ καὶ γομὸρ καλεῖται· ἔστι γὰρ τὸ μέγα, ὅπερ ἐκ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου γομὸρ καλεῖται. ἔστι δὲ καὶ μικρὸν γομὸρ μοδίων δώδεκα.

3. Περὶ βάδου ἢ βάτου.

Βάδον καλεῖται ὑγρὸν ξεστῶν πεντήκοντα, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου παρηγμένον, συνωνύμως τῷ ἐλαιοτριβίῳ καλουμένῳ βήθ· βάδα γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβίον· ἔστι δὲ ξεστῶν πεντήκοντα· τὸ δὲ μέτρον ἐστὶ τοῦ ἐλαίου ἐργασίου.

4. Περὶ μνασίδος ἢ μεδίμνου.

Μνασὶς καὶ μέδιμνος, οἶμαι, ἐκ Ῥωμαϊκῆς γλώσσης παρήχθησαν· τὸ γὰρ μεδιοὺμ μέσον ἑρμηνεύεται ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ. μνασὶς τοίνυν παρὰ Κυπρίοις

μετρηταῖον καὶ παρ᾽ ἄλλοις ἔθνεσι. εἰσὶ δὲ δέκα μόδιοι σίτου ἢ κριθῆς.

5. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

Σάτον δέ ἐστι μόδιος κουμουλάτος· καὶ διὰ τὸ ὑπέρχυμα καλεῖται σάτον.

6. Τάλαντον λίτρα λεπτὴ ἐλέγετο. λεπτὰ δὲ ἐκαλοῦντο τὰ ἀσσάρια, ἤγουν τὰ δέκα νουμμία· ἑξήκοντα δὲ ἀσσαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον, τουτέστι τὸ κεράτιον. ἑκατὸν δὲ δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἄργυρος. †ἀργύρου δὲ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐτυπώθη τὸ νόμισμα. τάλαντον δὲ κατὰ λιτρισμὸν ρκε΄ λίτραι εἰσί. τάλαντον δὲ πάλιν ἐστὶ τὸ ὑπερβάλλον πᾶν σταθμιζόμενον μέτρον.

7. Ἀλάβαστρόν ἐστι βισσίον ὑελοῦν, χωροῦν ἐλαίου λίτραν μίαν. ἀλάβαστρον δὲ λέγεται ἀλιπαρεὶ κομιζόμενον διὰ τὸ εὔθρυπτον.

8. Δραχμὴ δὲ οὐγγίας η΄΄· καλεῖται δὲ καὶ ὁλκή· ἔχει δὲ γράμματα τρία. ὁ ὀβολὸς ἔχει γράμματα α΄ ς. καὶ τὸ ἥμισυ τῆς δραχμῆς ὁ κύαθος ὀγγίαι β΄.

86.

Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου.

1. Τάλαντόν ἐστι ρκε΄ λιτρῶν.

2. Κοδράντης ἐστὶ νομίσματος ,γ΄΄.

3. Τὸ ἀσσάριον, ὥς φασί τινες, δεκάνουμμον εἶναι καὶ λεπτὸν τὸ αὐτό.

4. Τὸ δίδραχμον τὸ τέταρτον τῆς οὐγγίας ἐστίν.

5. Ὁ στατὴρ ἥμισυ τῆς οὐγγίας ἐστίν, ὡς παραδίδωσιν Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου.

---

10. ἀργύρου δὲ non satis distincte scr. in cod.; leg aut ἐξ ἀργύρου δὲ aut ἀργυροῦν δὲ   17. malim γράμμ α΄ ς   22. νομίσματος ,γ΄΄] ΝΓ cod. *LeM*

6. Δηνάριον τὸ η″ οὐγγίας.

7. Ἀλάβαστρόν ἐστιν ἀγγεῖον στενόμηκες πρὸς πολυποσίαν ἐπιτήδειον τερπνὸν εἰς πόσιν.

8. Τρυβλίον τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον δισκάριον.

9. Κορβανῶν ἑρμηνεύεται δωροδοχεῖον.

10. Γολγοθᾶ, ἔνθα φασὶν Ἑβραῖοι τὸν Ἀδὰμ ταφῆναι, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον ἔχει· ἢ ὅσον ὁ τόπος ὑψηλότερος πάσης τῆς οἰκουμένης.

11. Τὸν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντα τῶν νεκρῶν οἱ περὶ Ἀκύλαν τὸν ἑρμηνευτὴν ἐκδεδώκασιν, ὡς ἐν β′ εὕρομεν.

12. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ἑπτά, πόδας δὲ ͵δς′ Φιλεταιρείους καλουμένους παρ᾽ ἡμῖν.

13. Ὁ πῆχυς ἕνα ἥμισυν πόδα ἔχει. [τὸ καλούμενον παρ᾽ ἡμῖν στερεόν.]

87.

Περὶ τῶν ὑποκειμένων σταθμῶν Ἑβραίων.

1. Νέβελ ξέσται κδ′.

2. Ἶν ξέσται ιϛ′.

3. Γόμορ ξέσται ιγ′ ἤγουν τὸ δέκατον τῶν τριῶν σάτων.

4. Σάτον δέ ἐστι μέτρον ἔχον σίκλους ιϛ′.

5. Σίκλος δέ ἐστι σταθμὸς εἷς, πρὸς δὲ τὸ ἀργύριον δύο. καὶ γίνονται ὀβολοὶ κ′. ὁ γὰρ σίκλος ὁ βασιλικὸς κ′ ὀβολοί εἰσι καὶ παρ᾽ ἄλλοις τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας.

---

1. η″ οὐγγίας] Hv cum suprascr. ο̃ cod. (voluit H ουγ′), N. Γ *LeM* 7. γολγοθα sine accentu cod. 11. ἀκύλ(cod. 13. ἑπτὰ στάδια *LeM* ͵δς′ Φιλεταιρείους] δ′. στερεοὺς cod. *LeM* 14. καλούμενος *LeM* 15. ἥμισυ cod. *LeM* τὸ καλούμενον et στερεόν om. *LeM*

6. Ἀccάριον χάλκεον ἦν νόμιcμα βάρος ἕλκον τριλιτραῖον.

7. Τάλαντόν ἐcτιν αἱ ξ′ μναῖ.

8. Μνᾶ δέ ἐcτιν αἱ ρ′ δραχμαί.

9. Δραχμὴ δέ ἐcτιν οἱ ἓξ ὀβολοί.

10. Ὁ cτατὴρ ἔχει δίδραγμα δύο.

11. Δηνάριον ἦν τὰ ἑξήκοντα ἀccάρια, ἃ καὶ λεπτὰ λέγονται.

12. Τὸ cάτον πάλιν παρ᾽ ἄλλοιc μόδιόc ἐcτι †κούμουλοc.

13. Τὸ δὲ μέδιμνον μέτρα ρη′.

14. Καὶ τὸ τάλαντον νόμιcμα α′.

88. *Fragmentum Eusebianum.*

(Vide prol. § 92.)

Εὐcεβίου τοῦ Παμφίλου

ἐκλογὴ cυντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν.

1. Εἰcὶ διαφοραὶ μὲν αὐτῶν πολλαὶ κατὰ διαφόρουc χώραc, ἀλλ᾽ ἑνὶ εἱρμῷ ἐν πληροφορίᾳ κεῖται τὰ ὑποκείμενα· ἔχει δὲ καὶ ὠφέλειαν οὐκ ὀλίγην ἡ ὑπόθεcιc διὰ τὸ πλεῖcτα ἐμφέρεcθαι ἐν ταῖc θεοπνεύcτοιc γραφαῖc.

2. Περὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων.

Ἀλάβαcτροc λίτρα α′.	Κάδοc ξεcτῶν κδ′.
Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεύc ἐcτι μετρητὴc ξεcτῶν μη′.	Πρόχοc ξεcτῶν ιβ′.
	Χοῦc ξεcτῶν ϛ′.

1. ἕλκων cod. *LeM* 9. lege κουμουλᾶτοc 11. μέτρα ρη′] μ′ ρ̄η̄ cod. (sed ad μ lineola ad significandum compendium adiecta), N′ PH˜ *LeM* 12. νόμιcμα α′] ν̊ ᾱ cod., N′. ͵A˜ *LeM*

15. ΠΑΜΦΎΛΟΥ B 17. Εἰcὶ] ἴξ A, καὶ B 20. τὸ] τὰ B θεοπνεύτοιc A 25[a]. μετριτήc AB

Κάβος ξεστῶν ϛ′.
Ξέστης λιτρῶν β′.
Κοτύλη λίτρας α′.
Τρυβλίον Ϝ δ′.
Ὀξύβαφον Ϝ γ′.
Κύαθος Ϝ β′.
Μύστρον Ϝ S.
Κοχλιάριον Ϝ δ″.
Ὁ ξέστης οὖν ἄρα εἰς κοχλιάρια ἀναλύεται ϙϛ′.

3. Ἔτι περὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων.

Νέβελ οἴνου ξεστῶν ρν′.
Κάδος ἐλαίου ξεστῶν ν′.
Βάτος ξεστῶν ν′.
Κόλαθος ξεστῶν κε′
Σαφιθὰ ξεστῶν κβ′.
Μάρις ξεστῶν κ′.
Ἶν τὸ μέγα ξεστῶν ιη′.
Τὸ δὲ ἅγιον ξεστῶν θ′.
Ὑδρία ξεστῶν ι′.
Στάμνος ξεστῶν ι′.
Καμψάκκης ξεστῶν δ′.
Ὁ τοῦ οἴνου σταθμὸς τῶν ι′ λιτρῶν ἐλαίου γίνονται λίτραι θ′, μέλιτος δὲ λίτραι ιε′.

4. Περὶ τῶν ξηρῶν μέτρων.

Κόρος σάτων λ′, μοδίων με′.
Γόμορ μοδίων ιε′.
Μέδιμνον μοδίων ϛ′.
Μετρητὴς μοδίων δ′ S.
Λεκὲθ μοδίων ιε′.
Ἀρτάβη μοδίων δ′† · νῦν δὲ γ′.
Κύπρος ὁ Ποντικὸς μοδίων β′.
Σάτον ἡμιόλιον τοῦ μοδίου, τουτέστι τὸ ἥμισυ μετὰ τοῦ ὅλου, ξεστῶν κδ′.

1a. Κάμος B 3a. λίτρα B 5a. Οξυβάφη (sine spir.) B 7a. Νέβελ] Ηέυελ et '*l. νεβελ*' in marg. B 8a. ν′] $\overline{\eta}$ B 9a. Βάτος] Σάτος B (in A legitur C haud diversum a B) 9b. Καμψάκης B 11a. ξεστῶν] ξ. B itemque infra 11b. ι′] $\overline{\iota\alpha}$ AB 16a. σατῶν A μοδίων] $\overset{\delta}{M}$ $\overset{\delta}{M}$ A, $\overset{\Delta}{M}$ $\overset{\Delta}{M}$ B (item iidem infra ubique) 17a. ΜΕ et suprascr. Δ B 20a. μετριτής AB δ′ S] $\overline{A}$S A, $\overline{\Delta}$ B 21a. λεβέθ A 22a. Ἀρτάμη B δ′] $\overline{A}$ A, $\overline{\Delta}$ B; lege δ′ S

Μόδιοϲ ξεϲτῶν ιϛ΄.
Μέτρον ξεϲτῶν ζ΄.
Γόμορ μικρὸν ξεϲτῶν ζ΄.
Χοῖνιξ ξεϲτῶν β΄.
Ὕφι ξεϲτῶν β΄.
Ξέϲτηϲ λιτρῶν β΄.
Δρὰξ τῆϲ χειρὸϲ ἡ κράτηϲιϲ.

Καὶ τὰ λεπτὰ δὲ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίωϲ τοῖϲ προειρημένοιϲ ὑγροῖϲ.

Ϲαΐτηϲ ξεϲτῶν κβ΄.
Ἀπόρυμα ξεϲτῶν ια΄.

5. Περὶ ϲταθμῶν.

Τάλαντον λιτρῶν ξ΄.
Μνᾶ λίτραϲ α΄.
Λίτρα οὐγκιῶν ιβ΄.
Δηνάριον Ϝ δ΄.
Νουμμὸϲ Ϝ α΄.
Ϲτατὴρ Ϝ τὸ S.
Ϲίκλον Ϝ τὸ δ΄΄.
Ἀϲϲάριον Ϝ τὸ δ΄΄.
Κοδράντηϲ Ϝ τὸ δ΄΄.
Ἀργυροῦϲ κερατίων ιη΄.
Νόμιϲμα κερατίων ιη΄.
Δραγμὴ κερατίων ιη΄.
Ὁλκὴ κερατίων ιη΄.
Γραμμὴ κερατίων ϛ΄.
Ὀβολὸϲ κερατίων γ΄.
Ὀβολὸϲ λεπτὸϲ ὀγδοηκοϲτὸν τῆϲ Ϝ.
Κεράτιον φόλλειϲ κ΄.
Θερμὸϲ κερατίων α΄ S.
Χαλκοῦϲ φόλλειϲ γ΄.
Μιλιαρίϲιον Ϝ κ΄.
Βαλάντιον κερατίων με΄.

6. Ἡ οὐγκία ἔχει ϲτατῆραϲ β΄, ϲίκλουϲ δ΄, δραγμὰϲ η΄, γραμμὰϲ κδ΄, ὀβολοὺϲ μη΄, κεράτια ρμδ΄.

7. Οἱ προειρημένοι ϲταθμοὶ ποτὲ ἐκ χρυϲίου ἐτυποῦντο πάλαι, ποτὲ δὲ ἐξ ἀργυρίου, ἦν δὲ ὅτε καὶ ἐκ χαλκοῦ καὶ ϲιδήρου, καθὼϲ εἶχον οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι.

3b. δάξ A 10a. μνά A 10b. κερατίων] κ̶. B itemque infra 12a. δινάριον Ϝ A̅ A 15a. δ΄΄] A̅ A (item 16a) 15b. κ΄] H̅ B 18a. κεράτιον A 18b. μιμαρίϲιον A 20. ϲίκλοϲ A̅ A 21. γραμμὰϲ κδ΄] δραγμὰϲ ΚA̅ A ρμδ΄] ρμA̅ A

89. *Excerpta de mensuris e Iosephi archaeologia.*

(Vide prol. § 88, III.)

Ἐκ τῆc ἀρχαιολογίαc Ἰωcίππου.

1. Ὅτι τὸ ἶν παρ' Ἑβραίοιc περιέχει δύο χόαc Ἀττικούc· ὁ δὲ χοῦc ἔχει ξέcταc ϛ'· ἔνθεν γὰρ καὶ ξέcτηc ὠνομάcθη ἀπὸ τοῦ cέξ, ὅπερ cημαίνει κατὰ Ῥωμαίουc τὸ ἕξ.

2. Ἐκ τοῦ η' τῆc ἀρχαιολογίαc τοῦ αὐτοῦ.
Ὅτι ὁ βάδοc ἔχει ξέcταc οβ'.

3. Ἐκ τοῦ θ' τοῦ αὐτοῦ.
Ὅτι τὸ cάτον περιέχει μόδιον ἕνα† Ἰταλικόν.

4. Ἐκ τοῦ ιε' τοῦ αὐτοῦ.
Ὅτι ὁ κόροc ἔχει μεδίμνουc Ἀττικοὺc ι'.

90. *Fragmentum de sextario.*

(Vide prol. § 93.)

Ξέcτηc. Ῥωμαϊκὸν τὸ ὄνομα· τὸν γὰρ παρ' ἡμῖν ἓξ ἀριθμὸν αὐτοὶ cέξ, cέξτον λέγουcιν, διὰ δὲ εὐφωνίαν τὸ cέξτηc λέγεται ξέcτηc μεταθέcει τῶν cτοιχείων.

91. *Fragmenta duo de mensuris a Bernardo citata.*

(Vide prol. § 93.)

1. Ὁ μέδιμνοc λίτραc ἔχει ρμδ', ὁ δὲ ἄλλοc ϙβ'.
2. Τὸ κεράμιον λίτραc ϙϛ', cταθμικὰc δηλονότι.

---

4. τὸ ἶν] τοῖσ cod., ὁ εἶν Ios. Arch. 3, 9, 4 (conf. ib. 3, 8, 4) 6. τοῦ cέξ, ὅπερ] τοὺc ἓξ ὥπερ cod. κατὰ ῥωμαίοιc οισ τὸ ἑξ' cod. 8. Ios. Arch. 8, 2, 9 10. idem 9, 4, 5 (p. 254 *Bekk.*) 11. ἕνα] adde S 12. idem 15, 9, 2 (p. 332, 19) 17. ἐξ cod. cέξ, cέξτον] cεξέcτον cod. εὐφωνία cod. 18. cέξτηc] cεξέcτηc cod. 22. cταθμικαὶ *Bern.*

IV. Fragmenta de nummis.

92. *Ex Pollucis onomastico caput* περὶ νομισμάτων (*9, 51—93*).

(Vide prol. § 94. 95.)

[Περὶ εἰδῶν καὶ μερῶν νομισμάτων, ταλάντου τε καὶ μνᾶς καὶ στατῆρος καὶ δραχμῆς καὶ πεντηκονταδράχμου καὶ πενταδράχμου καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς.]

51 Οὐ φαῦλον δ' ἂν εἴη βραχέα καὶ περὶ νομισμάτων εἰπεῖν· τὰ μὲν γὰρ περὶ τραπεζίτας κίβδηλόν τε καὶ ἐπίσημον νόμισμα ἔχεις προειρημένα, κωλύοι δ' ἂν οὐδὲν εἴδη τε καὶ μέρη νομισμάτων ὁρίσασθαι. Πλάτωνι μὲν γὰρ καὶ τέχνη τις ἔστι νομισματοπω-
52 λική, καὶ νομισματοπωλικὸν πρᾶγμα. εἰ δὲ τὸ τάλαντον μέγιστόν ἐστι χρυσίου καὶ ἀργυρίου μέρος, ἐναρμόσαι ἂν ἴσως εἰς τοῦτο καὶ ἡ Δημοσθένους πεντηκονταταλαντία. ῥᾴδιον δὲ αὐτὴν κατὰ τὸ προκείμενον σχῆμα αὔξειν τε καὶ ἐλαττοῦν· καὶ γὰρ ἑκατονταλαντίαν ἔστιν εἰπεῖν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ προειρημένου καὶ δεκαταλαντίαν καὶ ἀπὸ παντὸς ἀριθμοῦ πλείονός τε καὶ ἐλάττονος, ὅπου μὴ τὸ δύσφθεγκτον καὶ τὸ τραχὺ πρὸς τὴν ἀκοὴν ἐμποδίζοι. τὸ δὲ τάλαντον ἦν μὲν καὶ σταθμοῦ τι ὄνομα, ὅθεν καὶ παρὰ Ἀριστοφάνει ἔστιν εἰρημένον

---

5. Περὶ εἰδῶν usque ad αὐτῆς om. *Be* νομισμάτων correxi pro ὀνομάτων 11. κωλύει *Di* 22. καὶ τὸ] τε καὶ *Di*

ἀλλ' ἢ ταλάντῳ μουσικὴ κριθήσεται,

καὶ τὸ Ὁμηρικὸν

καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

τοῦτο μὲν αὐτῶν τῶν σταθμῶν τοὔνομα· τὸ δὲ ἐν 53 ταῖς Κράτητος Τόλμαις

πρῶτα μὲν ταλαντιαῖος ὅστις ἔστ' αὐτῶν λέγε

ἄδηλον εἴτε τιμὴν εἴτε ῥοπὴν λέγει, ὥσπερ ὅταν Ἀλκαῖος ὁ κωμικὸς ἐν Ἐνδυμίωνι εἴπῃ νοσημάτων ταλαντιαίων. ἡ μὲν γὰρ Ἀντιφῶντος ταλάντωσις τὸ βάρος δηλοῖ, καὶ ὁ Ἀριστοφάνους ἐν Δράμασιν ἢ Κενταύρῳ λίθος δεκατάλαντος. ἠδύνατο δὲ τὸ τοῦ χρυσίου τάλαντον τρεῖς χρυσοῦς Ἀττικούς, τὸ δὲ τοῦ ἀργυρίου ἑξήκοντα μνᾶς Ἀττικάς. ἦν δὲ καὶ ἀριθμοῦ 54 τοὔνομα, ὅπου καὶ πολυτάλαντος ὁ πλούσιος καὶ πολυτάλαντον πρᾶγμα τὸ πολλοῦ ὤνιον· καὶ παρ' Ὁμήρῳ·

κεῖτο δ' ἄρ' ἐν μέσσοισι δύο χρυσοῖο τάλαντα.

διτάλαντον δ' ἂν εἴποις κατὰ Δημοσθένην καὶ τριτάλαντον καὶ δεκατάλαντον, καὶ ἡμιτάλαντον, ὡς Ὅμηρος

ἀλλά τοι ἡμιτάλαντον ἐγὼ χρυσοῦ ἐπιθήσω.

ἀρχαία δ' ἦν χρῆσις καὶ ἡ τοῦ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον· τὸ δ' ἦν τέτταρα ἥμισυ τάλαντα ἢ δύο ἥμισυ ἢ ἓξ ἥμισυ· καὶ ὅλως ὁπόστον φήσει τις εἶναι τὸ ἡμιτάλαντον, τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀριθμὸν ὁλόκληρον εἶναι δεῖ, ἐὰν μὲν 55

---

1. ἀλλ' ἢ] καὶ γὰρ *Di* 6. ἔστιν *Di* 8. εἴποι *Di* 10. Ἀριστοφάνης vulgo, corr. *Be* 11. τοῦ χρυσίου τὸ τάλαντον *Di* 15. τὸ ante παρ' add. *Di* 18. καὶ ante διτάλαντον add. *Di* 19. καὶ δεκατάλαντον om. *Di* 22. δ' ἦν ego, δ' ἡ vulgo, δὲ coni. *Be* 25. ὁπόσον vulgo, corr. *Be* εἶναι om. *Di*

ἕβδομον, τὸν ἕξ, ἂν δὲ τρίτον, τὸν δύο, cὺν δὲ τούτῳ τὸ ἥμιcυ πάντωc ἐπαριθμεῖν. φίλον δὲ τοῖc ἀρχαίοιc καὶ τὸ ἓν ἥμιcυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν, ὡc καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίcειαν μνᾶν. ὅτι δὲ παρὰ τοῖc ἐφ' Ὁμήρου ὀλίγον τὸ τάλαντον ἠδύνατο, μάθοιc ἂν ἐκ τῆc ἱπποδρομίαc, ἐν ᾗ τῷ μὲν τρίτῳ τὸ ἆθλόν ἐcτι λέβηc, τῷ δὲ τετάρτῳ δύο χρυcοῖο τάλαντα.

56 Ἡ μνᾶ δ' ἐcτὶ τὸ μέγιcτον τοῦ ταλάντου μέροc, ὡc εἰc ὄνομα κατακερματίcαι λύcαντα τὸ τάλαντον, ἐπεὶ καὶ τρίτον ἂν εἴποιc ταλάντου καὶ τέταρτον, καὶ τριτημόριον ταλάντου καὶ τεταρτημόριον· τὰ δὲ τοιαῦτα μέρη ἐcτὶν ἐξ ἀριθμοῦ δηλούμενα, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὀνόματοc. ἦν δὲ καὶ ἡ μνᾶ cταθμοῦ τε ὁμοῦ καὶ νομίcματοc ὄνομα· οὗ τὸ ἥμιcυ ἡμίμναιον· κἂν τρίτον ἡμίμναιον εἴπῃc, δύο καὶ ἡμίcειαν μνᾶν ἐρεῖc. καὶ cυντιθέντεc δὲ τὴν μνᾶν ἔλεγον, ὡc Ἡρόδοτοc μὲν
57 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ δίμνωc εἴρηκεν, ὁ δὲ Λυcίαc ἐν τῷ κατὰ Αὐτοκράτουc 'τετύχηκέ δέ μοι καὶ εἰκοcίμνωc ἔρανοc.'

Ὁ δὲ χρυcοῦc cτατὴρ μνᾶν ἠδύνατο· καὶ γὰρ ἐν τοῖc ἱcταμένοιc τὴν μνᾶν τῆc ῥοπῆc cτατῆρα ὀνομάζουcιν, καὶ ὅταν εἴπωcι πενταcτάτηρον, πεντάμνουν δοκοῦcι λέγειν, ὡc ἐν τῇ Cωcικράτουc Παρακαταθήκῃ·

ὅταν γάρ, οἶμαι, λευκὸc ἄνθρωποc παχὺc
ἀργὸc λάβῃ δίκελλαν, εἰωθὼc τρυφᾶν,

---

1. τὸν—τὸν] τὸ—τὸ vulgo, corr. *Be* 5. ὀλίγον post τάλαντον *Di* 6. μὲν post τρίτῳ *Di* 7. τὸ om. *Di* 14. ἡ om. *Di* ὁμοῦ om. *Di* 15. καὶ et 16. εἴποιc *Di* 17. cυνθέντεc *Di* ὥcπερ *Di* μὲν om. *Di* 18. δίμνεωc malim 19. εἰκοcίμνεωc *Lobeck.* ad Phryn. p. 554 26. εἰωθὼc *Scaliger Be*, εἰδὼc *Di*

πενταστάτηρον, γίγνεται τὸ πνεῦμ᾽ ἄνω.

ἔστι μέντοι καὶ νόμισμα στατήρ, ὡς ὅταν εἴπῃ Ἀρι- 58
στοφάνης

στατῆρσι δ᾽ οἱ θεράποντες ἀρτιάζομεν·

τὸ γὰρ ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις ἀμφίβολον, ʽσωτηρίας τετραστατήρου,ʼ εἴτε ῥοπὴν εἴτε ἀριθμὸν λέγει. Εὔπολις δ᾽ ἐν μὲν Δήμοις τὸ νόμισμα δηλοῖ λέγων

ἔχων στατῆρας χρυσίου τρισχιλίους,

ἐν δὲ Ταξιάρχοις τὴν ῥοπὴν λέγει·

ὅτ᾽ ἦν μέντοι νεώτερος, κρόκης
πέντε στατῆρας εἶχε, ναὶ μὰ τὸν Δία,
νῦν δὲ ῥύπου γε δύο τάλαντα ῥᾳδίως.

καὶ οἱ μὲν Δαρεικοὶ ἐκαλοῦντο στατῆρες, οἱ δὲ Φιλίπ- 59
πειοι, οἱ δ᾽ Ἀλεξάνδρειοι, χρυσοῖ πάντες ὄντες. καὶ εἰ μὲν χρυσοῦς εἴποις, προσυπακούεται ὁ στατήρ, εἰ δὲ στατήρ, οὐ πάντως ὁ χρυσοῦς. Ἀναξανδρίδης δ᾽ ἐν Ἀγχίσῃ καὶ ἡμιχρύσους λέγει. τὰ δὲ στατῆρος ἄξια στατηριαῖα φαίης ἄν, ὡς Θεόπομπος ἐν Καλλαίσχρῳ·

οὗ φησιν εἶναι τῶν ἑταιρῶν τὰς μέσας
στατηριαίας.

Ἡ μνᾶ δ᾽ εἶχεν ἡ Ἀττικὴ δραχμὰς ἑκατόν, ὡς ἀκριβέστατα ἔστιν ἐν τοῖς Εὐπόλιδος Κόλαξιν·

δεῖπνον θὲς ἑκατὸν δραχμάς, ἰδού·

εἶτα ἐπιφέρει

οἶνον θὲς ἑτέραν μνᾶν·

δῆλον ὅτι καὶ τὰς ἑτέρας ἑκατὸν δραχμὰς μνᾶν εἴρη- 60
κεν. ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ἕξ· ὅθεν καὶ ἐπωβελία τὸ ἕκτον τοῦ τιμήματος. καὶ τὸ δραχμῆς ἄξιον δραχμιαῖον, ὡς ἐν Ἀριστοφάνους Ὁλκάσιν.

---

2. μέντοι] δὲ *Di* εἴποι *Di* 16. εἴποις post στατήρ add. *Di* 21. ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει *Di*

ἦν δὲ οὐ δραχμὴ νόμιcμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πεντηκον-
τάδραχμον καὶ πεντάδραχμον παρὰ Κυρηναίοις καὶ
τετράδραχμον ἐκαλεῖτο καὶ τρίδραχμον καὶ δίδραχμον.
τὸ παλαιὸν δὲ τοῦτ' ἦν Ἀθηναίοις νόμιcμα, καὶ ἐκα-
λεῖτο βοῦς, ὅτι βοῦν εἶχεν ἐντετυπωμένον. εἰδέναι
δ' αὐτὸ καὶ Ὅμηρον νομίζουσιν εἰπόντα 'ἑκατόμβοι'
61 ἐννεαβοίων.' καὶ μὴν κἀν τοῖς Δράκοντος νόμοις
ἐστιν ἀποτίνειν εἰκοσάβοιον· καὶ ἐν τῇ παρὰ Δηλίοις
θεωρίᾳ τὸν κήρυκα κηρύττειν φασίν, ὁπότε δωρεά
τινι δίδοιτο, ὅτι βόες τοσοῦτοι δοθήσονται αὐτῷ, καὶ
δίδοσθαι καθ' ἕκαστον βοῦν δύο δραχμὰς Ἀττικάς·
ὅθεν ἔνιοι Δηλίων ἀλλ' οὐκ Ἀθηναίων νόμισμα εἶναι
ἴδιον τὸν βοῦν νομίζουσιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὴν πα-
ροιμίαν εἰρῆσθαι τὴν 'βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν,' εἴ
62 τις ἐπ' ἀργυρίῳ σιωπῴη. ἦν μέντοι, ὡς Ἀριστοτέλης
φησὶν, ἐν Κυρήνῃ καὶ τετραστάτηρον καὶ στατὴρ καὶ
ἡμιστάτηρον χρυσᾶ νομίσματα. τῆς δὲ δραχμῆς τὸ
ἥμισυ ἡμίδραχμον καλεῖται, καὶ τρίτον ἡμίδραχμον
αἱ δύο ἥμισυ δραχμαί.

Τὸ δ' ἡμίδραχμον καὶ τριώβολον ἂν καλοῖς. οἱ
μέντοι ὀκτὼ ὀβολοὶ ἡμίεκτον ὠνομάζοντο, ὥς φη-
σιν ἐν Λαμίᾳ Κράτης·

ἡμίεκτόν ἐστι χρυσοῦ, μανθάνεις; ὀκτὼ 'βολοί.

ἦν δὲ καὶ τριώβολον καὶ διώβολον εἴδη νομισμάτων
63 Ἀττικῶν, τὸ μὲν διώβολον ἔχον ἐντετυπωμένην
γλαῦκα καὶ ἐκ θατέρου πρόσωπον Διός, τὸ δὲ τετρώ-
βολον τὸ μὲν πρόσωπον ὁμοίως, δύο δὲ τὰς γλαῦκας.

1. ἦν δὲ ἡ δραχμὴ οὐ νόμισμα μόνον *Di* 8. ἀποτεί-
νειν δεκάβοιον *Di* 10. δίδοιτο ego, ἐδίδοτο *Di*, δίδοται
Be, δίδοτο vel ἐδίδοτο libri δοθήσονται αὐτῷ τοσοῦτοι
βόες *Di* 15. σιωπήσειν *Di* 19. καὶ post δύο add. *Di*
23. μανθάνῃς *Di* 22. ὀβολοί vulgo, corr. *Meinekius*; conf.
Hesych. v. 'βολοί 25. ἔχον ἐντετυπ. *Di*

ἀλλὰ τὸ μὲν τετρώβολον καὶ τριώβολον ἐν τῇ χρήσει τέτριπται· τὸ δὲ διώβολον ὡς ἐπὶ πολὺ λύοντες ἔλεγον, ὡς Δημοσθένης ‘ἀλλ’ ἐν τοῖν δυοῖν ὀβολοῖν ἐθεώρουν ἄν, εἰ μὴ τοῦτ’ ἐγράφη.’ ἔστι δὲ καὶ τὸ διώβολον ἐν Αἰολοσίκωνι Ἀριστοφάνους·

ὅπερ δὲ λοιπὸν μόνον ἔτ’ ἦν ἐν τῇ γνάθῳ
διώβολον, γεγένητ’ ἐμοὶ δικόλλυβον.

64 παρὰ μέντοι Θεοπόμπῳ ἐν Στρατιώτισι καὶ τὸ τετρώβολον λαμβάνειν τετρωβολίζειν ὠνόμασται·

καίτοι τίς οὐκ ἂν εἰκὸς εὖ πράττοι τετρωβολίζων,
εἰ νῦν γε διώβολον φέρων ἀνὴρ τρέφει γυναῖκα;

τὸ δὲ τοῦ ὀβολοῦ ἥμισυ ἡμιωβόλιον, καὶ ἡμιωβολιαῖον τὸ τοσούτου ὤνιον, ὡς ἐν τοῖς Βατράχοις Ἀριστοφάνης·

καὶ κρέα γε πρὸς τούτοισιν ἀνάβραστ’ εἴκοσιν
ἀν’ ἡμιωβολιαῖα.

ἐν δὲ τῷ Ἀναγύρῳ τὰ τρία ἡμιωβόλια τριημιωβόλιον εἴρηκεν·

ἐν τῷ στόματι τριημιωβόλιον ἔχων.

65 Ὁ μέντοι ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς εἶχεν, καὶ οἱ μὲν δύο χαλκοῖ τεταρτημόριον καὶ κατὰ ἀποκοπὴν ταρτημόριον ὠνομάζετο (οὗτοι δ’ ἂν εἶεν καὶ δίχαλκον), ὅτι ἦν τοῦ ὀβολοῦ τέταρτον, οἱ δὲ τέτταρες χαλκοῖ ἡμιωβόλιον, οἱ δ’ ἓξ τριτημόριον, ὅτι τὰ τρία μέρη ἐστὶ τοῦ ὀβολοῦ· οἱ δὲ καὶ τριταρτημόριον αὐτοὺς ὠνόμαζον ὡς τρία τεταρτημόρια ἔχοντας. ὅτι δὲ

---

6. δὲ et ἔτ’ om. *Di* (add. *Bergkius*, *Be*) 7. γεγένητ’ ἐμοὶ δικόλλυβον corr. *Bergkius* ex γένηταί μοι ἰδικολλοικόν, scriptura cod. Falckenburg.; γένηταί μοι * *Di* 11. φέρει *Di* τρέφειν *Di* 14. Ἀριστοφάνους *Di* 16. ἀνημιωβολιαῖα *Di* 22. ὠνομάζετο] ἐκαλεῖτο *Di* 24. χαλκοῖ ante τριτημ. add. *Di*

τοὺς ἓξ χαλκοῦς τριτημόριον ὠνόμαζον, ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῷ Φιλήμονος Σαρδίῳ·

χαλκοῦς ὀφείλεις πέντε μοι· μέμνης'; ἐγώ
σοὶ πέντε χαλκοῦς, σὺ δέ γ' ἐμοὶ τριτήμορον.
τοὺς ἓξ ἀποδοὺς τοὺς πέντε χαλκοῦς ἀπόλαβε.

66 καὶ ἔτι σαφῶς ἐν τῷ Πιττοκοπουμένῳ·

ἰδοὺ πάρεστιν, ὡς ὁρᾷς. τριτημόρου
ἕκαστος ὑμῶν ἦλθεν· εἰς τοὺς τέτταρας
εἴληφεν ἡμῖν οὑτοσὶ τριώβολον.

τεττάρων γὰρ καὶ εἴκοσι χαλκῶν ὄντων ἐν τῷ τριωβόλῳ, ἓξ ἑκάστῳ γίνονται χαλκοῖ τέτταρσιν οὖσιν, οὓς εἴρηκεν τριτημόριον. ὅταν μέντοι Θουκυδίδης εἴπῃ 'τριτημόριον δὲ μάλιστα ἱππικόν', τὴν τρίτην μοῖραν εἴρηκεν. ὁ δὲ Ἡρόδοτος τριτημορίδα. τὸ δὲ παρὰ Φιλήμονι τριτήμορον τριταρτημόριον καλεῖ
67 ἐνίοτε Πλάτων. ὅτι δὲ οἱ τέτταρες χαλκοῖ ἡμιωβόλιόν εἰσιν, ἐν τῷ αὐτῷ δράματι Φιλήμονος ἔστιν·

ὀβολοῦ τὸ πρῶτον ἡμῖν ἐνέχεεν,
καὶ τεττάρων χαλκῶν μετὰ ταῦτα. καὶ μάλα
τρί' ἡμιωβόλι' ἐστί· χαλκοῦ θερμὸν ἦν.

Ἐν τούτῳ καὶ πολλὴν ἀπορίαν τις ἂν ἐπιλύσαιτο, ὑπὲρ ἧς οἶδα πολλάκις ἀμφισβητήσας, εἰ παρά τινι τῶν ἀρχαίων θερμῷ χρωμένους ἐπὶ τῷ πιεῖν ἔστιν εὑρεῖν. καὶ τὰ μὲν παρ' Ὁμήρῳ πολλὴν εἶχε τὴν
68 ἀσάφειαν. καὶ γὰρ εἴ τις τοὺς αἴθωνας λέβητας παρὰ

---

4. δέ μοι *Di* 8. τοὺς om. *Di* (add. *Clericus*) 9. ὑμῖν *Hemsterh.* *Be* οὑτωσὶ libri *Di* (corr. *Salmasius*) 13. εἴποι *Di* 15. τριταρτημόριον *Boeckh Archaeol. Ztg.* 1847 p. 44, τεταρτημόριον vulgo 17. εἰρημένον post ἔστιν add. *Di* 18. ἐνεχθὲν *Di*, corr. *Meinekius* 19. καὶ ante μετὰ add. *Di* 20. τριημιωβολίαι' *Di* 24. τὰ] ταῦτα *Di*

τοὺς ἀπύρους λέβητας ἀντιτιθεὶς οἴοιτο τούτους ἐπὶ θερμοῦ ὕδατος παρασκευῇ εὐτρεπίζεσθαι, ταὐτὸν ἂν εἶεν οὗτοι τῷ ἐμπυριβήτῃ τρίποδι, ὃς ἐπὶ λουτροῖς ἐθερμαίνετο, ὧν ἡ χρῆσις οὐκ ὀλίγη παρ' Ὁμήρῳ· οὐδὲ γὰρ κρέα ἑφθὰ τῶν ἡρώων τινὲς ἤσθιον, καίτοι αὐτοῦ γε τὴν τοιαύτην ὀψοποιίαν εἰδότος, ὅταν φῇ

ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ,
κνίσῃ μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο.

περὶ μέντοι τοῦ πότου, παρ' Ὁμήρῳ μὲν οὐχ οἷόν τ' 69
ἦν ἀνευρεῖν θερμὸν ὕδωρ ἐπὶ πότῳ, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἰατροῖς· καὶ γὰρ ὅταν Ἱπποκράτης εἴπῃ 'τὸ ψυχρὸν πολέμιον νεύροισιν ὀστέοισιν ὀδοῦσιν ἐγκεφάλῳ,' δῆλον ὡς οἶδε τὴν τοῦ θερμοῦ προσφορὰν τοῖς ὀδοῦσιν. ἐγὼ δὲ ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις Ἀριστοφάνους εἰρημένον 'τὸ χαλκίον θερμαίνεται' οὕτω πως ἤκουον ὡς εἰς πότον εὐτρεπιζομένων τῶν γυναικῶν. ταὐτὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς Εὐπόλιδος Δήμοις ἔστιν εἰρημένον. ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἀποχρῶν ἐστιν εἰς πίστιν τῆς τοῦ θερμοῦ πόσεως, ὑπηναντιοῦτό μοι τὸ ἐν τοῖς Ἀριστοφάνους Γεωργοῖς σαφῶς ἐπὶ λουτροῦ εἰρημένον,

ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν, ὡς πάλαι δή
ἡμᾶς ἔδει τῷ χαλκίῳ λελουμένους σχολάζειν.

τουτὶ μέντοι τὸ παρὰ τῷ Φιλήμονι 'χαλκοῦ θερμὸν 70
ἦν' συνταττόμενον τῷ πιεῖν ἄντικρυς δηλοῖ τὴν τοῦ

---

1. ἂν post οἴοιτο add. *Di* 4. ἦν post χρῆσις add. *Di* 5. οὐδὲ γάρ] μὲν γὰρ οὐδὲ *Di* 9. μὲν om. *Di* 10. εὑρεῖν *Di* 11. εἴποι *Di* 12. ὀστέοισι ὀδοῦσι νεύροισι Hippocr. aph. 5, 18 (ed. Ermerins.) 20. ὑπεναντιοῦτο *Di* 22. πάλαι δι' et 23. ἐκεῖ τῷ χαλκῷ ἐλλουσάμενον κολάζειν *Di*, corr. *Meinekius* Add. p. 60

θερμοῦ πόσιν· καὶ γὰρ τὸ λεπτὸν τοῦ νομίσματος οὐ λουτροῦ ἐστιν ἀλλὰ πότου μέτρον.

Καὶ πεντέχαλκον δὲ τοὺς πέντε χαλκοῦς ὠνομασμένους εὕρομεν ἐν τοῖς Ἀριστοφῶντος Διδύμοις ἢ Πυραύνῳ·

ἔπειθ᾽ ἠπάτια καὶ νῆστίν τινα
προσέθηκεν, οἶμαι, πεντέχαλκον προσλαβών.

Εἴη δ᾽ ἂν καὶ σύμβολον βραχὺ νόμισμα ἢ ἡμί-
71 τομον νομίσματος. ὁ γοῦν Ἕρμιππος ἐν μὲν Φορμοφόροις λέγει

παρὰ τῶν καπήλων λήψομαι τὸ σύμβολον,

ἐν δὲ τοῖς Δημόταις

οἴ μοι, τί δράσω σύμβολον κεκαρμένος;

κεκάρθαι ἔοικε τὸ ἥμισυ, ὥστε ἢ ἐκ θατέρου μόνου τετυπῶσθαι τοῦτο δεῖ τὸ νομισμάτιον νοεῖσθαι, ἢ διαιρεῖσθαι ὡς ἔχειν τὸ μέρος ἑκάτερον, τόν τε πιπράσκοντα καὶ τὸν ὠνούμενον, ἐπὶ συμβόλῳ τοῦ τὸν μέν τι προειληφέναι, τῷ δὲ ἐνοφείλεσθαι. διελέγ-
72 χουσι δ᾽ αὐτὸ σμικρόν τι δύνασθαι Ἀριστοφάνης μὲν ἐν Ἀναγύρῳ λέγων

τοῦτ᾽ αὐτὸ πράττω, δύ᾽ ὀβολὼ καὶ σύμβολον
ὑπὸ τῷ ᾽πικλίντρῳ. μῶν τις αὔτ᾽ ἀνείλετο;

Ἄρχιππος δ᾽ εἰπὼν ἐν Ἡρακλεῖ γαμοῦντι

ἀνδρῶν ἄριστος καὶ μάλιστ᾽ ἐμοὶ ξένος,
ἀτὰρ παρ᾽ ἐμοί γ᾽ ὧν εἶχεν οὐδὲ σύμβολον.

Εἴη δ᾽ ἂν καὶ κόλλυβον λεπτόν τι νομισμάτιον· Καλλίμαχος γοῦν ἔφη, περὶ τῶν ἐν ᾅδου λέγων,

ἐκ τῶν ὅκου βοῦν κολλύβου πιπρήσκουσιν,

---

5. Πυραύλῳ *Di* (corr. *Kuehnius*) 7. συλλαβὼν *Di* 8. ἢ om. *Di* ἡμίτομόν τι *Di* 9. γοῦν] μὲν *Di* μὲν om. *Di* 17. τοῦ τὸν corr. *Be*, τούτῳ vulgo, item 18. τῷ *Be* pro τὸ 21. διωβόλῳ *Di* (corr. *Piersonus*)

ὥς ἂν εἴποι τις τοῦ προςτυχόντος. ἔλεγον δέ τι καὶ τρικόλλυβον οἱ ποιηταὶ σμικρὸν νόμισμα.

Οἱ μέντοι τὸν βοῦν, τὸ ἐκ τοῦ τυπώματος οὕτω 73
κληθὲν νόμισμα, καὶ Ὅμηρον εἰδέναι νομίζοντες ἐν τῷ 'ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων,' ὡς πρὸς ἀριθμὸν δραχμῶν τὴν ἀξίαν τῶν ὅπλων ἀντιτιμώμενον, [ὡς] ὑποτιθέασιν εὔηθες τοῦτο Ὁμήρῳ μάρτυρι, τὴν ἀλλαγὴν οὐ νομίσματι γίνεσθαι τὸ παλαιὸν ἡγουμένῳ ἀλλ' ἀντιδόσει τινῶν, ὡς ὅταν φῇ

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί
ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσιν·

τὰς γὰρ βοῦς πρὸς τὰς ῥινοὺς ἀντιτιθείς, φανερός 74
ἐστι τὸ ζῷον ἀλλ' οὐ τὸ νόμισμα δηλῶν.

Καὶ μὴν τὸ Πελοποννησίων νόμισμα χελώνην τινὲς ἠξίουν καλεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τυπώματος· ὅθεν ἡ μὲν παροιμία

τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι,

ἐν δὲ τοῖς Εὐπόλιδος Εἵλωσιν εἴρηται 'ὀβολὸν τὸν καλλιχέλωνον.'

Ἀλλὰ καὶ κόρη νόμισμα παρ' Ἀθηναίοις ἦν, ὡς Ὑπερίδης φησίν, τῷ παιδίῳ τῆς ἐν Βραυρῶνι ἱερείας τῶν ἀναθημάτων τι λαβόντι παραβληθῆναι λέγων ἐπὶ
πεῖρᾳ συνέσεως κόρην καὶ τετράδραχμον, κἀπειδὴ τὸ 75
τετράδραχμον εἵλετο, δόξαι διακρίνειν ἤδη τὸ κέρδος δύνασθαι. τάχα δ' ἂν εἴη κόρη, ὡς Εὐριπίδης ὠνό-

3. τὸ] τὸν *Di* 6. ὡς seclusi cum *Be* 7. ὑποτιθέασιν scripsi pro ὑπό τι, eieci autem ὑπολαμβάνουσιν post τοῦτο 12. δὲ] μὲν *Di* 13. ἀντιθεὶς *Di* 16. καλεῖν vulgo ἡ μὲν] καὶ *Di* 21. μέντοι post ἀλλὰ add. *Di* 22. φησίν om. *Di* 24. post κόρην add. εἴποις δ' ἂν *Di*

μαcε παρθένον ἐν Cκίρωνι, λέγων περὶ τῶν ἑταιρίδων τῶν ἐν Κορίνθῳ

καὶ τὰς μὲν ἄξῃ, πῶλον ἂν διδῷς ἕνα,
τὰς δὲ ξυνωρίδ'· αἱ δὲ κἀπὶ τεττάρων
φοιτῶcιν ἵππων ἀργυρῶν. φιλοῦcι δέ
τὰς ἐξ Ἀθηνῶν παρθένους, ὅταν φέρῃς
πολλάς.

τὰς μὲν οὖν παρθένους λέγοι ἂν τὰς κόρας, αἷς ἐνε-
76 κεχάρακτο Ἀθηνᾶς πρόςωπον, ὅθεν τὸ νόμιcμα τοῦτ' Εὔβουλος ἐν Ἀγχίςῃ καλεῖ Παλλάδας, πῶλον δὲ τὸ νόμιcμα τὸ Κορίνθιον, ὅτι Πήγαcον εἶχεν ἐντετυπωμένον.

Ἀλλὰ μὴν τὴν μὲν Αἰγιναίαν δραχμὴν μείζω τῆς Ἀττικῆς οὖσαν (δέκα γὰρ ὀβολοὺς Ἀττικοὺς ἴςχυεν) Ἀθηναῖοι παχεῖαν δραχμὴν ἐκάλουν, μίcει τῶν Αἰγινητῶν Αἰγιναίαν καλεῖν μὴ θέλοντες.

Τὸ δὲ χρυσίον, ὅτι τοῦ ἀργυρίου δεκαπλάcιον ἦν, caφῶς ἄν τις ἐκ τῆς Μενάνδρου Παρακαταθήκης μάθοι· προειπὼν γὰρ

ὁλκὴν ταλάντου χρυcίου coι, παιδίον,
ἕςτηκα τηρῶν,

77 ἐπάγει μετὰ ταῦτα περὶ ταὐτοῦ λέγων

μακάριος ἐκεῖνος δέκα τάλαντα καταφαγών.

Τὸ μέντοι τῶν ὀβολῶν ὄνομα οἱ μὲν ὅτι πάλαι βουπόροις ὀβελοῖς ἐχρῶντο πρὸς τὰς ἀμοιβάς, ὧν τὸ ὑπὸ τῇ δρακὶ πλῆθος ἐδόκει καλεῖcθαι δραχμή, τὰ δ' ὀνόματα καὶ τοῦ νομίcματος μεταπεςόντος εἰς τὴν

---

1. περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἑταιρουcῶν *Di* 6. φέρῃ *Di* (corr. *Salmasius*) 14. οὖcαν om. *Di* 17. δεκαπλάcιον vulgo, δεκαcτάcιον *Salmasius Be* 21. ἕcτη κατηγορῶν libri, ἐκτήcαθ' ὁ γέρων ego malim 28. δεκατάλαντον *Di*

νῦν χρείαν ἐνέμεινεν ἐκ τῆϲ μνήμηϲ τῆϲ παλαιᾶϲ· Ἀριϲτοτέληϲ δὲ ταὐτὸν λέγων ἐν Ϲικυωνίων πολιτείᾳ ϲμικρόν τι καινοτομεῖ, ὀφελοὺϲ αὐτοὺϲ τέωϲ ὠνομάϲθαι λέγων, τοῦ μὲν ὀφέλλειν δηλοῦντοϲ τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰϲ μῆκοϲ ηὐξῆϲθαι ὧδε κληθέντων. ὅθεν καὶ τὸ ὀφείλειν ὠνομάϲθαι φηϲὶν οὐκ 78 οἶδ᾽ ὅπωϲ· ἐπὶ μέντοι τῶν ὀβελῶν ὑπηλλάχθαι τὸ φ εἰϲ τὸ β κατὰ ϲυγγένειαν.

Βυζαντίων γε μὴν ϲιδήρῳ νομιζόντων ἦν οὕτω καλούμενοϲ ϲ ι δ ά ρ ε ο ϲ νόμιϲμά τι λεπτόν, ὥϲτε ἀντὶ τοῦ πρίω μοι τριῶν χαλκῶν λέγειν πρίω μοι τριῶν ϲιδαρέων· ὅθεν καὶ ἐν τοῖϲ Ϲτράττιδοϲ Μυρμιδόϲιν εἴρηται

ἐν τοῖϲι βαλανείοιϲ προκέλευθοϲ ἡμέρα,
ἁπαξάπαϲα γῆ, ϲτρατιαὶ ϲιδαρέων.

ϲιδηρῷ δὲ νομίϲματι καὶ Λακεδαιμόνιοι χρῶνται, ἐκ 79 πολλοῦ ὄγκου ὀλίγον δυναμένῳ· ὄξει δ᾽ αὐτοῦ τὴν ἀκμὴν εἰϲ τὸ ἄτομον καταϲβεννύουϲιν. τοὺϲ μέντοι Ϲυρακουϲίουϲ καττιτέρῳ ποτὲ ἀντ᾽ ἀργυρίου νομίϲαι Διονύϲιοϲ κατηνάγκαϲεν· καὶ τὸ νομιϲμάτιον τέτταραϲ δραχμὰϲ Ἀττικὰϲ ἴϲχυεν ἀντὶ μιᾶϲ.

Ὁ δὲ ν ο ῦ μ μ ο ϲ, δοκεῖ μὲν εἶναι Ῥωμαίων τοὔνομα τοῦ νομίϲματοϲ, ἔϲτι δὲ Ἑλληνικὸν καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ϲικελίᾳ Δωριέων· Ἐπίχαρμόϲ τε γὰρ ἐν ταῖϲ Χύτραιϲ φηϲὶν

ἀλλ᾽ ὅμωϲ καλαὶ καὶ πῖαι ἄρνεϲ, εὑρηϲοῦντί μοι
δέκα νόμουϲ πωλᾷ· τοίαϲ γὰρ ἐντὶ τᾶϲ ματρόϲ·

καὶ πάλιν 80

---

2. ταὐτὸν] αὐτὰ ταῦτα *Di* 3. ὀφέλλουϲ *Di* 10. ϲιδήρεον *Di* 14. τοῖϲ *Di* 15. ἅπαϲα ἅπαξ *Di* 18. immo εἰϲ τὸ ἄτονον 24. ὁ ante Ἐπίχ. add. *Di* 26. 27. εὑρήϲουϲι δέ μοι καὶ νούμμουϲ· πωλατιᾶϲ γὰρ ἐντὶ vulgo, corr. *Bentleius* et *Ahrens.* (dial. Dor. p. 451)

κᾶρυξ ἰὼν
εὐθὺς πρίω μοι δέκα νόμων μόσχον καλάν·

καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ καλεῖσθαί φησι νόμισμα παρ᾽ αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ᾽ οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον. καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινας τριάκοντα λίτρας, δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον. ἀλλὰ μέντοι παρ᾽ αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικῶν νομισμάτων ὀνόματα, οἷον
81 οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα, καὶ ἑξᾶντα, ὅπερ ἐστὶ δύο χαλκοῖ, καὶ τριᾶντα, ὅπερ τρεῖς, καὶ ἡμίλιτρον, ὅπερ ἕξ, καὶ λίτραν, ἣν εἶναι ὀβολόν· τὸ μέντοι δεκάλιτρον δύνασθαι μὲν δέκα ὀβολούς, εἶναι δὲ στατῆρα Κορίνθιον. ὅτι δὲ καὶ τῶν κωμῳδῶν τινες τῆς λίτρας μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς περὶ στατικῆς προείρηται· οὐ γὰρ οἱ Δωριεῖς μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀττικῶν τινες, ὡς Δίφιλος ἐν Σικελικῷ

οἷον ἀγοράζειν πάντα, μηδὲ ἓν δ᾽ ἔχειν
εἰ μὴ κικίννους ἀξίους λίτραιν δυοῖν.

σὺν δὲ τῇ λίτρᾳ καὶ ἄλλα ὠνόμασε νομισμάτων ὀνόματα Ἐπίχαρμος ἐν Ἁρπαγαῖς·

82 ὥσπεραὶ πονηραὶ μάντιες,
αἵθ᾽ ὑπονέμονται γυναῖκας μωρὰς ἂμ πεντόγκιον
ἀργύριον, ἄλλαι δὲ λίτραν, αἳ δ᾽ ἀν᾽ ἡμιλίτριον
δεχόμεναι, καὶ πάντα γινώσκοντι·

καὶ πάλιν

---

2. νούμμων et καλήν vulgo, corr. *Ahrens*. 3. καλεῖσθαι post φησὶ *Di* 11. διξᾶντα et 12. τριξᾶντα *Be* auctore *Iungermanno* qui δίξαντα et τρίξαντα coniecit pro librorum scriptura ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα: at vide praef. crit. 19. legendum videtur μηδ᾽ ἂν ἓν δ᾽ ἔχειν 21. ταῖς λίτραις *Di* 23—26 vide praef. crit.

ἐγὼ γὰρ . . . [τό γε βαλάντιον]
λιτροδόκᾳ λίτραν ϲτατῆρ' ἑξάντιον [τε] πεντόγκιον.

Ἔχει μὲν δή τι καὶ φιλόκαλον ἡ τούτων γνῶϲιϲ· ἴϲωϲ δὲ οὐδὲ ἡ χρῆϲιϲ ἄτοποϲ, εἰ μηδὲ τοὺϲ ϲίγλουϲ ὁ Ξενοφῶν ὄνομα βαρβαρικοῦ νομίϲματοϲ εἰπεῖν ἐφυλάξατο. καὶ μὴν καὶ τὸν δανάκην εἶναί τινέϲ φαϲι νόμιϲμά τι Περϲικόν. ὄνομα δὲ νομίϲματοϲ 83
καὶ κραπαταλοί, εἴτε παίζων εἴτε ϲπουδάζων Φερεκράτηϲ ὠνόμαϲεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι· λέγει δὲ τὸν μὲν κραπαταλὸν εἶναι ἐν ᾅδου δραχμήν, ἔχειν δ' αὐτὸν δύο ψωθίαϲ, τὴν δὲ ψωθίαν εἶναι τριώβολον καὶ δύναϲθαι ὀκτὼ κικκάβουϲ.

Τάχα δ' ἄν τιϲ φιλότιμον εἶναι νομίζοι καὶ τὸν ἐπὶ τῷ νομίϲματι λόγον ἐπιζητεῖν, εἴτε Φείδων πρῶτοϲ ὁ Ἀργεῖοϲ ἔκοψε νόμιϲμα, εἴτε Δημοδίκη ἡ Κυμαία ϲυνοικήϲαϲα Μίδᾳ τῷ Φρυγί (παῖϲ δ' ἦν Ἀγαμέμνονοϲ Κυμαίων βαϲιλέωϲ), εἴτε Ἀθηναῖοι Ἐριχθόνιοϲ καὶ Λύκοϲ, εἴτε Λυδοί, καθά φηϲι Ξενοφάνηϲ, εἴτε Νάξιοι κατὰ τὴν Ἀγλωϲθένουϲ δόξαν· οὐ γὰρ 84
ἀξιώϲει τιϲ ἡμᾶϲ ἐν τῷ παρόντι πολυπραγμονεῖν, εἰ Μιτυληναῖοι μὲν Σαπφὼ τῷ νομίϲματι ἐνεχαράξαντο, Χῖοι δὲ Ὅμηρον, Ἰαϲεῖϲ δὲ παῖδα δελφῖνι ἐποχούμενον, Δαρδανεῖϲ δὲ ἀλεκτρυόνων μάχην, Ἀϲπένδιοι δὲ παλαιϲτάϲ, καὶ Ῥηγῖνοι μὲν λαγών, Κεφαλλῆνεϲ δὲ ἵππον, Θάϲιοι δὲ Πέρϲην, Ἀργεῖοι δὲ μῦν· οὔτε γὰρ κατὰ τὴν ὑπόθεϲιν τῶν βιβλίων ἡ πολυπραγμοϲύνη, καὶ ἄλλοιϲ ἤδη τὰ τοιαῦτα ἔϲτι ϲυνειλεγμένα.

---

1. 2. vide praefat. crit. 7. τι om. idemque post δὲ add. *Di* 8. κραπατάλλουϲ *Di* 10. ἔχει δ' αὐτὸϲ *Di* 11. δύο *Meinekius* pro ὀκτὼ 15. ἔγραψε *Di* 17. Ἀθηναῖοι scripsi pro vulg. Ἀθηναίοιϲ 21. ἐνεχάραττον *Di*

ἴcωc δὲ νομιcμάτων καταλόγῳ προcήκουcιν οἱ Κροίcειοι cτατῆρεc καὶ Φιλίππειοι καὶ Δαρεικοί, καὶ τὸ 85 Βερενίκειον νόμιcμα καὶ Ἀλεξάνδρειον καὶ Πτολεμαϊκὸν καὶ Δημαρέτειον, ὧν τοὺc ἐπωνύμουc γνωριζόντων ἁπάντων, ἡ Δημαρέτη Γέλωνοc οὖcα γυνή, κατὰ τὸν πρὸc τοὺc Λίβυαc πόλεμον ἀποροῦντοc αὐτοῦ τὸν κόcμον αἰτηcαμένη παρὰ τῶν γυναικῶν, cυγχωνεύcαcα νόμιcμα ἐκόψατο.

Τοῦτό γε μὴν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι τὸ μὲν Ἀττικὸν 86 τάλαντον ἑξακιcχιλίαc ἐδύνατο δραχμὰc Ἀττικάc, τὸ δὲ Βαβυλώνιον ἑπτακιcχιλίαc, τὸ δὲ Αἰγιναῖον μυρίαc, τὸ δὲ Cύρων πεντακοcίαc καὶ τετρακιcχιλίαc, τὸ δὲ Κιλίκων τριcχιλίαc, τὸ δὲ Αἰγυπτίων πεντακοcίαc καὶ χιλίαc, ὡc πρὸc τὸν τῆc Ἀττικῆc δραχμῆc λογιcμόν, ὥcπερ οὖν καὶ τὰc μνᾶc τὰc Ἀττικάc· τὸ μὲν Ἀττικὸν ἑξήκοντα μνᾶc εἶχε, τὸ δὲ Βαβυλώνιον ἑβδομήκοντα, τὸ δὲ Αἰγιναῖον ἑκατόν, καὶ τἆλλα ἀνάλογον. ἡ μνᾶ δὲ ὡc παρ' Ἀθηναίοιc ἑκατὸν εἶχε δραχμὰc Ἀττικάc, οὕτω καὶ παρὰ τοῖc ἄλλοιc τὰc ἐπιχωρίουc δυναμέναc πρὸc λόγον τοῦ παρ' ἑκάcτοιc ταλάντου κατά τε προcθήκην καὶ ὑφαίρεcιν. 87 τὸ μέντοι Cικελικὸν τάλαντον ἐλάχιcτον ἴcχυεν, τὸ μὲν ἀρχαῖον, ὡc Ἀριcτοτέληc λέγει, τέτταραc καὶ εἴκοcι τοὺc νούμμουc, τὸ δὲ ὕcτερον δυοκαίδεκα· δύναcθαι δὲ τὸν νοῦμμον τρία ἡμιωβόλια.

Κωλύοι δ' ἂν οὐδὲν προcθεῖναι τῷ περὶ νομιcμάτων λόγῳ καὶ διότι χρήματα μὲν εἴποιεν ἂν οἱ Ἀττικοί, τὸ δὲ χρῆμα παρὰ μὲν αὐτοῖc ἐπὶ τοῦ πράγμα-

---

1. νομιcμάτων scripsi pro ὀνομάτων *Be*, τῶν ὀνομάτων *Di* 3. Βερενίκιον *Di* 4. Δημαρέτιον *Di* 27. ἂν εἴποιεν *Di*

τος ἢ κτήματος, παρὰ δὲ τοῖς Ἴωσι κἀπὶ τῶν χρημά-
των. ὥσπερ καὶ κέρματα ἀλλ' οὐ κέρμα λέγειν Ἀτ- 88
τικόν, παρὰ μέντοι τοῖς Δωριεῦσι καὶ τὸ κέρμα ἐστὶν
εἰρημένον· εὕροι δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττι-
κοῖς, ὥσπερ ἐν τῷ Ἄμφιδος Ἀμπελουργῷ 'μικρόν τι
κέρμα' καὶ παρ' Ἀντιφάνει ἐν τῷ Κύκλωπι 'κέρμα
γάρ τι τυγχάνω'. ἐν μέντοι τῷ Φιλιππίδου Φιλευρι-
πίδῃ

οὗτος οἴεται
περισπάσειν κερμάτιον αὐτοῦ.

καὶ κατακεκερματίσθαι ἐπὶ μὲν λόγου Πλάτων, ἐπὶ δὲ
ἀργυρίου Ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσιν

οὐδ' ἀργύριόν ἐστιν κεκερματισμένον,

καὶ ἐν τοῖς Σφηξὶ 89

δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβών,
ἐλθὼν διεκερματίζετ' ἐν τοῖς ἰχθύσιν.

ἐν μέντοι τῷ Αἰολοσίκωνι τὸ μὴ ἔχειν κέρματα ἀκερ-
ματίαν ὠνόμασεν. ὡς δ' ἐπὶ τῶν κερμάτων οἱ ἀρ-
χαῖοι Ἀττικοὶ ἥκιστα τῷ ἑνικῷ ἐχρῶντο, οὕτως οὐδ'
ἐπὶ τῷ ἀργυρίῳ τῷ πληθυντικῷ· τἀργύρια γὰρ ἐπὶ
τοῦ ἀργυρίου σπανίως ἄν τις εὕροι παρ' αὐτοῖς, ἐγὼ
δ' εὗρον ἐν ταῖς Νήσοις Ἀριστοφάνους, εἰ μὴ ὑπο-
πτεύεται τὸ δρᾶμα ὡς [Ἀριστοφάνους] οὐ γνήσιον.
ἀλλ' οὔτι γε καὶ οἱ Κόλακες Εὐπόλιδος, ἐν οἷς εἶπε 90

φοροῦσιν ἁρπάζουσιν ἐκ τῆς οἰκίας
τὸ χρυσίον, τἀργύρια πορθεῖται.

ἐν δὲ τῷ Τριφάλητι Ἀριστοφάνης καὶ ἀργυρίδιον
εἴρηκεν·

---

1. καὶ ἐπὶ *Di* 5. καὶ post ὥσπερ add. *Di* 7. Φιλίππου *Di* 11. μὲν ἐπὶ *Di* 16. διεκερμάτιζέ μ' ἐν *Di* 19. οὐδ' ego, δ' cod. Kuehnii *Di*, om. *Be* 23. Ἀριστοφάνους seclusit *Be*

ἤτουν τι τὰς γυναῖκας ἀργυρίδιον.

τὸν δὲ νῦν χαλκὸν οἱ Ἀττικοὶ χαλκίον εἰώθασι καλεῖν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀργύρου ἀργύριον καὶ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ χρυσίον· ὥσπερ Ἀριστοφάνης μὲν ἐν Βατράχοις ἔφη

οὔτε γὰρ τούτοισιν, οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις
ἀλλὰ καλλίστοις ἁπάντων, ὡς δοκεῖ, νομισμάτων
91 καὶ μόνοις ὀρθῶς κοπεῖσι καὶ κεκωδωνισμένοις,
χρώμεθ' οὐδέν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις,
χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι·

σαφέστερον δ' Εὔβουλος ἐν Παμφίλῳ

πρῶτον μὲν αὐτοῦ παραλαβὼν τῷ χαλκίῳ
τὸν ἰὸν ἐκ τῆς χειρὸς ἐξεσπόγγισεν.

οὕτω δ' ἂν καὶ ὁ Κρατῖνος ἐν ταῖς Θρᾴτταις εἰρηκὼς εἴη τὸν χρυσὸν χρυσία·

ὅτι τοὺς κόρακας τὰξ Αἰγύπτου χρυσία κλέπτοντας
ἔπαυσαν.

92 οἱ μὲν οὖν χαλκοῖ νομισμάτιον ἦν λεπτόν, ὡς ὅταν εἴπῃ Δημοσθένης 'οὐδὲ χαλκοῦν οὐδέπω καὶ τήμερον οὐδένα'. ἡ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ἰδιωτῶν χρῆσις τὸν χαλκὸν τὸ ἀργύριον λέγει, οἷον οὐκ ἔχω χαλκόν καὶ ὀφείλω χαλκόν. εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο ἐν Ἐπιχάρμου Πέρσαις,

χρυσὸν καὶ χαλκὸν ὀφείλων·

ἴσως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ὅστις βιάζοιτο· †καὶ γὰρ εἰ τὸ παρ' Ἀριστοφάνει ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις τὸ νόμισμα δηλοῖ, ὅταν φῇ

μεστὴν ἀπῆρα τὴν γνάθον χαλκῶν ἔχων,

93 ἀλλὰ τὸ μετὰ ταῦτά ἐστ' ἀναμφίβολον,

---

19. εἴποι *Di* 22. ἔχει *Di* 25. lege ἴσως δὲ κἂν —, ὅστις βιάζοιτο, κατηγοροῖ τὸ παρ' Ἀρ. — δηλοῦν (v. praef.) 29. ἀμφίβολον vulgo

ἀνέκραγ' ὁ κῆρυξ μὴ δέχεσθαι μηδένα
χαλκὸν τὸ λοιπόν· ἀργύρῳ γὰρ χρώμεθα.

Θουκυδίδης μὲν δὴ καὶ στατῆράς τινας Φωκαΐτας κέκληκεν, ἦν δέ τι καὶ νομίσματος εἶδος οὕτως ὀνομαζόμενον: φησὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασιν ὁ Καλλισθένης ὑπ' Εὐβούλου τοῦ Ἀταρνείτου τὸν ποιητὴν Περσῖνον ἀμελούμενον εἰς Μιτυλήνην ἀπελθόντα θαυμάζοντι γράψαι διότι τὰς Φωκαΐδας, ἃς ἔχων ἦλθεν, ἥδιον ἐν Μιτυλήνῃ μᾶλλον ἢ ἐν Ἀτάρνῃ καταλλάττει.

93. ***Ex eiusdem capite*** περὶ στατικῆς (*4, 173—175*).
(Vide prol. § 96.)

* Τὰ δὲ ὀνομαζόμενα σταθμία σταθμὰ ἐπίσταθμα 173
καὶ στάσιμα ὠνόμασε Κηφισόδωρος ὁ κωμικός. στατῆρα δὲ οἱ τῆς κωμῳδίας ποιηταὶ τὴν λίτραν λέγουσιν· τὴν μὲν γὰρ λίτραν εἰρήκασιν οἱ Σικελικοὶ κωμῳδοί, δίκελλαν δὲ πενταστάτηρον Σωσικράτης ἐν Παρακαταθήκῃ τὴν πεντάλιτρον. ὁ δὲ χρυσοῦς στατὴρ δύο ἦγε δραχμὰς Ἀττικάς, τὸ δὲ τάλαντον τρεῖς χρυσοῦς. καὶ μὴν οἵ γε Δωριεῖς ποιηταὶ τὴν λίτραν ποτὲ
μὲν νόμισμά τι λεπτὸν λέγουσιν, οἷον ὅταν Σώφρων 174
ἐν τοῖς Γυναικείοις μίμοις λέγῃ ὅτι ὁ μισθὸς δεκάλιτρον, καὶ πάλιν ἐν τοῖς Ἀνδρείοις· 'σῶσαι δ' οὐδὲ τὰς δύο λίτρας δύναμαι,' ποτὲ δὲ σταθμόν τινα, ὡς Δεινόλοχος ἐν Μηδείᾳ· 'τετταρακονταλίτρους τινὶ νεανίσκῳ πέδας.' Ἀριστοτέλης δὲ ἐν μὲν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ προειπὼν ὡς ἐζημίουν πεντήκοντα

---

6. Ἀταρνίτου *Di*
13. σταθμὰ στάσιμα καὶ ἐπίσταθμα *Di* 19. ἦγε] εἶχε *Di* 25. τετταράκοντα λίτρους *Di* 26. ἐν] ἐπὶ *Di* 27. ἐζημοῦντο *Di*

λίτρας ἐπάγει· ‘ἡ δὲ λίτρα δύναται ὀβολὸν Αἰγιναῖον,’ ἐν δὲ Ἱμεραίων πολιτείᾳ φηςὶν ὡς οἱ Σικελιῶται τοὺς μὲν δύο χαλκοῦς ἑξᾶντα καλοῦςι, τὸν δὲ ἕνα οὐγκίαν, τοὺς δὲ τρεῖς τριᾶντα, τοὺς δὲ ἓξ ἡμίλιτρον, τὸν δὲ ὀβολὸν λίτραν, τὸν δὲ Κορίνθιον στατῆρα δεκάλιτρον, ὅτι δέκα ὀβολοὺς δύναται. ἔνιοι δὲ καὶ τῶν Ἀθήνηςι κωμῳδούντων τῶν νέων, οἷον Φιλήμων ἐν Σικελικῷ καὶ Ποςείδιππος ἐν Γαλάτῃ, λίτρας μνημονεύουςιν.

Καὶ ἕβδομον δὲ ἡμιτάλαντον καὶ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ τὰ τοιαῦτα στατικῇ ἂν προςήκοι, ὥςπερ καὶ ἡ κρεωςτάθμη.

94. *Aristotelis aliorumque testimonia de talento ab interpretibus Homeri allata.*

(Vide prol. § 97.)

1. * Λύων δ’ Ἀριστοτέλης τὸ τάλαντον οὔτε ἴςον φηςὶ τότε καὶ νῦν εἶναι οὔτε ἀφωριςμένῳ χρῆςθαι σταθμῷ, ἀλλὰ μέτρον τι μόνον εἶναι, ὡς καὶ φιάλη ςχῆμά τι ἀφωριςμένον οὐκ ἔχον σταθμόν, μέτρον δέ τι. καὶ τὸ τάλαντον δὲ μέτρον τί ἐςτι, ποςὸν δὲ οὐκέτι ἀφωριςμένον.

2. *Τὸ τάλαντον ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἄλλως ἐξηγεῖται καὶ εὑρήςεις τοῦτο ἔμπροςθεν [ἐν τῷ ν′] εἰς τὸν οὕτως ἔχοντα ςτίχον· ‘ὣς φάτο, Μηριόνης δὲ θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι.’

---

2. μὲν post οἱ add., idem post τοὺς om. *Di*
16. Schol. B ad Il. B 169 19. ἀφωριςμένον ἔχον σταθμόν, μέτρον δ’ οὐκέτι vulgo cum cod.; corr. *Rose* Arist. Pseudepigr. p. 155 22. Schol. BL ad Il. E 576; conf. *Rose* l. c. 23. ἐν τῷ ν′ om. B (est N 295)

3. *Φηcὶν οὖν ὁ Ἀριcτοτέληc μὴ εἶναι τὸ τάλαντον ὡριcμένον ποcόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἥccονοc καὶ μείζονοc λαμβάνεcθαι· νῦν μὲν γὰρ ὡc ἧττον ἵππου λαμβάνεται, ἐν δὲ ταῖc λιταῖc ὡc μεῖζον. εἶχε δὲ ποτὲ μὲν ἑκατὸν δραχμάc, ποτὲ δὲ πεντήκοντα, ποτὲ δὲ λʹ, ποτὲ εἰκοcιτέccαραc, ποτὲ δʹ, ὥc φηcι Τίμαιοc, καὶ τὸ τελευταῖον μίαν.

4. * Τὸ δὲ τάλαντον νῦν μὲν ρκʹ δραχμὰc ἔχει· τὸ δὲ παλαιὸν ὁ μὲν Πολέμαρχοc δʹ δραχμῶν, Θεόφραcτοc δὲ ιδʹ, Τίμαιοc δὲ κδʹ.

5. *Ὁ δὲ Πορφύριοc καὶ αὐτὸc ἀτάλαντον λέγων τὸν ἴcον, ἄλλωc τὴν λέξιν καθίcτηcι δεικνύων ἄνιcον μὲν εἶναι παρὰ τοῖc παλαιοῖc τὸ τάλαντον, ὡc πολλαχοῦ φαίνεται, ἀτάλαντον δὲ ἐντεῦθεν νοεῖcθαι τὸν μὴ κατὰ τὸ τάλαντον ἄνιcον ἀλλὰ τῆc ἐκείνου ἐcτερημένον ἀνιcότητοc.

6. *Ἰcτέον δὲ ὅτι ἀόριcτον, ὡc καὶ ἐν ἄλλοιc ἐρρέθη, τὸ τάλαντον παρὰ τοῖc παλαιοῖc, καθὰ καὶ Πορφύριοc καὶ ἄλλοι ἀπέδειξαν, ἐπεὶ καὶ παρʼ Ἀττικοῖc μὲν ὕcτερον εἰc ἑξακιcχιλίουc cτατῆραc αὐτὸ περιέcτη, τὸ δὲ Μακεδονικὸν τάλαντον τρεῖc ἦcαν χρύcινοι. Δίφιλοc δέ πού φηcιν ἀργυρίου βραχύ τι τάλαντον. παρʼ ἄλλοιc δὲ τάλαντον αἱ ἑκατὸν εἰκοcιτέccαρεc δραχμαί. οὕτωc ἀνίcωc εἶχε.

7. *Ὁ δὲ Διόδωροc ἐν τῷ περὶ cταθμῶν· ʻτάλαντόν ἐcτι μνῶν ξʹ, ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρʹ, ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ϛʹ, ὁ δὲ ὀβολὸc χαλκῶν ηʹ, ὁ δὲ χαλκοῦc λεπτῶν ζʹ.ʼ τὸ τάλαντον δὲ τὸ νῦν λεγόμενον Ἀτ-

---

1. Schol. B ad Il. Ψ 269 4. λιταῖc = Ι 122 8. Schol. A ad Il. Ψ 269 11. Eustath. ad Il. p. 196 (conf. *Rose* l. c.) 17. idem p. 740 21. Μακεδονικὸν] immo Cικελικόν 25. Schol. BL ad Il. Є 576

τικόν· παρὰ δὲ Cικελιώταις τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν νούμμων κδ΄, νῦν δὲ ιβ΄. δύναται δὲ ὁ νοῦμμος τρία ἡμιωβόλια, ὡς ἐν τοῖς περὶ Cώφρονος Ἀπολλόδωρος. ἐκ τῶν Διογενιανοῦ τῆς ἐπιτομῆς Ἑλληνικῶν ὀνομάτων.

95. *Fragmentum Alexandrini anonymi de talentis et denario.*

(Vide prol. § 99.)

Περὶ ταλάντων.

1. Πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ξ΄, ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κε΄, ὁ δὲ στατὴρ δραχμάς, αἵ εἰσιν ὁλκαί, δ΄. ἔχει οὖν τὸ τάλαντον μνᾶς μὲν ξ΄, στατῆρας δὲ ͵αφ΄, δραχμὰς δὲ ͵ϛ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολοὺς ἔχει ϛ΄, ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς η΄. ἔχει οὖν ἡ δραχμὴ χαλκοῦς μη΄.

2. Τὸ Ἀττικὸν τάλαντον ἰcοcτάcιον μὲν τῷ Πτολεμαϊκῷ καὶ Ἀντιοχικῷ καὶ ἰcάριθμον ἐν πᾶcι, δυνάμει δὲ τοῦ μὲν Πτολεμαϊκοῦ κατὰ τὸ νόμιcμα τετραπλάcιον, ἐπίτριτον δὲ τοῦ Ἀντιοχικοῦ, τῷ δὲ Τυρίῳ ἴcον. ἀναλόγως δὲ τῇ περὶ τὸ τάλαντον εἰρημένῃ διαφορᾷ καὶ τἄλλα παραληφθήcεται· μνᾶ τε γὰρ μνᾶς καὶ cτατὴρ cτατῆρος καὶ δραχμὴ δραχμῆς ταὐτὰ διοίcει ὅcην αἱρεῖ ἐπὶ τοῦτο διαφοράν.

---

1. νούμμων] μνῶν libri 2. ὁ νοῦμμος] sic correxi vulg. εἶναι (corruptum ex ὁ νο΄)

9. Περὶ ταλάντων] Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας P^b, idem addito Ἥρωνος M, αἱ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίαι N 12. μὲν om. *Scal.* p. 43 15. τῶν Πτολεμαϊκῶν καὶ Ἀντιοχικῶν libri 17. τετραπλάσιον] τριπλάσιον coni. *Scal.* p. 43 20. τἄλλα P^b *Scal.*, τὰ ἄλλα MN τε] δὲ P^b 21. post δραχμὴ add. τε P^bM *Scal.* p. 44 δραχμῆς] δραχμῶν N 22. αἱρεῖ *Scal.*, αἵρει P^bN, αἶρει M ταὐτὰ *Mommsen.* p. 30, ταῦτα libri

3. Οἶδα δὲ καὶ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντον ἕτερον, ὃ μνᾶς μὲν ἰδίας ἔχει ξ', ἑξαπλάσιον δὲ σχεδὸν τῷ τοῦ νομίσματος ἀριθμῷ· τὸ δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὸν τῷ πέμπτῳ διαφέρει πρὸς τὸ προειρημένον ἐπιχώριον περιττεῦον.

4. Τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντον ἴσον ἐδύνατο τῷ μετὰ ταῦτα Δαρεικῷ. ἄγει οὖν τὸ χρυσοῦν τάλαντον Ἀττικὰς δραχμὰς β', γράμματα ϛ', τετάρτας δηλαδὴ τεσσάρεις.

5. Οὐ λανθάνει δέ με καὶ τῶν δραχμῶν εἶναι πλείους διαφοράς· τήν τε γὰρ Αἰγιναίαν καὶ τὴν Ῥοδίαν μνᾶν τῆς Πτολεμαϊκῆς εἶναι πενταπλάσιον, ἑξαπλάσιον δὲ τὴν νησιωτικὴν οὕτω προσαγορευομένην.

6. Τῇ οὖν Ἀττικῇ πρός τε σταθμὸν καὶ νόμισμα χρηστέον, ἰσοδύναμος γάρ ἐστι καὶ ἰσοστάσιος τῇ Ἰταλικῇ μνᾷ, στατήρων δ' ἐστὶν κε'. ἡ δὲ Ἰταλικὴ λίτρα στατήρων κδ'. αἱ δὲ λοιπαὶ μναῖ διάφοροι.

7. Ἡ λίτρα ποιεῖ οὐγγίας ιβ' καὶ ἡ οὐγγία δραχμὰς η'. ἡ δὲ δραχμὴ γραμμάτων ἐστὶ γ'. τὸ γράμμα ὀβολοὶ β'. πάλιν τὸ γράμμα ψεμμῶν γ'. ὁ θέρμος κερατίων β'. ὡς εἶναι τὴν λίτραν δραχμῶν ϙϛ', αἳ ποιοῦσι κεράτια ͵αψκη'. γίνεται οὖν τὸ τάλαντον

---

1. Ἀντιοχίᾳ PᵇN 2. ἔχει μὲν ἰδίας N 3. τὸ δὲ] τό τε MN *Scal.* p. 44, ὅτε Pᵇ Ἀλεξανδρίᾳ N 4. εἰρημένον N 7. χρυσοῦ coni. *Scal.* p. 20 8. δύο M 9. τεσσάρεις] β' *Salm.* Refut. p. 32. 11. τε] δὲ Pᵇ αἰγινέαν MN 12. ἑξαπλασίαν MN *Scal.* p. 46 13. προσαγορεύομεν N 14. νομίσματα N 16. στατήρων δ' ἐστὶν] στατήρων ἐστὶν PᵇM, ἣ στατήρων ἐστὶν N, στατήρων γάρ ἐστι *Scal.* p. 35. 46 λῦτρα N 17. διάφοραι libri 19. δραχμὴ] γραμμὴ Pᵇ τὸ γράμμα usque ad ψεμμῶν γ'] καὶ τὸ γράμμα θερμῶν τριῶν Pᵇ 20. καὶ ὁ θέρμος Pᵇ 22. γίνονται M

λιτρῶν ξβ´ S ἐν νομίϲματι. τὸ δὲ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντόν ἐϲτι λιτρῶν τοε´.

8. Διαιρεῖται δὲ ἐκ περιουϲίαϲ καὶ τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίουϲ εἰϲ μέρη ͵αρνβ´· ἔχει γὰρ τροπαϊκὰ β´, νούμμουϲ δ´, ἀϲϲάρια ιϛ´. ὁ δὲ νοῦμμοϲ οὐγγίαν ἔχει τῷ ϲταθμῷ. Τὸ ἀϲϲάριον διαιρεῖται εἴϲ τε S καὶ γ″ καὶ δ″ καὶ ϛ″ καὶ η″ καὶ θ″ καὶ ι″ καὶ ια″ καὶ ιβ″ καὶ ιϛ″ καὶ ιη″ καὶ κδ″ καὶ λϛ″ καὶ μ″ καὶ ν″ καὶ οβ″. τὰ δὲ μέρη ταῦτα ἰδίαϲ ὀνομαϲίαϲ ἔχει παρὰ τοῖϲ Ῥωμαίοιϲ λογιϲταῖϲ.

96. *Fragmentum Sancti Maximi.*

(Vide prol. § 100.)

Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆϲ τιμῆϲ τῶν λ´ ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδαϲ ὑπὲρ προδοϲίαϲ τοῦ Χριϲτοῦ.

Λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀϲϲάρια ἤγουν τὰ νουμμία. ἑξήκοντα δὲ ἀϲϲαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον. ἑκατὸν δὲ δηναρίων ὁ ἄργυροϲ. καὶ πέπραται ὁ κύριοϲ εἰϲ τριάκοντα ἀργύρια, ἅτινα ϲυνάγονται τριϲχίλια δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυϲῷ νομίϲματα ρ´. καὶ τὰ μὲν ρ´ νομίϲματα ἔχουϲι ͵γ δηνάρια· τὸ γὰρ ἓν νόμιϲμα δηνάρια λ´. ὁ δὲ εἷϲ ἄργυροϲ ἔχει δηνάρια ρ´, γινό-

---

1. λίτραϲ P^bM 4. ͵αρνβ´ *Salm.* Refut. p. 19 (ex *versione Lat.*) ͵αϲνβ´ libri τροπαϊκὰ β´] μέρη ιβ´ libri, corr. *Sa* 5. οὐγγίαϲ libri, corr. *Sa* 7. η″ καὶ] ω″ N (teste *Maio*) 8. καὶ οβ″ om. P^b τὰ δὲ] καὶ τὰ P^b

13. Τοῦ om. B περὶ τῆϲ τιμῆϲ usque ad Χριϲτοῦ om. *LeM* 15. Λ reliquaeque litterae unciales evanuerunt in A νομμία A 17. κύριοϲ] ΚϹ AB 19. νομίϲματα] Ν̊ Ν̊ (sed haec in unum contracta) AB (item infra vs. 20. 1. 2), Ν˜ *LeM* 20. νόμιϲμα] Ν̊ A

μενα νομίσματα γ' τρίτον· ὥστε τὰ γ' ἀργύρια ποιοῦσι νομίσματα ι', καὶ τὰ τριάκοντα νομίσματα ἑκατόν.

97. *Varia fragmenta* περὶ σταθμῶν *citata a Salmasio.*

(Vide prol. § 101.)

1. Ὀβολὸς ὁ ἐξ ἀργύρου ἄγει γράμματα τρία. ὁλκὴ ἄγει γράμματα τρία. ὁ σίκλος ὁ ἅγιὸς ἄγει γράμματα δώδεκα.

2. Ὁ στατὴρ νομίσματα τρία, ὅ ἐστι δραχμαὶ δύο, ὃ καὶ καλεῖται κοδράντης.

3. Βαλλάντιον παρὰ τὸ βάλλειν. ἔστι δὲ σταθμὸς τὸ βαλλάντιον, ὃ καὶ φόλλις, δηναρίων ρν'.

4. Τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νόμισμα κοδράντην Ῥωμαῖοι καλοῦσι.

5. Ὀβολὸς ὁ ἐξ ἀργύρου ἄγει γράμματα τρία· ὁμοίως καὶ ἀπὸ σιδήρου· καὶ ἄλλος ὀβολὸς καὶ ἐν ἀργυρίοις ἐτετύπωτο· ὄγδοον δὲ ἦν καὶ οὗτος τῆς οὐγκίας.

6. Ὁ κοδράντης καλεῖται σίκλον. ἔστι δὲ τέταρτον τῆς οὐγκίας.

7. Λεπτόν ἐστι σταθμίον οὐγκίας τὸ τέταρτον,

---

2. τριάκοντα] λ' B, Λ' *LeM*
6. *Sa* Conf. p. 91: *Fragmentum vetus incerti* περὶ σταθμῶν: ὀβολὸς et cet., quae similia sunt iis quae e cod. Vindob. in prol. § 89 exscripsimus 9. Conf. p. 99, Ref. p. 25 10. κοδράντης Ref. p. 25, κουαδράντης Conf. p. 99 11. Conf. p. 102: conf. cod. Vindob. prol. § 89 12. τὸ] τι *Sa* 13. Conf. p. 106 κουαδράντην *Sa* 15. Ref. p. 24: conf. fr. 82, 42 19. Ref. p. 25: *in veteri fragmento incerti:* ὁ στατὴρ (et cetera: vide § 2). *In alio* ὁ κοδράντης etc. ἔστι] ἐτὶ *Sa* 21. Ref. p. 33: *Vetus*

περὶ οὗ ὁ κύριος λέγει· 'οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται;' ἄσσαρ δὲ ἑβραϊστὶ ἠλαττωμένον καλεῖται.

8. Ὀβολὸς οὐκ ἐξ ἀργύρου, ἀλλ' ἀπὸ σιδήρου πεποιημένος ἄγει γράμματα τρία.

9. * Τὸ δὲ τάλαντον λέγεται ,ς.

10. Κοδράντης νοῦμμος ἄγων γράμματα ς'. λεπτὸν ἄγει γράμματα τρία.

11. Ἓν ἀσσάριον σταθμὸς γραμμάτων ἕξ. δίδραχμον γραμμάτων ἕξ.

98. *Loci e lexicis veteris testamenti citati a Salmasio.*

(Vide prol. § 101.)

1. Σίκλον ὀβολοὶ τέσσαρες. ὁ δὲ Θεοδώρητος ἐν τοῖς ἀπόροις τῆς γραφῆς λέγει σίκλον κ' ὀβολούς.

2. Στατὴρ ἔχει σταθμὸν ἡμιούγγιον, ἐπὶ δὲ ἀργυρίου εἴκοσι ὀβολούς.

3. Ἀσσάριον τοῦ χαλκοῦ, φόλλεως τὸ τέταρτον. ἀσσάριον τοῦ ἀργύρου, σταθμὸς γραμμάτων ἕξ.

---

et optimum fragmentum ἀνέκδοτον de Ponderibus: λεπτὸν ἐστὶ etc. σταθμίον] lege σταθμῷ coll. p. 259, 2 cum adn.

3. Ref. p. 37: conf. fr. 82, 42 5. Ref. p. 39: *Anonymus de ponderibus: τόδε τάλαντον λέγεται ἑξακισχίλιον· quod verbum ita expressum in veteri libro reperi*, ,ς 6. Ref. p. 25: *Eusebius περὶ σταθμῶν· κοδράντης* etc., ubi in Eusebio auctore afferendo erravisse videtur (v. prol. § 92 adn. 1) 8. Conf. p. 98: *Graeci περὶ σταθμῶν: ἓν* etc.

13. Conf. p. 91: *vetus Lexicon manuscriptum: σίκλον* etc., tum ibid. p. 100: *Lexicon vetus veteris testamenti. Σίκλον* etc., *item: στατὴρ* etc. (§ 2) 14. κ' *Sa* p. 91, εἴκοσι p. 100 17. Conf. p. 98, Ref. p. 79

4. Κοδράντης σκοτασμὸς ἢ λεπτὰ δύο ἢ τὸ ἔσχατον τοῦ λεπτοῦ ἢ ἡ πρᾶξις καὶ αὐτὸ τὸ ἐνθύμημα.

5. Δηνάριον σταθμίζει λίτραν μίαν, οὐγκίας τρεῖς.

6. Λεπτόν ἐστι σταθμὸς οὐγκίας τέταρτον.

7. Ἀσσάριον τοῦ χαλκοῦ φόλλεως τὸ τέταρτον. ἀσσάριον ἐξ ἀργύρου λεπτῶν ἑπτά (ἕξ).

99. *Similia e codice Budensi prolata a Camerario.*

(Vide prol. § 102, I.)

1. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβʹ. Ἑβραῖοι δὲ τὴν οὐγγίαν μερίζοντες ἄλλοις ὀνόμασιν αὐτὴν κεκλήκασιν· τὸ γὰρ ἥμισυ τῆς οὐγγίας στατῆρα ἐκάλεσαν διὰ τοῦ ἐξαμφοτέρως τοῦ ζυγοῦ τὰς πλάστιγγας ἰσορροπεῖν, τοῦ ἡμίσεως τῆς οὐγγίας ἐν ἑκατέροις τοῖς μέρεσιν ἐπιτιθεμένου· ὅθεν τῇ ἰσορροπίᾳ τοῦ κανόνος κατὰ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἰσότητα στατὴρ ἐπεκλήθη.

2. Ἔχει δὲ ὁ στατὴρ ἥμισυ τῆς οὐγγίας, σίκλους δύο.

3. Πάλιν δὲ τὸ σίκλον, ὅ ἐστιν ἥμισυ τοῦ στατῆρος, τέταρτον τῆς οὐγγίας, ἔχει λεπτὰ κʹ.

4. Τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκῆς μιᾶς ἐστιν δέκατον, ὀγδοηκοστὸν τῆς οὐγγίας. παρά τισι δὲ καὶ ὀβολὸς καλεῖ-

---

1. Ref. p. 25: *Vetus Lexicon quod est in Bibliotheca Regia nondum editum:* Κοδράντης etc. 3. Ref. p. 75: *idem in alio Lexico veteri mihi lectum est:* δηνάριον etc. 4. Ref. p. 80: *legitur in illis Lexicis:* λεπτὸν ἐστὶ etc. 5. Ref. p. 80: *ita in alio Lexico scriptum reperi:* ἀσσάριον τοῦ χαλκοῦ — ἑπτά. *in aliis* λεπτῶν ἕξ.

13. ἡμισέως *Cam* 20. post λεπτὸν asteriscum posuit *Cam* ὀγδόου *Cam;* contra *Salmasius* Ref. p. 23: *nos ea* (Camerarii verba) *ex veteri codice sic corrigenda asserimus:* Ἔχει δὲ ὁ στατὴρ — ἔχει λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκὴ μία ἐστίν, ὄγδοον τῆς οὐγκίας — καλεῖται.

ται. ἐδίδου δέ τις δύο ὀβολοὺς καὶ ἐλάμβανεν ἄρτον ἢ ἕτερόν τι πρὸς διατροφήν· διὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ ναῷ οἱ κερματισταὶ ἐκαθέζοντο οἱ καλούμενοι κολλυβισταί, ὧν κατέστρεψεν ὁ κύριος τὰς τραπέζας.

5. †οἵτινες τὸ κληθὲν νόμισμα παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν — ἀργύρεος δὲ καλούμενος διὰ τὸ ἐξ ἀργυρίου τότε τετύφθαι εἰκόνα ἔχων βασιλικήν — μέγα μὲν εἶναι τῷ χαράγματι καὶ τῇ ὁλκῇ, ὃ ἐκλήθη ἀργυροῦς, ὥστε ἔχειν αὐτὸν δηνάρια ρ′, ἕκαστον δὲ δηνάριον ἔχειν ἀσσάρια ξ′. τὸν δὲ ἀποφερόμενον ἀργύρεον καὶ μὴ δυνάμενον ἀγοράζειν ἄρτον ἢ λάχανον ἤ τι τῶν βραχυτίμων διδόναι τῷ κολλυβιστῇ τὸ μέγα ἀργύριον καὶ [ἀναλύειν αὐτὸ εἰς βραχύτητα, ἤγουν δηνάρια καὶ ἀσσάρια] κερματίζειν αὐτό, τουτέστι κολλυβίζειν· ὅθεν καὶ κερματισταὶ καὶ κολλυβισταὶ κέκληνται οἱ τραπεζῖται.

100. *Simile fragmentum a Bernardo allatum.*

(Vide prol. § 102, II.)

1. Κοδράντης τὸ τέταρτον τοῦ φόλεως ἢ δύο λεπτά. τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακισχιλιοστὸν ταλάντου, ὅ ἐστι νόμισμα ἓν ἢ κόκκοι τρεῖς. τὸ δὲ τάλαντον λίτρας ἔχει ἑκατὸν εἴκοσι πέντε.

2. Δραχμὴ ἓξ ὀβολοί. ἠδύνατο δὲ τοῦ χρυσίου τὸ τάλαντον τρεῖς χρυσοῦς Ἀττικούς· τὸ δὲ τοῦ ἀργυρίου ἑξήκοντα μνᾶς Ἀττικάς.

3. Νουμιαῖον ἓν καὶ ἥμισυ τοῦ λεπτοῦ· κοδράντης δὲ νουμιαῖα τρία.

---

5. οἵτινες] sententia requirit λέγεται 6. ἀργυρίων *Sa* 10. ξ′ *ς a*, ζ′ *Cam* 13. ἥτουν *Cam* 21. κόκκοι τρεῖς] κοδράνται ͵γ legendum videtur, vide prol. § 103

4. Δηνάριον εἶδος ἀργυρίου ὁλοκοτίνου ἔχον ἰςχύν.

5. Ὁ δὲ χρυςοῦς παρ' Ἀττικοῖς δύναται δραχμὰς δύο, ὡς Πολέμαρχός φηςι· δραχμὴ δὲ τοῦ χρυςοῦ νομίςματος ἀργυρίου δραχμὰς δέκα. μνᾶν δὲ λέγουςι τοὺς πέντε χρυςοῦς· ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦςι μνᾶν μίαν.

6. Στατὴρ τετράδραχμον, ἥμιςυ οὐγκίας.

101. *Loci e Glossis nomicis.*

(Vide prol. § 102, III.)

Κεντηνάριον, λίτραι ρ'. κέντον γὰρ Ῥωμαῖοι τὰ ρ' φαςι.

Κεντηνάριον, νομιςμάτων ποςότης.

Κολλεκτάριος, ὁ ἀργυραμοιβὸς ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλαςςόμενος τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης.

Λίτεραι, τὰ γράμματα τῆς ςυμφωνίας· ἐξ ὧν καὶ ἡ λίτρα ὄνομα τοῦ σταθμοῦ.

Μιλιαρίςιον, στρατιωτικὸν δῶρον.

Μιλιαρίςιον, στρατιωτικὸν δῶρον ἐμφανῶς.

Μιλιαρίςιον, τὸ χιλιοςτὸν τῆς τοῦ χρυςοῦ λίτρας. μίλε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ χίλια καλοῦςι· καὶ οὕτω κατεκερματίςθη τὸ ποςὸν τῆς λίτρας, ἵνα δι' αὐτοῦ ςώζηται τὰ χίλια μιλιαρήςια, ὥςτε καὶ τὸ νόμιςμα λαγχάνει μιλιαρήςια ιδ'.

Νούμμην, νούμμιον.

Νούμμοι, τὰ νομίςματα.

---

11. 16. λίτρα vulgo 17. ὄνομα] οἶμαι vulgo 20. χρυςοῦ *Scaliger* et *Du-Cangius*, χρόνου vulgo 21. κατεκερμάτωςε vulgo, κατεκερμάτωςαν *Gronov.* de sest. p. 813 23. καὶ τὸ] κατὰ vulgo, ἕκαςτον coni. *Gro* 24. μιλιαρήςια κε' coni. idem

Νοῦμος, εἶδος νομίσματος.

Σησκουάς, ἥμισυ σὺν ἀσσαρίῳ, τουτέστιν ἓν ἥμισυ ἀσσάριον.

Σόλιδοι, νομίσματα.

Στιπένδιον ἔτ τριβοῦτον, τὸ ἀπὸ λεπτῶν ἀργυρίων συναγόμενον.

Φόλλις ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου φόρος ἡμιόνων εἰσήχθη τοῖς Κονσταντινουπολίταις, δεῖσθαι τῶν τοιούτων ὑποζυγίων τὴν ἐν πολέμῳ χρείαν προϊσχομένου. ἕτερος δὲ ὁ κληθεὶς φόλλις τὰς τῶν ἀξιολογωτέρων κατὰ πόλεις οἰκίας κατέλαβεν, ὅτι ἦν αὐτοῖς τὸ γένος ἄνω τῆς ἀξιώσεως τετυχηκὸς καὶ ἦν ἀτύχημα τὸ κρεῖττον ἐν τοῖς γένεσι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀξιώσεως διακρινόμενον τῷ ποσῷ. τοῖς μὲν τοῦ πρωτίστου τέλους ὀκτὼ χρυσίου λίτραι, τοῖς δὲ τοῦ δευτέρου τέσσαρες, καὶ δύο τοῖς τρίτοις, ὥς φησιν Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος ὁ φιλοσοφήσας τῆς Μιλησίας ἐν τῷ ϛʹ χρονικῷ διαστήματι τῆς ἱστορίας.

Φόλλις σταθμός ἐστι λεγόμενος καὶ βαλάντιον, ἕλκει δὲ δηναρίους διακοσίους πεντήκοντα, τουτέστι λίτρας τιβʹ καὶ οὐγγίας ἕξ, ὡς ἔχοντος ἑκάστου δηναρίου λίτραν αʹ καὶ οὐγγίας γʹ. ἔστι δὲ ἕτερος φόλλις συναγόμενος ἐξ ἀργυρίων λεπτῶν τῶν τοῖς στρατιώταις διδομένων καὶ διὰ τοῦτο μιλιαρησίων καλου-

---

2. ἵμισυ vulgo utroque loco 4. Σόλιδος vulgo, em. *Sca* 7. Φόλις vulgo 10. ἀξιολογοτέρων vulgo 13. πρὸς add. *Gro* p. 839 17. φιλοσοφίας vulgo, emend. *Labb.* coll. v. παλματίους: ὁ Ἰλλούστριος Ἡσύχιος ὁ φιλοσοφήσας τῆς Μιλησίας, et v. ῥελεβάτους: ὁ Ἰλλ. Ἡσ. ὁ φιλοσοφήσας Μιλησίας 22. γʹ *Sa* Confut. p. 104, ιγ vulgo 23. τῶν add. idem p. 107 τοῖς] ταῖς typotheta apud Ottonem

μένων. ἔχει δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων λεπτῶν ἀργυρίων κεράτιον ἓν ἥμισυ τέταρτον, ὁ δὲ φόλλις ἀργύρια τοιαῦτα ρκε΄, ἃ ποιοῦσι κεράτια σιη΄ καὶ νούμμους θ΄, ἤτοι πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν μιλιαρήσια ρθ΄ καὶ νούμμους θ΄, γινόμενα ἐν χαράγματι νομίσματα θ΄, μιλιαρήσιον ἓν νούμμοι θ΄. τὰ τοίνυν ρκ΄ καὶ πέντε ἀργύρια συνήγετο εἰς ἀπόδεσμον ἕνα καὶ οὗτος ἐκαλεῖτο φόλλις.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος φόλλις διαφόρους ἔχων ποσότητας· ἀπὸ γὰρ δύο χρυσίου λιτρῶν ἀρχόμενος εἰς ὀκτὼ προήει κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν ἀπαιτουμένων, οὗ μέμνηται μὲν καὶ Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος ἐν τῷ ς΄ χρονικῷ διαστήματι τῆς ἱστορίας, μέμνηται δὲ καὶ Θαλελαῖος ἐν τῇ β΄ δι. τοῦ β΄ου τίτλ. τοῦ ιβ΄ βιβλ. τῶν Κωδίκων, οὗτινος τίτλ. ἡ μὲν α΄ διάταξις ἐξελήφθη ἐν βιβλ. τῶν Βασιλ. ς΄ τίτλ. ζ΄ κεφ. δ΄, ἡ δὲ β΄ παρελείφθη ὡς πάλαι ἀναιρεθεῖσα παρὰ τοῦ θείου Μαρκιανοῦ.

Φόλλεις, ὀβολοί.

---

4. μιλιαρήσια ρθ΄ *Sa* Refut. p. 70, μίλλια θ vulgo 6. μίλλιον vulgo 14. β΄ου i. e. δευτέρου] βου vulgo

V. Fragmenta e lexicographis excerpta.

102. *Loci ex Apollonio sophista.*

Ἀτάλαντον, ἰσόζυγον, οἷον ἰσόσταθμον· τάλαντα γὰρ τὰ σταθμία.

Δυωδεκάβοιον, δώδεκα βοῶν ἄξιον.

Δῶρον ὁ παλαιστής· 'τοῦ κέρα ἐκ κεφαλῆς ἑκκαιδεκάδωρα πεφύκει.'

Πέλεθρον, πλέθρον· ἔστι δὲ μέτρον γῆς, ἕκτον σταδίου.

Πεντηκοντόγυον, πεντήκοντα γύας ἔχον· γύης δὲ μέτρον γῆς.

Πυγούσιον, πηχυαῖον· 'βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγούσιον.' πυγὼν γάρ ἐστιν εἶδος μέτρου ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἕως ἔξω τῆς χειρός.

Πυγμαῖοι ἔθνος πρὸ τῆς Αἰγύπτου, τὸ μέγεθος μικρόν, οἷον πηχυαῖον.

Τάλαντα ἐπὶ μὲν τῶν ζυγῶν· 'ἀλλ' ἔχεν ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις·' ἐπὶ δὲ τῶν ἱσταμένων· 'χρυσοῦ δὲ στήσας Ὀδυσεὺς δέκα πάντα τάλαντα.'

Τετράγυος, τεσσάρων γυῶν· γύης δὲ μέτρον γῆς.

103. *Loci ex Harpocratione.*

Δαρεικός. Λυσίας ἐν τῷ κατ' Ἐρατοσθένους ἑνὸς τῶν λ'. εἰσὶ μὲν χρυσοῖ στατῆρες οἱ Δαρεικοί, ἠδύνατο

---

5. δυόδεκα vulgo 12. 13. ὀρύξας et πυγὸν vulgo 16. immo πηχυαῖοι 17. ἔχον Il. M 433 18. χερνήτης vulgo 19. Ὀδυσσεὺς vulgo

δὲ ὁ εἰς ταὐτὸ ὅπερ καὶ ὁ χρυσοῦς παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὀνομαζόμενος. ἐκλήθησαν δὲ Δαρεικοὶ οὐχ, ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρός, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τινὸς παλαιοτέρου βασιλέως. λέγουσι δέ τινες δύνασθαι τὸν Δαρεικὸν ἀργυρᾶς δραχμὰς κʹ, ὡς τοὺς εʹ Δαρεικοὺς δύνασθαι μνᾶν ἀργυρίου.

Ἐπιτρίταις. Ἰσαῖος ἐν τῷ κατὰ Καλλιφῶντος· 'ἑξακοσίαις δραχμαῖς ἐπιτρίταις·' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ ηʹ ὀβολοῖς, κατὰ τὸ τρίτον εἶναι μέρος τοὺς ηʹ ὀβολοὺς τοῦ τετραδράχμου.

Ἐπωβελίαι. Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Στεφάνου. ἐπιτίμιόν ἐστιν ἡ ἐπωβελία τὸ ἕκτον μέρος τοῦ τιμήματος, ὅπερ ἐδίδοσαν οἱ διώκοντες τοῖς φεύγουσιν, εἰ μὴ ἕλοιεν. ἐκαλεῖτο δὲ οὕτως, ὅτι καθ' ἑκάστην δραχμὴν ὀβολὸς ἦν, ὅπερ ἕκτον ἐστὶν ἐν ἓξ ὀβολοῖς τῆς δραχμῆς λογιζομένης. ἐκ πολλῶν δέ ἐστι τοῦτο οὕτως ἔχον μαθεῖν.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. Δείναρχος ἐν τῇ κατὰ Καλλισθένους εἰσαγγελίᾳ. τοῦ μεδίμνου ἔχοντος χοίνικας μηʹ τὸ χωροῦν κδʹ χοίνικας ἡμιμέδιμνόν ἐστιν, ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δʹ χοίνικας, τοῦ ἕκτου, ὅπερ ἐστὶ χοίνικες ηʹ, τὸ ἥμισυ.

Μέδιμνος. Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Καλλισθένους. μέτρον ἐστὶ ξηρῶν, οἷον πυρῶν ἢ κριθῶν, ἔχει δὲ χοίνικας μηʹ, καθά φησι Νίκανδρος ὁ Θυατειρηνὸς ἐν τοῖς ἐξηγητικοῖς τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου.

Μετρονόμοι. ἀρχή τις Ἀθήνησίν ἐστιν ἡ τῶν μετρονόμων, ὡς Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Καλλισθένους. ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιεʹ, εἰς μὲν τὸν Πειραιᾶ εʹ, ιʹ δὲ

30. εἰς μὲν τὸν Πειραιᾶ εʹ, ιʹ δὲ εἰς ἄστυ corr. *Boeckh. Staatshaush.* I p. 70 (ed. alt.); inverso ordine ιʹ et εʹ vulgo

εἰς ἄςτυ, εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπως δίκαια εἴη τὰ μέτρα τῶν πωλούντων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ δηλοῖ.

Τεταρτημόριον. Δείναρχος ἐν τῇ κατὰ Καλλισθένους εἰσαγγελίᾳ. τεταρτημόριόν ἐστι τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τουτέστι χαλκοῖ β′.

Τριτημόριον. Δείναρχος κατὰ Καλλισθένους. ὅτι τριτημόριόν ἐστιν ϛ′ χαλκοῖ, Φιλήμων ἐν ἀρχῇ τοῦ Σαρδίου διδάσκει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. Δείναρχος κατὰ Λυκούργου. τὰς β′ ἥμισυ δραχμὰς οὕτως εἰώθασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

104. *Loci ex Hesychio.*

Ἄγκυρα, τὸ αἰδοῖον παρὰ Ἐπιχάρμῳ. Κύπριοι δὲ τὸ τριόβολον.

Ἄδδιξις, μέτρον τετραχοίνικον.

Αἰγιναῖον, νόμισμα ἀργυροῦν μέγα. [Αἰγενέοι.] Αἰγιναῖοι ὁμοίως ὀβολός.

Ἄκαινα, μέτρον τι, ἢ κέντρον, ἐν ᾧ ἀροτριῶντες κεντοῦσι. καὶ ἄκανθα.

Ἀκίβδηλον, καθαρόν, ἁγνόν, σεπτόν· ἢ δόκιμον, ἀπαρεγχείρητον, ἐπὶ νομίσματος.

Ἀκρόδρυον, πλῆρες μέτρον παρὰ Ταραντίνοις.

Ἄλιρ, ὀξύβαφον.

---

ed. e libris omnibus praeter unum D (Paris. 2552) qui congruit cum Suidae plerisque codicibus: ιε′ μὲν εἰς Πειραιᾶ, θ′ δὲ εἰς ἄςτυ. Conf. Suidam.

16. ἄδδιξ *Kuster.*, *Schmidt.* τετραχοίνης cod. 17. Αἰγειναῖον cod., *Schm.* Αἰγενέοι secl. *Schm.* 18. Αἰγεινέος cod. ὁμοίως *Salmas.* (conf. Phavor.), ὅμοιος cod. 21. ἀκίβδιλον cod.

Ἄλξ, πῆχυς. Ἀθαμάνων.

Ἄμετρα, ἄκαιρα, ἀκεράμια. [κεράμια χόες η´.]

Ἀμυστία, μέτρον τι.

Ἀμφιφορεύς, σορός, ὑδρία, κέραμος, ἢ μέτρον ἐλαίου.

Ἀναποδίζειν, τὸ ἀκριβῶς ἐξετάζειν καὶ συγκρούειν· ποδίζειν γὰρ τὸ μετρεῖν.

Ἀπέλεθρον, ἀμέτρητον· πλέθρον γὰρ εἶδος μέτρου.

Ἀπόμακτρα, ξύλα, τὰς σκυτάλας ἐν αἷς ἀποψῶσι τὰ μέτρα.

Ἀπόψηστρον, τὸ ἀπόμακτρον τοῦ μετρουμένου σίτου.

Ἀργυροῦς, ὁ στατήρ. ἦσαν δὲ ὀβολοί ͵αση´.

Ἀρθανδικόν, νόμισμα, ᾧ χρῶνται Αἰγύπτιοι. ἀπὸ Ἀροάνδου.

Ἄροτρα, γῆ, χώρα, πλέθρα.

Ἀρτάβη, μέτρον Μηδικὸν σίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος.

Ἀσαρθά, νόμισμα παρὰ Ἰουδαίοις.

Ἀσάριον καὶ λεπτὸν ἕν εἰσιν, ἤγουν ͵ς´´ ταλάντου, ὅ ἐστι ἓν ἑξάγιον ὁλκήν. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντης εἷς, ἤγουν νομίσματος ͵γ´´.

---

2. ἄκαιρα *Musur.*, ἄκερα cod. κεράμια χόες η´ coniectura scripsi, μαχόεσα cod.; totam glossam *Schm.* ad ἐπαμέτραιον sic dedit: ἄμετρα· κέρατα κ´ κεράμια μα´, χόες δ´ 6. ἀναποδείξειν cod. 10. ἀπομάκτρας et κυτάλας cod. 12. ἀπόψηστον cod. 14. Ἄργυρος cod., vulg. 15. Ἀροαδικόν cod., Ἀρυανδικόν suadet Herod. 4, 166 17. ἄρουρα coni. *Heinsius* 20. νόμισμα παρὰ Ἰουδαίοις *Schow.*, ν̄ π̄ Ἰούδα cod. 21—23. vide prol. § 103

Ἄσημος, ἄργυρος.

Αὐστήρ, μέτρου ὄνομα.

Ἄφυσσαν, τὴν κοτύλην· Ταραντίνοις.

Ἀφύστα, κοτύλη, στάμνος.

Ἀχάνας τινὲς μὲν Περσικὰ μέτρα, Φανόδημος δὲ κίστας, εἰς ἃς κατετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς οἱ ἐπὶ θεωρίας [ἰόντες, οἱ εἰς θεοὺς] στελλόμενοι.

Ἀχάνη, μέτρον σίτου ἐν Βοιωτίᾳ, χωροῦν μεδίμνους με΄.

Βάδος, ὁ καὶ βάτος, ν΄ ξέσται, ἤγουν λίτραι μη΄.

Βαιών, ἰχθὺς οὕτως. καὶ μέτρον παρὰ Ἀλεξανδρεῦσι.

Βακάϊον, μέτρον τι.

Βάφιον, ὀξύβαφον· Ταραντῖνοι.

Βάττου σίλφιον] * σίλφιον, ὃ ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ ἐν τῷ νομίσματι ὅπου μὲν Ἄμμωνα, ὅπου δὲ σίλφιον ἐγκεχαράχθαι.

Βηματίζειν, τὸ τοῖς ποσὶ μετρεῖν. ἔστι δέ πως ἡ λέξις Μακεδονική.

Βιάτωρ, κυάθιον μικρόν, ἤγουν κοχλιάριον.

Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ. παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων παρρησιάζεσθαι, ἤτοι διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ζώου, ἢ διὰ τὸ τῶν Ἀθηναίων νόμισμα ἔχειν βοῦν ἐγκεχαραγμένον, ὅνπερ ἐκτίνειν τοὺς πέρα τοῦ δέοντος παρρησιαζομένους ἦν ἔθος.

Γαβαθόν, τρυβλίον.

---

3. Ταραντῖνοι *Mus.*; at conf. v. βεβηκῶσθαι 7. στελλόμενοι *Mus.*, τιλλόμενοι cod. 8. μέδιμνον ἕν cod., corr. *Albert.* 10. λίτραι μη΄] δ΄ μή cod. 11. βαίων cod. 13. βακάριον coni. *Soping.* 15. ἐκτέτμηται cod., corr. *Pearso* 18. βηματίζει cod., vulg. 23. νόμισμα add. *Mus.* 24. ἐκτείνειν cod.

Γάβενα, ὀξυβάφια ἤτοι τρυβλία.

Γάμβριον, τρυβλίον.

Γλαῦκεϲ Λαυριωτικαί, Ἀριϲτοφάνηϲ Ὄρνιϲιν, οἱ ἀργυροϲτατῆρεϲ· ἐν Λαυρίῳ γὰρ τὰ μέταλλα τὰ ἀργυρεῖα, γλαῦξ δὲ τὸ ἐπιχάραγμα τοῦ ϲτατῆροϲ.

Γλαῦξ, νόμιϲμα Ἀθήνηϲι τετράδραχμον.

Γόμορρα, μέτρον, ϲτάϲιϲ.

Γύαι, ὁδοί, πλέθρα.

Γύη, μέτρον πλέθρου.

Γύηϲ] * δηλοῖ δὲ καὶ μέτρον γῆϲ 'δίγυον' καὶ 'πεντηκοντόγυον'.

Δαῖμα, ϲπιθαμήν, καὶ τὸ ἔγκωλον τοῦ ϲχοινίου· ϲτήμονα δὲ Ταραντῖνοι.

Δανάκη, νομιϲμάτιόν τι βαρβαρικόν, δυνάμενον πλέον ὀβολοῦ ὀλίγῳ †. ἐλέγετο δὲ καὶ ὁ τοῖϲ νεκροῖϲ διδόμενοϲ ὀβολόϲ.

Δαρεικοί, οἱ χρυϲοῖ ϲτατῆρεϲ· ἐκλήθηϲαν δέ, ὥϲ τινέϲ φαϲιν, ἀπὸ Δαρείου τοῦ τῶν Περϲῶν βαϲιλέωϲ.

Δάρειρ, τὸ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸν μικρὸν διάϲτημα.

Δάριν, ϲπιθαμήν· Ἀρκάδεϲ.

Δαρχμάϲ, δραχμάϲ.

Δεκάβοιον, ἀριθμὸϲ ποϲόϲ, καὶ ϲταθμὸϲ ποϲόϲ, ἐφ' ᾧ τετύπωτο βοῦϲ. ἔνιοι δὲ Δηλίων τὸν βοῦν νόμιϲμα εἶναί φαϲι.

Δεκαδώρῳ ἁμάξῃ· ἧϲ ἡ διάμετροϲ τῶν τροχῶν δέκα δώρων. δῶρον δέ, ὥϲ μέν τινεϲ, ἡ παλαιϲτή,

---

1. ὀξυβαφεῖ cod. 6. τετράδραγμον cod. 14. δανάκη *H. Steph.*, δανάη cod. 15. post ὀλίγῳ cod. habet Γ cum suprascr. Ι, unde τινί coni. *Mus.*, τριτημόριον *Schm.* 19. τὸ ἀπὸ *Mus.*, τὸ ἐπὶ cod. 24. Δηλίων τὸν *Salmas.*, δειλιόντων cod.

ὡϲ δὲ ἕτεροι, ὅταν τοὺϲ τέϲϲαραϲ δακτύλουϲ ϲυϲτρέψαϲ ἐγείρῃϲ τὸν ἀντίχειρα, ὡϲ Πλούταρχοϲ.

Δέμαϲ, ϲχοινίον.

Δημαρέτειον, νόμιϲμα ἐν Σικελίᾳ, ὑπὸ Γέλωνοϲ κοπέν, ἐπιδούϲηϲ αὐτῷ Δημαρέτηϲ τῆϲ γυναικὸϲ εἰϲ αὐτὸ τὸν κόϲμον.

Δηνάριον, τὸ νόμιϲμα, ἢ εἶδοϲ ἀργυρίου.

Δίαυλοϲ, μέτρον πηχῶν ω΄.

Δίδραχμον, τὸ τέταρτον τῆϲ οὐγκίαϲ.

Διηπία, ἡμιμέδιμνον.

Δικαιοϲύνη, ἡ χοῖνιξ· μυϲτικῶϲ.

Δίκρατον, νόμιϲμα [ἢ δίκρανον].

Διμέδιμνον, μέτρον χωροῦν δύο μοδίουϲ.

Δίπτυον, Κύπριοι μέτρον· οἱ δὲ τὸ ἡμιμέδιμνον.

Διϲτάϲιον, τὸ πρὸϲ διπλῆν ἱϲτάμενον τὴν τιμὴν χρυϲίου ἢ ἀργυρίου· ὡϲ ἰϲοϲτάϲιον τὸ πρὸϲ τὴν ἴϲην.

Δόλιχοϲ, μακρόϲ, ἢ μέτρον γῆϲ.

Δοχμή, ϲπιθαμή, παλαιϲτή.

†Δράξ, δράκα. καὶ ξέϲτου τὸ τέταρτον.

Δραχμή, εἶδοϲ μέτρου, κεράτια ιη΄.

Δραχμή, τὸ ὄγδοον τῆϲ οὐγγίαϲ.

Δραχμὴ χρυϲίου, ὁλκὴ νομίϲματοϲ εἰϲ ἀργυρίου λόγον δραχμῶν ι΄.

Δραχμὴ τὸ ὄγδοόν ἐϲτι τῆϲ οὐγγίαϲ ἐν χαλκῷ καὶ ϲιδήρῳ· ἐν δὲ χρυϲῷ καὶ ἀργύρῳ ὀγδοηκοϲτόν

---

4. Δημαρέτιον cod., vulg. 6. αὐτὸ *Mus.*, αὐτό cod. 8. ω΄ om. cod., add. *Palmer*. 9. δίδραγμον co[d.] 11. ϲχοίνιξ cod. 13. δύο] δώδεκα malim; at conf. μ[...] διμναῖον 14. κύπρον coni. *Schm.*, Κύπριον ego 2[...] κεράτια *Salmas.*, κέρατα cod. 22. δραγμὴ cod. 2[...] δραγμὴ cod. 24. δραχμῶν *Gronov.*, διδράγμων cod.

ἐστιν οὐγγίας· οὕτω γὰρ εὑρίσκονται οἱ εἴκοσι ὀβολοὶ δίδραχμον ἐν τῷ Λεβιτικῷ.

Δωδεκεύς, χοεύς.

Δῶρα, τὰ δωρούμενα. καὶ ἐπὶ μέτρου παλαιστή.

Δῶρον, παλαιστή. ἔνιοι τετραδάκτυλον. καὶ τὸ σύνηθες ἡμῖν. ἑκκαιδεκάδωρα δέ, ἑκκαίδεκα παλαιστῶν.

Δῶρον, παλαιστής, μέτρον.

Ἕβδομον ἡμιτάλαντον, τὰ ἓξ ἥμισυ τάλαντα.

Ἑκατόμπεδον, τὸ θέατρον· ἢ ἑκατὸν ποδῶν.

Ἔκδραχμον, ἑξάδραχμον.

Ἑκκαιδεκάδωρα, ἑκκαίδεκα παλαιστῶν· δῶρον γὰρ παλαιστή.

Ἑκταῖον, αἱ δέκα κοτύλαι.

Ἑκταίους, τοὺς ἐκ χοινίκων ἕξ.

Ἕκτη, τρίτη, τετάρτη, νομίσματα ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ χαλκοῦ.

Ἐκ τριτημόρου, ἐκ τεσσάρων ἡμιεκτέων.

Ἑλένιος, ἀγγεῖον χωροῦν τέταρτον.

Ἐλέφαντα] * καὶ ῥυτὸν τρεῖς χόας χωροῦν.

Ἐμβάφιον, ὀξύβαφον παρὰ Ἱππώνακτι.

Ἐννεάβοιον, ἐννέα βοῶν ἄξιον, ἢ ἐννάβυρσον. ὁ δὲ βοῦς νόμισμα.

Ἑξᾶς, εἶδος νομίσματος παρὰ Συρακουσίοις.

Ἐπαμέτραιον, μέτρον τι παρὰ Κνιδίοις.

Ἐπίκοπος, χάραγμα ἐκ δευτέρου πληγέν.

---

2. δίδραγμον cod. Λεβητικῷ cod., Λευιτικῷ *Schm.* 5. παλαστή cod. 6. ἑκκαιδεκάδωρα δὲ add. *Mus.* 9. ἡμίσεια cod. 10. ἑκατόπεδον cod. 12. δῶρον *Salmas.*, δῶρα cod. 14. δέκα] δύο coni. *L. Dindorf*, recipit *Schm.* 21. Ἱππόνακτι cod., Ἱπποκράτει *Bruno* et *Foes.* 24. ἕξας cod. νομίσματος add. *Salmas.*

†Ἐπὶ λίτραις· τὸ μέσον τοῦ ζυγοῦ.

Ἐπίχυτον, εἶδος πέμματος καὶ νομίσματος ἐξ ἀργύρου ἢ μολύβδου κεχυμένον.

Ζαμάτιον, τρυβλίον.

Ζοῦσαι, δραχμαί.

Ἡλικία, μέγεθος σώματος, μέτρον τι.

Ἥμαιθον, ἡμιωβόλιον. διώβολον παρὰ Κυζικηνοῖς.

Ἡμιδανάκιον, νόμισμα ποιόν.

Ἡμιδωδέκατον, τὸ ἡμίχουν.

Ἡμίεκτον, τὸ τετραχοίνικον, ὅ ἐστιν ἥμισυ τοῦ ἑκτέως· ὁ γὰρ μέδιμνος χοινίκων μη΄· οὕτως ἕκτον ὀκτὼ χοινίκων. καὶ τὸ ἡμιωβόλιον.

Ἡμικόλλιον, μέτρον οἴνου. οἱ δὲ ἡμιχοίνικον.

Ἡμίκυπρον, ἥμισυ μεδίμνου.

Ἡμιμέγιστον, ἡμιμναῖον.

Ἡμίνα, κοτύλη.

Ἡμιόγδοον, οἱ δύο χοεῖς.

Ἡμιπέλεκκον, τριμναῖον ἢ τετραμναῖον ἢ πεντάμνουν· τὸ γὰρ δεκάμνουν πέλεκυ καλεῖται παρὰ Παφίοις.

Ἡμισίκλιον, νομισμάτιον.

†Ἥμισυ ἢ ἥμισυ, τὸ ἡμίεκτον· καὶ συνημμένως ἥμισυ τὸ ἡμίεκτον. ἔστι δὲ καὶ νόμισμά τι.

---

1. ἐπιλίτραις vulgo; forsitan ἐπιλίτρας 4. ζαμάτιον *Is. Voss.*, ζαλμάτιον cod. 7. ἥμαιθον *Schm.* ex ordine litterarum, ἥμαθον cod. ἡμιωβέλιον et ἐπ Κυζικῆναι cod. 11. τετραχοίνικον *Mus.*, τετραγώνικον cod. 12. ἑκτέως *Schm.*, ἕκτεος cod. χοινίκων *Mus.*, κυνίκων cod. 13. ἐκ τῶν χοινικῶν cod., ὀκτὼ χοίνικες vulg. ἡμιωβέλιον cod., corr. *Salmas.* 14. ἡμικόριον *Albert.*, ἡμικάδδιον *Pearso* 16. ἡμιμναῖον *Mus.*, ἡμιόμναιον cod. 23. plura hic vitiose scripta; pro συνημμένως forsitan συνωνύμως

Ἡμίτιον, τετράχουν.

Ἡμίχα, ἡμιϲτατῆρα.

Ἡμίχουϲ, μέτρον, μεδίμνου εἰκοϲτὸν τέταρτον.

Ἡμιωβόλιον, τὸ ἥμιϲυ τοῦ ὀβολοῦ.

Ἰαλύϲια, τὰ ἐν Ἰαλυϲῷ νομίϲματα.

Ἴβανον, κάδον, ϲταμνίον, χαλκίον.

Ἱμίνα, χοῖνιξ.

Ἱμίνη, κοτύλη.

Ἰνίον] * ἢ μέτρον.

Ἵππειοϲ δρόμοϲ· τετραϲτάδιόϲ τιϲ.

Ἵππορ, τόν τε ἵππον καὶ τὸν τετράχαλκον. . . . Λάκωνεϲ.

Κάβαιϲοϲ, ἄπληϲτοϲ· κάβοϲ γὰρ μέτρον ϲιτικόν.

Κάβοϲ, μέτρον ϲιτικὸν καὶ οἰνικόν.

Κάδδιχον, ἡμίεκτον ἢ μέτρον.

Κάδοϲ, κεράμιον.

Καλλιχέλωνοϲ, ὁ ὀβολόϲ· εἶχε γὰρ τὸ νόμιϲμα χελώνην ἐπικεχαραγμένην.

Καμαϲτίϲ, μέτρον τι. Ἀμερίαϲ.

Κάμμαρψιϲ, μέτρον ϲιτικόν, τὸ ἡμιμέδιμνον. Αἰολεῖϲ.

Καμμάϲτην, μέτρον τι.

Καπέτιϲ, χοῖνιξ.

Καπίθη, ἀγγεῖον χωροῦν Ἀττικὰϲ κοτύλαϲ δύο.

Κεράμιον, τὸ τοῦ οἴνου ἢ ὕδατοϲ ϲταμνίον.

Κέρϲα, Ἀϲιανὸν νόμιϲμα.

---

1. ἡμίεκτον· τετραχοίνικον *Kuster*. 3. εἰκοϲτὸν add. *Kuster*. 4. ἡμιωβόλιον *Salmas.*, ἡμιβόλιον cod. 5. ἐν Ἰαλύϲαι cod. 7. ἱμία χύνιξ cod., em. *Mus*. 8. ἰμίνη cod. 11. ἱππόπορ cod. 14. καὶ οἰνικόν] χοινικαῖον *Schm.*; at conf. v. ϲμιρεύϲ 20. et 22. singula μ habet cod. invito ordine litterarum

Κίνϲοϲ, εἶδοϲ νομίϲματοϲ, ἐπικεφάλαιον.

Κίϲυροϲ] * κόφινοϲ ᾧ τὸν ϲῖτον ἀναβάλλουϲιν οἱ ναυτικοί· ἢ μέτρον τι.

Κοβελίϲκον, τρυβλίον.

Κόγχαϲ, καὶ χήμαϲ, καὶ τὸ μέτρον.

Κοδράντηϲ, τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆϲ φόλεωϲ, ἢ λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιϲχιλιοϲτὸν ταλάντου, ὅ ἐϲτι νόμιϲμα ἓν ἢ κοδράνται ͵γ. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἴκοϲι πέντε. ὁ δὲ κοδράντηϲ νομίϲματοϲ ͵γʹʹ. ὁ δὲ ἔϲχατοϲ κοδράντηϲ τὸ τέταρτον τῆϲ φόλεωϲ.

Κοδράντηϲ, τὸ πᾶν ἢ λεπτὰ δύο. τὸ λεπτὸν ἑξακιϲχιλιοϲτὸν ταλάντου.

Κολία] * καὶ μέτρον τι· καὶ τὸ ἡμικόλιον.

Κολλυβιϲτήϲ, τραπεζίτηϲ (κόλλυβοϲ γὰρ εἶδοϲ νομίϲματοϲ). καὶ ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένοϲ βοῦϲ.

Κόμμα καινὸν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ νομίϲματοϲ, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν καινῶν πολιτῶν.

Κόροϲ] * καὶ μέτρον τι ϲιτικόν.

Κόρϲιον, ῥίζα τιϲ· ἢ νόμιϲμα παρ' Αἰγυπτίοιϲ τὸ κερϲαῖον λεγόμενον.

Κοτύλη, εἶδοϲ μέτρου.

Κόφινοϲ, μέτρον, χωροῦν χοᾶϲ τρεῖϲ.

Κραπαταλόϲ, παρὰ πολλοῖϲ ὁ μωρόϲ, ἢ νόμιϲμα.

Κροίϲειοι ϲτατῆρεϲ, τινὰ †.

Κύαθοϲ, ϲταγών, μικρὸν μέτρον. ἢ ἀντλητήριον.

6—11. vide prol. § 103 15. 16. verba sic interpunxi, ut καὶ ὁ cet. ad κολλυβιϲτήϲ, non ad κόλλυβοϲ pertinere appareat 20. κορϲίπιον cod., em. *Bodaeus a Stapel* 24. κραπάταλλοϲ cod. 25. Κρειϊϲειοι cod. 26. ϲταγῶν cod., ϲκάφιον coni. *Meinek.*

Κυάθους, σκαφιώλια, ὠάρια σιδηρᾶ οἷα†. κύαθος δέχεται ὑγροῦ τινος οὐγγίας β'.

Κυζικηνοὶ στατῆρες διεβεβόηντο ὡς εὖ κεχαραγμένοι· πρόσωπον δὲ ἦν γυναικὸς ὁ τύπος.

Κύπρος, μέτρον ςιτηρόν.

Κωδάλου χοῖνιξ· παροιμία, ὡς μείζοσι μέτροις κεχρημένου ἀγορανόμου.

Λεπτὰς καὶ παχείας, Ζάλευκος ἐν Νόμοις τὰς δραχμάς, λεπτὰς μὲν τὰς ἑξωβόλους, παχείας δὲ τὰς πλέον ἐχούσας.

Λεύγη, μέτρον τι †γάλακτος.

Λιδρίον, τρυβλίον.

Λίστριον, τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον τηγανόστροφον. οἱ δὲ μέτρον τι, μεθ' οὗ ἐπὶ τὸ τήγανον ἄλευρον ἐπιχέουσιν.

Λίτρα, ὀβολός. οἱ δὲ νόμισμα παρὰ Σικελοῖς. οἱ δὲ ἐπὶ σταθμῶν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ β, λίβρα.

Λιτροσκόπους, ἀργυραμοιβούς. ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ νομίσματος, ὃ καλεῖται λίτρα.

Μαθαλίδες, ἐκπώματά τινα. οἱ δὲ μέτρα, ὡς κύαθοι.

Μάρις, τὸ ἑξακότυλον. καλεῖται δὲ ὁμωνύμως καὶ τὸ μακρὸν πεπεριᾶ†.

Μαυλιστήριον· παρ' Ἱππώνακτ , Λύδιον νόμισμα λεπτόν τι.

Μεδιμναῖον, μέτρον μοδίου.

---

2. οὐγγίας] ου cum suprascr. γγ habere dicitur cod. 5. σιτήριον cod. 11. γάλακτος] Γαλατικόν recte *Valesius* 13. λίστριον *Salmas.*, λίτριον cod. 14. οὗ *H.Steph.*, ὃ cod. 22. τὸ ἑξακότυλον coni. *Schm.*, τόν ἓξ κοτύλας cod. 23. πέπερι *Mus.* 24. νόμισμα *Palmer.* et *Salmas.*, λέμισμα cod.

Μέδιμνον, μέτρον ὅμοιον, ἢ χοινίκων μη΄.

Μέλιcςα, ὀβολόc, ὅc ἐcτι μέρος ϛ″ δραχμῆc.

Μίλιον] * ἢ μέτρον ὁδοῦ, cταδίων ζ΄. οἱ δὲ ζ΄ ϛ, ποδῶν ͵δφ΄.

Μνᾶ, λίτραι δύο. ὁ δὲ ἅγιος Ἐπιφάνιος λίτρας μιᾶς διμοίρου.

Μναcίον, μέτρον τι διμέδιμνον.

Μολβίc, cταθμίον τι ἑπταμναῖον.

Μολυβδίc, cταθμίον τι ἑπταμναῖον. οἱ δὲ μολβίc.

Μόργιον, μέτρον γῆc, ὅ ἐcτι πλέθρον. καὶ εἶδοc ἀμπέλου.

Μύλη, ἐπιγονατίc, τὸ ὀcτέον τὸ ἐπὶ τῷ γόνατι. καὶ ἀργυρίου τάλαντον.

Μυcημίεκτον, τοῦ ἡμιέκτου τὸ ἥμιcυ, οὐ καλῶc δέ. νομιcμάτιον μικρόν.

Ξύνιcτρον, νόμιcμα.

Ὀβολοί, νουμμία, καὶ τόκοι, καὶ εἴδη νομιcμάτων, καὶ ἐν ἄcτει δικαcτικοὶ μιcθοί.

Ὀγδόα, ἡμιχοίνικον.

Ὀδολκαί, ὀβολοί· Κρῆτεc.

Οἶφιν, μέτρον τι τετραχοίνικον Αἰγύπτιον.

Ὁλκή, δύναμιc, ῥοπή, ἰcχύc, βάροc, ῥυτήρ [ἢ ῥυτή], cταθμόc.

Ὀργυιά, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκταcιc. κα

---

1. ὅμοιον] ϛ΄- μοδίων coni. *Bernard.* χοινίκων] cχοι-νίκων cod. 2. ϛ″ addidi ego, ζ΄ ante μέροc *Schm.* (? δραγμῆc cod. 3. οἱ δὲ ζ΄ ϛ, πόδῶν ͵δφ΄ em. *Ideler.*, o δὲ ὑποδῶν δ΄ cod., v. praefat. crit. 6. δίμοιρον cod 8. 9. ἑπταμηναῖον cod. 9. ζ΄ ante ἑπταμν. del. *Mus* 12. τῷ ἐπὶ cod. γόνατι add. *Mus.* 14. οὐ καλῶc δ νομιcμ. μ. vulgo coniunguntur 22. [ἢ ῥυτὴ] cταθμό *Schm.*, ἢ ῥυρήcταθμοc cod.

τὸ μέτρον, ἀπὸ τοῦ τὰ γυῖα μετρεῖν. καὶ πήχεις τρεῖς.

Ὀρθόδωρον, μέτρον, τὸ ὀρθὸν τῆς χειρὸς ἀπὸ ἄκρου τοῦ καρποῦ μέχρι τοῦ δακτύλου. οἱ δὲ σπιθαμήν.

Οὐδραία, ὑδρία, μέτρον τι, Ἀττικοῦ μετρητοῦ ἥμισυ.

Παλαιστή, παλάμη, τὸ τεττάρων δακτύλων μέτρον. καὶ ἡ σπιθαμή.

Παλλάδος πρόσωπον, στατήρ, ἐπὶ μὲν ἑνὸς μέρους Ἀθηνᾶς πρόσωπον, ἐπὶ δὲ θατέρου τὴν γλαῦκα ἔχων.

Παντάνα, τρυβλίον.

Παραγάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ, τριάκοντα σταδίους ἔχον.

Παράσημον, ἀδόκιμον, κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ καὶ νομισμάτων τὰ κίβδηλα παράσημα λέγεσθαι.

Παραψίδες, τὰ μεγάλα τρυβλία.

Πάτανα, τρυβλία.

Παχείᾳ δραχμῇ, τὸ δίδραχμον· Ἀχαιοί.

Πεδανός, ταπεινός, πεδεινός. ἢ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθός.

Πέλανορ, τὸ τετράχαλκον· Λάκωνες.

Πελάχνιν, τρυβλίον ἐκπέταλον.

---

6. ὑδρεία cod. 12. ἔχων om. cod. 14. παραγάγγας, insolitam formam tuetur ordo litterarum 18. τοῦ] τὸ cod. 19. λέγεσθαι *Meinek.*, λέγεται cod. 22. Ἀχαῖος coni. *Meinek.* Philol. XIII p. 550; idem παχείᾳ e proxima glossa ad hunc locum revocavit, παχείῃ cod.

Πέλεθρον, μέτρον γῆς, ὅ φασι μυρίους πόδας ἔχειν. τινὲς δὲ σταδίου ἕκτον.

Πέλεκυς, ἀξίνη δίστομος. ἢ σταθμίον ἑξαμναῖον ἀρχαῖον. οἱ δὲ δωδεκαμναῖον.

Πεντάσχοινον, στάδιον.

Πεντηκοντόγυον, πεντήκοντα γύας ἔχον· οἷον πεντηκοντοπέλεθρον.

Περίοδος] * καὶ μέτρον τι τῶν μετάλλων.

Πῆχυς, νεῦρον, ἢ τὸ τοῦ τόξου μέσον, ἔνιοι τὰ ἄκρα, καὶ κιθάρας δέ. πῆχυς ὁ ἀγκών, ἢ ὁ εἷς καὶ ἥμισυς πούς.

Πιάτοις, τὸ ἄσημον ἀργύριον.

Πίχυς, βραχίων, μέτρον.

Πλέθρα, μέτρα γῆς. ἢ διύγρους καὶ βοτανώδεις τόπους.

Πλῆθρον, κλῆθρον. ἢ εἶδος μέτρου.

Ποτήρ, μέτρον ποιόν.

Προῦχος, ξέστης.

Πρόχοος, ξέστης, μέτρον.

Πυγόνος, τοῦ πήχεως. ἔστι δὲ ἡ πυγὼν ἀπὸ ὠλεκράνου ἄχρι τοῦ μικροῦ δακτύλου.

Πυγός, ὁ πῆχυς.

Πυγούσιον, πηχυαῖον.

Πυγών, μέτρον τὸ ἀπὸ τοῦ ὠλεκράνου, ὅπερ

---

2. σταδίου ἕκτον *Perizon.*, σταδίους ἑκατόν **cod.** 3 ἑξαμναῖον et 4. δωδεκαμναῖον coni. *Voss.* (conf. *Lobeck.* ad Phryn. p. 553 s., ἑξαμνιαῖον et δωδεκαμνιαῖον cod., vulg. 5. σταδίων legendum et numerum addendum esse coni. *Albert.* 10. καὶ addidi et post δέ interpunxi 11. ἥμισυ cod., vulgo 12. ἄσιμον cod. 13. βραχίων *Schm.*, βραχεῖον cod. 18. προῦχός cod., *Schm.*, πρόχους *Mus.* 20. πυγώ cod., corr. *Alb.* ὀλεκράνου cod., idem vers. 24.

ἐστὶν ὁ ἀγκών, ἕως ἔξω τῆς χειρός, ἐπικεκαμμένων τῶν δακτύλων. καὶ σπιθαμή.

Σάτα, σιτικὸν μέτρον.

Σάτων, μόδιος γέμων, ἤγουν ἓν ἥμισυ μόδιον Ἰταλικόν.

Σίγλον, νόμισμα Περσικὸν δυνάμενον ὀκτὼ ὀβολοὺς Ἀττικούς. καὶ εἶδος ἐνωτίων. Ξενοφῶν ἐν †ἕκτῃ Ἀναβάσεως λέγει. δύναται δὲ ὁ σίγλος δύο δραχμὰς Ἀττικάς.

Σιδάρεοι θεοί, παρὰ Ἀριστοφάνει ἐν Νεφέλαις· 'σιδαρέοισιν ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ.' ἐπεὶ οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ λεπτῷ νομισματίῳ σιδηρῷ καὶ ἐλαχίστῳ ἐχρῶντο.

Σιδάριος, χαλκεύς.

Σίκλος, βαρβαρικὸς σταθμός.

Σίκλος, τετράδραχμον Ἀττικόν.

Σμιρεύς, μέτρον οἰνικὸν εἰς Πεντάπολιν Λιβύης. καὶ σμηρεύς.

Σολοιτύπος, μιδρακτύπος. καὶ χαλκός τις ἐν Κύπρῳ.

Σόσσος, ἡ δίοπτρα. καὶ τὸ σταδιαῖον διάστημα.

Σπάδιον, τὸ στάδιον.

Σπιθαμή, τὸ μέτρον, τὸ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸν μικρὸν διάστημα ἐκταθέν.

---

3. σάτα scripsi ex ordine litterarum, σάτον cod., vulg. 4. σάτον suadet *Albert.* 7. Ἀττικῶς cod. 8. ἕκτῃ] τῇ α' *Soping.* δραγμὰς cod., *Schm.* 9. Ἀττικῶν cod. 10. Σιδάρεοι et cet. *Schm.* secundum *Cobetum;* Σιδαρέος παρὰ Ἀρ. ἐν νεφ. Σιδαρέοι θεὸς ὡς ἐν Βυζ. ἔτι εἰσὶ Βηζάντιοι ἐν τῷ λεπτῷ νομίσματι ᾧ σιδ. καὶ ἐλ. ἐχρῶντο cod. 14. χαλκοῦς coni. *Meinek.* 15. Σικλός· βάρβαρος σικός cod.; σίκλος, βαρβαρικὸς... coni. *Schm.*, ad quae addidi σταθμός coll. Photio 24. ἐκταθέν *Scal.*, ἐκτεθέν cod.

Σταθμά, θύρετρα, τάλαντα.

Στατήρ, τετράδραχμον, ἤγουν ἥμιςυ οὐγγίας.

Στατήρ, τετράδραχμος.

Στατῆρςι προςτιθέντες, ὑπὲρ στατήρων ὁριζόμενοι, ςυνθήκας τιθέντες περὶ στατῆρος. ἐλέγετο δὲ καὶ τὸ χρυςίον στατήρ.

Στατιαῖον, τὸ πεντάμνουν. καὶ διςτάτους τυροὺς τοὺς δεκάμνους.

Στάτος, σκάφη, ἄλλοι δὲ τὰς πέντε μνᾶς.

Σχοίνιςμα, μέτρον ὁδοῦ, ἢ μέρος.

Τάλαντα, ζυγά, σταθμοί.

Τάλαντον, λίτραι ἑκατὸν εἴκοςι πέντε κατὰ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον.

Ταλανταίων, μεδίμνων καὶ σταθμίων.

Τάλαντον, σταθμός, ζυγός. ὁλκὴ λιτρῶν ἑκατόν, ἢ ἑκατὸν εἴκοςι πέντε, ἢ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε, ἢ τετρακοςίων, ἢ χιλίων ἑκατὸν πεντήκοντα δύο.

Ταρτημόριον, τὸ τριτημόριον, ἢ τὸ δίχαλκον.

Τεταρτημόριον, οἱ δύο χαλκοῖ.

Τέταρτον ἥμιςυ, τὸ τέταρτον ἡμιςτάτηρον.

Τετάρτῳ, μέτρῳ τῶν ὑγρῶν.

Τετράγυον, τεςςάρων γυῶν. γύης δὲ μέτρον ἕκτον σταδίου. καὶ ἐν τῷ ἀρότρῳ τὸ κύρτωμα τοῦ ἱςτοβοέως γύης. ἔνιοι γύην τὸ ὀργυιαῖον μέτρον.

---

1. θύρετρα *Mus.*, θήρατρα cod. 2. τετράδραχμον *Salmas.*, τετράγραμμον cod., vulg. 3. τετράδραχμος *Scal.*, τετράγραμμος cod. 4. ὁριζόμενοι *Meinek.*, ὀργιζόμενοι cod., ὁρκιζόμενοι *Salmas.* 7. στατιαῖον *Kuster.*, στατίδιον cod. πενταμνοῦν *Mus.*, πενταμιοῦν cod. διςτάτους et δεκάμνους *Salmas.*, διαςτάτους et διαςτάμνους cod. 14. ταλανταίων *Alb.*, ταλαντέων cod. 17. τετρακόςια ἢ χίλια cod. 22. ὀργυῶν cod.

Τετρᾶντα, τετράγωνόν τι σχῆμα. δηλοῖ δὲ καὶ τοὺς τέσσαρας χαλκοῦς.

Τετραστατήριον, τὴν τετράμνουν.

Τετράφυον, τετραπάλαιστον.

Τέτραχμα, τετράδραχμα.

Τριᾶντος πόρνη, λαμβάνουσα τριᾶντα, ὅ ἐστι λεπτὰ εἴκοσι.

Τρικόλυβον, νομισμάτιόν τι.

Τρικότυλος οἶνος, οὗ τρεῖς κοτύλαι ὀβολοῦ πωλοῦνται.

Τρίογδον, μέτρον τι παρὰ Ταραντίνοις.

Τριτεύς· γ΄΄ χοίνικος οὗτος.

Τριτημόριον, οἱ ἓξ χαλκοῖ.

Τριτημόριον ἐλέγετο καὶ ἐπὶ τῆς μοίρας, καὶ ἐπὶ νομίσματος ἀργυρίου.

Τρίτον ἡμίδραχμον, αἱ δύο δραχμαὶ καὶ τριώβολον.

Τριώδελον, τριῶν ἡμιμναίων σταθμός.

Τροπαί] * νομίσματά τινα.

Τρυβλίον, ὀξυβάφιον, ἢ ποτήριον μύστρων τριῶν.

Τῶπιν, μέτρον δεκαχοίνικον.

Φιλιστίδειον, νόμισμά τι.

Φίτρον, μέτρον. μάταιον, ῥᾴδιον. καὶ τὸ μέσον

---

1. τετράντα cod. 4. τετράγυον, τετράπλεθρον *Lobeck.* Phryn. p. 494 5. τετρᾶχμα *Schm.* 6. τριᾶντα *Salmas.*, τριάκοντα cod. 7. εἴκοσι] κα΄ *Salmas.* 12. γ΄΄] γὰρ cod., γ̄ *Schm.* χοίνικος] μεδίμνου *Photius* v. τριτεύς 15. ἀρ cum suprascr. γ cod. 19. τροπαϊκὰ suadet *Schm.* 20. μύστρων τριῶν *Bernard.* de mens. p. 9 (rectius quam Letronnius a Schmidtio citatus), v. prol. § 52 adn. 1, μυστηρίου cod. 22. Φιλιστίδειον *Meinek.*, Φιλιστίδιον cod.

τοῦ ῥινίου, τὸ κοῖλον. καὶ ὁ κορμὸς τοῦ ξύλου. παρὰ τὸ φύεσθαι.

Φωκαεῖς, ὄνομα ἔθνους. καὶ τὸ κάκιστον χρυσίον.

Χαλκίον, τὸν χαλκοῦν.

Χαλκοκράς, τὸ χαλκόκρατον νόμισμα.

Χαλκολογεῖ, νουμία συλλέγει.

Χαλκοῦς· τοῦτο ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἔλεγον.

Χελώνη] * καὶ νόμισμα Πελοποννησιακόν.

Χῖ. ἐπὶ τῶν χιλίων δραχμῶν τοῦτο ἐχάραττον.

Χόα, χοῦν, μέτρον ὑγρῶν.

Χοῖνιξ, μέτρον τι, καὶ πέδη, καὶ νάρθηξ.

Χοῦς, ἄνθρωπος. καὶ τὸ ἐπιβαλλόμενον τῷ ὀρόφῳ χῶμα. καὶ μέτρον κοτυλῶν ιβʹ. καὶ ἐρείπιον.

Χρυσία, ὁ χρυσός.

Χρυσοῦς. Πολέμαρχός φησι δύνασθαι τὸν χρυσοῦν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δραχμὰς δύο, τὴν δὲ τοῦ χρυσοῦ δραχμὴν νομίσματος ἀργυρίου δραχμὰς δέκα· μνᾶς δὲ λέγεσθαι τοὺς πέντε χρυσοῦς.

Χυτρίδιον, μέτρον τι.

Ὠρέον, πηχυαῖον.

105. *Loci e Photio.*

Ἄδδιξ, μέτρον τετραχοίνικον. οὕτως Ἀριστοφάνης.

Ἡμέδιμνον, τὸ ἡμιμέδιμνον.

---

3. Φωκαῖς cod., em. *Schm.* 4. τὸ cod., vulgo. 6. συλλέγειν cod. 7. τοῦτο *Mus.*, τοῦ cod. 9. νόμισμα om. cod. 10. χει et χειλῶν et ἔδραττον cod., χιλιῶν em. *Schm.*, κιβδήλων *Petitus* coll. Etymol. M. v. κίβδηλον 11. Χοχοῦν· χόα cod., Χοῦν· χόα *Mus.*, χοᾶ· χοῦν *Schm.* 14. ιβʹ add. *Gronov.*

Ἡμίεκτον, τὸ ἕκτον μέρος τοῦ μεδίμνου.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. τοῦ μεδίμνου ἔχοντος χοίνικας μη', τὸ ἡμιμέδιμνον δηλονότι κδ' εἶχεν. ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δ' χοίνικας· τὸ γὰρ ἕκτον χοίνικες η'.

Ἡμιμέδιμνον, μέτρον χωροῦν ἥμισυ μεδίμνου, τουτέστι χοίνικας κδ'.

Θιβρώνειον νόμισμα ἐδόκει ἀπὸ Θίβρωνος τοῦ χαράξαντος εἰρῆσθαι.

Ἵππειος, ὁ ἐκ τεσσάρων σταδίων δρόμος.

Κάβαισος; ἄπληστος· κάβος γὰρ μέτρον σιτικόν· καὶ τὸν μέθυσον ἡμεῖς πίθον.

Κίκκαβος ὠνοματοποίηταί τι νομισμάτιον ἐν Ἅιδου.

Κίκκαβος, ὀβολοῦ ὄνομα.

Κόγχη, χήμη. σπανίως λέγεται χήμη.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ ὀγκιῶν δύο.

Κυζικηνοὶ στατῆρες, οἱ καλοὶ μητέρα θεῶν ἔχοντες.

Λίτρα ἦν μὲν καὶ νόμισμά τι, ὡς Δίφιλος. ἐπὶ δὲ τοῦ σταθμοῦ Ἐπίχαρμός τε καὶ Σώφρων ἐχρήσαντο. Σοφοκλῆς δὲ λιτροσκόπον φησὶ τὸν ἀργυραμοιβὸν ἀπὸ τοῦ νομίσματος.

†Λίτρα τὴν νουμμοδόκην καλοῦσι· τὴν δὲ αὐτὴν καὶ λιτροδόκην καλοῦσιν.

Μέδιμνον, μέτρον χοινίκων μη'.

Μετρονόμοι ἄρχοντες ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμόν, ὧν

---

8. Θιβρώνειον *Meinek.* Philol. XV p. 140, Θιβρώνιον cod. 10. ἵππειος ego ex Hesych., ἱππεῖς *P* (h. e. codex Photii Galeanus a Porsono descriptus editusque a Dobreeo) 13. ὀνοματοπεποίηται *P* 15. κίκκασος *P* invito ordine litterarum 17. ὑγρὸν *P* 18. Κυζηκινοί cod. m. pr. 21. Σοφοκλῆς] an Σώφιλος? (conf. prol. p. 168) 23. νομιμοδόκην cod., νομισμοδόκην *Porson.*

πέντε μὲν ἐν ἄστει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ· καὶ εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μετρονόμοι. ἀρχή τις Ἀθήνησιν ἡ τῶν μετρονόμων· ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε′, ε′ μὲν εἰς Πειραιᾶ, ι′ δὲ εἰς ἄστυ· εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μνᾶ. ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν.

Νόμος] * Δωριεῖς δὲ ἐπὶ νομίσματος χρῶνται τῇ λέξει, καὶ Ῥωμαῖοι παραστρέψαντες νοῦμμον λέγουσιν.

Ὀβολός, ὁ τόκος, εἶδος νομίσματος. ὀβολὸς δὲ παρ' Ἀθηναίοις ἓξ ἐστι χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ἑπτά. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν τῶν νῦν τεσσάρων καὶ νομισμάτων ὀκτὼ καὶ ϛ. ἡ δὲ μνᾶ ἑξηκοστόν ἐστι τοῦ ταλάντου, τὸ δὲ τάλαντον τοῦ χρυσίου ἑξαπλάσιόν ἐστιν.

Ὀγκίαν, τὸν σταθμόν, Σώφρων καὶ Ἐπίχαρμος.

Ὁλκῇ, δυνάμει, ἢ βάρει, ἢ σταθμῷ.

Παλαιστάς, σπιθαμάς, ἢ ἔμπαλιν.

Παλλάδος πρόσωπον, τοὺς στατῆρας, ἀπὸ τοῦ σεσημασμένου. ἐκ θατέρου γὰρ Ἀθηνᾶς πρόσωπον ἦν.

Παρασάγγης, εἶδος μέτρου Περσικοῦ, ὅ ἐστι στάδια τριάκοντα.

Πελανοί] * λέγεται δὲ πελανὸς . . . καὶ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθὸς ὀβολός.

Πέλαθρα, πλέθρα. ἔστι δὲ μέτρα γῆς. τὸ δὲ πλέθρον σταδίου ἕκτον.

Πεντέπηχυ καὶ πεντέκλινον καὶ πεντέχαλκον

---

4. ἡ] οἱ cod. 5. ιε′, ε′] δεκαπέντε *P* ι′] ἐννέα *P* 15. ϛ] ἕξ *P* 27. πέλαθρα tuetur ordo litterarum

καὶ πεντέμηνον καὶ πάντα τὰ ὅμοια οὕτω λέγουσι διὰ τοῦ ε.

Πλέθρα, μέτρα γῆς ἤγουν ἄρουραι. ἢ τοὺς διύγρους τόπους καὶ βοτανώδεις. ἔχει δὲ τὸ πλέθρον πήχεις ξϛ′ δίμοιρον.

Πλέθρον, τὸ τοῦ σταδίου ἕκτον μέρος, ὅπερ ἐστὶ πηχῶν ξϛ′ ω″· ὅλον γὰρ τὸ στάδιόν ἐστι τετρακοσίων.

Πρόχους, ξέστης, τὸ μέτρον.

[Σίκλος, ὀβολοὶ εἴκοσι.]

Σίκλος καὶ τὸ ἐνώτιον καὶ σταθμὸς βαρβαρικὸς δυνάμενος ὀκτὼ ὀβολούς. οὕτως Σοφοκλῆς.

Σπιθαμή, τὸ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸν μικρόν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ λιχανοῦ λιχάς. τὴν δὲ σπιθαμήν τινες καὶ δόχμην καλοῦσιν. οὕτως Κρατῖνος.

Στάδιον, ὁ τόπος τοῦ ἀγῶνος, καὶ μέρος τι τοῦ λεγομένου μιλίου. ἑπτὰ γὰρ ἥμισυ στάδια ποιοῦσι μίλιον.

Στατήρ, τετράδραχμον νόμισμα, καὶ τὸ ἐξάγιον, καὶ τὸ ζύγιον.

Στατῆρα καὶ ἐπὶ τῆς ὁλκῆς λέγουσι καὶ τὸν σταθμὸν ἁπλῶς.

Στατήρ. βάρβαρον οἴονταί τινες εἶναι τὸ ὄνομα. τὸ δὲ τέτραχμον καὶ τετράδραχμον Ἀττικοί.

Σύμβολα, σημεῖα, μέτρα.

Σχοίνισμα, μέτρου μέρος, κληρουχία.

---

3. ἠγοῦν *Porson.* 7. ξϛ′ ω″] ξη′ *P* 10. haec scripta codicis in inf. marg. a m. antiq. 11. ἐνώτιον *Dindorf.* Soph. fr. 944 12. Σοφοκλῆς] Ξενοφῶν *Dindorf.*; conf. Hesych. 16. τί *P* 19. τετράδραχμον] τετράγραμμον *P* 23. τινὲς *P* 24. Ἀττικά *P*

Σχοῖνος, μέτρον γεωμετρικόν, ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ β′ τῶν ἱστοριῶν.

Τάλαντον πολλὰ μὲν σημαίνει. ἢ γὰρ τὸ μέγιστον χρυσίου καὶ ἀργυρίου μέρος, καθ᾽ ὃ σημαινόμενον Δημοσθένης φησὶ πεντήκοντα τάλαντα. ἢ σταθμοῦ τι ὄνομα, ὥσπερ Ἀριστοφάνης· ‘ἀλλ᾽ ἢ ταλάντῳ μουσικὴ κριθήσεται·’ καὶ τὸ Ὁμηρικόν· ‘χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.’ τρίτον σημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα, ὡς καὶ πολυτάλαντος ὁ πλούσιος· καὶ τὸ Ὁμηρικόν· ‘κεῖτο γὰρ ἐν μέσσοισι δύο χρυσοῖο τάλαντα.’ καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἡ τοῦ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἔστι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμισυ τάλαντα, τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέσσαρα ἥμισυ, καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμισυ. καὶ ὅλως οὗτινος ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάσαι τις τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενος ἀριθμὸς ἐφαρμόσει τοῖς ταλάντοις· οἷον ἂν μὲν ὄγδοον, ἑπτά, ἂν δὲ ἔνατον, ὀκτώ, συναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ἥμισυ. φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν· ὡς καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίσειαν μνᾶν.

Ταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦς ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ ταρτημοριαῖόν τινα καλοῦσιν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ δ″ μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τουτέστι

---

7. χρυσία cod. primo 10. ‘μεσοισι δυο χρυσοταλαντοι* (ν scil. eraso) erat, sed ultima em. m. pr. ut puto’ *Dobree*. 16. εὔδομον cod. 17. ἓξ cod. 20. ἔνατον] ἐννέα cod. 21. δῆλον ὅτι *P* 23. ἥμισυ *P* 25. τινὰ *P* 27. et p. 333 v. 2. δ′ *P*

χαλκοῖ δύο· καὶ γὰρ ὁ μὲν ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς ἔχει· τὸ δὲ δ″ αὐτοῦ δηλονότι δύο χαλκοῖ εἰσιν.

Τριοβολιμαῖος, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνος.

Τριτεύς, τὸ τρίτον τοῦ μεδίμνου.

Τριτημόριον. τοὺς ἓξ χαλκοῦς εἴρηκεν Φιλήμων τοῦ ὀβολοῦ τριτημόριον. θαυμάζω οὖν ἐγὼ πῶς τεταρτημόριόν εἰσι δύο χαλκοῖ, τριτημόριον δὲ ἕξ· εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνο μὲν κυρίως ὠνομάσθη τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τὸ δὲ τριτημόριον ὡς ἀπὸ τεσσάρων μερῶν ὄντων ἀνὰ δύο χαλκοῦς τρία ἔχον μέρη ἓξ χαλκοῦς συνάγει.

Τριτημόριον. Δείναρχος κατὰ Καλλισθένους. ὅτι δὲ τριτημόριόν ἐστιν ἓξ χαλκοῖ, Φιλήμων διδάσκει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. τὰς δύο ἥμισυ δραχμὰς οὕτως εἰώθασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

Τρίτον ἡμίδραχμον, δύο δραχμαὶ καὶ τῆς τρίτης ἥμισυ· ὡς εἶναι δύο δραχμὰς καὶ τριώβολον.

106. *Loci e Suida.*

Ἄκαινα, μέτρον δεκάπουν. ἔστι δὲ ῥάβδος, δι' ἧς κεντοῦσι τοὺς βόας, ὡς τῶν Πελασγῶν τοῦτο εὑρόντων.

Ἀλαβαστοθήκας] * Ἀριστοφάνης· ‘ἐς τὸν ἀλάβαστον κύαθον εἰρήνης ἕνα.’ ὡσεὶ ἔλεγε κοχλιάριον ἕν.

Ἀμφορεὺς οὖν ἀγγεῖον, μέτρον, κεράμιον. σημαίνει καὶ ἀσκόν. ἔστι καὶ ὄνομα κύριον. καὶ ἀμφορεῖς, κέραμοι. καὶ Θάσια ἀμφορείδια, τὰ κεράμια.

---

2. δῆλον ὅτι *P* 7. εἰσὶ *P* 8. ἐκείνου cod. 10. χαλκοῦς] χαλκοις cod. ἔχων cod. 17. τριόβολον cod. m. pr.

Ἰώϲηποϲ· ‘ϲυνωνούμενοϲ δὲ τοῦ Τυρίου νομίϲματοϲ, ὃ τέϲϲαραϲ Ἀττικὰϲ δύναται, τέϲϲαραϲ ἀμφορεῖϲ, τῆϲ αὐτῆϲ ἐπίπραϲκε τιμῆϲ ἡμιαμφόριον καὶ πλῆθοϲ ϲυνῆγε χρημάτων.’ καὶ Ἀριϲτοφάνηϲ ἀμφορεῖϲ λέγει τὰ μέτρα· ‘χυτρίδια καὶ ϲανίδια κἀμφορείδια.’ καὶ ἀμφορεῖϲ νενηϲμένοι, κέραμοι ϲεϲωρευμένοι. Ἀριϲτοφάνηϲ· ‘τί κάθηϲθ’ ἀβέλτεροι πρόβατ’ ἄλλωϲ ἀμφορεῖϲ νενηϲμένοι;’ καὶ ἀμφιφορῆαϲ, καὶ ἀμφορείδια, τὰ κεράμια.

Ἀργύρειοϲ, ϲτατήρ. ἀργυρίδιον δὲ ὡϲ ἡμεῖϲ Εὔπολιϲ Δήμοιϲ· ‘ἐγὼ δὲ ϲυμψήϲαϲα τἀργυρίδιον.’ ἀργύριον δὲ τὸ λεπτὸν νόμιϲμα καλοῦϲιν, ὡϲ Ἀριϲτοφάνηϲ Δαναΐϲιν.

Ὅτι ἡ ἄρουρα πόδαϲ ἔχει ρν′.

Ἀρτάβη, μέτρον Μηδικὸν ϲίτου, Ἀττικὸϲ μέδιμνοϲ.

Ἀϲϲάρια, οἱ ὀβολοί. Νούμμαϲ ὁ πρῶτοϲ βαϲιλεὺϲ μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼϲ ἀπὸ ϲιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα πρῶτοϲ ἐχαρίϲατο Ῥωμαίοιϲ, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ ϲκυτίνων καὶ ὀϲτρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων· ἅπερ ὠνόμαϲεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματοϲ νουμμία, ὥϲ φηϲι Τραγκύλλιοϲ.

Ἀχάνη μέτρον ἐϲτὶ Περϲικόν· ὥϲπερ ἡ ἀρτάβη παρὰ Αἰγυπτίοιϲ. ἐχώρει δὲ μεδίμνουϲ Ἀττικοὺϲ με′, ὡϲ μαρτυρεῖ Ἀριϲτοτέληϲ. οἱ δέ φαϲιν ὅτι κίϲτη ἐϲτίν, εἰϲ ἣν κατετίθεντο τοὺϲ ἐπιϲιτιϲμοὺϲ οἱ ἐπὶ τὰϲ θεωρίαϲ ϲτελλόμενοι.

Βοῦϲ ἐπὶ γλώττηϲ. ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων παρρηϲιάζεϲθαι· ἢ διὰ τὴν ἰϲχὺν τοῦ ζῴου· ἢ διὰ τὸ τῶν

---

2. τῆϲ αὐτῆϲ om. in libris Suidae add. *Bekker.* e Ioseph. de b. Iud. 2, 21, 2 14. ρν′ pro ν′ corr. *Iomard.* in *Descript. de l'Eypte édit. Panckoucke* vol. VII p. 527. 18. ἐχαρίϲατο] lege ἐχάραϲϲε τότε

Ἀθηναίων νόμιϲμα βοῦν ἔχειν ἐγκεχαραγμένον, ὅπερ ἐκτίνειν ἔδει τοὺϲ παρρηϲιαζομένουϲ.

Γλαὺξ ἵπταται. ἡ πτῆϲιϲ τῆϲ γλαυκὸϲ εἰϲ νίκηϲ ϲύμβολον ἐλογίζετο. καὶ ἑτέρα παροιμία· 'γλαῦκεϲ Λαυριωτικαί,' ἐπὶ τῶν πολλὰ χρήματα ἐχόντων· παρόϲον ἐν Λαυρείῳ τῆϲ Ἀττικῆϲ γίνονται χρύϲεια μέταλλα. ἐνεχάραττον δὲ γλαῦκαϲ ἐν τοῖϲ χρυϲοῖϲ νομίϲμαϲι.

Γομόρ, εἶδοϲ μέτρου Ἑβραϊκοῦ.

Δανάκη. τοῦτο νομίϲματόϲ ἐϲτιν ὄνομα, ὃ τοῖϲ νεκροῖϲ ἐδίδοϲαν πάλαι ϲυγκηδεύοντεϲ· 'νεὼϲ Ἀχερουϲίαϲ ἐπίβαθρον.' Ἀχερουϲία δέ ἐϲτι λίμνη ἐν Ἅιδου, ἣν διαπορθμεύονται οἱ τελευτῶντεϲ, τὸ προειρημένον νόμιϲμα τῷ πορθμεῖ διδόντεϲ.

Δαρεικὸϲ νόμιϲμά τι ἦν χρυϲοῦν, ὅπερ Δαρεῖοϲ πρῶτοϲ ἐπενόηϲεν. — Ὅτι Ξέρξηϲ ὡϲ αὐτὸν πρεϲβευϲαμένου Ἀριϲτείδου καὶ τριϲχιλίουϲ Δαρεικοὺϲ αὐτῷ διδόντοϲ οὐδὲν ἐπιϲτρέφεϲθαι ἔφη τοῦ Περϲικοῦ πλούτου τοιαύτῃ χρώμενοϲ διαίτῃ. ἔτυχε δὲ οὐκ ἐπιμελῆ τὸν ἄρτον προϲφερόμενοϲ.

Δαρεικούϲ. εἰϲὶ μὲν χρυϲοῖ ϲτατῆρεϲ οἱ Δαρεικοί· ἠδύνατο δὲ ἕκαϲτοϲ αὐτῶν ὅπερ καὶ ὁ παρὰ τοῖϲ Ἀττικοῖϲ ὀνομαζόμενοϲ χρυϲοῦϲ. οὐκ ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρόϲ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τινὸϲ παλαιοτέρου βαϲιλέωϲ ὠνομάϲθηϲαν. λέγουϲι δέ τινεϲ δύναϲθαι τὸν Δαρεικὸν δραχμὰϲ ἀργυρίου εἴκοϲι· ὡϲ τοὺϲ πέντε Δαρεικοὺϲ δύναϲθαι μνᾶν ἀργυρίου.

---

6. Λαυρείῳ scripsi ex A (cod. Paris. 2625, optimo) aliisque (conf. Hesych. Λαύρεια), Λαυρίῳ vulgo 9. haec desunt in A 16. Ξέρξου ὡϲ Ἀριϲτείδην πρεϲβευϲαμένου coni. *Kuster.* 23. χρυϲόϲ A aliique plerique, recepit *Gaisford.* 26. δραγμὰϲ A C (Oxoniensis), *Gaisf.*; at

Δεκαμναιαῖον, δέκα μνᾶς. Σκόπας Αἰτωλῶν στρατηγός, ὃς ἀποτυχὼν τῆς στρατείας νόμους ἔγραφε. καὶ ὀψώνιον ἐξέθηκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἑκάστης ἡμέρας δεκαμναιαῖον, τοῖς δὲ ἐπί τινος ἡγεμονίας τεταγμένοις μναιαῖον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη τούτοις καὶ φθονηθεὶς τὸ πνεῦμα προσαπέθηκε τῷ χρυσίῳ. ἑκατὸν δὲ δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν.

Δηνάριον, εἶδος ἀργυρίου, ὁλοκοτίνου ἴσην ἔχον ἰσχύν.

Δίαυλος, ὁ διστάδιος τόπος. ἢ μέτρον πήχεων ω´.

Δίδραχμον, συντέλεσις, εἰσφορά, λειτουργία. ἔχει δὲ τὸ δίδραχμον οὐγγίας δ″. κ´ ὀβολοί. γράμματα ς´.

Διώβολον, καὶ τριώβολον, καὶ ἡμιωβόλιον ὁμοίως.

Δοχμή [σπιθαμή]. Ἀριστοφάνης· 'πρὶν ἡμέραν φορῆσαι, μεῖζον ἦν δυοῖν δοχμαῖν.' δοχμή, ἡ παλαιστή. λέγει δὲ πρὸς τὸν βυρσοδέψην περὶ τοῦ δέρματος.

Δραχμή. αἱ ρ´ δραχμαὶ ποιοῦσι μίαν μνᾶν. δραχμὴ δὲ ὁλκὴ νομίσματος εἰς ἀργυρίου δραχμὰς ι´.

Δραχμή, ἓξ ὀβολῶν. καὶ Ἀριστοφάνης· 'εἰς χοιρίδιον δάνεισόν μοι τρεῖς δραχμάς.'

Δωδεκαδώρῳ, δώδεκα παλαιστῶν ὄντι. δῶρον γὰρ ἡ παλαιστή. ἐν ἐπιγράμματι· 'Κυλληνίων ἀνερύ-

---

Suidam sic non scripsisse inde perspicitur, quod infra vox ipsa Δραχμή posita est post Δραχαρνεῦ.

1. Σκόπας etc.] contracta in brevius e Polyb. 13, 2 9. δραγμαὶ A *Gaisf.* 8. ὁλοκοτίνον ἰδίαν A 10. ω´ pro σ´ corr. *Palmerius* ad Hesych.; an ὀργυιῶν σ´ scribendum? 12. δ″ pro ς´ corr. *Kust.* 14. σπιθαμή prave illatum ex Hesychio eiicio 19. ὁλκὴ etc.] v. Hesych., unde post νομίσματος add. χρυσίου *Gronov.* de sestert. p. 364 23. ἐν ἐπιγράμματι] Erycii in Anthol. Palat. 6, 96, ubi rectius leguntur Κυλληνίῳ αὐερύσαντες et ἅλῳ et ἔπαξαν

cαντες ἔρρεξαν, καί οἱ δωδεκάδωρα κέρα ἄλλῳ μακροτένοντι ποτὶ πλατάνιcτον ἐπάξαι.'

Δῶρον, ἡ παλαιcτή. καὶ Ὅμηροc· 'ἑκκαιδεκάδωρα πεφύκει.'

Ἑκκαιδεκάδωρα, ἑκκαίδεκα παλαιcτῶν· δῶρον γὰρ καλεῖται ἡ παλαιcτή.

Ἑκτεὺc μέτρον ἐcτίν, ὃ ταὐτὸν εἶναι λέγουcι τῇ χοίνικι. Ἀριcτοφάνηc· 'οἶcθ' οὖν ἀπολωλεκυῖα πυρῶν ἑκτέα;' τουτέcτι τρικότυλον.

Ἐπιτρίταιc. Ἰcαῖοc ἐν τῷ κατὰ Καλλιφῶντοc· 'ἑξακοcίαιc δραχμαῖc ἐπιτρίταιc' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ η' ὀβολοῖc κατὰ τὸ τρίτην εἶναι μερίδα τοὺc η' ὀβολοὺc τοῦ τετραδράχμου.

Ἡμιεκτέον, μέτρον. τουτέcτι δ' χοινίκων. ὁ γὰρ μέδιμνοc μη' χοινίκων ἐcτί. τούτων οὖν τὸ ἕκτον εἰcὶν η' χοίνικεc. τὸ δὲ ἡμίεκτον, τουτέcτι τὸ δωδέκατον τῶν μη' χοινίκων, δ'. ἡμιεκτέον δὲ διὰ τοῦ ε λεκτέον καὶ οὐχὶ ἡμιεκταῖον.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. τοῦ μεδίμνου ἔχοντοc χοίνικαc μη' τὸ ἡμιμέδιμνον δηλονότι τὰc κδ' εἶχεν. ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δ' χοίνικαc· τὸ γὰρ ἕκτον χοίνικεc ὀκτώ.

Ἡμικάδιον, τὸ ἡμίμετρον.

Ἡμιμέδιμνον, μέτρον χοινίκων κδ'.

Ἡμίνα, μέτρον.

Ἡμιωβόλιον, τὸ ἥμιcυ τοῦ ὀβολοῦ.

Κάβοc, εἶδοc μέτρου. καὶ παροιμία· 'κάβου κάβοc.'

Κάδοc, μέτρον οἰνηρόν.

Κεντηνάριον [νομιcμάτων ποcότηc].

Κέρματα, τὰ λεπτότατα. ἐπὶ γὰρ Ἰουcτινιανοῦ

---

9. τρικότυλον correxi pro τριώβολον: v. praef. crit.
29. νομιcμάτων ποcότηc om. ABV *Bernhard. Bekk.*

τοῦ βασιλέως τῶν ἀργυραμοιβῶν πρότερον δέκα καὶ ς´ ὀβολούς, οὓς φόλλεις καλοῦσιν, ὑπὲρ ἑνὸς στατῆρος χρυσοῦ προΐεσθαι τοῖς ξυμβάλλουσιν εἰωθότων, αὐτὸς ἐπιτεχνώμενος κέρδη οἰκεῖα, π´ καὶ ρ´ μόνους ὑπὲρ τοῦ στατῆρος δίδοσθαι τοὺς ὀβολοὺς διετάξατο, χρυσοῦ ἕκτην ἀποτεμόμενος μοῖραν.

Κερματίζει, εἰς λεπτὰ διαιρεῖ. καὶ κερματίων, τῶν εἰς λεπτὰ διακεκομμένων. καὶ μέγα κεφάλαιον ἠθροίσθη τῶν λεπτῶν κερματίων. καὶ κατακερματίζει· 'ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ζώνης τοὺς χρυσοῦς Δαρεικοὺς κατακερματίσαι θέλων καὶ διαλύσασθαι τῷ πανδοκεῖ.'

Κῆνσος, τὸ νόμισμα, ἐτήσιον τέλος. παρὰ τὸ καίνω, τὸ κόπτω.

Κοδάλου χοῖνιξ. παροιμία ἐπὶ τῶν μείζοσι μέτροις κεχρημένων.

Κόμμα. Ἀριστοφάνης· 'ἔοικε δ' εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος.' ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν νομισμάτων, ἐξ ὀλίγου χρυσίου ἀποκεκομμένων. ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν 'φαύλου συστήματος.' — Πονηρὸν κόμμα, ὁ παρακεκομμένος ἄργυρος.

Κοτύλη, ὃ νῦν καλοῦσιν ἡμίξεστον. παρὰ τὸ ἐκεῖ κεῖσθαι τὴν ὕλην. εἶδος ποτηρίου ὁμωνύμου τῷ ἀγγείῳ τῶν ὑγρῶν, ὡς χοῖνιξ. καὶ εἶδος μέτρου.

---

7. κερματίων τῶν corr. *Gronov.* pro vulgato κατακερματιώντων; *Bernh.* coni. κεκερματισμένων quod rec. *Bekk.* 9. κατακερματίζει] κατακερματίσαι *Bekk.* 18. ὀλίγου pro ὅλου corr. *Toup.* e schol. ad Arist. Plut. 863: κόμμα, εἶδος φαύλου νομίσματος. ἀντὶ δὲ τοῦ εἰπεῖν φαύλου συστήματος, πονηροῦ κόμματος εἶπεν. εἴρηται δὲ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κιβδήλων νομισμάτων διὰ τὸ ὀλίγον μὲν ἔχειν χρυσόν, πλείονα δὲ χαλκόν. ἀποκεκομμένου AB aliique, *Bernh.* 23. τῶν ὑγρῶν] τῷ ὑγρῷ vulgo ante *Bekk.*

Κοχλιάριον, τὸ παρ' ἡμῖν.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ, οὐγγιῶν β'. ἢ κοχλιάριον .... κύαθος οὖν παρὰ τὸ χύω, χύαθος καὶ κύαθος.

Κωδαλοῦχος, μέτρον γῆς.

Λίτρα, ὁ σταθμός.

Μέδιμνον, μέτρον χοινίκων μη'. καὶ παροιμία· 'μεδίμνῳ ἀπομετρῶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον,' ἐπὶ τῶν μεγάλην καὶ ἀθρόαν προσδοκώντων ὠφέλειαν.

Μέδιμνον μέτρον ἐστὶ ξηρῶν, οἷον πυρῶν ἢ κριθῶν. [μέδιμνον οὖν μοδίων ϛ'· ὡς εἶναι μέτρον ξεστῶν οβ' ἤτοι λιτρῶν ρη'.]

Μετρονόμοι. ἀρχή τις Ἀθήνησιν ἡ τῶν μετρονόμων. ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε', ε' μὲν εἰς Πειραιᾶ, ι' δὲ εἰς ἄστυ. εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μιλιαρήσιον [τὸ τοῦ νομίσματος δέκατον].

Μίλιον, μέτρον γῆς. Ὅτι τὰ δέκα μίλια ἔχουσι στάδια π'. Ἄλλως. ὅτι τὸ στάδιον ἔχει πόδας χ', τὸ δὲ μίλιον πόδας ͵δς'.

Μνᾶ. ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν. [καὶ ἔστιν ἐν τῷ Τάλαντον.]

Μόδιον, μέτρον τι. [μόδιος. καὶ ἔστιν ἐν τῷ Μαναΐμ.]

Νέβελ, ὄνομα κύριον, καὶ εἶδος μέτρου Ἑβραϊκοῦ.

11. μέδιμνον etc. om. A *Bernh. Bekk.* 14. ε' post ιε' in libris omissum' add. *Gaisf.* ι' V *Bernh.*, θ' vulgo 17. τὸ τοῦ νομίσματος δέκατον om. AV *Bernh. Bekk.*; pro δέκατον probabiliter δωδέκατον coni. *Clarke* (loco a Gaisfordio citato) 21. καὶ etc. om. AV *Bernh. Bekk.*; adscripsit V: ὡς νῦν παρ' ἡμῖν αἱ οὐγκίαι οὕτως καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ δραχμαί 23. μόδιος etc. om. AV *Bernh. Bekk.* 25. καὶ εἶδος etc. om. A

Νόμιςμα δύο cημαίνει· τὸ νόμιμον ἔθος, ὡς Ἀριςτοφάνης ἐν Νεφέλαις· ‘ἡμῖν νόμιςμ’ οὐκ ἔςτι.’ καὶ τὸ κόμμα τοῦ τετυπωμένου χαλκοῦ. λεπτῷ δὲ νομίςματι ἐχρῶντο οἱ Βυζάντιοι.

Νομιςτευομένων, νομίμως διοικουμένων· ‘ἐνέβαλε δὲ χρυςοῦς ἐπιςήμους, εἴς τινας δὲ τετράδραχμα τῶν ἐπιφανῶς νομιςτευομένων.’ καὶ αὖθις· ‘χαλκοῦ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νομιςτευομένου τάλαντα τετρακιςχίλια.’

Ξεςτίον, μέτρον ἐπὶ ὑγρῶν.

Ὀβολός, ὁ τόκος, εἶδος νομίςματος. ὀβολὸς δὲ παρὰ Ἀθηναίοις ἕξ ἐςτι χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ἑπτά. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν τῶν νῦν τεςςάρων καὶ νομιςμάτων η' καὶ ϛ. ἡ δὲ μνᾶ ἑξηκοςτόν ἐςτι τοῦ ταλάντου. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ χρυςίου ἑξαπλάςιόν ἐςτι.

Ὀβολοῦ] * ὀβολοὶ δέ εἰςιν οὓς καλοῦμεν φόλλεις. Ὁ Ἰουςτινιανὸς τῶν ἀργυραμοιβῶν ὑπὲρ ἑνὸς ςτατῆρος χρυςοῦ προΐεςθαι τοῖς ξυμβάλλουςιν εἰωθότων δέκα καὶ διακοςίους ὀβολοὺς αὐτὸς ἐπιτεχνώμενος κέρδη οἰκεῖα π' καὶ ρ' μόνους ὑπὲρ τοῦ ςτατῆρος διετάξατο δίδοςθαι ὀβολούς.

Ὁλκῇ, δυνάμει, ἢ βάρει, ἢ ςταθμῷ.

Ὀξύβαφον, τὸ δεχόμενον τὸ ὄξος. μεῖζον δὲ τὸ τρυβλίον τοῦ ὀξυβάφου. Ἀριςτοφάνης Ὄρνιςιν· ‘ὀξύβαφον ἐντευθενὶ πρόςθου λαβὼν ἢ τρυβλίον.’

Ὀργυιά, ἐπὶ τοῦ μέτρου, καὶ τετρόργυιος· ‘τοῦτο κατ’ εὐψαμάθου κείμενον ἠιόνος διςςάκι τετρόργυιον.’

---

6. χρυςοῦ AV 13. λιτρῶν omissum in Suidae libris add. *Kuster.* e Photio 14. τεςςάρων Photius, τέςςαρα vulgo apud Suidam ϛ· correxi pro vulg. ϛ'

Ὀργυιαί, τὰ μετὰ τῶν ἰδίων χειρῶν μέτρα. καὶ ὀργυιαῖος, ὁ μέγας.

Παλαιστάς, σπιθαμάς [ἢ ἐν πάλῃ].

Παρασάγγης, εἶδος μέτρου Περσικοῦ, ὅ ἐστι τριάκοντα στάδια. Ξενοφῶν· 'ὁ δὲ Κῦρος, ὁπόσον, ἔφη, ἄπεστι τὸ στράτευμα; οἱ δὲ ὡς δύο παρασάγγας εἶπον.'

Πέλανοι] * λέγεται δὲ πέλανος ... καὶ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθὸς ὀβολός.

Πέλεθρα, πλέθρα. ἔστι δὲ μέτρον γῆς τὸ πλέθρον, σταδίου ἕκτον.

Πεντώβολον ἡλιάσασθαι. νικήσαντα τοὺς Πελοποννησίους δικάσαι μέχρις Ἀρκαδίας λαμβάνοντα μισθὸν πεντώβολον, ἀλλ' οὐ τριώβολον. καὶ πεμπώβολον ὁμοίως.

Πῆχυς, πήχεως, τὸ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἔκταμα. — Ὅτι ὁ πῆχυς ἔχει πόδας α΄ς, ὁ δὲ ποὺς ἔχει δακτύλους ις΄.

Πλέθρα, μέτρα γῆς, ἤγουν ἄρουραι. ἢ τοὺς διύγρους τόπους καὶ βοτανώδεις. ἔχει δὲ τὸ πλέθρον πήχεις ξς΄ δίμοιρον.

Πλέθρον, τὸ τοῦ σταδίου ἕκτον μέρος, ὅπερ ἐστὶ πηχῶν ξς ω΄΄. ὅλον γὰρ στάδιόν ἐστι τετρακοσίων. ἢ πανταχόθεν ἔχον πόδας ᾱ. ἢ καὶ πλεθριαῖον διάστημα. — Ὅτι τὸ πλέθρον ἔχει πόδας ρ΄. Ξενοφῶν

---

3. Παλαιστάς. σπιθαμάς habet A in margine omissis ἢ ἐν πάλῃ, pro quibus *Bekk.* ἢ ἔμπαλιν coll. Photio 18. α΄ς] ᾱῑ A, ᾱῡ B, ἕνα καὶ ἥμισυ *Bernh. Bekk.* ἔχει AB, vulgo om. 21. ξς΄ corr. *Kust.* pro ξη΄ 23. ξς΄ ω΄΄ correxi pro vulg. ξη΄, ξς΄ διμοίρου *Perizonius* 24. ᾱ. ἢ ego pro vulg. λη΄ (v. prol. § 106 extr.)

φηcι πλεθριαίουc φοίνικαc φύεcθαι ἐν Βαβυλῶνι ἢ καὶ μείζοναc. — [Cτάδιον πηχῶν υ′.]

Πούc. ὁ ποὺc ἔχει δακτύλουc ιϛ′.

Πρόχουc, ξέcτηc, τὸ μέτρον. ‘καὶ ἐμβαλὼν ἐc πρόχουν ἀργυρᾶν τὰ ὀcτᾶ ἐξέπεμψε τῷ παιδὶ τοῦ πατρὸc κειμήλιον ἔχειν.’

Cάροι, μέτρον καὶ ἀριθμὸc παρὰ Χαλδαίοιc. οἱ γὰρ ρκ′ cάροι ποιοῦcιν ἐνιαυτοὺc ͵βcκβ′ κατὰ τὴν τῶν Χαλδαίων ψῆφον, εἴπερ ὁ cάροc ποιεῖ μῆναc cεληνιακῶν cκβ′, οἳ γίνονται ιη′ ἐνιαυτοὶ καὶ μῆνεc ἕξ.

Cάτα, μέτρον Ἑβραϊκόν. δηλοῖ δὲ μόδιον ὑπερπεπληρωμένον· ὡc εἶναι μόδιον α′ϛ. ὑγροῦ δὲ ξεcτῶν ιε′ ἤτοι λιτρῶν κε′.

Cίκλον, ἀργυρίων ε′. Μωυcῆc φηcιν ἐν τῇ παλαιᾷ.

Cτάδιον, ὁ τόποc τοῦ ἀγῶνοc. καὶ μέροc τι τοῦ λεγομένου μιλίου· ἑπτὰ γὰρ ἥμιcυ cτάδια ποιοῦcι μίλιον.

*Ὅτι τὰ ἑπτὰ ἥμιcυ cτάδια ποιοῦcι μίλιον ἕν. τὰ δὲ ι′ μίλια ἔχουcι cτάδια π′.

Ὅτι τὸ cτάδιον ἔχει πόδαc χ′, τὸ δὲ μίλιον πόδαc ͵δφ′, τὸ δὲ πλέθρον πόδαc ρ′, [ἡ ἄρουρα πόδαc ρν′] ὁ ποὺc δακτύλουc ιϛ′, ὁ πῆχυc πόδα α′ϛ.

Cτατὴρ, τὸ ἐκ χρυcοῦ νόμιcμα. ‘τῶν βαλαντίων

---

2. cτάδιον ego; vulgo cταδίου coniunctum cum μείζοναc, quod perversum esse apparet. Est haec glossa alieno loco apposita. Ceterum pro πηχῶν V habet πήχειc 11. Cάτα etc. om. A 12. α′ϛ ego ex librorum vestigiis, ἕνα καὶ ἥμιcυν vulgo 14. Cίκλον etc. om. V *Bekk.* ε′] δ′ coni. *Kust.* 20. ι′ A, δέκα vulgo 22. ͵δφ′] ͵δc′ Med., conf. supra μίλιον 23. ρν′] ν′ libri et m. scripti et editi, v. supra ἄρουρα α′ϛ libri, ἕνα καὶ ἥμιcυν vulgo 24. τῶν βαλαντίων etc. e Synesii ep. 127 (monente *Reines.*)

ἡ ϲυνωρὶϲ τὸ μὲν εἶχεν ὀβολοὺϲ ἐκ χαλκοῦ, τὸ δὲ ϲτατῆραϲ χρυϲίου, τῶν Εὐμήλου ἵππων πολὺ μᾶλλον ἀλλήλοιϲ ἐοικότα.’

Ϲτατήρ, τετράδραχμον νόμιϲμα, τὸ ἑξάγιον, τὸ ζύγιον, ἢ εἶδοϲ νομίϲματοϲ. Ἀριϲτοφάνηϲ ἐν Πλούτῳ· ‘ϲτατῆρϲι δ’ οἱ θεράποντεϲ ἀρτιάζομεν,’ τουτέϲτι νομίϲμαϲι παίζομεν ἄρτια ἢ περιττά. ‘ὁρᾶτε μέν με δεόμενον ϲωτηρίαϲ τετραϲτατήρου·’ Ἀριϲτοφάνηϲ.

Ϲύμβολα, ϲημεῖα, μέτρα.

Ϲχοίνιϲμα, μέτρου μέροϲ, κληρουχία, ἡ τῆϲ γῆϲ δεϲποτεία. ἴδιον γὰρ τῶν κεκτημένων μέτρῳ τὴν γῆν ὑποβάλλειν.

Ϲχοῖνοϲ, μέτρον γεωργικόν, ὥϲ φηϲιν Ἡρόδοτοϲ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱϲτοριῶν.

Τάλαντα, τὰ ζυγὰ καὶ τὰ ἱϲτάμενα.

Τάλαντον πολλὰ μὲν ϲημαίνει. ἢ γὰρ τὸ μέγιϲτον τοῦ χρυϲίου καὶ ἀργυρίου μέροϲ, καθ’ ὃ ϲημαινόμενον Δημοϲθένηϲ φηϲί πεντήκοντα τάλαντα. ἢ ϲταθμοῦ τι ὄνομα· ὥϲπερ Ἀριϲτοφάνηϲ· ‘ἀλλ’ ἢ ταλάντῳ μουϲικὴ κριθήϲεται.’ καὶ Ὁμηρικόν· ‘χρύϲεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.’ τρίτον ϲημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα· καὶ πολυτάλαντοϲ ὁ πλούϲιοϲ· καὶ τὸ Ὁμηρικόν· ‘κεῖτο γὰρ ἐν μέϲϲοιϲι δύο χρυϲοῖο τάλαντα.’ καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆϲιϲ καὶ ἡ τοῦ τρίτον

4. τετράδραχμον *Scaliger*, τετράγραμμον libri *Bernh. Bekk.* τὸ ἑξάγιον, τὸ ζύγιον] τὸ ϛ cum suprascripto γ, τὸ ζυ cum suprascr. ν A; καὶ τὸ ἑξάγιον, καὶ τὸ ζύγιον vulgo 5. Ἀριϲτοφάνηϲ etc. om. A 13. γεωργικόν] γεωμετρικόν coni. *Kust.* e Phot. Etym. aliis 17. τοῦ A, vulgo om. 20. Ὅμηροϲ *Bekk.* 22. καὶ A, ὡϲ καὶ reliqui, idque vulgo editum 23. γὰρ AV, δ’ ἄρ’ vulgo ex Il. Ϲ 507.

ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἔστι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμισυ τάλαντα, τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέσσαρα ἥμισυ, καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμισυ. καὶ ὅλως οὗτινος ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάσει τις τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενος ἀριθμὸς ἐφαρμόσει τοῖς ταλάντοις· οἷον, ἂν μὲν ὄγδοον, ζ΄, ἂν δὲ ἔνατον, η΄, συναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ἥμισυ. φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν· ὡς καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίσειαν μνᾶν.

Τάλαντον, ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστιν ξ΄, ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ΄, ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ, ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκῶν ς΄, ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ζ΄. τὸ τάλαντον δὲ τὸ νῦν λεγόμενον Ἀττικόν. παρὰ Σικελιώταις τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν νούμμων κδ΄, νυνὶ δὲ ιβ΄. ὁ δὲ Ὅμηρος λέγει 'δύο χρυσοῖο τάλαντα·' ὡς μὴ εἶναι ἴσον τὸ καθ' ἡμᾶς τάλαντον τῷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ὡς γὰρ ἴσον τοῦ τρίποδος καὶ τοῦ λέβητος καὶ τοῦ ἵππου τίθεται. τάλαντον δὲ τὸ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἡ ἄνωθεν πεμπομένη ἑκάστῳ θεία χάρις.—Σύνταξις. Ἀριστοφάνης· 'καίτοι ταλάντου τοῦτ' ἔμαθεν Ὑπέρβολος,' τουτέστι χαύνωσιν ἀναπειστηρίαν. — Ὅτι τὸ τάλαντον παρά τισιν ἔχει λίτρας ρκε΄. — Καὶ ταλαντιαῖοι λίθοι· 'ταλαντιαῖοί γε

---

6. τὸ ἡμιτάλαντον] τάλαντον A 8. ἔνατον] ἐννέα A 11. ἡμίσειαν] ἥμισυ vulgo, ut supra codex Photii et infra libri p. 345, 21. 354, 19 14. χαλκῶν ς΄] χαλκῶν η΄ schol. Hom., v. prol. p. 157 16. παρὰ δὲ *Bekk.* νούμμων corr. *Scaliger* ex Aristotele apud Poll., μνῶν vulgo apud Suidam e libris m. scr. 24. λίτρας om. AV 25. ταλαντιαῖοι γε μὴν etc. Ios. b. Iud. 5, 6, 3

μὴν ἦϲαν οἱ βαλλόμενοι πέτροι, δύο δὲ καὶ πλέον ἀπήεϲαν ϲταδίουϲ. ἡ πληγὴ δ' οὐ τοῖϲ προϲτυχοῦϲι μόνον, ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ τοῖϲ μετ' ἐκείνουϲ ἦν ἀνυπόϲτατοϲ.' — Αἰτιώμενοι δὲ τὸν Περικλέα πεντήκοντα ταλάντοιϲ ἐζημίωϲαν.

Τεταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦϲ ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ τεταρτημόριόν τινα καλοῦμεν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ τέταρτον μέροϲ τοῦ ὀβολοῦ, τουτέϲτι χαλκοῖ δύο.

Τετρώβολον, τουτέϲτι πολυτίμητον. οὕτω δὲ λέγουϲι τὸ τετρωβολιαῖον, τουτέϲτι τετρωβόλου πωλούμενον.

Τριτημόριον. τοὺϲ ἓξ χαλκοῦϲ εἴρηκε Φιλήμων τοῦ ὀβολοῦ τριτημόριον. θαυμάζω οὖν ἐγὼ πῶϲ τεταρτημόριόν εἰϲι δύο χαλκοῖ, τριτημόριον δὲ ἕξ· εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνο μὲν κυρίωϲ ὠνομάϲθη τέταρτον μέροϲ τοῦ ὀβολοῦ, τὸ δὲ τριτημόριον, ὡϲ ἀπὸ δ' μερῶν ὄντων ἀνὰ δύο χαλκοῦϲ, τρία ἔχον μέρη ϛ' χαλκοῦϲ ϲυνάγει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. τὰϲ δύο S δραχμὰϲ οὕτωϲ εἰώθαϲιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

Τριωβολιμαῖοϲ, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνοϲ.

Τριώβολον, τὸ τρεῖϲ ὀβολοὺϲ ἔχον. Ἀριϲτοφάνηϲ Πλούτῳ· 'δεινὸν γὰρ εἰ τριωβόλου μὲν οὕνεκα ὠϲτιζόμεϲθ' ἑκάϲτοτ' ἐν τῇ ἐκκληϲίᾳ.' οὐδεὶϲ ἐδίκαζεν, εἰ

---

2. προεντυχοῦϲι Ios. 11. πολυτίμητον explicatur s. v. τεττάρων ὀβολῶν, quae omisi, quia non pertinent ad rem nummariam 17. ἄρα om. A 21. ἥμιϲυ vulgo 23. εὔωνοϲ ABV, ἄξιοϲ rel. Post haec AV in marg., reliqui in contextu habent: Ὅτι τοπαλαιὸν οἱ ϲτρατηγοὶ τριώβολον ἐλάμβανον βλακείαϲ χάριν, desumpta e v. βλακεία

μὴ ἐπέβαινε τῶν ξ′ ἐνιαυτῶν. ὅcοι δὲ τελείαc ἡλικίαc ἦcαν, εἰcήρχοντο μὲν εἰc τὴν ἐκκληcίαν, οὐκ ἐδίκαζον δέ. τούτουc οὖν τοὺc ἐκκληcιαcτὰc ἐποίηcαν φανερόν τι λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τῆc πόλεωc προcόδων οἱ δημαγωγοὶ πείcαντεc τὴν πόλιν· ὕcτερον δὲ ὁ Κλέων ἐποίηcεν αὐτὸ τριώβολον. ἀφῆλιξ δὲ εἰc τὴν ἐκκληcίαν οὐκ εἰcήρχετο.

Τρύβλιον, ὀξυβάφιον, πινάκιον, ποτήριον, ὀρθομίλιον. τοῦτο μεῖζον τοῦ ὀξυβάφου ἐcτί.

Ὑπόχαλκον δέ cου τὸ χρυcίον. ἀντὶ τοῦ μίξιμον, παρακεκομμένον τὸ νόμιcμα, παραχαράξιμον.

Φολίc, τὸ τοῦ θώρακοc. φόλλιc δέ, φόλλεωc, ὁ ὀβολόc.

[Χαλκοῦc. λεπτῶν ζ′. καὶ ζήτει ἐν τῷ Τάλαντον.]

Χαλκῷ, cιδήρῳ.

Χοᾶ. χοῦc μέτρον Ἀττικὸν χωροῦν κοτύλαc ὀκτώ. Ἀριcτοφάνηc· ‘ἐπὶ δεῖπνον ταχὺ βάδιζε τὴν κίcτιν λαβὼν καὶ τὸν χοᾶ.’

Χοᾶc, ὅτε ἐπὶ μέτρου τίθεται, περιcπᾶται.

Χοόc, διξέcτου. χοῦc γὰρ δύο ξέcται, χοεὺc δὲ ἕξ. Ἀριcτοφάνηc· ‘εἴ τιc κάπηλοc ἢ καπηλὶc τοῦ χοὸc ἢ τῶν κοτυλῶν τὸ νόμιcμα διαλυμαίνεται.’

Χοίνικεc. οὐ μόνον τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ τὰc πέδαc cημαίνει τὸ ὄνομα. αἱ χοίνικεc πέδαι τινέc εἰcι. χοῖνιξ δὲ πᾶν περιφερέc. διὸ καὶ τὸ μέτρον χοῖνιξ καλεῖται. Ἀριcτοφάνηc Πλούτῳ· Αἱ κνῆμαι δέ cου βοῶcιν, ἰοὺ ἰού, τὰc χοίνικαc καὶ τὰc πέδαc ποθοῦcαι.

---

14. Χαλκοῦc etc. om. AC *Bernh. Bekk.* 15. Χαλκῷ] cognata esse videtur glossa cum loco Pollucis qui est libr. 9, 78 s. 18. quae post χοᾶ apud Suidam leguntur, ea ut aliena a mensurarum doctrina omisi

Χοίνικες, οἷς τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι· 'σπανιώτερον δὲ τὸ γένος τῶν θεωρητικωτάτων ψυχῶν ἢ τὸ τοῦ χοίνικος, ᾧ τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι· οἷος ἦν Ἀμοῦς καὶ Ἀντώνιος.'

Χρύσεος, ὁ χρυσοῦς.

107. *Loci ex Etymologico magno.*

Ἄδδιξ, μέτρον τετραχοίνικον.

Ἄδδιξ, μέτρον τι οἶμαι τετραχοίνικον.

Αἰγιναῖα] * ἐλέγετο δὲ καὶ τὰ μεγάλα Αἰγιναῖα ἀπὸ τοῦ νομίσματος· καὶ γὰρ τὸ Αἰγιναῖον τάλαντον πλεῖον ἠδύνατο τοῦ Ἀττικοῦ.

Ἀμφορεύς, τὸ ἑκατέρωθεν δίωτον σταμνίον, ὥς φησι Θεόκριτος· 'ἀμφορεὺς νεοτευχής.' οἱ δὲ κοινὸν μὲν κεράμιον, ἢ τὸ ἑκατέρωθεν αἰρόμενον ἀμφοαιρεύς, καὶ ἀμφορεὺς κατὰ συγκοπὴν καὶ πλεονασμόν. δηλοῖ δὲ μέτρον ὑγροῦ.

Ἀπέλεθρον, ἀμέτρητον καὶ πολλὴν δύναμιν· πλέθρον γάρ ἐστι μέτρον γῆς· μακρόν, πολυπέλεθρον. Ἰλιάδος ε'.

Ἀργυρόηλον] * ἰστέον ὅτι πᾶν νόμισμα εἴτ' ἐν χαλκῷ εἴτ' ἐν ἀργύρῳ εἴτ' ἐν χρυσῷ εἰώθασιν ἀργύριον καλεῖν.

Ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ Περσικόν, Ἀττικὸς μέδιμνος.

Αὐλός] * καὶ τὸ στάδιον· καὶ ἐν συνθέσει δίαυλος.

Αὐλός, στάδιον· καὶ τὸ διστάδιον δίαυλος σύνθετον.

---

1. Χοίνικες et 3. χοίνικος Suidas per errorem; nam apud Synesium Dion. p. 49 A, unde hic locus petitus est, φοίνικος legitur (notante Hemsterh.).

8. legitur alterum ἄδδιξ p. 17, 45, ubi ordo litterarum suadet ἄδιξ

Ἀχάναι, σκεῦος εἰς ἐπισιτισμὸν χρήσιμον· εἴρηται παρὰ τὸ χαίνειν, χάνη καὶ ἀχάνη, τοῦ α ἐπιτακτικοῦ νοουμένου.

Γύης καὶ μέτρον τι γῆς καὶ μέρος ἀρότρου· καὶ τοῦ μὲν μέμνηται Ὅμηρος ἐν συνθέσει, πεντηκοντόγυον, πεντήκοντα γυῶν, ὅ ἐστι πεντήκοντα πλέθρων· γύη γὰρ μέτρον γῆς. οἱ δὲ πεντήκοντα ζευγῶν.

Δανάκης νομίσματός ἐστιν ὄνομα βαρβαρικόν, πλέον ὀβολοῦ, ὃ τοῖς νεκροῖς ἐν τοῖς στόμασιν ἐτίθεσαν. Καλλίμαχος· 'τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήιον οὔτι φέρονται †μούνη ἐπιπτολίων ὅτε θυμιονησέμεν· ἀλλουσάνοις ἐκ στομάτεσσι νεὼς Ἀχερουσίας ἐπὶ βάθρον δανάκης†.' — Ἀχερουσία δέ ἐστι λίμνη ἐν Ἅιδου, ἣν διαπορθμεύονται οἱ τελευτῶντες, τὸ προειρημένον νόμισμα διδόντες τῷ πορθμεῖ. εἴρηται δὲ δανάκης ὁ τοῖς δαναοῖς ἐμβαλλόμενος· δαναοὶ γὰρ οἱ νεκροί, τουτέστι ξηροί. δανὰ γὰρ τὰ ξηρά. Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ Περσικῶν.

Δαρεικὸς νόμισμά τι ἦν χρυσοῦν, ὅπερ Δαρεῖος πρῶτος ἐπενόησεν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Δαρεῖος Δαρειακός· καὶ κατὰ συγκοπὴν Δαρεικός.

Δοχμή, ἡ παλαιστή, ὅ ἐστι τὸ τετραδάκτυλον τῆς χειρός. Ἀριστοφάνης· 'καὶ πρὶν ἡμέραν φορῆσαι, μεῖζον ἦν δυοῖν δοχμαῖν' * ἢ παρὰ τὸ δοχμός· ἐπειδὴ πλαγίᾳ τῇ χειρὶ μετροῦμεν. ἔστιν οὖν μέτρον τι.

Δραχμή, σταθμὸς ὡρισμένος· ἢ τὸ συνάθροισμα τῶν ἓξ ὀβολῶν. παρὰ τὸ δέδραγμαι δραχμή. τὸ πα-

---

6. γύων *Gaisf.* 10. Callimachi locum sic emendare conatus est Naekius: Τοὔνεκα — φέρονται Μούνῃ ἐνὶ πτολίων, ὅ γε τέθμιον οἴσεμεν ἄλλους Ἐν στομάτεσσι νεὼς Ἀχεροντείας ἐπίβαθρον Ἀνθρώπους, δανάκην 23. φορέσαι *Gaisf.*

λαιὸν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὀβολοῖς κεχρημένων ἀντὶ νομίσματος, οὓς τῇ χειρὶ δραξαμένους δυνατὸν ἦν περιλαβεῖν, τούτους δραχμὴν ἐκάλουν, παρὰ τὸ δράξασθαι· αἱ δὲ ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν.

Δῶρον, ἡ παλαιστή. εἴρηται ἀπὸ τοῦ τὰ πλεῖστα διὰ τῆς χειρὸς ἡμᾶς δωρεῖσθαι· ἀφ' ἧς μετρεῖται ἡ παλαιστή.

Ἑκατόμβη] * 'ἑκατόμβοιος δὲ ἕκαστος,' τουτέστιν ἑκατὸν βοῶν τιμῆς ἄξιος, ἢ ἑκατὸν χρυσῶν νομισμάτων. οἱ γὰρ παλαιοί, πρὶν ἐπινοηθῆναι τὰ νομίσματα, τὰς συναλλαγὰς διὰ τῶν τετραπόδων ἐποιοῦντο· ὅθεν ὕστερον ἐφευρεθέντων τῶν νομισμάτων βοῦν ἐξετύπουν ἐν αὐτῷ, τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπιδεικνύμενοι. βοιὸν δὲ λέγουσιν εἶναι σταθμίον τι, ἢ τὴν βοὸς τιμήν, ἢ τὸ δίδραχμον, βοῦν ἔχον ἐπίσημον †καὶ τὸν πόδα. ὅθεν καὶ παροιμία 'βοῦς ἐπὶ γλώττης,' ὅ ἐστι νόμισμα· ἁρμόζει ἐπὶ τῶν ῥητόρων τῶν λαμβανόντων νομίσματα ὑπὲρ τοῦ μὴ συνηγορῆσαι κατά τινος, ἀλλὰ σιωπῆσαι. ὅθεν καὶ Ἀριστοφάνης κωμῳδῶν αὐτούς φησι· 'τὸ στόμ' ἐπιβύσας κέρμασι τῶν ῥητόρων.'

Ἑκτεύς, μέτρον τι, τὸ ἕκτον μέρος, τοῦ μεδίμνου ἔχοντος χοίνικας μη'· ὡς εἶναι τὸν ἑκτέα χοίνικας ὀκτώ. καὶ ἡμίεκτον, τὸ δωδέκατον τοῦ μεδίμνου.

Ἐπίκοποι, οἱ κακῶς τὸ πρῶτον πληγέντες χαρακτῆρες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπικοπτόμενοι.

Ἐπιτρίταις. Ἰσαῖος ἐν τῷ δευτέρῳ κατὰ Καλλιφῶντος· 'ἑξακοσίαις δραχμαῖς ἐπιτρίταις·' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ ὀκτὼ ὀβολοῖς· κατὰ τὸ γ'' εἶναι μερίδα τοὺς ὀκτὼ ὀβολοὺς τοῦ τετραδράχμου.

---

13. ἐνδεικνύμενοι schol. ad Il. Φ 79 15. καὶ τὸν πόδα] lege κατὰ τὸν τύπον 26. κατὰ add. *Sylburg*. 28. γ''] τρίτον vulgo

Ἡμιμέδιμνον. ἡμιμέδιμνόν ἐστι μέτρον χωροῦν ἥμισυ μεδίμνου, τουτέστι χοίνικας εἰκοσιτέσσαρας. ἡμίεκτον δὲ τὸ ἕκτον μέρος τοῦ μεδίμνου.

Κάβαισος, ὁ ἄπληστος, διὰ διφθόγγου, προπαροξύνεται. παρὰ τὸν κάβον, ὅ ἐστι μέτρον σιτικόν.

Κίβδηλον. ἀπὸ ἱστορίας· οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι τῷ πρὸς τοὺς Χίους μίσει φερόμενοι ἐν τοῖς ἀδοκίμοις ἑαυτῶν νομίσμασι τὸν τοῦ Χ τύπον ἐγχαράττοντες ἀπέρριπτον βδελυσσόμενοι. κυρίως δὲ λέγεται κίβδηλον τὸ ὑπόχαλκον χρυσίον.

Κοτύλη] * λέγεται κοτύλη καὶ εἶδος ποτηρίου, καὶ εἶδος μέτρου· κυρίως δὲ τὸ ὁπωσοῦν μέτρον κοτύλην ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν κοιλότητα· καὶ πᾶν τὸ κοῖλον κοτύλην ἔλεγον.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ.

Ξέστης. Ῥωμαϊκόν ἐστι τὸ ὄνομα· τὸν γὰρ παρ' ἡμῖν ἓξ ἀριθμὸν αὐτοὶ λέγουσι σέξ· καὶ μέτρου τινὸς παρ' αὐτοῖς τὸ ἕκτον λέγεται σέξτον· διὰ δὲ εὐφωνίαν τὸ σέξτης λέγεται ξέστης, κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων. οὕτω Φιλόξενος ἐν τῷ περὶ Ῥωμαίων διαλέκτου. Ὦρος.

Ὀβελίσκος] * Ὅτι ὀβολὸς ἐκλήθη, ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον τὸ χαλκοῦν νόμισμα τῶν Ἀθηναίων ὀβελίσκον εἶχεν. Φώτιος πατριάρχης. * πάντων δὲ πρῶτος Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν ἐν Αἰγίνῃ· καὶ δοὺς τὸ νόμισμα καὶ ἀναλαβὼν τοὺς ὀβελίσκους, ἀνέθηκε τῇ ἐν Ἄργει Ἥρᾳ. ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ὀβελίσκοι τὴν χεῖρα ἐπλήρουν, τουτέστι τὴν δράκα, ἡμεῖς, καί-

---

5. μέτρον σιτικόν corr. *Sylb.*, μετασιτικὸν vulgo 8. νομίσμασι em. *Schmidtius* ad Hesych. v. χει, ὀνόμασι vulgo 28. δοὺς τὸ νόμισμα καὶ] διὰ τὸ νόμισμα vulgo ante *Gaisf.*

περ μὴ πληροῦντες τὴν δράκα τοῖς ἓξ ὀβολοῖς, δραχμὴν αὐτὴν λέγομεν, παρὰ τὸ δράξασθαι. ὅθεν ἔτι καὶ νῦν λέγομεν ὀβολοστάτην τὸν τοκιστήν, ἐπειδὴ σταθμοῖς παρεδίδουν οἱ ἀρχαῖοι. ὁ δὲ Ὧρος λέγει ὅτι τὸ στῆσαι δανείσασθαι δηλοῖ· ὀβολοστάτης οὖν ὁ τὰ μικρὰ δανείζων φίλοις, ἢ ὁ τοκογλύφος λεγόμενος· καὶ ὀβολοστατῆσαι, τόκους λαβεῖν.

Ὀργυιὰ σημαίνει τὴν ἔκτασιν τῶν χειρῶν σὺν τῷ πλάτει τοῦ στήθους· παρὰ τὸ ὀρέγειν καὶ ἐκτείνειν τὰ γυῖα, ὅ ἐστι τὰς χεῖρας.

Παλαιστὴ σημαίνει τὴν τῶν τεσσάρων δακτύλων ὀρδινιαίαν σύνθεσιν, πελαστή τις οὖσα· ὅτι πέλας συνάγει τὰ ὀστᾶ, τουτέστι πλησίον ποιεῖ τοὺς δακτύλους· παρὰ τὸ πελάζειν οὖν τὰ ὀστᾶ παλαιστή. ἔστι δὲ τετραδάκτυλον μέτρον. λέγεται καὶ δοχμή, ὅτι πλαγίᾳ τῇ χειρὶ μετροῦμεν· ποιεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου πρὸς τὸν λιχανὸν ἄκρον δακτύλους δέκα. ἡ δὲ σπιθαμὴ ἔχει δοχμὰς τρεῖς, οἷον παλαιστὰς τρεῖς, δακτύλους δὲ δώδεκα, ὡς ἐχούσης τῆς δοχμῆς δακτύλους δ΄· ὁμοίως καὶ τῆς παλαιστῆς. ἀπὸ δὲ τοῦ μικροῦ δακτύλου διισταμένων τῶν δακτύλων ἕως τοῦ ἀντίχειρος λέγεται σπιθαμή, παρὰ τὸ ἀποσπασμὸν ποιεῖν, διὰ τὸν ἀποσπασμὸν τὸν ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου, τοῦ ἀντίχειρος, πρὸς τὸ τοῦ μικροῦ

---

20. δ΄] τρεῖς vulgo ἀπὸ etc.] conf. Meletii locum (p. 122, 15) a Gaisfordio citatum: διισταμένων δὲ τῶν δακτύλων, ἀπὸ τοῦ μικροῦ δακτύλου ἕως τοῦ ἀντίχειρος σπιθαμῆς μέτρον ἀποτελεῖται· σπιθαμὴ δὲ παρὰ τὸ ἀποσπασμὸν ποιεῖν τῶν δακτύλων· ἢ διασπᾶσθαι τὴν ὅλην χεῖρα. ἡ δὲ σπιθαμὴ ποιεῖ μὲν παλαιστὰς τρεῖς, δακτύλους δὲ δώδεκα. ἀπὸ δὲ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἕως τοῦ λιχανοῦ μετακονδύλιον δακτύλων δέκα.

ἄκρον· ὡς δὲ Χρύσιππος, διὰ τὸ σπᾶσθαι τὴν ὅλην χεῖρα. καὶ παλαιστὰς ἐν τῷ λη΄ ψαλμῷ ἀντὶ τοῦ μετρητάς. γίνεται ἀπὸ τοῦ παλαίω.

Παρασάγγαι, τὰ τριάκοντα στάδια παρὰ Πέρσαις· παρ᾽ Αἰγυπτίοις δ᾽ ἑξήκοντα. παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀνδρομάχῃ ἐπὶ τοῦ ἀγγέλου εἴρηται.

Παράσημα τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων λέγονται, τὰ φαῦλα καὶ ἀδόκιμα. παρὰ τὸ κακῶς σεσημάνθαι, ὅ ἐστιν ἐσφραγίσθαι.

[Παράσημος, ὁ ἀδοκίμαστος, κακός, μεταφορικῶς· λέγεται γὰρ παράσημος ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὑποκιβδήλων· ἀπὸ τοῦ σῆμα, ᾧ κόπτεται τὰ νομίσματα.]

Πῆχυς, ἐπὶ τῆς χειρός· ἀπὸ τοῦ πεπηγέναι ἄκρῳ τῷ βραχίονι.

Πυγμαίοισιν, Ἰλιάδος γ΄· ἤγουν ἴσοις γρόνθῳ· πυγμὴ γὰρ σημαίνει τὸν γρόνθον τῆς χειρός· παρὰ τὸ πτῶ πτύσσω, πτυγμὴ καὶ πυγμή· ἐξ οὗ γίνεται καὶ πτυχία, τὰ ἀσφαλιζόμενα. πυγμὴ σημαίνει καὶ τὸν πῆχυν, ἐξ οὗ παρώνυμον πυγμαῖος.

Πυγοστόλος] * πυγούσιον γὰρ ὁ πῆχυς κεκαμμένων τῶν δακτύλων.

Σπιθαμή. εἰς τὸ παλαιστή.

Στάδιον κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκαλεῖτο αὐλός· ὅθεν δίαυλος, τὰ δύο στάδια, ἀπὸ τοῦ δύο αὐλῶνας ἔχειν· * καλεῖται δέ, ὅτι φασὶ Δαναὸν ἐπὶ τοῖς γάμοις τῶν θυγατέρων ἀγῶνα ἐπιτελοῦντα δεῖξαι τοῖς μνηστῆρσι τὸ τοῦ δρόμου τέρμα, ἐν ᾧ ἐπεφύκει σέλινα· ἐξ ὧν σπάσαι τὸν φθάσαντα, καὶ τοῦτο σύμβολον γενέσθαι τῆς νίκης, ὥσπερ νῦν τὰ βραβεῖα· ἀπὸ δὲ τοῦ σπάσαι

---

10. Παράσημος etc. eiecit *Gaisf.* 20. κεκαμμένων *Gaisf.*, κεκλεισμένων *Sylb.*

κληθῆναι ϲπάδιον καὶ ϲτάδιον. ἢ ὅτι τετραποδιϲτὶ τὸ πάλαι περιπατοῦντεϲ, μετὰ τὸ εὑρεθῆναι τὸν Δημητριακὸν καρπὸν ἀνέϲτηϲαν· καὶ εὐρωϲτίαϲ ἐπίδειξιν ποιούμενοι δρόμου ἠγωνίζοντο. διὰ τὴν ϲτάϲιν οὖν ϲτάδιον. εἰϲ τὰ ϲχόλια Πινδάρου.

Cτατήρ, ἀπὸ τοῦ ἵϲτημι, ϲτήϲω· καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ νομίϲματοϲ τίθεται· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ δανείζειν. ὀβολοϲτάταϲ γοῦν οἱ Ἀττικοὶ τοὺϲ ὀλίγα δανείζονταϲ ἔλεγον ὑπερβολικῶϲ. * ὁ δὲ Ὦροϲ, ϲτατὴρ τὸ νόμιϲμα· ἀπὸ τοῦ ἵϲτημι, τοῦ δανείζεϲθαι πάρκτῶντοϲ, τὸ νόμιϲμα ἂν ἐῤῥήθη, ὁ πρὸϲ δανειϲμοὺϲ καὶ ἀποδόϲειϲ ἐπινοηθεὶϲ τῷ βίῳ· ὅθεν καὶ ϲτατῆρεϲ οἱ χρεῶϲται· οἷον· 'πολλοὶ ϲτατῆρεϲ, ἀποδοτῆρεϲ οὐδ' ἂν εἷϲ·' Ἐπίχαρμοϲ Προμαθεῖ.

Cχοινίον, ἐκ τοῦ ϲχοῖνοϲ· τοῦτο ἐκ τοῦ ϲχῶ τὸ κρατῶ· καὶ ϲχοινοφόροϲ, ἐκ τοῦ ϲχοῖνοϲ καὶ τοῦ φέρω· τὸ δὲ ϲχοῖνοϲ μέτρον ἐϲτὶ γεωμετρικόν. ϲημαίνει τρία, τὴν πόαν ἢ νομήν, ὡϲ τὸ 'Ἀϲωπὸν βαθύϲχοινον.' καὶ μέτρον Περϲικόν, ὃ παρὰ Πέρϲαιϲ παραϲάγγηϲ λέγεται, ἀπὸ μεταφορᾶϲ· καὶ ἡ κατευθυντηρία κάθετοϲ. καὶ ὁ ψαλμῳδόϲ φηϲι· 'τὴν τρίβον μου καὶ τὴν ϲχοῖνόν μου ϲὺ ἐξιχνίαϲαϲ.' ἐκ γοῦν τῆϲ ϲχοίνου τοῦ μετρικοῦ ϲπαρτίου καὶ τὰ μετρούμενα τῶν χωρίων ϲχοινίϲματα λέγεται.

Τάλαντον· 'χρύϲεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' ϲημαίνει δὲ τάλαντον τὸ ζυγόν, παρὰ τὸ ταίνω ῥῆμα. * τάλαντον οὖν ἡ ϲτάθμη· καὶ ταλαντεύειν τὸ ϲταθμίζειν καὶ ζυγοϲτατεῖν. ἐν Τιμαίῳ· 'τὴν δὲ γῆν ταλαντουμένην ἀνωμάλωϲ ϲείεϲθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων· κινουμένην δὲ αὖ πάλιν ἐκεῖνα ϲείειν.' * πολλὰ εὗρον ϲημαίνειν τὴν λέξιν· ἢ παρὰ τὸ μέγιϲτον χρυϲίου καὶ

---

14. Προμηθεῖ vulgo ante *Gaisf.*

ἀργυρίου μέρος· καθ' ὃ σημαινόμενον Δημοσθένης φησὶ πεντήκοντα τάλαντα. ἢ σταθμοῦ τι ὄνομα, ὥσπερ Ἀριστοφάνης· 'ἀλλ' ἢ ταλάντῳ μουσικὴ κριθήσεται.' καὶ τὸ Ὁμήρου· 'χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' τρίτον σημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα, ὡς καὶ πολυτάλαντος ὁ πλούσιος· καὶ τὸ Ὁμήρου· 'κεῖτο δ' ἄρ' ἐν μέσσοισι δύο χρυσοῖο τάλαντα.' καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον, καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἡ τοῦ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον. ἔστι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμισυ τάλαντα· τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέσσαρα ἥμισυ· καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμισυ· καὶ ὅλως οὑτινος ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάσει τις τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενος ἀριθμὸς ἐφαρμόσει τοῖς ταλάντοις· οἷον ἂν μὲν η', ἑπτά, ἂν δὲ θ', ὀκτώ, συναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ϛ. φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν, ὡς καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίσειαν μνᾶν.— Καὶ ἄλλως. τὸ τάλαντον κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρυσοῦς εἶχε τρεῖς· διὸ καὶ Φιλήμων ὁ κωμικός φησι· 'δύο εἰ λάβοι τάλαντα, χρυσοῦς ἓξ ἔχων ἀποίσεται.'— Εἰς τὸ λεξικὸν τῆς Ἰλιάδος· 'ἕπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα.'— Τὰ νῦν ἑξακισχίλια λεγόμενα παρὰ Ἀθηναίοις. διαφόρως δὲ νοεῖται· ἦν γὰρ καὶ βραχύ τι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. καὶ ὁ ποιητὴς δὲ δῆλον ἡμῖν τοῦτο ποιεῖ, ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Πατρόκλου λέγων· 'τῷ δὲ τετάρτῳ θῆκε δύο χρυσοῖο τάλαντα.' εἰ γὰρ περὶ τοῦ ταλάντου τῶν Ἑλλήνων ἐστί, βραχύ τι τὸ τάλαντον τοῦ χρυσοῦ ἦν παρ' αὐτοῖς, ὡς ὁ Δίφιλος [ἐν ἀργύρῳ] 'βραχύ τί ἐστι τάλαντόν' φησι.

10. τρίτου ἡμιταλάντου vulgo 19. ἥμισυ vulgo

— Τάλαντον δέ, οὐ τάλαντα. ταῦτα δέ ἐστι χρυσίου τάλαντον.

Ταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦς ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ ταρτημόριόν τινα καλοῦσιν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τουτέστι χαλκοῖ δύο· ὁ γὰρ ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς ἔχει. τριτημόριον δὲ τοὺς ἓξ χαλκοῦς εἴρηκε Φιλήμων.

Τετρᾶχμον οὐ δύναται κατὰ συγκοπὴν γενέσθαι διὰ τὸν τόνον· εἰ γὰρ συγκοπὴ γίνοιτο, παράλογος ὁ τόνος. τετράδραχμον· καὶ ἀποβολῇ τοῦ δρ, τετράαχμον· καὶ συναλοιφῇ, τετρᾶχμον· καὶ περισπᾶται.

Τριωβολιμαῖος, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνος.

METROLOGICORUM SCRIPTORUM
RELIQUIAE.

COLLEGIT RECENSUIT PARTIM NUNC PRIMUM

EDIDIT

FRIDERICUS HULTSCH.

VOLUMEN II

QUO SCRIPTORES ROMANI ET INDICES CONTINENTUR.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXVI.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Postquam ad prius volumen praefationem scripsi, in qua ea quoque subsidia enumeravi quae iam ad hanc alteram partem edendam collegeram, auxi eum apparatum Guelferbytanae bibliothecae copiis quas aestate superioris anni adii. Praeterea Guilielmus Christ, vir studiorum similitudine mihi coniunctissimus, tribus commentariis quos infra suo quemque loco laudabo multa et egregia ad nonnullas res difficiliores illustrandas contulit. Sed iam singula quaeque persequar.

108. 109. Varronis librorum de lingua Latina reliquias quae nunc exstant omnes constat fluxisse e codice Florentino illo saeculi XI (*F*), quem olim contulit Petrus Victorius. Eundem cum nuper descripsisset H. Keilius idque apographum concessisset L. Spengelio, hunc precibus adii, ut ad eos locos quos in hunc librum recepturus essem variam Florentini scripturam ex illo apographo mihi adnotaret. Respondit petenti vir egregius paratissimo animo misitque mihi ad locum de agrestibus mensuris (V, 34 s., nobis fr. 109) ipsius Florentini scripturam; ad alterum autem locum (V, 169 ss., fr. 108), qui in Florentino nunc desideratur nonnullis foliis abscissis posteaquam Victorius eo usus est, adnotavit varietatem alius cuiusdam codicis a Keilio collati, qui accuratissime ex ipso antiquo Florentino descriptus est (*N*). Atque haec quidem per litteras Spengelius mecum communicavit; praeterea rationem habui eius commentarii quem idem de libris Varronis emendandis scripsit: *Ueber die Kritik der Varronischen Bücher de lingua Latina. Abhandl. d. Bayer. Akad. I Cl. VII Bd.*

II Abth. 1854 (quem librum significavi nota *Spe*). Nec ad locum de agri mensuris omisi ea quae Lachmannus in Mus. Rhen. II p. 356 ss. (*La*) exposuit. Denique adnotavi varias scripturas quae apud Priscianum in libro de figuris numerorum (§ 15 s.) inveniuntur (*Pri*), ubi usus sum editione Keilii. Nec tamen persuadere mihi potui omnia quaecumque apud Varronem leguntur omissa a Prisciano ob eam ipsam causam Varroni abiudicanda esse. Nam extrema quidem Varronis verba (§ 174 *quod libram* cet.) iniuria sive Priscianus omisit sive librarii eius, quam neglegentiam etiam aliis locis commissam esse consentaneum videtur. Et alioquin nonnulla errata sunt apud Priscianum quae recte habent Varronis libri. — In fr. 109 p. 51, 12 certa coniectura correxi *esse p.* id est *pedes* ex Florentini scriptura *esset.* De compendio *p.* conf. p. 54, 10. 55, 14 ss. 58, 27. 59, 23, denique legem parieti faciundo in C. I. L. vol. I p. 577.

110. Varronis locum de agrestibus mensuris qui legitur in libro de re rust. I (cap. 10) vulgatae lectionis erroribus purgatum edere non potuissem, nisi insigni humanitate H. Keilius precibus meis satisfaciens ex uberrimo suo apparatu Varroniano misisset mihi varias scripturas codicum Laurentiani LI, 4 (*L*) saeculi XV et Caesenatis bibliothecae Malatestianae (*M*) saeculi XV, quorum de origine atque auctoritate luculenter exposuit in *Observationibus criticis in Catonis et Varronis de re rustica libros*, quae prodierunt Halis a. 1849. Praeterea idem recte me monuit, ne omitterem variam scripturam codicis antiquissimi Florentini nunc perditi, unde omnes reliqui libri manu scripti derivati sunt. Quam scripturam olim adnotaverat Politianus ad marginem Venetae editionis scriptorum rei rusticae principis [1]); descripserat inde H. Brencmannus, quo apparatu tum Gesnerus usus est (v. eiusdem Script. rei rust. Lipsiae 1735 p. XX). Sed nuper Keilius — siquidem

---

1) Usus sum exemplo eius editionis Dresdensi, in quo desunt XII prima et II ultima folia, sed haec duo suppleta sunt manus scriptura. Leguntur in fine singularum partium, Catonis, Varronis cet.: OPERA ET IMPENSA IENSON — VENETIIS — M.CCCC.LXXII.

recte intellexi ea quae per litteras scripsit — invenit ipsum illud Venetae editionis exemplum Politiani notis nobilissimum, atque inde eas omnes descripsit. Quod exemplum quoniam vir praestantissimus tum cum ad me scripsit non in manibus habuit, dubitationem sibi relinqui significavit, an Politianus p. 52, 19 haberet '∞∞C Ↄ pedes hae', ubi in Veneta leguntur 'M. M. C. pedes. hae'. Omnino autem cum Politiani notae usui esse non possent sine Venetae comparatione, huius varietatem ubique adscripsi (*Ve*), et praeterea distinxi Politiani scripturam apud Gesnerum atque illam quam Keilius ad me misit notis P^g et P^k. Denique adnotavi etiam, ubi opus esse videretur, scripturam Gesneri et Schneideri (*Ge*, *Sch*, eorumque consensum *vulgo*). — P. 52, 11 ad *seu quid aliud* (sic enim emendandam esse censui librorum scripturam *si quid aliud*) conf. Cic. de r. p. 1, 17, 29: *ut mihi Platonis illud*, *seu quis dixit alius*, *perelegans esse videatur*.

111. In recensendo Columellae loco qui est de agri mensuris gratissimam operam mihi navavit A. Nauckius ad caput I libri V ex codice olim Sangermanensi, nunc Petropolitano 207 varia scriptura diligentissime adnotata. Sic contigit ut hanc quamvis exiguam Columellae operis particulam ex vetustissimi illius libri auctoritate edere possem. Quae si quis cum Schneideri editione contulerit, vix eundem scriptorem hic atque illic legi dicat. Praeterea autem cognovi editionem principem Venetam, quae Iensoni studio prodiit (supra adn. 1), multo propius abesse ab illo Petropolitano libro quam vulgatam Schneideri scripturam. Ergo illis vulgatis erroribus omissis praeter Petropolitanum codicem (*S*) huius tantum editionis rationem habui (*Ve*), quo facto simul id assecutus sum, ut Politiani notas e Florentino quodam codice excerptas (*P*) adscribere possem. In varia Petropolitani scriptura si quae cursivis litteris expressi, ea in rasura posita sunt. — P. 54, 10 post *passus* librorum ductus variis modis corrupti sunt; sed genuinae scripturae vestigia servavit *S*. Nam quod ex hoc affertur *sunt campum*, olim fuit SVNTEAMPV̄, id autem facile solvitur in *sunt ea m(ilia) p(edum) V* (conf. scripturam Vaticani p. 58, 27). — P. 54, 19 *possumus* ita quis tueri pos-

sit, ut infinitivum intercidisse dicat; verum apparet ipsum *possumus* alienum esse ab hoc loco et *posuimus*, ut vulgo, legendum esse. — P. 55, 2 nota Ϛ pro VI et in Petropolitano codice saepius et in vetustissimo Isidori libro iis locis qui apud nos sunt p. 109, 13 et p. 121, 8 invenitur.

112. Vide Gromaticos veteres ex recensione Lachmanni p. 30. Codices sunt *A* Arcerianus, *E* Erfurtensis; *La* significat scripturam a Lachmanno editam, a qua ego nonnullis locis ita recessi, ut veterum librorum auctoritatem praeferrem. Figuras corruptas in *A* restitui.

113. Vide ibid. p. 94, 9—95, 10 et 96, 21—97, 13. Nam locum interpolatum qui p. 95 s. legitur separatim edidi (fr. 128).

114. Vide ibid. p. 121, 25 — 123, 10. Codices sunt Arceriani pars altera *B* et Gudianus *G*. Duobus locis nota trientis in libris corrupta est aut in I. L. (*B* p. 59, 24) aut in L (*G* ibid.) aut in Il (*BG* p. 61, 1). Ubi Lachmannus expressit duplicatam illam sextantis notam quae similis est litterae S e contrario positae; nos dedimus ZZ, de qua notatione infra ad fr. 133 et extrema hac praefatione dictum est. — Ibidem p. 60 vs. 6 *sicut* librorum scripturam servavi ac postea *sicut videtur* interclusi, quo facto nulla offensio relinquitur. — Tum p. 60, 25 locum de quo iam paene desperaveram levissima mutatione sanari posse intellexi. Nam cum *B* habeat *p̄runiuero*, id solvi in *prodeunt vero*, reliquam autem Arceriani scripturam intactam reliqui. — Denique p. 61, 4 medimni aestimatio monetali mensura, ut recte Lachmannus adnotat, debet esse *iugerum unum*, *unciam*, *dimidium scripulum* ($= 1\frac{49}{576}$); atque id ipsum exprimere voluit Lachmannus, posuit autem pro dimidio scripulo dimidiae sextulae, h. e. binorum scripulorum, notam, quod probari non posse apparet. Omnino autem alienum esse duco ullam dimidii scripuli notam coniectura effingere, quam nusquam inveniri expressis verbis scribit Maecianus (§ 39), nec vero ego usquam repperi. Nam de ponderibus quidem si agitur, dimidium scripulum est obolus: at quis sana ratione hoc Hygini loco oboli notam inculcare audeat? Sed tamen per

notas illam medimni definitionem ab Hygino scriptam fuisse codices testantur. Quid igitur relinquitur, nisi ut statuamus Hyginum, qui antea (vs. 1) in simili computatione unum scripulum omiserit (v. Rudorff. Grom. II p. 421), hoc loco pro dimidio scripulo posuisse totum scripulum, scripsisse igitur *monetali mensura* (*iugerum*) I—⚹? Nam hi quidem notarum ductus proxime accedunt ad scripturam in *B* traditam I C̃C.

115. L. Volusii Maeciani distributionem, ut supra dictum est, repetivi ex recensione Mommseni (*Abhandl. d. Sächs. Gesellsch. d. Wiss.* vol. III 1853. p. 281 ss.). Qui litteris a. d. V Cal. Febr. a. 1863 ad me datis scripsit sibi nunc § 45 *tetrachmum* pro vulgato *tetradrachmum* e librorum auctoritate legendum videri. Sunt autem hi libri quibus usus est Mommsenus (*Mo*) Parisinus 8680 (C^p) et Vaticanus 3852 (C^v), uterque membr. saec. X, quorum consensum idem notavit per *C*. Priores editiones diligenter contulit Böckingius (*Bö*), cum Maeciani libellum edidit Bonnae 1831. Ego, sicut initio praefationis ad prius volumen demonstravi, mihi non licere existimavi totum Mommseni apparatum repetere, qui in ipso illius libro praesto sit omnibus quorum ea accuratius perquirere interest. Varios autem notarum ductus qui in libris inveniuntur, quantum fieri potuit, repetivi extrema hac praefatione, ubi omnia quae ad id genus pertinerent collegi. Pauca tamen omitti necesse fuit, ne nimii sumptus novis typis excudendis bibliopolae fierent; haec igitur quaerenda sunt in ipso Mommseni libro. In extrema libelli particula, quam omiserunt editores ante Mommsenum (vide illum p. 287), addidi variam lectionem codicis Vaticani traditam ab Helbigio, qui Epiphanii interpretationem Latinam ex eodem codice mihi descripsit.

116. Liber de asse in editione principe quam indicavi in prol. § 114 adn. 1 legitur p. DCC s.; significavi *Ro*. Denuo eundem libellum excusserunt Gronovius (*Gr*) in libris de sestertiis (Amstelod. 1656: de reliquis Gronovianis editionibus vide Böcking. p. 9) et Böckingius (*Bö*) una cum Volusio Maeciano (Bonnae 1831).

117. Locis Festi, ut consentaneum erat, statim addidi ea quae Paulus habet ex Festo excerpta, quae minoribus litterarum formis distinxi. Ex Festi codice omnem scripturae varietatem adscripsi, passim auctam et correctam ab H. Keilio in Mus. Rhen. VI (1847) p. 618 ss., quae supplementa notavi addita littera *K*. Nonnulla tacite secundum Keilium correxi, ut p. 77, 7 *quodcumque*, p. 79, 19 *inperfectam*. Extremos Festi locos repetivi ex Mommseni recensione quae nuper prodiit in commentariis Acad. Berol. a. 1864 p. 57 ss. Idem initium plebisciti Siliani per litteras emendatum ad me misit, ubi de nota IIL, i. e. *duodequinquaginta*, conferri iussit legem repetundarum (C. I. L. vol. I n. 198, 34); ac similiter in aliis inscriptionibus inveniuntur IIX, XIIX, XXIIX (v. indices ibid. p. 613). — Pauli locos edidi e codice Guelferbytano 10. 3 Aug. in 4 membranaceo saec. X (*G*). P. 76, 17 non offendo in verbis *singuli pondo libras*, quae nuper in dubitationem vocavit Madvigius in Emend. Liv. p. 318. Nam et hoc loco et apud Varronem de l. Lat. § 182 et Livium 26, 47, 7 *libras* antiqua genetivi forma mihi esse videtur. — Scaligeri, Ursini, Muelleri scripturas significavi *Sca*, *Urs*, *Mue*.

118. Prisciani locum e libro de figuris numerorum repetitum recognovi secundum codicem Gudianum 132 fol. 66[b] ss., quem H. Keilius in hoc libro edendo omisit, adhibuit autem ad Prisciani Partitiones (v. praef. p. 398 s.). In hoc codice memorabilis est scriptura *dardaniū* (§ 14), de qua vide prol. p. 23. — P. 84, 20 ex librorum auctoritate edidi *tetrachma*. Praeterea nulla fere in re discessi ab eo verborum Prisciani contextu quem egregie constituit Keilius.

119. Victorii argumentum calculandi ex codice Bamberg. membr. saec. X vel XI edidit Christius in annalibus Acad. Monac. (*Sitzungsbericht* etc. 1863. I. p. 132 ss.). Idem fragmentum inter Bedae Venerabilis scripta exstat edita Basileae per Io. Hervagium a. 1563, vol. I p. 147. Ubi hic titulus praefixus: *Bedae Presbyteri praefatio in libellum de ratione calculi*. Apparet autem Bedam suo arbitrio quaedam mutavisse, nonnulla etiam addidisse, mi-

nime tamen meliore exemplo quam nuper Christium usum esse.

120. Carminis de ponderibus codex archetypus ipse, unde omnes nostri libri manu scripti derivati sunt, tot et tam gravibus mendis inquinatus fuit, ut, etiamsi illum librum in manibus haberemus, plurimis tamen locis de genuina scriptura dubitatio relinqueretur. Iam vero ex hoc quasi impuro fonte turbatior etiam rivulus defluxit in codicem illum octavi saeculi, olim Bobiensem, nunc Vindobonensem, cuius scripturam in lucem protulit Endlicherus (Prisciani grammatici-carmina. Vindob. 1828). Nam exaratus est is codex magna, ut videtur, scribendi festinatione ab homine admodum ignaro atque indiligente, qui non solum oscitantia plurima peccaverit, sed etiam, quamvis vix Latina sciret, aliquotiens ea quae in archetypo aut non distincte aut perturbate scripta essent pro arbitrio mutaverit (vide cum alios locos tum vs. 33: *quam dixere duellam*, 76: *hoc si bafon*, 112: *modulatus suo per esse*, 133: *quis minor argenti*). Praeterea ex archetypo alii libri maiore cum cura et a peritioribus hominibus descripti sunt iique in variorum grammaticorum manus venerunt, qui coniecturis et corruptos locos et, ut fieri solet, etiam integros tentarent. Inde quot fere sunt codices praeter Bobiensem, tot formas habemus huius carminis a grammaticis partim depravati; quibus libris accedit ipsius Bobiensis scriptura secunda ac tertia, utraque ex eodem interpolationum genere orta. Nobis in recensendo hoc carmine necesse visum est primum omnes Bobiensis libri scripturas adnotare, quae apud Endlicherum inter reliquas adnotationes dispersae non ita in oculorum obtutum cadunt, ut et codicis auctoritas et criticae artis ratio requirit. Praeterea alterius formae quam interpolatam diximus specimen praebuimus ex Guelferbytanis duobus Gudianis, altero 132, altero 64 (utroque membr. saec. X in 4), quos libros admodum neglegenter olim a Wernsdorfio adhibitos ego denuo cum Endlicheri editione contuli. Significavi Bobiensem codicem littera *A* (primam eius manum A^1, secundam et tertiam A^2 et A^3), tum Gudianum priorem *B*, alterum *C*. His codicibus addere poteram Parisinum 7211 ab Angelonio

editum et cum Endlicheri libro collatum ab Orellio in app. ad Phaedri fab. p. 241 s., tum Sangallensem 817 nuper a Car. Schenkelio collatum (*Sitzungsber. d. Wiener Akad.* 1863 p. 56 ss.); sed cum viderem eos codices nulla re praestantiores esse Gudianis, nolui hoc supplemento adnotationem criticam onerare magis quam ornare.

Iam vero quas leges in recensendo carmine secutus sim, breviter exponam. Merito supra reprehendi illius librarii qui Bobiensem codicem exaravit neglegentiam et imperitiam. Sed tamen ea ipsa ignorantia maiorem efficit huius libri auctoritatem quam ceterorum omnium; nam in hoc quidem nihil coniectura ita immutatum est, ut id pro vero haberi possit. Ut planius dicam, aut genuinam scripturam habemus in Bobiensi aut ea menda quae facillime cognoscantur. Ergo quoad aliqua probabilis ratio afferri poterit, aut ipsa Bobiensis scriptura erit sequenda, aut, sicubi eam corruptam esse apparebit, ex his ipsis corruptelae vestigiis elaborandum ut vera lectio inveniatur. Nec prius, quam id fieri nullo modo poterit, confugiendum ad interpolatos codices, quorum scripturam ubicunque diversam a Bobiensi recepimus, ea certe dubitatio relinquitur, sitne illa vera scriptura casu quodam felici servata, an orta eadem ex hominis grammatici probabili coniectura. Ac vero saepius coniecturas quam antiqua verba in istis codicibus exstare arbitror. Reliqua commodissime ita demonstrabo, ut, quibus locis ab Endlicheri editione discesserim, singillatim proponam. Vs. 7 recepi *minora* ex A, quippe quod melius respondeat priori *maius* quam vulgatum *minuta*. Ibidem *nil* ex eodem libro videbatur scribendum esse, sed cum ibi $\overset{l}{n}$ exaratum esse cognovissem (Endl. praef. p. XI), quo compendio etiam pro *nihil* festinans librarius facile uti posset, servavi *nihil*, quod certe est numero aptius (et conf. vs. 188). — 11. *ve* apud Endlicherum a typotheta erratum esse videri recte scribit Schenkelius l. c. p. 61 adn.; nos *vel* edidimus ex A. Scripturam *lentis vergantur in octo*, quam altera codicum familia habet, Christius (Mus. Rhen. XX p. 71) ortam esse suspicatur ex *lentisve grana ter octo*. — 17. *dragmam* et sic per *g* ea vox ubique le-

gitur in ABC, nec dubitandum est, quin sic scripserit is qui hoc carmen composuit (v. indicem s. v.). Idem statuendum videtur de *olce* vs. 17 et *eminas* vs. 68. — 21. *sicilicum* A, ubi vulgatum *sicilicus* non debebat tenere Endlicherus (conf. vs. 78). — 32. *Grai* AB, *Graii* vulgo. — 36. ex corrupta in ABC scriptura *emnam* vulgo factum est *hinc Mna*, quod recte repudiat Schenkelius, ipse *ei mnam* coniiciens. Sed potius *unam* cum Vineto scribendum, probatum id quidem et Schenkelio et Christio p. 57 (commentarii in vol. I p. 67 adn. 5 citati). — 37. *docuisse* interpolati codices, *dixisse* A[3]: neutrum cum genuinum esse videretur, ex *vocare*, antiqua scriptura in A, effeci *memorare* coll. vs. 93. — 38. *dragmis* ex A, nam vulgatum *drachmas* tam barbarum est, ut scriptori carminis tribui non possit, qui quidem *dragmis* posuit pro *dragmarum numero*. — 46. de *ac si* conf. vs. 116. — 48. *nec quae* Endlicherus secundum Wernsdorfii coniecturam: ego *neque quae* scripsi cum Schenkelio. — 57. *malis* nimirum non minus recte in A scriptum, quam coniunctivi leguntur vs. 75. 94. 184 s.; falsum igitur vulgatum *mavis*. — 62. *cybus hic* sine dubio est antiqua scriptura, nam et *hic* rectissime est positum et *cybi* redit vs. 195. Pessime *hic* vulgo omissum metrumque turbatum. Schenkelius coniecit *cubus; hanc ne cui*; Christius in Mus. Rhen. XX p. 71 *cubus hic*. — 69. 70. de his versibus multum dubitaverunt et priores editores et nuper Schenkelius l. c. et Christius in Mus. Rhen. p. 72. Ego secutus sum Endlicherum *quis* ablativo casu scribentem, quae forma redit vs. 187. Tum proximo versu *duos* restitui ex ABC, ubi *duas* Endlicherus praetulit, cum eum lateret *choenix* in tabulis medicinalibus idemque apud Epiphanium et in fragmento περὶ μέτρων masculini generis esse (vide indicem). Nec deest Latinus auctor Epiphanii interpres p. 106, 8. Sic scriptori huius carminis vera et cum optimis auctoribus congruens expositio mensurarum vindicata est, ut congius habeat choenices tres sive sextarios sex sive cotylas duodecim, choenix sit duorum sextariorum sive quattuor cotylarum: nulla igitur iam apud hunc poetam choenix quattuor sextariorum, quae efficiebatur ex vulgata olim scriptura *qui*

quater adsumptus. — 71. *sextarii* Endlicherus edidit pro vulgato antea *sextari*, qui cum aliis locis ubique vulgatae scripturae varietatem afferat, hic autem nihil plane adnotet, dubito num *sextarii* habeat A, certe id non a prima manu. Utut est, sine dubio *sextari* scribendum, quoniam quo emendatior carminis forma prodiit, eo magis declaratum est scriptorem rei metricae bene gnarum fuisse nec longas brevesque syllabas inter se confudisse. Qui cum *sextarius* vs. 65 in secunda syllaba recte produxerit, quis neget quin paulo post *sextării* librarius potius scripserit quam antiquus poeta? Accedit quod idem *sextari* probabiliter restitui vs. 80, ubi cum vulgo ex interpolatis libris editum sit *sextario*, in A autem inveniatur *si sextarios*, apparet ex hac corrupta scriptura eodem iure *sextari* elici posse, quod unum structurae huius loci conveniat. De contracta genetivi forma conf. vs. 127. — 72. *recipit* A, *capiat* B vulgo. — 73. *cyatos* ex A et sic per *t* reliquis locis scripsissem, nisi vs. 80 *cyathus* in A[1] legi Endlicherus doceret ad vs. 75. Sed eo ipso loco duo deprehenduntur typothetae errores (*chyatos* alterum pro *chyato*, et *cyaci* pro *cyati*), quae editoris neglegentia etiam codicis scripturam vs. 80 dubiam reddit. — 78. *coclearia* edidi ex BC idemque suadet A; *cochlearia* vulgo. Item vs. 83. — 83. *scripulique* hoc loco A cum BC; vulgo *scriplique*, ut A habet reliquis locis. — 89. *superest* A[1] rectissime, *superat* vulgo. — 93. *addit* ABC; temere vulgo *addet*: conf. vs. 95. — 95. *olivae* non dubitavi recipere ex A[1] pro vulgato *olivi*; nam ad *olivum* appositum epitheton *labens* abundat; at *oliva labens* (*die gleitende Oelfrucht*) est oliva premendo in liquidum oleum mutata, quae locutio etsi contortior videatur, tamen minime abhorret ab illius saeculi poetarum usu. — 103. *argento* edidi ex ABC idemque restituit Schenkelius; vulgo *argenti*. — 104. *harundo* AC, *arundo* vulgo. — 108. bene Endlicherus *aequa* ex A restituit; sed indicativus *secatur* requirit relativam sententiam: scripsi igitur *tot quae aequa in frusta secatur.* — 112. *si* A[1]; conf. vs. 114; *sin* vulgo. — vss. 113—115 alieno loco inculcati et post vs. 118 reponendi esse videntur Christio in Mus. Rhen. XX p. 72. — 113. *quod si* et 116.

ac si edidi ex A; vulgo *quodsi* legitur posteriore, *aut si* priore loco. — 120. *ut dragma superet gravior* editum est ex A^3 et vestigiis primae manus in eodem codice. Sed altius vitium hoc loco latere videtur. Accedit rei ipsius difficultas, quam non plane expedit Klügelius; sed de ea re non est hic disserendi locus. — 126. *hoc* ABC Schenkelius, *id* vulgo. — 127. *Syracusi* A^1B contracta genetivi terminatione, ut supra vs. 71. 80. *sextari.* Vulgo *Syracosii.* — 130. *conperto* A. — 144. *quotve* pro *quotque* scribendum esse videtur Christio in Mus. Rhen. XX p. 72 s. — 151. *sub aquis fiet* ABC Schenkelius, quod quo iure Endlichero glossematis loco visum sit, equidem non intellego; immo vulgatum *subsistet enim* pessime est interpolatum. — 157. *corrupti* codicum scriptura, etsi difficilior est, tamen nec a rei ratione nec a stilo huius poetae aliena videtur. Vulgatum *corrupto* revocat Christius l. c. p. 71. — 161. *quaevis librae* ABC Schenkelius. — 179. *causaque* ego, *causa et* Schenkelius, *causa* contra numerum Endlicherus ex A. — 187 s. hos versus recte distinxit et explicuit Christius l. c. p. 73. — 195. *cybi* ex A, ut vs. 62; *cubi* Endlicherus.

121. Idem carmen de ponderibus codex Parisinus 7461 membr. saec. XIII alio ordine dispositum et duobus supplementis, sed iis alienis a genuino contextu, auctum exhibet. Hinc et ipsum carmen et ea quae dixi supplementa edidit L. Angeloni in libro qui inscribitur *Sopra Guido d'Arezzo dissertazione* (Paris. 1811) p. 227 ss. (supplementa repetivit Orellius in appendice ad Phaedri fabulas p. 240 ss., sed falsum codicis numerum 7211 attulit deceptus errore Angelonii p. 225). Ex his supplementis alterum, quo de librae partibus agitur, ego Parisiis ex eodem codice 7461 descripsi, quae opera propter multos Angelonii errores minime inutilis fuit. Praeterea haec ex eo codice enotavi. Continet fol. 1—16 Guidonis micrologium in musica, fol. 19—27 Odonem de musica. Folia autem quae interserta sunt, 17 et 18, contrario ordine colligata sunt ac per argumentum scripturae oportuit. Nam in fol. 18 incipit sine inscriptione carmen de ponderibus *Pondera poeniis uete-*

tionem augeat collatus Epiphanii locus supra p. 266, 18; sed vide ibid. p. 269, 16. — Denique hoc loco mentio facienda est codicis Bernensis in prol. § 124, I ex Useneri litteris adumbrati.

123—127. Ex Isidori etymologiarum libris quae capita in hanc collectionem contuli, ea quam emendatissima edidi ex tribus codicibus vetustissimis quos Frid. Otto in recensendo Isidori opere turpiter neglexit recentioribus codicibus iisque multo deterioribus incredibili animi socordia praelatis. Sunt autem illi vetustiores quos dixi

A = cod. Guelferbytanus Weissenb. 64, membranaceus forma quadrata, saeculi VIII; continet Isidori etymologiarum libros XX foliis 338;

B = cod. Monacensis Lat. 6250 saec. IX (olim Frisingensis 50);

C = cod. Monac. Lat. 4541 saec. X (olim Benedict. 41). Ex his Guelferbytanum excussi aestate anni 1864; Monacensium codicum scripturam insigni humanitate misit ad me Guil. Christius, cui ob eam rem gratias egi in exordio prioris voluminis. Qui cum ad Ottonianam editionem codices contulisset, ego omnem eorum scripturam quae ex silentio, ut aiunt, efficitur notavi addita littera *v*, i. e. *vulgo*. De ratione quam in his Isidoriani operis partibus secutus sum uberiorem disputationem instituere non possum, ne angustiores fines quibus haec praefatio circumscribitur immodice egrediar: faciam igitur, si potero, alio loco; sed hoc omitti non posse video permulta glossemata et interpolationes vel in hac exigua totius operis parte inveniri. Ac primum commemoro duas eius generis corruptelas easque graviores abesse ab A (v. adnot. ad p. 109, 6 et 122, 4 coll. Ottone p. 486, 3. 522, 1); tum alio loco ex eodem codice similis additamenti originem perspicue cognosci. Etenim verba quae apud nos p. 110, 20 ss. leguntur in A sic perscripta sunt:

Pondus prius legitur moyses inuenisse
Primus fiton argiuus ponder$_{\chi}$ rationem

cetera. Ex his *Pondus* pertinet ad priora; verba autem *prius legitur moyses inuenisse* addita esse apparet ab

homine sacrarum litterarum studioso, qui Phidoni pagano hunc honorem tribui nollet, ut primus pondera invenisse diceretur; ac praeterea ipse Isidorus viam glossematis adscribendi quasi praemonstraverat his verbis: *et licet alii antiquiores extiterint*. Iam hoc breve glossema quod in A deprehenditur, in Monacensibus libris atque Gudiano I quo Otto usus est sic est amplificatum: *Primus Moyses qui omnes antecedit gentilium philosophos* (*filosofos* B[1]) *tempore novit* (*nobis* Otto) *et numeros et mensuras et pondus in diversis scripturae suae* (*scripturisue* B[1]) *locis narravit*. Tertia autem eiusdem glossematis forma vulgata erat ante Ottonem: *Primus Moyses in heremo filiis Israel pondera et mensuras dedit*; quarta est in Gudiano II: *Primus Moyses Hebraeis, prius Sidon Argivis ponderum rationem* cet. Tantam igitur corruptelarum labem una brevior glossa secum traxit. quo demonstrato facilius ab omnibus concedetur etiam in A haec interpolata esse quae iam in conspectu propositurus sum: p. 108, 1 *undique* ex vs. 3 inculcatum est ab homine qui *quoque* coniunctionem esse putaret. Sed et haec ipsa coniunctio aliena est ab hac tabula mensurarum et *undique versum* minus aptum quam *quoque versum*. Nam aut sic scripsit Isidorus (ut Caesar d. b. G. 3, 23, 2 et *quoque versus* idem 7, 4, 5. 14, 5) aut *quoquo versum* cum Columella, quem omnino in hac tabula componenda secutus est (v. fr. 111 § 4). — p. 111, 11 *ea* obscurum est post verba *haec et moneta vocata* et haec ipsa per se suspecta; quibus eiectis omnis oratio bene procedit. — p. 112, 12 verba *latine* etc. variant eam sententiam quae § 9 legitur; ab hoc autem loco aliena sunt. — p. 115, 9 non potest Isidoro tanta barbaries tribui, ut *talentum minor medius* cet. dixerit, haec igitur omnia sine dubio eiicienda (eadem corruptissima esse iudicat Ritschelius ad Plaut. Most. v. 647), nec quidquam operae in his explicandis perdendum. — p. 116, 10 *qui triplicatus* est coclear, eadem igitur Latini sermonis ignorantia hoc etiam loco prodit interpolatorem. — p. 118, 2 ss. haec omnia variata sunt ad similitudinem eorum quae antea scripsit ipse Isidorus. — p. 119, 8 verba *modius enim* cet. partim repetita sunt ex

initio eiusdem paragraphi, partim plane aliena ab Isidori argumento; atque etiam vestigia quaedam in B et C glossema indicant.

Praeterea haec fere adnotanda videntur: p. 109, 2 *lira* ex C (B), non *lyra* cum A, scripsimus secundum Columellam 2, 4, 8: *liras autem rustici vocant easdem porcas, cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis praebeat.* Quamquam huius ipsius loci comparatio aliam suspitionem movet, utrum genuina illa sint quae contorta e Columellae verbis apud Isidorum leguntur, an ea quoque interpolata. — P. 112, 16 negari vix posse existimo, quin post *accepit* interciderit Graecum ὀβολός (an ὀβελός?); atque idem valere videtur ad eiusdem paginae vs. 9, ubi Graecam appellationem eius arboris restituendam esse duxi, cuius fructus graece κεράτια, latine siliquae vocantur (conf. vol. I p. 89). Vide praeterea infra ad p. 120, 4. — P. 113, 2 *argenti* non tentandum, quamvis proclive videatur *argentei* scribere: conf. p. 121, 22. — P. 114, 5 scripturam codicis A *appendeat* comprobant excerpta ex Isidoro p. 140, 17 (*appendent* pro *appendunt*) et Apic. 8, 7 extr. (*appendeas*) — P. 114, 14, ubi vulgatum *vinciat* retinui, Isidorus *uniciat* scripsisse videtur ex novo quodam verbo *unicire*, quod similiter finxerit ac p. 117, 9 *congire.* — P. 116, 3 dubitatio relinquitur de activa forma *metire*, quam pro *metiri* habent AC. Mihi ex iis locis quos novi haec de Isidori usu loquendi regula constituenda videtur, eum activis formis abstinere, passivis autem promiscue et activam et passivam vim tribuere. Nam leguntur cum vi activa *metitur* p. 114, 17. 119, 16 et *metiuntur* p. 116, 6; contra cum vi passiva *metitur* p. 117, 7 et *metiatur* p. 120, 16. — P. 116, 19 de *cote* vide supra ad fr. 122. — P. 118, 12 integrum est *eo* in verbis *inde tracta est eo quod*: conf. p. 113, 15 *ideo — eo quod*, et p. 121, 20 *propterea — eo quod.* — P. 120, 4 verba *haec graece a figura sui* cet. per se ita explicari possunt, ut *amphora* inepte ex ἀμφί et *auris* derivatum esse dicas. Verum certe Isidorus ipse hac culpa purgandus est, qui *amphora* recte ex ἀμφί et φέρειν duxerit (vs. 3).

Ergo aut illa quae dixi interpolata sunt, aut Isidori genuina oratio turbata est eo loco, ubi *dicta dicitur* in A suspectum est collatis reliquis codicibus. Quodsi pro *dicta* interponas Graecum ὤατον, quod vocabulum servatum est in Heronianis reliquiis (Ster. II. 3. 25), nihil iam suspecti hoc loco relinquitur. — P. 123, 7 notam talenti T^, in omnibus libris corruptam, servavit integram codex Mutinensis fr. 136, 22.

128. Vide Gromat. ed. Lachmann. p. 95, 11—96, 20.

129. V. ibidem p. 245, 5—246, 6. Ad hanc tabulam omnem codicis Arceriani (*A*) variam scripturam ex Lachmanni editione repetivi.

130. 131. V. ibidem p. 354, 2—10 et p. 359, 11.

132. Tabulam codicis Bobiensis repetivi ex Endlicheri libro: vide prol. § 122 adn. 1.

133. Tabulam ponderum ac mensurarum e codice Bernensi 83 saec. IX et X (fol. 84[b]) descriptam comiter ad me misit Car. Halmius. Hic primum offendit ingratissima illa difficultas, quae ad proxima quoque fragmenta pertinet, ut notae ponderum ac mensurarum apte et commode ex codicibus manu scriptis in hunc librum typis expressum transferrentur. Primum enim, ut iam in priore volumine significavi, non licuit contendere, ut tanti sumptus in excudendas novas formas fierent; tum vero ne utile quidem esse duxi depravatos codicum ductus typis repetere. Ita cum diu fluctuassem iudicio, quo modo ex his angustiis salva fide quae criticum decet me expedirem, hanc rationem sequendam esse existimavi: primum, ubicunque notas manu scriptas depravatas esse appareret ex antiquioribus et integris, has infra edidi, illas autem depravatas hic in praefatione aut verbis descripsi aut novis typis expressi; deinde, sicubi nota manu scripta non comparari posset cum antiquiore ulla, illam ipsam infra edidi; denique extrema hac praefatione conspectum quendam omnium notarum confeci. — Iam ut ad propositum perveniam, primum explicandae sunt notae quibus assis partes et in hac tabula et in proximis librarii veterum codicum expresserunt. S e x t a n t i s sive duarum unciarum nota in codice Bernensi est 𐆒, similis fere in Gudiano, quam vide apud Lachman-

num in Gromat. p. 339, 27; paulo diversa legitur in Mutinensi libro sic fere Ʒ (fr. 135 § 14). Tum in eodem Mutinensi aliis locis ea forma comparet quae simillima est Graecae litterae Ꝃ, quam expressit Christius, cum ex codice Bambergensi saec. X et XI Victorium et Abbonem edidit, p. 136 vs. 7, p. 141 cet.[1]). Ego ubique Graecum Ꝃ dedi; antiquior autem forma fuit Z, quae saepius reperitur in Frontini codice Cassinensi. Iam huic sextantis notae si additur brevis lineola oblique ducta (quae proprie transversa esse debuit sic –, unciam sigificans), fit quadrans, sic Ꝃ′. Sed hi ductus, quod nemo mirabitur, in codicibus in unum contracti sunt: vide Lachmann. p. 339, 28, Christ. p. 136 vs. 13, p. 141 vs. 16, p. 143 cet. Porro triens est duplicata sextantis nota, sic ꝂꝂ, tum quincunx constat ex sextante et quadrante, sic ꝂꝂ′. Haec accurate expressit Lachmannus p. 339, 29, p. 340, 1. Et in codice Bernensi eodem modo triens contractus est ex duplicata sextantis nota quam supra exhibui, quincunx eadem duplicata et virgula obliqua addita exaratus. In Mutinensi autem et Bambergensi codice hae notae turbatae sunt, siquidem triens compositus est ex quadrante et semisse, Ꝃ′S (Christ. p. 143 vs. 21), quincunx ex quadrante et septunce, Ꝃ′S′ (Christ. ibid. vs. 20), quae perversa esse apparet. — Sequitur semis, cuius antiquam notam S ita tantum mutavit librarius codicis Bernensis, ut cornua supra et infra paulo brevius duceret. In Mutinensi codice itemque in Gudiano (apud Lachmann. p. 339, 7. 8. 340, 2 ss.) ductus exstant admodum similes notae S. Denique in Bambergensi S ita extenuatum est, ut accedat ad formam S (v. Christ p. 143, 19 cet.). Tum fit septunx addito unciali ductu, S′, qui ductus rursus in unum contracti sunt in codicibus. Bes compositus est ex semisse et sextante, SꝂ, dodrans ex semisse et quadrante, SꝂ′, dextans ex semisse et triente, SꝂꝂ, denique deunx ex semisse et quincunce, SꝂꝂ′. Haec omnia satis perspicue exarata sunt in Ber-

1) Ubicumque infra de his notis breviter Christium citabo, scito intellegi eius commentarium de Victorii argumento calculandi (*Sitzungsberichte der Münchener Akad.* 1863. I. p. 100 ss.).

nensi, eadem diligenter expressa a Lachmanno, perturbata autem in Mutinensi et Bambergensi. Ac de Bambergensi quidem vide Christium p. 143 vs. 14—17: in Mutinensi bessis nota est SS, dodrantis SS', dextantis SSS, deuncis S' S' S'.

Haec in universum de notis partium assis disserenda fuerunt: iam redimus ad ipsam codicis Bernensis tabulam et singula persequimur paragraphorum ordine. — § 12. In sescunciae nota lineola quae unciam significat per ipsum Ɛ perducta est sic £, similiter atque in codice Gudiano (apud Lachm. p. 339, 26). — § 15. Barbara vox *siclosescli* composita est ex siclo et *sescli*, i. e. sextula; nota igitur huius ponderis haec esse debuit, Ɔᵘ, quae corrupta est in codice in ?ᵟ. — § 16. *Duo sescli* sunt duae sextulae, quarum nota e binis υ in codice hunc fere in modum contracta est, ω, sed extremus ductus ad dexteram partem paulo productus est. — § 17. *Siclus* est sicilicus, cuius integra nota est Ɔ, quae sic corrupta in codice, Ɑ. — § 18. *Sescli* est sextula, cuius antiquam notam \ habent Maeciani libri, similem codex Gudianus (Lachmann. p. 339, 21); recentior nota υ exstat in codice Bambergensi (Christ. p. 143 extr.) et Mutinensi. In Bernensi sic fere corrupte scriptum, I_ : ego edidi υ convenienter cum nota binarum sextularum. — § 19. Dimidiae sextulae nota in codice est ⱶ; ego eandem notam edidi atque apud Maecianum, ⅄. — § 20. Scripuli nota ⅄ eadem atque apud Maecianum legitur in codice, nisi quod lineola transversa paulo in obliquum ducta est. — § 21. Hic incipit secunda pars tabulae diversa a priore: ac porro etiam tertiam, quartam, quintam partem distinxi. — § 22. *Scribolus*, i. e. scripulus, in codice exaratus est per illam sicli notam quam modo ad § 15 exhibui, sed eam oblique perscriptam: voluit librarius genuinum ∋ exhibere. — § 23. Dragmae nota in codice est I ÷, corrupta ex < vel <ᵒ: ego edidi <. — § 28. Scripuli nota in codice eadem est ac supra § 22. Ceterum verba huius et prioris sectionis foede interpolata sunt: voluisse videtur is qui primus haec adscripsit

÷ Obolus medius scripulus.
∋ Scripulus denr. I.
⅄ id est denr. II.

§ 29. Sextarii nota est S perscripta: debuit esse Ꞩ. — § 31. Nota cotylae LS unde orta sit, non liquet: genuinum est K°. — § 32. Sextarii nota eadem quae § 29. — § 33. Corruptam cyathi notam talem qualis in codice est repetivi: debuit esse K^u. — Ibidem et § 34 dragmae nota est L꞉, similis ac supra § 23.

134. Hanc tabulam Lachmannus in Gromat. p. 339 s. edidit e codice Gudiano 105 saec. IX vel X (v. Blumium in Gromat. vol. II p. 42), quocum tantum non in omnibus rebus consentire dicitur Vaticanus 1564, olim Palatinus. Constat hoc fragmentum ex duabus partibus et re et auctoritate diversis. Nam prior pars quae est de mensuris porrectis et quadratis simillima est antiquioribus eius generis tabulis; altera autem pars exhibet ponderum appellationes incredibilem in modum corruptas. Quorum notas iis de causis quae supra demonstratae sunt paulo diversas edidimus a Lachmannianis e Gudiano repetitis; nam § 18 et 19 notae dimidiae sextulae et sextulae paene iacentes expressae sunt apud Lachmannum, et § 20 sicilici nota ibidem est ʔ dexteram versus partem iacens. Atque etiam § 21 nota binarum sextularum aliquatenus differt. De partibus assis (§ 24—34) supra dictum est ad fr. 133.

135. Hanc et proximam tabulam e duobus codicibus Mutinensibus descripsit D. Detlefsenus, idque apographum mihi concessit. Atque haec prior tabula in cod. 580 (IV. H. B) saec. XIII ineuntis adiuncta est Sereni Sammonici carmini. — § 1—12 notas omnes sic exhibui quales sunt in codice, nisi quod scripuli nota (§ 5) similior est binis SS perscriptis, perinde atque in codice Bambergensi (v. Christ. p. 142 extr., p. 143 vs. 10. 13). — § 13 sescunciae nota est Ꞩ perscriptum: vide ad fr. 133 § 12. — § 14 ss. de notis v. praef. ad fr. 133 init. — § 24 mira est assis nota X, quam tamen ut ab auctore non spernendo traditam nolui immutare.

136. Hoc fragmentum legitur in codice Mutinensi 190 (V. C. 37) saec. XV med. Id plane compositum est secundum Isidorum (apud nos fr. 127). Maximi autem momenti esse videtur quod hic codex Mutinensis quamvis recentissimus talenti notam (§ 21) fere integram, ut videtur, habet,

cum eadem iam in antiquissimo Isidori libro (fr. 127 § 20) corrupta legatur. Quapropter altera huius codicis varietas minime neglegenda est, qui § 11 addat dimidii solidi notam. Haec cum in codice sic fere exarata sit, IG (conf. variam scripturam ad p. 122, 4), latere hic videtur illa semissis nota quam ex codice Vaticano descripsit Blumius in Gromat. vol. II p. 43. Tum pro *uita*, corrupta codicis scriptura, haud dubie scribendum erat *virga*: conf. Abbonem apud Christium p. 141 vs. 12: *ipsique figurae si e latere iungatur virga.*

137—139. Primam partem reliquiarum ex Isidoro excerptarum, quae est de mensuris agrorum et itinerum (fr. 137), Lachmannus in Gromat. p. 371—373, 19 edidit ex cod. Gudiano 105 (*G*). Nobis Wolfg. Helbigius contulit codicem Vaticanum 3852 fol. 124^b (*V*). — In Gudiano libro continuo adscripta sunt duo alia fragmenta ex Isidoro excerpta, alterum *de ponderibus*, alterum *de mensuris in liquidis* (fr. 138. 139), quae nos repetivimus secundum Lachmanni editionem et adnotavimus, sicubi Gudianus a nostra scriptura dicreparet. Vaticani autem libri auctoritate ad haec duo fragmenta edenda uti non licuit; quod unde factum sit, sic aptissime demonstrabo, ut Helbigii verba de ea re ad me scripta repetam: *In dem Codex sind die Blätter verheftet, was die Uebersicht ausserordentlich erschwert. . . Nachdem ich den Codex Blatt für Blatt durchgesehen habe, bin ich zu der Gewissheit gekommen, dass die beiden Tractate* de ponderibus *und* de mensuris in liquidis *in der von Lachmann herausgegebenen Form nicht in dem Codex stehen. Nach dem Ende des Tractates* de mensuris [fr. 137] *folgt in dem Codex ein Excerpt aus einer Abhandlung des h. Eucherius* de uariis uocabulis. *Fol. 109^b beginnt ein Tractat* de ponderibus, *dem eine Abhandlung* de gemmis *vorhergeht. Er fängt an* Corporalia sicut scriptum est admissusque ad imum in mensura et numero et pondere disposita sunt atque formata. cunctis enim corporeis rebus pondus *etc.* [conf. Isidor. fr. 125, 1]. *Hierauf folgen Bemerkungen über Gewichte und Münzen, welche zum Theil dem Lachmannschen Tractat nahe verwandt sind.*

Doch ist die Form theils ausführlicher, theils gedrängter. Das Ende lautet centenarium numeri nomen est eo quod centum librarum ponderis sit, quod pondus propter perfectionem centenarii numeri instituerunt romani [conf. Isid. fr. 125, 23]. *Hierauf folgt fol. 111* de mensuris. *Der Anfang lautet* mensura est res aliqua modo suo uel tempore circumscripta. haec aut corporis est aut temporis [conf. Isid. fr. 126, 1]; *das Ende* coaceruati enim modii triginta instar collis uidentur et onus camelli efficiunt [conf. ibid. § 22]. *Die Bemerkungen auch dieses Tractates sind dem Inhalt nach mit dem Lachmannschen Texte beinahe identisch, aber verschieden abgefasst.* Haec Helbigius: unde satis apparet aliam formam excerptorum *de ponderibus* et *de mensuris in liquidis* inesse in Vaticano codice atque in Gudiano, atque eandem propius accedere videri ad ipsa Isidori verba quam Gudianum contextum a Lachmanno editum. — Denique hoc loco commemorandum est in cod. Parisino 8680 omnia tria fragmenta eodem ordine et eadem forma atque in Gudiano legi, sicut docet Mommsenus ad Volus. Maec. p. 287, qui Parisinum librum levissimis tantum rebus a Gudiano discrepantem, ex hoc ipso descriptum esse suspicatur.

140. Salmasius in Refut. utriusque elenchi Cercopetaviani p. 25 affert *vetus fragmentum latinum de ponderibus in Antidotario R. B.* (i. e. Regiae bibliothecae), quod nos non omittendum esse duximus. Repetitum est ex Isidor. fr. 125, 17.

141. Calvi versionem repetivi ex ipsa Hippocratis editione principe Romana (= *Ro*), cuius exemplo Berolinensi uti mihi licuit (vide prol. § 114 adn. 1), ubi haec Calvi interpretatio legitur p. DCXCVIII s. (in Basileensi repetitione p. 472 s.).

Restat denique ut conspectum variarum notarum quibus pondera et mensurae in his reliquiis significantur proponam; ac primum quidem assis partes suo ordine usque ad scripulum, tum reliquas notas secundum litteras persequar.

Assis partes duodenarias constat omnes duabus notis semissis et unciae significari, unciae autem antiquissimam notam fuisse globulum vel punctum. Ut de nummis taceam, puncta incisa sunt in lege parieti faciundo; est igitur :· quadrans (C. I. L. vol. I 577, 1, 14), :: triens (ibid. 2, 2. 22), S: bes (ibid. 1, 16), S:· dodrans (ibid. 2, 24). Alia eiusdem notationis exempla affert Marinus (*atti de' fratelli arvali* vol. I p. 228 vs. 14 ab ult.); idem vero mihi quidem dubitationem relinquit, habeatne inscriptio quam p. CXXX edidit puncta an, ut ille expressit, lineolas sic ∾ curvatas. Tum in codice Cassinensi Frontini praeter lineolas saepe puncta reperiri compertum habemus diligenti F. Buecheleri cura (vide eius edit. p. XI. 19, 1. 6. 14). Sed in his metrologicorum scriptorum reliquiis semel punctum exstat in sescunciae nota hac Ƹ·, quae est in codice Vaticano Maeciani (vide infra p. XXVII); reliquis locis uncia notari solet lineola transversa —, perinde atque in codice Cassinensi Frontini et in inscriptionibus (Marini l. c. p. 228 vs. 5 ss.), quae interdum aut curvatur sic ∾ (vide infra p. XXVII, Marini p. 227 s.), aut ubi excurrens uncia deuncis, dodrantis, quincuncis, quadrantis significatur, vel directa est (ut in deunce S=≡l), vel oblique ponitur (vide infra deuncis, dodrantis, unciae notas, Buechelerum l. c. ad p. 22, 4. 7. 10).

Semunciae nota in lege parieti faciundo est Ɛ (577, 2, 4. 22); in libris manu scriptis fere ubique exaratum est Ƹ; inveniuntur tamen etiam aliae formae quae ex antiquiore usu servatae esse videntur (vide infra p. XXVII, Buecheler. ad p. 18, 23. 19, 13. 17. 18. 20, 4 cet.). Ego apud Maecianum edidi ≮ secutus Mommsenum in hist. numm. Rom. p. 199.

AS.

I 127, 13. 130, 24.
† 82, 7 *Prisc.*
X praef. p. XXII ad 135 § 24. p. 132, 6.

DEUNX.

S==– 63, 4. 68, 23 *Maec.*
S==| cod. Vatic. Maeciani apud Mommsen. ad p. 289, 16.
S==′ codices Maeciani ibid. ad p. 293, 15.
SZZ′ praef. p. xx. 127, 14. 130, 23. 132, 5.

DEXTANS.

S== 62, 32. 68, 20 *Maec.*
SZZ praef. p. xx. 127, 15. 130, 22. 132, 4.

DODRANS.

S=– 62, 28. 68, 14. 17 *Maec.*
S=| cod. Vatic. Maeciani apud Mommsen. ad p. 289, 10.
S=′ codices Maeciani ibid. ad p. 293, 8.
SZ′ praef. p. xx. 127, 16. 130, 21. 132, 3.

BES.

S= 62, 24. 68, 12 *Maec.*
SZ praef. p. xx. 127, 17. 130, 20. 132, 2; eadem nota restituenda videtur 126, 20 s., ubi omisso *uncias*, quod coniectura addidi, post *libras* lxxx pro VIII nunc scribi malim SZ.

SEPTUNX.

S– 62, 20. 68, 9 *Maec.*
S′ praef. p. xx. 127, 18. 130, 19. 132, 1.

SEMIS.

S praef. p. xx. 19. 62, 2. 68, 4. 6. 69, 32. 70, 3. 7. 11 *Maec.* 82, 9 *Prisc.* 128, 17. 18.
S praef. p. xx.
S praef. p. xx. 127, 19. 129, 22. 23. 130, 18. 131, 24.

QUINCUNX.

==– 18. 62, 18. 68, 1 *Maec.*
==| codices Maeciani apud Mommsen. ad p. 289, 3.
ZZ′ praef. p. xx. 127, 20. 130, 17. 131, 23.

TRIENS.

= = 62, 4. 67, 28 *Maec.*
ZZ praef. p. vi. xx. 59, 24. 61, 1 *Hyg.* 127, 21. 130, 16. 131, 22.

QUADRANS.

=– 62, 6. 67, 22. 25 *Maec.*
= ~ cod. Paris. Maeciani apud Mommsen. ad p. 292, 23.
Z′ praef. p. xx. 127, 22. *v. scr.* ad 128, 18. 130, 15. 131, 21.

SEXTANS.

= 62, 7. 67, 20 *Maec.*
Z praef. p. xx. (Buecheler. ad Frontin. d. aqu. p. xi. 18, 21. 23. 19, 8. 11. 14. 19 cet.)
Z praef. p. xx. 127, 23. 130, 14. 131, 20: de aliis huius notae formis vide supra p. xix extr. xx.

SESCUNCIA.

Σ– 62, 9. 67, 18 *Maec.*
£– codices Maeciani apud Mommsen. ad p. 288, 17.
£· cod. Vatic. Maeciani ibid. ad p. 292, 18.
£ praef. p. xxi ad § 12. xxii ad 135 § 13. cod. Paris. Maeciani apud Mommsen. ad p. 292, 18.
–£ 127, 24. 130, 13. 131, 19.

UNCIA.

— praef. p. xx. 61, 4 *Hyg.* 62, 10. 12 *Maec.* 130, 12.
/ praef. p. xx; similiter excurrentis in dodrante unciae nota exarata est in codicibus Maeciani: vide Mommsen. ad p. 293, 8. 15; similis nota ibidem coaluit cum signo distinctionis: vide ad p. 292, 21.
~ 128, 1. codices Maeciani ibid. ad p. 292, 23.
~ 128, 14.
(131, 17.

SEMUNCIA.

Σ 64, 19. 67, 16. 25. 28. 68, 6. 9. 17. 20 *Maec.*
Σ codices Maeciani apud Mommsen. ad p. 290, 17.

Ɛ 128, 2. 13. 130, 11. 131, 15. codices Maeciani fere ubique (praeter 290, 17. 293, 13).
S codices Maeciani apud Mommsen. ad p. 293, 13.

DUAE sive BINAE SEXTULAE.

Ɩl 62, 10. 64, 21 *Maec.* 130, 10.
ǁ codices Maeciani apud Mommsen. ad p. 288, 18.
υυ 128, 4. 131, 13; conf. praef. p. XXI ad § 16. XXII ad 134 § 21.

SICILICUS.

Ɔ 18. 64, 23. 67, 16. 20. 25. 68, 1. 6. 12. 17. 23. 128, 5. 130, 9. 131, 11; aliae notae supra descriptae sunt p. XXI ad § 17. XXII ad 134 § 20.

SEXTULA.

ℷ praef. p. XXI ad § 18. p. 64, 24 *Maec.* 130, 8; conf. praef. p. XXII ad 134 § 18.
I– praef. p. XXI ad § 18.
υ praef. p. XXI ad § 18. p. 128, 6. 131, 9.

DIMIDIA SEXTULA.

ℷ praef. p. XXI ad § 19. p. 64, 26 *Maec.* 128, 7. 130, 7; eadem nota paene iacens expressa: vide p. XXII ad 134 § 18.
† praef. p. XXI ad § 19.
ψ 131, 5.

SCRIPULUM.

Э praef. p. XXI ad § 22. p. 128, 10. 16. 22.
ℷℓ praef. p. VII. XXI ad § 20. 64, 28 *Maec.* 128, 8. 131, 3.
ƼƧ praef. p. XXII ad 135 § 5.

RELIQUAE NOTAE PONDERUM ET MENSURARUM.

ACETABULUM.

Ξ° 123, 3 *Is.* (conf. adnot.).

ARGENTEUS.

T 128, 12.

CERATES.

3 131, 1.

CERATIUM.

K^ε 134, 21.

CHALCUS.

Or 130, 26.

CHOENIX.

X° 123, 9 *Is.* (conf. adnot.). 135, 5.

CONGIUS.

Ƶ 71, 17 *Maec.*

COTYLE.

LS praef. p. XXII init. 128, 20.

CYATHUS.

TI 71, 22 *Maec.*
K^U 122, 14 *Is.*
K^Y 134, 16.
ᔕᔕ 128, 22.

DENARIUS.

✱ 18. 19. 66, 28. 67, 16 cet. *Maec.* 83, 6 *Prisc.*

DRACHMA.

< 122, 5 *Is.* 128, 11. 22. 23. 129, 1. 134, 7.
Ⅼ÷ praef. p. XXII ad § 33.
I÷ praef. p. XXI ad § 23.
✱ 131, 7.
IIZ *v. scr.* ad 134, 7.

DUPONDIUS.

Ⱨ 82, 8 *Prisc.*

HEMINA.

Ç 71, 20 *Maec.*
K° 122, 16 *Is.* 134, 18.
I 128, 18.

LIBELLA.

— 19. 20. 69, 8. 22. 28. 70, 3. 7. 11 *Maec.*

LIBRA.

Λ 122, 12 *Is.* 134, 14.
ΛΛ *v. scr.* ad 122, 12.

MINA.

M (N superscr.) 123, 5 *Is.* 135, 1.

MODIUS.

Ṁ (O I superscr.) 71, 15 *Maec.*

OBOLUS.

— 121, 14 *Is.* 133, 19.
÷ 128, 15.

⋗ 131, 2.
Ƴ *v. scr.* ad 133, 19.

Dimidius obolus.

Z 121, 13 *Is.*
τ 133, 18.

Duo oboli.

= 121, 16 *Is.*
Z 133, 21.

Tres oboli.

T 121, 17 *Is.* 133, 22.

Quattuor oboli.

F 121, 18 *Is.* 133, 23.

Quinque oboli.

E 121, 19 *Is.*
Є 133, 24.

QUADRANTAL.

q[I] 71, 13 *Maec.*

QUARTARIUS.

t𝔪 71, 21 *Maec.*

QUINARIUS.

V 66, 28 *Maec.*

SEMODIUS.

𝔪[s] 71, 16 *Maec.*

SEMUNCIA.

NΓ 122, 8 *Is.* 134, 10; conf. infra unciae notam.

SESTERTIUS.

HS 66, 29 *Maec.* 82, 10 *Prisc.*

SEXTARIUS.

Ɔ sextarius ad vinum 71, 18 *Maec.*

Ɛↄ sextarius ad granum, 71, 19 *Maec.*

Ξ[є] 123, 1 *Is.* (conf. adnot.).

ξ 128, 17. 21.

ʕ praef. p. xxii ad § 29.

SICLOSESCLI.

Ɔ[υ] 128, 3; conf. praef. p. xxi ad § 15.

SILIQUA.

— 128, 9.
ʃ 130, 27. 132, 9.

SINGULA.

Ɛ 19. 20. 69, 22. 28. 70, 7. 11 *Maec.*

£ codices Maeciani apud Mommsen. p. 294, 10. 14. 22. 26.

SOLIDUS.

N 121, 3 *Is.* 134, 3.

Dimidius solidus.

IB *v. scr.* ad 122, 4.
I⁄ 134, 5; conf. praef. xxiii init.

TALENTUM.

T[ᴧ] 123, 7 *Is.* (conf. adnot.). 135, 3.

TL *v. scr.* ad 135, 3.

TERUNCIUS.

T 19. 20. 69, 8. 28. 70, 3. 11 *Maec.*

TREMISSIS.

H 122, 1 *Is.* 134, 1.

UNCIA.

Ɽ 122, 10 *Is.* 134, 12.

URNA.

q̣ˢ 71, 14 *Maec.*

PROLEGOMENA

IN

SCRIPTORES ROMANOS.

Pauca in universum dicta praemittuntur.

In Romanis scriptoribus ex ordine componendis aliam 109 rationem sequi debuimus ac prius in Graecis reliquiis. Nam cum ex illis longe plurima et incertis auctoribus tradita essent et de plerisque, qua aetate orta essent, ambigeretur, omnem materiam in quinque maiores partes distinximus, atque in singulis demum partibus, quantum fieri posset, temporum ordinem secuti sumus. Sed in hoc volumine cum maximam partem certi scriptores iique nobilissimi quasi testes producendi essent, certam temporum seriem constituere licuit a Varrone usque ad Priscianum et Victorium. Tum priusquam ad Isidorum, hoc est septimum saeculum, transiremus, carmina duo de ponderibus posuimus, quorum alterum fere quarto, alterum quinto sextove saeculo scriptum esse videtur. Denique post Isidorum relicta sunt pauca fragmenta, quae manifesta aetatis nota carerent; sed satis probabile videbatur, etsi origo nonnullorum ad priora tempora pertineret, tamen in eam formam quae in libris manu scriptis exstat illas reliquias non ante Isidori aetatem, multas etiam aliquanto post redactas esse.

E Varronis libris tres locos gravissimos illos elegimus quibus de pecunia signata et de agri mensuris agitur. Ad quos, si perpetuis commentariis in hac praefatione omnes scriptores illustrare vellemus, multa hoc loco addenda essent; at cum ea tantum explicare propositum sit quibus aditus quasi patefieret ad auctoritatem singulorum scriptorum recte adhibendam, nihil tale postulare videtur Varro auctor omnium locupletissimus.

De Columellae tabula mensurarum agrestium.

Initio libri quinti de re rustica Columella omnia se 110 persequi posse negat quae ab aliis velut omissa desideren-

tur. Ut M. Trebellium, familiarem suum, de agris commetiendis rationem a se requisivisse. Quod cum ipse non agricolae, sed mensoris officium esse censeat, tamen se et Trebellio et Silvino, ad quem libri de re rustica scripti sunt, desiderantibus praecepta mensurarum obsecuturum esse; sed dandam esse veniam, si quid in ea re fuerit erratum, cuius scientiam, geometrarum magis quam rusticorum propriam, ipse sibi non vindicet.

His praemissis primum varias agrorum mensuras enumerat, tum easdem breviter describit. Ita cum ad iugerum pervenerit, iugeri partes eas persequi instituit quae cadant in aestimationem facti operis. Incipit autem a minima parte, id est a dimidio scripulo, idque et quota pars sit iugeri et quot ipsum pedes habeat accurate exponit, itemque deinceps in reliquis partibus. Tum praecepta quaedam addit de iis agris metiendis, in quorum formas ipse iugeri modus non quadraret, quos aut quadratos esse scribit aut longos aut cuneatos aut triquetros aut rotundos aut etiam semicirculos vel arcus, nonnunquam etiam plurium angulorum formam exhibere. Quae formae quomodo commetiendae sint, singillatim demonstrat. Unde autem Columella hanc mensurae ineundae doctrinam repetivisse videtur? Nimirum, ut ipse dicit, a geometris, iisque Romanis, quos gromaticos vocare consueverunt. Sed a quibus illi ipsi eam artem docti sunt? Sane a Graecis. At ego in hoc non acquiescens, quonam ab auctore Graeco, quaero. Evolve Heronis geometriam nuper a nobis editam: habebis fontem copiosissimum, unde agrimensores Romani praecepta artis suae hauserunt. Nec omisi ego singulos Heronis locos conquirere, quorum ad similitudinem exempla a Columella proposita scripta esse viderentur[1]). In quibus quamquam et mensurae, ut Aegyptiae a Romanis, discrepant, et nu-

---

1) Ad Columellae cap. 2 § 1 et 2 confer Her. geom. cap. 5, 1 — ad § 3 Her. cap. 6 — ad § 4 Her. cap. 62 — ad § 5 Her. cap. 14 — ad § 6 Her. cap. 7 — ad § 7 Her. cap. 87, 4. 88, 6 — ad § 8 Her. cap. 93, 8 — ad § 9 Her. cap. 94, 1 — denique ad § 10 Her. cap. 102, 4, ubi apparet Columellam eodem Heronis libro usum esse quem epitomator ἄλλο βιβλίον appellat.

meri diversi sunt, ratio tamen metiendi calculosque ponendi atque ipsa etiam verba mirifice inter se congruunt, ut quodammodo interpretatum esse dicas Latino sermone Heronis locos Columellam.

Quam rem nec neglegendam nec parvi faciendam esse existimo. Nam cum ea geometriae Heronianae forma quae in libris manu scriptis exstat ad tertium fere saeculum p. Chr. n. referenda esse videatur, facile quis possit suspicari in hac recentiore forma paene nihil genuini coloris servatum esse. Quod minime verum est. Nam e Columellae quidem exemplis perspicimus eandem fere geometriae formam quae nobis in manibus est iam Augusti temporibus vulgatam fuisse, unde et brevior est et expeditior reditus per unius saeculi spatium ad ipsam Heronis aetatem. Aliquantum igitur affert Columellae locus ad nostram sententiam confirmandam, Heronis geometriae eam formam quae nobis servata est paucis tantum iisque levioribus rebus diversam esse ab antiquo ipsius Heronis libro.

De Frontino, Hygino, Balbo, gromaticis.

Omnis gromaticorum disciplina quantum valuerit in 111
imperio Romano quantoque momento scripta eorum aestimanda sint, egregie demonstraverunt Niebuhrius aliique[1]). Quapropter insignis gratia debetur Lachmanno, qui infinito paene labore suscepto illos libros primus ita ediderit, ut genuina scriptura, quantum fieri posset, restitueretur. Nec defuit eiusdem opera ad illustranda ea quae, quamvis gravissima essent, omnes tamen priores latuissent. Nam is primus accurate demonstravit Iulium Frontinum, antiquissimum et eruditissimum scriptorem de rebus gromaticis, eundem esse atque illum Frontinum qui de re militari ac de aquae ductibus scripsit[2]). Aequalis igitur fuit impera-

1) Illustrem Niebuhrii locum de ea re scriptum (*Kleine hist. u. philol. Schr.* II p. 81) repetivit Blumius in Gromat. vol. II p. 4. Ac praeter Niebuhrium et ipse Blumius et reliqui omnes quorum commentarii in altero gromaticorum volumine collecti sunt illorum scriptorum laudes auxerunt.

2) V. Gromat. II p. 101 s.

toribus Flaviis vitamque perduxit ad Traiani tempora. Cuius e libris gromaticis varii loci excerpti exstant, quorum prior pars instructa est commentario Aggeni Urbici. In altera autem parte, quae ex libro Frontini secundo excerpta esse traditur, primum agit scriptor de limitibus, atque ibi (p. 30) de actu, iugero, sorte, agrestibus mensuris, ea exponit, quae nos separatim edidimus (fr. 112).

Aequales fere Frontino constat fuisse Balbum et Hyginum, ita tamen, ut hi libros suos postea scriberent quam Frontini libri editi sunt. Nam Hyginus quidem usus est Frontino auctore[3]). Scripsit autem Hyginus de limitibus et de condicionibus agrorum ineunte imperio Traiani anno fere p. Chr. n. CIII[4]). Atque eadem prorsus est Balbi aetas, qui se librum suum consummavisse dicit, postquam Traianus imperator victoria Daciam proxime reseraverit ipsique e septentrionali plaga annua vice transire permiserit[5]).

Ex Hygini libro (p. 121 ss.) in hac collectione repetivi ea quae de variis agrorum mensuris traduntur (fr. 114), quem ad locum illustrandum nihil hic addendum videtur[6]).

---

3) V. Lachmann. II p. 139.

4) Conf. ea quae Lachmannus p. 139 collegit. Primum constat Hygini librum post prius bellum Dacicum scriptum esse. Porro si recte suspicatur Lachmannus, quod provincia Dacia ab Hygino non commemoretur, scripsisse eundem ante bellum Dacicum alterum, fere relinquitur annus 103. Verum etiamsi istam coniecturam de provincia Dacia non commemorata reiicias, utique hoc verum manet sub Traiani imperio librum confectum esse.

5) Non ipso nomine, sed omnino vel *sacratissimus imperator* (p. 92, 7), vel *maximus imperator* (p. 93, 7) appellatur Traianus; nec tamen dubium esse videtur, quin is fuerit Traianus, non Domitianus, cuius praeter Traianum rationem habendam esse recte scribit Mommsenus (Gromat. II p. 147). Iam cum statim post victoriam Dacicam redierit Balbus ac deinde annuo spatio librum confecerit (p. 93, 6), prout prius aut alterum bellum Dacicum intellegendum est, anni relinquuntur inter 102 et 106 ineuntem.

6) Vide de mensuris ab Hygino traditis Rudorffium in Gromat. vol. II p. 282. 421 et nos in Metrol. p. 286 s. 288. Praeterea de scriptura verborum passim corrupta

De Balbi expositione et ratione omnium formarum.

Frontini et Hygini locos cum paucis absolvimus, restat 112
ut accuratius quaeratur de Balbi scriptis, qua in re non tam id quod ipse sentio difficile esse video ad demonstrandum, quam diversis Lachmanni et Mommseni sententiis mihi non probatis quodammodo perturbor. Nam ille et novam proposuit Balbi expositionis inscriptionem et eidem tribuit librum de asse[1]); alter autem Balbum de eo maxime argumento egisse existimat quod continetur libris coloniarum, recensuisse igitur in illa expositione formas agri coloniarum, id est typos vel tabulas aeris, quibus fines agrorum accurate descripti et scripturae contextu illustrati erant[2]).

Quae ego hic, ut par fuit, commemoravi, ne summorum virorum placita leviter neglexisse viderer; at tamen in hac praefatione brevioribus finibus circumscripta eademque Latini sermonis rigore impedita non id agendum esse duxi, ut aliorum sententiis adversarer et quasi bellum inferrem; sed meam opinionem simplici oratione malo expromere, si qui in his quod probabile videatur inveniant.

Profitetur Balbus in praefatione se scribendo ei libro, quem tum misit ad Celsum, iamdudum intentum fuisse, sed intervenisse imperatoris expeditionem. Tum se studia

---

deque notis partium assis exposui in praefatione. Denique hunc Ptolemaicum Cyrenensium pedem accurate distinxi a Ptolemaica Aegyptiorum mensura eo loco quem vol. I p. 24 adn. 2 extr. citavi; et omnino conf. illam § 16.

1) Vide Gromat. I adnot. ad p. 91, 2. II p. 133 s., unde haec exscribo: *Wer kann zweifeln dass beide Schriften* (id est expositio et liber de asse) *Theile desselben Werkes sind? Es mochte nach S. 94, 3 zu urtheilen, expositio et ratio omnium mensurarum heissen, oder ungefähr so: für den aufgenommenen Abschnitt setzten die Sammler formarum statt mensurarum.* Contra ego demonstrabo verba quae p. 94, 3 leguntur tantummodo ad ipsam mensurarum tabulam cui praefixa sunt pertinere, minime vero ad totius operis argumentum. Aliis argumentis Mommsenus II p. 149 inscriptum illud *omnium formarum* tuetur.

2) V. Gromat. II p. 148—157. 180 s.

artis suae primum intermisisse nec quidquam aliud quam belli gloriam cogitavisse, sed postquam hostium terram exercitus intraverit, varias mensuras ad bellum maxime necessarias exigendas fuisse, quo facto se rationem qua eae mensurae fierent religiosius colere coepisse statimque ut imperator victoria reportata ipsum e Dacia dimiserit, hunc librum consummavisse.

Haec fere Balbus et praeterea alia minime neglegenda, quae apud ipsum legantur. Verum ego iam quaerere instituam, quamnam artem coluerit Balbus eandemque Celsus? Etenim non Balbus solum istius artis studio honoratus fuit apud imperatorem, sed nobilior etiam Celsus, vir summae in ea re auctoritatis, penes quem studiorum suorum summam manere scribit Balbus, eundemque in hac parte plurimum inter aequales posse[3]). Quid? quod idem Celsus instrumentum quoddum invenisse dicitur, quo ea spatia easque altitudines metiri liceret, quae nec passibus aut perticis exigi nec omnino adiri possent? Hic pervenio ad id quod est gravissimum omnium. Nam etsi Balbus nec nomen illius instrumenti affert nec eius adhibendi rationem describit — quam difficultatem insuper auget dubia verborum scriptura[4]) — tamen id in quo maximum momentum est satis apparet. Atque animum id advertant iam omnes quorum interest, artem trianguli ex uno latere proximisque angulis metiendi ab hoc Celso Romanis traditam esse centesimo fere anno p. Chr. n. Quam ad artem pervulgandam quid olim contulerit Hero Alexandrinus libro quem περὶ διόπτρας scripsit, tum quomodo ea ars ad Romanos satis longo intervallo transierit, non meum est hoc loco exqui-

3) P. 94, 1. 91, 3. 8.

4) P. 92, 13: *erant dandi interveniente certo itineris spatio duo rigores ordinati, quibus in tutelam commeandi ingens vallorum adsurgeret molis: hos invento tuo operis decisa ad aciem parte ferramenti usus explicuit.* Sic locum restituit Lachmannus ex librorum scriptura variis modis depravata. Atque *acies* utique est oculorum acies, non exercitus instructi; significat igitur scriptor dioptrae usum, ad quem pertinet etiam *ferramentum* ibidem commemoratum (conf. Rudorff. II p. 338).

rere. Sed breviter demonstrabo quam rationem Celsus secutus esse videatur. Spatium quoddam ad quod aditus pateret, vicinum ei loco qui adiri non posset, pertica accurate metiendum curabat. Et puta centum perticas in directum inventas esse. Ex his si in tabula quadam dioptrae subiecta faceret pedem unum, hoc est partem millesimam, ac deinde in extremitatibus rectae illius centum perticarum lineae angulos metiretur ad certum quoddam punctum, quod summitas trianguli fieret, porro hos duos angulos redigeret in eam quam dixi tabulam ibique triangulum duceret, eiusque trianguli in tabula scripti latera subtilissime metiretur eamque mensuram millies duceret, efficiebantur pedes eius trianguli, cuius in terrestri spatio unum tantummodo latus adire liceret. Hinc omnia facile peragi poterant quae Balbus se dicit exsecutum esse per rationem a Celso inventam[5]).

Certe Celsus in ea re usus est dioptra, quae iamdudum nota esset — nam ipsa antiquissima groma dioptrae similis fuit, atque ad perlibrationes dioptrae usus iam ante Vitruvium vulgatus erat[6]) — sed novam eius adhibendae rationem Romanis primus demonstravit Celsus.

Iam vero redeamus ad Balbum. Ut Celsus novum instrumenti usum primus tradidit, ita Balbus, a Celso institutus, primus omnium eam rem ad militarem usum transtulit, id quod ipse plane ac dilucide scribit[7]). Inde venerabilis trianguli ratio[8]) ab eo laudatur, qua tantas res adse-

5) Ne quis minus recte haec intellegat, neutiquam eam artem docuit Romanos Celsus, quam nos trigonometriam vocamus, ubi angulorum sunt mensurae certis numeris expressae; sed tantummodo id demonstravit, quomodo triangulo amplissimo eique, ut ita dicam, terrestri, cuius unum latus notum esset, simile multo minus triangulum in tabula quadam describi posset, quo subtiliter dimenso et multiplicatione facta possent inveniri latera ipsius terrestris trianguli.

6) V. Rudorff. Gromat. II p. 336 s., Vitruv. 8, 5 (6).

7) P. 92, 11—93, 3. Celsum cum Balbo illi bello interfuisse existimat Mommsenus II p. 147; mihi tota praefatio multo aliter Balbo scribenda fuisse videtur, si Celsus partem eiusdem expeditionis cepisset.

8) P. 93, 1 haec leguntur: *expugnandorum deinde*

cutus sit. Ac cum rediisset in Italiam, statim ad studium paullisper intermissum reversus est. *Et multa*, inquit, *velut scripta foliis et sparsa artis ordini inlaturus recollegi. foedum enim mihi videbatur, si genera angulorum quot sint interrogatus responderem Multa: ideoque rerum ad professionem nostram pertinentium, in quantum potui occupatus, species, qualitates, condiciones, modos et numeros excussi.* His perlectis quis tandem ambigat, quam artem tractaverit Balbus qualemque librum composuerit? Haec nisi geometria dicenda, nulla omnino est. Ac quo accuratius id definiamus, ei geometriae generi operam dedit Balbus quod ad usum rei et agrariae et militaris pertineret, cuius eam partem quae est de agris metiendis geodaesiam Graeci appellaverunt.

Talem igitur geometriam ad usum gromaticorum accommodatam composuit Balbus eamque inscripsit Expositionem et rationem omnium formarum. Hic formae fere eae intellegendae sunt quas nos figuras geometricas vocamus, quibus omnis eius disciplinae demonstratio continetur. Quamquam non tam ipsas figuras stilo vel calamo adumbratas significavit Balbus, quam notiones earum ab oculorum obtutu abstractas mentique peritorum inhaerentes, ne multa, ipsa geometriae et principia et theoremata, quoad quidem eorum scientia necessaria esset ad disciplinam gromaticam. Quibus praeceptis geometricis addidit aliam institutionem quae peculiariter ad Romanorum artem gromaticam pertineret, cuius generis et initio libri quaedam servata sunt et alia excerpta sunt a posterioribus gromaticis[9]). Omnino autem admodum exigua pars ipsius operis

---

montium altitudines ut sciremus, venerabilis diis ratio monstrabat; ubi codices cum in aliis fluctuant, tum *di* pro *diis* habet Gudianus. Minime dubium est quin *venerabilis diis ratio* absurde scriptum sit, nec id fugit Lachmannum *dea* suadentem. At *venerabilis trianguli ratio* scripsit Balbus, ubi cum *trianguli* ab aliquo librario per Δi notatum esset, inde factum est DI, quod legimus in Gudiano, idque porro corruptum in *diis* (conf. Philol. XXII p. 62).

9) P. 98, 3—14; p. 99, 14—100, 4; p. 103, 11—16. Praeterea in reliquis gromaticorum scriptis Balbus auctor citatur p. 225, 14. 239, 15. 245, 1. 249, 1. 402, 8. 403, 28.

ad nostram aetatem pervenit[10]): quod si totum exstaret, haberemus geometriam ab Romano homine eoque eruditissimo conscriptam ac videremus Romanos paullo altius in eam scientiam penetravisse quam vulgo putatur; nunc vero praeter has minimas Balbi reliquias nihil quod dignum laude sit exstat Latino sermone de geometria scriptum.

Denique de fontibus breviter dicendum est, unde sua derivaverit Balbus. Hic non satis est ad Euclidem referre verba Romani scriptoris, velut haec: *Signum est cuius pars nulla est*, *Linea est longitudo sine latitudine*, *lineae autem fines signa;* quae sane expressa sunt secundum Euclidem: sed alium praeterea auctorem adscisci necesse est, Heronem dico. Cuius si definitiones et geometriae initium oculis perlustramus, insignes similitudines deprehendimus cum hac Balbi expositione. His igitur Graecis scriptoribus ac fortasse aliis quibusdam in scribendo libro usus est Balbus, quorum praecepta cum diligenter animo percepisset, inde elegit ea quae necessaria esse viderentur ad civium suorum usum ac tum Graecam artem amplificavit Romanorum gromaticorum disciplina.

De Balbi mensurarum tabula.

Balbus postquam praefationis ad Celsum finem fecit, 113
ergo, inquit, *ne quid nos praeterisse videamur*, *omnium mensurarum appellationes conferamus. nam mensura non tantum ista de qua loquimur appellatur*, *sed et quidquid pondere aut capacitate aut aliqui*[1]) *finitur*, *mensuram aeque*[2]) *quam longitudinem appellant . . .*[3]).

Qui loci dubium est num omnes ad hanc Balbi expositionem formarum referri possint; nec quidquam impedit, quominus Balbum, virum in arte gromatica principem, alios praeterea similis argumenti libros scripsisse statuamus.

10) Desinunt Balbi expositionis reliquiae p. 107, 9; nam pauca quae in libris insuper adduntur iure uncis interclusit Lachmannus. Apparet autem Balbum illo loco non ultra prima operis sui initia progressum esse.

1) Sic emendavi librorum scripturam *animi*, unde in aliis factum *animo*, quod repetivit Isidorus (infra fr. 123, 1).

2) Libri *eque*.

3) Puncta posui, quoniam hic quaedam intercidisse videntur. Conf. adn. 5.

quid ergo mensura sit de qua quaeritur, *tractemus* (his igitur verbis scriptor redit ad propositum). Hoc loco facile apparet eadem ratione Balbum usum esse qua Heronem in introductione geometriae[4]). Quae autem praeterea interposuit de latiore mensurae appellatione ea nec aliena sunt a proposito nec vero, nisi plane mutilata esse existimes Balbi verba, abesse possunt[5]).

Sequitur primum brevior mensurae definitio, cuius similia nonnulla inveniuntur apud Heronem[6]), tum ipsa mensurarum tabula. Uno verbo absolvam: Latino sermone Graecam aliquam tabulam similem Heronianae secundae et Euclideae ita expressit, ut pauca tantum quae in Graeco exemplo abhorrerent a Romanorum usu vel omitteret vel mutaret[7]).

---

4) In recentiore geometriae forma quae in libris manu scriptis exstat locus ille Heronis maxime memorabilis appendicis instar additus est. Vide Her. geom. cap. 106 vel in his metrologicis scriptoribus fr. 4, 2, et conf. ibid. prol. p. 31. Verba quae Balbus imitatus est sunt haec: εἰς οὖν τὸν περὶ τῆς μετρήσεως λόγον ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰδέναι τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν, et paullo post: ὑποδείξομεν δὲ τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν.

5) Spuria esse iudicavit Lachmannus loci quem supra attuli verba *nam mensura* usque ad *longitudinem appellant*. At, quaeso, tolerarine possunt duae sententiae *ergo nequid* cet. et *quid ergo* cet. altera alteram excipiens? Ego nihil invenio in eo loco quod a Balbi eloquendi genere alienum sit. Qui initio *omnium mensurarum appellationes* intellegit *geometricarum*, non aliarum. Sed quoniam statim meminit esse praeterea alia mensurarum genera, haec breviter commemorat, sed consulto ommittit explicare. Tum, nisi forte nonnulla interciderunt, raptim redit ad propositum verbis *quid ergo mensura sit* cet.

6) V. Def. 120. 121. Tum Heroniana tabula III plane ita composita est, quemadmodum praecipit Balbus, ut maiores mensurae minoribus quibusque definiantur. Conf. I prol. § 22.

7) Ad § 2 loci a nobis editi conf. tabulam Heron. II, 1 et Euclideam 1. Graecae orgyiae respondet apud Balbum passus. Reliquae mensurae inter se conveniunt, nisi quod in tab. Her. miliarium, in Eucl. uncia omissa sunt, unde in Graecis tabulis undecim, apud Balbum duodecim

Quae cum ita sint, facile demonstratur via a nemine adhuc inventa ad explicandam *sextantem quae eadem dodrans appellatur* (6). Etenim quam Graeci mensuram σπιθαμήν vocabant, ea antiquitus aliena erat a Romanorum usu, unde ne sermo quidem Latinus proprium eius mensurae vocabulum habebat; sed vocabant eam ex assis ratione dodrantem, hoc est pedis quartas partes tres. Iam si eadem a Balbo sextans vocata est, fuisse oportet maiorem aliquam mensuram, cuius sexta pars ipsa spithama habita sit. Ubicunque quaeres, nihil invenies quod conveniat huic sextanti nisi Aegyptiorum ξύλον, cui tres cubiti in tabula Heroniana antiquissima tribuunter (fr. 4, 14). Unde haec iure colligi posse arbitror: ξύλον, antiquam Aegyptiorum mensuram, qua itinerum spatia metirentur (prol. § 17 extr.), fuisse perticam ligneam — et id quidem ipso nomine demonstratur — divisam in tres cubitos binosque cubitorum semisses, hoc est sex spithamas: cuius xyli usum ad primum usque p. Chr. n. saeculum pertinuisse — non enim antea scriptam esse vidimus tabulam Heronianam I (prol. § 12) — atque inde Romanos agrimensores σπιθαμήν, utpote alienam a suo sermone, nuncupasse sextantem; hinc denique Balbum, cum Romanas mensuras ad Aegyptiarum tabularum similitudinem describeret, ipsum quidem xylum, proprium Aegyptiorum, recte omisisse, servasse tamen sextantis appellationem usitatam iis Romanorum gromaticis qui in Aegypto provincia agris et itineribus dimetiendis praefecti erant, eandemque a spithama, Aegyptii cubiti semisse, transtulisse ad pedis Romani dodrantem.

---

mensurarum appellationes enumerantur. Tum ad Balb. § 3 conf. Her. II, 2, Eucl. 2, praeterea etiam Her. I, 5. V, 2; — ad § 4 Her. II, 3; — ad § 5 Her. 4, Eucl. 3; — ad § 6 Her. 5, Eucl. 4; ac sic reliqua deinceps, quae singillatim afferre nihil attinet. Sed hoc non omittendum, iugerum a Balbo omissum esse ex earundem tabularum auctoritate. Denique altera pars tabulae Balbi, qua de quadratis et cubicis mensuris agitur, liberius expressa est ad similitudinem Heronianae II inde a § 15 et Euclideae § 13.

Librum de asse iniuria Balbo tributum esse.

114 Calvus Ravennas, qui primus Hippocratis libros in Latinum sermonem conversos edidit[1]), in fine eius operis adiunxit breviores duos commentarios, ad quos haec praefatur[2]): *Censuimus praeterea necessario his addendum esse tractatum de mensuris, et ponderibus Aphricani medici cum suis notis, quem plurimis quos de his rebus in manibus habebamus praetulimus, quia magis et cum Hippocratis medelarum ponderibus, et mensuris et cum Latinis conuenire, et facere uidebatur. ac ad huius maiorem intelligentiam quaedam de Balbi ad Celsum agrimensoria, ratiocinatoriaque de asse, minutisque eius partibus adscripsimus. notas autem horum non apposuimus, cum apud plurimos inueniantur, praesertim Boetium, Baedam*[3]), *Gilbertum et ante hos, Balbum ipsum, et Priscianum, latius et plurimis*[4]) *modis, quae tamen cum iis, quae in marmoribus, et tabellis aeneis leguntur, non quadrant.* Iam sequitur apud Calvum tractatus qui Africano tribuitur (v. prol. § 123, fr. 141), quem deinceps excipit commentarius qui inscribitur *Balbus ad Celsum de asse minutisque eius portiunculis.* Cuius ad finem haec adscripsit editor: *Nec his plura de Balbo addenda putavimus quandoquidem si uita suppeditabitur, totum opus de agrimensoria et numerorum ratiocinatoria cum Vitruuii, Plinii, Capellaeque commentariis edemus.* Haec quidem Calvus; quem auctorem

---

1) Hippocratis Coi — octoginta Volumina — nunc tandem per M. Fabium Calvum Rhavennatem virum undecumque doctissimum latinitate donata. Romae ex aedibus Francisci Minitii Calvi Novocomensis anno — MDXXV. Ego usus sum huius libri rarissimi exemplo Berolinensi. Repetita editio prodiit Basileae a. 1526 ex officinà Andr. Cratandri.

2) P. DCXCVII edit. Rom., p. 471 edit. Basil.

3) *Boëthium, Bedam* ed. Bas.

4) Fallitur Lachmannus Gromat. II p. 134 *pluribus* citans.

secuti Lachmannus et Mommsenus[5]) hunc librum de asse eidem Balbo tribuerunt de quo statim disputavimus. Contra dubitationem movit Christius, qui tertio demum saeculo vel etiam quarto eundem librum ab aliquo ignoto scriptore compositum esse suspicaretur[6]). Ac vero nobis quid in hoc argumento videatur, iam paucis exponamus.

Omnia Calvi verba de ea re scripta repetivimus, quo facilius cuivis ea legenti iudicium facere liceret. Nimirum apparet gravissimas quasque res tam obscure et ambigue a Calvo significatas esse, ut admodum multa quae probabilia videantur, certi autem nihil ad id ipsum de quo agitur inde effici possit. Ergo utamur tamquam teste locupletissimo ipso scriptore huius libelli de quo quaerimus. Is inter unciae partes enumerat tremissem (15), qui nummus aureus, tertia solidi aurei pars, primum signatus est a Severo Alexandro[7]): ergo scriptor libri de asse non ante saeculum tertium vixit. Quod argumentum tam certum est, ut vix opus sit alia circumspicere. At vero sunt plurima: ut scriptorem de asse nonnullas partes afferre quae ignotae sint Maeciano, qui aliquanto post Balbum scripsit; tum formam *assis* in nominativo casu alienam esse a Maeciano nec vero eandem tribui posse Balbo, qui in expositione formarum usus est dicendi genere emendatissimo[8]);

---

5) Vide Grom. II p. 134 s. 150 s.

6) Vide commentarii de Victorio, qui infra § 117 adn. 1 citabitur, p. 106 s.

7) Auctor est Lampridius in vita Sev. Alex. c. 39. Et exstant adhuc tales tremisses a Valeriano aliisque signati: vide Mommsen. p. 776. Efficitur autem ex pondere tremissis, quod in hoc libro de asse affertur aliud quod gravissimum est ad omnem illius aetatis historiam nummariam: legitimum aurei pondus, de quo adhuc maxime ambigebatur (v. Metrol. p. 241), tertio saeculo fuisse sexagesimam quartam partem librae (nam tremissem scriptor de asse 16am unciae partem fuisse dicit, id est librae 192am, unde 64 aurei conveniunt in libram). Atque idem pondus fuisse videtur argentei nummi qui Aurelianus dicitur. Unde quid porro concludendum sit, alio loco ac tempore exponam.

8) Haec quoque Christii sunt argumenta p. 106.

quibus addi possunt alia vocabula permulta quae posterioris quidem aetatis scriptori, minime vero Balbo conveniant, ut *minutiae* (1. 10), *character* (12, pro *nota*), *medietas* (15), alia id genus.

Quod si quis utique librum de asse Balbo velit vindicare, is dixerit forsitan eam libri formam quae in manibus est spuriam esse et depravatam ex aliqua parte Balbi expositionis nunc perdita. At si probabiliter supra de illo Balbi opere disputavi (§ 112), quaenam pars eius expositionis afferri posse videtur, ubi Balbus aut ea quae nunc in libro de asse legimus aut certe similia tradiderit, quae non minus a demonstratione geometrica quam ab arte gromatica aliena sint? Verum ne in his ultra modum immoremur, cum exploratum sit et eam formam libri quae exstat Balbo tribui non posse, et unum eius rei esse auctorem Calvum, qui usus esse videtur illo codice Arceriano nobilissimo[9]), unde et Balbi expositionis initium et alia gromaticorum scripta edita sunt a Lachmanno: inde suspicari licet Calvum in eodem codice, quem olim pleniorem fuisse constat, invenisse librum de asse nullo auctoris titulo affixum Balbi expositionis reliquiis, ac cum ipsam expositionem tum edere non posset, in praesentia exhibuisse commentarium de asse, quem cum expositionis partem esse opinaretur, inde auctoris nomine repetito inscriberet *Balbus ad Celsum de asse* cet.

Verum quod Balbo abiudicandum esse censemus hunc de asse librum, minime eiusdem libri auctoritatem volumus infringere. Nam maximi est momenti ad rem nummariam saeculi tertii, sicut supra demonstratum est. Atque eodem saeculo aut ipsum hunc librum scriptum esse necesse est aut ampliorem quendam, unde hic postea commentarius in brevius contractus sit: nam quarto saeculo postquam Constantinus nova omnium nummorum genera ac rationes instituit, nemo ea commentari potuit quae legimus in hoc de asse libello.

---

9) V. Mommsen. in Gromat. II p. 151 coll. Blumio ibid. p. 6 ss.

De Volusii Maeciani distributione.

L. Volusius Maecianus, eques Romanus, iuris scientia 115
nobilissimus, M. Aurelii praeceptor, qui interfectus est Alexandriae a. CLXXV plus sexaginta annos natus[1]), scripsit et quaestionum de fidei commissis libros XVI et hunc breviorem commentarium de assis distributione. Quamquam ipse non *Assis distributio* inscripsit libello, sed pleniore titulo ***Distributio item vocabula ac notae partium in rebus quae constant pondere numero mensura***[2]); quapropter nobis breviter ***distributio*** ea appellanda esse videtur.

Scripsit hunc commentarium Maecianus ad M. Aurelium Caesarem, quem tum iuris disciplina instituebat, anno fere CXLVI[3]). Qua in re, ut ipse plane et aperte demonstrat in praefatione, id egit, ne assis distributio et in heredum institutione et in aliis multis rebus necessaria ignota esset Caesari. Primum igitur omnem ipsius assis divisionem accurate exponit partesque inter se comparat (1—43), tum pecuniae signatae eas appellationes persequitur quae referuntur ad assem, ex quo omnis nummus argenteus potestatem habeat (44). Ac vero hac de parte commentarii paullo latius explicare necesse est.

Primum docet scriptor (48—62) denarium, argenteum nummum, qui XVI asses habeat, ipsum assis instar dividi posse. Quod nos facillime ita explicabimus, ut eum assem,

---

1) Haec omnia egregie exposuit Mommsenus in praefatione ad Volusii Maeciani distributionem *(Abhandl. der Sächs. Gesellsch. der Wissensch. Bd. III. 1853 p. 281—85).*

2) Hanc inscriptionem quae in libris exstat tuentur ipsius Maeciani verba: *cum partes ipsas tum vocabula et notas proponendas existimavi; et deprehendes distributionem quidem partium infinitam, oppido autem quam exigua vocabula et notas.* Unde apparet *assis distributio*, quod placuit Böckingio, probari non posse. Tum *distributio partium* praetulit Mommsenus. Sed mihi aut plenus titulus *distributio item vocabula ac notae partium* cet. repetendus esse videtur — ubi nescio an *item* inculcatum sit ab aliquo librario — aut breviter *distributio* eadem dicenda, sicut fecit Gronovius.

3) Vide Mommsen. p. 287 ult.

unde fit cuiuslibet rei in computando divisio, solidum appellemus, illum autem nummum aeneum, qui fuit denarii pars sextadecima, dicamus assem monetalem. Iam ratio simpliciter sic ducenda: as monetalis quota pars est denarii, siquidem hunc assem sive solidum feceris? Nimirum semuncia sicilicus, id est pars sextadecima. Atque id ipsum *solidi pars sextadecima* Maecianus his expressit (48): *semunciae enim sedecim et sicilici sedecim assem efficiunt.* Eademque ratione ceteras persequitur denarii partes singulis assibus monetalibus additis, dupondium, tressem, reliqua usque ad quindeciaere: hic enim finis expositionis faciendus erat, quoniam sedecim asses ipsum denarium efficiunt. Haec vero omnia a Maeciano tradita si in unum comprehendimus, quid inde concludendum? Primum Maecianus nullis nisi iis partibus iisque appellationibus utitur, quae vulgatae fuerunt in cuiusvis assis sive solidi divisione; nihil igitur nisi denarium in calculis ponendis fecit assem, id est solidum, atque asses monetales singulos et binos et ceteros expressit ex solidi denarii ratione. Cuius rei usum ipse loculenter demonstrat his verbis (63): *ingeniosissime autem, cum ad denarium ratio conficeretur, excurrentis aeris nota inventa est, quae sedecies multiplicata id efficeret; nam cum denarii nota praescribatur, eique subiungatur aeris excurrentis nota, manifestum est eam sedeciens ducendam ex adnotatione denarii.* Ergo si rationes pecuniariae subducebantur in denariis et praeter solidos denarios computandae erant denariorum partes, ne ratio turbaretur tot sestertiis totve assibus adscriptis ad denariorum summam, tot potius partes denarii pro asse sive solido computati adiungebant ratiocinatores Romani. Sic, ut exemplo utar, summam centum denariorum sestertii unius assium trium breviter scribebant ✱C⁼⁼−Ɔ, nam septem asses monetales sunt denarii partes septem sextaedecimae, sive quinque duodecimae, id est quinque unciae, et insuper una quadragesima octava, id est sicilicus[4]).

4) Redige $\frac{7}{16}$ ad $\frac{21}{48}$, unde fiunt $\frac{5}{12}+\frac{1}{48}$. Copiosius omnem rationem exponit multisque exemplis illustrat

Haec ea maxime de causa latius exposui, ut viam munirem ad reliqua demonstranda, quae multo sunt difficiliora. Ergo ut eadem quae statim dixi paucis repetam: solebant ratiocinatores Romani altero post Chr. n. saeculo, cum ad denarium ratio fiebat, singulos asses monetales redigere ad partes denarii pro asse computati. Nullis autem in ea re partium appellationibus notisque utebantur nisi vulgaribus ac legitimis, uncia, semuncia, sicilico; quas partes ad denarium revocandas esse significabant praefixa nota ✱. Atqui diversa plane a vulgari assis divisione ea ratio fuit quam sestertiariam dicit Maecianus (65—73). In hac erant praeter semissem, S, partes sestertii

decima sive libella —
vicesima sive singula[5]) ≤
quadragesima sive teruncius T.

Hae non proprie sunt Romanae, sed repetitae illae quidem ex Siculorum usu, quorum argenteus nummus fuit didrachmum Attico pondere, habuit autem denas litras sive libellas, ac litrae conveniebant bina ἡμίλιτρα vel quaterni τριᾶντες, quae partes latine appellatae sunt sembella et teruncius.

Haec omnis ratio quanti momenti sit ad historiam rei nummariae Romanorum illustrandam, non opus est hoc loco monere, postquam Mommsenus copiosius de eo argumento disseruit[6]). Sed id nunc agimus, ut Maeciani verba explicemus. Qui hac sestertiaria ratione uti scribit ratiocinatores, ut summae sestertiorum statim addere possint excurrentes asses et semisses, hoc est quaternas et octonas sestertii partes. Infra autem semissem non descendebant; nam etsi quadrantes aeris etiamtum fuisse videntur, is tamen nummulus minor erat, quam ut in magno pecu-

---

Gronovius de sest. p. 409—414 (Amstelod. 1656). Nuper eandem rem attigit Marquardt. *Röm. Alterth.* V p. 102 s.

5) Singulam Maecianus appellat quae Varroni de l. L. 5, 174. 10, 38 est sembella. Utriusque vocis originem explicat Mommsen. *G. R. M.* p. 199 adn. 85.

6) *G. R. M.* p. 198 ss.

niae numero computaretur. Semissem autem non neglegebant, eoque sestertiaria ratio accuratior fuit quam denariaria, ubi infra assem nihil ad calculos vocabatur. Rursus exemplo utar: si cui persolvendi erant centum sestertii as semis, brevis erat notatio HS C ☰ — Ʃ T, hoc est C sestertii et excurrentes partes decimae tres, vicesima una, quadragesima una, qua coniunctae faciunt sestertii partes octavas tres sive in pecunia signata assem et semissem.

Neminem rei nummariae peritum potest latere eam rationem quam sestertiariam vocat Maecianus, in qua partes sunt decimae, vicesimae, quadragesimae, proprie pertinuisse ad vetustiorem denarium, cui decem asses conveniebant, neque ipse Maecianus id omittit commemorare (74). Tunc enim denarii libella in pecunia signata habebat assem suum et sembella semissem et teruncius quadrantem[7]). Sed postquam denarius in sedecim asses distribui coepit, illa ratione tantum modo utebantur ad notandas sestertii partes excurrentes (75).

Postremo Maecianus breviter exponit de ponderibus, tum de mensurarum liquoris ac grani divisione (77—80); ad quae nihil hic adnotandum. Sequitur deinde alius disputationis de eodem argumento initium, ubi deficit codicum scriptura.

Ita cum Maeciani commentarium satis, ut videtur, explicuimus, restat ut memoria repetatur fragmenti illius Alexandrini (95) quo variae denarii partes, usitatae illae παρὰ τοῖϲ ʽΡωμαίοιϲ λογιϲταῖϲ, recensentur. Ergo eius fragmenti et formam a nobis editam et illam quam Calvus expressit (prol. § 123) cum Maeciani verbis sic comparemus:

apud scriptorem Alexandrinum			apud Maecianum	
1	δηνάριον	fr. 95, 8. 141, 9	denarius	§ 45
$\frac{1}{2}$	τροπαϊκόν	ibid.	victoriatus	ibid.
$\frac{1}{4}$	νοῦμμοϲ	ibid.	sestertius	ibid.
$\frac{1}{16}$	ἀϲϲάριον	ibid.	as	§ 47

---

7) Mommsen. p. 200 adn. 87.

apud scriptorem Alexandrinum		apud Maecianum
1 ἀϲϲάριον	ibid.	as § 1
$\frac{1}{2}$ S	ibid.	semis § 1
$\frac{1}{3}$ γ″	ibid.	triens § 2. 40
$\frac{1}{4}$ δ″	ibid.	quadrans § 3. 40
$\frac{1}{6}$ ϛ″	ibid.	sextans § 4. 40
$\frac{1}{8}$ η″	ibid.	sescuncia § 5. 40
$\frac{1}{9}$ θ″	ibid.	uncia duae sextulae § 6. 40
$\frac{1}{10}$ ι″	ibid.	[partem decimam et undecimam nec nomen proprium nec notam habere dicit Maec. § 40]
$\frac{1}{11}$ ια″	fr. 95, 8 (om. fr. 141)	
$\frac{1}{12}$ ιβ″	fr. 95, 8. 141, 9	uncia § 7. 40
$\frac{1}{16}$ ιϛ″	fr. 95 (om. fr. 141)	semuncia sicilicus § 41
$\frac{1}{18}$ ιη″	fr. 95 (om. fr. 141)	semuncia sextula § 41
$\frac{1}{24}$ κδ″	fr. 95. 141	semuncia § 27. 33. 42
$\frac{1}{36}$ λϛ″	ibid.	binae sextulae § 28. 33. 42
$\frac{1}{40}$ μ″	fr. 95 (om. fr. 141)	[* teruncius § 65]
$\frac{1}{48}$ μη″	fr. 141 (om. fr. 95)	sicilicus § 29. 33. 42
$\frac{1}{50}$ ν″	fr. 95 [ubi corrigendum videtur μη″]	[non habet Maecianus]
$\frac{1}{72}$ οβ″	fr. 95. 141	sextula § 30. 33. 42
$\frac{1}{100}$	[has partes omisit scriptor Alexandrinus]	centesima [in usuris] § 43
$\frac{1}{144}$		dimidia sextula § 31. 33. 42
$\frac{1}{288}$		scriptulum § 32. 33. 42
$\frac{1}{576}$		dimidium scriptulum sive simplium § 39.

Iam sic Graeca tabula cum Maeciano comparata apparet recte a scriptore Alexandrino positas esse partes S, γ″, δ″, ϛ″, η″, θ″, ιβ″, ιϛ″, ιη″ [has duas igitur iniuria omittit fr. 141], κδ″, λϛ″, μη″ [sic in fr. 95 pro ν″ scribendum videtur], οβ″. Dubitatio autem relinquitur de ι″, ια″ [hanc partem om. fr. 141], μ″ [om. fr. 141], ν″ [om. fr. 95]. Ex his ν″ iam diximus stare non posse, quod esse debuit μη″. Nec magis probari potest ια″, quod omittit Calvus et expressis verbis expellit Maecianus. Recte autem posita sunt ι″ et μ″. Nam etsi Maecianus in denarii partibus decimam esse negat (§ 40), tamen idem in ea ratione quam

sestertiariam dicit affert decimam partem, i. e. libellam, et quadragesimam, i. e. teruncium. Hae, ut dixi, apud Maecianum ad sestertium referuntur; at eaedem olim pertinuerunt ad denarium (Maec. § 74); iam cum in ea ratione, ubi denarii partes sunt duodenariae et reliquae, ipse denarius assis instar computetur (supra p. 17 s.), facile Graecus scriptor etiam eum denarium qui in libellas et reliquas partes divideretur ἀσσάριον vocare potuit. Iure igitur existimare videmur partes ι″ et μ″ in illa Alexandrina tabula significare libellam et teruncium.

De Festo, Prisciano, Dardano, Didymo.

116 Post librum de asse secundum temporum ordinem posui reliquias ex Festi libris de verborum significatione repetitas, quibus statim addidi Pauli locos (117). Nonnullos pocos quibus pecuniae nomina commemorantur modo, non lexplicantur, consulto omisi[1]).

Tum ex Prisciani grammatici libello de finguris numerorum recepi eam partem quae est de ponderibus et nummis. Ubi et ipse Priscianus multas res affert admodum notabiles et alios citat auctores. Ac gravissima erat quaestio de illo talento magno quod octoginta libris et quattuor unciis constare dicitur, de quo nos latiorem disputationem instituimus alio loco[2]), quo facto iam satis demonstratum esse videtur nulla fide dignas esse futiles Prisciani argumentationes, quippe qui diversissima pondera ac nummos imperite inter se confuderit atque omnino rudis fuerit in hoc doctrinae genere.

Maxime memorabilis inter auctores qui a Prisciano citantur sine dubio est Dardanus sive Dardanius. Nam priore eius nominis forma uti consuevimus secundum vulgatam apud Priscianum scripturam, etsi rectius mea qui-

---

1) Sunt haec fere: aeruscare p. 24 Muell., dirutum aere 69, equestre aes 81, hordiarium aes 102, piscatorium aes 210[b], peculatus 213[a] et 236, poenas pendere 242[a] et 243, resignatum aes 284 et 285[a], sacramentum 344[b], stipatores 350 et 351[a], Taurium aes 360[a], vectigal 371[b].

2) V. Philologi vol. XXII p. 202—213.

dem sententia Dardanius iste appelletur, quoniam Lydi auctoritati accedit Guelferbytani codicis scriptura in eandem formam consentiens[3]). Sed tamen illam formam quae nunc omnium usu fertur non prius abiiciendam esse duxi, quam aliorum iudicio haec mea coniectura probaretur. Tum de Dardani aetate quaerentibus satis constat vixisse eum scriptorem aliquanto post Constantini tempora, id est quarto saeculo exeunte vel ineunte quinto[4]). Scripsit autem, ut Lydus[5]) tradit, de ponderibus, quo ex libro et illa servata sunt quae Priscianus exscripsit (de fig. § 10) et haec a Lydo laudata: ὁ δὲ Δαρδάνιος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν χιλίων ὀβολῶν λέγει πάλαι γενέσθαι τὸ μιλιαρίσιον καὶ ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν ὀβολῶν οὕτως ὀνομασθῆναι. Quae non recte ab illo scripta esse nos meliora edocti iam compertum habemus, nec magis probari ista possunt quaecunque apud Priscianum diversa a reliquis auctoribus Dardanus tradit.

De Didymo, cuius libro περὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις ἀναλογίας Priscianus et hoc loco et in institutionibus grammaticis aliquotiens usus est, nihil ipse habeo quod addam, quoniam in omnibus fere adstipulor H. Keilio, qui post M. Schmidtium novam de eo scriptore quaestionem instituit. Unde hic Didymus non Chalcenterus ille plurimis scriptis nobilis, sed civis Romanus, Neroni et aequalis et notus fuisse videtur[6]). Quae autem Graeca verba Priscianus

---

3) Ut Δαρδάνιος legitur apud Lydum, ita Gudianus codex 132 eo loco qui apud Keilium est p. 409 vs. 30 (§ 14) habet *dardaniū* et in Erlangensi *Dardanius* (p. 408, 18 Keil.) correctum est ab altera manu (Keil. quaest. gramm. p. 8 adn.). Ac multo probabilius est *Dardanus* pro *Dardanius* prave scriptum a librariis Vergilii memoribus, quam contra hoc ex illo corruptum esse.

4) Conf. Henr. Keil. quaestiones grammat. p. 9, Mommsen. hist. Rom. rei numm. p. 790, nostrum commentarium in Philol. p. 207 adn. 7.

5) De mensibus 4, 9 extr.

6) V. Keilii quaest. gramm. p. 10 (Didymi fragm. a Schmidtio collecta p. 345—49). — Praeterea hic locus esse videtur, ut commemorem me consulto in priore huius libri volumine non quaesivisse, num Didymus ille Alexan-

affert (de fig. § 17), ea omnia Didymi esse arbitror, non partim Dardani, ut statuit Keilius[7]).

De Victorii argumento calculandi.

117 Pervenio iam ad scriptorem Prisciano fere aequalem, quem calculatorem studiosissimum imperator Honorius appellasse fertur, Victorium Aquitanum. Cuius de vita et scriptis praefari supersedeo, cum nuper copiosius de his disputaverit Christius[1]). Sed ut paucis repetam quae omitti nequeunt, praeter celeberrimum illum canonem paschalem Victorius scripsit priore parte saeculi V argumentum calculandi, cuius initium olim inter Bedae scripta editum[2]) nuper a Christio e codice Bambergensi repetitum est una cum Abbonis commentarii partibus quibusdam selectis. Hinc nos excerpsimus ea quae de assis divisione traduntur[3]), omisimus autem tabulas multiplicationis alienas a proposito. Quamquam extrema verba loci a nobis editi: *iam reliquae minutiae —, ut sunt sicilici sextulae et cetera, melius ex ipsius calculi inspectione cognoscuntur*, haec iisdem tabulis quodammodo illustrantur, siquidem illic legimus omnis multiplicationis principium fieri a dimidia sextula. Haec igitur tamquam minima pars assis addenda est sextulae sicilico reliquisque minutiis a Victorio enumeratis.

Carmen de ponderibus illustratur.

118 Didactica Romanorum Musa ut nullum fere doctrinae genus quamvis alienum a poetica tractatione reliquit inten-

---

drinus qui de mensuris marmorum ac lignorum scripsit aut Chalcenterus esse videretur aut alius quispiam ex iis Didymis quos scripta reliquisse aliunde novimus. Nam nulla est in ea re probabilis coniecturae quasi ansa; nisi forte hoc affirmari potest certe a Chalcentero, qui grammaticos tantummodo libros scripserit, alienam fuisse illam mensurarum scientiam.

7) Quaest. gramm. p. 8.

1) Vide *Sitzungsbericht der Münch. Akad.* 1863. I p. 100—152.

2) V. Christium p. 109.

3) Ibidem p. 133 s.

tatum, ita etiam ponderum et mensurarum scientiam versibus describere conata est. Quo ex genere ad nostram aetatem pervenerunt duo carmina, alterum brevius nec ulla peculiari virtute insigne, alterum satis copiosum ac laudabili arte et studio compositum, de quo iam nobis est disputandum.

Nonnulli veteres codices una cum Prisciani grammatici scriptis continent centum sexaginta fere versus de pon deribus et mensuris, quos et ex ipsa illorum codicum auctoritate et quia Priscianum de simili argumento scripsisse in libro de figuris numerorum recordabantur, multi eidem grammatico tribuere consueverant. Quam opinionem quomodo Wernsdorfius cum reliquis testimoniis quae de auctore carminis feruntur conciliare studuerit, supervacaneum est hic repetere, quoniam alio ex principio totam quaestionem ordiendam esse recte nunc cognitum habemus.

Iam primum videamus, quid ex ipsis veterum librorum testimoniis de scriptore carminis statuendum sit. Inscripta habet

De ponderibus codex Bobiensis vetustissimus;

item Prisciani liber de ponderibus et mensuris ex opere Rufini vel Faviani. de ponderibus et mensuris cod. Vossianus 33 in 4 (Keil. ad Priscian. vol. II p. 391); similiter codex Reginae Sueciae, ex quo Burmannus (poet. Lat. min. vol. II p. 396) affert: *Prisciani liber de ponderibus et mensuris ex opere Rufini vel Faviani;*

Versus Prisciani grammatici de figuris numerorum et ponderum Sangallensis 817 (Schenkl. p. 59 commentarii infra in adn. 2 citati);

Remi Favini de ponderibus et mensuris cod. Guelferb. Gudianus 64 in 4, a nobis collatus, item Vossianus 12 in 8 (Hertz. ad Priscian. vol. I p. XXI), Morbacensis (Endlicher. p. 99), Monacensis 18375 saec. X, alii (Christ. in Mus. Rhen. XX p. 69);

Remi Favini epistola de ponderibus ex sensu eiusdem clari auctoris ad Symmachum metrico iure missa incipit cod. Parisinus 7498 (Keil. ad Priscian. vol. II p. 396);

denique inscriptione omnino carent Guelferb. Gud. 132 in 4, Paris. 7461, editio Veneta princeps (anni 1470).

Haec de inscriptionibus carminis a certis auctoribus tradita hic proponenda esse existimavi. Quibus testimoniis perlustratis primus Endlicherus dubitationem movit, num iure Prisciano id opus tribueretur. Tum H. Keilius[1]) recte demonstravit nec librorum manu scriptorum auctoritate satis defendi eius grammatici nomen, nec rerum de quibus agitur argumento; ac nomen Prisciani tum demum carmini inscriptum videri, postquam in codicibus una cum eius libris scribi coeptum sit. Alteram autem opinionem de Rufino vel Favino auctore Car. Schenkelius[2]) inde ortam esse existimavit, quod olim illud carmen sine auctoris nomine inter scripta Rufini et Remmii Fannii grammatici positum fuerit. Contra G. Christius, qui postremo de hoc argumento disputavit[3]), censet auctorem carminis fuisse Remmium quendam Flavium sive Flavinum, diversum illum quidem a Remmio Palaemone grammatico, a quo ipso Fannii nomen alienum sit. Sed hi omnes, ut ex parte inter se discrepant, ita in eo recte consentiunt non a Prisciano grammatico carmen scriptum esse, quae res, si cui aliis insuper argumentis indigere videatur, is legat ea quae diligenter Christius explicavit, non solum nonnullas res easque graviores aliter a Prisciano definiri atque ab huius carminis scriptore[4]), sed etiam dicendi genus apud utrumque plane diversum esse. Quid? cum nuper Priscianum ponderum et nummorum veterum non satis peritum fuisse a nobis demonstratum sit[5]), nonne haec etiam sententia in

---

1) Praefat. ad Priscian. vol. II p. 402.

2) *Zur Kritik späterer lat. Dichter* (Sitzungsber. d. Wiener Akad. 1863) p. 59.

3) Mus. Rhenan. XX p. 69 s.

4) Ibidem p. 66 s. Ut obolus in carmine de ponderibus atque apud omnes vetustiores auctores scripuli est dimidia pars, a Prisciano autem idem cum scripulo aequatur secundum Dardanum (de fig. 10). Tum denarium quattuor scripulorum, quo maxime nititur Prisciani argumentatio, ignorat scriptor carminis. Nec in reliquis fere simile genus praeceptorum.

5) In Philologi vol. XXII p. 202 ss.

medium afferri potest, inscitiam Prisciani et laudabilem doctrinam illius qui hoc carmen scripsit minime convenire in unum hominem, alterum igitur diversum esse ab altero?

Verum iam in hoc acquiescamus nomen scriptoris non esse notum; illud autem quaeramus, quocunque is nomine fuerit, meritone pro bono auctore habeatur.

Brevi exordio (vs. 1—5) poeta, cum declarat se pondera quae medicorum in libris inveniuntur descripturum esse, ipse nobis ostendit hoc carmen cognatum esse cum tabulis illis Graecis quas medicinales appellavimus[6]). Praeterea idem de ponderis vi eiusque ad omnem mundi constitutionem momento apte et perite pauca commemorat[7]).

Iam primum (vs. 6—31) Romana pondera illustrantur, additurque in fine Atticae cuiusdam librae mentio. Ibi quod poeta a minimis se orsurum esse dicit, recte imitatur bonos in eo genere auctores Graecos[8]). Tum minima pondera afferuntur semiobolus, obolus, scriplum; scriplo autem tribuuntur vel sex siliquae vel sedecim lentis grana vel totidem speltae lupinive. Ex his in vulgari usu apud Romanos fuerunt siliqua, obolus, scripulum, quorum ponderum ipsas legitimas rationes tradit poeta. Addit semiobolum, h. e. ἡμιωβόλιον Graecum, quod in tabula Cleopatrae inter pondera receptum legimus (p. 234, 20). Quae autem praeterea frugum grana affert, ea omnia ad illud minimum pondus revocanda esse apparet, quod χαλκοῦς dicitur in eadem tabula Cleopatrae[9]). Ceterum recte scriptor monet, ne quis ex his granulis certum ac quasi naturale pondus definiri posse existimet, quo in errore multi harum rerum studiosi antiquis temporibus

---

6) Conf. Burmannum ad h. l., Bernhardyum in hist. Rom. litt. p. 535 (edit. 4), Schenkelium p. 60: *der Verfasser hatte sich zur Aufgabe gestellt, für diejenigen, welche ältere medicinische Bücher gebrauchen und nach deren Anleitung Arzneimittel bereiten wollten, die in früheren Zeiten geltenden Masze und Gewichte angemessen zu erklären;* denique nos vol. I p. 65.

7) Conf. Ovidii, Germanici, Avieni versus a Burmanno aliisque citatos.

8) V. vol. I p. 96. 228. 240. 248.

9) Ibid. p. 125. 235, 1. Conf. praeterea p. 222, 4 al.

versati sunt[10]). Tum a scripulo pergit ad dragmam (hanc enim formam illa aetas praeferebat), sicilicum, sextulam, duellam, unciam, denique libram, neque usquam in his a legitima ratione discedit.

Extrema hac carminis particula, ut diximus, Attica quaedam libra septuaginta quinque drachmis definitur. Hic certe scriptoris errorem deprehendimus, cuius tamen socium habet Dardanum illum a Prisciano citatum. Etenim cum septuaginta quinque vetustae drachmae Atticae incurrerent in libram Romanam, hi duo scriptores, cum plane nescirent vetustae drachmae Atticae pondus diversum fuisse a vulgari Romanorum drachma, hoc est denario Neroniano, finxerunt Atticam quandam libram vel minam septuaginta quinque drachmarum sive denariorum[11]). Atque eadem ratione proximi huius carminis versus (32—40) iudicandi sunt, ubi Attica pondera, talentum, mina, drachma, obolus afferuntur. Nimirum cum scriptori persuasum sit Atticae drachmae (itemque oboli) pondus non differre a Romana ponderum ratione quam modo exposuit, sequitur ut Atticam minam faciat quattuor drachmis maiorem Romana libra; tum autem repetit falsam istam librae Atticae definitionem.

Sequitur assis distributio (vs. 41—55) scite in versiculos redacta. Ubi formam *decuncis*, quam nominativi loco plurimi falso habuerunt, genitivum esse ex *decunx* acute Christius perspexit[12]). Praeterea ad haec nihil adnotandum.

Tum 'haec de ponderibus', inquit scriptor, 'superest p a r s a l t e r a nobis', scilicet ut mensurae liquorum ac frumenti explicentur (vs. 56—90). Hic recte incipit ab amphora Romana sive quadrantali, quod quomodo ex pede porrecto efficiatur, accurate demonstrat. Deinde minora usque ad cyathum ita explicat, ut et frumenti et liquido-

10) Conf. vol. I p. 96 adn., p. 140. Praesertim multa in hoc genere commentos esse constat Hebraeos veteris testamenti interpretes.

11) Haec explicata sunt a Boeckhio p. 117, Christio p. 56 s. (commentarii in vol. I p. 67 adn. 5 citati), nobis in Philologi vol. XXII p. 205 s. 210 s.

12) Mus. Rhen. XX p. 66 s.

rum mensuras promiscue ponat et Atticas statim adiungat, medimnum et choenicem. Quae etsi sine ordine composita sunt, tamen omnino mutuae harum mensurarum rationes recte traduntur. Difficilior est locus de choenice et congio (vs. 69 s.). Sed post verba *cotylas — recipit geminas sextarius unus* apparet cum Endlichero legendum esse *quis* (i. e. quibus) *quater adsumptis*; nam quattuor cotylae sive duo sextarii choenicem efficiunt. Tum poeta, *adde duos*, inquit, nimirum choenices (qua voce masculina usus est perinde ac Graeci eius generis scriptores); nam si uni choenici duae praeterea adduntur, fit congius sex sextariorum (conf. praef. crit.).

Minimas mensuras, ut in Graecis tabulis fieri solet, pondere exigit. Cyatho tribuit drachmas decem, quae ratio convenit cum vetustissima tabula medicinali (p. 208, 27) aliisque. Addit oxybaphum quindecim drachmarum, unde efficitur id a scriptore quarta heminae parte aestimari convenienter ad vulgarem usum. Tum definit reliquas mensuras, mystrum, chemen, coclear, quarum nos hanc tabulam a sextario orsi proponamus:

sextarius	1					
hemina	2	1				
oxybaphum	8	4	1			
cyathus	12	6	$1\frac{1}{2}$	1		
mystrum	48	24	6	4	1	
cheme	144	72	18	12	3	1
coclear	288	144	36	24	6	2.

Comparemus cum hac tabula Graecas illas quae supra perscriptae sunt (vol. I p. 91. 99. 127. 130. 139): videmus a primo Galeneae collectionis scriptore (p. 91) et in Cleopatrana tabula (p. 127) oxybaphum perinde atque in hac tabula quartam heminae partem dici, reliqua autem omnia diversa esse. Contra tres reliquae tabulae (p. 99. 130. 139), quae ipsae inter se congruunt, ab hac tabula discrepant in oxybaphi definitione, sed consentiunt de mystro; ac vero consentirent etiam de cocleari, nisi poeta chemen inter mystrum et coclear interposuisset. Quod qua de causa fecerit, ipse dilucide exponit: voluit enim sexta-

rium non solum duodenariis partibus, ut vulgo fieri solebat[13]), sed continuata assis distributione eundem usque ad scripulum dividi. Quae descriptio num vulgari in usu apud Romanos medicos fuerit, ego hic disquirere nolo: satis est demonstrasse eam diversam esse a bonis illis auctoribus qui Graecas tabulas, sed eas ipsas maxime Romanorum in usum, composuerunt.

Postquam poeta de his minimis sextarii partibus absolvit, tres mensuras amphora maiores adiungit, Atticum metretam, quem ipse Atticam amphoram sive cadum dicit, tum culleum, maximam Romanorum mensuram, denique artabam Aegyptiam illam quam scriptor περὶ μέτρων tribus modiis cum triente definit (I p. 62 s. 258, 20); nec aliter hic poeta: ***artabae modii superest pars tertia post tres*** (modios scilicet).

Tum perinde atque in Graecis tabulis plerisque sequitur comparatio ponderis variorum liquorum (vs. 91 ss.). Ubi videmus poetam eam rationem secutum esse quam Oribasius et Dioscorides tradiderunt (p. 101. 224, 7. 240 s.), qua quidem aquae vel vini sextarius habet uncias XX sive libram cum besse, olei uncias XVIII sive sesquilibram, mellis uncias XXX sive libras II S. Prudenter autem poeta addit non plane idem esse aquae et vini pondus, sed multas esse pro regionibus locorumque natura differentias. Quod argumentum ut primum attigit, ad latiorem eius rei demonstrationem se convertit porroque ad alia perducitur, quae cum plane pertineant ad doctrinam physicam, hoc loco explicari non possunt; sed breviter tamen commemoro istam alteram carminis partem ea maxime de causa memorabilem esse, quod inde, quantum Romani medici in physicis processerint, cognosci potest.

Postremo restat ut de aetate huius docti poetae ea repetamus quae Schenkelio et Christio visa sunt, quorum alter saeculo quarto exeunte vel quinto ineunte carmen scriptum esse coniecit, alter idem ad tertium saeculum Diocletianique tempora revocavit[14]). Ac mihi quidem

13) Vide nostram metrologiam p. 92.
14) Schenkelius l. c. p. 60, Christius in Mus. Rhen. XX p. 70.

Schenkelii sententia probabilior videtur, sed rem in medio relinquo, quoniam certius iudicium fieri non posse intellego nisi subtilioribus quaestionibus de re metrica institutis, quae alienae sunt ab hoc loco.

De carmine quo librae partes breviter describuntur.

Carmini de ponderibus de quo adhuc diximus in qui- 119
busdam libris manu scriptis (v. praef.) adiunctum est alterum brevius ab alio scriptore ortum, quo librae sive assis partes breviter explicantur (fr. 121). Id quinto demum vel potius sexto saeculo scriptum esse probabiliter coniecit Schenkelius[1]).

In hoc carmine perinde atque in illo superiore (vs. 45—52) primum librae partes duodenariae enumerantur (vs. 1—7), quibus additur sescuncia *unciolae mediam iungens*, h. e. ex uncia una et dimidia composita.

Tum scriptor non solum commemorat unciae vicesimam quartam partem esse scripulum, sed addit etiam plenam unciae divisionem hanc:

pars dimidia est stater sive semuncia[2])
— tertia — duae sextulae sive duella[3])
— quarta — siclus sive sicilicus sive sicel[4])
— sexta — sextula sive sescla
— octava — dragma sive olce
— duodenaria est dimidia sextula[5])
— vigesima quarta est scripulus sive gramma.

Denique scripuli partes hae ponuntur:

dimidia est obolus[6])
quarta — cerates[7])
sexta — siliqua

---

1) P. 58 adn. commentarii supra p. 26 adn. 2 citati. Non post sextum saeculum carmen scriptum esse inde efficitur, quod eo Isidorus usus est.
2) V. Isid. fr. 125, 16.
3) Ibid. 15.
4) Ibid. 18.
5) V. Volus. Maec. § 31 et supra prol. § 117.
6) Isidor. fr. 125, 11.
7) Ibid. 10.

octava est calcus, qui ipse duo granula ciceris pendere dicitur[8]).

In hac tabula, sicut infra adnotavimus, singula quaeque accurate conveniunt cum rationibus ab Isidoro traditis, nisi quod ille dimidiam sextulam omittit. Iam si quaerimus, uter horum scriptorum altero usus sit ideoque altero sit posterior, comparantibus omnem Isidori in libris conscribendis rationem reputantibusque, quemadmodum idem de mensuris ac ponderibus scribens varios vetustiorum auctorum libros compilaverit, vix ac ne vix quidem dubium esse potest, quin ex hoc carmine suam doctrinam deprompserit Isidorus, minime vero ab Isidoro hic poeta.

A vulgari Romanorum ratione diversa sunt apud utrumque scriptorem calcus, quarta pars oboli, et cerates sive ceratim. Atque hae quidem barbarae sunt appellationes, ex κεράτιον depravatae; sed hi scriptores cum nomine etiam rem immutaverunt, semiobolo, non siliquae, ceratem aequantes.

De vetere Epiphanii versione Latina.

120 Veterem quam dicunt Epiphanii versionem in Francorum regno scriptam esse iudicat Mommsenus[1]). Iam cum eadem versione sine dubio usus sit Isidorus, apud quem verba *ab initio vero* et quae sequuntur non diversa legantur ab illo contextu[2]), satis arte illius interpretis aetas circumscribitur priore saeculi sexti parte, nisi forte eundem iam quinto saeculo, sed eo ipso extremo, scripsisse existimabis.

Quodsi hanc versionem cum variis illis Graeci operis formis quae supra editae sunt comparamus, facile elucet

---

8) Ibid. 8.

1) V. ad Volus. Maec. p. 286 (*Abhandl. d. Sächs. Ges. d. Wiss.* III 1853): *Die Schrift gehört in ihrer jetzigen Form in jene merkwürdige Reihe lateinischer Bearbeitungen griechischer, besonders alexandrinischer Schriften im fränkischen Reiche wie der Barbarus Scaligeri, die Cosmographie von Ravenna und manches andere Stück.*

2) Sunt hi loci alter versionis Latinae § 30, alter Isidori apud nos fr. 125 § 14.

ei quidem tractatui quem primo loco posuimus (I p. 259) simillimam esse hanc Latinam interpretationem[3]), sed tamen Graecum exemplum, quod interpres in manibus habuerit, nonnullis locis propius ad integrum Epiphanii operis contextum accessisse quam eam Graecam scripturam quae nunc vulgata est. Nam et stamni mensura, quae legitur in indice Epiphaniani libelli, omissa autem est in ipso contextu, servata fuit in Graeco Latini interpretis libro[4]), et locus de talento ibidem integre scriptus exstitit, qui in nostris libris gravius corruptus est[5]). Quamquam alia insuper menda hoc loco intulerunt ii librarii qui Latinam scripturam a nobis editam propagaverunt; minime enim mihi persuadere possum aut *sexcentae millesimae* imperitissime pro ͵ϛ i. e. *sexies millesimae*, aut *X assaria* pro *LX* incuriose scripsisse ipsum interpretem, qui in reliquis convertendis et religiosum et bene de his rebus instructum se praestiterit. Ex his igitur mendis alterum in ipso contextu, alterum certe in adnotatione corrigendum esse duximus.

De Isidori mensurarum et ponderum descriptione. De reliquis fragmentis in hanc collectionem receptis.

Quae Isidorus Hispalensis in uberrimo etymologiarum 121
opere de mensuris ac ponderibus scripta reliquit ea nobis in hac praefatione ita quasi termini loco fuerunt, ut, quoniam iam ad saeculum sextum extremum ac posteriora tem-

3) Incipit interpres ab Epiphanii a nobis editi § 4, ac deinceps singula eodem ordine persequitur. De stamno apud Epiphanium omisso vide adn. 4. Congii definitionem in interpretatione perinde atque apud Epiphanium sequitur ponderum explicatio (vol. I p. 142), cui utrobique adiuncta est extrema pars de mensuris.

4) V. vol. I p. 260, 7, ubi ϲτάμνοϲ χρυϲῆ inter congium et marim posita est, et conf. prol. p. 142. In Latina interpretatione stamnus locum obtinet § 19 inter capsacim et cotylam.

5) Scripturam Petavianam a nobis editam non variant G. Dindorfii libri. At interpretem apparet non haec corrupta, sed illa fere in suo libro legisse quae nos e codice Parisino 2665 attulimus vol. I p. 143 extr.

pora pervenimus, continua explicatione harum recentiorum reliquiarum abstineremus, et quae dicere necesse videretur ea quam brevissima oratione comprehenderemus.

I. Quemadmodum Isidorus e vetustiorum scriptorum libris sua de mensuris ac ponderibus praecepta conglutinaverit, ii demum apte exponere poterunt qui omnem rationem quam Isidorus in opere componendo secutus sit illustrandam sibi proposuerint. Hic satis est breviter commemorare de mensuris agrorum Isidorum usum esse Balbi expositione et Columellae libris, de reliquis carmine de ponderibus, altero carmine de libra partibusque eius, Latina Epiphanii versione, denique variis Graecis tabulis de eodem argumento conscriptis.

II. Post Isidorum posuimus nonnullas incertorum scriptorum tabulas, quas in ista recentiore aetate ex antiquioribus exemplis in hanc esse formam redactas aut exploratum esset aut probabile videretur. Ut primam ex his tabulis (fr. 128) ab interpolatore insertam esse mediae Balbi expositioni acute perspexit Lachmannus. Tum altera (fr. 129) et ex priore tabula et Balbi expositione concinnata est. Additae tamen in centuriae definitione decempedae quadratae et pedes quadrati; et horum quidem summa recte esse dicitur $\overline{L}$ *DCCLX milia*, quae legenda sunt *quinquagies centena septingena sexagena milia* (= 5760000). Praeterea in eadem tabula (§ 2) praeter decempedam Romanam illustratur pertica quaedam provincialis, quae XII pedes, singulos XVIII digitorum habere dicitur. Nimirum haec est eadem pedalis mensura quam in Germania in Tungris inveniri Drusianamque appellari dicit Hyginus (fr. 114, 3); etenim monetalis pes et sescuncia sunt digiti XVIII.

Denique ad hanc nostri libri partem retulimus breviores duos locos de castrensi iugero[1]) et de mensuratione iugeri (fr. 130. 131).

---

1) In hoc fragmento iugerus qui *kastrensis* dicitur non differt a vulgari Romanorum iugero; nam tribuuntur ei ab hoc scriptore 288 decempedae quadratae sive ped. quadr. 28800. Sed quia quadrata ea mensura esse non pot-

III. Adiunxi deinde quinque tabulas quibus aut sola pondera aut pondera et mensurae explicantur, primum illam Bobiensem (fr. 132), de qua infra singillatim disputatum est (§ 122), tum duas e codicibus IX vel X saeculi repetitas, alteram e Bernensi (fr. 133), e Gudiano alteram (fr. 134), denique duas e Mutinensibus libris saeculi XIII et XV descriptas (fr. 135. 136), de quibus quae adnotanda essent omnia exposui in praefatione.

IV. Tum perveni ad alia quae extrema sunt et aetate et auctoritate. Sunt excerpta ex Isidoro e Gudiano codice a Lachmanno edita, quae cum partim a nobis secundum Vaticanum librum praestantissimum recenseri possent, non dubitavimus ea in hanc collectionem recipere (fr. 137—139). Sed alienum a proposito duximus illa Isidori capita repetere quae nulla fere re immutata ex Isidoro descripserunt veteres gromaticae collectionis auctores, ediditque e codice Gudiano alteroque Rostochiensi Lachmannus (p. 366—70). Haec cum vetustissima Isidori editione nuper contulit G. Friedleinius[2]), eademque nunc maximam partem comparare licet cum Isidori contextu e vetustissimis libris a nobis edito, unde apparebit e codicibus qui similes fuerunt Monacensium duorum[3]) compilatorem hos Isidori locos repetivisse. Sunt praeterea loci quidam de mensuris in

---

est (nulla enim est simplex radix eius numeri quadrata), initio *quadratus* correxi in *quadratas*. Porro antiquior qui dam auctor scripserat iugerum in circuitu (conf. fr. 128, 5) habere perticas 72 (nam habet bina latera 24, bina 12 perticarum; unde hic scriptor absurde effecit singula latera esse 18 perticarum (nimirum non vidit talem quadratam figuram habere perticas 324, non 288). Hoc igitur de quadrata iugeri figura erravit scriptor: reliqua autem quae tradit minime neglegenda: primum esse mensuram quandam tabulam, quartam iugeri partem, quae habeat perticas quadratas 72; tum iugerum capere castrenses modios 3: quo ex loco efficitur castrensem modium duobus vulgaribus modiis aequalem fuisse (conf. vol. I p. 40 s.).

2) V. Fleckeiseni annales 1863 p. 661 s.

3) Conf. verba apud Lachmannum p. 367, 14 s. cum nostra adn. crit. ad fr. 123, 1, tum apud Lachmann. p. 368, 11 ss. cum adnot. ad fr. 123, 14.

farragine illa geometricarum et gromaticarum reliquiarum quae vulgo sub Boetii titulo fertur. E quibus unum emendate edidit Lachmannus, alii duo in editione Boetii principe exstant repetitique sunt in posterioribus[4]); sed hae reliquiae nec per se ullum fructum afferre possunt ad veterum mensurarum ac ponderum scientiam, nec omnino, ut opinor, his uti licebit prius quam de omni Boetii geometrico opere deque aliis quae iniuria olim Boetio tribuerunt satis pro rei gravitate disputatum erit[5]). His accedit scriptor saeculi decimi, non mediocri, ut illis temporibus, doctrina, Abbo Floriacensis, cuius e commentariis in Victorii calculum scriptis partes selectas nuper edidit Christius[6]). In quibus nonnulli loci sunt de ponderibus et mensuris antiquis[7]), quos minime neglegendos esse existimo; sed et aetas ipsa qua haec conscripta sunt me prohibuit, ne ea in hunc librum reciperem, nec volui, cum ipse plane nihil meo studio addere possem, tantam partem Christii editionis repetere.

V. De Calvi interpretatione tabularum Alexandrinarum infra separatim dicemus (§ 123).

De tabula codicis Bobiensis.

122 Carmini de ponderibus (§ 118) in codice Bobiensi adscripta est brevior quaedam tabula qua Attica pondera homo quidam grammaticus illustrare conatus est[1]). In ea numeros insigniter corruptos esse non latuit Endlicherum, etsi rectam eos emendandi viam non invenit, quam nuper

---

4) V. Lachmann. p. 407—408, 2, Boetii editionem Basileensem anni 1546 p. 1212 et 1228.

5) Post Blumium et Lachmannum (Gromat. vol. II p. 64—96) nuper de hac re impeditissima disputaverunt G. Friedlein (*Gerbert, die Geometrie des Boethius* cet. Erlang. 1861, idem in Fleckeiseni annalibus 1863 p. 425 ss.) et M. Cantor (*Mathematische Beiträge zum Culturleben der Völker,* Hal. 1863 p. 184—198).

6) *Sitzungsber. d. Münchener Akad.* 1863 p. 141 ss. De aetate Abbonis v. ibid. p. 118.

7) V. l. c. p. 141—146 vs. 3, p. 150 vs. 7—152.

1) Prisciani gramm. carmina ed. Endlicher p. 108 s.

demum ingressus est Christius[2]). Sed nobis ea res ita exponenda esse videtur, ut non solum rationes a Christio concinnatas egregie inter se convenire demonstremus, sed etiam nullam omnino aliam rationem esse convincamus, qua recte haec tabula explicari possit.

Librae partes ita descriptae sunt, ut duobus locis ubi numeri leviter corrupti inveniuntur vera ratio sponte prodeat. In talenti autem minaeque aestimatione et plures numeri iique gravius depravati, nec de ipso drachmarum numero qui conveniat minae ac talento constat. Quae iam sic inter se comparemus, ut quot drachmae ex quaque tabulae parte in minam referendae sint videamus. Tradit scriptor codicis Bobiensis talentum habere

libras	88,	ergo	minam	drachmas	$140\frac{4}{5}$
uncias	468	—	—	—	$62\frac{2}{5}$
stateres	1935	—	—	—	129
dragmas	7340	—	—	—	$122\frac{2}{3}$
scripulos	23220	—	—	—	129
obolos	45440	—	—	—	$126\frac{2}{9}$
siliquas	92880	—	—	—	129

tum idem dicit minam habere

libram 1 uncias 4 dr. 1,	i. e.	drachmas	129
stateres 22 dragmam 1	—	—	89
dragmas 199 . . .	—	—	199
scripulos 387 . . .	—	—	129.

Iam hanc tabulam si oculis collustraveris, sponte apparebit eos numeros in codice integros esse, ex quibus par drachmarum summa ad minam redacta oriatur. Redeunt autem quinquies drachmae CXXIX ex diversis numeris computatae; ergo efficitur hunc unum verum numerum esse drachmarum quae in minam incurrunt, reliquos autem numeros corruptos ex hac genuina ratione corrigendos esse. Hinc Christius veram scripturam restituit[3]), quam nos hac tabula oculis proponimus:

---

2) V. commentarii vol. I p. 67 adn. 5 citati p. 64 s.

3) Erratum est in uno numero siliquarum quae in talentum incurrunt, ubi XCI milia leguntur pro XCII, sicut recte habet codex.

talentum	1							
mna	60	1						
libra	$80\frac{2}{3}$	$1\frac{11}{32}$	1					
uncia	968	—	12	1				
stater	1935	$32\frac{1}{4}$	24	2	1			
dragma	7740	129	96	8	4	1		
scripulum	23220	387	—	—	12	3	1	
obolus	46440	—	—	—	24	6	2	1
siliqua	92880	—	—	—	48	12	4	2.

Hi sunt numeri quos ipse scriptor tabulae posuit, in quibus (ut numerorum notas nunc vulgares teneamus) librae $80\frac{2}{3}$ breviatae sunt ex $80\frac{20}{32}$, unde etiam 968 unciae effectae; reliqua autem omnia accurate computata.

Postquam hac longiore quaestione antiqua huius tabulae forma restituta est, iam brevius eiusdem de auctoritate dicere licet. Duo sunt quae diversa ab reliquis auctoribus hic scriptor tradit, siliquam esse drachmae partem duodecimam et minam habere drachmas CXXIX. Ex his prius plane incredibile est magnamque prodit scriptoris ignorantiam aut temeritatem. Nam siliquae definitio non minus certa et immutabilis quam solidi et librae fuit, postquam Constantinus omnem nummorum et ponderum rationem constituit; ergo si quis scriptor diversa in hoc genere tradit, eius fides etiam de reliquis suspecta redditur. Nimirum proprium veteris minae Atticae pondus in hac tabula una drachma auctum[4]), atque hinc reliquae et minae et talenti rationes effectae. Quod minae incrementum quis hominum qua de causa et quo tempore excogitaverit, ego ne coniectura quidem definire ausim, nec vero id meum esse duco, qui huic tabulae minime eam auctoritatem tribui posse censeam, ut inde antiquum et proprium talenti Attici pondus, diversum a reliquis auctoribus omnibus, efficiatur[5]).

4) Vetus Attica mina a Solone constituta habuit uncias Romanas 16 (vol. I p. 90), sive denarios Neronianos 128, pro quibus in hac tabula ponuntur 129.
5) Conf. Christium l. c. p. 65 s.

De ponderum et mensurarum expositione quam Calvus latine expressit.

Supra demonstravimus Calvum Ravennatem, qui primus 123 Hippocratis libros latine edidit, his sub Africani titulo adiunxisse tractatum quendam de ponderibus et mensuris (prol. § 114). Iam magna quaestio est, graecene an latine scriptum hunc locum invenerit Calvus. Possis dicere latine, cum eodem loco ediderit Latinum scriptorem Balbum (v. ibid.). At hoc neutiquam verum esse videtur. Primum enim omnis stili habitus ac color, qualis per hunc tractatum a Calvo editum valet, interpretem recentioris aetatis, non Latinum scriptorem vetustiorem prodit; tum certe veri similius est Graecae expositioni quam Latinae praefixum esse Africani, Graeci scriptoris, nomen; denique quod ipse Calvus dicit se hunc tractatum aliis plurimis quos in manibus habuerit praetulisse, quia magis et cum Hippocratis medelarum ponderibus et mensuris, et cum Latinis convenire et facere videretur, quis est qui neget his verbis Graecum fragmentum significari a Calvo perinde atque omnia Hippocratis opera in Latinam orationem conversum? Quod cum demonstratum sit, facile ab omnibus hoc alterum concessum iri puto, Calvum, ut qui Hippocrateam molem indefesso interpretandi studio superaverit, etiam hunc exiguum tractatum apte et cum fide convertisse. Cuius rei, ne qua dubitatio relinquatur, certa sunt argumenta: nimirum plurima quae Calvus habet etiamnunc graece exstant illiusque fidem et diligentiam comprobant. Quam paucissimis potero absolvam: Calvus per voculam *ve* Graecis ponderum et mensurarum vocabulis addere consuevit Latinas appellationes, ut *mnas minasve* (fr. 141, 2), *tropaica duo quinariosve duos* (ibid. 9), vel Latinum vocabulum praemisit Graeco, ut *sextarius xestesve in duas lances cotulasve* (ibid. 12); in reliquis autem nihil nec consilio nec corrigendi studio mutavit; denique sicubi erravit, ipso Graeco libro manu scripto in errorem inductus est.

Iam vero omnis haec disputatio ita instituenda est, ut quaeratur, quale Graecum exemplum Calvus expresserit.

Magnam auctoritatem inter Graecas reliquias tribuimus duobus fragmentis, alteri περὶ ταλάντων (95), alteri περὶ μέτρων (81), quae in codicibus hoc quo statim dixi ordine posita sunt (prol. § 86). Ea iam, ut brevis sit appellatio, Alexandrinas tabulas vocemus. Has igitur tabulas Graecus ille scriptor quem Calvus expressit ita in unum tractatum coniunxit, ut et initio et in fine pauca aliunde repetita adderet, et a priore tabula ad alteram transitum faceret his verbis quae sunt apud Calvum *Sed nunc de mensuris* (§ 10). Iam in libro Graeco quo usus est Calvus Africano, celeberrimo scriptori, haec expositio tributa est, eundemque titulum in alio codice invenit Salmasius (vol. I p. 81), qui amphorae definitionem eandem quam Calvus expressit Graecam affert ex *Iulio Africano in fragmento περὶ μέτρων* vel ex *Africano in Cestis capite περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*. Hic ipsa Salmasii verba magnam dubitationem relinquunt; qui si ista Graeca invenit *in fragmento* περὶ μέτρων, hac statuendum est quod statim dicturi sumus; sin vero ex Cestorum opere ea repetivit, longe aliter se res habet nec negari potest ipsum Africanum hanc expositionem e vetustioribus tabulis, ipsas illas Alexandrinas dico, concinnavisse suumque in opus collecticium inseruisse. Sed residet in mente scrupulus, cum altero loco *fragmentum* Africani citaverit Salmasius. Ne multa, equidem arbitror minime omne Cestorum opus aut maiorem partem eius, unde hoc de mensuris caput laudaverit, Salmasium in manibus habuisse, sed solum hoc fragmentum in libris invenisse idque sua coniectura ad Cestos Africani retulisse. Quod si verum est, relinquitur ut minime pro comperto habendum sit Africanum haec scripsisse: quam facile enim censemus fieri potuisse, ut huic fragmento a librario aliquo, quo maior auctoritas esset, celeberrimum Africani nomen praefigeretur.

Haec in universum disputanda fuerunt: iam singillatim Graecum Calvi librum cum Alexandrinis tabulis aliisque eius generis fragmentis comparemus.

Primum Graecus Calvi scriptor (fr. 141 § 1) breve exordium fecit simile quibusdam Graecis tabulis (fr. 51 vs. 4, fr. 66, 1); tum posuit totam Alexandrinam tabulam

quae est de ponderibus (fr. 95). Hic pauca admodum apud Calvum ab ea forma quam nos edidimus differunt[1]), in quibus gravissima sunt duo, primum quod Calvi scriptor (§ 6 = fr. 95, 5) variis drachmis in Alexandrina tabula enumeratis addidit Deliacam, tum quod in fine (§ 9 = fr. 95, 8) Calvi liber et nonnullis corruptelis vacavit quibus reliqui codices laborant et quaedam non iniuria omisisse videtur. Quae iam sic inter se conferamus ut ex Calvi interpretatione Graeca illius scriptoris verba restituamus eaque quae in Alexandrina tabula differunt uncis inclusa adiungamus: Διαιρεῖται δὲ [ἐκ περιουcίαc καὶ add. Al.] τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίουc εἰc μέρη ͵αρνβʹ [͵αcνβʹ Al.]· ἔχει γὰρ τροπαϊκὰ βʹ [μέρη ιβʹ Al.], νούμουc δʹ, ἀccάρια δὲ ιϛʹ. ὁ δὲ νοῦμοc οὐγγίαν ἔχει τῷ cταθμῷ. τὸ δὲ ἀccάριον διαιρεῖται εἴc τε S καὶ γʺ καὶ δʺ καὶ ϛʺ καὶ ηʺ καὶ θʺ καὶ ιʺ [καὶ ιαʺ add. Al.] καὶ ιβʺ [καὶ ιϛʺ καὶ ιηʺ add. Al.] καὶ κδʺ, καὶ λϛʺ καὶ μηʺ [καὶ μʺ καὶ νʺ Al.] καὶ οβʺ. τὰ δὲ μέρη ταῦτα ἰδίαc ὀνομαcίαc ἔχει παρὰ τοῖc Ῥωμαίοιc λογιcταῖc. Reliqua quae huc pertinent supra explicuimus (§ 115 extr.).

In altera parte quae respondet Alexandrino fragmento περὶ μέτρων (81) praeter leviores quasdam res infra adnotatas[2]) maxima differentia est post verba καὶ τὰ ἐλαιρὰ

---

1) Omittit Calvi scriptor verba τὸ δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ usque ad τεccάρειc (p. 301 vs. 3—9); tum idem post verba τῇ Ἰταλικῇ μνᾷ p. 301 vs. 16 addit: *quae denarius vocatur, plurimi enim nunc fere in omnibus Italica utuntur;* tum pro verbis p. 301 vs. 20 editis πάλιν τὸ γράμμα ψεμμῶν γʹ. ὁ θέρμοc κερατίων βʹ Calvi scriptor habuit πάλιν τὸ γράμμα (ἔχει) θέρμουc γʹ, ὁ θέρμοc κεράτια βʹ, quibuscum confer verba a Salmasio citata (I p. 81, II) et Parisini libri scripturam (ad I p. 301 vs. 19); denique Calvi scriptor omisit proxima verba ὡc εἶναι cet. (p. 301, 21—302, 2).

2) Amphorae definitio in Calvi libro iisdem verbis scripta erat quae citat Salmasius: v. vol. I p. 81, I. In Alexandrina tabula p. 257, 25 libris traditum est βρόχουc; Calvus autem πρόχουc legisse videtur. P. 258, 1 Alexandrina tabula recte δὴ κογγία habet, ubi δικογγία legit Calvus. Paulo post verba quae apud Calvum inveniuntur *sextarium vero seu xesten Aegyptii henion dicunt* repe-

παραπληϲίωϲ cet. (§ 13 = fr. 81, 3 vs. 9). Hic enim in Alexandrina tabula et corrupte et mutile scripta ἔϲτι δὲ ὁ μετρητὴϲ ἐλαιρὸϲ †δυνατὰ ἔχων ιϛ΄. καὶ καλεῖται ὁ μο ἑκτεύϲ; Calvus autem multo plura in libro suo legit: *metretes autem olearius huius duplus est*, *caetera vero concordant. quam enim comparationem rationemve librae pondus ad mnam habet*, *librae mensura eandem ad cotulam habet*, *sextarii scilicet xestaeve dimidium. Medimnus autem Atticus modios sex Italicos capit. modius autem hecteus vocatur.* In his quae de medimno leguntur sine dubio vera ac genuina sunt: unde reliqua etiam quae Calvus addit minime spernenda esse apparet. Dixit antea scriptor Alexandrinae tabulae itemque is quem Calvus expressit mensuras olearias a centumpondio Romano principium habere. Id equidem re ab omnibus partibus considerata aliter expedire non possum nisi hoc modo, sub Romanorum imperio in aliqua provincia eam mensuram oleariam quae Attico metretae responderet definitam esse C libris Romanis pro CVIII[3]), ipsam autem olei amphoram in eadem provincia hac quam dixi centenaria mensura duplo maiorem fuisse. Quid multa? in Aegypto artaba vetustior (prol. § 39) aequalis fuit Attico metretae, duae autem artabae medimnum Aegyptium effecerunt. Iam concludimus fuisse in eadem terra antiquam oleariam mensuram eodem modo ac medimnum, hanc autem postea a Romanis pondere CC librarum definitam esse, cuiusque partem CCLXXXVIII (vol. I p. 124) fuisse cotylam[4]). Haec, ut significavi, eli-

---

tita sunt ex fr. 78, 20, ubi ἡνίον habet codex. Tum apud Calvum § 15 vitiose addita verba *sexque artabis constat* et deinde post *modiorum trium* omissa trientis nota: integra habes in Alexandrina tabula p. 258, 18 et 20. Porro apud Calvum § 16 extr. addita inveniuntur *saton autem satorumve paucae sunt differentiae*. Denique Alexandrinae tabulae paragraphum septimam iam secundum Calvum emendavimus; ipse autem Calvus vitiose habet *vini quatuor et decem librarum* (pro *decem*) et paulo post § 18 *granula quingenta* (pro *quadringenta*).

3) Sextarius olei pendit sesquilibram (fr. 64, 24 etc.), metretes igitur, qui est 72 sextariorum, libras 108.

4) Hanc esse iudico cotylam Alexandrinam quae in

cienda sunt e Graeci scriptoris verbis a Calvo expressis, modo ne quid a Calvo in hac re impeditissima erratum esse suspicemur. Reliqua autem quae supra ex Calvi interpretatione exscripsi: *quam enim comparationem* cet., ea apta ratione explicare non possum.

Denique Graecus scriptor quem Calvus secutus est addidit notas ponderum ac mensurarum. Hic apparet Calvum proprios notarum ductus, quos in Graeco libro invenit, ne novi typi in officina faciendi essent, exhibere noluisse, pro his autem primas litteras cuiusque vocabuli posuisse. Sed in libro illo Graeco sine dubio similes notae fuerunt iis quas in priore volumine passim edidimus, et de talenti nota confer Salmasium supra a nobis citatum (I p. 81, V).

De apparatu Petri Danielis.

Iam cum ad calcem huius praefationis pervenerim, re- 124
stat ut ex litteris quas prompto ac benevolo studio ad me dedit H. Usenerus describam apparatum Petri Danielis[1]), qui Bernae servatur (cod. 189 in fol.). Nimirum vir ille doctus consilium ceperat scriptores de mensuris ac ponderibus edendi, multaque quae ad propositum pertinerent collegerat. Sic exstitit apparatus manu scriptus, quo haec continentur:

I. Apographum codicis Bernensis A 57 saec. X (form. quadr.). Continet hic liber foliis XVI veterem Epiphanii versionem hoc titulo: INCIPIT EPIFANII | EPI CYPRIANI CIROTUS | DE HIS QUAE IN DIUINA SCRIP | TURA SUNT MENSURIS ATQ. PONDERIBUS. | ΛΑΝΔЄΦΡΗΔΟϹ. | *Si quis uult eorum* cet. Extrema sunt *Talentum super omnia pondera quibus alia appenduntur excellet.* Addit Usenerus hos duos quaterniones videri maioris cuiusdam codicis reliquias esse, posteriore demum tempore in singu-

---

vetustissima tabula medicinali (fr. 29, 5, prol. I p. 69 s.) octo olei unciis aestimatur. Nam divide 200 libras Romanas per 288: prodeunt unciae 8⅓.

1) Petrus Daniel iuris consultus, Servii editor nobilissimus idemque Plauti et Petronii, mortuus est a. 1603 [sic Jöcher. secundum Baillet *jugem. des sav.*].

lare volumen colligatas. Pertinet igitur haec quae servata est vetustae versionis pars ab initio libri Epiphaniani (p. 4 ed. Dindorf.) paene usque ad finem, nam post talenti definitionem (p. 32 vs. 16 Dind.) pauca admodum in Graeco contextu leguntur. Ergo differt eadem ab ea versione quam nos edidimus (fr. 122), quae tantum mensuras ac pondera continet, non reliquas res sane alienas a proposito (prol. § 87). Sed redeam ad apparatum Danielis. Huius igitur codicis apographum facit primam partem illius voluminis: sequitur L. Danaei epistula Genabo ad Ligerim data, qua ille ostendit se apographum a Daniele missum suis adnotationibus auctum remisisse[2]). Tum haec inveniuntur:

II. folium formae octavae hoc titulo '*Ex. v. cod. Errici Memmii Volusii Metiani*'.

III. duo folia formae maioris: '*Isidori Iunioris Hispalensis Episcopi De Ponderibus ex XVI libro Etymolog. cap.* 24'. Adnotata est varia nescio quorum codicum scriptura.

IV. folium unum, ubi *follis* et μιλιάριον (immo μιλιαρίσιον) explicantur.

---

2) Hoc est epistulae initium: *P. Danieli Togato et sibi chariss.* | *L. Danaeus in Christo s. p. D.* | *Remitto ad te mi Daniel eam quam de Epiphanio Ancorato Latinam fecisti partem quae apud me reliqua erat. quae si diutius, quam speraras, a me retenta est, id non tam tui oblivioni, quam meae pigritiae et ingenii ruditati tribuas, quoniam* (an *qua*?) *id non assequebar facile quod multis in locis occurrebat. Emendavi igitur multa, sed dum in calce tuae versionis versarer, ecce e nostris studiosus quidam Epiphanium totum a Iano Cornario Latine iampridem factum attulit. In qua legi ea ipsa translata quae a te conversa sunt. Id quod te nescire nolui, ut ne actum agas, nisi si quas annotationes forte edere in ipsam Cornarii versionem malueris.* Ad quae Usenerus haec acute adnotavit: *Hieraus geht hervor, dass Danaeus den Auftrag des P. Daniel ganz falsch verstanden haben muss. Die vorhergehende Abschrift des cod.* A 57 *ist von Danaeus ganz durchcorrigirt (auch gelegentlich mit Anmerkungen versehen, z. B. gleich* fol. 1 *über dem Titel des Buches* Ancyrotus), *offenbar unter der Voraussetzung, dass P. Daniel die (vermeintlich) selbst gefertigte Version dem griechischen Texte als Erläuterung gegenüber stellen woll.*

V. duo folia, quae continent emendationes in Graecum Epiphanii contextum. In margine adnotatum '*Cassander* (an *Cassonides*?) *in Liturgia meminit vet. Interpretis Epiphanii*'.

VI. duo folia eiusdem argumenti hoc titulo '*In Epiph. de ponderibus Et mensuris*'.

Praeterea Daniel nonnullos libros impressos collegerat suasque notas et varias codicum scripturas adiecerat, quae collectio nunc est codex K 178. In hoc volumine cum alia tum Prisciani, Rhemnii Fanni, Bedae Angli, Volusii Maeciani libri inveniuntur.

Haec Usenerus, quae satis demonstrant maximo opere optandum esse, ut illius apparatus uberiorem cognitionem quam primum habere liceat.

METROLOGICI SCRIPTORES
ROMANI.

108. *E M. Terentii Varronis de lingua Latina libro V* (169—174).

Multa pecuniae signatae vocabula sunt. aeris et 169
argenti haec: as ab aere. dupondius a duobus pon-
deribus, quod unum pondus assipondium dicebatur.
id ideo, quod as erat libra pondus. deinde ab nu-
mero reliquum dictum usque ad centussis, ut as sin-
gulari numero, ab tribus assibus tressis, et sic pro-
portione usque ad nonussis. in denario numero hoc 170
mutat, quod primum est ab decem assibus decussis,
secundum ab duobus decussibus bicessis. reliqua
conveniunt, quod est, ut tricessis, proportione usque
ad centussis, quo maius aeris proprium vocabulum
non est. nam ducenti et sic proportione quae di-
cuntur, non magis asses quam denarii aliaeve quae
res significantur.

---

4. a] ab *Pri* 6. pondo *Mommsen. Gesch. d. Röm. Münzw. p. 193 adn. 75* 7. reliquum dictum *om. Pri* centussem *Pri* ut as singulari numero *om. Pri (probat Spe p. 13)* a *ante* singulari *add. N* 10. decusis *N* 11. decusibus *N* bicesis *N*, vicessis *Pri* *post* bicessis *F N add.* quod dici solum (solitum *Turneb.*) a duobus decussibus *(om. N)* bicensis (bicessis *vel* bigessis *alii*) 12. tricensis *N* 13. *post* centussis *codices Prisciani add.* quod et Persius ostendit, Et centum Graecos uno centusse licetur, *quae non scripsit ipse Priscianus (Spe p. 13)* quo] quod *N* 15. aliaeve quae] aliaeque *Pri*

171 Aeris minima pars sextula, quod sexta pars unciae. semuncia quod dimidia pars unciae. se valet dimidium ut in selibra et semodio. uncia ab uno dicta. sextans ab eo quod sexta pars assis, ut quadrans quod quarta, et triens quod tertia pars. semis quod semias, id est [ut] dimidium assis, ut supra dictum est. septunx a septem et uncia conlisum.
172 reliqua obscuriora, quod ab deminutione, et ea quae deminuuntur ita sunt, ut extremas syllabas habeant. ut deunx dempta uncia, dextans dempto sextante, dodrans dempto quadrante, bes, ut olim des, dempto triente.

173 In argento nummi: id ab Siculis. denarii, quod denos aeris valebant, quinarii, quod quinos. sestertius, quod semis tertius, dupondius enim et semis antiquus sestertius est, et veteris consuetudinis ut retro aere dicerent, ita ut semis tertius, quartus semis pronuntiarent. ab semis tertius sestertius dictus.
174 nummi denarii decuma libella, quod libram pondo as valebat, et erat ex argento parva. sembella, quod

1. unciae est. semuncia *Pri* 2. semiuncia *N* se] sic *FN rel.* se valet *usque ad* semodio *om. Pri* 4. assis, ut] assis est *Pri* 6. semias] semis *Pri* ut *seclusi idemque om. Pri* 7. collisum *Pri*, conclusum *FN et rel. libri Varronis* 8. diminutione *Pri* 10. deunx] de una *FN*, una *Pri*; *emendavit Spe (p. 14) idemque eiecit* deunx *quod libri Varronis et Priscianus post* uncia *habent* 14. sextertius *N*, *idemque vs. 16* 15. quod semis tertius] duobus semis *Pri*, quod duobus semis additur *Muellerus e coni.* 17. aera *Pri* ita ut — pronuntiarent] ut semis quintus, semis quartus, semis tertius nuntiarent *Pri* 18. sestertius *om. N* 19. decuma] a decima *Pri* quod libram *cet. om. Pri* as] aeris *Scioppius et Mue* 20. simbella *N*

libellae dimidium, quod semis assis. teruncius a tribus unciis, quod libellae ut haec quarta pars, sic quadrans assis eadem.

109. *Ex eodem libro locus de agri mensuris* (V. 34. 35).

Ager dictus in quam terram quid agebant, et unde 34
quid agebant fructus causa: alii, quod id Graeci dicunt ἀγρόν. ut ager quo agi poterat, sic qua agi actus. eius finis minimus constitutus in latitudinem pedes quattuor — fortasse an ab eo quattuor, quod ea quadrupes agitur — in longitudinem pedes centum viginti; [in] quadratum actum et latum et longum esse p. centum viginti. multa antiqui duodenario numero finierunt, ut duodecim decuriis actum. iugerum di- 35
ctum iunctis duobus actibus quadratis. centuria primo a centum iugeribus dicta est, post duplicata retinuit nomen, ut tribus a tribus multiplicatae idem tenent nomen.

110. *Ex eiusdem libro de re rustica I* (10).

Modos quibus metirentur rura alius alios constituit. nam in Hispania ulteriore metiuntur iugis, in

---

1. terruncius *N* 2. quod *om. Mue*
7. alii quod *Spe*, aliquod *F*, an quod *La*, *qui haec et cetera usque ad* ἀγρόν *uncis interclusit* 8. αrpo *F* quo *Turnebus*, quod *F* 11. et 13. centum viginti *FLa*, CXX *vulgo* 12. in *seclusi coll. de r. r. lib. I, 10,* hinc *Spe* esse p.] ẽ & *F*, esse *vulgo* 14. duodecim *FLa*, XII *vulgo* actum] actũs *F*, *voluit igitur librarius* actum *corrigere (Spe)* 15. primo a] prima *F* 16. est *F om.* 17. a tribus *La*, actibus *F*, *vulgo om.*

urbanis spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL [quod aratores candetum nomenant]; semiiugerum quoque arepennem vocant.

6. Ergo, ut dixi, duo actus iugeri efficiunt longitudinem pedum CCXL, latitudinem pedum CXX, quae utraeque summae in se multiplicatae quadratorum faciunt pedum milia XXVIII DCCC.

7. Stadium deinde habet passus CXXV, id est pedes DCXXV, quae mensura octies efficit ∞ passus. sunt ea m. p. V.

8. Centuriam nunc dicimus, ut idem Varro ait, ducentorum iugerum modum. olim autem ab centum iugeribus vocabatur centuria, sed mox duplicata nomen retinuit, sicuti tribus dictae primum a partibus populi tripertito divisi, quae tamen nunc multiplicatae pristinum nomen possident.

9. Haec non aliena nec procul a ratiocinio quod tradituri sumus breviter praefari oportuit. nunc veniamus ad propositum. iugeri partis non omnis posuimus, sed eas quae cadunt in aestimationem facti operis. nam minores persequi supervacuum fuit, pro quibus nulla merces dependitur.

---

1. cen*tũ* *S* 2. nomenant *S*, *et sic scripsit interpolator; super* e *add.* i *manus paulo recentior* 4. iugerum *Ve* 5. CXX] CCXX *S* 6. quae utraeque *om. P* 7. XXVIII dCCC *S* 9. mille *Ve* passus· sunt campum *S (v. praef.)*, passus. sic ueniunt quinque milia pedum *Ve*, sunt passus is ueniunt *cet. P* 12. *post* ducentorum *Ve add.* numero 14. sicut *Ve* 15. tripartito *Ve* 17. pro*cul a rat*^{i}*o*cinio *S* 18. braeviter *S* 19. possumus *SVe (v. praef.)* 20. estimationem *S* 22. mercede penditur *SP*

10. Igitur, ut diximus, iugerum habet quadratorum pedum $\overline{\text{XXXVIIII}}$ DCCC, qui pedes efficiunt scripula CCLXXXVIII.

11. Ut a minima parte, id est ab dimidio scripulo incipiam, pars DLXXVI pedes efficit L, id est iugeri dimidium scripulum.

12. Pars CCLXXXVIII pedes centum, hoc est scripulum.

13. Pars CXLIIII pedes CC, hoc est scripula duo.

14. Pars LXXII pedes CCCC, hoc est sextula, in qua sunt scripula IIII.

15. Pars XLVIII pedes DC, hoc est sicilicus, in quo sunt scripula sex.

16. Pars XXIIII p. ∞CC, hoc est semuncia, in qua scripula XII.

17. Pars XII p. $\overline{\text{II}}$ CCCC, hoc est uncia, in qua sunt scripula XXIIII.

18. Pars VI p. $\overline{\text{IIII}}$ DCCC, hoc est sextans, in quo scripula XLVIII.

19. Pars IIII p. $\overline{\text{VII}}$ CC, hoc est quadrans, in quo scripula LXXII.

20. Pars III p. $\overline{\text{VIIII}}$ DC, hoc est triens, in quo scripula XCVI.

---

2. $\overline{\text{XXQII}}$·dCCC *S*, milia XXVIII·dCCC *Ve* scrupula *Ve ubique*, *corr. P* 3. CCLXXXQII *S* 5. pars aLXXQ *S*, pars CCIXXXVIII *Ve*, pars DLXXII *P* efficiũt *Ve* 7. pedes C quae est *Ve* 9. et 10. pars septuagensima et secunda pars CXLIIII pedes CC hoc est scripula duo. pedes $\overline{\text{CCCC}}$ hoc est sextulã *S*, Pars. lXXII. pedes: pars. XlIIII. pedes. CC. hoc est scrupula duo. Pedes. CCC. hoc est sextula *Ve* 12. $\overline{\text{dc}}$ *S* 14. p. M.CC *Ve* 16. p. II. CCCC *Ve*, *et sic infra (milibus non distinctis lineola superposita)* 22. $\overline{\text{dc}}$ *S*

21. Pars III et XII p. $\overline{XII}$, hoc est quincunx, in quo scripula CXX.

22. Pars dimidia p. $\overline{XIIII}$ CCCC, hoc est semis, in quo scripula CXLIIII.

23. Pars dimidia et duodecima p. $\overline{XVI}$ DCCC, hoc est septunx, in quo scripula CLXVIII.

24. Partes duae tertiae p. $\overline{XVIIII}$ CC, hoc est bes, in quo scripula CXCII.

25. Partes tres quartae p. $\overline{XXI}$ DC, hoc est dodrans, in quo scripula CCXVI.

26. Pars dimidia et tertia p. $\overline{XXIIII}$, hoc est dextans, in quo scripula CCXL.

27. Partes tertiae II et quarta p. $\overline{XXVI}$ CCCC, hoc est deunx, in quo scripula CCLXIIII.

28. Iugerum p. $\overline{XXVIII}$ DCCC, hoc est as, in quo scripula CCLXXXVIII.

112. *E Frontini libro II de limitibus.*

(Vide prol. § 111.)

p.30 *La* Primum agri modum fecerunt quattuor limitibus clausum

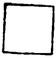

1. quincuncxs *S*, quincuns *Ve* 2. CX *S* 5. et XII. p. XIII. dCCC *Ve* 6. septuns *Ve* CLXII·X *S*, CIXXXIIX *Ve* 7. partes duae tertiae *supra lineam habet S ab altera manu, ut videtur* p. XXIIII. CC. hoc est pes: in quo scrupula. CCXIII *Ve* 9. pedes $\overline{XX}$·Id·C· *S* 11. destas *S*, destans *Ve* 12. CCXIII *Ve* 13. pars^{te} *S* tertiae et II *S*, tertiae secundae *Ve* p. XXIII·CCCC *Ve* 14. deunxs *S*, deuns *Ve* 15. pedes XX$\overline{VIII}$ d$\overline{ccc}$ *S*, pedes XXVII.dCCC *Ve*

plerumque centum pedum in utraque parte, quod Graeci plethron appellant, Osci et Umbri vorsum: nostri centenos et vicenos in utraque parte, cuius ex IIII unum latus, sicut diei XII horas, XII menses anni, XII decempedas esse voluerunt. ex actibus conicio acnuam primum appellatum . . . dictum fundum. hi duo fundi iuncti iugerum definiunt

deinde haec duo iugera iuncta in unum quadratum agrum efficiunt, quod sint in omnes partes actus bini in hunc modum

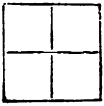

quidam primum appellatum dicunt sortem, et centies ductum centuriam. sunt qui centuriam maiorem modum appellant, ut Cremonae decem et ducentum; sunt qui minorem, ut in Italia triumviralem iugerum quinquagenum.

113. *E Balbi ad Celsum expositione et ratione mensurarum.*

(Vide prol. § 112.)

1. Mensura est conplurium et inter se aequalium [p. 94 *La*] intervallorum longitudo finita, ut pes per unciam, per

1. centum *libri*, centenum *La* 2. Greci *libri La* 3. cente[nos] et uicenos *A*, uicenos et centenos *E*, centenum et uicenum *La* 6. appellatum] *conf. vs. 11. 12 post* fundum *duae falsae figurae sunt in A (vide apud La diagramma 31): ego genuinam figuram eamque post* definiunt *restitui* 10. *post* modum *falsa figura est in A (apud La 32)* 13. Cremone *ALa*, cremonam *E* decem *libri*, denum *La* ducentam *A*, ducenta *E*, ducenum *La*

pedem decempeda, per decempedam actus, per passum stadium, per stadium miliarium, et his similia.

2. Mensurarum appellationes quibus utimur sunt duodecim, digitus, uncia, palmus, sextans, pes, cubitus, gradus, passus, decempeda, actus, stadium, miliarium.

3. Minima pars harum mensurarum est digitus: siquid enim infra digitum metiamur, partibus respondemus, ut dimidiam aut tertiam.

4. Uncia habet digitum unum et tertiam partem digiti.

5. Palmus habet digitos IIII, uncias III.

p.95 *La* 6. Sextans, quae eadem dodrans appellatur, habet palmos III, uncias VIIII, digitos XII.

7. Pes habet palmos IIII, uncias XII, digitos XVI.

8. In pede porrecto semipedes duo, in pede constrato semipedes IIII, in pede quadrato semipedes VIII.

9. Cubitus habet sesquipedem, sextantes duas, palmos VI, uncias XVIII.

10. Gradus habet pedes IIS.

11. Passus habet pedes quinque.

12. Decempeda, quae eadem pertica appellatur, habet pedes X.

13. Actus habet longitudinis ped. CXX, latitudinis ped. CXX.

14. Stadium habet pedes DCXXV, passus CXXV.

15. Miliarium habet passus mille, ∞ p. V, stadios VIII.

---

10. Uncia habet digitum unum et tertiam *Memmianus liber apud Rigaltium*, *om. libri a La collati* 13. quae *E*, que *reliqui et La* 20. II. S. *plerique*, duosemis *G*, *unde* duo semis *La* 27. ∞ p. v *Vaticanus*, pedes V̄ *reliqui*, milia pedum V *La*

16. Mensurae aguntur generibus tribus, per lon- p. 97 *La* gitudinem et latitudinem et altitudinem, hoc est rectum, planum, solidum.

17. Rectum est cuius longitudinem sine latitudine metimur, ut lineas, porticus, stadia, miliaria, fluminum longitudines, et his similia.

18. Planum est quod Graeci epipedon appellant, nos constratos pedes, in quo longitudinem et latitudinem habemus. per quae metimur agros, aedificiorum sola, ex quibus altitudo aut crassitudo non proponitur, ut opera tectoria, inauraturas, tabulas, et his similia.

19. Solidum est quod Graeci stereon appellant, nos quadratos pedes appellamus, cuius longitudinem et latitudinem et crassitudinem metimur, ut parietum structuras, pilarum, pyramidum aut lapidum materias, et his similia.

114. *Ex Hygini libro de condicionibus agrorum.*

(Vide prol. § 111.)

1. Hoc quoque non praetermittam quod plerisque locis inveni, ut modum agri non iugerum sed aliquo nomine appellarent, ut puta [qua] in Dalmatia versus 122 *La* appellant. idem versus habet p. $\overline{\text{VIII}}$ DCXL. ita iugero versus numero sunt III ZZ. ego autem quotiens

---

1. *ad* § *16—19 in libris appictae sunt quaedam figurae (apud La 68—71)* 7. Greci *libri La*

21. aliquo] *immo* alio quo: *conf. p. 60, 9* 22. qua *B*, om. *G*, quo *La* in Dalmatia] in campania quod *G* 24. uersus non sunt *B*, sunt uersus numero *GLa* $\overline{\text{III}}$. I. L. *B*, $\overline{\text{III}}$. L. *G; de nota trientis vide praefationem*

egeram mensuram, ita renuntiabam, IVGERA TOT, VERSVS TOT, ut, si forte controversia esset versum habere pedes $\overline{\text{VIII}}$ DCXL, in iugeribus tamen fides constaret. in provincia quoque Nārbonensi varia sunt vocabula: alii appellant libram, alii parallelam. in Hispania centurias. ita, sicut dixi, in consuetudine alicuius regionis inveniemus [sicut videtur] ita renuntiandum, IVGERA TOT, VERSVS TOT, sive LIBRAE TOT, sive quod aliud vocabulum aliquo modo comprehensum fuerit. ita cum iugera adscripta fuerint, licet peregrinis vocabulis possit aliquid . . . iugerum nobis ratio fuit, fidem servabit.

2. Neque hoc praetermittam quod in provincia Cyrenensium conperi, in qua agri sunt regii, id est illi quos Ptolomaeus rex populo Romano reliquit: sunt plinthides, *id est* laterculi quadrati uti centuriae, per sena milia pedum limitibus inclusi, habentes singuli laterculi iugera numero ∞CCL. lapides vero inscri-
123 La pti nomine divi Vespasiani sub clausula tali, OCCVPATI A PRIVATIS FINES: P. R. RESTITVIT. praeterea pes eorum, qui Ptolomeicus appellatur, habet monetalem pedem et semunciam. ita iugeribus numero ∞CCL, quae eorum mensura inveniuntur, accedere debet pars XXIIII, et ad effectum iterum pars XXIIII, et prodeunt vero effecto monetali pede iugera

---

4. narbonensem *B*, narbonense *GLa* 6. hispania *G*, spaniam *B*, Spania *La* 6. ita si, ut dixi — inveniemus, [sicut] uidetur ita renuntiandum *La* 9. conprehensum *G*, compraehensum *BLa* 12. fuit] sui *coni. La* 14. cyrinensium *B* 15. ptolomeus *BLa*, phtolomeus *G* 16. id est *Turnebus*, om. libri 20. restituit *Turnebus*, praestituit *BG* 25. prodeunt vero effecto]

ↀCCCLVI ZZ. hunc igitur modum quattuor limitibus mensura S. S. inclusum vocamus medimna ↀCCL, quo apparet medimnon eorum mensura iugerum habere I, monetali autem mensura I — *.

3. Item dicitur in Germania in Tungris pes Drusianus qui habet monetalem pedem et sescunciam.

115. *Volusii Maeciani distributio.*

(Vide prol. § 115.)

VOLVSII MAECIANI

distributio item vocabula ac notae partium in rebus quae constant pondere numero mensura.

Saepenumero, Caesar, animadverti aegre ferentem te, quod assis distributionem et in heredum institutione et in aliis multis necessariam ignotam haberes. quare ne tam exigua res ingenium tuum ullo modo moraretur, cum partes ipsas tum vocabula et notas proponendas existimavi; et deprehendes distributionem quidem partium infinitam, oppido autem quam exigua vocabula et notas.

[1.] Prima divisio solidi, id est librae, quod as

---

p̄r uniuero effecto *B*, ṔR̄ uniuerso effectu *G*, erunt uniuerso effectu *coni. La* iug. *libri et La*

1. *corruptelas numeri* ↀCCCL *in BG vide apud La; excurrentia autem* VIZZ *in codicibus contracta sunt in* VIII 2. ↀCCL *add. Rudorffius Gromat. II p. 421* 4. mensuram IC̃C *B*, mensura Ī. CC. *G*, '*debet esse* unum, unciam, dimidium scripulum' *La; vide praef.*

10. assis distributio *Bö e coni.* quae constant] pecuniariis *CBö*, *corr. Mo* 12. Caesar *Mo*, cẹsor *C*, Censor *Bö* 15. quare *Mo*, quae *CBö*

vocatur, in duas partes dimidias diducitur; pars dimidia semis vocatur; nota eius S. [2.] sequens divisio fit in tres tertias partes; pars tertia triens vocatur; nota eius = =. [3.] sequitur divisio in quattuor quartas partes; pars quarta quadrans vocatur; nota eius = –. [4.] deinceps fit divisio in sex sextas partes; sextae partis nomen est sextans, cuius nota =. [5.] deinde dividitur in octo octavas, quae sescunciae vocantur, quarum est nota Σ—. [6.] item in novem nonas; nona pars vocatur uncia duae sextulae; nota —\\. [7.] dividitur item as in duodecim partes duodecimas; vocantur singulae unciae, cuius nota —.

[8.] Haec velut elementa primae de asse distributionis aequalitatem servant. si quid quibusdam earum detrahas vel conferas, fient dispares. [9.] quare si quadranti sextantem, vel trienti unciam applices, facies quincuncem, qui constat ex quinque unciis, hoc est quinque duodecimis; nota quincuncis = = –. [10.] si semissi applices unciam, vel quincunci sextantem, vel trienti quadrantem, efficies septuncem, hoc est septem duodecimas; nota septuncis S–. [11.] si septunci applicueris unciam, vel semissi sextantem, vel quincunci quadrantem, vel trienti tantundem, facies bessem, id est duodecimas octo; nota bessis S=. [12.] si bessi applicueris unciam, vel septunci sextantem, vel semissi quadrantem, vel quincunci trientem, dodrantem efficies, hoc est novem duodecimas; nota dodrantis S = –. [13.] si dodranti applicueris unciam, vel bessi sextantem, vel septunci quadrantem, vel semissi trientem, vel quincunci tantundem, facies dextantem, hoc est decem partes duodecimas; nota dextantis S = =. [14.] si dextanti applicueris unciam,

vel dodranti sextantem, vel bessi quadrantem, vel septunci trientem, vel semissi quincuncem, facies deuncem, id est undecim duodecimas; nota deuncis S = = –.

[15.] Ex his apparet in quas partes aequaliter, in quas dispares as dividatur. quo tamen facilius et memoria res teneatur, summa divisionis haec est. in asse sunt unciae XII, hoc est partes duodecimae duodecim, unciae et binae sextulae novem, hoc est novem nonae; sescunciae octo, id est octo octavae; sextantes sex, id est sex partes sextae; quadrantes quattuor, id est quattuor partes quartae; trientes tres, id est tres partes tertiae; semisses duo, id est duae partes dimidiae. ceterae partes inaequalem faciunt divisionem. [16.] in deunce sunt unciae undecim, sextantes quinque et uncia, quadrantes tres et sextans, trientes duo et quadrans, quincunces duo et uncia, semis et quincunx, septunx et triens, bes et quadrans, dodrans et sextans, dextans et uncia; deest assi uncia. [17.] in dextante sunt unciae decem, sextantes quinque, quadrantes tres et uncia, trientes duo et sextans, quincunces duo, semis et triens, septunx et quadrans, bes et sextans, dodrans et uncia; deest assi sextans. [18.] in dodrante sunt unciae novem, sextantes quattuor et uncia, quadrantes tres, trientes duo et uncia, quincunx et triens, semis et quadrans, septunx et sextans, bes et uncia; deest assi quadrans. [19.] in besse sunt unciae octo, sextantes quattuor, quadrantes duo et sextans, trientes duo, quincunx et quadrans, semis et sextans, septunx et uncia; deest assi triens. [20.] in septunce sunt unciae septem, sextantes tres et uncia, quadran-

tes duo et uncia, triens et quadrans, quincunx et sextans, semis et uncia; deest assi quincunx. [21.] in semisse sunt unciae sex, sextantes tres, quadrantes duo, triens et sextans, quincunx et uncia; deest assi alter semis. [22.] in quincunce sunt unciae quinque, sextantes duo et uncia, quadrans et sextans, triens et uncia; deest assi septunx. [23.] in triente sunt unciae quattuor, sextantes duo, quadrans et uncia; deest assi bes. [24.] in quadrante sunt unciae tres, sextans et uncia; deest assi dodrans. [25.] in sextante sunt unciae duae; deest assi dextans.

[26.] Huc usque divisio maiorum [τῆϲ μονάδοϲ], ut ita dictum sit, partium et celebris et nota est. sed cum rei natura infinitam partiendi praestet facultatem, succedit unciae quoque, quae est assis, ut supra dictum est, pars duodecima, divisio, non tam celebris quidem, sed tamen non adeo ignota. [27.] ut assis, ita unciae prima divisio fit in duas partes dimidias, quae vocantur semunciae; nota semunciae Σ. [28.] item dividitur uncia in tres partes, quae vocantur binae sextulae; nota binarum sextularum ƛ. [29.] item dividitur uncia in quattuor sicilicos, id est quattuor quartas; nota sicilici Ɔ. [30.] item in sextulas sex, id est sex sextas; nota sextulae \. [31.] item in duodecimas duodecim, quas singulas partes dimidias sextulas vocamus; nota dimidiae sextulae ⊹. [32.] item in scriptula viginti quattuor; scriptuli nota ℈. [33.] est autem assis semuncia pars vicesima

12. τῆϲ μονάδοϲ *Mo;* in *C*ᵖ *satis magnam rasuram et vestigia Graecae vocis vidit Bursianus; lacunam non indicant C*ᵛ*Bö*

quarta, duae sextulae pars tricesima sexta, sicilicus quadragesima octava, sextula septuagesima secunda, dimidia sextula centesima quadragesima quarta, scriptulum ducentesima octogesima octava. [34.] semuncia habet sicilicos duos, sextulas tres, dimidias sextulas sex, scriptula duodecim. [35.] duae sextulae habent sicilicum et dimidiam sextulam, sextulas duas, dimidias sextulas IIII, scriptula VIII. [36.] sicilicus habet sextulam et dimidiam, dimidias sextulas tres, scriptula sex. [37.] sextula habet dimidias sextulas duas, scriptula quattuor. [38.] dimidia sextula habet scriptula duo.

[39.] Has quoque partes in quantum libet dividere possis; verum infra eas neque notas neque propria vocabula invenies praeter ea. dimidium scriptulum audio quosdam ratiocinatores simplium vocare, quod erit totius assis quingentesima septuagesima sexta, quam et ipsam partem infinito separare possis. [40.] nec mirum, si infra has partes partitio facta et nominibus et notis caret, cum etiam inter superiores primasque divisiones pleraeque partes et nominibus et notis careant: statim namque undecim undecimae assem efficiunt, nec aut nomen proprium aut notam habent; perinde decem decimae. nam nona assis facit unciam duas sextulas; octava, ut supra redditum est, sescuncia vocatur; septem septimae, quae et ipsae assem implent, nec nomen proprium nec notam habent; sextae sextantes vocantur;

---

1. et *ante* quarta *add. C; numeros olim scriptos fuisse demonstrat Mo coll. vs. 3, ubi libri* tricesima *habent pro* quadragesima 24. nam] iam *coni. Mo*

ne quintae quidem aut nomen proprium aut notam habent; iam vero tertias trientes, quartas quadrantes, sicut duodecimas uncias vocari ostensum est. [41.] infra has ceterae usque sextam decimam nomine proprio notaque carent; sed sexta decima semuncia sicilicus dicetur, nam sedecim semunciae octo sunt unciae, sedecim sicilici quattuor unciae fiunt, iunctae unciis octo assem implent: septima decima deinde interiecta nomine notaque caret: octava decima vocabitur semuncia sextula, nam hae decies octies ductae assem efficiunt: [42.] post has inferiores partes, excepta semuncia, duabus sextulis, sicilico, sextula, dimidia sextula, scriptulo, neque vocabula propria neque notas habent. [43.] centesima, quae commodi aut usurarum nomine ad sortem applicaretur, *solebat olim* sicilico, id est C averso, eo notari quod cum C centum significaret, convertebatur ad eam summam, cuius centesima futura erat, et sive una convenerat, unus sicilicus, sive plures, tot sicilici ponebantur.

[44.] Sicut autem assis appellatio ad rerum solidarum hereditatisque totius, divisio autem eius ad partium demonstrationem pertinet, ita etiam ad pecuniam numeratam refertur, quae olim in aere erat, postea et in argento feriri coepit ita, ut omnis nummus argenteus ex numero aeris potestatem haberet. [45.] eo in numero sunt hi argentei nummi: denarius, cuius est nota X, quinarius, cuius est nota V, sestertius, cuius nota est HS. victoriatus enim nunc tantundem valet quantum quinarius; olim ut peregrinus

16. solebat olim *add. Mo* 23. etiam] et *C*v*Bö*
30. ut] at *C*, ac *Bö*

nummus loco mercis, ut nunc tetrachmum et drachma, habebatur. [46.] denarius primo asses decem valebat, unde et nomen traxit; quinarius dimidium eius, id est quinque asses, unde et ipse vocatur; sestertius duos asses et semissem, quasi semis tertius, Graeca figura ἕβδομον ἡμιτάλαντον, nam sex talenta et semitalentum eo verbo significant; lex etiam duodecim tabularum argumento est, in qua duo pedes et semis sestertius pes vocatur. [47.] nunc denarius XVI, victoriatus et quinarius VIII, sestertius quattuor asses valet.

[48.] Infra quam divisionem sequitur alia quaedam subdivisio, notas aeque et propria vocabula habens. quare si ad denarium rationem conficias, assem hac nota scribas ac voces: semuncia sicilicus ✱Σ Ɔ; semunciae enim sedecim et sicilici sedecim assem efficiunt. [49.] dupundium hac nota scribas ac voces: sescuncia ✱ Σ –; nam sedecim sescunciae dupundium efficiunt. [50.] tressis hac nota scribas ac voces: sextans sicilicus ✱ = Ɔ; aeque enim sedecim sextantes totidemque sicilici tres asses efficiunt. [51.] quattrussis hac nota scribas vocesque: quadrans ✱ = –; sedecim enim quadrantes quattrussis efficiunt. [52.] quinques hac nota scribas vocesque: quadrans semuncia sicilicus ✱ = – Σ Ɔ; nam sedecim quadrantes ac totidem semunciae sicilicique faciunt quinques. [53.] sexis hac nota scribas nominesque: triens semuncia ✱ = = Σ; aeque enim trientes et semunciae sedecies ducti sexis efficiunt. [54.] septus hac nota

1. tetradrachmum *Bö* et *Mo*; *sed hic nunc praefert* tetrachmum *cum C*

scribas ac nomines: quincunx sicilicus ✱ = = – Ↄ; simili enim modo quincunces ac sicilici multiplicati septus efficiunt. [55.] octus hac nota scribas ac nomines: semis ✱ S, quibus eodem modo multiplicatis octus reperies. [56.] nonus hac nota scribas appellesque: semis semuncia sicilicus ✱ S Σ Ↄ, ut similiter hac quoque nota, quae vocatur semis semuncia sicilicus, multiplicata nonus invenias. [57.] decus hac nota scribas atque nomines: septunx semuncia ✱ S – Σ; septuncem quoque ac semunciam totiens si duxeris, decus efficies. [58.] undeciaere hac nota scribas appellesque: bes sicilicus ✱ S = Ↄ; nam bes sicilicus totiens ducti undeciaere efficiunt. [59.] duodeciaere hac nota scribas ac voces: dodrans ✱ S = –; dodrantes eodem modo computati duodeciaere efficiunt. [60.] tredeciaere hac nota scribas vocesque: dodrans semuncia sicilicus ✱ S = – Σ Ↄ; dodrantibus semunciis sicilicis eadem ratione multiplicatis tredecim asses efficias. [61.] quattuordeciaere hac nota scribas ac voces: dextans semuncia ✱ S = = Σ; dextantes semunciaeque sedecim aeque quattuordeciaere efficiunt. [62.] quindeciaere hac nota scribas et appelles: deunx sicilicus ✱ S = = – Ↄ; deunx quoque ac sicilicus sedecies ducti quindeciaere efficiunt.

[63.] Ingeniosissime autem, cum ad denarium ratio conficeretur, excurrentis aeris nota inventa est, quae sedecies multiplicata id efficeret: nam cum denarii nota praescribatur, eique subiniungatur aeris excurrentis nota, manifestum est eam sedeciens ducendam ex adnotatione denarii.

---

4. ✱ S *om. C in lacuna* 28. subiungatur *Bö*

[64.] Ad quinarium et victoriatum rationem Romae confici nescio: quemadmodum tamen, si velis, conficias, facilius apparebit, si prius inspexeris ad quem modum sestertiaria ratio confiat; tunc enim excurrentis aeris leges exemplum denariariae rationis, et dimidiam duces; vel sestertiariae, et duplicabis.

[65.] Ad sestertium ratio si confiat, semis hac nota scribitur —T; vocatur libella teruncius. est autem libella sestertii decima pars, teruncius quadragesima, quae duae partes iunctae octavam sestertii, id est semissem, efficiunt; nam octo libellis, id est octo decimis, teruncii octo, id est 'octo quadragesimae (quae fiunt quattuor vicesimae, hoc est duae decimae) adiectae complent sestertium. [66.] sunt enim in sestertio libellae decem, singulae viginti, teruncii quadraginta. [67.] infra semissem nemo temere rationem sestertiariam ducit. potest tamen: nam quadrans, qui est pars sexta decima sestertii, poterit notari singula, quae est vicesima sestertii, et dimidio teruncio, qui est octogesima sestertii; nam utraque haec pars iuncta efficit sextam decimam. [68.] as notari debet ⚌Σ. haec ad sestertium nota vocatur duae libellae singula; fiunt duae decimae et vicesima, hoc est quarta pars sestertii; nam quater binae libellae octo fiunt decimae; quattuor singulae quattuor fiunt vicesimae, hoc est duae decimae, quae superioribus iunctae sestertium complent. [69.] as semis notari debet ⚌—ΣT, vocatur tres libellae singula teruncius, et sunt tres decimae, una vicesima, una quadragesima, hoc est quarta et octava sestertii; supersunt octavae quinque, id est semisses quinque, ut compleant sestertium. [70.] dupundius hac nota S;

vocantur quinque libellae, quae sunt quinque decimae; hae duplicatae sestertium implent. [71.] dupundius semis hac nota S — T; vocatur sex libellae teruncius; sunt autem sex decimae et quadragesima, id est dimidia et octava totius; supersunt octavae tres, id est semisses tres, ut sestertium compleant. [72.] tressis hac nota S = Σ; vocatur septem libellae singula; sunt autem pars dimidia et duae decimae et vicesima, hoc est pars dimidia et quarta; desunt duae octavae, id est quarta, quae iuncta impleat sestertium. [73.] tressis semis hac nota S = — Σ T; vocatur octo libellae singula teruncius; sunt pars dimidia et tres decimae et vicesima et quadragesima, hoc est pars dimidia et quarta et octava; superest octava, quae adiecta sestertium conpleat.

[74.] Libella dicta creditur quasi pusilla libra: nam cum olim asses libriles essent, et denarius decem asses valeret, et decima pars denarii libram, quae eadem as erat, singula selibram, quae eadem semis erat, teruncius quadrantem haberet; sive denariaria sive sestertiaria ratio conficeretur, iisdem notis, id est libellarum et singularum et terunciorum, praeposita nota denarii vel sestertii, ut erat ratio, aera exprimebantur. [75.] posteaquam in sedecim asses denarius distributus est, denariaria ratio expeditius confici coepit, ut supra dictum est; sestertiaria mansit sub iisdem notis, aucta tamen computatione. [76.] haec quoque libella exemplo maiorum in duos velut semisses, qui singulae vocantur, et quattuor velut quadrantes, qui teruncii vocantur, dividitur.

[77.] Ponderis eadem divisio est quae aeris. nam in quas partes as dividitur, in has et libra dispen-

ditur. [78.] *dicitur* ita as quidem, seu de divisione solidi, seu de pondere, seu de numerata in aere pecunia agatur; libra autem in pondere. nummi vero argentei in pecunia forma publica dumtaxat nomen accipiunt.

[79.] Mensurarum liquoris atque grani expeditior et forma et appellatio est: nam quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios quadraginta octo, heminas nonaginta sex, quartarios centum nonaginta duo, cyathos quingentos septuaginta sex. [80.] notae mensurarum:

quadrantalis	q^{I}
urnae	q^{s}
modii	$\overset{o}{\text{M}}{}^{I}$
semodii	$\overset{o}{\text{M}}{}^{s}$
congii	Ƶ
sextarii ad vinum	ɔ
ad granum	Σɔ
heminae	G
quartarii	tM
cyathi	TI

[81.] Partium et numeri naturalis causa durat, quamvis nominibus apud quasque gentes differant. ponderis et mensurarum modus incertus est; nam eius dispensio ac dimensio . . . .

---

1. dicitur *add. Mo* 11. cyatos *C* 23. Partium *etc. om. Bö* 24. apud C^v *ab Helbigio collatus (vide praef.)*, aput C^p*Mo* differant *Mo*, referat *C* 25. nam eius] numerus C^v *ab Helbigio collatus*

116. *Liber de asse.*

(Vide prol. § 114.)

[Balbus ad Celsum de asse minutisque eius portiunculis.]

[1.] Quicquid unum est et quod ex integrorum divisione remanet, assem ratiocinatores vocant. quotquot ergo de integra divisione singulares res unitatesve remanebunt, totidem asses erunt: si unitas una remanebit, unus erit assis asve; si duae, duo; si plures, plures erunt asses. sed quia pauciores inter aequales aequaliter dividi non possunt, nisi in minutias, quemadmodum dictum est, secentur, oportet eum qui docet ostendere quibus rationibus ab integris deriventur minutiae. [2.] assis quidem asve in duas partes sectus sex principales generat divisiones, †quibuslibet binis partibus toti suo aequatus et eiusdem sui totus constitutus†. aut enim assis altera pars est deunx, altera uncia; aut altera dextans, altera sextans; aut altera dodrans, altera quadrans; aut altera bessis (sic enim potius dicendum est, quam aut bes aut des, quoniam binas ex tribus assis partes sibi vindicat), altera triens; aut altera septunx, altera quincunx; aut utraeque partes erunt semis. [3.] harum omnium partium nullae parem quantitatem habent praeter duas ultimas, quemadmodum patuit; principales ideo dicuntur hae partes, quoniam una-

---

10. pauciora *coni. Gr* 16. aequatas et eiusdem sui totius constitutrices, *nempe* divisiones, *coni. Gr*, aequatis ex iisdem sui totus constituitur *Bö* 20. quam] quem *Ro* 22. uendicat *Ro* altera triens *Ro habet ante* sic enim potius; *transposuit Bö*

quaeque illarum et in alias partes dividitur quae secundariae sunt ad totum; omnis enim pars partis totius pars est. [4.] quod diximus explanandum est: cuiuslibet integrae rei in duodecim partes divisae semper duodecima pars uncia dicitur, restat vero deunx; et hae sunt partes primae divisionis. [5.] haec de assis partibus tractamus nisi eo modo quo simpliciter sunt partes ut integri totius, species enim illius innumerabiles sunt; nam quotquot sunt integrae unitates, totidem necesse est intelligi assis esse species. [6.] earum unitatum quaelibet divisa in aequales partes sex sextam habebit sextantem, reliquas dextantem; ergo sic potest dividi: pars una assis dextans, altera sextans. [7.] item cuiuslibet rei integrae in quatuor partes aequales divisae quarta pars quadrans vocabitur, reliquae dodrans. [8.] item cuiuslibet rei in tres partes divisae duae illarum bessis nominabitur, reliquae triens. [9.] rursus cuiusvis rei divisae in tales duas partes, quarum altera alteram septima sui totius parte superat, septunx nuncupabitur, superata quincunx. [10.] sexto modo res aliqua integra in duas aequales minutias separatur, quae utraeque semis dicuntur. [11.] septima divisio his adiungi potest; nam rei integrae in octo partes distributae pars quaelibet ex illis sine aliis considerata sescuncia dici potest, reliquae semuncideunx.

[12.] Licet assis plures sint divisiones, tamen his septem numerarii ratiocinatores magis utuntur, et

---

5. restat *Bö*, sexta *Ro*, caeterae *coni. Gr* 7. non nisi *coni. Gr*, nisi *participium esse videri adnotat Bö* 12. sex *add. Gr.* 25. illis *coni. Gr*, iis *Bö*, aliis *Ro*

pars illa quae est semuncideunx, in frequenti usu non est, unde characterem non habet quo designetur. [13.] as ergo habet unum deuncem, unum dextantem, unum dodrantem, unum bessem, unum septuncem, duos semisses, duos quincunces, tres trientes, quatuor quadrantes, sex sextantes, octo sescuncias, duodecim uncias. [14.] et uncia ablata de asse remanet deunx, sublata uncia de deunce remanet dextans, sublata uncia de dextante remanet dodrans, sublata uncia de dodrante remanet bessis, sublata uncia de besse remanet septunx, sublata uncia de septunce remanet semis, sublata uncia de semisse remanet quincunx, sublata uncia de quincunce remanet triens, sublata uncia de triente remanet quadrans, sublata uncia de quadrante remanet sextans, sublata uncia de sextante remanet uncia, sublata semuncia de sextante remanet sescuncia, hoc est uncia et dimidia, sublata semuncia de sescuncia remanet uncia.

[15.] Et uncia quidem sic dividitur: unciae pars alia semuncia, alia duella, alia siciliquus, alia sextula, alia drachma, alia hemisescla, alia tremissis, alia scripulus scrupulusve. semuncia quidem est medietas unciae, duella tertia pars, siciliquus quarta, sextula sexta, drachma octava, hemisescla duodecima, tremissis sextadecima, scrupulus quarta et vigesima. [16.] quare tremissis continet scrupulum et dimidium, hemisescla duos scrupulos, drachma tres, sextula quatuor, siciliquus sex, duella octo, semuncia duodecim, uncia quatuor et viginti, sescuncia sex et triginta, sextans octo et quadraginta, quadrans duos

---

6. quatuorque *Ro* 9. dodrāx *Ro*

et septuaginta, triens sex et nonaginta, quincunx centum et viginti, semis centum et quatuor et quadraginta, septunx centum et octo et sexaginta, bessis centum et duos et nonaginta, dodrans ducentos et sedecim, dextans ducentos et quadraginta, deunx ducentos et quatuor et sexaginta, as ducentos et octo et octoginta.

117. *Loci e Festi libris de verborum significatione atque ex epitome Pauli* *).

[17] Actus modo significant — iter inter vicinos quattuor pedum latum, modo in geometrica minorem partem iugeri, id est centum viginti pedum.

[24] Aestimata poena ab antiquis ab aere dicta est, qui eam aestimaverunt aere, ovem decussis, bovem centussis, hoc est decem vel centum assibus.

[33] Bessem appellatum esse, quod bis triens sit, quamvis dura compositio fiat. [besis ex triente. besis VIIII sunt unciae. triens tres.]

[54] Centenariae cenae dicebantur in quas lege Licinia non plus centussibus praeter terra nata inpendebantur, id est centum assibus, qui erant breves nummi ex aere.

---

2. et *ante* quatuor *idemque reliquis locis post* centum et ducentos *uncis seclusit Bö* 4. et sedecim *Bö*, sedecim *Gr (qui adnotat pro CCXVI librarium accepisse CCXXI)*, unum et viginti *Ro*

*) Numeri uncis inclusi indicant paginas editionis Muellerianae. Loci minoribus litteris expressi ex Pauli epitome repetiti sunt. In Festi locis ea quae probabili coniectura addita sunt cursivis litteris Muellerus significavit.

11. geometrica] gromatica *Lachmann. in Mus. Rhen. II p. 357* 14. estimauerunt *G* centusis *G* 15. decim *G* 16. besem *G* 17. besis *etc. sic edidi e G* 19. Centenarię caenae *G* 20. p̄terraenatab· *G, et ab altera m.* t̄ *super* ter

[59] Centenas pondo dicebant antiqui referentes ad libras.

[53] Centuria in agris significat ducenta iugera.

[53] Centuriatus ager in ducena iugera definitus, quia Romulus centenis civibus ducena iugera tribuit.

[52] Choenica, mensurae genus.

[64] Contrarium aes, grave aes.

[73] Dextans dicitur, quia assi deest sextans, quemadmodum duodeviginti et deunx.

[72] Dispensatores dicti qui aes pensantes expendebant, non adnumerabant. hinc deducuntur expensa sive dispensata vel conpensata; item compendium, dispendium, assipondium, dupondium.

[78] Euboicum talentum nummo Graeco †septem milium et quingentorum cistophorum est, nostro quattuor milium denariorum.

[98] Grave aes dictum a pondere, quia deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. sed bello Punico populus Romanus pressus aere alieno ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantundem ut illi valerent. item nummi quadrigati et bigati a figura caelaturae dicti.

[100] Hemina ex Graeco ξέcτου ἡμίσεια, quod est dimidia pars sextarii.

[108] Impensam stipem, aes sacrum, quod nondum erat pensum.

[116] Libella deminutivum est a libra.

[120] Lues] . . . λίτρα enim libra est.

---

1. pando *G*, *sed ab alt. m.* o *super* a 8. sextas *G* 14. Eub. tal. nummo Graeco sex milium cistophorum est, nostro quattuor milium et quingentorum denariorum *coni. Mommsen. G. R. M. p. 72 (conf. eund. p. 29 adn. 95)* 15. et *correxit altera manus in G; prima manus* ex *vel* e-e *scripsisse videtur* cistoforum *G* quatuor *G (recte supra p. 97 vs. 1)* 17. es G^1, ęs G^2 22. caelature *G* 23. greco *G* ξέcτου ἡμίcεια *correxi e scriptura G* xestosimi, *corrupta illa quidem e Graeco* ΞΕCΤΟΥΗΜΙ' 28. λίτρα] litra *G*

[144] Maximam multam dixerunt trium milium et viginti assium, quia non licebat quondam pluribus XXX bobus et duabus ovibus quenquam multari, aestimabaturque bos centussibus, ovis decussibus.

[157[a]] Milium quidam putant cepisse nomen a maxima †nummorum summa quae est mille.

[165[a]] Nexum est, ut ait Gallus Aelius, quodcumque per aes et libram geritur.

[*Ibid.*] Nexum aes apud antiquos dicebatur pecunia quae per nexum obligatur.

[173[b]] Nonuncium *et sescunciam quod magistri* ludi appellant signi*ficat dodrantem et dimidium te*runcium, quod singula sesc*uncia uncia et dimidi*um sit.

[172] Nonuncium et teruncium dicitur, quod novem unciarum sit sive trium.

[173[b]] *Nummum ex Graeco nomismate ex*istimant d*ictum*, *idemque nobis quod νοῦμμον illis* valere, quia *pecuniae nomina a Siculis accepimus*, *quorum* hoc proprium est.

[172] Nummus ex Graeco nomismate dicitur.

[202[b]] Ovibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus delictis, ut in maioribus XXX bobus, nec hunc ultra numerum excedebat multatio; quoad, posteaquam aere signato uti civitas coepit pecoraque multaticia incuria corrumpebantur, unde etiam peculatus crimen usurpari coeptum est, facta aesti-

---

6. '*in cod. videtur esse* nummarum' *Mue* 13. sescuncia *Mue*, sex . . . *cod.* 15. Nonunctium et terunctium *G* 16. unctiarū *G* 21. greco *G* 22. duobus *coni. Sca coll. Paulo v. ovem* (*p.* 195 *Mue*); *at conf. infra peculatus* 23. XXX bobus *corr. Mue*, amb. *cod. teste Urs* 24. quoad *correxi ex* quod

matio pecoralis multae, et boves centenis assibus, oves denis aestimatae. inde suprema multa, id est maxima, appellatur tria milia aeris. item vicessis minoribus delictis.

[222] Parasangae apud Persas viarum mensurae.

[237[a]] Peculatus furtum publicum dici coeptus est a pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse coepit, siquidem ante aes aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium et XXX bovum. ea lege sanxerunt T. Menenius Lanatus et P. Sestius Capitolinus consules. quae pecudes, postquam aere signato uti coepit populus Romanus, Tarpeia lege cautum est, ut bos centussibus, ovis decussibus aestimaretur.

[208] Pendere poenas solvere significat ab eo quod aere gravi cum uterentur Romani, penso eo, non numerato debitum solvebant: unde etiam pensiones dictae.

[246[a]] *Pondo libram dicebant, quod* solebant iam inde a Ro*ma condita aes appendere, cum nondum* argenti signati ul*lus usus esset, quod antiquorum* publicae et privatae *rationes etiamnunc doc*ent.

[*Ibid.*] Publica pondera *ad legitimam normam exacta fuisse* ex ea causa Iunius in . . . *colligit*, quod duo Silii P. et M. tribuni plebi rogarint his verbis: 'ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus oetier [qui] solet, [uti] coaequator se

---

3. millia *vulgo* vincesis *cod.* (?), *corr. Urs* 10. eam legem *coni. Mue praeter necessitatem* menonius *cod. (K)* 11. cos. *cod.* 12. P. R. *cod.* 13. centusibus *et* decusibus *cod.* 16. roma *G*[1], ni *add. G*[2] pense *G*[1], penso *G*[2] 24. silli *cod.* trib. pleb. *cod.* 25. ex ponderibus *cet.*] *v. praefat.* 26. coaequatur sedulum ut hi quadrantal *cod.*

dulo malo, uti quadrantal vini octoginta pondo siet, congius vini decem pondo siet, sex sextari congius siet vini, IIL sextari quadrantal siet vini. sextarius aequus aequo cum librario siet, sexdecimque librari in modio sient. si quis magistratus adversus hac dolo malo pondera modiosque vasaque publica modica minora maiorave faxit iussitve fieri dolumve adduit quo ea fiant, eum quis volet magistratus multare, uti dum minore parti familias taxat, liceto: sive quis im sacrum iudicare voluerit, liceto.'

[258[b]] Quadrantal vocabant antiqui quam ex Graeco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo et XL capit sextarios.

[259] Quadrantal vocabant antiqui amphoram, quod vas pedis quadrati octo et quadraginta sextarios capiat.

[275] Ratitum quadrantem dictum putant, quod in eo et triente ratis fuerit effigies, ut navis in asse.

[265[a]] Rodus vel raudus significat rem rudem et inperfectam. — Vulgus quidem in usu habuit non modo pro aere inperfecto, ut Lucilius, cum ait: 'plumbi pauxillum rodus lignique metaxam'; sed etiam signato, quia in mancipando, cum dicitur 'rudusculo

1. pondo siet] p. is *cod.* 2. vini duo quinquaginta *cod. (K)* 3. quadarantal *cod.* 4. sex dequinque librae *cod.*, *corr. Sca et Mue* 6. dolo malo] d. m. *cod.* 7. iussit vere *cod.*, *corr. Sca* 8. quo *coni. Mue*, que *cod. (K)* multare, uti *Urs*, multaretur *cod.* 9. patri *cod.* 10. im, *i. e. eum*, *Sca*, in *cod.* 11. Quadranta *cod.* 12. dicant *cod.* 14. Quadranta *G* 15. uas *G*[2]; *prima manus quid pro* u *scripserit, cognosci non potest* 16. *conf. reliquias eiusdem loci apud Festum* 17. fuerint *G* 18. *conf. Festum v. Rauduscula p. 247[a] et Paulum v. Roduscu-lum p. 275* 19. imperfictam *cod.* 21. paxillum *et* matexam *cod.* 22. pro *ante* signato *vulgo add.*

libram ferito', asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait: 'quemadmodum omnis fere materia non deformata rudis appellatur, sicut vestimentum rude, non perpolitum, sic aes infectum rudusculum. apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit: id ad rudus appellabant. in aestimatione censoria aes infectum rudus appellatur.'

[292] Semis, semodius, semuncia ex Graeco trahuntur, sicut et alia nonnulla, quae S litteram pro adspiratione eorum habent, ut ἑπτά septem, ὕλαι silvae. sic ista ab eo quod illi ἥμιcυ dicunt declinata sunt.

[334[b]] Sestertius dicitur quarta pars denari, quo tempore is decussis valebat, id est dupondius S.

[335] Sestertius dicitur quarta pars denarii, quo tempore is decussis valebat, id est dupondius et semis.

[347[b]] Sesterti no*tam . . . ait signa continere* dupundi et semissis. *unde sestertius dictus quasi semis* tertius. sed auctos es*se postea asses in sestertio.* apud antiquos autem *denarii denorum assium* erant, et valebant de*cussis dicebanturque tum quadriga*ti bigati. quinquessi*s item valebat quinarius. idem auctor* est numerum aeris perduct*um esse ad XVI in denario lege Fla*minia minus solvendi, cu*m Hannibalis bello premere*tur populus Romanus.

---

4. rudē *cod.* ruduscuĩū *cod.* 6. inestimatione *cod.* 7. rud$\overset{u}{i}$s *cod.* 8. *conf. reliquias eiusdem loci apud Festum* grecothrahuntur *G* 9. litteram *Festus et G.* literam *vulgo* 10. epta *G* ylai *G* 11. ymisi *G* 12. 'denari *corr. sec. man.* denarii' *Keil.* 13. his decusis *cod.* 15. *post* semis *G add.* tertius 16. *supplementa huius loci repetivi ex Mommseni G. R. M. p. 289* 17. semisis *cod. (K)* 24. P. R. *cod.*

[347a] Sextantari asses in usu esse coeperunt ex eo tempore quo propter bellum Punicum secundum quod cum Hannibale gestum est decreverunt patres, ut ex assibus, qui tum erant librari, fierent sextantari, per quos cum solvi coeptum esset, et populus aere alieno liberaretur, et privati, quibus debitum publice solvi oportebat, non magno detrimento adficerentur.

[336] Sicilicum dictum, quod semunciam secet.

[297a] Stipem esse nummum signatum testimonio est et id quod datur stipendium militi, et cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur.

[359a] Talentorum non unum genus. Atticum est sex milium denarium, Rhodium et Cistophorum quattuor milium et quingentorum denarium, Alexandrinum XII denarium, Neapolitanum sex denarium, Syracusanum trium denarium, Rheginum victoriati.

[363a] Trientem tertium pondo coronam auream dedisse se Iovi donum scripsit T. Quintius dictator, cum per novem dies totidem urbes et decimam Praeneste cepisset. id significare ait Cincius in Mystagogicon l. II duas libras pondo et trientem, qua consuetudine hodieque utimur, cum lignum bes alterum dicimus, id est pedem et bessem latitudinis habens, et sestertium, id est duos asses et semissem tertium. item si tres asses sunt et quartus quadrans . . . .

---

2. quo] qd *cod.* bellũ punicũ secundũ qd *cod.* 9. Si^{li}cum *G* semuntiam *G* 10. *Festi locum integrum repetit Paulus; ceterum conf. p. 313b v. Stipem* 11. et id quod *Urs*, et de eo quae *cod.*, boni quod *libri Pauli* 13. *v. Mommsen. p. 69 (commentarii in praef. citati)* 18. *v. ibid. p. 73* 19. dict . . . *Urs* 23. *immo* bessalterum 26. et quadrans quartus *Urs*

[371[b]] Viginti quinque poenae in XII significat viginti quinque asses.

118. *Ex Prisciani libro de figuris numerorum.*

(Vide prol. § 116.)

9 5 De ponderibus etiam necessarium esse putavimus addere. as nummus est libralis, per I perscriptam notatur, Ɨ. dupondius nummus est bilibris, per duas II perscriptas, ƗƗ. sestertius nummus duarum semissis librarum per duas II et S, ex qua incipit semis, perscriptas, HS̶. unde sestertius dicitur *quasi* semis tertius. de quo Arruntius haec ait: 'Sestertius olim dupondius et semis, quasi semis tertius, quo tempore denarius decussis valebat', hoc est, post duo sequens tertio loco est semis. hoc quoque secundum Atticos et Ionas, qui ἥμιϲυ τρίτον dicebant pro δύο ἥμιϲυ, teste etiam Didymo, qui hoc ponit, ostendens in omni parte orationis et constructionis analogiam Graecorum secutos esse Romanos. unde et Herodotus in I historiarum: '᾽Εποιεῖτο δὲ καὶ λέοντοϲ εἰκόνα χρυϲοῦ ἀπέφθου ἕλκουϲαν ϲταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτοϲ ὁ λέων, ἐπείτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖϲι ναόϲ, κατέπεϲεν ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων — ἐπὶ γὰρ τούτοιϲ ἵδρυτο — καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θηϲαυρῷ, ἕλκων ϲταθμὸν ἕβδομον ἡμιτά-

---

1. *v. ibid. p.* 77 poenas *Urs*

6. as numerus *G* per Ɨ perscriptā notatur. Dipondius numerus *G* 7. per ƗƗ perscriptas, *omisso* ƗƗ, *G* 8. numerus *G* 9. per II et *G* 10. quasi *om. G* 11. aruntius *G* 12. dipondius *G* 13. duos *G* 15. HMICYTPITON *G* ΔΙΟΗΜΙCY *G* 16. didimo *G* 19. *Herodoti locum totum om. G*

λαντον.' ἰδοὺ ὅλον εἰπὼν δέκα ταλάντων γεγενῆϲθαι τὸν λέοντα, κᾆτα λέγει ἔχειν ἕβδομον ἡμιτάλαντον, τουτέϲτιν ἓξ ἥμιϲυ τάλαντα. septimum semitalentum dixit pro sex semis talenta.

Denarius quoque decem librarum nummus per X
perscriptam notatur, ✱. eorum pleraque in Verrinis 10
Ciceronis licet invenire *in* antiquissimae scripturae emendatis codicibus.

Obolus dicitur, ut Dardanus docet, scripulus esse, id est sex siliquae; drachma sive argenteus scripuli tres; uncia drachmae octo, scripuli viginti quattuor; unciae duodecim libra; libra vel mina Attica drachmae septuaginta quinque; libra vel mina Graia drachmae centum quinque; talentum Atheniense parvum minae sexaginta, magnum minae octoginta tres et unciae quattuor.

Libra vel as unciae duodecim, deunx unciae undecim, dextans vel decunx unciae decem, dodrans unciae novem, bessis unciae octo, septunx unciae
septem, semis unciae sex, quincunx unciae quinque, 11
triens unciae quattuor, quadrans unciae tres, sextans unciae duae, sescunx vel, ut alii, sescuncia uncia et dimidia pars unciae, semuncia semis unciae. duae sextulae sunt tertia pars unciae, id est scripuli octo,

---

3. septimum *cet.*] pro septimū semitalentū dixit sex semitalenta *G* 5. X] ✱, *omisso deinde* ✱, *G* 7. inueniri, *omisso* in, *G* 10. Dragma *G* 11. dragmę *G* scripuli XXIIII · unciae XII *G* 12. dragmę LXXV *G* 14. dragmę CV *G* 15. minę LX · Magnum LXXXIII · et unc̄ IIII *G* 17. unc̄ XII · dodrans unc̄ VIIII, *omissis reliquis*, *G* 19. Bissis unc̄ VIII · Septunx unc̄ VII *G*, *idem deinde* unc̄ VI, unc̄ V *ac sic reliqua* 22. Sexcuns uel alii sexcuntia · duę pastes uncię · Semuntia *G*

sicilicus scripuli sex, sextula scripuli quattuor, dimidia sextula scripuli duo. rursus sextula et dimidium sextulae sicilicus appellatur. scripulus siliquae sex. siliqua est quod dicunt Graeci κεράτιον vel λεπτόc.

12 Necessarium tamen existimavi ad confirmanda supra dicta diversis auctoribus de his dicta subicere. Livius in XXXIIII ab urbe condita: 'multitudinis eorum argumentum sit, quod Polybius scribit centum talentis eam rem Achaeis stetisse, cum quingentos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, statuissent. mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit captivos Italicos.' qua ratione ostenditur sex milia denariorum habere talentum. nam cum quingeni denarii pro mille ducentis captivis dati colligantur sescenta milia denariorum, centum ea
13 ostendit fuisse talenta. centesima autem pars sescentorum milium sex milia inveniuntur. denarii autem illo tempore nummi argentei erant viginti quattuor siliquarum, quod in eodem libro ostendit Livius: 'signati argenti LXXXIIII milia fuere Atticorum. tetrachma vocant. trium fere denariorum in singulis argenti est pondus.' vide quod quattuor drachmae sint septuaginta duae siliquae — diximus enim superius quod tres oboli, quorum singuli sex siliquas habeant, drachmam faciunt — tres autem denarii idem habeant, id est LXXII siliquas. idem Livius in XXXVIII ab urbe condita ostendit magnum talentum

---

1. scripuli·IIII· *G* 2. scripuli·II· *G* 4. κεραποn· uel·αππoc *G* 8. polubius *G* 9. Achaeis] atheis *G* 11. ea] et *G* 20. signati argenti *om. G* tetrachma *libri VA apud Keilium*, tethracma *P apud eundem*, tetragma *G* 22. dragmę *G* 25 dragmā *G* 27. XXXVII *G*

Atticum octoginta habere libras et paulo plus, cum supra dictorum computatio manifestet octoginta tres libras et quattuor uncias habere talentum, quod est sex milia denariorum. Livius: 'talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat'; id est, sic decrevit senatus, ut non plus quam ternae librae et quaternae unciae singulis desint talentis. et.scien- 14
dum quod secundum Livii computationem centum minae Atticae, quarum singulae septuaginta quinque drachmas habent, faciunt talentum magnum. nam minus sexaginta habet secundum Dardanum. quod autem est magnum et minus, ostendit Terentius in Phormione: 'si quis daret talentum magnum'. Italica autem mina drachmas habet, ut supra dictum est, nonaginta sex, quod est libra duodecim unciarum, id est denarii LXXII. hac igitur computatione LXXXIII librae Romanae et quattuor unciae, quod est magnum talentum, centum minas Atticas faciunt. Seneca in X epistularum ad Novatum 'viginti quattuor sestertia'; id est talentum Atticum parvum; viginti quattuor enim sestertia sexaginta libras habent.

Varronis quoque auctoritate supra dictorum ple- 15 16
raque comprobemus. Varro de lingua Latina libro V: 'multa pecuniae signatae vocabula sunt' (*et cetera quae supra leguntur p. 49, 3 — 50, 19*).

---

1. habere LXXX libras *G* 2. LXXXIII libras et IIII unc̄ *G* 5. pondo LXXX *G* id est] Idem *G* 9. LXXV dragmas *G* 11. minus LX *G* dardaniū *G*, *vide prol. p. 23* 13. formione *G* 14. dragmas *G* 15. XCVI· quod libra·XII· *G* 16. LXXXIIII·librę romanę et IIII uncię 19. eplarū, *littera* l *perscripta*, *G* XXIIII sextaria *G* 20. paruū atticū·XXIIII enim sextaria LX libras *G* 23. libro V̊ *G*

17 Didymus etiam ea confirmet: 'καὶ Δίδυμος ἐν τῷ περὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις ἀναλογίας. «Ἴωνες καὶ Ἀττικοὶ τὰ δύο ἥμισυ ἥμισυ τρίτον φασίν, καὶ τὰ ἓξ ἥμισυ τάλαντα ἕβδομον ἡμιτάλαντον, καὶ τοὺς τέσσαρας ἥμισυ πήχεις πέμπτην σπιθαμήν, καθάπερ φησὶν Ἡρόδοτος. * προθεὶς τὸ Ἐν δὲ Βατουσιάδης, ἐν τῷ περὶ μουσικῆς ἐπιφέρει Τρίτον ἡμιπόδιον, ἀντὶ τοῦ δύο ἥμισυ πόδες. καὶ καθόλου ὅταν βούλωνται ἀριθμόν τινα δηλοῦν καὶ μόριόν τι προσκείμενον, τὸ ὁμώνυμον τοῦ ἀριθμοῦ ἀεὶ τοῦ πλεονάζοντος λαβόντες τὸ ὅλον φασίν· οἷον τὰ ἓξ ἥμισυ ἕβδομον ἥμισύ φασιν, τοῦ ἑπτὰ [ἑβδόμου], ὃς μο-
18 νάδι πλεονάζει τοῦ ἕξ, τὸ ὁμώνυμον λαβόντες. καὶ Ῥωμαῖοι δὲ εὑρεθήσονται τούτῳ χρώμενοι τῷ σχήματι. τὰ γὰρ δύο ἥμισυ ἀσσάρια, ἅπερ ἦν τέσσαρα τοῦ δηναρίου — δέκα γὰρ ἠδύνατο ἀσσάρια τὸ δηνάριον, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν δηναρίους παρὰ τὸ δῆνα ἐσχηματισμένοι — σηστέρτιούμ φασιν, τοῦ μὲν σή τὸ ἥμισυ δηλοῦντος, ὡς ἐν τῷ σημόδιουμ, σήσκουας, σήσκουπλα, τοῦ δὲ τέρτιουμ τὸ τρίτον, καὶ ἔστιν ἥμισυ τρίτον. τὰ δὲ χίλια σηστέρτια ποιεῖ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἀργυρᾶ, δέκα δὲ χρυσᾶ, ἅπερ καὶ μίλλε νούμμως φασίν. τὸ δὲ σήσκουας σύνθετόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ σή καὶ τοῦ κοὺμ καὶ τοῦ ἂς ἄσσις, καὶ ἔστιν ἥμισυ σὺν ἀσσαρίῳ, τουτέστιν ἓν ἥμισυ ἀσσάριον. ὥσπερ δὲ ἡμέδιμνον λέγουσιν Ἀττικοὶ ἀντὶ τοῦ ἡμιμέδιμνον, οὕτως καὶ οὗτοι σημόδιουμ, πλεονάζοντος τοῦ σ.»

---

1. didimus *G*[1], *sed y corr.* ΚΑΤΟΙΔΙΜΟϹΕΝΤΟΠΕΡΙΤΕϹΥΠΑΡΑΦΟΝ, *omissis reliquis Graecis usque ad finem, G* 18. ἐσχηματισμένοι *corr. Spengelius*, ἐσχηματισμένους *vulgo* 18. ση *et* 24. ση *et* κουμ *Keilius*

119. *E Victorii argumento calculandi.*

(Vide prol. § 117.)

1. In hoc argumento unitas assis vocatur, cuius partes iuxta proportionalitatem suam propriis sunt insignitae vocabulis, notis etiam ad hoc excogitatis, per quas eadem vocabula exprimantur, ut per discretionem nominum et notas nominibus affixas uniuscuiusque particulae notio facilius advertatur.

2. Et assis quidem, qui per I literam, sicut in numeris unum scribi solet, exprimitur, XII partes habet. quarum si unam detraxeris, reliquae XI partes †iabus dicuntur, illa vero quam detraxisti, id est duodecima, uncia vocatur. si duas sustuleris, X residuae dextas, et quod sustulisti, id est duae, sextas appellatur. at si III dempseris, VIIII quae remanserunt dodras et III demptae quadras vocatur. quod si IIII tollere velis, VIII reliquas bissem et IIII trientem nominabis. V vero sublatis VII residuas septuncem et V sublatas quincuncem placuit appellari. cum per medium fuerit facta divisio, utrumque dimidium senis partibus constans semissem vocaverunt; unciam autem et dimidiam sescunciam, unciaeque dimidium semunciam.

---

12. iabus *cod., sed littera* i *in rasura*, iabus *Abbo*, Labus *Beda*, dabum *fr. 134, 34*; *ego* deunx *Victorio restituendum esse existimo* 14. Dextans *Beda idemque infra* Sextans, Dodrans, Quadrans, *neque aliter mihi scripsisse videtur Victorius* 17. Bissem vel Bessem *Beda* et IIII sublatas *coni. Christ.* 22. Sescunciam, vel Sesquunciam, aut Sesquiunciam nuncuparunt. Postremo, Vnciae dimidium, Semunciam appellarunt *Beda*

3. Iam reliquae minutiae quarum congestione dimidium unciae conficitur, ut sunt sicilici sextulae et cetera, melius ex ipsius calculi inspectione cognoscuntur.

120. *Carmen de ponderibus.*

(Vide prol. § 118.)

[De ponderibus.]

Pondera Paeoniis veterum memorata libellis
nosse iuvat. pondus rebus natura locavit
corporeis: elementa suum regit omnia pondus.
pondere terra manet: vacuus quoque ponderis aether
indefessa rapit volventis sidera mundi.
Ordiar a minimis: post haec maiora sequentur:
nam maius nihil est aliud quam multa minora.
semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo
gramma vocant, scriplum nostri dixere priores.
semina sex alii siliquis latitantia curvis
attribuunt scriplo, lentis vel grana bis octo,
aut totidem speltas numerant tristesve lupinos
bis duo; sed si par generatim his pondus inesset,
servarent eadem diversae pondera gentes.
nunc variant: etenim cuncta haec non foedere certo
naturae, sed lege valent hominumque repertis.

De ponderibus *A*, *de reliquis libris vide prol. § 118*
1. peonis A^1, peoniis A^2, poeniis C^1, poeoniis C^2 2. rerum A^1C locabit A^1 7. nil A^1 (*v. praef.*) minora A^1, minuta A^3 *rel. vulgo* 9. gramma A^3 *rel.*, dragma A^1 scrupulum *B*, scripulū *C* 11. adtribuunt A^2, attribuo A^1 scrupulo *B*, scripulo *C* lentis uergantur in octo *BC* 13. Biduo B^1C 15. etenim A^3 *rel.*, et cum A^1 haec non] nunc BC^1

scripla tria dragmam vocitant, quo pondere doctis
argenti facilis signatur nummus Athenis;
olceque a dragma non re, sed nomine differt.
dragmam si gemines, erit is quem dicier audis
sicilicum: dragmae scriplum si adiecero, fiet
sextula quae fertur; nam sex his uncia constat.
sextula cum dupla est, veteres dixere duellam.
uncia fit dragmis bis quattuor; unde putandum
grammata dicta, quod haec viginti quattuor in se
uncia habet: tot enim formis vox nostra notatur,
horis quot mundus peragit noctemque diemque.
unciaque in libra pars est quae mensis in anno.
haec magno Latio libra est gentique togatae:
Attica nam minor est: ter quinque hanc denique dragmis
et ter vicenis tradunt explerier unam.
Accipe praeterea, parvo quam nomine Grai
mnam vocitant, nostrique minam dixere priores,

---

17. scripla tria A^3, scriplaria A^1, Scripula tria *BC* dragmam *ABC*, drachmam *vulgo (et sic infra)* vocitant *om. BC* quo] quam *BC* 18. facile *A* Athenis] aenis *B* 19. olce quae *AC*, olcaequae *B* a] ad *C*, *om. B* 20. erit is] erit *C*, aderit *B* 21. sicilicum *A*, Sicilicus *rel. vulgo* scrupulum *B*, scripulū *C* adicero A^1, adiicero A^3 24. bis IIII *A (vide Endlicheri praef. p. X)* 25. grammata A^2, dragmata A^1, Gramma *BC* XX et quatuor *A (v. Endl. ibid.)* 26. tot enim] totidem *C* uox graeca A^3 *in marg.* 27. *hunc versum inter vs. 25 et 26 habet* A^1, *idemque repetit* in se *ante* horis quot] quod A^1C peragit A^2 *rel.*, peraget A^1 28. Unciaquae *BC* annum *BC* 30. quinque hanc] quinques ad A^1, quinis at A^2, quinque hac A^3 *in marg.*, quinque haec *C* 31. uigenis *B* unum *B* 32. paruo cognomine *C*, patrio quam nomine *Vinetus* grai *AB*, grandi *C* 33. mnam A^3 *rel.*, nam A^1C nostrique minam dixere priores A^3, quam

centum hae sunt dragmae; quod si decerpseris illis
quattuor, efficies hanc nostram denique libram;
Attica quae fiet, si quartam dempseris unam.
Cecropium superest post haec *memorare* talentum
sexaginta minas, seu vis, sex milia dragmis,
quod summum doctis perhibetur pondus Athenis;
nam nihil his obolove minus maiusve talento.

Nunc dicam solidae quae sit divisio librae
sive assis — nam sic legum dixere periti —
ex quo quod soli capimus perhibemur habere,
dicimur aut partis domini pro partibus huius.
uncia si librae desit, dixere deuncem;
ac si sextantem retrahas, erit ille decuncis.
sed nullum reliquo nomen semuncia certum
dempta dabit, neque *quae* est *huius* sescuncia triplex.

---

dixere duellam A^1, nostri mnam dixere priores *B*, nostri quam mnam dire priores *C*

34. haec erunt *C* quod si] quae si *A* decepseris *C* 36. quae] que *C* unam *Vinetus*, emnam *ABC*, hinc mna *vulgo* 37. superem *A* uocare A^1, dixisse A^3, docuisse *rel. vulgo* 38. sexaginta] Sex *BC* minis A^1, minas A^2 *rel.; ego malim* mnas *cum Vineto* seu bis *ABC* millia *vulgo et A ex silentio Endlicheri, quod non verum esse puto,* milia *B*, milia denique *C* dragmis A^1, dragmas A^2 *BC*, drachmas *vulgo* 39. summus *C* Athenis] aenis *B* 40. obolo neminus *BC* talentū *BC* 41. solide *C* 42. seu assis *ABC* 43. solidi A^3 44. dicimus A^2*BC* partes *A* huius] usus *C* 45. deest *BC* 46. Ac si *B*, axi A^1, at si A^3, Assis *C* extantem *C* retrahas A^3*B*, detrahas A^1*C* decuncis A^2 *rel.*, deuncis A^1 47. relinquo A^1 48. Dempto *B* neque quae est *Schenkelius*, neque est A^1, namque est A^3 *in marg.*, neque inest *B*, neque enim est *C* huius *om. A* sescuncia A^2, sexuncia A^1, sexcuncia *BC*

dodrantem reliquum vocitant quadrante retracto;
cumque triens desit, bessem dixere priores.
idem septuncem dempto quincunce vocarunt.
post haec semissis solidi pars maxima fertur;
nam quae dimidium superat pars esse negatur,
ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.
cetera dicta prius quibus est semuncia maior.

Haec de ponderibus: superest pars altera nobis
humida metiri, seu frugum semina malis.
cuius principio nobis pandetur origo.
pes longo in spatio latoque altoque notetur,
angulus ut par sit quem claudit linea triplex,
quattuor et medium quadris cingatur inane:
amphora fit cybus hic, quam ne violare liceret,
sacravere Iovi Tarpeio in monte Quirites.
huius dimidium fert urna, ut et ipsa medimni
amphora, terque capit modium; sextarius istum
sedecies haurit, quot solvitur in digitos pes.
at cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit

---

50. Cunque *C* besen A^2B, uesen A^1 51. septunciem A^1, septunce est *B*, septuncem ē *C* quincunce A^3, qcmque A^1, cincūq. *BC* 53. nam quae A^3*rel.*, namque A^1 dimedium *A* 54. tenuis A^1 55. Caetera *C* est semuncia A^3 *rel.*, esse uncia A^1, esset uncia A^2 57. malis *A*, mauis *BC vulgo* 59. altoque om. *BC* notatur A^3 60. angelus A^1 et par *C*, et pars *B* 61. quadris medium *B* 62. anphora *A* (*sed* amphora *vs. 65*) cybus *A*, cuius *BC*, cubus *vulgo* hic *vulgo om.* 63. immonte *C* 64. dimedium *A* fertur nam ipsa A^1, fert urna ut ipsa A^3, fertur nam ut ipsa *BC* medemni A^3, edemni A^1 66. aurit A^1 quot] quod A^1BC in digitos pes A^2 *rel.*, indirit ospes A^1 67. at] ad *A* cotilas A^3BC, colittas A^1 quas si] quasi *C*

eminas, recipit geminas sextarius unus,
quis quater adsumptis fit Graio nomine choenix.
adde duos, chus fit, vulgo qui est congius idem,
e quo sextari nomen fecisse priores
crediderim, quod eos recipit sex congius unus.
at cotyle cyathos bis ternos una receptat.
sed cyatho nobis pondus quoque saepe notatur.
bis quinae hunc faciunt dragmae, si adpendere malis:
oxybaphon fiet, si quinque addantur ad istas.
at mystrum cyathi quarta est; sed tertia mystri
quam vocitant chemen, capit haec coclearia bina.
quod si mensurae pondus conponere fas est,
sextari cyathus pars est quae *est* uncia librae;
nec non oxybaphi similis sescuncia fiet,

---

68. eminas A^2 *rel.*, emina A^1, heminas *vulgo* 69. quis *Endlicherus*, qui *libri* adsumptus A^2, assumptus *BC* graia *A* cenis A^1, cenix A^2 70. chus A^2B^2C, huius A^1, chrus B^1 71. E quo *B*, aequo A^1C, ex quo A^3 sextarii *A* (*e sil.*) *C* 72. recipit *A*, capit et *C*, capiat *B vulgo* 73. cotile A^2C, cotilem A^1, cotila *B* cyatos A^1, chyatos A^2, ciatos *B*, batos *C* (*v. praef.*) bis A^2*rel.*, uix A^1 74. chyato *A*, deciato *B*, de bato *C* quoque *om. BC* sepe *B* 75. bis A^1 *rel.*, uix A^2 quine *B* hunc] nunc *C* dracmę *C* appendere uelis *BC* 76. oxybafon A^3, hoc si bafon A^1, Oxabafum *BC* fient *C*, facient *B* quinq: si *C* 77. *totum versum omisit* A^1, *in marg. adscr.* A^3 Ad mystrum *B*, Ad mixtu *C* ciati *ABC* sed] a *B*, ad *C* mustri *C* 78. chemen] . . emen A^1 (*puncta rasuram denotant*), clemen A^3, cyamen *B*, ciamen *C* coclearia *BC*, coclaria *A*, cochlearia *vulgo* 79. pondus *om. BC* conponere *A*, componere *rel. vulgo* 80. sextario A^3 *rel.*, si sextarios A^1 ciatus *BC* est *alterum om. ABC* 81. hoc so baphi A^1, hoxyibaphi A^3, oxibafi *B*, exobafit *C* sescuncia A^3, uncia A^1, sexcuncia *B*, sex uncia *C*

sicilicumque tibi mystro simulare licebit.
coclear extremum est scripulique imitabitur instar.
Attica praeterea discenda est amphora nobis
seu cadus: hanc *facies*, nostrae si adieceris urnam.
est et bis decies quem conficit amphora nostra
culleus: hac maior nulla est mensura liquoris.
est etiam terris quas advena Nilus inundat
artaba, cui superest modii pars tertia post tres,
namque decem modiis explebitur artaba triplex.
Illud praeterea veteres perhibere memento,
finitum pondus varios servare liquores.
nam librae, ut memorant, bessem sextarius addit,
seu puros pendas latices seu dona Lyaei.
addunt semissem librae labentis olivae
selibramque ferunt mellis superesse bilibri.
haec tamen adsensu facili sunt credita nobis:
namque nec errantes undis labentibus amnes
nec mersi puteis latices aut fonte perenni

---

82. Siciculūq: *B*, Silicumque *C* mystro A^3 *rel.*, mistro A^1 similare *B* 83. coclear A^3 *rel.*, clocleare A^1 scripuli quae *BC* 84. Attico *C* dicenda *recentior manus in A* 85. facies A^3 *rel.*, *om.* A^1 urnam] una *C* 86. quem conficit] quae confit *C* hac A^3B, hanc A^1, ac *C* maior A^3 *rel.*, maioris A^1 nulla est *ante* maior *legitur in B* 89. artaba A^3 *rel.*, arta ua A^1 superest A^1, superat A^3 *rel. vulgo* 90. modiis A^1B, modios A^3, modii *C* explebitur A^3*rel.*, explebit A^1 91. ueteris *A*, *om. BC* perhibere] coniuere *B*, cohibere *C* 93. besen A^1, besem A^3 addet *vulgo* 94. plendas A^1, *corr.* A^3 lyęi *A*, liei *B*, lyei *C* 95. oliuae A^1, oliui A^2 *rel. vulgo* 96. Sed libramque *C* bilibri] libri *B*, *idem C ante* superesse 97. asensu *B*, assensu *C* facilis *C*, *qui om.* sunt *relicto vacuo spatio* 99. putei *BC* fonte A^2 *rel.*, forte A^1

manantes par pondus habent, non denique vina
quae campi aut colles nuperve aut ante tulere.
quod tibi mechanica promptum est deprendere Musa.
ducitur argento tenuive ex aere cylindrus,
quantum inter nodos fragilis producit harundo,
cui cono interius modico pars ima gravatur,
ne totus sedeat totusve supernatet undis.
lineaque a summo tenuis descendat ad imam
ducta superficiem, tot *quae* aequa in frusta secatur
quot scriplis gravis est argenti aerisve cylindrus.
hoc cuiusque potes pondus spectare liquoris.
nam *si* tenuis erit, maior pars mergitur unda;
si gravior, plures modulos superesse notabis.
quod si tantumdem laticis sumatur utrimque,
pondere praestabit gravior; si pondera secum
convenient, tunc maior erit quae tenuior unda est;
ac si ter septem numeros texisse cylindri

---

100. manantes A^2B, manentes A^1C 101. aut tante *C* 102. mechanica A^2 *rel.*, mecanica A^1 deprehendere *C* 103. ducitur A^3B, dicitur A^1C argenti *vulgo* tenuiue A^2 *rel.*, tenuesue A^1 cilindrus *A (et sic infra)* 104. arundo *B vulgo* 106. ne] nec A^1C, neu *A rec.* supernatat *C* 107. descendat AB^2, descendet B^1, descendit *C* ima *BC* 108. Ductam *B* superficie *BC* totque aequa A^2, tot aequa A^1, totidemque aequa A^3, totq: quę *B*, tot quo quū *C* frustra *C* secetur *B* 109. scripulis *BC* cilindrus *AC* 110. potest *C* 111. si A^2 *rel., om.* A^1 pars *om. BC* mergitur A^2C, pergitur A^1, submergitur *B* 112. si grauio A^1, sin grauior A^2 *rel.* modulos superesse A^2 *rel.*, modulatus suo peresse A^1 113–115. *hos versus post vs. 118 poni iubet Christ.* 113. quod *A*, ac *BC*, aut *vulgo* tantundē *B* 114. prestabit *BC* pondera] pondere *C* 115. Conueniunt *BC* 116. ac si A^1, at si A^3, quodsi *BC vulgo* septem A^3 *rel.*,

hos videas latices, illos cepisse ter octo,
his dragma gravius fatearis pondus inesse.
sed refert aequi tantum conferre liquoris,
ut dragma superet *gravior*, quantum expulit undae
illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
haec de mensuris, quarum si signa requires,
ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

Nunc aliud partum ingenio trademus eodem.
argentum fulvo si quis permisceat auro,
quantum id sit quove hoc possis deprendere pacto,
prima Syracusi mens prodidit alta magistri.
regem namque ferunt Siculum quam voverat olim
caelicolum regi ex auro statuisse coronam,
conpertoque dehinc furto — nam parte retenta
argenti tantundem opifex immiscuit auro —
orasse ingenium civis, qui mente sagaci,
quis modus argenti fulvo latitaret in auro,
repperit inlaeso quod dis erat ante dicatum.
quod te, quale siet, paucis, adverte, docebo.

---

septies A^1 humeros *BC* (*idque B ante* septem) cilindri AC^1

117. caepisse *BC* 119. equi *B* 120. dragma superet gravior A^3, dragma superet sua A^1, gravior superet dragma *BC*, gr. s. drachma *vulgo* undę A^1BC, undas A^3 121. mensa *B* cilindri *A* 122. si] tu *C* requiris *B* 123. cartis *B* 126. hoc *ABC*, id *vulgo* possit *BC* deprendere A^2B, reprendere A^1, dep̄hendere *C* 127. syracusi A^1B, syracusii A^2, siracusii *C* mens alta prodidit A^1, *corr.* A^2 prodiit *C* 128. Rege *C* siculo quā moverat olim *C* 130. Comperto dehinc *BC* forto *A* retentam *A*, recepta *C* 131. tantundem argenti *ABC* inmiscuit *B* 133. modus A^2 *rel.*, minor A^1 134. illaeso *B* diis *B* dicato *C* 135. siet] sit et *C*

lancibus aequatis quibus haec perpendere mos est
argenti atque auri quod edax purgaverit ignis
impones libras, neutrà ut praeponderet, hasque
summittes in aquam: quas pura ut ceperit unda,
protinus inclinat *pars* haec quae sustinet aurum;
densius hoc namque est, simul aëre crassior unda.
at tu siste iugum mediique a cardine centri
intervalla nota, quantum discesserit illinc
quotque notis distet suspenso pondere filum.
fac dragmis distare tribus. cognoscimus ergo
argenti atque auri discrimina: denique libram
libra tribus dragmis superat, cum mergitur unda.
sume dehinc aurum cui pars argentea mixta est
argentique meri par pondus, itemque sub unda
lancibus impositum specta: propensior auri
materies sub aquis fiet furtumque docebit.
nam si ter senis superabitur altera dragmis
sex solas libras auri dicemus inesse,
argenti reliquum, quia nil in pondere differt

136. haec A^2 *rel.*, et A^1 137. purgauerat B^1 138. imponas *C* neultra A^1 (*corr. m. rec.*), neutro *BC* p̄ponere *C* 139. Sūmitis *C*, submittes *vulgo* quas] quam *BC* coeperit *C* 140. pars A^3B, par *C*, *om.* A^1 141. nanq: *C* simul aëre] similare *B*, simulari *C* crassior A^3, grassior A^1, crassius *BC* 142. a A^1, in A^3B, *om.* *C* 143. discerpserit *BC* 144. quotque A^2 *rel.*, quodque A^1 filum A^3 *rel.*, filo A^1 145. cognouimus *BC* 146. libras *C* 148. dehinc] hinc *BC* mixtast *A* 149. meri] metri *C* par *A rec. rel.*, pars A^1 itemque A^2 *rel.*, idemque A^1 150. impositum A^3 *rel.*, imposuit A^1, imposuitis A^2 specta A^3 *in marg.*, petua A^1, expecta *B*, exspectare *C* 151. sub aquis fiet *ABC*, subsistet enim *vulgo* docebis *A* 152. ter senis] terrenis *C* superabitur A^3 *rel.*, superabit ut A^1 154. quā nihil in pondera *C*

argentum argento, liquidis cum mergitur undis.
haec eadem puro deprendere possumus auro,
si par corrupti pondus pars altera gestet.
nam quotiens ternis pars inlibata gravarit
corruptam dragmis sub aqua, tot inesse notabis
argenti libras, quas fraus permiscuit auro.
pars etiam quaevis librae, si forte supersit,
haec quoque dragmarum simili tibi parte notetur.
  Nec non et sine aquis eadem deprendere furtum
ars docuit, quam tu mecum experiare licebit.
ex auro fingis librili pondere formam,
parque ex argento moles siet; ergo duobus
dispar erit pondus paribus, quia densius aurum est.
post haec ad lancem rediges pondusque requires
argenti, nam iam notum est quod diximus auri,
fac et id argento gravius sextante repertum.
tunc auro cuius vitium furtumque requiris
finge parem argenti formam pondusque notato:
altera quo praestat leviorque est altera moles
sit semissis onus: potes ex hoc dicere quantum
argenti fulvo mixtum celetur in auro.
nam quia semissem triplum sextantis habemus,
tres inerunt auri librae, quodque amplius hoc est,

155. in liquidis cum uergitur *C* 156. dep̄ndere *B*, dep̄hęndere *C* 157. par] pars *C* corrupto *vulgo ante Endlicherum* pars *om. et in marg. add.* A^1 158. ternis] ter senis *B* pars *om.* *C* inlibato *A*, illibata *B* 160. aquā mox esse *B*, aquā totiens ēe *C* 160. auro] *hic desinit C* 161. librae quaevis *vulgo* 163. aquis] *hic desinit B* 167. densior auro *libri*, *corr. Christ. Mus. Rh.* XX *p. 73* 169. auro *typotheta apud Endlicherum*, *certe non codex (conf. Endlicheri notam)* 170. fac et *Denisius*, facque *A* 171. requires A^1 174. honus A^1

quantumcumque siet, fraus id permiscuit auro.
causa*que*, cur ita sit, prompta est, si discere verum
non pigeat veterumque animos intendere chartis.
nam si disparibus numeris accesserit idem,
servat inaequales itidem, tantumque manebit
discrimen quantum fuerat prius, idque notabis,
sive in temporibus quaeras, seu pondera rerum
seu moles spectare velis spatiumque locorum.
quare diversis argenti aurique metallis,
quis forma ac moles eadem est, par addito pondus,
argento solum id crescit, nihil additur auro.
sextantes igitur quos tu superesse videbis,
in totidem dices aurum consistere libris,
parsque itidem librae sextantis parte notetur.
quod si forte parem corrupto fingere formam
argento nequeas, at mollem sumito ceram.
atque brevis facilisque tibi formetur imago
sive cybi seu semiglobi teretisve cylindri,
parque ex argento simuletur forma nitenti,
quarum pondus item nosces. fac denique dragmas
bis sex argenti, cerae tres esse repertas:
ergo in ponderibus cerae argentique liquebit,
si par forma siet, quadrupli discrimen inesse.
tum par effigies cera simuletur eadem
corruptae, cuius fraudem cognoscere curas.
sic iustum pondus quod lance inveneris aequa
in quadruplum duces; quadrupli nam ponderis esset,
si foret argenti moles quae cerea nunc sit.
cetera iam puto nota tibi — nam diximus ante —
quo pacto furtum sine aquis deprendere possis.
haec eadem in reliquis poteris spectare metallis.

---

179. causa cur *A*   194. atque *Endlicherus*, aeque *A*

121. *Carmen de librae sive assis partibus.*

(Vide prol. § 119.)

Libra vel as ex unciolis constat duodenis.
uncia de libra linquet subtracta deuncem,
et sextans, hoc est *eadem* geminata decuncem;
hinc quadrans, haec scilicet ipsa ter acta, dodrantem;
inde triens, ipsius quadruplicatio, bessem;
quincunx septuncem, quae sat sua pondera produnt;
semis semissem, medium dum dividat assem.
nec vacat unciolae mediam sescuncia iungens.
uncia viginti scripulos et quattuor ambit.
dimidium stater ac semuncia dicitur eius.
terna duae sesclae pars est eademque duella;
quarta siclus vel sicilicus vel denique sicel.
sextula sexta modo solet et modo sescla vocari.
octavam appellant dragmam vel rarius olcen;
et duodenariam mediam sesclam vocitarunt.
vigenam quartam scripulum seu gramma retentant.

---

1. Libralis as *codex apud Bu* ex] vel *Thu* 2. linquit *BuAng* subiecta *Ang* 3. hoc est eadem *Bu*, hoc est *A*, haec scilicet est *Ang* decuncem] deuncem *Bu* 4. hinc] hic *Thu* ipsa ter acta *A*, ipsant acta *Thu*, ipsa tetracte *codex apud Bu*, ipsa retracta *Bu* 5. bissem *A Thu*, bisse *Bu* 6. quincust *cum obliquo ductu per* st *A* septunsem *A*, septus semis *Bu* quae] quod *Ang; legendum videtur* qui 7. mediam *Thu* dum] *immo* cum dividit *BuAng* 8. nec] haec *Thu* unciole *A* sescuncia *Thu*, sexcuncia *A*, secuncia *Bu* 9. viginti] XX *A* quatuor *ABu* 10. stater ac *A*, staterae *Bu*, stat ac *Ang* 11. duae sesclae *Thu*, duae sescle *A*, duc seseclae *Bu* pars *AThu*, par *Bu* 14 drachmam *et* holcen *Ang*. 15. sesolam *A* 16. scripulum *A*, scripulus *rel.*

unus.item scripulus calcis componitur octo.
dimidium scripuli est obolus; pars quarta cerates.
hic sextam fingi placuit siliquamque vocari.
ultimus est calcus ciceris duo granula pensans.

122. *Vetus versio tractatus Epiphaniani de mensuris et ponderibus.*

(Vide prol. § 120.)

DE MENSURIS.

1. Chorus dicitur a similitudine collis. coacervati enim modii XXX instar collis onus cameli efficiunt.

2. Lethec Hebraeorum lingua vocatum est, quod est onus eo quod unus iuvenculus XV modia vel ordei vel tritici valeat supportare, atque ex eis asini onus efficere. in Ose propheta dicitur 'quia mercedem mihi assumsi lethec ordei'. in exemplaribus autem iacet gomor ordei; at idem vero conducit. denique eadem XV modiorum quantitas gomor maius vocatur.

3. Baddus efficitur L sextariis. vocatur autem baddus derivatum ab Hebraica lingua simili nomine ab olearia mola quae vel bethuel badda nominatur, capiens L sextaria.

4. Mnasis a Cypriis mensuratur atque ab aliis gentibus. sunt autem X modii tritici sive ordei ad

---

17. caliis *Thu* 18. est *habent AThu, om. Bu* ceratos *Bu* 19. hinc *coni. Orellius* fingi sextam *Thu* vocare *Thu* 20. pensens *A*

5. ceacervati *A* 7. lethaec ebraeorum *A* 8. modios *LeM* 9. suportare *A* 15. *post* baddus *add.* uocatur *A* simile *A; legendum videtur* simile nomine oleariae molae 16. que *A* 18. cipriis *ALeM* mensura est *LeM*

illum modium qui apud Cyprios XVII sextariis adimpletur.

5. Medimna apud eos V modiorum est. Afri vero ac Siculi quattuor semis metiuntur hanc modiis.

6. Satus modius est cumulatus, ita ut modio adiectus quartae suae mensurae cumulus quinta eum sui parte superare caeteros faciat.

7. Modius iustus est sextariorum XXII.

8. Cabus pars est modii quarta.

9. Choenix et oephi una quidem mensura est, sed duplici nomine nuncupatur. sunt autem sextaria duo et aliquantula insuper pars.

10. Drax aleuru tantum farinae est quantum sumi manus digitis potest. simplex vero est cunctisque manifestus.

11. Artaba mensura est apud Aegyptios sextariorum LXXII. eundem vero modum secundum scripturam continet et metreta mensura.

12. Tres mensuras quas praecepit Sarrae Abraham, ex quibus subcinericium panem fieri iussit. harum quaeque gomor mensuram continet.

13. Gomor autem decima pars est mensurae maioris, id est artabae, quae fit sextaria VII et pars unius sextarii quinta.

---

1. ciprios *ALeM* 3. Medimnus *LeM* vero ac] et *LeM* 6. quarte *A* 7. ceteros *LeM* 9. Cauus *A*, *sed eadem manus ex* u *fecit* B, Camus *LeM* 10. Coenix *ALeM* 11. dupplici *A* 13. aleura *A*, aleurae *LeM* farine *A* sumi] summis *A*, *quod si verum est*, *infinitivus excidit* 18. mensuram *ALeM* 19. precepit sarre *A* 20. supciniricium *A*, superciniricium *LeM* 21. arum queque *A* mensure *A* 23. que fit *A*, quod habet *LeM*

14. Cana canistros appellant, in quibus solet reponi quaedam tritici species in duo divisa, quam chondrotos vocant.

15. Nebel vini mensura est sextariorum XL.

16. Batus L sextariorum est capax.

17. De alabastro unguenti. siquidem vocatur ampulla olei, unius autem librae in eo pensus exsistit. mensura vero est medium sextarium. alus autem dicunt Graeci sal, et ab alate, id est a sali, est appellatum alabastrum eo quod ampulla vitrea salis instar facile conteratur.

18. De capsaci, quae his quidem duodecim sextariorum solet esse mensura. nihilominus vero aequivoce huic capsaci appellatur et ille qui Eliae praeparatus est, cum sextariorum non plus sit ipse quam quattuor.

19. De stamno. hic quoque urna sextariorum IV est.

20. De cotyla. cotyla est emina quae ita idcirco vocatur, quia [per] Graeco sermone incisio nominatur, et emina sextarium in duo aequa incidit.

21. De cyatho. hic est pars sexta sextarii.

22. De medeccoth. isto nomine ab scriptura cyathi appellantur.

23. De masmaroth, quae veculatoria dicimus; in-

---

2. quedam *A* species indivisa *LeM* 5. Satus *LeM* 7. in ea *LeM* existit *LeM* 9. greci *A* alute *LeM* 13. mensure *A*, mensurae *LeM* nihilhominus *A* equiuoce *ALeM* 14. appellatus *LeM* heliae *A*, helice *LeM* 16. quatuor *LeM* 17. orna *A* 20. greco *A* 22. sextarii sexta *LeM* 23. medeccotho *LeM* scripture *A* cyatti *LeM* 25. que *A*, quod *LeM*

terdum vero et ithmoe eodem nomine vocitantur, quod eundem compleant usum.

24. De tryblio. hic apud Latinos in passione Domini parapsidis dicitur; est autem quadrangulum et quadrilaterum vas aequa eminae mensura.

25. Sextarius tamen Alexandrinus duas capit olei libras.

26. De aporyma et sato. aporyma apud solos Thebanos mensuratur, quae est medietas sati; satus autem verus sextariorum viginti et duorum est.

27. De sapyti. hoc Syriacum nomen est, quod interpretatur de torculari hauriens vas. ·apud Ascalonitas. est sextariorum XX et II.

28. De in. in maius sextariorum est XVIII. sed aereum vas est. in vero sanctum XV sextaria comprehendit.

29. Chus VIII sextariorum est. quod autem vocatur sanctum, sex tantum sextaria continet, quae est duodecima pars metretae.

30. Talentum super omnia pondera quibus alia appenduntur excellit. existit vero CXXV librarum. †sexcentae millesimae vero talenti partes assaria nominantur. LX vero assaria denarius nominatur. C

1. ithmos *LeM*, ἡθμοὺς *Epiph. vol. I p. 263, 24* 3. triblio *ALeM* dm̄ *A* 4. paropsis *LeM* 5. aequae *LeM* 6. alexandrinos *A* capit olei] capitoles *A*, capitales *LeM* 8. aporima *ALeM* stato *A* aporyma apud *usque ad* 11. sapyti *om. A* 11. Siriacum *LeM* 12. auriens *ALeM* 15. scm̄ *A*, *item vs. 18* XV *A*, XVI *LeM*, θ' *Epiph. p. 264, 9* 19. metrete *A* 22. sexcente millesime *A; lege* sexies millesimae parentes *A* asaria *LeM*, *item posthac* 23. LX] X *A; vide prol.* § 120 *extr.*

vero denaria argyrus, id est argenteus existebat. ab initio vero unum nomisma unus argenteus erat. hoc autem ab Assyriis coepit. dicunt enim quod Abraham in terram Chanaan hanc advexerat formam. talenti autem [centesima vicentesima quinta] pars CXXV l libra est.

31. Libra habet uncias XII.

32. Uncia habet stateres duos.

33. Stater vero, qui est medietas unciae, duas didragmas habet.

34. Quadrans autem vocatur et siclus; sed siclus quarta pars unciae fuit, at stateris medietas, dragmas continens duas.

35. Dragma siquidem fuit octava pars unciae. vocabatur autem dragma et olce, quod eiusdem subsisteret ponderis, quod ideo dixerim, quia legitur capillus Abessalom per tempora quibus tondebatur fuisse appensus habens †ponderis CXXV siclorum, quod est unciarum XXX unius et sicli unius, id est librarum duarum semis unciae unius et sicli unius.

36. Obolus et ipse in argenteis formabatur, qui erat et ipse octava pars unciae, non ex argento facta sed ferro. erat vero et alter obolus, qui ex argento feriebatur, quasi solidus quidem, qui tam minutissimus erat, ut †XXXma pars unciae esset. dicitur namque in Levitico ita 'didragma vero XX sunt oboli';

---

1. argenteos *A* 4. Chanaam *LeM* 5. CXXVI libra *A* 10. didrachmas *LeM* 12. at] ad *A* drachmas *LeM*, *sic etiam posthac* 14. Drachma *etiam A ex sil.* 15. dracma *A* oloe *A* 17. fuisset *A* 18. ponderis] *lege* pondus *coll. Epiph. p. 265, 21* 19. id est] idem *A* 21. et ipse — 22. argento *om. A* 25. *lege* LXXXma 26. didracma *A*, didrachma *LeM*, *item uterque p. 105 vs. 1*

quia vero didragma pars quarta sit unciae, ante docuimus.

37. Aegyptii autem hos aeneos fieri adinvenerunt, quorum forma argenteis differens non est. unde apud Alexandrinos argentea aerea nominantur, quod aes sicut dragma VIII pars unciae est.

38. De mna. mna prout dicatur mani hebraice, siquidem manis argenteus nominatur. mna vero Italica XL stateres habet, item uncias viginti, quod fit libra una et duae tertiae librae unius.

39. Item de argenteis, de nummis, de miliarensibus. argenteorum vero multae circa quodque tempus figurae percutiebantur. qui apud Latinos a Numa Romanorum rege nummi vocantur, *qui* coepit ferire pecuniam. bis aureum vero antiqui vocabant argentei medietatem, id est dichryson. argentea vero sunt quae militarensia vocant a militibus, quorum sunt munera, derivando. nam corrupto postea nomine miliarensia dici coepere quae prius militarensia vocabantur. dumque exstinctus fuisset illius temporis rex, cuius solidus erat in hoc bis aureo figuratus, damnata eius pecunia reproba nominata est.

40. De folli. follis qui et ballantion, id est sacculus, a duplicatione nominatur; duo namque sunt et semis argentei, qui faciunt minutos denarios †duo. follis autem secundum denariorum pondus ac numerum, non secundum metalli meritum.

---

3. Χαλκοῖ. τούτουϲ οἱ Αἰγύπτιοι *Epiph. p. 266, 9* eneos *A* 7. hebraicae *A* 9. idem *ALeM* 10. libre *A* 12. multe *A* 13. figure *A* 14. qui *om. A* 16. dichrison *ALeM* 17. que *A* 18. numera *A* 19. cepere *A* que *A* 20. dum quod *LeM* 25. duo] ϲη′ *Epiph. p. 267, 5,* ϲν′ *libri p. 145 adn. 4 citati*

41. De mari, de hydria, de cypro, de choenice. maris idem quod cypros mensura est apud Ponticae provinciae homines, quae continet hydrias duas. hydria vero apud eos est sextariorum decem, ita ut sit maris idemque cyprus XX sextariorum Alexandrinorum. cyprus apud eosdem Ponticos est seminum mensura siccorum, capax hydriarum duarum, idem continens minora modia duo, quae apud eos choenicum quinorum esse dicuntur. choenix vero apud eos duo sextaria continet, ita ut sit cyprus sextariorum XX. nam modius eorum maior sextariorum XX et IIII capax est.

42. De collatho. collathus est apud Syros medium sati in liquidis, quod est sextariorum XXIIII.

43. De congiario. congiarium mensura est liquidorum, cuius et res simul et nomen a Romanis positum constat. hanc vero mensuram in descriptione historiarum circa singula tempora tam Eusebii quam aliorum qui similis exstiterunt materiae conscriptores poteris invenire.

123. *Ex Isidori etymologiarum libro XV caput XV.*

XV. DE MENSURIS AGRORUM.

1. Mensura est quidquid pondere capacitate longitudine altitudine latitudine animoque finitur. maiores itaque orbem in partibus, partes in provinciis, provincias in regionibus, regiones in locis, loca in ter-

3. que *A* 6. ponticus *A* 8. que *A* 9. quinque *LeM* coenix *A* 13. collatus *ALeM*
23. quicquid *BCv* 26. regiones] Regionibs *A*

ritoriis, territoria in agris, agros in centoriis, centoria in iugeribus, iugera in climatibus, climata in actus, actus in perticas, perticas in passus, passus in gradus, gradus in cubitos, cubitos in pedes, pedes in palmos, palmos in uncias et digitos diviserunt. tanta enim fuit illorum sollertia.

2. Digitus est pars minima agrestium mensurarum.

3. Inde uncia habens digitos III.

4. Palmus autem quattuor digitos habet, pes sedecim.

5. Passus pedes quinque.

6. Pertica passus duo id est dece*m pedes*. pertica autem a portando dictum quasi portica. omnes enim praecedentes mensurae in corpore sunt, ut palmus pes passus et reliqua: sola pertica portatur. est enim decem pedum ad instar calami in Ezechielo templum mensurantis.

7. Actus minimus est pedum IIII latitudine, longitudine CXL.

---

1. centoriis centorias *B*, centuriis centurias *Cv* 3. acetus Acetus in perticas *A* 3—5. actus in perticas *etc.*] perticas passus (passos B^1) gradus (grados B^1, *om. C*) cubitos (cubitus B^2C^2) pedes palmos (palmas B^1) uncias et digitos *BCv* 4. gratus in cub. *A* 5. diueserunt *A*, diuiderunt *C* 6. eorum *BC* 7. menima *A* agrestiam B^1 8. habet B^2C^2 digitus B^1, *ut videtur* 9. quatuor *Cv*, *itemque infra* pes] pedes B^1 sedecem *A* 12. duos *BCv* dece*m pedes*] dece *A*, pedes decem *BCv* 13. dicta *BCv* 15. pas *C* portatur pertica *C* 16. decem peduum *A*, decim pedum *C*, pedum decem *B*(?)*v* ad *om. B* Ezechiele B^2v 17. templo *B* 18. menimus *A* peduum *A*

8. Climata quoque [undique] versum pedes habent LX, ita LX [LX / LX] LX.

9. Actus quadratus undique finitur pedibus CXX, ita CXX [CXX / CXX] CXX. hunc Baetici arapennem dicunt, ab arando scilicet.

10. Actus duplicatus iugerum facit. ab eo quod est iunctum iugeri nomen accepit.

11. Iugerum autem constat longitudine pedum CCXL, latitudine CXX, ita CXX [CCXL] iugerum CXX.

12. Actum provinciae Baeticae rustici †agnos vocant.

13. Porcam idem Baetici XXX pedum latitudine

---

1. climmata *C* habet *C* 2. LX (*ante* ita)] sexaginta *BCv* 3. fiitur *A*, *sed latere videtur sub* t *vestigium litterae* n centum viginti *BCv* 4. betici *A*, pedici *B*[1] arapenne *A* 9. ducentorum quadraginta latitudine centum viginti *BCv* *figuram sic exhibet A:* CCXL [CXX] ingerum CCXL, *eandem C:* CXX [CCXL] scotrū [CCXL] CXX: *idem in marg.:* CXX · CXL [CCL] sgoirū [CCL] CXL; *magis etiam corrupta scriptura in B* 10. beticae *et* 12. betici *A* agnus *C*[1], agnum *BC*[2], agnuam *Columella* 12. parcam (o *supra* a) *B* baetici triginta *BCv*

LXXX

et longitudine LXXX dicunt: XXX ☐ XXX. sed porca quod in arando extat: quod defossum est lira.

14. Canditum appellant Galli in areis urbanis spatium centum pedum, quasi centetum. in agrestibus autem pedes CL quadratum iustum canditum vocant.

15. Centuria autem ager est ducentorum iugerum, quae aput antiquos a centum iugeribus vocabatur, sed postea duplicata est nomenque pristinum retinuit. in numero enim centuriae multiplicatae, sed nomen mutare non potuerunt.

124. *Ex eiusdem libri capite XVI.*

XVI. DE ITINERIBUS.

1. Mensuras viarum nos miliaria dicimus, Graeci

---

1. et LXXX longitudine definiunt *BC* *in figura pro* XXX *A utroque loco habet* XU, unde XV *C*; sed recte XXX *B* 2. porca] porca est BC^{2}, pota est C^{1} quod $AB^{1}C^{1}$, quae $B^{2}C^{2}$ lira C^{1}, lyra *A*, liram B^{1}, libram $B^{2}C^{2}$ 3. Canditum appellant Galli] quo alli candidum appellant B^{1}, quo galli canditum appellant B^{2}, quod alli gaudetum appellant *C* 4. spatii *A* et *ante* quasi *add.* *B* 5. quatratum *A* pedes C C pedum ///////////// et L quadratorum iustum cand$\overset{\text{e}}{\text{i}}$tum *B*, pedes CL quadratorum iustum candetum *C* 6. *post* vocant *BC addunt:* porro stadialis (statialis *B*) ager habet passus CXXV, id est pedes DCXXV, cuius mensura octies conputata (conpotata B^{1}) miliarium facit qui constat quinque milia pedibus (?) 7. centurio *ABC* ager est] ager ẹṣ *B*, est ager *Cv* duocentorum *A* 8. qui *ABC* apud *BCv* a centum] centum BC^{2}, C a C^{1} nocabantur *A* 9. *post* est *add.* mensura *BC* retenuit *AB* 10. sed] sunt *BCv* 14. miliario B^{1} greci *A*

stadia, Galli leuvas, Aegyptii †signes, Persae parasangas. sunt autem proprio quaeque spatio.

2. Miliarium mille passibus terminatur. et dictum miliarium quasi mille †adium, habens pedes V milia.

3. Leuva finitur passibus $\overline{\mathrm{I}}$ D.

4. Stadium octava pars miliari est, constans passibus CXXV. hoc primum Herculem statuisse dicunt eumque eo spatio determinasse quod ipse sub uno spiritu confecisset, ac proinde stadium appellasse, quod in fine respirasset simulque et stetisset.

125. *Ex Isidori libro XVI caput de ponderibus (XXV).*

XXIIII. DE PONDERIBUS.

1. Ponderum ac mensurarum lubet cognoscere modum. nam omnia corporalia, sicut scriptum est, a summis usque ad ima in mensura et numero ex pondere disposita sunt atque formata. cunctis enim corporeis rebus pondus natura dedit; suum quoque regit omnia pondus.

2. [Prius legitur Moyses invenisse.] Primus Phi-

---

1. leugas B^1 aegypti *ABC* signes] *lege* schoenos parusangas B^1 2. queque *A*, qu//que *B*, *cum superscr.* o *a m. sec.* 4. mille//aeum *B* quinque *BCv* 5. mille quingentis *BCv* 6 . Sstadium *A* miliarii *BCv* 7. hoc *B*, hunc *ACv* hercōlem *B* 9. spū conficisse *A* appellasset *B* 13. XXV *BCv* 14. iubat B^1C, iuvat B^2v cognuscere *A* 15. omnia *add. sup. lin. C* 16. a summis usque] admissisque B^1 imum BC^2, imam C^1 mensuris, *sed litterae* ris *obductae et* ra *superscr.*, *A* ex] et *BCv* 17. adque B^1 20. Prius — invenisse] *v. praef. crit.* primon *et corr.* primū *C* fiton *A*, fidon *BC*

don Argivus ponderum rationem in Graecia constituit; et licet alii antiquiores extiterint, sed iste hac arte experientior fuit.

3. Pondus dictum eo quod in statera libratum pendeat. hinc et pensum. abusive autem pondus libra una est. unde etiam dipondius dictum est quasi duo pondera, quod nomen adhuc in usu retinetur.

4. Trutina est geminas ponderum lances aequali examine pendens, facta propter talenta et centenaria appendenda, sicut momentanea pro parva modicaque pecunia [haec et moneta vocata]. ea et statera nomen ex numero habens, quod duobus lanciis et uno in medio stilo librata aequaliter stet.

5. Campana a regione Italiae nomen accepit, ubi primum eius usus repertus est. haec duas lances non habet, sed virga est signata libris et unciis et vago pondere mensurata.

6. Examen *est* filum medium quo trutina et statera regitur et lances aequantur, unde et in lanciis amentum dicitur.

---

1. argibus *B* greciam *A*, gretiã *C* 2. ista *A* 4. statere *A*B^1 5. pendiat *C* pinsum *A* 6. dictus *B*C^1*v* 8. est *om. C* gemina *ABC* lancis B^1*C* aequale *A* 10. appenda *A*, adpendenda *C* momentana *BCv* 11. monita *A* 12. duabus *Bv* lancis *A*, lancibus *BCv* 13. filo *vulgo post* librata *A add.* in medio stet, *sed ea obducta* 14. § 5 *post* § 6 *poni iusserunt correctores in B et C numeros adscribentes, et sic vulgo legitur* italis *C* 15. primo *B* reppertus *A* 16. uncis *A* 18. est *om. A* quod *B* trutina et] trudine *A*, trutinae *BCv* 19. *inter* et *ac* lances *A add.* lances aequantur, *sed ea obducta* lanciis *A*B^1, lancis B^2*C*, lancibus *vulgo*

7. Unicuique autem ponderi certus est modus nominibus propriis designatus.

8. Calcus, minima pars ponderis, quarta pars oboli est constans lentis geminis granis. appellatur autem calcus, quod sit parvus, sicut et lapis calculus, qui adeo minimus est, ut sine molestia sui calcetur.

9. Siliqua vicensima *quarta* pars solidi est, ab arbore cuius .... nomen est vocabulum tenens.

10. Ceratim oboli pars media est habens siliquam unam semis. hunc latinitas semiobolum vocat, ceraten autem graece. [latine siliqua cornuum interpretatur.]

11. Obolus siliquis tribus appenditur, habens ceratim duos, calcus IIII. fiebat enim olim ex aere ad instar sagittae, unde et a Graecis nomen accepit ...., hoc est sagitta.

12. Scripulus sex siliquarum pondere constat. hic aput Graecos gramma vocatur. scripulus autem dicitur per diminutionem a lapillo brevi qui scrupus vocatur.

---

1. est] e B^1 4. lintis, *sed* e *super prius* i, *B* 5. paruulus *BC* calcolus *A*, *idem B*, *sed* u *superscr.* 6. qui adeo] *corrector in C superscripsit* quia ideo 8. Seliqua *A* uicesima *B* quarta *om. A* soledi *A* 9. *post* cuius *intercidisse videtur Graecum* κερατέα semen *BCv* uocabolum *A* 10. seliquam *A* 11. ceratin *C* 12. autem] *corrector in C superscripsit* vero seliqua *A* 15. calcos B^2v quatuor *BCv* 16. grecis *ABC* nomen a grecis accepit *BC* *post* accepit *intercidit Graecum* ὀβολόc 18. scripolus *B* sex] ex B^2C^1 seliquarum *A* 19. apud *BCv* grecos *A* scripolus *A* dictus *BCv* 20. scripus *C*

13. Dragma octava pars unciae est et denarii pondus argenti, tribus constans scripulis, id est decem et octo siliquis. denarium autem dictum, quia pro decem nummis imputatur.

14. Solidum nuncupatum, quia nihil illi deesse videtur. solidum enim veteres integrum dicebant et totum. ipse quoque nomisma vocatur pro eo quod nominibus principum effigieque signetur. ab initio vero unum nomisma unus argenteus erat; hoc enim ab Assyriis coepit. dicunt autem Iudaei, quod Abraham in terram Chanaan primus hanc advexerit formam. solidus aput Latinos alio nomine sextula dicitur, quod his sex uncia conpleatur, hunc, ut diximus, vulgus aureum solidum vocat, cuius tertiam partem ideo dixerunt tremissem eo quod solidum faciat ter missus.

15. Sextula bis adsummata duellam facit, ter posita staterem reddit.

16. Stater autem medietas unciae est, appendens aureos tres, unde et vocatur stater, quod tribus solidis stet. haec et semuncia, quia semis habet de

---

1. octaba *A* 2. est XVIII *BCv* 3. seliquis, *sed* i *super* e, *C* 4. inputatur *BC* 5. nuncupata C^1 quia] quod *C* illi *om. B* 7. nummisma *A*, n^{u}omisma *C* 8. principatum C^1 effigiesque *A*, effigiisque BC^2, effigisque C^1 signetur] uocatur *B* 9. nummisma *A* 10. asiriis *C* cepit *A* 11. terra *AB* chanan *A* 12. apud *BCv* 13. his *BC*, *sed in B* h *punctis notatum*, bis *A* unciis *A*, unci^{i}as *B*, uncias *C* compleatur *BCv* 14. uocant *BC* 15. tremisse B^1 17. adsumat B^1, adsumpta *C*, assumpta B^2v 19. statera *C* adpendens *C* 21. semuntia B^1, semiuncia B^2Cv quia] quod *C*

uncia. haec et semissis, quia ponderis semis est quasi semis assis.

17. Quadrantem Hebraei similiter codrantem vocant; et vocatur quadrans, quod unciae quartam partem appendeat.

18. Sicel, qui Latino sermone siclus corrupte appellatur, Hebraeum nomen est, habens aput eos unciae pondus. aput Latinos autem et Graecos quarta pars unciae est et stateris medietas, dragmas appendens duas. unde cum in litteris divinis legatur siclus, uncia est, cum vero in gentilium, quarta pars unciae est.

19. Uncia dicta, quod universitatem minorum ponderum sua unitate vinciat, id est conplectat. constat autem dragmis octo, id est scripulis XXIIII. quod proinde legitimum pondus habetur, quia numerus scripulorum eius horas diei noctisque metitur, vel quia libram efficit duodecies conputatus.

20. Libra XII unciis perficitur et inde habetur perfecti ponderis genus, quia tot constat unciis quot mensibus annus. dicta autem libra, quod sit libera et cuncta intra se pondera praedicta concludat.

---

1. semisses *C* 3. codrantem] quadratem *A*, quadrantem *BC*[2] 4. quadrã *B*[1]*C* 5. adpendat *B*[1]*C*, appendat *B*[2]*v* 6. corruptae *A*, correpte *C*[1] 7. hebreum *A*, //ebreum *B* apud *BCv*, *item vs. 8* 8. grecos *A* 9. adpendens *C* 10. legitur *BCv* sidus, *sed superscr.* siclus, *C* 11. in *om. B* unciae pars est *B* 13. uniuersitate *A* 14. unciat *A* 15. VIII *BCv* scripolos *A*, scrupulis (i superscr.) *C* 17. scripolorum *A* diaei *A* mititur *A*, meditur *B*[1] 18. efficet *A*, effecit (i superscr.) *B* duodecies] duodem est *B* 20. quot] quod *AB*

21. Mina in ponderibus centum dragmis appenditur et est nomen Graecum.

22. Talentum summum esse pondus perhibetur in Graecis; nam nihil est calco minus, nihil talento maius. cuius varium aput diversas gentes pondus habetur. aput Romanos autem talentum est septuaginta duarum librarum, sicut Plautus ostendit, qui ait duo talenta esse centum quadraginta *quattuor* libras. [est autem triplex, id est minor, medius, summus. minor quinquaginta, medius septuaginta duarum librarum, summus centum viginti constat.]

23. Centenarium numeri nomen est eo quod centum librarum ponderis sit. quod pondus propter perfectionem centenarii numeri instituerunt Romani.

126. *Ex eodem libro caput de mensuris (XXVI).*

XXV. DE MENSURIS.

1. Mensura est res aliqua modo suo vel tempore circumscripta. haec aut corporis est aut temporis. corporis, ut hominum lignorum et columnarum longitudo et brevitas. sed et solem istum propriam sui

---

1. m//na *B* 2. grecum *ABC* *post* Graecum *BC* *add.* quod sunt siliquae (siliqui *C*) IDCCC tremisses CCXXV solidi LXXV stateres XXV 3. peribetur in grecis *A* 4. calculo *C* 5. uarius *A* apud *BCv*, *item vs. proximo* 6. autem] enim *BCv* est] esse *A*, *om.* B^{1} LXXII *BCv* 8. centum quadragenta *A*, CXLIV *Bv*, CXLIII *C* 9. minus medium summum $B^{2}C^{2}$ *eademque in proximis* 10. quinquagenta *A* septuagenta duarum *A*, LXXII *BCv* 11. centum vigenti *A*, CXX *BCv* 16. XXVI *Cv* 18. inscripta C^{1} haec autem *A*

orbis habere mensuram, quod geometrici perscrutare audent. temporis, ut mensura horarum et dierum et annorum. unde et metiri pedes horarum dicimus, hoc est mensurare.

2. Proprie autem mensuram vocant, quo ea fruges metiuntur atque frumentum, id est humida et sicca, ut modios urnas et amphoras.

3. Mensurarum pars minima coclear, quod est dimidia pars dragmae, appendens siliquas novem. [qui triplicatus conculam facit.]

4. Concula dragma una et dimidia adimpletur.

5. Cyati pondus decem dragmis appenditur. [qui etiam a quibusdam causatus nominatur.]

6. †Oxifalus fit, si quinque dragmae addentur ad decem.

7. Acetabulum quarta pars eminae est, duodecim dragmas appendens.

8. Cotula emina est, habens cyatos sex. quae idcirco cotula vocatur, quia cotė Graeco sermone incisio dicitur, et emina sextari*us* in duo aequa

---

1. ge$\overset{o}{u}$metrici *B* perscrutari *Bv* 2. ut] et *AB*, *om. C* mensuras *B*, mensur$\overset{a}{i}$s *C* aut dierum *Cv* 3. metire *AC* 5. Propriue *A* mensurae *B* uocata *BC* quod *Cv*, quo in *B* 7. modi$\overset{o}{u}$s *B* ornas *A* anforas *BC* 8. menima *A* 9. dragme *A* seliquas AC^1 nove *A* 10. tr$\overset{i}{e}$plicatus *B* 11. adimplet *A* 12. ciati *BC* adpenditur B^1C 13. assatus BC^2, cuatus *vulgo* 14. obsifalus *B*, o$\overset{b}{x}$ifalus *C; lege* oxybaphum adduntur ad X *BCv* 16. Acitabulus AC^2, acitabulum BC^1v XII dragmas adpendens *BC* 18. cotyla B^2C^2v cyatus *A*, sciatos *B*, ciatos *C* 19. cotyla B^2C^2v quia] quod *C* greco *A*, in greco *B* 20. sextari *A*, sextarii *BCv*

inciditur. emina autem appendit libram unam, quae geminata sextarium facit.

9. Sextarius duarum librarum est. qui bis adsumptus nominatur bilibris; adsumptus quater fit Graeco nomine †cenix; quinquies conplicatus †quinarem sive gomor facit. adice sextum, congium reddit. nam congius sex metitur sextariis, a quo et sextarii nomen dederunt.

10. Congius autem a congiendo, id est per augmentum crescendo, vocatur. unde postea pecunia beneficii gratia dari coepta congiarium appellatum est. unusquisque enim sui temporis imperator favorem populi captans adiciebat, ut largior videretur ex donis.

11. Congiarium autem specialiter mensura est liquidorum, cuius et rem simul et nomen a Romanis impositum invenimus.

12. Metreta est mensura liquidorum. haec a mensura accepit nomen, μέτρον enim mensuram dicunt Graeci, et inde appellata metreta, licet et urna et amphora et reliqua huiusmodi nomina mensurarum

---

1. *post* inciditur *BC add.* et cot$\overset{i}{o}$lam (cot$\overset{y}{u}$lam *C*) facit adpendet *B*, adpendit *C* 3. Sextarium *AB* quiuis B^1 5. greco *A* cenix *bis habet C*; *lege* choenix qninarem] *immo* quinarium 7. coniugius B^1, cogium B^2 sextarius *et ab eadem manu corr.* sextariis *A* 9. Congium *ACv*, congi$\overset{\bar{u}}{o}$ *B* ad congiendo *B* 11. gratia] grã////// *B* cepta *A* 12. laborem *A*, faborem C^1 13. larguor C^1 in donis *BCv* 15. congiliarium *B* 17. inpositum *BC* 18. Metrum *ABC* 19. accip// *C* μέτρον] metro ABC^2 20. greci *A* et *post* licet *om. B* anfora *AB*, amfora *C*

sint, tamen ista hoc nomen a denarii numeri perfectione accepit.

[Metrum ad omnem mensuram pertinet; metrum enim graece, latine mensura dicitur. nam et cyatum mensura est et anfora mensura est et quidquid plus minus capit mensura est. sed ideo hoc nomen specialiter sibi adsumsit, quod sit mensura perfecti numeri, id est denarii.]

13. Modius dictus ab eo quod sit suo modo perfectus. est autem mensura librarum XLIIII, id est sextariorum XX duorum. cuius numeri causa inde tracta est eo quod in principio deus viginti duo opera fecerit. nam prima die septem opera fecit, id est materiam informem, angelos, lucem, caelos superiores, terram, aquam atque aerem. secunda die firmamentum solum. tertia die quattuor, maria, semina, sationes atque plantaria. quarta die tria, solem, lunam et stellas. quinta die tria, pisces et reptilia aquarum et volatilia. sexta die quattuor, bestias, pecora, reptilia terrae et hominem. et facta sunt omnia XXII genera in diebus sex. et XXII generationes sunt ab Adam usque ad Iacob, ex cuius se-

1. sunt C^1 nomeri *A* perfectionem *AC* 4. grece *A* mensura — cyatum] dr̃ mensura ////////// *C* ciatum B^2, citatus B^1, *om. C* 5. sed anfora *C* quicquid *BCv* 6. minusue *BCv* 7. adsumpsit *BC* 9. dr̃ *BC** ab *om. C* perfectus //////// est *C* 11. XXII *BCv* 12. ds̃ *A* XXII *BCv* 13. primo *C* VII *BCv* operas *A* 14. coelos *BCv* 15. diae *A* 16. quatuor *BCv* seminationes atque *C ex corr.* 17. planaria *A* 17.18. trea *A*, *idem B cum superscr.* i 18. stillas *A* 19. quatuor *BCv* 20. pecoͧdes *BC* 21. generatines *A* 22. sunt *om.* C^1 iacop *A*

mine nascitur omnis gens Israel. et XXII libri veteris testamenti usque ad Hester, et XXII sunt litterarum elementa, quibus constat divinae legis doctrina. his igitur exemplis modius viginti duorum sextariorum a Moyse secundum sacrae legis mensuram effectus est. et quamvis diversae gentes huic mensurae pondus vel adiciant ignorantes vel detrahant, aput Hebraeos constitutione divina tali ratione servatur. [modius enim a modo dictus. hinc et modica, id est moderata. modicis enim modus nomen inposuit. nam modica pro parvis abusive, non proprie dicimus.]

14. Satum genus est mensurae iuxta morem provinciae Palaestinae, unum et dimidium modium capiens. cuius nomen ex Hebraeo sermone tractum est; satum enim aput eos nominatur sumptio sive levatio eo quod qui metitur eandem mensuram sumat ac levet. est et aliud satum mensura sextariorum viginti duorum capax quasi modius.

15. Batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quae aput eos †valbata nominatur, capiens quinqua-

1. omnes gens isrl *A* libri veteris] litterarum *B* testamenti *om.* *C*[1] 2. litterarum sunt *BC* 4. expletis *C*[2] uigenti *A* XXII *BCv* 5. mensuram] //////ra *A*, mensu *superscr. alio atramento* 7. ignoranter *C* detrahunt (a *superscr.*) *B* apud *BCv* hebreos *A* 8. constitutionē *C* 9. 10. id est — modica *in marg. add.* *B*[2], *eadem* *B*[1] *habet post* mensura § *14 vs. 17*, *eadem in C utroque loco in contextu scripta* 9. moderatā *B*[1] 10. modicis] adicere *B*[1] 12. more *A* 13. palestinae *A* 14. hebreo *A* 15. apud *BCv* 16. elevatio *B* 17. leuit *B*[1] //st (e *superscr.*) // // *B* 18. uigenti *A* XXII *BCv* 20. *post* quae *B add.* bet *et superscr.* beta, *C in marg. add.* beta apud *BCv* uel bata *BC (conf. vol. I p. 273, 23)* quinquagenta *A*

ginta sextaria, quae mensura una molae vice proteritur.

16. Amphora vocatur, quod hinc et inde levetur. haec graece a figura sui [dicta] dicitur, quod eius ansae geminatae videantur aures imitari. recipit autem vini vel aquae pedem quadratum, frumenti vero modios Italicos tres.

17. Cadus Graeca amphora est, continens urnas III.

18. Urna mensura est quam quidam quartarium dicunt. proprie autem urna vas est, quod et condendis defunctorum cineribus adhiberi solet, de quo poeta

caelo tegitur qui non habet urnam.

19. Medimna mensura est quinque modiorum. medimna autem Latina lingua vocatur, id est dimidia, eo quod quinque modiis metiatur, qui est dimidius numerus perfecto denario.

20. Artaba mensura est aput Aegyptios sextariorum LXX duorum, conposita ex numero propter LXX et duas gentes vel linguas quae orbem impleverunt.

21. Gomor quindecim modiorum onus appendit.

---

1. qua *A* mola *A* vice *om.* *C*[1] 3. Anfora *ABC* uocata *BCv* 4. grece *A* dicta dicitur] dicitur *B*, dicta *Cv; legendum videtur* ὤϊατον dicitur 5. recẹ̇pit *B* autem] enim *C* 6. aque *A* 8. greca *A* anfora *ABC* anfora est graeca *B* continen *A* 9. Orna *A* 10. orna *A* quod] quae *A* et] pro *BCv* 13. coelo *BCv* ornam *A* 15. Medimpna *A* 16. dimitius *A* 17. a perfecto *B*[2]*Cv*, aperto *B*[1] 18. apud *BCv* egiptios *A* 19. LXXII *BCv* LXXII gentes *BCv* 20. inpleverunt *B* 21. XV *BCv* unus *AC*, uạnus *B* apendit *B*[1], adpendet *C*[1], appetit *C*[2]

22. Corus XXX modiorum mensura conpletur. hic ex Hebraico sermone descendit, qui vocatur cor a similitudine collis. corea enim hebraice colles appellantur. coacervati enim modii triginta instar collis videntur et onus cameli efficiunt.

127. *Ex eodem libro caput de notis ponderum et mensurarum (XXVII).*

XXVI. DE SIGNIS PONDERUM.

1. Ponderis signa plerisque ignota sunt et inde errorem legentibus faciunt. quapropter formas eorum et caracteres, ut a veteribus signata sunt, subiciamus.

2. Z littera significat dimidium obolum.

3. — virgula aequaliter iacens et porrecta simpliciter significat obolum.

4. = gemina virgula duo oboli sunt.

5. T Latinum significat obolos tres.

6. F Latinum significat obolos quattuor.

7. E Latinum demonstrat obolos quinque.

8. Oboli vero sex propterea caracterem non habent eo quod in una dragma sex veniant, quod est pondus denarii argenti.

---

1. Chorus *BC²* completur *BC* 2. discendit *A*, *idem BC*, *sed in his* e *superscr.* ´ cor *A* (*v. vol. I p.* 273, 7), cora *Bv*, $\overset{b}{\text{c}}$ora *C* 3. $\overset{h}{\text{c}}$oria *C* hebraicae *A* 4. trigenta *A*, XXX *BCv* 5. camelli *AB* 10. errare *A* famas *B* 11. ita ut *Cv* 13. litterra *A* otelum *B²* 14. 16. *notas — et = om. B¹C²* 16. geminata *BCv* uirg$\overset{u}{\text{o}}$la *B* 17. obolos III *BC* 18. quatuor *BCv* 20. characterem *BCv* 21. veniunt *C*, *idem B*, *sed corr. ead. m.*

9. H littera significat siliquas octo, id est tremissem.

10. N Latinum significat nomisma Graecum, id est solidum.

11. < virgulae duae ex uno angulo a laeva in dexteram se dividentes significant dragmam, quam etiam olcen appellant.

12. NΓ. N Latinum adiuncta gamma Graeca significat semunciam.

13. Ͱ. gamma autem Graeçae litterae o Latinum in fine adiunctum significat unciam.

14. $\underset{\imath}{\Lambda}$. †lauta Graecum per medium sui I Latinum adiectum *habens* significat libram.

15. K^U. cappa Graecum circa finem cornu adiuncta V Latina significat cyatum.

16. K^O. si vero o Latinum habuerit adiunctum, eminam demonstrat, quam Graeci cotilam vocant.

---

1. seliquas *AB*[1] VIII *BCv* 3. nummisma grecum *A* 4. *post* solidum *BCv add.* IB iota adiuncta beta significat dimidium solidum 5. leua *A* 6. dextram *Bv* deuidentes *A* 8. N *ante* Latinum *om. BC*[1] adiuncto *BCv* greca *A*, graeco *BCv* significat semunciam *in A distincte legi non possunt, cum scriptura fere evanuerit* 9. sem$\overset{i}{\text{ẹ}}$unciam *B* 10. gamme *B* grecę *A* latino *B*, latine *C*, *sed in utroque* ū *superscr.* 11. unciam] *semun*cia *A (cursivae litterae non perspicuae sunt)* 12. $\underset{\imath}{\Lambda}$] *librae nota in A sic fere* /|\ ; *ex BC nulla varietas ab eo signo quod Otto habet adnotata* lauta *AB*[2]*C*, *labda B*[1] grecum *A* 13. adiunctum *BC*[2] habens *om. ABC (conf. ad p. 123 vs. 3)* 14. KV *ABC* kappa *BCv* grecum *A* cornu *relicto post hoc vocabulum exiguo spatio A*, cornuum *BC* adiun·ta *A*, adiunctum *B*, adiuncto *Cv* 15. latinum *B*, latino *C* ciatum *BC* 16. Ko *A*, KO *BCv* latin$\overset{u}{\text{ọ}}$ *B* adiunct$\overset{ū}{\text{ọ}}$ *B* 17. heminam *BCv* greci *A*, grec$\overset{i}{\text{ẹ}}$ *C* cotilē *BC*

17. Ξ^ε. Ξ Graecum si acceperit iunctum ε Latinum, significat sextarium.

18. Ξ^o. si o Latinum adiunctum habuerit, indicat acetabulum, quod Graeci †oxifalon vocant.

19. M̊ (N superscr.). M Graecum superposita N Latina significat minam.

20. T^λ. T Latinum in fine habens †lautum Graecum significat talentum.

21. X^o. X Graecum in dextro brachio supero o littera iuncta †cenix est.

128. *Tabula de mensuris porrectis, quadratis, cubicis Balbi expositioni inculcata.*

(Vide prol. § 121, II.)

1. Mensurae aguntur generibus duodecim: digitis: digitus est in pede pars XVI. unciis: uncia est in pede pars XII. palmis: palmus IIII. sextantibus: sextans, quae eadem dodrans appellatur, habet uncias VIIII,

---

1. Ξέ *A (nisi quod* Ξ *uno calami ductu scriptum)*; *alii ductus esse videntur in BC* Ξ *alterum om. ABC* grecum *A* latinam *A* 2. sextarium significat *C* 3. Ξo *A (conf. ad vs. 1)*, ΞO *BCv* habuerit *om. BC* 4. acitabulum *A*, *idem BC, sed* e *superscr.* greci *A* oxifalo *B*[1] 5. M *alterum om. AC* grecum *A* superposito *C*, *idem B cum superscr.* ū latino *C*, *idem B cum superscr.* ū 6. minam] *in A nihil nisi* min *idque aegre legi potest*, mina *B*[1]*Cv*, mna *B*[2] 7. T^λ.T] Aλ. A *A*, ഩ *BC*, *in marg.* Λ *add. C* latinam in finem *A* lautam *B*[2]*C*, lapdam *B*[1] grecum *A* 9. X^o.X] λo *A*, Xo *C*, Xo alfa *B* grecum *A* superiori *BCv* 10. coniuncta *BCv* kenix *B*[2]*C*

digitos XII. pedibus: pes palmos IIII. cubitis: cubitus pedem semis. gradibus: gradus habet pedes IIS. passibus: passus habet pedes V. decempedis: decempeda pedes X. actibus: actus habet pedes CXX. stadiis: stadium habet pedes DCXXV. miliariis: miliarium habet p. $\overline{\mathrm{V}}$.

2. Pes prostratus sic observabitur: ducis longitudinem per latitudinem: facit embadon.

3. Pes quadratus sic observabitur: longitudinem per latitudinem metiemur, deinde per crassitudinem, et sic efficit pedes solidos.

4. Pes quadratus concavus capit amforam trimodiam.

5. In centuria agri iugera CC, modii DC. in circuitu ped. $\overline{\mathrm{VIIII}}$ DC habet. in ea pedum $\overline{\mathrm{II}}$CCCC per $\overline{\mathrm{II}}$CCCC, passus CCCCLXXX per CCCCLXXX, actus XX per XX, cubita ∞DC per ∞DC.

6. Pedes ut in cubitos redigamus, semper duco octies et sumo partem XII: erunt cubita. cubita vero ut in pedes redigamus, semper duco duodecies et sumo partem octavam: erunt pedes.

129. *Mensurarum tabula quae ex libro Balbi excerpta esse dicitur.*

(Vide prol. § 121, II.)

1. Centuria habet ped. $\overline{\mathrm{II}}$CCCC per $\overline{\mathrm{II}}$CCCC, passus CCCCLXXX per CCCCLXXX, actus XX per XX, cubita ∞DC per ∞DC, perticas CCXL per CCXL, agnas DC per DC, decempedas $\overline{\mathrm{LVII}}$ DC. fiunt in

25. per] ped *A* 27. cubita — 28. $\overline{\mathrm{LVII}}$ DC] *haec sic scripta in A (deletis iis quae uncis inclusa sunt):* cubita

centuria acti constrati CCCC, ped. $\overline{L}$DCCLX milia. efficit iugera CC.

2. Pes habet palmos IIII. cubitus habet pedem unum S. gradus habet ped. IIS. passus habet ped. V. ulna ped. IIII. decempeda habet ped. X digitorum XVI. pertica habet ped. XII digitorum XVIII. actus habet ped. CXX, perticas XII. stadius habet ped. DCXXV. miliarius habet passus ∞, ped. $\overline{V}$. porca habet ped. $\overline{VII}$ CC. agnua habet ped. $\overline{XIIII}$ CCCC. iugerus habet ped. $\overline{XXVIII}$ DCCC.

3. Mensurarum genera sunt tria, rectum, planum, solidum. rectum est cuius longitudinem tantummodo metitur. planum est . . . cuius longitudinem et latitudinem et crassitudinem metetur.

130. *Ex libro de iugeribus metiundis.*

Kastrensis iugerus quadratas habet perticas CCLXXXVIII, pedes autem quadratos $\overline{XXVIII}$ DCCC, id est per latus unum perticas XVIII, quae in quattuor latera faciunt perticas LXXII. habet itaque tabula una quadratas perticas LXXII. si ergo fuerit iuger tetragonus isopleurus, habens per latus unum perticas L, ita eum metiri oportet, ut sciamus quot iugera habeat intra se. duco unum latus per aliud:

---

nile [∞dC^{CCCC} per ∞dC^{CCCC}. perticas CCXL^{CC} per CCXL^{CC} agnas dC. per dC.] ped dLXX VII per dCCVII. in hoc pede digiti sunt XVIII non XVI. decempedas LVII dC per LVII dC

3. palmus *A* gubitus *A* 12. soledum *A* longitudonem *A* 13. *verba quae post* planum est *intercidebunt repete ex Balbo (fr. 113, 18)* 16. quadratus *libri La (v. prol. § 121 adn. 1)* 22. quod *La*

fiunt perticae $\overline{\text{II}}$ D, quae faciunt iugera VIII, tabulas II, perticas LII.

Itaque kastrensis iugerus capit K. modios III.

131.

DE MENSURATIONE IUGERI.

Iugerum unum pedes CCXL et in latitudine pedes C†. faciunt terram modiorum III.

132. *Tabula codicis Bobiensis.*

(Vide prol. § 122.)

1. Pondera Attica habent genera VIIII.

I. Talentum.
II. Mna.
III. Libra.
IV. Uncia.
V. Stater.
VI. Dragma.
VII. Scripulum.
VIII. Obulus.
VIIII. Siliqua.

2. Talentum habet mnas lx, libras lxxx *uncias* viii, uncias *d*ccccLxviii, stateres ∞dccccxxxv, dragmas $\overline{\text{vii}}$ dccxl, scripulos $\overline{\text{xxiii}}$ ccxx, obolos $\overline{\text{xlv}\textit{i}}$ ccccxl, siliquas $\overline{\text{xcii}}$ dccclxxx.

3. Mna habet libram I uncias IIII dragmam I, sta-

---

2. *huc pertinet apud La fig. 333* 7. *lege* CXX terra *libri La*, 20. lxxx viii uncias ccccLxviii *cod.* 22. $\overline{\text{VII}}$ CCCXL *cod.* $\overline{\text{XLVI}}$] $\overline{\text{XLV}}$ *cod.* 24. libr. *cōd.* stateres XXII et dragma dragmas habet CXCVIIII *cod.*

teres XXXII et dragma*m* *I*, dragmas habet CXXVIIII, scripulos ccclxxxvii.

4. Libra habet uncias XII, stateres XXIIII, dragmas XCVI.

5. Uncia habet stateres II, dragmas VIII.

6. Stater habet dragmas IV, scripulos XII, obolos XXIIII, siliquas XLVII*I*.

7. Dragma habet scripulos III, obulos VI, siliquas XII.

8. Scripulus habet obolos II, siliquas IIII.

9. Obulus habet siliquas II.

133. *Tabula codicis Bernensis.*

1. I As unc. XII.
2. SZZ′~ Labus unc. XI.
3. SZZ Dextas unc. X.
4. SZ′ Doras unc. VIIII.
5. SZ Beias unc. VIII.
6. S′ Septus unc. VII.
7. S Semis unc. VI.
8. ZZ′ Quincus unc. V.
9. ZZ Treas unc. IIII.
10. Z′ Quadras unc. III.
11. Z Sextas unc. II.
12. –Ɛ Sescuncia unc. I et semis.

---

3. dragmas XCVII *cod.* 7. siliquas XLVII *cod.* 13. unc̃ *cod. ubique* 14. *de notis assis partium vide praef.* 15. Destas *cod.* 21. *post* IIII *cod. add.* I ∾ et semis 22. *post* III *cod. add.* I ∾ et media 24. *de his et reliquis notis vide praef. ad* § 12. 15—20. 22. 23. 28. 29. 31—34 sescuncia *cod.* *post* unc. I *cod. add.* I ∾

13. ∾ Uncia tantum unc. Ɽ.
14. Ꝭ Semuncia media unc.
15. Ɔ^υ Siclosescli denr. X.
16. υυ Duo sescli dnr. VIII.
17. Ɔ Siclus dnr. VI.
18. υ Sescli dnr IIII.
19. ⅄ Dimidii sescli dn̄r. II.
20. ⅄ Scriptulus denr. I.

---

21. — Siliqua grana ordei III.
22. Э Scribolus siliquas VI.
23. < Dragma scribol. III.
24. T Argenteus scribol. C.
25. Ꝭ Semuncia dragmas IIII.
26. ∾ *Uncia* dragmas VIII.

[27. ÷ Obolus medio scripulos.
28. Э Scribolus II id est denr. II.]

---

29. ξ Sestarius lib. IIS, id est duas eminas.
30. I Emina lib. †IS et calices III. calix ciatus VIIII.
31. LS Cotilla, id est emina, ciatus XXVII.
[32. ξ Sestarius habet cotillas II, id est II eminas.]
33. ∾ Cyatus < X et Э II. alii dicunt quod habet < VIII. [Cyatus et quiatus unum est quod vulgo dicitur plena bucca.]

---

1. Uncia] Unc̄ *cod.* 3. *v. praef.* denr̄ *cod., item vs. 8 et 16* 4. dnr̄ *cod., item infra* 11. 12. scribol̄ *cod.* 14. Uncia *om. cod.* 15. 16. *haec misere corrupta: vide praef.* 16. id est] I ∾ *cod., item vs. 17. 20. 21. p. 129 vs. 1* 18. *lege* lib. IZ′ id est calices *cet.* 23. < dragmas VIII *cod.*

34. < Dragma Egyptiaca, id est faba Egyptiaca.

---

35. Cadus grece amphora est continens urnas III. [Cadus situla.]

36. Corus vero modiis XXX completur.

37. Satum genus mensurae, qui tenet iuxta morem provinciae modium et S.

38. Siliqua folliculus leguminum.

[39. Simphonia consonatio plurimorum verborum.]

40. Siclus solidi duo semis.

41. Obolus scripulum dimidium, quod facit siliquas tres.

42. Minaque quam Greci mnam vocant centum dragmis appenditur.

[43. Tympanum quippe est pellis in ligno extensa.]

134. *Tabula codicis Gudiani.*

1. Mensurarum genera snnt XII, digitus, uncia, palmus, semipes, pes, gradus, passus, decempeda, pertica, actus, stadius, miliarius.

2. Palmus habet digitos IIII, uncias III.

3. Semipes habet palmos II.

4. Pes habet palmos IIII.

5. Cubitus habet pedem I S.

6. Gradus habet pedes II S.

7. Ulna habet pedes IIII.

8. Passus habet pedes V.

9. Decempeda pedes X digitorum XVI.

10. Pertica habet pedes XII digitorum XVIII.

11. Actus habet pedes CXX, perticas X.

---

4. XX (with .X written above). *cod.* 12. Minãque *cod.*

12. Stadius habet pedes DCXXV.
13. Miliarius habet pedes $\overline{\mathrm{V}}$.
14. Porca habet pedes $\overline{\mathrm{VII}}$ CC.
15. Agnua habet pedes $\overline{\mathrm{XIIII}}$ CCCC.
16. Iugerus habet pedes $\overline{\mathrm{XXVIII}}$ DCCC.
17. Versus habet pedes $\overline{\mathrm{VIII}}$ DCXL.

---

18. ⅄ Dimidia sela, pars duodecima unciae.
19. \ Sela, sexta pars unciae.
20. Ɔ Lycus, quarta pars unciae.
21. \\ Duo sela, tertia pars unciae.
22. £ Semiuncia, dimidia uncia.
23. — Uncia.
24. ‾£ Sescuncia, uncia semis.
25. Z Sextam, duae unciae.
26. Z′ Quadran, tres unciae.
27. ZZ Trian, quattuor unciae.
28. ZZ′ Quincum, quinque unciae.
29. S Semis, sex unciae.
30. S′ Septum, septem unciae.
31. SZ Vem, octo unciae.
32. SZ′ Dodran, novem unciae.
33. SZZ Dean, decem unciae.
34. SZZ′ Dabum, undecim unciae.
35. I As, duodecim unciae.

135. *Tabula codicis Mutinensis prioris.*

1. Or Calcus, IIII pars oboli, VIII scripuli.
2. Ꙅ Siliqua, VI pars scripuli.

---

7. *de notis vide praef.* 26. VIII *significat* octava pars, *item* IIII *p. 131 vs. 1* quarta pars

3. ʒ Cerates, media pars oboli, IIII scripuli.

4. ≻ Obolus, media pars scripuli.

5. ℈ Scripulus, VI siliquae, id est denarius Gallicus.

6. ψ Dimidia sextula, II scripuli, id est siliquae XII, id est medium denarii.

7. ✱ Dragma, media pars sicilici, id est dn. III Gallici.

8. υ Sextula, IIII scripuli, id est siliquae XXIIII, id est tremissis.

9. Ɔ Sicilicus, VI scripuli, id est siliquae XXXVI, IIII pars untiae.

10. υυ Duella, VIII scripuli, id est III pars untiae, habens siliquas XLVIII.

11. Ƹ Semiuntia, XII scripuli, id est dnrii Gallici XII, siliquae LXXII.

12. (Untia, XXIIII scripuli, siliquae CXLIIII, d. Gal. XXIIII.

13. −Ƹ Sexcuntia, uncia et dimidia, dnrii XXXVI.

14. Ƶ Sextans, untiae II, et est VI pars librae.

15. Ƶ′ Quadrans, untiae III, quarta pars librae.

16. ƵƵ Triens, untiae IIII, tercia pars librae.

17. ƵƵ′ Quincunx, untiae V.

18. S Semis, untiae VI, id est media pars librae.

---

3. silique idē *cod.* 5. $\overset{o}{\text{II}}$ *cod.* id ē *cod., item vs. 6. 13* 7. silici *cod.* id est] ·|· *cod., item vs. 9. 10. 11. 15* dñ *cod.* 9. XXIIIS *cod.* 12. untie *cod. ubique (praeter p. 132 vs. 5)* 14. siliquas] sicil˜ *cod.* 15. dñrii *cod., item vs. 19* 18. d˜ Gal˜ *cod.* 19. *de nota v. praef.* uncia *hoc uno loco cod.* 20. *de notis sextantis et rel. v. praef. ad fr. 133* est] *codex habet longum* s *puncto supposito* libre *cod., item vs. 21. 22. 24* 24. id˜ med˜ *cod.*

19. S′ Septunx, untiae VII.

20. SZ Bisse, untiae VIII.

21. SZ′. Dodrans, untiae VIIII.

22. SZZ Dextans, untiae X.

23. SZZ′ Deunx, untiae XI.

24. X As, untiae XII, id est libra perfecta, et dicitur libra quasi libera eo quod liberaliter pondera cuncta contineat et libret omnia.

25. ʕ Siliqua est humillimum genus ligni nascentis in littoribus maris, folliculos VI habens, vel genus farris, cuius sex grana scripulum faciunt.

26. Calculus est ciceris grana duo, et est quarta pars oboli.

27. Quatuor calculi obolum unum faciunt.

28. Duo oboli scripulum unum faciunt, id est dn.

29. Tres scripuli dragmam unam complent id est dn. III.

30. Dragma et dimidia et scripulus et obolus quadrantem faciunt.

31. Duo quadrantes stateram faciunt.

32. Duae staterae untiam unam faciunt.

33. Untiae XII libram unam faciunt.

34. Librae LXXII talentum minus faciunt, LXXX medium, CXX maximum.

---

35. Coclear, id est denarius et semis, habet in se dimidiam dragmam, id est scripulum et obolum.

---

4. Dextṛans *cod.* 5. untię *cod.* 6. id est] id˜ *cod.* 8. ōia *cod.* 9. Silič *cod.* 10. habens] hn̄s *cod.* 15. id˜ dn̄ *cod.* 16. id est dn.] ·|· dn̄ *cod.* 21. Due statere *cod.* 23. LXXIIͤ *cod.* 25. id˜ *cod., item p. 133 vs. 1. 3. 4* ht̃ in se dimid̃ *cod.* 26. id ē *cod.*

36. Coclearii IIII, id est IIII dn. et semis, conclam faciunt.

37. Conclae VIII eminam faciunt, id est sol. XX.

38. Eminae II sextarium complent, id est libra I.

39. Sextarii VI conzum reddunt.

40. Conzia tria modium faciunt.

41. Modius unus et semis urnam reddit.

42. Urnae duae amphoram faciunt.

43. Urnae tres cadum, id est artabam.

44. Modii XIV gomor reddunt.

45. Gomor duo chorum faciunt.

136. *Tabula codicis Mutinensis alterius.*

[Incipit tractatus de signis ponderum.]

1. Ponderum signa plerisque ignota sunt et inde errorem legentibus faciunt, quapropter formas eorum et caracteres, ut a veteribus signata sunt, subiciantur.

2. τ littera significat dimidium obolum.

3. — virgula aequaliter iacens et porrecta simpliciter significat obolum.

4. Z geminata virgula duo oboli sunt.

5. T Latinum significat obolos tres.

6. F Latinum significat obolos quatuor.

7. Є Latinum demonstrat obolos quinque.

8. Oboli vero sex propterea caracterem non habent eo quod in una dragma sex veniant, quod est pondus denarii argenti.

---

1. dñ *cod.* 3. Concle ·VIII· emitiā *cod.* sol˜ cod. 4. Emine *cod.* 8. Vrne due *cod.* 9. Vrne *cod.* id est] d˜ *cod.* 19. *nota oboli in cod. similis est litterae* r

9. H Graeca littera significat †litteras octo, id est tremissem.

10. N Latinum significat nomissa Graecum, id est solidum.

11. I´. iota adiuncta virga significat dimidium solidum.

12. <. virgulae duae ex uno angulo a laeva in dexteram se dividentes significant dragmam, quam etiam olcem appellant.

13. NΓ. N Latinum adiuncto Γ Graeco significat semiunciam.

14. Γ°. gamma autem Graecae litterae o Latinum in fine iunctum significat unciam.

15. Λ with ι. lauda Graecum per medium sui I Latino adiecto significat libram.

16. K^y. cappa Graecum circa finem cornuum adiuncto y Latino significat ciatum.

17. Si vero o Latinum hoc modo K^o iunctum habuerit, eminam demonstrat, quam Graeci cotillem appellant.

18. Si autem hoc modo K^ϵ iunctum habuerit ε Latinum significat . . . . . .

19. . . . adiunctum indicat accitabulum, quod Graeci oxiphalon vocant.

---

1. litteras] siliquas *Isidor. fr. 127, 9* id est] ·I· *cod., item vs. 3* 3. H Latinum *cod.* grecum *cod.* 5. *de nota vide praef.* virga] uita *cod.* 7. <] IIZ *cod.* uirgula due *cod.* leua *cod.* 10. N *ante* Latinum *om. cod.* 12. gama autem grece littere *cod.* 14. *librae nota in cod. fere eadem ac supra ad fr. 127, 14* 16. Ky capa *cod.* 19. eminam] unam *cod.* 22. *post* significat *lacuna est in codice*

20. $\overset{\mathrm{N}}{\mathrm{M}}$. moi Graecum superposito N Latino significat minam.

21. T^{A}. T Latinum in fine †habueris lauda Graecum significat talentum.

22. X^{o}. chi Graecum in dextero brachio superiore o littera coniuncta cenix est.

[Explicit tractatus de signis ponderum: feliciter.]

137—138. *Excerpta ex Isidoro.*

137.

1. Mensura est iuxta Isidorum quicquid pondere capacitate longitudine latitudine altitudine animoque finitur. maiores itaque orbem in partibus, partes in provinciis, provincias in regionibus, regiones in locis, loca in territoriis, territoria in agris, agros in centuriis, centurias in iugeribus, iugera in climatibus, climata in actibus, actus in perticis, perticas in passus, passus in gradibus, gradus in cubitis, cubitos in pedibus, pedes in palmis, palmos in unciis, uncias in digitis diviserunt.

2. Digitus est pars minima agrestium mensurarum.

3. Inde uncia habens digitos tres.

4. Palmus autem quattuor digitos habet, pes vero sedecim.

5. Passus V pedes habet, pertica passus duos, id est pedes decem.

---

3. TL. t. *cod.* 9. *G hunc titulum praefigit* IN DEI NOMINE PAVCA DE MENSVRIS SECVNDVM GEOMETRICAE DISCIPLINAE RATIONEM EX VOLVMINIBVS ERVDITORVM VIRORVM EXCERPTA INCIPIVNT 11. animoquae *G* 13. prouintiis *G* 22. quatuor *V* 24. ped *G* 25. X *G*

6. Perticas autem iuxta loca vel crassitudinem terrarum, prout provincialibus placuit, videmus esse dispositas, quasdam decempedas, quibusdam duos additos pedes, aliquas vero quindecim vel X et VII pedum diffinitas, ita dumtaxat ut crassioribus terris minores mensuras, sterilioribus maiores tribuissent, prout modiorum numerus incremento frugum uni cuique loco sufficeret.

7. Quidam autem quinque grana ordei transversa tam indici quam impudico sive medio convenire iudicantes, hos tres digitos simul iunctos unciam dixerunt, palmum autem minimo addito diffinierunt. quidam ergo VII grana ordei in transverso posita pollicem iudicaverunt, ex quibus XV pedem reddunt, pedes duo et semis gressum sive gradum, duo gressus passum, duo vero passus decimpedam perticam faciunt. alii autem voluerunt, ut pertica XL et VIII palmorum esset, quae pertica ad manus XII pedes habet, quod per extensionem brachiorum verius esse demonstratur. idcirco putamus ministeriales imperatorum maiores in accipiendo, minores in dando mensuras habuisse.

8. Actus minimus habet in latitudine ped. IIII, ex quibus pertica esse non potest, in longitudine pedes CXX, qui faciunt perticas decempedas XII.

---

2. prouintialibus *G* 3. decempedes *V*, decimpedas *G* 4. XV *G* vel] L̄ *V* 7. mediorum *V* 9. hordei *V ex sil.*, ʰordei *G* 10. medico *G*, mo'dico *V* 12. autem *termi*ⁿⁱno *G* 13. septem *G* ordei *V*, *G ut supra* 17. XLVIII *G* 18. que *V* 24. ped *G* 25. Xpedas XIIII *V*, decimpedas XII *G*

9. Actus maior, qui quadratus dicitur, habet undique pedes CXX. qui duplicatus iugerum facit.

10. Iugerum constat in longitudine pedum CCXL, quod sunt perticae decimpedae XXIIII, in latitudine pedum CXX, quod sunt perticae duodecim.

11. Clima dicitur pars agri quadrata, quae habet ex omni parte pedes LX, id est perticas decimpedas undique VI.

12. Arapennis vero, quem semiiugerum dicunt, idem est quod et actus maior, habens undique versum pedes CXX, perticas vero duodecim.

13. Porcam est pars agri habens in latitudine pedes XXX, id est perticas tres, in longitudine LXXX, id est perticas decimpedas VIII.

14. Porro stadialis ager habet passus CXXV, id est pedes DCXXV. cuius mensura octies computata miliarium facit, qui constat quinque milibus pedum.

15. Centuria autem est ager ducentorum iugerum, qui apud antiquos a centum iugeribus vocabatur. sed postea duplicata est nomenque pristinum retinuit. in numero enim centuriae multiplicatae sunt, nomen tamen mutare non potuerunt.

16. Illud enim sciendum est, quod pes dupliciter secundum morem antiquorum pronuntiatur: uno modo eo quod sit naturaliter pes, alio modo quod usurpative per manus metiatur. tantum enim prae-

2. ped *G* 4. decimpedes *V*, decimpedae *G* (e *ex* i *facto*) 5. XII *G* 6. que *V* 7. pedes XL *V*, ped LX *G* 8. sex *G* 10. idem est] id esse *V* 11. XII *G* 12. Porcamis *G* ped *G* 13. III *G* 15. CXXII *V* 16. ped *G* DCXXII *V* occies *G* 17. miliarium qui constat facit *V* 21. multiplicate *V* 25. quod] q *V* 26. usurpatiuae *VG* precellit *V*

cellit pes manualis pedem naturalem, quantum pollex in longitudinem protendi potest. similiter et cubitus. nam unus cubitus est qui naturaliter a cubito ad digitorum summitatem usque pertendit; qualis erat cubitus quo arca testamenti, quam Moyses iussu dei fecerat, fuerat mensurata. alius cubitus est, qui et maior dicitur, quo arca Noae demetita esse dinoscitur, qui brachio extenso toto cubito capiti praelato se esse demonstrat. sic etiam et passus apud antiquos dupliciter haberi uidentur. etenim passus dicitur quod duobus gressibus gradiendo conficitur: passus etiam dicitur quantum ambobus brachiis extensis inter longissimos digitos est. status autem est unius cuiusque altitudo.

17. Illud etenim sciendum est, quia sunt mensurae quae ad viatores seu ad cursores pertinent. minima pars stadium est, habens passus CXXV. octo stadia miliarium reddunt, mille passus habentem. miliarius et dimidius apud Gallos leuvam facit, habentem passus mille quingentos. duae leuvae sive miliarii tres apud Germanos unam rastam efficiunt.

138.

DE PONDERIBUS.

1. Ponderum pars minima calculus est, qui constat ex granis ciceris duobus, et apud quosdam siliqua pensante, quae tribus granis hordei declaratur in pondere.

---

2. longitudine *G* 7. archa *V* noe *VG* 8. prelato *VG* 15. quia sunt] quiaster *V; legendum videtur* quia sunt et 21. restam *V*

2. Duo calculi ceratim faciunt.

3. Quattuor calculi sive duo ceratim obolum reddunt.

4. Duo oboli scripulum complent.

5. Tres scripuli dragmam faciunt.

6. Dragma quae constat siliquis X et VIII, et scripulus qui est ex siliquis sex, et obolus qui est ex tribus, quadrantem efficiunt continentem in se siliquas XXVII.

7. Duo quadrantes staterem faciunt.

8. Duo stateres unciam reddunt.

9. Iuxta Gallos vigesima pars unciae denarius est, et duodecim denarii solidum reddunt. ideoque iuxta numerum denariorum tres unciae quinque solidos complent. sic et quinque solidi in tres uncias redeunt. nam duodecim unciae libram XX solidos continentem efficiunt. sed veteres solidum qui nunc aureus dicitur nuncupabant.

10. Libra dicitur quicquid per duodenarii numeri perfectionem adimpletur. nam libra dici potest annus, qui constat ex IIII temporibus et XII mensibus, et ex L duabus ebdomadibus et die †vel quadrante. libra esse potest aequinoctialis dies sine sua nocte, qui constat XII horis. hora constat ex V punctis, X minutis, XV partibus, XL momentis, LX ostentis. hora autem diei secundum solis cursum V punctos habet, iuxta lunam IIII. nam libra in ponderibus, in mensuris arborum vel spatio terrarum vel statu hominis, per diversas mensuras in duodenario numero conprehendi potest.

---

12. dinarius *G* (e *ex* i *facto*) 22. vel] *lege* et

11. Mna centum dragmis appenditur.

12. Iuxta rationem autem ponderum nihil calculo minus aut talento maius est. etenim L librae talentum minimum est, LXX duae librae medium talentum, CXX librae maximum talentum est.

13. Centenarius autem dicitur eo quod centum libris constet.

139.

DE MENSURIS IN LIQUIDIS.

1. Mensurarum in liquidis coclear est pars minima, qui habet dimidiam dragmam, id est scripulum et obolum.

2. Cocleares duo chemam faciunt.

3. Cocleares III conculam faciunt.

4. Conculae duae cignum sive mistron.

5. Conculae sex et duo coclearia, quae decem dragmas appendent, ciatum faciunt, additis duabus dragmis acitabulum complent, additis adhuc tribus dragmis, quod sunt XV, oxifalum.

6. Non dubites, apud quosdam ciati novem eminam facere videntur, quod sunt dragmae XC; apud quosdam vero acetabula quattuor, quod sunt dragmae XLVIII. emina autem iuxta quosdam appendit libram unam, apud quosdam vero libram et dimidiam.

7. Similiter sextarios duplices iudicaverunt. nam alii voluerunt ut sextarius duarum esset librarum, alii vero trium: utrique tamen ut duae eminae sextarium facerent diffinierunt.

8. Est autem sextarius sexta pars congii, qui in divinis scripturis hin appellatur in liquidis.

9. Cenix autem quinque sextariis adimpletur: cui si sextum addideris, fit congius.

10. Congius quater missus modium complet. quemadmodum autem de sextario, sic et de modio aliis placuit XVI sextariis modium impleri, aliis XX et duobus, aliis vero XXIIII.

11. Sed has mensuras ad votum principum vel iudicum esse deprehendimus. nobis autem visum est magis convenire ponderum rationi, eo quod de minimis usque ad maiora ducantur, ut primum finem habeat modius in mensuris, sicut libra in ponderibus; quia sicut postquam in ponderibus pensando ad libram pervenitur, cetera quae maiora sunt pondera per librae multiplicationem ponderantur, sic et in mensuris postquam ad modium ventum erit, quicquid amplius mensurandum est, modii multiplicatione peragitur. nam quem admodum a calculo per obolos ac dragmas ceteraque pondera ad libram usque pervenitur, sic in mensuris a cocleari per conculas cyatos ac sextarios ad modium usque pertingitur. est enim modius, ut praedictum est, iuxta quosdam sextariorum XVI, iuxta quosdam autem XX et duorum, apud quosdam vero XXIIII. nobis vero videtur esse rectissimum, ut trium librarum sextario vicies et quater multiplicato modius impleatur; qui modius medii talenti pondere coaequatur, LXX duabus efficitur libris; sive ut quinque libras habens sextarius similiter vicies et quater ductus maximi talenti, id est CXX librarum, pondere mensuretur.

12. Modius et semis urnam faciunt.

13. Similiter in aridis mensuram quae dicitur batum. batus vero constat modiis duobus totidemque sextariis.

---

12. multiplicatione *G* 19. predictum *G*

14. Duo bati metretam faciunt, quod sunt sextarii C.

15. Urnae duae amphoram complent, quod sunt modia tria, quod in aridis dicitur aephi.

16. Urnae tres cadum vel artabam faciunt, quod sunt modia IIII et semis.

17. Modia quinque medimnam faciunt.

18. Tres medimnae gomor complent.

19. Duo gomor chorum reddunt.

20. Duo chori chulleum, quod sunt modia LX.

140. *Fragmentum de ponderibus a Salmasio citatum.*

Quadrantem Hebraei vocant quadram, quod quartam partem unciae appendat.

141. *Calvi versio tabularum Alexandrinarum.*

(V. prol. § 123.)

[Aphricanus de medelarum ponderibus mensurisque.]

1. Quoniam multis in locis de ponderibus et mensuris mentionem fecimus, commensus horum veros hic addendos esse putavimus, ne quis anceps et ambigens medelarum auxilia ex his constantia compositaque vituperet et damnet. necessarium ergo duxi differentias horum inter sese, quibusque utendum esset, declarare; plurimis siquidem in usu sunt et Attica et Italica, nonnullis vero et Syriaca et Aegyptia, quae et Ptolemaica dicuntur: quae comparanda inter sese et conferenda sunt.

---

11. *V. praef.*

2. Talentum omne mnas minasve suas [circiter] sexaginta habet, mna vero sive mina stateras quinque et viginti, stater vero drachmas holcasve quatuor. talentum igitur omne mnas sexaginta habet, stateras quingentos milenos, drachmas sex milenas. drachma sex obolos, obolus chalcos octo, drachma ergo chalcos octo et quadraginta habet.

3. Talentum ergo Atticum Ptolemaico Antiochicoque Syriacove pondere, numero, facultate et vi omni par est; sed quantum ad numismata pertinet, Ptolemaici quadruplum est, Syriaci vero tertiarium sesquitertiumve seu epitriton, Turio vero sive Tyrio par est.

4. Talenti differentiam hanc et aliae sequuntur, siquidem mnae et stateres inter sese differunt et drachmae quantum talenta.

5. Talentum etiam lignorum in Antiochia vidi, quod suas sexaginta mnas habet, quod talentum sescuplum sive sexies maius erat pondere quam numarium.

6. Nec etiam hoc me latet drachmarum ipsarum plures esse differentias; Deliacam enim, Aegineticam, Rhodiam Ptolemaicae quincuplam, Nesiacam vero sexcuplam esse scio.

7. Attica ergo utendum est quo ad pondus et numismata, siquidem pondere et facultate sive valore Italicae par est, quae denarius vocatur; plurimi enim nunc fere in omnibus Italica utuntur. mna Attica ergo stateras quinque et viginti habet, libra vero Italica stateras quatuor et viginti. mnarum vero cae-

---

23. Ptolemaicam *Ro; correxi ex Graeco contextu*

terarum infinitae sunt differentiae, nobis nunc fere nihil necessario declarandae.

8. Libra vero duodecim uncias habet, uncia drachmas octo, drachma grammata tria, gramma duos obolos, gramma rursus thermus lupinosve tres, thermos lupinusve ceratia granulave siliquae duo.

9. Denarius autem apud Romanos dividitur in partes milenas centenas duas et quinquaginta; habet enim tropaica duo quinariosve duos, numos sestertiosve quatuor, assaria vero seu asses sex et decem. numus vero pondere unciam habet. assarion autem assisve seu as dividitur in dimidium, tertium, quartum, sextum, octavum, nonum, decimum, duodecimum, quartum et vigesimum, sextum et trigesimum, octavum et quadragesimum, secundum et septuagesimum. partes autem hae apud Romanos ratiocinatores suas habent nominationes.

10. Sed nunc de mensuris. Amphora quidem vini, quam plurimi metreten dicunt, semiamphoras habet duas, quas communi nomine cados vocant, urnas autem Romani; prochus vero quadrantariave quatuor, choas octo, quas †dicongia nominant, nos autem cabus. chus vero xestas sextariosve sex capit — sextarium vero seu xesten Aegyptiii henion dicunt — uti amphora xestarum sextariorumve octo et quadraginta sit.

11. Syriacus vero metretes Italici duplus est.

12. Sextarius ergo xestesve in duas lances colu-

---

5. thermus *et* thermos *sunt Graecae terminationes* 22. quas] *immo* quos, *ut* οὖϲ *vol. I p. 257, 25* dicongia] *in Graeco exemplari* δικογγία *prave scriptum fuit pro* δὴ κογγία: *v. I p. 258, 1*

lasve dividitur, quas heminas vocamus. lanx vero cotulave in duo acetabula oxybaphave dividitur. acetabulum oxybaphonve in tres cuathos cyathosve divisum est. cuathus cyathosve mystra quatuor facit, quae lystra quidam saepe vocitarunt. cochlearium vero mystri dimidium est. sextarius ergo xestesve in cochlearia sex et nonaginta solvitur.

13. Mensurae etiam olei similiter habent, nisi quod a centenario principium habent, quod libras centum habet. metretes autem olearius huius duplus est, caetera vero concordant. quam enim comparationem rationemve librae pondus ad mnam habet, librae mensura eandem ad cotulam habet, sextarii scilicet xestaeve dimidium.

14. Medimnus autem Atticus modios sex Italicos capit. modius autem hecteus vocatur, qui duo hemihectea semimodiosve duos habet. hemihecteon vero choenicas quatuor habet, choenix autem sextarios xestasve duos, uti modius sit sextariorum xestarumve sex et decem. caeteraque metra mensuraeve siccorum cum liquidis dictis similiter habent.

15. Ptolemaicus vero medimnus Attici superdimidium est sesquialterve seu hemiolius, sexque artabis constat; sed priscis temporibus duabus; nam artabe modiorum Italicorum quatuor et dimidii fuerat, nunc vero propter Romanum usum artabae modiorum trium sunt.

16. Coros vero Phoenicius satorum triginta est; saton vero superdimidium sesquialterumve seu hemiolium modii est. saton autem satorumve paucae sunt differentiae.

---

24. artabae *Ro* 25. dimidium *Ro*

17. Chus vero sextariorum xestarumve sex est; pondere autem vini [quatuor et] decem librarum est, olei novem, mellis quinque et decem. sunt enim cuiusque materiae mensurarum pondere plurimae differentiae.

18. Piperis uncia baccas coccosve seu granula quingenta habet, libra vero quinque milena.

19. Praeterea ne in notis signisve characteribusve erraretur, signa cuiusque sic digessimus. talentum per *tal* notatur, mna per *mn*, libra per *li*, uncia per *un*, drachma per *drach*, eius dimidium *semidrach*, mensura metronve per *metr*, obolus per *obol*, duo oboli *diobol*, tres *triobol*, quinque *pentabol*, dimidium oboli *hemiobol*, chalcus per *chal*, qui est oboli pars octava.

20. Numerorum et notae et mensurarum addentur, sextarius xestesve per *xest*, cotula per *cot*, cuathus cyathusve per *cuat* sive *cyath*.

---

10. *de notis* tal *et cet. vide prol.* § *123 extr.* 18. *in fine Calvus adscripsit:* 'Numerorum uero notas non addidimus, quia codices nostri non habuerant.'

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 23 vs. 12 pro *quarto* lege *quinto.*

29 adn. 2 extr. Inscriptio Graeca in qua κάλαμος invenitur est Dauliensis apud Boeckhium vol. I p. 851: ὁδὸς δὲ ἡ ἐπὶ τὸν Ἀρχαγέτην ἕξει πλάτος καλάμους δύο.

32 adn. 3. Ὁλοσηρικὸν σκουτλᾶτον in edicto Diocletiani de pret. r. ven. restituit Car. Keilius in Mus. Rhen. XIX p. 612; et confer locos qui ibidem afferuntur.

39 vs. 7 cum scripsi *levissimo discrimine* recentiorem artabam imminutam esse, significavi et quintam partem pedis Romani et unum digitum (conf. p. 44 vs. 9 a. u.), id quod hic addo, quoniam secus verba mea intellexit Christius p. 452[1]).

58 vs. 3. Licet nunc multo pleniorem Pediasimi locum adscribere repetitum a me ex cod. Gudiano Gr. 8 in fol., ubi fol. 5ª haec leguntur: πρὸ δὲ τῆς θεωρίας καὶ τῆς καταμετρήσεως αἰτιάματά τινα καὶ λήμματα προλαμβάνομεν. καὶ αἰτιάματα μέν εἰσιν οἷον τὸ εἶναι τὸν[2]) γεωμετρικὸν μόδιον τεσσαρακοντάλιτρον, καὶ τὴν λίτραν ἔχειν ὀργυιὰς πέντε, τὴν δὲ ὀργυιὰν ἤτοι τὸν γεωμετρικὸν κάλαμον σπιθαμὰς κοινὰς ἕνδεκα ἤτοι

1) Sic solo auctoris nomine et hic et posthac illum commentarium citavi quo Guil. Christius libri huius censuram egit in Fleckeiseni annalibus a. 1865 p. 433 ss.

2) τὸ habet cod. gr. Monacensis 431, ex quo partem eius loci quem supra exscripsi edidit Friedleinius in annalibus paedagogicis Teubnerianis *(Neue Jahrbücher für Philol. u. Pädagogik, zweite Abtheilung)* 1865 p. 368.

10*

παλαιστὰς εἰκοσιεπτὰ καὶ κόνδυλον. παλαιστὴ δέ ἐστιν ὁ γρόνθος· γρόνθος δέ ἐστι τῶν τεσσάρων δακτύλων συνεσφιγμένων τὸ διάστημα, κόνδυλος δὲ ἡ τοῦ ἀντίχειρος ἔκτασις. τὴν μὲν οὖν σπορίμην καὶ ὑπάμπελον γῆν ἐν μὲν ταῖς βασιλικαῖς ἀπογραφαῖς ταύτῃ τῇ ὀργυιᾷ παραδιδόασι, διὸ καὶ βασιλικὴ αὕτη καλεῖται, ἡ ἑνδεκασπίθαμος δηλαδή· ἐν δὲ ταῖς πράσεσιν ἐλάττονι ὀργυιᾷ ποιοῦμεν τὴν καταμέτρησιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς νόμοις διείληπται, ἀεὶ τῆς τῶν πενεστέρων καταστοχαζόμενοι βοηθείας· δοκεῖ γὰρ ὁ πωλῶν, καθὸ πωλεῖ, τοῦ ἀγοράζοντος εἶναι πενέστερος, εἰ καὶ μὴ ἀεὶ τοῦτο συμβαίνει. ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ δημοσίου συγκρινόμενοι οἱ ἀπογραφικῶς παραλαμβάνοντες τὰ γήδια μυρίῳ εἰσὶ ταπεινότεροι. ὁτὲ[3]) μὲν οὖν παραλαμβάνουσιν ἐν τῇ ἀπογραφῇ μείζονα δικαίαν[4]) εἶναι τὴν ὀργυιάν, ὁτὲ δὲ παραδιδοῦσι πιπράσκοντες ἐλάττονα. τὴν δὲ λιβαδαίαν καὶ ὀρεινὴν ὡς ἧττον εὔχρηστον μείζονι ἢ ἑνδεκασπιθάμῳ ὀργυιᾷ μετροῦμεν[5]).

69 vs. 3. Vide ea quae ad p. 208, 10 s. addidi. — Ibid. vs. 7 ab ult. Ἑλληνικὴ κοτύλη, cui libra una tribuitur, Christio p. 458 alia esse cotyla ac vulgaris videtur, quae tertia parte maior fuerit Attica et Romana cotyla. — Ibid. vs. 2 ab ult. de Alexandrina cotyla conf. II p. 42 cum adn. 4.

100 vs. 14 pro § 55 lege § 52.

144 adn. 4. Locum de folle e cod. Paris. 2665 nuper a Christio editum exhibui infra ad p. 267 vs. 4.

145 adn. vs. 4 lege ἑξήκοντα ἀσσάρια (pro δηνάρια) ὑπῆρχεν.

182 vs. 5 ἄκενα delendum esse censet Christius p. 451. — Ibid. vs. 13 verba καὶ Φιλεταίρειος λεγόμενος suspecta videntur eidem.

---

3) ὅτε cod., item mox ὅτε δέ.
4) δίκαιον cod.
5) Post μετροῦμεν interciderunt nonnulla in Gudiano codice. Friedleinius ex Monacensi addit: καὶ καλεῖται αὕτη τῶν ὑποβόλων ἡ ὀργυιά.

185 vs. 7. Τὸ μίλιον cet. eiicit Christ. p. 452 (quae ego intacta reliqui ea de causa quam vol. I p. 34 init. significavi).

186 vs. 28. Ad verba Τὸ ἰούγερον ἔχει cet. conf. Chr. p. 453.

201 vs. 7. 8. Verba Ἡ ἄκαινα ἔχει — πόδας θ′ Christius p. 453 adn. ita explicat, ut acaenam Graecam mensuram, pedes Philetaereos esse dicat.

202 vs. 5 pro ἡ δὲ βάσις coni. τὸ δὲ βάθος Christ. p. 454, idemque vs. 7 pro ἐπὶ τὴν βάσιν ἐπὶ τὸ βάθος.

203 vs. 25 ss. In explicando et emendando hoc difficillimo problemate elaboravit Christ. p. 454 ss.

204 vs. 6 pro κατὰ δ′ ξέστας Christ. l. c. restituit κατὰ κδ′ ξέστας. — Ibid. vs. 8 post δέχεται me invito intercidit σίτου. — Ibid. vs. 19 in adnotatione ad μοδίους β′ adde 'μοδίους δ′ alius liber' (i. e. G[1.2] in nostra Heronis editione p. 193, 14). Hoc μοδίους δ′ citavi in prolegomenis p. 63 extr., quae tum scripsi cum de hoc loco nullum codicem nisi illum G (Paris. 2438) inspicere potueram. Postea autem ex libris aliis quorum maiorem auctoritatem esse inveni recepi μοδίους β′; sed quae vera huius loci scriptura sit, etiam nunc ambigo.

208 vs. 10 s. ὁ δὲ κύαθος ἔχει cet. Haec verba sic emendavit Christ. p. 459 additis iis quae uncis inclusa sunt: ὁ δὲ κύαθος ἔχει κοτύλης ἕκτον, ὁλκὰς ι′· ἡ δὲ χήμη (ἄγει ὁλκὰς δύο ἥμισυ, ὁ δὲ ξέστης) ἄγει λίτραν μίαν ἥμισυ. — Ibid. vs. 14 Ἑλληνικὴ κοτύλη: vide supra ad p. 69 vs. 7 ab ult.

216 vs. 21 οὐγγιῶν τῶν (pro τὴν) ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας emendavit Christ. p. 459.

228 vs. 26 ante στάγια τρία e prioribus repetendum esse λίτραν μίαν docui vol. I p. 99; Christius p. 461 scribit se malle haec ipsa λίτραν μίαν καὶ in contextu Graeco addita esse.

231 vs. 2 pro κύαμος lege κύαθος coll. p. 245, 2. 231, 24. 27; idem restituit Christ. p. 459.

233 vs. 14 s. Verba ὁ δὲ Ἰταλικὸς cet. qua ratione sananda sint, docet vetustissima tabula medicinalis p. 208, 15 ss.; etenim interciderunt nonnulla quae iam uncis inter-

clusa addam: ὁ δὲ Ἰταλικὸς λ' α'(S· ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη τοῦ) ἐλαίου Ϝ η', τοῦ δὲ οἴνου Ϝ θ'.

236 vs. 17. Ὁ δὲ κατὰ Σύρους μετρητὴς ξ Ϙ' (pro ϛ') Charterio auctore probat Christ. p. 458.

240 vs. 15 in duos distinguendus erat sic

Περὶ μέτρων ὑγρῶν.
Οἴνου [ὕδατος καὶ ὄξους];

conf. p. 241, 8. 21.

244 vs. 4 post ἔχον addit εἰς τὰ δεξιὰ Christ. p. 459. — Ibid. vs. 24 pro μνέα vera scriptura est ἡμίνα, idque corrigit Christ. p. 460 (ego librorum scripturam et hoc loco et aliis quibusdam intactam reliqui ea de causa quam vol. I praef. p. xiv exposui).

245 vs. 3 μεγάλητρον corruptum esse ex μέγα λίτριον docet Christ. p. 460.

246 vs. 15 post τρίβλιον eiiciendum videtur τὸ μικρόν. — Ibid. vs. 17 pro ἔχει ὀξύβαφα τρία veram scripturam esse ἔχει ὀξύβαφον α' γ'' demonstravi p. 91 adn. 1.

250 vs. 6 de μνᾶ corrupto ex ἡμίνα conf. ad p. 244 vs. 24. — Ibid. vs. 18 γράμμα α' corruptum est ex γράμματα δ'.

251 vs. 6 οὐγγίας β'S respondet illi scripturae quam p. 241, 17 uncis inclusam exhibui. Verum est οὐγγίας β' δ''.

252 vs. 25. Σάτα β' (pro γ') μόδιοι γ' coni. Christ. p. 455 adn. 11; vide tamen σάτον in indice.

255 vs. 8. Genuina scriptura est illa quae legitur p. 237, 9: Ἀττικοὺς χαλκοῦς β' καὶ χαλκοῦ β' πέμπτα; eandem hoc loco restituit Christ. p. 460.

256 vs. 17 καὶ ἡμιοβολίου cet. Rursus genuina scriptura legitur p. 237, 7 ss., quam sic ad hunc locum restituit Christ. p. 460: καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττικὸν ἑτέρου ἡμιοβολίου τὰ δ' πέμπτα· τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β' καὶ χαλκοῦ β' πέμπτα.

261 vs. 9. Paulo aliter scriptum locum de medimno affert Schowius (ad Hesych. p. 524) ex Ms. Περὶ μέτρων, quod Romae se exscripsisse dicit: Μέδιμνος — παρὰ Κυπρίοις διαφόρως μετρεῖται. Σαλαμίνιοι ἤγουν

Κωνσταντιεῖς ε′ μόδια μετροῦσι τὸν μέδιμνον. Πάφοι (sic) δὲ καὶ Σικελοὶ δ′ μοδίους αὐτοὶ (lege αὐτὸν) μετροῦσι.

261 vs. 12 pro Σικελοί suadeam Σόλιοι, quoniam Cypri insulae populum sine dubio intellexit Epiphanius; sed cum Σικελοί tueantur reliqua fragmenta Epiphaniana (v. ind. s. v.), nihil mutare ausus sum. — Ibid. vs. 14 pro Ἑβραΐδος διαληφθέν Christ. p. 460 coniecit Ἑβραΐδος διαλέκτου ληφθέν: at vide indicem s. Ἑβραΐς.

263 vs. 12. Iure offendas quod νς′ sextarii sato tribuuntur; nec difficultatem levat versio Latina, quae eodem loco (II p. 102, 5) batum, non satum, definiat. Et si indicem Epiphanianum (p. 260, 4) respicias, apparet hoc loco κόλλαθον (quod nunc legitur p. 264, 21) expulsum esse iis ipsis verbis quae offensionem movere dixi. Quae si sanare velis, possis coniicere τὸ σάτον κς′ ξεστῶν ὑπάρχει (nam habet modium Hebraicum unum, qui est XXII sextariorum, et quadrantem modii: conf. p. 261, 17. 18. 23); sed tutius esse videtur errorem interpolatori tribuere nihilque mutare.

264 vs. 6. Καβιθά Scaligerum scripsisse pro σαβιθά adnotat G. Dindorfius. — Ibid. vs. 19 corrige ξεστῶν ἐστι δύο (pro πέντε) coll. p. 270, 1 et versione Latina p. 106, 9. — Ibid. vs. 22 pro σάτου forsitan olim scriptum fuerit βάτου (v. ind. s. σάτον), quamquam vulgarem scripturam tuetur versio Latina p. 106, 14.

266 vs. 6 δίδραχμον typotheta erravit pro δίδραγμον.

267 vs. 4. Addo hic varias scripturas loci Epiphaniani de folle quas Christius ex quinque codicibus Parisinis edidit in commentario *über den Follis und Denar* (*Sitzungsber. d. Münchener Akad.* 1865. I) p. 145 s. Habet igitur

I. cod. 2665 saec. XV: φόλλις ὃ καὶ βαλάντιον καλεῖται ὅτι διπλοῦται· δύο γάρ εἰσιν ἀργυροὶ ὃ γίνεται σ̅ν̅[6]) δενάρια. λεπτοὶ δύο φόλλεις κατὰ τὸν δεναρισμὸν ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν.

---

6) Sic resolvi notam quam Christius accurate ex codice descriptam exhibet similem ductibus ΣΝ; sed litterae N ea est forma quae facillime confunditur cum H,

II. cod. 2720 saec. XV: φόλλις καὶ βαλάντιον ἔχει ἀργυροὺς δύο ἥμισυ δενάρια διακόσια πεντήκοντα.

III. cod. 2830 saec. XVI: φόλης καὶ βαλάντιον ἔχει ἀργυροὺς δύο ἥμισυ δενάρια διακόσια πεντήκοντα λίτραι.

IV. cod. 2731 saec. XVI: φόλης καὶ βαλάντιον ἔχει ἀργυροὺς δύο ἥμισυ δενάρια διακόσια λίτρας.

V. cod. 835 saec. XVI: φόλλις ὃ βαλάντιον καλεῖται· διπλοῦν δέ ἐστιν ὑπὸ δύο ἀργύρων συγκείμενον οἳ γίνονταί σοι κ′[7]) δηνάρια καὶ φόλλις δύο λέπτοι κατὰ τὸν δεναρισμὸν ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν.

267 vs. 5. De Petavii scriptura ση′, quae debuit esse σν′, iam vide in hac ipsa pagina adn. 6. — Ibid. vs. 15 post ἀσσάρια adde notam lacunae et puta ea in codice excidisse quae p. 143 extr. scripta sunt. Sic igitur locus legendus est: ε′ δὲ ἀσσάρια (ὑπάρχει τὸ δηνάριον. ρ′ δὲ δηναρίων) ὑπῆρχεν ὁ ἀργυροῦς.

274 vs. 7 pro δέκα νουμμία lege δεκανουμμία coll. vs. 23.

278 vs. 15[b]. Κεράτιον φόλλεις η′, scripturam codicis Leidensis, praefert Christius (*Sitzungsb. d. Münchener Akad.* 1865. I p. 158).

313 vs. 20. Dele glossam ἀσαρθά etc.; nam Iac. Bernaysius nuper in Mus. Rhen. XIX p. 471 ss. demonstravit codicis scripturam ν̄ legendam esse πεντηκοστή (non νόμισμα) coll. Iosepho in Antiq. 3, 10, 6; ἀσαρθά igitur significare ἑορτήν nec vero ullum monetae genus.

322 vs. 19 Ὀγδόα typothetae error pro Ὀγδόα.

325 vs. 4 pro σάτων σάτον praefert Christ. p. 455 adn. 11.

329 vs. 1: vide ad p. 350 vs. 3.

335 vs. 6 Λαυρείῳ quod ex librorum auctoritate pro Λαυρίῳ edidi confirmatur I. Classeni adnotatione ad Thucyd. 2, 55, 1.

---

unde ortus est error in Petavii editione (apud nos p. 267, 5) οἳ γίνονται ση′ (pro σν′) δηνάρια. Idem numerus σν′ in codice 2665 paulo ante legitur: v. Christ. p. 146 adn. 19.

7) Id sine dubio corruptum e γίνονται CN̄.

340 vs. 4 post νομίcματι add. cιδηρῷ Christ. p. 460 coll. Hesych. v. cιδάρεοι θεοί.

346 vs. 3 ἐποίηcαν φλαυρόν (pro φανερόν) τι λαμβάνειν coni. Christ. p. 460.

350 vs. 3 pro τὸ ἕκτον τοῦ μεδίμνου Christ. l. c. aut τοῦ ἕκτου μεδίμνου (scil. ἥμιcυ) aut τὸ ἕκτον μέρος τοῦ ἡμιμεδίμνου scribi iubet, ex quibus ego alterum ita adopto, ut τοῦ ἕκτου μέρουc τοῦ μεδίμνου, item voce ἥμιcυ silentio addita, suadeam. Eodem vitio laborat glossa apud Photium p. 329, 1.

De arura hic addo locum quem Schowius ad Hesych. p. 648 ex Ms. Marino Περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν, quod Romae compilaverit, invenisse se scribit: Ἄρουρα ἔcτι μέτρον γῆc — ἔcτι δὲ τοῦτο τὸ μέτρον Αἰγύπτιον· ἐν ἀρούρᾳ γὰρ μετροῦcιν οἱ Αἰγύπτιοι πᾶcαν τὴν γῆν αὐτῶν· ἔχει δὲ ἡ ἄρουρα τῷ μέτρῳ τοῦ καλάμου τῷ ἔχοντι πήχειc ϛ´ καὶ δίμοιρον, ὃ καλεῖται παρὰ γεωμέτραιc ἄκαινα, κ´ ἐπὶ κε´ πλέθρα — τὸ δὲ πλέθρον κ´ ἐπὶ κ´ ἀκαίναc ἔχει τῷ μέτρῳ τοῦ καλάμου, ὅπερ παρὰ Παλαιcτίνοιc καὶ Ἄραψιν cαταῖον καλεῖται. Hoc loco dubitari non potest quin nonnulla corrupta sint; nam, ut cetera taceam, nullus tam immanis arurae modus cogitari potest, ut ea 20 plethra (longitudinis) cum 25 multiplicata, h. e. 500 plethra quadrata habeat, siquidem eidem ab Herodoto (2, 168) 100 tantum cubiti in quadratum, in illo autem fragmento περὶ μέτρων γῆc quod vol. I p. 56 edidi, 130 cubiti tribuuntur. Iam vero hic ipse 130 cubitorum numerus viam demonstrat qua locus Schowianus emendandus sit. Apparet enim aruram in longitudinem et latitudinem 20 acaenas sive 133⅓ cubitos habere. Tum πλέθρον illud quod in fragmento περὶ μέτρων γῆc affertur est 25ª pars arurae (nam arurae 130, plethro 26 cubiti, h. e. quinta pars, in longitudinem et latitudinem tribuuntur); haec igitur sunt κε´ πλέθρα Schowiana. Ac porro haec accurata eius plethri mensura efficitur, ut 4 acaenas sive 26⅔ cubitos in longitudinem et latitudinem habeat. Sic igitur in loco Schowiano post verba παρὰ

γεωμέτραις ἄκαινα vera scriptura restituenda: κ′ ἐπὶ κ′ (scilicet ἀκαίνας), ἤγουν (vel ἤτοι) κε′ πλέθρα. Reliqua intacta relinquo; nam hoc quidem facile apparet, si eadem acaena atque antea intellegatur, scribendum esse: τὸ δὲ πλέθρον δ′ ἐπὶ δ′ ἀκαίνας; sed aliam quandam acaenae mensuram, ὅπερ παρὰ Παλαιστίνοις καὶ Ἄραψιν σαταῖον καλεῖται, scriptor fragmenti significat, quae verba si sana sunt, σαταῖον habuit 1⅓ cubitum sive 2 pedes; nec est haec quidem ratio per se improbabilis, nisi quod appellationes κάλαμος et ἄκαινα in tam exigua mensura offendunt. Sed utut hoc est, iam comparemus locum Schowianum cum illo fragmento περὶ μέτρων. Unde orta est arura 133⅓ cubitorum in circuitum? Sunt hi 200 pedes et ii quidem — hoc enim peto ut mihi concedatur — Philetaerei; ergo 240 pedes Romani, et haec nimirum arura est duplum iugerum Romanum sive quod illi dixerunt h e r e d i u m. Sic igitur demonstratum est praeter Aegyptiam aruram 100 cubitorum, quam Herodotus commemorat, in aliqua provincia a Romanis institutam esse aliam aruram binis iugeribus aequalem, quae in omnes partes 240 pedes Romanos, proprios autem pedes 200 haberet. Huius arurae in consuetudine illorum provincialium fuisse 25 partes, quae singulae 40 pedes proprios in quadratum haberent, eaque πλέθρα appellata esse. Ac videntur etiam iidem provinciales bina eius modi plethra ἰούγερον μικρόν ex legitimi iugeri similitudine, quod habuit duo plethra Philetaerea, appellavisse; sic enim emendo verba vol. I p. 56 extr.: ἔχει δὲ ἡ ἄρουρα (pro κουρία) ἰούγερα μικρὰ ιγ′ (hic est ex consuetudine scriptoris rotundus numerus pro ιβ′S). Sed haec, ut dixi, tenuit provincialium usus; quid vero Romani ipsi? arurae partes easdem voluerunt esse quas in Aegypto instituerunt ibique σπορίμους μοδίους appellaverunt (I 39 ss.); nam ut tales modios satorios iugerum habuit tres, sic huic arurae (quae constat binis iugeribus) tribuuntur sex σατίβαι sive σατίαι sive σάτα, quae voces ductae esse videntur e Latinis *sativae* et *sata* cognatis illi modii appellationi quae graece σπόριμος sonat. Denique legimus in eodem fragmento quinque aruras (i. e. 10 iugera sive 30 modios satorios) effecisse ἰουγόν,

id est *iugum*. Hae igitur tabulae provincialium mensurarum ex fragmento περὶ μέτρων γῆς et loco Schowiano prodeunt: primum ex ratione a Romanis instituta

ἰουγόν (iugum) . . .	1		
ἄρουρα	5	1	
iugerum	10	2	1
σατίβα (modius satorius)	30	6	3

tum ex consuetudine provincialium latera quadratarum mensurarum sic inter se comparanda

ἄρουρα	1			
πλέθρον	5	1		
ἄκαινα	20	4	1	
πῆχυς	133⅓	26⅔	6⅔	1
πούς	200	40	10	1½

denique ipsae quadratae mensurae hunc in modum

ἄρουρα	1		
πλέθρον	25	1	
ἄκαινα	400	16	1
πούς	40000	1600	100.

Ita haec quam brevissime potui comprehendi, cum et omittere ea nefas ducerem et tamen uberioris disputationis in calce huius libri locum non esse viderem.

Denique breviter commemoro de tabulis quibusdam ponderum et mensurarum quae inveniuntur in cod. Bernensi ms. math. 250 in quarto, saec. IX vel X. Ibi post Calculum Victorii (nuper a Christio editum) variae tabulae leguntur his titulis praefixis

OLEARIA INCIPIUNT PONDERA
ITEM MELARIA INC·
DE GEOMETRICA NVNC LOQVITUR
DE REBUS LIQUIDIS
DE SIGNIS PONDERUM
NOMINA PONDERUM MEDICINALIUM QUORUM MENTIO IN CONFECTIONIBUS CONTINETUR.

Scripsit haec Adolfus Kiessling in epistula ad Th. Mommsenum data, cuius inspiciendae hic comiter copiam mihi fecit.

INDICES.

Conspectus scripturae compendiorum

quibus in his indicibus usus sum.

Afr. = fragmenta quae Iulio Africano Salmasius tribuit.
Al. = fragm. Alexandrinum περὶ ταλάντων (95).
Antyll. = Antyllus.
Ap. = Apollonius sophista (102).
Archig. = Archigenes.
ass. = liber de asse (116).
Balb. = Balbus (113).
Calv. = versio Calvi (141).
c. G. I = collectionis Galeneae caput I, et sic *c. G. II*, *III* cet.
Col. = Columella (111).
Const. = Constantinus Porphyrogenneta in Tacticis (17).
Did. = Didymi Alex. mensurae marmorum cet. (3).
Didym. = Didymus ἐν τῷ περὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις ἀναλογίας.
Dieuch. = Dieuches.
Diocl. = Diocles.
Diod. = Diodorus ἐν τῷ περὶ σταθμῶν.
Diosc. = Dioscorides.
EM. = Etymologicum magnum (107).
Ep. = excerpta Epiphaniana (82—87).
Eucl. = tabula Euclidea (14).
Eus. = fragm. Eusebianum (88).
Fest. = Festus et Pauli epitome (117).
Front. = Frontinus (112).
Gal. = Galenus.
gl. n. = glossae nomicae (101).
Greav. = fragm. Greavesianum (2).
Harp. = Harpocratio (103).
Her. = Heronianae reliquiae; *Her. I*, *II* = Heroniana tabula I, II cet.
Herod. = Herodotus medicus.
Hes. = Hesychius (104).
Hipp. = libri spurii Hippocratei.
Hyg. = Hyginus (114).
Ios. = Josephus (89).
Is. = Isidorus (123—127. 137. 138).
Iul. = tabula Juliani Ascalonitae (16).
Maec. = Volusius Maecianus (115).
Max. = Maximus (96).
Nic. = Nicander.
Orib. = tabulae Oribasianae (67—70).
Ped. = Pediasimus.
Phot. = Photius (105).

π. μέτρ. = fragm. περὶ μέτρων (81).
Poll. = Pollux.
pond. = carmen de ponderibus (120).
π. π. μ. = fragm. περὶ πηλικότητος μέτρων (15).
Prisc. = Priscianus (118).
pr. scr. = prava scriptura ex libris m. scr. in contextum recepta (conf. *v. scr.*).
schol. Hom. = scholia Homerica (94).
Suid. = Suidas (106).
Varr. = Varro (108—110).
vet. m. = tabula vetustissima medicinalis (29).
Vict. = Victorius (119).
v. Lat. = versio Latina tractatus Epiphaniani (122).
v. scr. = varia scriptura codicum vel editorum in adnotatione.

Nonnulla breviora minorisque auctoritatis fragmenta numeris tantum paginarum omissa appellatione significavi.

Numeri primi quique paginas, minores post comma additi versus significant. Ac cum prolegomenon paginas tantum, non versus perscripserim, facile hi numeri ab illis qui ad scriptores pertinent discernuntur.

Paginas alterius voluminis distinxi praefixa nota II.

I. Index Graecus.

Ἀβραάμ nummos signatos in Palaestinam attulisse dicitur 265, 8 *Ep.* II 104, 3 *v. Lat.*

ἀγελαῖοι δάκτυλοι 37 adn. 2. 187, 10 *Her. IV.* 205, 12 *Her.*

ἅγιον ἶν, μέτρον, σίκλον, ἅγιος σίκλος: vide haec substantiva.

ἄγκυρα, trioboli appellatio apud Cyprios, 312, 14 *Hes.*

Ἀγλωσθένης 293, 19 *Poll.*

Ἀδαμάντιος 224, 7 *c. G. IV.* 247, 20 *Orib.*

ἄδδιξ vel ἄδδιξις, μέτρον τετραχοίνικον, 206, 7 *Poll.* 312, 16 *Hes.* 328, 23 *Phot.* 347, 7. 8 *EM.*

ἀδρομερῶς (ἀδρομερῶς) 254, 4.

Ἀθαμᾶνες 313, 1 *Hes.*

Ἀθηναῖοι 211, 4 *Gal.* 284, 4. 12. 290, 15. 293, 17. 294, 18 *Poll.* 314, 23 *Hes.* 330, 13 *Phot.* 335, 1. 340, 12 *Suid.* 354, 25 *EM.*

Ἀθηνᾶς πρόσωπον in nummis Atheniensium 290, 9 *Poll.* 323, 11 *Hes.* 330, 22 *Phot.*

Ἀθήνησι 311, 28 *Harp.* 315, 6 *Hes.*

Αἴγινα 350, 25 *EM.*

Αἰγιναία δραχμή, κοτύλη, μνᾶ, Αἰγιναῖον νόμισμα, τάλαντον, Αἰγιναῖος ὀβολός, στατήρ: vide singula substantiva.

Αἰγινῆται 290, 15 *Poll.*

Αἰγυπτία ἀρτάβη, μνᾶ, Αἰγυκτιακὴ δραχμή, Αἰγύπτιος κύαμος, μόδιος: vide substantiva. — Αἰγύπτιον μέτρον 322, 21 *Hes.* II 153.

Αἰγύπτιοι 30. 31. 146. 181, 1. 6 *Her. I.* 235, 19 *c. G. X.* 262, 10. 266, 9 *Ep.* (II 105, 3 *v. Lat.*). 272, 14 *Ep.* 294, 13 *Poll.* 313, 15. 320, 20 *Hes.* 334, 23. 347, 1 *Suid.* 352, 5 *EM.* II 153.

Αἰολεῖς 319, 20 *Hes.*

ἄκαινα (ἄκενα), μέτρον τι ἢ κέντρον cet. 312, 19 *Hes.*; μέτρον δεκάπουν. ἔστι δὲ ῥάβδος cet. 333, 19 *Suid.* — **1.** ἄκαινα Ptolemaica sive Philetaerea 29. 35. 36; habet 10

pedes 183, 9 *Her. I.* 184, 14. 24 *Her. II.* 186, 14 *Her. III.* 197, 15. 25 *Eucl.* (item Asiatica 119, 12 π. π. μ.); eadem habet 6²/₃ cubitos 186, 15 *Her. III.* 197, 25 *Eucl.* II 153; eadem 12 pedes Romanos 187, 4 *Her. IV*; est 10ᵃ pars plethri 183, 7 *Her. I*; habet 16 spithamas (βαϲιλικάϲ) 193, 1 *Her. VI.* — **2.** habet 2 πάϲϲα, 12 pedes cet. 193, 14. 194, 12. 195, 18 *Her. VII.* 197, 4 *Her. VIII.* — **3.** habet 6 cubitos, 9 pedes cet. 201, 7 *Iul.* (conf. II 149). — **4.** ἄκ. quadrata habet 100 pedes quadr. Philetaereos 185, 22 *Her. II.* — **5.** origo vocis falso explicatur in *EM.* 32 adn. 6.

ἄκενα praef. I p. VII. 29 adn. 2. 33. 182, 5. 183, 7. 9. 11 cet. 184, 14. 24. 186, 14. 17 cet. 193, 14. 194, 12 cet. 195, 18. 197, 4: vide ἄκαινα.

ἀκίβδηλον νόμιϲμα 312, 21 *Hes.*

Ἀκραγαντῖνοι 292, 6. 297, 26 *Poll.*

ἀκρόδρυον, πλῆρεϲ μέτρον παρὰ Ταραντίνοιϲ, 312, 23 *Hes.*

Ἀκύλαϲ 275, 11 *Ep.*

ἀλάβαϲτοϲ, ὡϲεὶ κοχλιάριον, 333, 23 *Suid.*

ἀλάβαϲτρον 146. 260, 4. 263, 13. 15. 274, 13. 275, 2 *Ep.* (II 102, 6. 10 *v. Lat.*); capit libram olei, i. e. dimidium sextarium, 263, 14. 274, 14 *Ep.* 276, 23 *Eus.* (II 102, 7. 8 *v. Lat.*).

ἀλεκτρυόνων μάχη in nummis Dardanensium 293, 23 *Poll.*

Ἀλεξάνδρεια 301, 3 *Al.* 340, 8 *Suid.*

Ἀλεξάνδρειον νόμιϲμα 294, 3 *Poll.*; Ἀλεξάνδρειοϲ ϲτατήρ 283, 14 *Poll.*

Ἀλεξανδρεῖϲ 266, 10. 269, 9 *Ep.* (II 105, 5 *v. Lat.*).

Ἀλεξανδρείτηϲ ξέϲτηϲ 256, 3; conf. ξέϲτηϲ.

Ἀλεξανδρεωτικὴ κοτύλη 217, 1 *Gal.*; Ἀλ. μνᾶ 212, 16 *Gal.*; vide substantiva.

Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη, μνᾶ, Ἀλεξὰνδρινὸϲ κύαμοϲ, ξέϲτηϲ: vide substantiva.

ἀλιπαρεί 274, 14 *Ep.*

ἄλιρ, ὀξύβαφον, 312, 24 *Hes.*

Ἀλκαῖοϲ ὁ κωμικόϲ 281, 7 *Poll.*

Ἀλκμαῖοϲ ἐν δευτέρῳ μελῶν 207, 2 *Poll.*

ἀλλαγὴ ἐπινενοημένη εἰϲ ὑπουργίαν τῶν βαϲιλικῶν προϲτάξεων διὰ τῶν κοντούρων fit inter 6 miliaria 200, 15 π. π. μ.

ἄλξ, πῆχυϲ, 313, 1 *Hes.*

Ἀμερίαϲ 319, 19 *Hes.*

ἄμμα, Aegyptiorum mensura, 24. 27. 28. 39. 40; habet 40 cubitos cet. 183, 5 *Her. I.*

Ἄμμων in nummis Cyrenensium 314, 16 *Hes.*

ἀμπέλιον 195, 4 *Her. VII:* vide ἄμπελοϲ.

ἄμπελοϲ, mensura 5 pedum cet., 50, 193, 13. 194, 7. 195, 19 *Her. VII.* 197, 2 *Her. VIII.*

ἀμυϲτία, μέτρον, 313, 3 *Hes.*
Ἄμφιϲ 295, 5 *Poll.*
ἀμφιφορεύϲ, μέτρον ἐλαίου, 313, 4 *Hes.*
ἀμφορείδια Aristoph. apud *Suid.* 334, 5. 8; ἀμφ. Θάϲια 333, 27 *Suid.*
ἀμφορεύϲ **1.** mensura Graeca, i. q. μετρητήϲ, 207, 4 *Poll.* 260, 7. 333, 25 (conf. 26. 27. 334, 4. 5) *Suid.* 347, 16 *EM.* — **2.** amphora Romana 60. 81 *Afr.* 83 adn. 3 *Diocl.* 202, 17, 22. 203. 3. 10. 15 *Her.* 335, 25 *Suid.* 347, 12 *EM.*; habet 48 sextarios 202, 23 *Her.* 258, 2 π. μέτρ. (II 144, 25 *Calv.*). 276, 24 *Eus.*; habet 2 urnas, 4 brochos, 8 congios cet. 257, 24. 25 π. μέτρ. (II 144, 19 *Calv.*); παρ' ἐνίοιϲ λέγεται μετρητήϲ 257, 23 π. μέτρ. (II 144, 18 *Calv.*). — **3.** ἀμφορεύϲ Hebraicus a Iosepho commemoratus 334, 2 *Suid.* — **4.** ἀμφορεύϲ Aegyptius georgicus habet 36 sextarios 128. 230, 8 *c. G. VII.* 236, 14 *c. G. X*; conf. ἀρτάβη 5.
ἀμφορίϲκοϲ, amphora Romana, 60; est aequalis pedi cubico 203, 10. 21 *Her.*
ἀναβιβαϲμὸϲ τῶν ϲωκαρίων 190, 14 *Her. V.*
Ἀναξανδρίδηϲ 283, 16 *Poll.*
Ἀνδρόμαχοϲ medicus 210, 14. 22. 215, 9. 216, 19. 217, 26. 218, 2 *Gal.*
Ἀντιόχεια 301, 1 *Al.*
Ἀντιοχικὸν τάλαντον 300, 16. 18 *Al.*; Ἀντιοχικὸϲ μετρητήϲ 258, 3 π. μέτρ.; conf. substantiva.
Ἀντιφῶν 281, 9 *Poll.*
ἀντίχειρ 188, 9 *Her. V.* 316, 2 *Hes.* 351, 22. 24 *EM.* II 148 *Ped.*
ἀντίχειρον, mensura, praef. I p. IX. 45. 189, 10 *Her. V.*
ἀπαϲχολεῖϲθαι 30 *Her.*
ἀπερίϲτικτοϲ ἁπλῆ (vel εὐθεῖα) γραμμή 207, 9 *vet. m.* (conf. 207, 10. 13. 14). 219, 23. 220, 2 *c. G. II.* 227, 9. 10 *c. G. VI*ᵇ.
ἁπλαῖ οὐργίαι 201, 20. 21 *Iul.*; conf. γεωμετρικαὶ ὀργυιαί.
ἁπλοῦν βῆμα, gradus Romanus in tab. V *Her.* 44. 46; habet $2^1/_2$ pedes, 10 palmos, 40 digitos cet. 188, 18 *Her. V*; conf. βῆμα 6.
ἀπογραφὴ τοῦ κίνϲου 50. 195, 9 *Her. VII*; βαϲιλικαὶ ἀπογραφαί 58. II 148 *Ped.*
ἀπόρρυμα, mensura Thebanorum, habet 11 sextarios 146. 260, 7. 264, 3 *Ep.* (II 103, 8. 9 *v. Lat.*). 278, 7 *Eus.*
ἀπόρυμα 278, 7. II 103, 8: vide ἀπόρρυμα.
Ἄραβεϲ 262, 12 *Ep.* II 153.
Ἀργεῖοι 293, 25 *Poll.*
Ἄργοϲ 350, 27 *E M.*
ἀργυρᾶ δραχμή: vide δραχμή 8.
ἀργύρειοϲ, ϲτατήρ, 334, 10 *Suid.*
ἀργύρεοϲ 306, 6. 10: vide ἀργυροῦϲ.

ἀργυρίδιον 295, 27. 296, 1 *Poll.* 334, 10. 11 *Suid.*
ἀργύριον **1.** ἀργυρίου δραχμή, τάλαντον: vide substant. — **2.** ἀργύριον omnino nummi argentei 144 adn. 4. 146. 266, 1. 9. 11. 16. 269, 9. 15. 271, 1 *Ep.* (conf. II 105, 12 *v. Lat.*). 290, 17. 291, 19. 296, 3 *Poll.* 303, 17; τἀργύρια pluralis raro apud Atticos legitur praef. I p. XXI. 295, 20 ss. *Poll.*; ἀργύριον vocatur omnis et aenea et argentea et aurea moneta 347, 20 *EM.* (conf. ὀβολός, χάλκινα, χαλκοῦς). — **3.** ἀργύριον, λεπτὸν νόμισμα, 334, 12 *Suid.*; 125ª pars follis 269, 19 *Ep.*; conf. ἀργύριον λεπτόν. — **4.** ἀργύριον, i. q. ἀργυροῦς (ubi vide), 161 s. 302, 13 *Max.*; aestimatur 100 denariis 302, 18 *Max.* 253, 4. 306, 12 (ubi ἀργύριον τὸ μέγα dicitur); idem aestimatur $3^1/_3$ solidis 302, 24. 303, 1. 2 *Max.* 253, 4. 5. — **5.** aestimatur 10 solidis 162 adn. 2. 252, 23. 24. 257, 14. 15, atque habere dicitur $4^1/_6$ libras 162 adn. 2. 252, 24. 257, 15. — **6.** est quinta pars sicli 342, 14 *Suid.*
ἀργύριον λεπτόν vel ἀργύριος λεπτός pendit $1^3/_4$ siliquam et est 125ª pars follis 309, 2. 3. 6 (308, 5. 23. 309, 1) *gl. n.*; conf. ἀργύριον 3.
ἀργύριον νόμισμα 307, 5.
ἀργυρισμός 145 adn. 4. 267, 7 *Ep.* (II 105, 27 *v. Lat.*). II 151 s. I. v.
ἀργυροπράτης 307, 15 *gl. n.*
ἄργυρος, i. q. ἀργυροῦς, 144 vs. 1. 144 adn. 4. 253, 3. 267, 5. 269, 12. 302, 17.
ἀργυροῦν, i. q. μιλιαρίσιον, 144 adn. 4. 266, 21 *Ep.*
ἀργυροῦς **1.** antiquus nummus ab Assyriis inventus 265, 6 *Ep.* (conf. 142 adn. 2. II 104, 2 *v. Lat.*); habuit 100 δηνάρια, singula 60 ἀσσαρίων 142 adn. 2. 143 extr. 145 adn. 4 (265, 5. 267, 15 coll. II 152). 271, 2 *Ep.* (II 104, 1. 2 *v. Lat.*). 302, 16. 21 *Max.* 253, 2. 306, 6. 8 s.; idem aestimatur $3^1/_3$ solidis 303, 1 *Max.*; conf. ἀργύριον 4. — **2.** ἀργυροῦς aequalis miliarensi habuit 2 δίχρυσα 144 adn. 4. 266, 20 *Ep.* — **3.** aequatur 18 siliquis 278, 18 *Eus.* — **4.** hebraice μάνη vocatur 143 adn. 2. 269, 11. 271, 4 *Ep.* (conf. II 105, 7. 8 *v. Lat.*).
Ἀριστοτέλης, auctor de nummis, 153 s. 155. 284, 15. 291, 2. 292, 3. 7. 294, 23. 297, 26. 298, 2 *Poll.* 298, 16. 22. 299, 1 *schol. Hom.* 312, 2 *Harp.* 334, 24 *Suid.*
Ἀριστοφάνης 152. 280, 24. 281, 10. 283, 2. 5. 29. 285, 5. 14. 17. 287, 15. 20. 288, 19. 295, 6. 12. 14. 17. 22. 27. 296, 4. 26 *Poll.* 315, 3. 325, 10 *Hes.* 328, 23. 332, 6 *Phot.* 333, 22. 334, 4. 6. 12. 336, 14. 20. 337, 8. 338, 16. 340, 1. 25. 343, 5. 8. 19. 344, 22. 345, 24. 346, 17. 21. 26 *Suid.* 348, 23. 349, 19. 354, 3 *EM.*
Ἀριστοφῶν comicus 288, 4 *Poll.*
Ἀρκάδες 315, 21 *Hes.*
Ἀροάνδης 313, 16 *Hes.*

Ἀροανδικὸν νόμιςμα 313, 15 *Hes.*

ἄροτρα, πλέθρα, 313, 17 *Hes.*

ἄρουρα **1.** agrorum mensura Aegyptia, quae secundum Herodotum (2, 168) 100 cubitos (Aegyptios) in quadratum habuit, unde correctus est Suidas duobus locis (334, 14. 342, 22): ἡ ἄρουρα πόδας ἔχει ρν′ (libri ν′). — **2.** alia provincialis mensura aequalis binis iugeribus Romanis 56. II 153 ss.

ἀρτάβα 63. 204, 18. 245, 28: vide ἀρτάβη.

ἀρτάβη **1.** Aegyptia mensura 146. 206, 7 *Poll.* 260, 3. 262, 21 *Ep.* (II 101, 16 *v. Lat.*). 334, 22 *Suid.*; vocis origo derivatur ex Aegyptio ὀρτόβ praef. I p. xvi. 272, 14 *Ep.* — **2.** fuit quarta pars cubiti Aegyptii solidi 61 s., quae mensura a Ptolemaeis regibus ita aucta est, ut dimidia pars medimni Ptolemaici esset et Attico metretae aequaretur 62. 258, 18 π. μέτρ.; habuit igitur 72 sextarios 146. 262, 22. 263, 6 *Ep.* (II 101, 17 *v. Lat.*), sive Romanorum aestimatione $4^1/_2$ modios 258, 18. 19 π. μέτρ. (II 145, 24 *Calv.*). 277, 22 (coll. adnot.) *Eus.*; eadem postea παλαιά vocata 258, 18 π. μέτρ. — **3.** a Romanis instituta est recentior artaba, quae tertia pars fuit cubiti Romani solidi habuitque $3^1/_3$ modios Romanos 63. 204, 18 *Her.* 258, 20 π. μέτρ. (unde corrigendus Calvus II 145, 26); eidem minus accurate 3 modii tribuuntur 277, 22 *Eus.*; eadem habere dicitur μοδίους β′ vel δ′ 63 s. 204, 19 *Her.* (conf. II 149). — **4.** alia aestimatione artaba, quae ipsa etiam Αἰγυπτία vocatur, definitur 5 modiis Romanis 93. 224, 13 *c. G. V.* 245, 28 *Orib.* (conf. μέδιμνος 5). — **5.** ἀρτάβη nescio quae definitur 72 libris 252, 20. 257, 10, quibus locis aut λίτραι vitiose scriptae pro sextariis, aut sunt oleariae λίτραι, i. e. dimidii sextarii, unde efficitur mensura aequalis amphorae Aegyptiae georgicae: vide ἀμφορεύς 4. — **6.** ἀρτάβη Hebraica habet 72 sextarios sive 10 γόμορ 272, 11. 19. 20 (conf. 17) *Ep.* — **7.** ἀρτάβη, μέτρον Μηδικὸν (vel Περςικὸν) cίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος 313, 18 *Hes.* 334, 15 *Suid.* 347, 23 *EM.*

ἀρτάμη *v. scr.* pro ἀρτάβη 277, 22.

ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων Heronis 17. 30.

Ἄρχιππος 288, 23 *Poll.*

ἀςάριον 165. 253, 1. 2. 255, 20. 313, 21: vide ἀςςάριον.

Ἀςιανὸν νόμιςμα 319, 26 *Hes.*

Ἀςκαλωνῖται 264, 7 *Ep.* (II 103, 12 *v. Lat.*).

Ἀςκληπιάδης medicus 209, 14. 215, 19. 216, 7 *Gal.*

Ἀςπένδιοι 293, 23 *Poll.*

ἀςςάριον **1.** as vetus Romanus, 10ª pars denarii, II 86, 15 s. *Didym.* — **2.** as posterior Romanus, 16ª pars denarii 302, 5 *Al.* (II 144, 10 *Calv.*); dividitur in dimidiam, tertiam aliasque partes 302, 6 ss. *Al.* (II 144, 11 ss. *Calv.*) II 20. 21. 22. 41 (idem commemoratur I 10. 308, 2 *gl. n.*).

— **3.** idem, nummus sub imperatoribus aere expressus, pendit quartam partem unciae 97. 228, 20 *c. G. VII.* 278, 16 *Eus.*, sive 6 scripula 304, 8. 304, 18 (hoc loco dicitur ἀσσάριον τοῦ ἀργύρου et opponitur ἀσσαρίῳ τοῦ χαλκοῦ), sive 2 drachmas 126. 235, 8 *c. G. X.* 237, 18 *c. G. XI.* 255, 20. — **4.** ἀσσάριον sive λεπτόν, 60ª pars denarii, 6000ª pars talenti, 142 adn. 2. 143, II. 149 adn. 3. 166. 253, 1. 2. (265, 5). 267. 13. 271, 2. 3. (II 103, 22. 23 *v. Lat.*). 274, 7. 8. 276, 7 *Ep.* 302, 15. 16 *Max.* 306, 10. **313**, 21 *Hes.* II 152 (addend. ad 267, 15); idem commemoratur 274, 23. 24 *Ep.*; haec assaria dicuntur λεπτεπίλεπτα 267, 17 *Ep.* (et pertinere huc videtur glossa ἀσσάρια, οἱ ὀβολοί, 334, 16 *Suid.*); eadem vocantur νουμία 253, 1 vel δεκανουμμία (sic enim legendum) 274, 7 *Ep.* vel δεκάνουμμα 274, 23 *Ep.* — **5.** ἀσσάριον χάλκεον ἦν νόμισμα βάρος ἕλκον τριλιτραῖον 276, 1 *Ep.* — **6.** ἀσσάριον τοῦ χαλκοῦ, φόλλεως τὸ τέταρτον 304, 17. 305, 5. — **7.** ἀσσάριον ἐξ ἀργύρου λεπτῶν ἑπτά (al. ἕξ) 305, 6; huc pertinere videtur locus 253, 7: τὸ ἀσσάριόν ἐστι λεπτά ς', littera numerali mutata in ζ'. — **8.** ἀσσάρια (vel ὀβολοί) ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ, a Numa rege facta, 334, 16 ss. *Suid.* — **9.** vox ex Hebraico sermone derivatur 267, 13. 14 *Ep.* 304, 1. 2.

Ἀσσύριοι 265, 7 *Ep.* (II 104, 3 *v. Lat.*).

Ἀττικὰ νομίσματα 284, 25 *Poll.* — Ἀττικαὶ ὁλκαί: vide subst. — Ἀττικαί, i. e. Atticae drachmae, **334**, 2 *Suid.* — Ἀττικὴ δραχμή, κοτύλη, μνᾶ, χοῖνιξ: vide subst. — πρὸς τὸ Ἀττικόν in computatione minae 106. **232**, 5 *c. G. IX.* — Ἀττικὸν ἡμιχόεον, ἡμιωβόλιον, τάλαντον, τετράδραχμον, Ἀττικὸς μέδιμνος, ὀβολός, χαλκοῦς, χοῦς, χρυσοῦς: v. substant. — Ἀττικὸς σταθμός 75 adn. 2 *Hipp.*

Ἀττικοί 232, 8. 233, 10 *c. G. IX.* 242, 22 *c. G. XV.* 252, 4. 292, 18. 295, 4. 19. 296, 2. 25 *Poll.* 299, 19 *schol. Hom.* 307, 3. 311, 1 *Harp.* 328, 17 *Hes.* 331, 24 *Phot.* 335, 23 *Suid.* 353, 9 *EM.* II 86, 3. 27 *Didym.*

αὐλός, τὸ στάδιον, 347, 24. 25. 352, 23 *EM.*

αὐστήρ, μέτρου ὄνομα, 314, 2 *Hes.*

ἄφυσσα vel ἀφύστα, κοτύλη, 314, 3. 4 *Hes.*

Ἀχαιοί 323, 22 *Hes.*

Ἀχαῖος *v. scr.* 323, 22.

ἀχάνη, μέτρον σίτου ἐν Βοιωτίᾳ, 314, 8 *Hes.*, Περσικὸν μέτρον 314, 5 *Hes.* 334, 22 *Suid.*; utraque habet 45 medimnos Atticos 314, 8 *Hes.* 334, 23 *Suid.*

ἄχρηστοι τόποι in metiendo a fertili agro discernendi 190, 12 *Her. V.*

Βαβυλώνιον τάλαντον 294, 11. 16 *Poll.*; conf. τάλαντον.

βάδα, i. q. ἐλαιοτριβεῖον, 273, 23 (261, 1 *v. scr.*) *Ep.* (II 100, 16 *v. Lat.*).

βάδδος legisse videtur interpres Epiphanii II 100, 14: vide βάδος.

βάδον 273, 20. 21: vide βάδοc.

βάδοc (vel βάδδοc, βάδον, βάθοc, βάτον, βάτοc: ubi vide; vel βίδοc, βάδδηc: G. Dindorf. praef. ad Epiphan. vol. IV part. I p. XIV), mensura Hebraica, 259, 23. 260, 2. 26. 261, 1 *Ep.*; habet 50 sextarios 261, 2. 271, 11. 273, 21. 24 *Ep.* (II 100, 14. 17. 102, 5 *v. Lat.*). 277, 9 *Eus.* 314, 10 *Hes.* — aliter habet 72 sextarios 279, 9 *Ios.*; aliter 48 libras 314, 10 *Hes.*

βάθοc 259, 23. 260, 2. 261, 1, quibus locis edere debebam βάδοc (conf. var. script. et praef. p. XV).

βαιών, μέτρον παρὰ Ἀλεξανδρεῦcι, 314, 11 *Hes.*

βακάϊον, μέτρον, 314, 13 *Hes.*

βάλανοc, mensura quaedam, quae aut $^1/_2$ drachma 243, 10 *c. G. XV* (conf. 134 adn. 1), aut $1^1/_2$ drachma definitur 252, 15.

βαλάντιον, omnino follis nummis impletus, 342, 24 *Suid.* — id quod φόλλιc (ubi vide) 145 adn. 4. 267, 4 *Ep.* (II 105, 23 *v. Lat.*). 303, 11. 12. II 151 s.; aestimatur 45 siliquis 278, 19 *Eus.*, aut 150 denariis 303, 12.

βαλλάντιον 144 adn. 4. 267, 4 *v. scr.* (conf. II 105, 23). 303, 11. 12: vide βαλάντιον.

βαρβαρικὸν νόμιcμα 293, 5 *Poll.* 315, 14 *Hes.* 348, 8 *EM.*

βαcιλεύc posteriore aetate imperator Romanus dictus 39 adn. 1.

βαcιλήιοc πῆχυc: vide πῆχυc.

βαcιλικαὶ ἀπογραφαί 58. II 148 *Ped.*; βαcιλικαὶ προcτάξειc 200, 16 π. π. μ. — βαcιλικαὶ cπιθαμαί, βαcιλικὴ ὀργυιά, βαcιλικὸν κάρυον, βαcιλικὸc πῆχυc, πούc, cίκλοc: vide substantiva.

βάτον 260, 2 *v. scr.* 271, 11. 273, 20: vide βάδοc.

βάτοc 277, 9. (II 102, 5). 314, 10: vide βάδοc.

βάφιον, ὀξυβάφιον, 314, 14 *Hes.*

Βερενίκειον νόμιcμα 294, 3 *Poll.*

βῆμα **1.** Ptolemaicum sive Philetaereum 30. 52; habet $1^2/_3$ cubitum, $2^1/_2$ pedes, 10 palmos, 40 digitos 182, 19 *Her. I.* 184, 13. 22 *Her. II.* 186, 9 *Her. III* (commemoratur 192, 18 *Her. VI*). — **2.** βῆμα Asiaticum 53. 54; habet $2^1/_2$ pedes (Asiaticos) cet. 199, 5 π. π. μ. — **3.** βῆμα habet 2 cubitos, 3 pedes 197, 15. 23 *Eucl.* (conf. 52). 201, 3 *Iul.* — **4.** habet 1 cubitum, 2 pedes cet. 193, 10. 194, 3. 195, 16 *Her. VII.* 196, 26 *Her. VIII.* — **5.** βῆμα quadratum (Ptolemaicum) habet 1600 digit. quadr. cet. 185, 19 *Her. II.* — **6.** ἁπλοῦν βῆμα dicitur gradus Romanus, eique additur διπλοῦν βῆμα, i. e. passus: vide adiectiva.

βηματίζειν, τοῖc ποcὶ μετρεῖν, 314, 18 *Hes.*; conf. ποδίζειν.

βιάτωρ, κυάθιον, 314, 20 *Hes.*

βοηθήματα artis medicinae 243, 19 *c. G. XV*; conf. *medelarum auxilia* II 142, 21 *Calv.*
Βοιωτία 314, 8 *Hes.*
Βοιώτιον μέτρον ὁ κόφινος 206, 14 *Poll.*
βοῦς. βόες antiquitus pro nummis usurpati 284, 10. 11. 13. 14. (289, 3). 289, 12. 13 *Poll.* 317, 23 *Hes.* 349, 9 ss. *EM.* — βοῦς in nummis antiquis Atheniensium 284, 5 *Poll.* 314, 23 *Hes.* 335, 1 *Suid.* 349, 12. 15 *EM.*; idem in nummis Deliorum aliisque 315, 24 *Hes.*; idem ἐν χαλκῷ, i. e. nummis omnino, 320, 16 *Hes.*
βρόχος, quarta pars amphorae Romanae, 139. 257, 25 π. μέτρ.; conf. πρόχος.
Βυζάντιοι 291, 9 *Poll.* 340, 4 *Suid.*
Βυζάντιον 325, 11 *Hes.*
γαβαθόν, τρυβλίον, 314, 26 *Hes.*
γάβενα, ὀξυβάφια ἤτοι τρυβλία, 315, 1 *Hes.*
γάβος 146: vide κάβος.
Γαλατικὸν μέτρον 321, 11 (coll. adnot.) *Hes.*
Γαληνὸς ὁ σοφώτατος 218, 21 *c. G. I* (conf. 88); περὶ σταθμῶν ἐκ τοῦ Γαληνοῦ 248, 1 *Orib.*
γάμβριον, τρυβλίον, 315, 2 *Hes.*
γεϊκοὶ πόδες 34. 36. 37. 186, 28 *Her. IV.*
Γέλων, Syracusanorum rex, 294, 5 *Poll.* 316, 4 *Hes.*
γέμων μόδιος: vide μόδιος.
γεωμέτραι II 153.
γεωμετρεῖν 31 *EM.*
γεωμετρία 30. 180, 24 *Her. I*; γεωμ. ἡ πρώτη 17. 180, 22 *Her. I*; ἡ νῦν κατάστασις τῆς γεωμετρίας 195, 8 *Her. VII.*
γεωμετρικαὶ ὀργυιαί (οὐργίαι) 55. 201, 19 *Iul.*; 100 org. geometricae efficiunt 112 simplices org. 201, 20 *Iul.*
γεωμετρικὸν μέτρον ὁ σχοῖνος 332, 1 *Phot.* 343, 13 *Suid.* 353, 17 *EM.*
γεωμετρικὸς κάλαμος II 147 *Ped.*; γεωμετρικὸς μόδιος II 147 *Ped.*: vide μόδιος.
γεωργικός. ἐν τοῖς γεωργικοῖς 128. 236, 12 *c. G. X*; ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν 137. 256, 12.
γῆ. gen. plur. γαιῶν praef. I p. vii. 180, 23 *Her. I.*
γλαῦξ in nummis Atheniensium 284. 26. 27 *Poll.* 315, 5. 323, 11 *Hes.*; eadem in aureis nummis Atheniensium 335, 7 *Suid.* — γλαῦξ, νόμισμα Ἀθήνησι τετράδραχμον, 315, 6 *Hes.* — γλαῦκες Λαυριωτικαί 315, 3 *Hes.* 335, 4 *Suid.*
γνώμων, modii appellatio, 260, 14 *Ep.*
Γολγοθᾶ 275, 7 *Ep.*
γόμορ (vel γομόρ), mensura Hebraica, 260, 1. 17. 22 *Ep.*, εἶδος μέτρου Ἑβραικοῦ 335, 9 *Suid.* — **1.** habet 15 modios 260, 17. 271, 10. 273, 17 *Ep.* (II 100, 13 *v. Lat.*). 277, 18 *Eus.*; idem vocatur μέγα γόμορ 260, 23. 24. 273, 18 *Ep.* (II 100, 13 *v. Lat.*). — **2.** μικρὸν γόμορ habet 12

modios 260, 23. 24. 273, 19 *Ep.* — **3.** γόμορ (*v. scr.* γόμον), decima pars artabae (Hebraicae), habet 7$^{1}/_{5}$ sextarios 263, 5. 6. 272, 19. 20 *Ep.* (II 101, 22. 23 *v. Lat.*); idem dicitur γόμορ μικρόν et minus accurate 7 sextariis definitur 278, 3 *Eus.*; corruptus est locus 272, 16 *Ep.*: μέτρα γ' τὸ μικρὸν γόμορ, ὅ ἐστι ξεστῶν ς' (lege ζ'ε'')· ὥστε εἶναι τὸ ι'' τῆς ἀρτάβης. — **4.** γόμορ habet 13 sextarios, et 3$^{1}/_{3}$ γόμορ efficiunt σάτον 275, 21 *Ep.*; conf. σάτον 5.

γόμορρα, μέτρον, 315, 7 *Hes.*

γράμμα, scripulum Romanum, 288ª pars librae Romanae 57 (conf. λίτρα), sive 24ª pars unciae 89 *c. G. III.* 232, 11 *c. G. IX* (conf. οὐγγία), sive 3ª pars drachmae sive denarii 221, 21 *c. G. III.* 232, 10 *c. G. IX.* 248, 6 *Orib.* 249, 5. 301, 8. 19 *Al.* (conf. δραχμή); habet 6 siliquas 125. 231, 20 *c. G. VIII.* 234, 16 *c. G. X.* 237, 4 *c. G. XI.* 245, 21 *Orib.* 255, 2. 270, 8 *Ep.* 278, 11 *Eus.*, sive 2 obolos 125. 222, 1 *c. G. III.* 228, 17 *c. G. VII.* 234, 16 *c. G. X.* 237, 4 *c. G. XI.* 240, 6 *c. G. XIV.* 248, 6 *Orib.* 248, 16. 255, 1. 301, 19 *Al.* (II 144, 4 *Calv.*); idem habet 3 θέρμους 234, 16 *c. G. X.* 255, 1. 301, 19 *v. scr.* (II 144, 5 *Calv.*), vel 3 ψέμμους 301, 20 *Al.* — idem habet 1 obolum et 4 chalcos, i. e. quartam partem illius denarii vetustissimi qui fuit sexta pars unciae, 68. 107. 208, 3 *vet. m.* 232, 15 *c. G. IX.* — notae praef. I p. vi. 169. 220, 4 *c. G. II.* 227, 12 *c. G. VI*ᵇ.

γραμμάριον, i. q. γράμμα, habet 3 θέρμους 81 *Afr.*, sive 6 siliquas 250, 2; est 4ª pars δηναρίου 252, 26, sive 288ª pars librae cet. 254, 7. 10. 12. 15. 17. 20. 255, 1. 22. 27.

γραμμή, i. q. γράμμα (ubi vide), praef. I p. xviii. 248, 6. 278, 11. 21.

γρόνθος, i. q. παλαιστή, 45. 189, 10 *Her. V.* II 148 *Ped.* — πυγμὴ σημαίνει τὸν γρόνθον τῆς χειρός 352, 16 *EM.*

γύη, μέτρον πλέθρου (an μέτρον, πλέθρον legendum?), 315, 9 *Hes.*, γύη, μέτρον γῆς, 348, 7 *EM.*; γύαι, ὁδοί, πλέθρα, 315, 8 *Hes.*; conf. γύης.

γύης, μέτρον γῆς, 310, 10. 20 *Ap.* 315, 10 *Hes.* 348, 4 *EM.*; comparatur cum plethro, sexta parte stadii, 324, 6. 7. 326, 22 *Hes.* — ἔνιοι γύην τὸ ὀργυιαῖον μέτρον 326, 24 *Hes.*

γυναικὸς πρόσωπον in nummis Cyzicenorum 321, 4 *Hes.*

δαῖμα, σπιθαμήν, 315, 12 *Hes.*

δακτυλοδόχμη, mensura, 179, 2 *Poll.* 179, 20 *Greav.*

δάκτυλος, minima mensura, 179, 1 *Poll.* 179, 19 *Greav.* 182, 3. 8 *Her. I.* 184, 12. 15 *Her. II.* 187, 15. 17. 20 *Her. V.* 192, 17 *Her. VI.* 193, 9. 11. 195, 10 *Her. VII.* 197, 14. 16 *Eucl.* 198, 21 π. π. μ. — vocatur μονάς 186, 3 *Her. III.*

187, 18 *Her. V*, vel ἀρχὴ καὶ οἷον μονάς 198, 21 π. π. μ.; πρῶτός ἐστιν ὥσπερ καὶ μονάς 200, 24 *Iul.* — sunt etiam partes eius 182, 8 *Her. I.* 184, 15 *Her. II.* 187, 18 *Her. V.* 193, 11 *Her. VII.* — δάκτυλος Ptolemaicus 29. — δάκτυλοι ἀγελαῖοι: vide adiectivum.

δάκτυλος ὁ μέγας τῆς χειρός, ὃς δὴ καὶ λέγεται τέταρτον σπιθαμῆς, ἔχει δὲ δακτύλους τρεῖς 189, 13 *Her. V.*

δανάη *v. scr.* 315, 14: vide δανάκη.

δανάκη (vel δανάκης), νόμισμά τι Περσικόν 293, 6 *Poll.* — νομισμάτιόν τι βαρβαρικόν, δυνάμενον πλέον ὀβολοῦ 315, 14 *Hes.* 348, 8 *EM.*; hoc τοῖς νεκροῖς ἐν τοῖς στόμασιν ἐτίθεσαν 335, 10 ss. *Suid.* 348, 9 ss. *EM.*

δανάκης 293, 6. 348, 8: vide δανάκη.

Δαναός, inventor stadii, 352, 25 ss. *EM.*

Δαρδανεῖς 293, 23 *Poll.*

Δαρδάνιος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν II 23: conf. *Dardanus.*

Δαρεικὸς στατήρ 283, 13. 294, 2 *Poll.*; Δαρεικοί, χρυσοῖ στατῆρες, 310, 23 *Harp.* 315, 17 *Hes.* 335, 21 *Suid.*; Δαρεικὸς χρυσοῦς 338, 10 *Suid.*, vel νόμισμα χρυσοῦν 335, 15 *Suid.* 348, 19 *EM.* — pendit 2 drachmas 301, 7. 8 *Al.*; est igitur aequalis Attico aureo 311, 1 *Harp.* 335, 22 *Suid.* — aestimatur 20 drachmis (argenti) 311, 6 *Harp.* 335, 26 *Suid.* — Δαρεικοὶ τρισχίλιοι (talentum Persicum auri) 335, 17 *Suid.* — vocis origo explicatur 311, 2 ss. *Harp.* 315, 17 *Hes.* 335, 15. 23 ss. *Suid.* 348, 20 *EM.*

Δαρεῖος, non Xerxis pater, sed alius quidam antiquus Persarum rex, 311, 3 *Harp.* 335, 23 *Suid.* (conf. 315, 18 *Hes.* 335, 15 *Suid.* 348, 19 *EM.*).

δάρειρ, mensura corporis, 315, 19 *Hes.*

δάριν, σπιθαμήν, 315, 21 *Hes.*

δαρχμάς, δραχμάς, 315, 22 *Hes.*

Δείναρχος 311, 19. 24. 312, 4. 7. 10 *Harp.* 333, 12 *Phot.*

Δεινόλοχος 297, 25 *Poll.*

δεκάβοιον, numerus vel pondus nummorum, 315, 23 *Hes.*

δεκάδωρος ἅμαξα 315, 26 *Hes.*

δεκάλιτρον 292, 14. 298, 5 *Poll.*

δεκάλιτρος μισθός 297, 22 *Poll.* (δεκάλιτρος στατήρ *v. scr.* praef. I p. xx).

δεκαμναῖον 336, 1. 4 *Suid.*

δεκάμνουν 318, 20 *Hes.*

δεκάμνους 326, 5 *Hes.*

δεκανουμμίον vel δεκάνουμμον (i. q. ἀσσάριον 4) 274, 7 *coll.* II 152. 274, 23 *Ep.*; conf. νουμμίον.

δεκαόργυιον σχοινίον sive σωκάριον: vide haec substantiva.

δεκαούργιος et δεκαουργυιαῖος *v. scr.* 190, 3.

δεκαταλαντία 280, 20 *Poll.*
δεκατάλαντος 281, 11. 19 *Poll.*
δεκαχοίνικον μέτρον 327, 21 *Hes.*
δενάριον, δεναρισμός II 151. 152: vide δηνάριον, δηναρισμός.
Δήλιοι 284, 8. 12 *Poll.* 315, 24 *Hes.*
Δημαρέτη et Δημαρέτειον νόμισμα 294, 4. 5 *Poll.* 316, 4. 5 *Hes.*
Δημοδίκη ἡ Κυμαία, coniux Midae, nummos invenisse dicitur 293, 15 *Poll.*
Δημοσθένης 280, 16. 281, 18. 285, 3. 296, 19 *Poll.* 311, 12 *Harp.* 332, 5 *Phot.* 343, 18 *Suid.* 354, 1 *EM.*
δημοσία μνᾶ, δημόσιον ἡμίμναιον Syrorum 119 adn. 1.
δηνάριον **1.** antiquus Romanorum denarius qui 10 asses habuit II 86, 16 *Didym.* — **2.** denarius Romanus inde a Neronis aetate, qui fuit 8ª pars unciae: δραχμὴν λέγομεν νῦν, ὅπερ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν 209, 21 *Gal.*; δηνάριον τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμήν α′ 234, 12 *c. G. X.* 254, 22; idem dicitur δηνάριον ἀργυροῦν et comparatur 4 sestertiis sive 25ªᵉ parti aurei (aetatis Neronianae) II 86, 21. 22 *Didym.*; idem simpliciter δηνάριον vocatur 245, 19 *Orib.* 275, 1 *Ep.*; sed vulgaris apud Graecos appellatio est δραχμή, ubi vide. — dividitur in 2 victoriatos, 4 sestertios, 16 asses, omnino 1728 partes 302, 3. 4. 5. *Al.* (II 144, 7 ss. *Calv.*). II 20. 41. — **3.** δηνάριον Constantinianum, quod στάγιον appellatur, est 6ª pars unciae sive habet 4 scripula 97 s. 131. 228, 19. 229, 1 *c. G. VII.* 231, 10 *c. G. VIII.* 238, 17 *c. G. XII.* 252, 26. 257, 7; idem definitur $1^1/_3$ drachma (i. e. $1^1/_3$ denario vulgari) 96. 228, 19 *c. G. VII*; eodem pertinere videtur locus: τὸ διναριον ἐστὶν νόμισμα ἕν 253, 13, quoniam 4 scripula solidi pondus efficiunt; minus distincte Hesychius: δηνάριον, τὸ νόμισμα, ἢ εἶδος ἀργυρίου 316, 7. — **4.** denario tribuuntur 4 unciae 150 adn. 2. 278, 12 *Eus.*, quae ratio ducta est a sestertio, nummo aeneo unciae pondere. — **5.** δηνάριον, εἶδος ἀργυρίου ὁλοκοτίνου ἔχον ἰσχύν 307, 1. 336, 8 *Suid.* — **6.** δηνάριον est 100ª pars ἀργυροῦ habetque 60 ἀσσάρια (conf. ἀργυροῦς 1, ἀσσάριον 4) 142 adn. 2. 143, 11. 145 adn. 4 (coll. II 148). 149 adn. 3. 253, 2 (265, 5. 267, 15 coll. II 152). 271, 2. 3. 274, 8. 9. 276, 7 *Ep.* (II 103, 23. 104, 1 *v. Lat.*). 302, 16 *Max.* 306, 9. II 152; hoc δηνάριον etiam λεπτόν vocatur 267, 15. 17 *Ep.*; idem definitur 30ª parte νομίσματος, ubi vide. — **7.** δηνάριον (vel δηνάριος), 250ª pars follis, 145 adn. 4. (267, 5 *Ep.* II 105, 25 *v. Lat.*). 308, 20 *gl. n.*; habet $1^1/_4$ libram 305, 3. 308, 24 *gl. n.* — **8.** δηνάριον χρυσοῦν, i. e. aureus Romanus Neronis aetate, habet 25 denarios sive 100 sestertios II 86, 22 *Didym.*
δηνάριος 308, 20: vide δηνάριον 7.

δηναριcμόc 145 adn. 4. 267, 6 *Ep.* (conf. II 105, 26 *v. Lat.*). II 151, ι. 152, v.
διακερματίζειν 295, 16 *Poll.*
διαcχολεῖcθαι 180, 24 *v. scr.*
δίαυλον Ptolemaicum sive Philetaereum habet 2 stadia cet. 29. 183, 18 *Her. I*; conf. δίαυλοc.
δίαυλοc ὁ λεγόμενοc παρὰ τοῖc παλαιοῖc habet 2 stadia 200, 8. 11 π. π. μ.; eadem definitio redit 192, 23 *Her. VI.* 316, 8. (μέτρον πηχῶν ω') *Hes.* 336, 10 *Suid.* 347, 24. 25. 352. 24 *EM.*
διαφορὰ (τῶν κοτυλῶν) κατὰ τὸ ποcόν 216, 28 *Gal.*; διαφοραὶ mensurarum et ponderum 276, 17 *Eus.* (conf. 219, 4 ss.), item ταλάντων, μνῶν, δραχμῶν cet. 300, 20 ss. 301, 11. 17 *Al.* (II 143, 14 ss. 21 ss. 144, 1 *Calv.*). — ἡ κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφορὰ τῶν ξηρῶν οὐcιῶν ἄπειρόc ἐcτιν 225, 4 *c. G. V*; conf. 233, 17 *c. G. IX.* 246, 7. 21 *Orib.* 259, 3 π. μέτρ. (II 146, 4 *Calv.*).
δίγυοc 315, 10 *Hes.*
δίδραγμον 265, 13. 266, 7. 268, 1. 4. 7. 9. 269, 6. 276, 6. 316, 9. 24. 317, 2 *v. scr.* (II 104, 10 *v. scr.*). II 151 (addend. ad 266, 6): vide δίδραχμον.
δίδραμα *pr. scr.* pro δίδραχμα 253, 9.
δίδραχμα, ἡ, habet 2 holcas 107. 232, 13 *c. G. IX*: conf. δίδραχμον.
δίδραχμον 284, 3 *Poll.* — **1.** antiquum Atheniensium 284, 4 *Poll.*, βοῦν ἔχον ἐπίcημον 349, 15 *EM.*; item Deliorum 284, 12 *Poll.* — **2.** Hebraicum, dimidia pars stateris, 253, 9; habet 2 drachmas 268, 4 *Ep.* (conf. cτατήρ) sive 20 obolos (Hebraicos) 266, 6. 268, 6 *Ep.* 317, 1 *Hes.* 336, 12 *Suid.*; pendit quartam partem unciae 265, 13. 266, 7. 268, 7. 274, 25 *Ep.* (II 104, 10. 105, 1 *v. Lat.*). 316, 9 *Hes.* 336, 12 *Suid.*, sive 6 scripula 304, 8. 336, 12; ad idem redit definitio: ἄγει νόμιcμα α'Ϛ, κεράτια λϛ' 255, 14. — **3.** διπλοῦν δίδραχμον pendit 4 drachmas, 3 solidos 255, 15.
διητία, ἡμιμέδιμνον, 316, 10 *Hes.*
δικαία ὀργυιά 192, 8; ὀργυιὰ πάνυ δικαιοτάτη 192, 13.
δικαιοcύνη, ἡ χοῖνιξ, 316, 11 *Hes.*
δικόλλυβον 285, 7 *Poll.*
δίκρατον, νόμιcμα, 316, 12 *Hes.*
διμέδιμνον μέτρον 316, 13 (ubi imperite χωροῦν δύο μοδ(ίουc). 322, 7 *Hes.*
δίμνωc 282, 18 *Poll.*
δίμοιρον. notae eius 174. 254, 21.
δινάριον 253, 13. 278, 12 *v. scr.*: vide δηνάριον.
διξᾶντα, τριξᾶντα *v. scr.* 292, 11.
δίξεcτον 346, 20 *Suid.*
Διογενιανόc 300, 4.

Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν 156 s. 299, 25 *schol. Hom.* (344, 12 *Suid.*).
Διονύσιος maior 154. 291, 20 *Poll.*
Διὸς πρόσωπον in nummis Atheniensium 284, 26. 27 *Poll.*
Διοσκορίδου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν 132 s. 239, 19 *c. G. XIV.*
δίπλουν βῆμα, passus Romanus, 44. 46, habet 5 pedes cet. 189, 1 *Her. V.*
διπλούνδιον *pr. scr.* pro διπούντιον 256, 19.
διπούντιον, i. e. dupondius Romanus, pendit 4 drachmas (i. e. dimidiam unciam) 126. 235, 5 *c. G. X.* 237, 15 *c. G. XI.* 256, 19.
δίπτυον, μέτρον, ἡμιμέδιμνον, 316, 14 *Hes.*
δισκάριον 275, 4 *Ep.*; conf. τρυβλίον.
διστάσιος 316, 15 *Hes.*
δίστατος, δεκάμνους, 326, 7 *Hes.*
διτάλαντος 281, 13 *Poll.* 332, 11 *Phot.* 343, 24 *Suid.* 354, 8 *EM.*
Δίφιλος 292, 18 *Poll.* 299, 22 *schol. Hom.* 329, 19 *Phot.* 354, 31 *EM.*
δίχαλκον (Atticum) 285, 22 *Poll.* 326, 17 *Hes.* 355, 4 *EM.*, quarta pars oboli 332, 24. 26 (conf. 333, 1. 2) *Phot.* 345, 6. 8 (conf. 10) *Suid.*
διχάς, mensura 2 palmorum sive 8 digitorum, 29. 46. 182, 4. 11 *Her. I.* 188, 6 *Her. V.* 192, 18 *Her. VI*; vocatur δίμοιρον σπιθαμῆς 188, 7 *Her. V.*
δίχρυσον, dimidia pars ἀργυροῦ (conf. ἀργυροῦς 2), 144 adn. 4. 266, 20. 24 *Ep.* (II 105, 15 *v. Lat.*).
διώβολον (Atticum) 284, 24. 25. 285, 2. 4. 7. 11 *Poll.* 336, 13 *Suid.* — notae eius 171. 207, 11 *vet. m.* 220, 2 *c. G. II.* 226, 10 *c. G. VI*[a]. 249, 18.
δόλιχος, μέτρον γῆς, 316, 18 *Hes.*, habet 12 stadia 200, 12 π. π. μ.
δοχμή (vel δόχμη 331, 15), eadem mensura ac παλαιστή, habet igitur 4 digitos 179, 1. 3 *Poll.* 179, 20 (conf. 180, 3. 5) *Greav.* 316, 19 *Hes.* 336, 15 *Suid.* 348, 22. 351, 15. 18. 19 *EM.* — aliter δοχμή comparatur cum spithama 316, 19 *Hes.* 331, 15 *Phot.* 336, 14 *Suid.*
δραγμή 146. 265, 17. 19. 266, 12. 278, 9. 20. 316, 22. 23 *v. scr.* 325, 8 *v. scr.* 335, 26 *v. scr.*; δράγμη 268, 4. 16; conf. *dragma* et vide δραχμή.
Δράκοντος νόμοι 284, 7 *Poll.*
δραμή *pr. scr.* pro δραχμή 83 adn. 4 *Orib.*
δρὰξ (τῆς χειρός) 290, 26 *Poll.* 272, 9. 10 *Ep.* 278, 3 *Eus.* 316, 20 *Hes.* — δρὰξ ἀλεύρου 260, 3. 262, 19 *Ep.* (II 101, 13 *v. Lat.*).
δραχμή **1.** derivatur ex δράξ vel δράξασθαι 290, 26

Poll. 348, 27 ss. 351, 1 ss. *EM.* — **2.** δραχμή cum omnino Graeca tum Attica est 6000ª pars talenti 294, 10. 15 *Poll.* sive 100ª pars minae 281, 21. 26 *Poll.* 336, 7. 18. 339, 21 *Suid.* 349, 4 *EM.*; habet 6 obolos 276, 5 *Ep.* 283, 27 *Poll.* 299, 26 (344, 13) *Diod.* 300, 13 *Al.* (II 143, 5 *Calv.*). 306, 23. 311, 16 *Harp.* 336, 20 *Suid.* 348, 27 *EM.*, sive 48 χαλκοῦς 300, 14 *Al.* (II 143, 6 *Calv.*). — **3.** δραχμή Ἀττική vetus a Solone instituta significatur 283, 21. 291, 21. 294, 10 *Poll.*; contra recentior, quae aequalis fuit denario Neroniano, intellegitur 77 adn. 7 *Diosc.* 234, 14 *c. G. X.* 294, 14 *Poll.* 301, 8 *Al.* 325, 9 *Hes.* 334, 2 *Suid.* — **4.** haec recentior quam dixi Attica drachma simpliciter δραχμή appellari et pro denario inde a Neronis aetate vulgari, qui fuit octava pars unciae, poni solet 212, 18. 214, 15. 216, 5. 218, 15 *Gal.* 221, 18 *c. G. III.* 234, 7 *c. G. X.* 237, 23 *c. G. XII.* 249, 4. 253, 10. 254, 17. 265, 17. 266, 12. 269, 10. 274, 16 *Ep.* (II 104, 14 *v. Lat.*). 278, 20 *Eus.* 316, 22. 25 *Hes.*; huic tribuuntur 3 scripula sive 18 siliquae 125. 228, 18 *c. G. VII.* 231, 17 *c. G. VIII.* 232, 10 *c. G. IX.* 234, 10 *c. G. X.* 237, 3 *c. G. XI.* 237, 24. 238, 8 *c. G. XII.* 240, 7 *c. G. XIV.* 245, 18. 248, 5. 6 *Orib.* 248, 17. 249, 5. 22. 254, 20. 274, 17 *Ep.* 278, 9 *Eus.* 301, 8. 19 *Al.* (II 144, 4 *Calv.*). 316, 21 *Hes.* — **5.** δραχμή positum etiam pro illo denario qui fuit septima pars unciae 214, 15 *Gal.* 232, 8 *c. G. IX*; conf. οὐγγία 3. — **6.** δραχμή omnino commemorata, quae est aut Attica aut alia Graeca aut denarius Romanus, 74 *Hipp.* 82 adn. 3 *Antyll. Archig. Dieuch.* 83 adn. 3 *Iustus Lycus Philotimus Philumenus Xenocrates medici.* 206, 17 *Poll.* — **7.** δραχμή ἀργυρίου vel νομίσματος ἀργυρίου (Attica) aestimatur decima parte drachmae auri 307, 5. 328, 18 *Hes.* 336, 19 *Suid.* (conf. 316, 23 *Hes.*). — **8.** δραχμή ἀργυρᾶ est denarius Neronianus 209, 18 *Gal.* — **9.** δραχμή Αἰγιναίη 74 *Hipp.*; Αἰγιναία δραχμή decem Atticis obolis aestimata 290, 13. 14, eadem παχεῖα appellata 290, 15 *Poll.* — **10.** δραχμή Ptolemaica primum parte sesquioctva unciae Romanae aestimata 121. 214, 14 *Gal.*; tum aequata denario Neroniano 115 ss. 121; pretio quarta parte denarii Romani 122 s., postremo sexta parte aestimata 126. 234, 13 *c. G. X.* 254, 23 (quibus locis Αἰγυπτιακή appellatur). — **11.** δραχμαί, αἵτινες καὶ ὁλκαὶ λέγονται 221, 18 *c. G. III*; conf. 227, 17 *c. G. VI*ᵇ. 240, 7 *c. G. XIV*, et vide ὁλκή 2. — **12.** δραχμή, 8ª pars unciae ἐν χαλκῷ καὶ σιδήρῳ, 80ª ἐν χρυσῷ καὶ ἀργυρίῳ, 316, 25. 26 *Hes.* (conf. ὀβολός). — **13.** δραχμή ἔχει κέρατον α'ϛ 245, 25 *Orib.* — **14.** δραχμή χρυσοῦ vel χρυσίου 10 drachmis argenti aestimatur 307, 4. 316, 23. 328, 18 *Hes.* 336, 19 *Suid.* — **15.** notae drachmae 169. 171. 207, 15 *vet. m.* 220, 8 *c. G. II.* 226, 5 *c. G. VI*ª. 227, 14 *c. G. VI*ᵇ. 244, 4 *c. G. XVI.* 249, 19;

item dimidiae drachmae 169. 226, 6 *c. G. VI*ª. 244, 5 *c. G. XVI.*

δράχμη 268, 16. 269, 10.

δραχμιαῖος 283, 29 *Poll.*

δυναμίδιον 254, 2.

δυωδεκάβοιος 310, 5 *Ap.*

δωδεκάδωρος 336, 22. 337, 1 *Suid.*

δωδεκαμναῖον σταθμίον 324, 4 *Hes.*

δωδεκαόργυιον σχοινίον 190, 2. 5. 9 *Her. V.*

δωδεκαουργυιαῖος 190, 5 *v. scr.*

δωδεκεύς, χοεύς, 317, 3 *Hes.*

Δωριεῖς 295, 3 *Poll.* 330, 9 *Phot.*; οἱ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ 291, 24. 292, 17 *Poll.*; ποιηταί 297, 20 *Poll.*

δῶρον, eadem mensura ac παλαιστή, 179, 3 *Poll.* 180, 1 *Greav.* 310, 6 *Ap.* 315, 27. 317, 4. 5. 6. 8. 13 *Hes.* 337, 3. 5 *Suid.* 349, 5 *EM.* — aliter δῶρον, ὅταν τοὺς τέσσαρας δακτύλους συστρέψας ἐγείρῃς τὸν ἀντίχειρα, ὡς Πλούταρχος 316, 1 *Hes.*

Ἑβραϊκὴ διάλεκτος 260, 10. 26 *Ep.* — Ἑβραϊκὸν μέτρον 335, 9. 339, 25. 342, 11 *Suid.*

Ἑβραῖοι 261, 23. 262, 9. 264, 24. 270, 15. 271, 4. 8. 15. 17. 19. 272, 11 *Ep.* 279, 4 *Ios.* 305, 9. — Ἑβραίων φωνή 260, 19 *Ep.* — Ἑβραίων σταθμοί 149. 275, 18.

Ἑβραῒς διάλεκτος 273, 6. 8. 22 *Ep.*; multo saepius Ἑβραῒς omisso διάλεκτος 143 adn. 2. 146. 261, 14. 266, 13. 267, 14. 21. 268, 12. 269, 11. 272, 5. 8 *Ep.* — σεκὲλ Ἑβραῒς 268, 5 *Ep.*

ἑβραϊστί 267, 23. 271, 22 *Ep.* 304, 1.

εἰκοσάβοιον 284, 8 *Poll.*

εἰκοσίμνεως 282, 19 *v. scr.*

εἰκοσίμνως 282, 19 *Poll.*

εἱρμός 267, 18 *Eus.*

εἰσαγωγαὶ Ἥρωνος 180, 21 *Her. I*; εἰσαγωγαὶ τῶν στερεομετρουμένων Ἥρωνος 59.

ἑκατόμβοιος 284, 6. 289, 5 *Poll.* 349, 8 *EM.*

ἑκατόμπεδον 317, 10 *Hes.*

ἑκατονταλαντία 280, 18 *Poll.*

ἔκδραχμον, ἑξάδραχμον, 317, 11 *Hes.*

ἑκκαιδεκάδωρος 179, 4 *Poll.* 310, 6 *Ap.* 317, 6. 12 *Hes.* 337, 3. 5 *Suid.*

ἑκταῖον, αἱ δέκα κοτύλαι, 317, 14 et ἑκταίους, τοὺς ἐκ χοινίκων ἕξ, 317, 15 *Hes.*

ἑκτεύς, sexta pars medimni (Attici), capit 8 choenices 206, 11 *Poll.* 318, 12 *Hes.* 349, 21. 22 *EM.*; conf. ἕκτον. — ἑκτεύς, modii Romani appellatio qui eundem modum habet, 258, 12 π. μέτρ. (II 145, 16 *Calv.*). — aliter ἑκτεύς, μέτρον ταὐτὸν τῇ χοίνικι, 337, 7 *Suid.*

ἕκτη, νόμισμα ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ χαλκοῦ, 317, 16 *Hes.*

ἑκτομόριον, tertia pars cotylae, habet 3 uncias 249, 25.

ἕκτον μόριον, mensura, habet 3 stagia 231, 9 *c. G. VIII.* 245, 10 *Orib.*

ἕκτον, i. q. ἑκτεύς, sexta pars medimni (Attici), habet 8 choenices 311, 22 *Harp.* 318, 12 *Hes.* 329, 4 *Phot.* 337, 15. 20 *Suid.*

ἔλαιον. olei pondere mensurae exiguntur 223, 22 ss. *c. G. IV.* 239, 8 ss. *c. G. XIII.* 241, 8 ss. *c. G. XIV.* 247, 8 ss. *Orib.* 259, 2 π. μέτρ.; conf. *oleum*, κέρας, λίτρα 4. — pondus eius confertur cum pondere mellis et vini 223, 12. 15 *c. G. IV.* 229, 12. 18 ss. *c. G. VII.* 247, 1 *Orib.* 277, 11 *Eus.*

ἐλαιοτριβεῖον 261, 1. 3. 273, 23, 24 *Ep.* (II 100, 16 *v. Lat.*).

ἐλαιρὸς μετρητής 139. 258, 11 π. μέτρ. (II 145, 10 *Calv.*). — τὰ ἐλαιρά (scil. μέτρα) 139. 258, 9 π. μέτρ. (II 145, 8 *Calv.*).

ἐλάχιστος 182, 8 *Her. I.* 184, 15 *Her. II.* 195, 10 *Her. VII.* 197, 16 *Eucl.* — ἐλαχιστότερος 187, 17 *Her. V.* 193, 11 *Her. VII.* — ἐλαχιστότατος 187, 17 *v. scr.*

ἐλένιος, ἀγγεῖον χωροῦν τέταρτον, 317, 19 *Hes.*

ἐλέφαντα, ῥυτὸν τρεῖς χόας χωροῦν, 317, 20 *Hes.*

Ἕλληνες 108. 233, 4 *c. G. IX.* 262, 9. 271, 16. 272, 2 *Ep.*

Ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ ἔξω τῆς Ἰταλίας mensuras habent diversas a Romanis 216, 25 *Gal.* — Ἑλληνικὴ διάλεκτος 211, 6 *Gal.* — Ἑλληνικὴ κοτύλη, σχοῖνος, Ἑλληνικὸν πλέθρον, Ἑλληνικὸς κύαμος, ξέστης: vide substantiva. — Ἑλληνικὸν ὄνομα νοῦμμος 291, 23 *Poll.*

Ἑλληνίς (scil. διάλεκτος) 261, 15. 272, 6 *Ep.*

ἐμβαδικὸς παλαιστής (Ptolemaicus) 180, 12. 14 *Did.*; conf. παλαιστή.

ἐμφερῶς 220, 6 *c. G. II.*

ἐνδεκασπίθαμος ὀργυιά 58. II 148, *Ped.*; conf. ὀργυιά 4.

ἐννεάβοιος 284, 7. 289, 5 *Poll.* 317, 22 *Hes.*

ἐξάγιον a Constantino constitutum, 72ª pars librae, exagium, pondus solidi, habet 24 siliquas 98 cum adn. 2. 166. 245, 5 ss. *Orib.* 250, 1. 268, 12. 313, 22 *Hes.*; conf. στάγιον. — comparatur cum statere 331, 19 *Phot.* 343, 4 *Suid.*

ἑξάδραχμον 317, 11 *Hes.*

ἑξακότυλον μέτρον 206, 8 *Poll.* — τὸ ἑξακότυλον 221, 22 *Hes.*

ἑξαμναῖον σταθμίον 324, 3 *Hes.*

ἑξάντιον, i. q. ἑξᾶς, 293, 2 *Epicharm. ap. Poll.*

ἑξάξεστον μέτρον, i. e. χοῦς, praef. I p. xv. 259, 1 π. μέτρ.

ἑξᾶς praef. I p. xx. 292, 11. 298, 3 *Poll.* 317, 24 *Hes.*; conf. ἑξάντιον.

ἑξώβολος (δραχμή) 321, 9 *Hes.*

ἐπαμέτραιον, μέτρον, 317, 25 *Hes.*

ἐπικεφάλαιον, i. q. δίδραχμον (?), 268, 2 *Ep.*
ἐπίκοπος 317, 26 *Hes.* 349, 24 *EM.*
ἐπὶ λίτραις 318, 1 *Hes.* (vide adn.)
ἐπίπεδος παλαιστής, πῆχυς, πούς: vide substant. — ἐπίπεδα σχήματα 198, 12 *Eucl.*
Ἐπιφάνιος (ὁ ἅγιος) 322, 5. 326, 13 *Hes.*; Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν 140. 143, I. 145 extr. 267, 7 adn. (conf. 149, III. 274, 20. 27).
Ἐπίχαρμος 291, 24. 28. 292, 22. 296, 22 *Poll.* 329, 20. 330, 18 *Phot.* 353, 14 *EM.*
ἐπίχυτον νόμισμα 318, 2 *Hes.*
ἑπταμναῖον σταθμίον 322, 8. 9 *Hes.*
ἐπωβελία 283, 28 *Poll.* 311, 12 ss. *Harp.*
Ἐρατοσθένης 55. 201, 13 *Iul.*
Ἐριχθόνιος καὶ Λύκος Ἀθηναῖοι nummos invenisse dicuntur 293, 17 *Poll.*
Ἕρμιππος comicus 288, 9. 12 *Poll.*
ἐρύσιμον 70 adn. 4; pondus eius heminae infusi 208, 23 *vet. m.*
Εὔβουλος comicus 290, 10. 296, 11 *Poll.*
εὔθρυπτος 263, 15. 274, 15 *Ep.*
εὐθυμετρία 180, 16. 18 *Did.*
εὐθυμετρικά 181, 20 *Her. I.* 196, 4. 197, 12 *Eucl.* — εὐθυμετρικὰ εἴδη 184, 12 *Her. II*, διαστήματα 197, 13 *Eucl.* — εὐθυμετρικόν quid sit 181, 21 *Her. I.* — εὐθυμετρικὸν πλέθρον, εὐθυμετρικὸς παλαιστής, πῆχυς, πούς: vide substantiva.
Εὐκλείδου εὐθυμετρικά 51. 197, 12 *Eucl.*
Εὔπολις comicus 283, 6. 9. 283, 22. 287, 17. 289, 19. 295, 24 *Poll.* 334, 10 *Suid.*
Εὐριπίδης 152. 289, 26 *Poll.*
Εὐσέβιος ἐν χρονογραφίαις 264, 25 *Ep.* (II 106, 18 *v. Lat.*); Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐκλογὴ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν 145. 149 s. 276, 15.
Εὐτρόπιος ὁ ἱστορικός 200, 3 π. π. μ.
Ἐφεσία κοτύλη 217, 2 *Gal.*
Ζάλευκος ἐν νόμοις 321, 8 *Hes.*
Ζαμάτιον, τρυβλίον, 318, 4 *Hes.*
Ζεύς: vide Διὸς πρόσωπον.
Ζοῦσαι, δραχμαί, 318, 5 *Hes.*
Ζυγόν: vide τάλαντον 1.
ἡλικία, μέτρον τι (?), 318, 6 *Hes.*
ἥμαιθον, ἡμιωβόλιον vel διώβολον apud Cyzicenos, 318, 7 *Hes.*
ἡμέδιμνον, i. q. ἡμιμέδιμνον, 244, 16 *Orib.* 328, 25 *Phot.* II 86, 26 *Didym.*
ἡμιαμφόριον, i. e. urna Romana sive dimidia amphora, 81 *Afr.* 257, 24 π. μέτρ. (II 144, 19 *Calv.*). 334, 3 *Suid.*

ἡμιβόλιον, i. q. ἡμιωβόλιον, 248, 14. 255, 5. 319, 1 *v. scr.*

ἡμιδανάκιον, νόμιςμα, 318, 9 *Hes.*

ἡμίδραχμον, i. e. ἥμιςυ δραχμῆς sive τριώβολον, 284, 18. 20 *Poll.* — τρίτον ἡμίδραχμον 284, 18 *Poll.* 312, 10 *Harp.* 327, 16 *Hes.* 333, 14. 16 *Phot.* 345, 21 *Suid.*

ἡμιδωδέκατον, τὸ ἡμίχουν, 318, 10 *Hes.*

ἡμιεκταῖον 337, 18 *Suid.*

ἡμιεκτέον 337, 14. 17 *Suid.*; idem legisse videtur Calvus II 145, 16. 17 in fragm. π. μέτρων I 258, 13: vide ἡμίεκτον 1.

ἡμίεκτον **1.** Atticum, ἥμιςυ τοῦ ἕκτου (τοῦ μεδίμνου), 311, 22 *Harp.* II 153, sive ἥμιςυ τοῦ ἑκτέως 318, 11 *Hes.*, sive semodius Romanus 139. 258, 13 π. μέτρ. (II 145, 16 *Calv.*); est igitur 12^a pars medimni habetque 4 choenices 107. 206, 11 *Poll.* 208, 5 *vet. m.* 224, 20. 225, 1 *c. G. V.* 232, 20. 21 *c. G. IX.* 246, 3. 4 *Orib.* 311, 22 *Harp.* 318, 11 *Hes.* 329, 4 *Phot.* 337, 14. 16. 20 *Suid.* 349, 23 *EM.*; idem significari videtur 83 adn. 3 *Diocl.* — **2.** Ptolemaicum, 12^a pars medimni Ptolemaici, habet 2 χόας 107 s. 124. 232, 21 *c. G. IX.* 242, 13 *c. G. XV.* 251, 25. — **3.** ἡμίεκτον, ἕκτον μέρος τοῦ μεδίμνου, 329, 1 *Phot.* 350, 3 *EM.*: v. II 153. — **4.** ἡμίεκτον οἱ ὀκτὼ ὀβολοὶ ὠνομάζοντο 284, 21. 23 *Poll.*, et sic ἡμίεκτον nummus commemoratur ab Hesychio 318, 23. 24. 322, 14; at vero idem 318, 13 ἡμίεκτον, τὸ ἡμιωβόλιον.

ἡμικάδδιον 318, 14 *v. scr.*

ἡμικάδιον, τὸ ἡμίμετρον, 337, 22 *Suid.*

ἡμικόγγιον, i. e. semicongius Romanus, 133, capit 5 libras vini, 4½ olei cet. 240, 19. 241, 12. 25 *c. G. XIV.* 250, 12. 251, 1. 15.

ἡμικόλλιον, μέτρον οἴνου cet., 318, 14 *Hes.*; idem ἡμικόλιον 320, 14 *Hes.*; conf. κολία.

ἡμικόριον 318, 14 *v. scr.*

ἡμικοτύλιον 75 adn. 3 *Hipp.* 77 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig. Dieuch.*

ἡμικύαθος 236, 1 *c. G. X.*

ἡμίκυπρον, mensura, 207, 2 *Poll.* 318, 15 *Hes.*; conf. κύπρος.

ἡμιλίτριον 82 adn. 3 *Archig.* 292, 25 *Epicharmus*: vide ἡμίλιτρον.

ἡμίλιτρον (vel ἡμιλίτριον) **1.** nummus Siculorum 292, 13. 25. 298, 4 *Poll.* II 19. — **2.** dimidia libra Romana 77 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig.* 212, 2. 4 *Gal.*

ἡμιμέγιςτον, ἡμιμναῖον, 318, 16 *Hes.*

ἡμιμέδιμνον (vel ἡμιμέδιμνος vel ἡμέδιμνον) est dimidia pars medimni (Attici) habetque 24 choenices 206, 5. 10 *Poll.* 311, 21 *Harp.* 329, 3. 6. 7 *Phot.* 337, 19. 23 *Suid.*

350, 1. 2 *EM*. — aliter habet 24 libras 230, 17 *c. G. VIII*. 244, 16 *Orib*. (conf. μέδιμνος 2).

ἡμιμέδιμνος 206, 5. 10 *Poll.*: vide ἡμιμέδιμνον.

ἡμίμναιον (vel ἡμιμναῖον 77. 318, 16. 327, 18), i. e. dimidia mina, 77 *Diosc*. 282, 15 *Poll*. 318, 16 *Hes*. — τρία ἡμίμναια 282, 4 *Poll*. 327, 18 *Hes*., 332, 23 *Phot*. 344, 10 *Suid*. 354, 19 *EM*. — τρίτον ἡμίμναιον 282, 15 *Poll*. — ἡμίμναιον δημόσιον talenti Antiochensis popularis 119 adn. 1.

ἡμιμόδιον καστρίσιον 41 adn. 5 *Absyrtus*.

ἡμίνα **1.** hemina sive cotyla Romana 133. 208, 21 *vet. m*. (conf. 70). 240, 21. 241, 14. 242, 2 *c. G. XIV*. 250, 14. 251, 3. 318, 17 *Hes*., est dimidia pars sextarii 224, 17 *c. G. V*. 246, 1 *Orib.*; habet 6 cyathos 224, 19 *c. G. V* (hoc loco et 246, 2 traditum est κυάθους η': correxi 92); capit 10 uncias vini, 9 olei, 15 mellis 250, 14. 251, 3. 17; conf. κοτύλη 3. — **2.** i. q. κοτύλη 6 (ubi vide), capit 9 uncias 244, 24 *Orib*. (ubi μνέα *pr. scr.* pro ἡμίνα) 250, 6 (μνᾶ *pr. scr.*). — **3.** notae heminae 170. 221, 10 *c. G. II*.

ἡμίξεστον, i. q. hemina, dimidia pars sextarii, 224, 17 *c. G. V*. 246, 1 *Orib*. 338, 21 *Suid*; idem affert Hasius in Thesaur. Steph. e Dioscoride I, 14 (sic: ego locum frustra quaesivi).

ἡμιοβόλιον 255, 7. 10. 11. 256, 17. 18: vide ἡμιωβόλιον.

ἡμιόγδοον, οἱ δύο χοεῖς, 318, 18 *Hes.*; conf. ὀγδόα.

ἡμιόλιον δραχμῆς 74 adn. *Hipp*.

ἡμιόλκιον 82 adn. 3 *Archig*.

ἡμιόμναιον 318, 16 *v. scr*.

ἡμιούγγιος σταθμός 304, 15.

ἡμιπέλεκκον, τριμναῖον cet., 318, 19 *Hes*.

ἡμιπόδιον τρίτον II 86, 7 *Didym*.

ἡμισίκλιον, νομισμάτιον, 318, 22 *Hes*.

ἡμιστατῆρα 319, 2 *Hes*.

ἡμιστάτηρον, aureus nummus, 284, 17 *Poll*. 326, 20 *Hes*.

ἥμισυ, τὸ ἡμίεκτον, 318, 23. 24; idem νόμισμά τι 318, 24 *Hes*.

ἡμιτάλαντον 281, 19. 21 *Poll*. 332, 12 *Phot*. 343, 24 *Suid*. 354, 9 *EM*. — τρίτον, πέμπτον, ἕβδομον ἡμιτάλαντον 281, 22 ss. 298, 10 *Poll*. 317, 9 *Hes*. 332, 13 ss. *Phot*. 343, 25 ss. *Suid*. 354, 10 ss. *EM*. II 67, 6 *Maec*. 82, 24. 83, 2 *Prisc*. 86, 4 *Didym*. — τρία ἡμιτάλαντα 282, 3 *Poll*. 332, 22 *Phot*. 344, 10 *Suid*. 354, 18 *EM*.

ἡμίτιον, τετράχουν, 319, 1 *Hes*.

ἡμίχα, ἡμιστατῆρα, 319, 2 *Hes*.

ἡμιχόεον 75 *Hipp.*; Ἀττικὸν ἡμ. 75 adn. 3 *Hipp*.

ἡμιχοίνικον 75 *Hipp*. *Diosc*. 83 adn. 3 *Dieuch*. 318, 14. 322, 19 *Hes*.

ἡμίχουν 318, 10 *Hes*.

ἡμίχους 77 *Diosc.*; μέτρον, μεδίμνου (immo μετρητοῦ) εἰκοστὸν τέταρτον, 319, 3 *Hes.*
ἡμίχρυσος, dimidius aureus stater, 283, 17 *Poll.*
ἡμιωβέλιον 318, 7. 13 *v. scr.*
ἡμιωβολιαῖος 285, 12. 16 *Poll.*
ἡμιωβόλιον (vel ἡμιώβολον) **1.** omnino dimidia pars oboli 75 *Hipp.* 319, 4 *Hes.* 336, 13. 337, 25 *Suid.* — **2.** Atticum 75 cum adn. 2 *Hipp.* 95. 126. 226, 12. 234, 23 *c. G. X.* 237, 7 *c. G. XI* (coll. 126). 285, 12. 17. 294, 25. 300, 2 *Poll.*; habet 4 χαλκοῦς 285, 24. 286, 16. 20 *Poll.* — **3.** Ptolemaicum, quod in tabula Cleopatrae aliisque Ἀττικόν dicitur, 126. 234, 23 *c. G. X.* 237, 7 *c. G. XI.* 255, 6. 256, 17. — **4.** pondus Romanum, habet $1^1/_2$ siliquam, 4 chalcos 125. 234, 20. 235, 1. 2 *c. G. X.* 237, 11. 12 *c. G. XI.* 240, 5 *c. G. XIV.* 248, 14. 255, 5. II 27. — notae 170. 226, 11 *c. G. VI*[a].
ἡμιώβολον 226, 12. 234, 20. 23. 235, 1. 2. 337, 7. 11. 12: vide ἡμιωβόλιον.
ἡνίον *v. scr.* pro ἰνίον 256, 5.
Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ Περσικῶν 348, 17 *EM.*
Ἡρακλείδης Ταραντῖνος, medicus, 215, 19. 27. 216, 8 *Gal.*
Ἡρᾶς medicus 210, 5. 211, 2. 14. 212, 21. 213, 24. 27. 214, 21. 26. 215, 15. 18. 21. 27 cet.
Ἡρόδοτος Halicarnassensis 152. 206, 7. 282, 17. 286, 14 *Poll.* 332, 1 *Phot.* 343, 13 *Suid.* II 86, 6 *Didym.*
Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος 308, 17. 309, 12 *gl. n.*
Θαλελαῖος 309, 14 *gl. n.*
Θάσια ἀμφορείδια 333, 27 *Suid.*
Θάσιοι 293, 25 *Poll.*
θεκέλ 273, 10: vide λεθέκ.
Θεοδόσιος ὁ νέος 308, 7 *gl. n.*
Θεοδώρητος ἐν τοῖς ἀπόροις τῆς γραφῆς 304, 13.
Θεόπομπος comicus 283, 18. 285, 8 *Poll.*
Θεόφραστος 156. 299, 9 *schol. Hom.*
θέρμη 102. 231, 22: vide θέρμος 2.
θέρμος, pondus. **1.** tertia pars scripuli, 81 *Afr.* 125. 234, 16 *c. G. X* cet. (conf. γράμμα); habet 2 siliquas cet. 125. 234, 21 *c. G. X.* 237, 6 *c. G. XI.* 255, 6. 301, 20 *Al.* (II 144, 5 *Calv.*). — **2.** habet $1^1/_2$ siliquam 83 adn. 4 *Orib.* 102. 231, 22 *c. G. VIII* (θέρμη). 245, 23 *Orib.* 250, 4. 278, 16 *Eus.*
Θηβαϊκὴ μνᾶ 269, 13 *Ep.*; conf. μνᾶ 14.
Θηβαῖοι 146. 264, 3 *Ep.* (II 103, 9 *v. Lat.*).
Θίβρων et Θιβρώνειον νόμισμα 329, 8 *Phot.*
Θουκυδίδης 152. 286, 12. 297, 3 *Poll.*
θύλακος: vide φόλλις.
Ἰαλύσια νομίσματα 319, 5 *Hes.*
Ἰασεῖς 293, 22 *Poll.*

ἰατρικόc. περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν ἰατρικῶν 230, 14 *c. G. VIII* (conf. 244, 13); μνᾶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆcιν 240, 11 *c. G. XIV*. 248, 21; conf. μνᾶ.

ἴβανον, κάδον cet., 319, 6 *Hes.*

Ἱμεραῖοι 292, 9. 298, 2 *Poll.*

ἰμία, ἰμίνη 319, 7. 8 *v. scr.*

ἰμίνα, χοῖνιξ — ἰμίνη, κοτύλη, 319, 7. 8 *Hes.*; conf. ἡμίνα.

ἶν (vel ἴνιον, ἰνίον, ἱνίον, ἡνίον), mensura Aegyptia et Hebraica, praef. I p. xvi. 260, 7; conf. 235, 19. 256, 5. 319, 9. — **1.** ἶν τὸ μέγα habet 18 sextarios 264, 9 *Ep.* (II 103, 14 *v. Lat.*). 277, 13 *Eus.* — **2.** ἶν τὸ ἅγιον habet 9 sextarios 264, 9 *Ep.* 277, 14 *Eus.*; idem vero 15 sextariis definitur II 103, 15 *v. Lat.* (conf. adnot.). — **3.** aliter ἶν 16 sextariis aestimatur 275, 20 *Ep.*, aut 2 congiis Atticis, h. e. 12 sextariis, 279, 4 *Ios.*

ἴνιον (ἱνίον 256, 5) καλεῖται παρὰ Αἰγυπτίοιc ὁ ξέcτηc 235, 19. 256, 5.

ἰνίον, μέτρον, 319, 9 *Hes.*

ἱνίον 256, 5: vide ἴνιον.

ἰούγερον, iugerum Romanum, habet 240 ped. Rom. in longitudinem et 120 in latitudinem, 28800 ped. quadr. 183, 13 *Her. I.* 185, 3 *Her. II.* 187, 1 *Her. IV*; idem habet 200 ped. Philetaereos in longitudinem et 100 in latitudinem 183, 12 *Her. I*, sive 2 plethra 183, 11 *Her. I*, sive 200 acaenas quadratas Philetaereas (γεϊκῶν ποδῶν 2400) 186, 28 (coll. p. 35 ss.); idem in longitudinem tantum definitur 20 acaenis Philetaereis 183, 11 *Her. I* sive 3¹/₃ socariis (singulis 60 pedum) 47. 192, 22 *Her. VI.* — ἰούγερον habet 480 ἀμπέλουc, 2400 pedes, 2 plethra cet. 48. 193, 14. 194, 23. 195, 22 *Her. VII.* 197, 7 *Her. VIII.* — ἰούγερον μικρόν, minor quaedam mensura, 56. II 154.

ἰουγόν (i. e. iugum), mensura quaedam 5 ararum sive 10 iugerum, 56. II 154 s.

Ἰούδαc 149. 257, 16. 302, 14 *Max.*

Ἰουcτινιανόc 337, 29. 340, 18 *Suid.*

ἵππειοc δρόμοc 4 stadiis computatur 319, 10 *Hes.* 329, 10 *Phot.*

ἱππιατρικὰ μέτρα καὶ cταθμοί 129 s. 237, 22 *c. G. XII.*

Ἱπποκράτηc 287, 11 *Poll.* 317, 21 *v. scr.*

ἵππορ (ἵπποπορ *v. scr.*), τὸν τετράχαλκον Λάκωνεc, 319, 11 *Hes.*

ἵπποc in nummis Cephallenum 293, 25 *Poll.*

Ἱππῶναξ 317, 21 *Hes.* — ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἰάμβων 207, 3 *Poll.*

Ἰcαὰκ μοναχὸc ὁ Ἀργυροῦc 50.

Ἰcαῖοc 311, 8 *Harp.* 337, 10 *Suid.*

ἰcάριθμοc 300, 16 *Al.*

ἰcοδύναμοc 301, 15 *Al.*

ἰcοκανονία 270, 4 *Ep.*
ἰcοcτάcιοc 300, 15. 301, 15 *Al.* 316, 16 *Hes.*
Ἰταλικοί 108. 232, 9. 233, 5 *c. G. IX.*
Ἰταλικόc, i. e. Romanus, sic πρὸc τὸ Ἰταλικόν, ratione ponderis Romani habita, 67. 106. 207, 24 *vet. m.* 232, 4 *c. G. IX*; item Ἰταλικὴ κοτύλη, λίτρα, μνᾶ, οὐγγία, Ἰταλικὸν δηνάριον, κεράμιον, τετράccαρον, Ἰταλικὸc μετρητήc, μόδιοc, ξέcτηc, πούc: vide substantiva.
Ἴωνεc 295, 1 *Poll.*
Ἰώcηποc 334, 1 *Suid.* — Ἰωcίππου ἀρχαιολογία 145. 279, 3.
καβά, ἑβραϊcτὶ τὸ ἔτεμεν, 271, 22 *Ep.*
καβιθά II 151 (addend. ad 264, 6).
καβίcα, agrestis mensura, 56.
κάβοc, mensura Hebraica, 260, 2. 262, 15 *Ep.*; εἶδοc μέτρου 337, 26 *Suid.*, μέτρον cιτικόν 329, 11 *Phot.* 350, 5 *EM.*, μέτρον cιτικὸν καὶ οἰνικόν 319, 13. 14 *Hes.*, est quarta pars modii Hebraici 146. 262, 16 *Ep.* (II 101, 9 *v. Lat.*) et aequalis esse dicitur congio 6 sextariorum 258, 1 π. μέτρ. (II 144, 23 *Calv.*). 277, 1 *Eus.* — minus definite vel quarta, vel quinta, vel sexta pars modii Hebraici esse dicitur 271, 21 *Ep.*
κάδδιχον, ἡμίεκτον, 319, 15 *Hes.*
κάδοc, μέτρον οἰνηρόν, 337, 27 *Suid.*, κεράμιον 319, 16 *Hes.* — i. q. ἡμιαμφόριον sive urna Romana, capit 24 sextarios 81 *Afr.* 257, 24 π. μέτρ. (II 144, 20 *Calv.*). 276, 23 *Eus.* — alia mensura κάδοc ἐλαίου 50 sextariorum 277, 8 *Eus.*
καθετὴρ ἀνδρεῖοc 66. 207, 12 *vet. m.*
κάλαμοc, antiqua Aegyptiorum mensura, 31. 181, 9 *Her. I.*, eadem sub Ptolemaeis regibus 29. 33, habet 10 pedes Philetaereos cet. 183, 3 *Her. I.* — mensura in inscriptione Dauliensi II 147. — mensura $6^2/_3$ cubitorum apud Aegyptios; alia, ut videtur, apud Palaestinos et Arabes, II 153 s. — κάλαμοc γεωμετρικόc, i. e. ὀργυιὰ ἑνδεκαcπίθαμοc Byzantina, II 147 *Ped.*; conf. I 192, 9.
Καλλίμαχοc 288, 27 *Poll.* 348, 10 *EM.*
Καλλιcθένηc 297, 5 *Poll.*
καλλιχέλωνοc ὀβολόc 289, 20 *Poll.* 319, 17 *Hes.*
καμαcτίc, μέτρον τι, 319, 19 *Hes.*
καμήλου φορτίον 260, 14. 273, 8 *Ep.* (II 100, 6 *v. Lat.*).
κάμμαρψιc, ἡμιμέδιμνον, 319, 20 *Hes.*
καμμάcτην, μέτρον τι, 319, 22 *Hes.*
κάμοc *v. scr.* pro κάβοc praef. I p. xv. 260, 2. 262, 15. 277, 1.
καμψάκηc (καμψάκιc, καμψάκκηc), mensura Hebraica, 260, 5, habet 12 sextarios 252, 22. 257, 13. 263, 16 *Ep.* (II 102, 12 *v. Lat.*). — alia mensura 4 sextariorum 263, 17 *Ep.* (II 102, 15 *v. Lat.*). 277, 9 *Eus.*

καμψάκις 252, 22. 257, 13; καμψάκκης 277, 9: vide καμψάκης.
κανᾶ τρία χονδριτῶν 260, 4. 268, 8 *Ep.*; conf. II 102, 1 *v. Lat.*
καπέτις, χοῖνιξ, 319, 23 *Hes.*
καπίθη, mensura, 206, 6 *Poll.*, capit 2 cotylas Atticas 319, 24 *Hes.*
καπίτιον, i. q. ἐπικεφάλαιον (ubi vide), 268, 3 *Ep.*
καρίον *v. scr.* pro κάρυον 231, 19.
κάρυον, mensura, 75 adn. 3 *Hipp.* — τὸ βασιλικὸν κάρυον pendit 4 drachmas 127. 235, 6 *c. G. X.* 237, 16 *c. G. XI.* 255, 16 (ubi ἄγει δραχμὰς δ' corrigendum), sive 3 stagia 231, 8 *c. G. VIII.* 245, 9 *Orib.* — aliter τοῦ βασιλικοῦ καρύου τὸ μέγεθος pendit 7 drachmas 243, 8 *c. G. XV* (conf. 134 adn. 1. 2). 252, 14. — τὸ Ποντικὸν κάρυον 77 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig.*, pendit 18 siliquas 231, 19 *c. G. VIII.* 245, 13 *Orib.*, sive 1 drachmam 243, 9 *c. G. XV* (conf. 134 adn. 1. 2). 252, 15.
καστρήσιος, καστρίσιος μόδιος: vide μόδιος.
καστρίσιον ἡμιμόδιον 41 adn. 5 *Absyrtus.*
κατακερματίζειν praef. I p. xxi. 295, 11 *Poll.* 338, 9. 10 *Suid.*
κατασχολεῖσθαι 180, 24 *Her. I.*
καττιτέρῳ ἐνόμισαν ἀντ' ἀργυρίου Συρακούσιοι 291, 19 *Poll.*
κεντηνάριον, centumpondium Romanum, 258, 10 π. μέτρ. (II 145, 9 *Calv.*). 267, 19 *Ep.* 307, 11 *gl. n.* — νομισμάτων ποσότης 307, 13 *gl. n.* 337, 28 *Suid.*
κεντινάριον 267, 19: vide κεντηνάριον.
κεράμιον, τὸ τοῦ οἴνου ἢ ὕδατος σταμνίον, 319, 25 *Hes.* — **1.** quadrantal sive amphora Romana, quae pede cubico definitur, 59 adn. 1. 60. 198, 15 *Eucl.* 205, 8 *Her.*, habet 8 congios 313, 2, pendit 80 libras vini, 72 olei cet. 250, 9. 25. 251, 12; idem dicitur Ἰταλικὸν κεράμιον 77 adn. 5 *Diosc.* 90, eique perinde tribuuntur 8 congii 222, 7 *c. G. IV.* 229, 9 *c. G. VII.* 238, 21 *c. G. XIII.* 246, 10 *Orib.*, vel 80 librae vini, 72 olei cet. 223, 23 *c. G. IV.* 239, 7 *c. G. XIII.* 240, 16. 241, 9. 22 *c. G. XIV.* 247, 9 *Orib.* — idem Romanum quadrantal significatur 279, 22: τὸ κεράμιον λίτρας ϙϛ', σταθμικὰς δηλονότι, i. e. 48 sextarios. — notae 170. 221, 11 *c. G. II.* 228, 9 *c. G. VI*[b]. 249, 15. — **2.** κεράμιον 10 modiorum, aequale solido cubito Romano, 60. 63. 202, 11.
κέρας λιτραῖον, cornu olearium, 211, 16. 22 *Gal.*; idem dicitur κέρας ἐπιτετμημένον 211, 11 *Gal.*, vel κατατετμημένον 216, 13. 217, 14 *Gal.*
κεράτιον **1.** siliqua, minimum Romanorum pondus inde a Constantini temporibus, 83 adn. 4 *Orib.* 89. 96. 228, 14 *c. G. VII.* 232, 17 *c. G. IX.* II 84, 4 *Prisc.*; est 6[a] pars

scripuli 81 *Afr.* 240, 2. 6 *c. G. XIV.* 248, 13 coll. 16. II 84, 4 *Prisc.*, sive 18ª pars drachmae 221, 20 *c. G. III.* 248, 5 *Orib.* 249, 22, sive 24ª solidi 309, 3 ss. *gl. n.*, sive 1728ª librae 234, 5 *c. G. X.* 301, 22 *Al.* (conf. II 144, 6 *Calv.*); habet 4 cιτάρια 89. 222, 3 *c. G. III.* 231, 16 *c. G. VIII.* 245, 17. 248, 7 *Orib.* 249, 21, sive 2²/₃ χαλκοῦc (Attici ponderis recentioris) 125. 222, 3 *c. G. III.* 234, 25 *c. G. X.* 248, 8 *Orib.* 249, 8 (conf. χάλκοῦc Ἀττικόc); aliter 2²/₅ χαλκοῦc 234, 26 *c. G. X.* 237, 9 *c. G. XI.* — notae eius 170. 219, 21 *c. G. II.* 227, 5 *c. G. VI*ᵇ. 249, 15. 22. 250, 1 ss. 254, 10 *v. scr.* 255, 8. — **2.** habet 8 folles 278, 15 *Eus.* coll. II 152. — **3.** i. q. δηνάριον 6, pars 100ª ἀργυροῦ, 274, 9 *Ep.*

κέρατον 83 adn. 4. 245, 17. 23. 24. 25 *Orib.* (sed recte κεράτιον 248, 7); κέρατα 245, 12. 13. 16 cet. 248, 5. 7: vide κεράτιον.

κέρματα 295, 2 ss. *Poll.*, τὰ λεπτότατα (νομίcματα) 337, 29 ss. *Suid.*

κερματίζειν 295, 13 *Poll.* 338, 7 *Suid.*

κερμάτιον, κερμάτια 295, 10 *Poll.* 338, 7. 9 *Suid.*

κερματιcταί 306, 3. 15.

κέρcα, Ἀcιανὸν νόμιcμα, 319, 26 *Hes.*

κερcαῖον, νόμιcμα παρ' Αἰγυπτίοιc, 320, 21 *Hes.*

Κεφαλλῆνεc 293, 24 *Poll.*

κῆνcoc, τὸ νόμιcμα, ἐτήcιον τέλοc, 338, 12 *Suid.*

κιβδηλεύειν νομίcματα 296, 6 *Poll.*

κίβδηλον νόμιcμα 144 adn. 4. 266, 25. 267, 2 *Ep.* 280, 10 *Poll.* 323, 18 *Hes.* 350, 6. 10. 352, 7 *EM.*

κίκκαβοc, ὄνομα νομίcματοc (comicum), 293, 12 *Poll.* 329, 13. 15 *Phot.*

Κίλικεc 294, 13 *Poll.*

κίνcoc, census Romanus: ἡ ἀπογραφὴ τοῦ κίνcου 50. 195, 9 *Her. VII.* — εἶδοc νομίcματοc 320, 1 *Hes.*; conf. κῆνcoc.

κίcυροc, κόφινοc, 320, 2 *Hes.*

Κλεοπάτρα cosmetica scripsisse fertur 108 s. 233, 20 *c. G. X.* 253, 23.

Κνίδιοι 317, 25 *Hes.*

κοβελίcκον, τρυβλίον, 320, 4 *Hes.*

κογγιάριον 260, 9. 264, 23 *Ep.* (II 106, 15 *v. Lat.*).

κόγγιον, i. e. congius Romanus, 8ª pars amphorae, 133. 240, 18. 241, 11. 24 *c. G. XIV.* 257, 25 s. π. μέτρ., eadem mensura ac χοῦc 240, 18. 241, 11 *c. G. XIV.* 250, 11. 258, 1 π. μέτρ. (conf. ad II 144, 22); capit 10 libras vini, 9 olei, 15 mellis 240, 18. 241, 11. 24 *c. G. XIV.* 250, 11. 27. 251, 14.

κόγχη ἡ μεγάλη, aequalis oxybapho, habet 1¹/₂ cyathum, pendit 15 drachmas 127. 235, 22 *c. G. X.* 256, 8. — κόγχη ἡ ἐλάττων habet 1¹/₂ cyathum, pendit 5 drach-

mas 127. 236, 1 *c. G. X.* 256, 10. — κόγχη, χήμη, 320, 5 *Hes.* 329. 16 *Phot.* — κόγχη et κόγχη χηραμίς, mensurae medicinales, 75. 76 adn. 3 *Hipp.*

κοδράντης **1.** nummus Hebraeorum sub imperio Romano, pendit 4^{am} partem unciae 162 adn. 2. 252, 19. 253, 11. 258, 9. 265, 15 *Ep.* 278, 17 *Eus.* 303, 19, sive 6 scripula 150 adn. 1. 304, 6; idem vocatur σίκλον 253, 11. 303, 19. — **2.** est 3000^{a} pars solidi 166. 274, 22 *Ep.* 313, 23. 320, 9 *Hes.*, sive 4^{a} pars follis 306, 19. 320, 6 *Hes.*; habet 2 λεπτά 166. 305, 1. 306, 19. 26. 313, 22. 320, 6. 12 *Hes.*, vel 3 νουμμία 306, 26; idem dicitur ἔσχατος κοδράντης 320, 10, vel τὸ πᾶν 320, 6. 12 *Hes.*; conf. praeterea τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νόμισμα κοδράντην Ῥωμαῖοι καλοῦσι 303, 13 et κοδράντης, σκοτασμὸς ἢ λεπτὰ δύο ἢ τὸ ἔσχατον τοῦ λεπτοῦ 305, 1. — **3.** κοδράντης loco suspecto comparatur ei stateri qui tria νομίσματα habere dicitur 303, 10. — **4.** vocis origo ex Hebraico sermone derivatur 268, 11. 12 *Ep.*

κοδράτης *v. scr.* 253, 11.

κοινόστομον *v. scr.* pro κυνόστομον 188, 10.

κόκκιον, i. q. κεράτιον, 96 adn. 1. 228, 14. 16 *c. G. VII.*

κόκκοι tres efficiunt solidum sive talentum 165. 306, 21. (320, 8): vide 166. — κόκκοι τοῦ πεπέρεως 140 cum adn. 6. 259, 4 π. μέτρ. (II 146, 6 *Calv.*).

κόλαθος 277, 10: vide κόλλαθον.

κολία, μέτρον τι, 320, 14 *Hes.*

κόλλαθον (κόλαθος), Syrorum mensura, habet 25 sextarios 260, 4. 264, 21 s. *Ep.* (II 106, 13 *v. Lat.*). 277, 10 *Eus.*

κολλεκτάριος 307, 14 *gl. n.*

κολλυβιστής 306, 4. 12. 15. 320, 15 *Hes.*

κόλλυβον, λεπτόν τι νομισμάτιον, 288, 26. 29 *Poll.*

κόλλυβος, εἶδος νομίσματος cet., 320, 15 *Hes.*

κόλυμβος: vide μέτρησις κολύμβου.

κόμμα nummorum 296, 10 *Poll.* 320, 17 *Hes.* 338, 16 ss. *Suid.*

κόνδυλος, mensura, 44. 45. 192, 17 *Her. VI*, habet 2 digitos 187, 20 *Her. V* (conf. 188, 7. 12 ss.). — προσθήκη κονδύλου 46 extr. 192, 4; conf. II 147 extr. — κόνδυλος, ἡ τοῦ ἀντίχειρος ἔκτασις, II 148 *Ped.*; conf. ὀργυιά 4.

Κονσταντινουπολῖται 308, 8 *gl. n.*

κοντὸς ἀνήρ 46 adn. 1. 192, 5.

κόντουρος 54. 200, 16 π. π. μ.

κοπή praef. II p. xv.

κορβανῶν 275, 6 *Ep.*

κόρη, νόμισμα παρὰ Ἀθηναίοις, 289, 21. 24. 290, 8 *Poll.*

κορίβα, κουρία (?), agrestis mensura, 56.

Κορίνθιον νόμισμα 290, 11 *Poll.*; Κορίνθιος στατήρ 292, 15. 298, 5 *Poll.*

κόρος, mensura Hebraica, 259, 19 *Ep.* (320, 19 *Hes.*), derivatur ex Hebraico χόρ 260, 10 *Ep.*; habet 30 modios (Hebraicos) 260, 11. 271, 8. 273, 7 *Ep.* (II 100, 5 *v. Lat.*); eidem tribuuntur 10 Attici medimni 279, 13 *Ios.* — κόρος ὁ Φοινικικός habet 30 σάτα 139 cum adn. 4. 258 π. μέτρ. (II 145, 28 *Calv.*); conf. κόρος σάτων λ', μοδίων με' 277, 16 *Eus.*

κόρσιον, νόμισμα παρ' Αἰγυπτίοις, 320, 20 *Hes.*

κοσμητικὰ Κλεοπάτρας 109. 233, 20 *c. G. X.*

κοτύλη **1.** omnino εἶδος μέτρου 320, 22 *Hes.* 338, 23 *Suid.* 350, 10 *EM.*, est ὑγρῶν καὶ ξηρῶν μέτρον 206, 12 *Poll.*, commemoratur 75 adn. 3 *Hipp.* 76 *Nic.* 76. 77 adn. 3 *Diosc.* 82 adn. 3 *Dieuch.* 83 adn. 3 *Herod. Xenocrat.* 207, 3 *Poll.* — **2.** Ἀττικὴ κοτύλη commemoratur 74 adn. 1. 75 adn. 3 *Hipp.* 82 adn. 3 *Antyll.* 319, 24 *Hes.*; Atticis cotylis definiuntur congius et choenix, Aegyptiae mensurae, 236, 7. 10 *c. G. X.* 242, 15. 17 *c. G. XV*; definitur 12ª parte congii 208, 24 *vet. m.* 252, 1, sive 4ª parte choenicis, sive dimidia parte sextarii 208, 6 s. *vet. m.* — **3.** eadem mensura est ea κοτύλη quae heminae Romanae sive dimidiae parti sextarii aequalis esse dicitur 211, 15 *Gal.* 222, 9 *c. G. IV.* 233, 1. 3. 9 *c. G. IX.* 238, 23 *c. G. XIII.* 250, 14. 251, 3. 260, 5. 263, 19. 20 *Ep.* (II 102, 19. 21 *v. Lat.*). 338, 21 *Suid.*; haec pendit 10 uncias vini, 9 olei cet. 224, 1 *c. G. IV.* 239, 12 *c. G. XIII.* 240, 21. 241, 14. 242, 2 *c. G. XIV.* 247, 12 *Orib.*; conf. ἡμίνα 1. — **4.** haec cotyla sive hemina Romana dicitur λίτρα ἐλαίου habetque 12 uncias metricas 69. 79 s. 217, 6. 218, 8 *Gal.* (conf. 213, 16. 21). 277, 3 *Eus.*; eadem vocatur Ἰταλικὴ κοτύλη 209, 9. 10 *Gal.*, vel Ἑλληνική 69. 208, 14 *vet. m.* 233, 13 *c. G. IX* (conf. tamen II 148 addend. ad 69); conf. λίτρα 4 et λιτραῖον κέρας. — **5.** Attica cotyla a Graecis medicis 60 drachmis olei aestimata 71 s. 215, 24. 216, 1. 4 *Gal.* 235, 14 *c. G. X.* 242, 21 *c. G. XV.* 252, 3. 255, 27; hae 60 drachmae postea comparatae $7^1/_2$ unciis Romanis 216, 3 *Gal.* 235, 14 *c. G. X.* 255, 27. — **6.** hinc orta ea cotylae aestimatio qua 9 unciae metricae ei tribuuntur, unde fit quadrante minor quam hemina Romana (conf. infra Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη), 79. 210, 14. 21. 24. 211, 21. 216, 1. 217, 3. 26 *Gal.* 222, 14 *c. G. IV.* 230, 23 *c. G. VIII.* 244, 22 *Orib.* 249, 24; eadem dicitur Ἀττικὴ κοτύλη 210, 14. 216, 1. 217, 1 *Gal.* — **7.** sed haec aestimatio minime certa fuit, nam praeter 9 uncias cotylae etiam 10 vel 12 uncias tribui scribit Galenus 211, 16 s. 213, 16. 21. 218, 8 s., vel etiam $16^2/_3$ uncias 210, 28, quae aestimatio redit 217, 9 omisso besse excurrente; omnino varias cotylas in usu fuisse docet Galenus, ut Ἀττικήν, Ἀλεξανδρεωτικήν, Ἐφεσίαν 217, 1. 2. — **8.** Αἰγιναία κοτύλη 75 *Hipp.* — **9.** Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη habet 8 uncias olei, 9 uncias

vini 208, 16 *vet. m.* II 42 cum adn. 4. 150 init. — **10.** κοτύλη (hippiatrica) habet 12 uncias 130. 237, 25 *c. G. XII*, sive 2 oxybapha singula 3 cyathorum 99. 130. 139. 229, 6 *c. G. VII.* 237, 25 *c. G. XII.* 258, 5 π. μέτρ. (II 145, 2 *Calv.*). — **11.** κοτύλη georgica Aegyptia est sesqui maior Attica, est enim dodrans sextarii 128. 236, 12 *c. G. X.* — [**12.** κότύλη ἡ μεγάλη aequalis oxybapho 230, 6 *c. G. VII.*] — **13.** de partibus cotylae vide κύαθος, μύςτρον, ὀξύβαφον. — **14.** notae cotylae 170. 219, 22 *c. G. II.* 227, 8 *c. G. VI*ᵇ. 249, 16. 24. *v. scr.* ad 255, 26.

κουαδράντης *v. scr.* 303, 10.

κουμουλᾶτος μόδιος: vide μόδιος 8.

κούμουλος *pr. scr.* pro κουμουλᾶτος (μόδιος) 257, 17. 276, 9.

κόφινος, μέτρον Βοιώτιον, praef. I p. xι. 206, 14 *Poll.* 320, 2 *Hes.*, capit 3 congios 206, 19 *Strattis.* 320, 23 *Hes.*

κοχλιάριον **1.** commemoratur 77 *Diosc.* 83 adn. 3 *Herod. Philagr.* 339, 1. 3 *Suid.* — **2.** minima mensura, 96ª pars sextarii sive dimidia mystri (conf. μύςτρον 7), 81 *Afr.* 99. 130. 139. 238, 3 *c. G. XII.* 256, 24. 258, 8. 9 π. μέτρ. (II 145, 5. 6 *Calv.*). 277, 5 *Eus.*; pendit 4ᵃᵐ partem unciae 238, 14 *c. G. XII.* 257, 4. 277, 3 *Eus.*, sive 6 scripula 131. 238, 7 *c. G. XII*, sive $1^1/_2$ stagium 131. 239, 1 *c. G. VII.* — **3.** alia mensura dimidio minor, pendit enim 3 scripula sive 1 drachmam 127. 134 adn. 1. 235, 9 *c. G. X.* 237, 19 *c. G. XI.* 243, 7 *c. G. XV.* 252 13. 255, 20. — **4.** alia mensura, cui 7 stagia tribuuntur, 231, 13 *c. G. VIII.* 245, 14 *Orib.* — **5.** κοχλιάριον aequale cotylae (?) 222, 9. 13 (conf. 91). 246, 11. 14 *Orib.*

κοχλυάριον *pr. scr.* pro κοχλιάριον 245, 14. 246, 11.

κραπαταλός, ὄνομα νομίςματος (comicum), 293, 8. 10 *Poll.* 320, 24 *Hes.*

Κράτης 281, 5. 284, 22 *Poll.*

Κρατῖνος 296, 14 *Poll.* 331, 15 *Phot.*

Κρῆτες 322, 20 *Hes.*

Κρίτων medicus 213, 23. 214, 2. 17. 24. 27. 215, 13. 22 *Gal.*

Κροίςειοι ςτατῆρες 294, 1 *Poll.* 320, 25 *Hes.*

κυάθιον 314, 20 *Hes.*

κύαθος **1.** μέτρον ὑγροῦ 339, 2 *Suid.* 350, 15 *EM.*, μικρὸν μέτρον 320, 26 *Hes.*, derivatur a χύω 339, 3 *Suid.*, commemoratur 74 adn. 1. 75 adn. 3 *Hipp.* 76 *Nic.* 76. 77 adn. 5 *Diosc.* 82 adn. 3 *Antyll. Archig.* 83 adn. 3 *Diocl. Herod. Philumen.* — **2.** est 6ª pars cotylae (et Atticae et Aegyptiae et Romanae) 124. 127. 133. 208, 10 *vet. m.* 222, 19 *c. G. IV.* 224, 19 *c. G. V.* 235, 12. 13. 236, 19 *c. G. X.* 239, 4 *c. G. XIII.* 241, 1. 18 *c. G. XIV.* 242, 21. 24 *c. G. XV.* 246, 17 *Orib.* 250, 17. 251, 17. 252, 3. 255, 26. 256, 11; pendit 12 drachmas olei, $13^1/_3$ vini cet. 224, 6

c. G. IV. 239, 16 *c. G. XIII.* 241, 1. 18. 242, 5 *c. G. XIV.* 247, 17 *Orib.* 250, 18 (ubi pro γράμμα α' legendum γράμματα δ'). 251, 8. 20. — **3.** aestimatur 10 drachmis (conf. κοτύλη 5) sive $1^1/_4$ uncia 208, 10 *vet. m.* (coll. II 149 addend. ad h. l.). 235. 10 *c. G. X.* 242, 26 *c. G. XV.* 252, 7. 255, 22. 256, 11; aliter etiam aestimatur vel $1^1/_2$ vel 1 uncia 231, 26. 27 *c. G. VIII.* — **4.** κύαθος hippiatricus pendit 2 uncias 238, 5 *c. G. XII.* 257, 1. 277, 1 *Eus.* 321, 2 *Hes.* 329, 17 *Phot.* 339, 2 *Suid.*; conf. κοτύλη 10; sed possunt etiam loci p. 277, 1 cet. pertinere ad vulgarem cotylam, quae habet 12 uncias metricas (conf. κοτύλη 4). — **5.** κύαθος (vulgaris: conf. supra 2) habet 2 μύστρα μικρά 223, 1 *c. G. IV.* 231, 24 *c. G. VIII,* 239, 5 *c. G. XIII.* 246, 18 *Orib.* 256, 23, sive 2 χήμας μικράς 223, 1. 239, 5. 246, 18 (unde corrigendum 231, 24 χήμας pro μνᾶς). — **6.** κύαθος is qui pertinet ad cotylam hippiatricam (supra 4) habet 4 μικρὰ μύστρα 99. 229, 3 *c. G. VII,* sive 4 μύστρα 130. 238, 2. 11 *c. G. XII,* sive 4 μύστρια 139. 258, 6 π. μέτρ. (II 145, 4 *Calv.*). — **7.** κύαθος is qui hebraice μεθεκώθ dicitur, sexta pars sextarii, 260, 6. 263, 22 *Ep.* (II 102, 22 *v. Lat.*). — **8.** κύαθος τὸ ἥμισυ τῆς δραχμῆς ὀγγίαι β' 274, 18 *Ep.* — **9.** notae cyathi 170. 207, 19 *vet. m.* 219, 22 *c. G. II.* 226, 14 *c. G. VI*ᵃ. 227, 7 *c. G. VI*ᵇ.

κύαμος, mensura, 75 adn. 3 *Hipp.* — κύαμος ὁ Αἰγύπτιος 77 *Diosc.* 81 adn. 6. 134 adn. 1. 2; habet $1^1/_2$ obolum 243, 11 *c. G. XV.* 252, 16; aliter habet 4 obolos 81 *Afr.* — κύαμος ὁ Ἀλεξανδρινός habet 3 obolos 81 *Afr.*, ὁ Ἑλληνικός 2 obolos ibid.

κύαμος *pr. scr.* pro κύαθος 231, 2 *c. G. VIII* (conf. II 149).

Κυζικηνοὶ στατῆρες 318, 7. 321, 3 *Hes.* 329, 18 *Phot.*

κυμάτια 26 adn. 7. 32. 182, 1 *Her. I.*

κυνόστομον, mensura, 45. 188, 10 *Her. V.*

Κύπριοι 261, 7. 9. 10. 272, 6. 273, 29 *Ep.* (II 100, 18. 101, 1 *v. Lat.*). 312, 14. 316, 14 *Hes.* II 150 extr.

κύπρον, mensura, 207, 1 *Poll.*; conf. κύπρος.

Κύπρος, insula, 325, 20 *Hes.*

κύπρος, μέτρον σιτηρόν, 321, 5 *Hes.*; Ponticorum mensura capiens 20 sextarios 260, 8. 264, 15. 16. 19. 269, 22. 24. 270, 1 *Ep.* (II 106, 1. 2. 5. 6. 10 *v. Lat.*). 277, 17 *Eus.*

Κυρηναῖοι 284, 2 *Poll.* 314, 16 (αὐτοῖς) *Hes.*

Κυρήνη 284, 16 *Poll.*

Κωδάλου (vel Κοδάλου) χοῖνιξ 321, 6 *Hes.* 338, 14 *Suid.*

κωδαλοῦχος, μέτρον γῆς, 339, 5 *Suid.*

Κωνστάντιοι in Cypro insula 261, 11 *Ep.* II 151 init.

λαγώς in nummis Rheginorum 293, 24 *Poll.*

Λακεδαιμόνιοι 291, 16 *Poll.*

Λάκωνες 319, 12. 323, 25 *Hes.*
Λαύρειον (Λαύριον) 315, 4 *Hes.* 335, 6 *Suid.*
Λαυριωτικαὶ γλαῦκες 315, 3 *Hes.* 335, 5 *Suid.*
λεθέκ, mensura Hebraica 15 modiorum, 260, 1. 15. 17. 20. 24. 271, 9. 273, 13. 16 *Ep.* (II 100, 8 *v. Lat.*). 277, 21 *Eus.*
λείτρον τὸ μέγα (scribendum videtur λίτριον) habet 1 unciam 231, 3 *c. G. VIII.*
λεκέθ 273, 10. 11. 12. 14. 277, 21: vide λεθέκ.
λεκίσκιον Ἀττικόν 74 adn. extr. *Hipp.*
λεπτεπίλεπτος 267, 17 *Ep.*
λεπτόν appellatio variorum nummorum minutorum (conf. λεπτός). **1.** 20ª pars τριᾶντος Siculorum 327, 7 *Hes.* — **2.** 20ª pars sicli Hebraici, pendit 10ªᵐ partem denarii sive 80ªᵐ unciae 305, 20; idem ὀβολός vocatur 305, 21; conf. ὀβολός 8, σίκλος 6. — **3.** 7ª pars chalci 156 s. 330, 13 *Phot.* 340, 12 *Suid.* — **4.** id quod ἀσσάριον 4; est igitur 6000ª pars talenti sive solidi 142 adn. 2. 143, 11. 166. 253, 1. (265, 4). 267, 13. 274, 6. 276, 7. 302, 15 *Max.* 306, 20. 313, 21. 320, 7. 12 *Hes.*; λεπτά 2 efficiunt κοδράντην: vide κοδράντης 2. — **5.** λεπτά 2 incurrunt in follem 145 adn. 4. 267, 6 *Ep.*; conf. φόλλις. — **6.** λεπτόν dicitur 60ª pars assarii 253, 7. — **7.** pondere habet aut 8ªᵐ partem unciae 150 adn. 1. 270, 16 *Ep.* 304, 6, aut 4ªᵐ partem 303, 21. 305, 4.
λεπτός (immo λεπτόν) siliqua sive κεράτιον dicitur a Prisciano II 84, 4.
λεπτός adiectivum ponitur ad significanda varia nummorum minutorum genera: λεπτά dicuntur κέρματα vel κερμάτια 337, 29. 338, 7. 8. 9 *Suid.*; λεπτὸν τοῦ νομίσματος vel λεπτὸν νομισμάτιον dicitur χαλκοῦς 157. 288, 1. 296, 18 *Poll.*; item λεπτὸν νομισμάτιον vocatur κόλλυβος 288, 26 (conf. 289, 2 *Poll.*), item λεπτὸν νόμισμα (vel νομισμάτιον) σιδάρεος Byzantiorum 291, 10 *Poll.* 325, 12 *Hes.* 340, 3 *Suid.*; tum λεπτὸν νόμισμα ἀργύριον 334, 12 *Suid.*, λεπτοὶ ἀργύριοι 308, 5. 23. 309, 1 *gl. n.*; denique τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νόμισμα κοδράντην Ῥωμαῖοι καλοῦσι 303, 13 — aliter λεπτάς, τὰς ἑξωβόλους, 321, 8. 9 *Hes.*, ubi λεπταὶ δραχμαί opponuntur παχείαις.
λεπτότης τοῦ σταθμοῦ 254, 1. 3; λεπτότητες ἐν τῷ νομίσματι 267, 12 *Ep.*
λεύγη, μέτρον τι Γαλατικόν, 321, 11 *Hes.*
Λεύκιος medicus 212, 14 *Gal.*
λήτρα *v. scr.* pro λίτρα 244, 15. 17 ss.
λιβαδαία γῆ II 148 *Ped.*
λιβάδιον 190, 1 *Her. V.*
λίβρα, i. e. libra Romana, 270, 3 *Ep.* 321, 17 *Hes.*
λιδρίον, τρυβλίον, 321, 12 *Hes.*
λιθικὸς πῆχυς: vide πῆχυς 5.

λίστριον, μέτρον τι, 321, 13. 14 *Hes.*; id quod μύστριον sive μύστρος, 139. 258, 7. 8 π. μέτρ. (II 145, 5 *Calv.*).

λίτρα **1.** libra Romana, ἐπιχώριον ὄνομα Romanis, 210, 16 *Gal.*; λίτρα, ὁ σταθμός, 339, 6 *Suid.*; vox derivatur ex *libra*, i. e. ἰσότης vel ἰσοκανονία 270, 3 *Ep.*; falso eadem ex *litterae* 307, 16 *gl. n.*, vel ex Hebraico sermone 267, 21 *Ep.* (conf. praef. I p. xviii); commemoratur 57. 76 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig.* 321, 16 (coll. vs. 17) *Hes.* — **2.** partes huius librae Romanae sunt *a*) 12 unciae 57. 125. 208, 12 *vet. m.* 218, 12 *Gal.* 221, 17 *c. G. III.* 230, 22 *c. G. VIII.* 232, 12 *c. G. IX.* 234, 4 *c. G. X.* 237, 1 *c. G. XI.* 240, 10 *c. G. XIV.* 244, 21. 248, 3 *Orib.* 248, 20. 249, 4. 23. 254, 15. 265, 10. 270, 5. 12 *Ep.* (II 104, 7 *v. Lat.*). 278, 11 *Eus.* 301, 18 *Al.* (II 144, 3 *Calv.*). 305, 9; conf. οὐγγία. — *b*) 96 drachmae sive denarii 125. 212, 3 *Gal.* 234, 4 *c. G. X.* 254, 15. 301, 21 *Al.*; conf. δραχμή. — *c*) 288 scripula 125. 234, 4 *c. G. X.* 254, 15. 270, 7. 12 *Ep.*; conf. γράμμα. — *d*) 1728 siliquae 125. 234, 5 *c. G. X.* 270, 11 *Ep.* 301, 21 *Al.*; conf. κεράτιον. — *e*) habuit antiquitus 72 denarios 67. 208, 13 *vet. m.* — **3.** eidem librae tribuuntur hae partes non Romanae *a*) 75 drachmae Atticae vetustae 208, 12 *vet. m.* (conf. 67). — *b*) 90 drachmae Ptolemaicae 121. 238, 16 *c. G. XII.* — *c*) ποτὲ ἀντὶ τῆς λίτρας ⟨ ρ′ γράφουσιν 216, 12 *Gal.* — *d*) 24 stateres singuli 4 drachmarum 301, 16 *Al.* (II 143, 29 s. *Calv.*) — *e*) 3456 κριθῆς κόκκοι 270, 11 *Ep.* — *f*) ὑφ' ἓν 5000 κόκκοι πεπέρεος 140. 259, 5 π. μέτρ. (II 146, 7 *Calv.*). — *g*) ὁλκαὶ ἓξ 97. 228, 24 *c. G. VII.* — *h*) nullam esse libram 48 drachmarum demonstrat Galenus 216, 15. — **4.** λίτρα ἡ τοῦ ἐλαίου καλουμένη 217, 13 *Gal.*, sive λίτρα μετρική 217, 29 *Gal.*, i. e. apud Romanos μέτρον ᾧ τὸ ἔλαιον μετροῦσι 213, 2 *Gal.*, unde dicitur λίτρα ἡ νῦν ἐν Ῥώμῃ 210, 21 *Gal.*, vel Ῥωμαϊκὴ λίτρα 216, 21. 217, 4. 218, 6 *Gal.*; est dimidia pars sextarii 69. 80. 146. 208, 15 *vet. m.* 233, 14 *c. G. IX.* 263, 14. 264, 1 *Ep.* 277, 2. 278, 2 *Eus.*, aequalis igitur heminae sive cotylae 69. 79. 80. 151. 209, 9 s. 217, 6. 7 *Gal.* 257, 12 (conf. νέβελ). 279, 21. 22 (eadem significatur 216, 23 *Gal.*); dividitur in 12 partes quae unciae vocantur 213, 4. 5. 217, 6. 7 *Gal.* — haec libra metrica confunditur cum libra ponderali 211, 9 (coll. vs. 11) *Gal.* 279, 22 (coll. 151). — **5.** Ἰταλικὴ λίτρα est libra Romana (conf. supra) 301, 16 *Al.* (II 143, 29 *Calv.*), eadem Ῥωμαϊκὴ λίτρα 218, 12 *Gal.*; sed alia est illa Ῥωμαϊκὴ λίτρα qua cornu olearium significatur (supra 4). — **6.** λίτρα χρυσοῦ Constantiniana, habet 1000 miliarensia 307, 20 *gl. n.*; eadem λίτρα χρυσίου 308, 15 *gl. n.* — **7.** λίτρα, ὀβολός, νόμισμα παρὰ Σικελοῖς, 321, 16. 19 *Hes.*, νόμισμα 329, 19 Phot., nummus Siculorum 292, 7. 13. 16. 20. 21. 25. 293, 2. 297, 15. 16. 20. 24. 298, 1. 5. 9 *Poll.* II 19, ab

Aristotele obolo Aeginaeo aestimatus 292, 8. 298, 1 *Poll.*; conf. cτατήρ. — suspectum λίτρα, ἡ νουμμοδόκη 329, 23 *Phot.* — **8.** λίτρα, pars 40ª modii satorii, habet 5 orgyias quadratas 39. 41. 42. 46. 190, 18. 191, 1 ss. *Her. V.* II 147 *Ped.* — **9.** incertum est, quae libra intellegatur nonnullis locis ubi mensurae frumenti libris definiuntur: vide μέδιμνος 2, ἡμιμέδιμνον, ἀρτάβη 5, βάδος, χοῖνιξ 6. — **10.** notae librae (et ponderalis et metricae et satoriae) praef. I p. xv. 147. 170. 207, 20 *vet. m.* 220, 13. 15 *c. G. II.* 225, 21 *c. G. VI*ª. 227, 19 *c. G. VI*ᵇ. 243, 23 *c. G. XVI.* 249, 16; quod attinet ad notam librae satoriae, hoc loco addendum videtur in tabula orgyiarum, quam in Heronis reliq. p. 49, 1 ss. edidi, codicem Parisinum 1670 modo habere λίτρας plene, modo omissa terminatione ας scriptum, modo idem per ⅄' i. e. Hϛ (conf. praef. I p. xv) notatum, tum codicem Vindobonensem philos. Gr. 179 (apud nos V) in eadem tabula (in his metrolog. script. I p. 190, 18. 191, 3 ss. saepius habere Hϛ'; praeterea de notis huius librae conf. adnot. ad Her. p. 50, 22. 143, 22. 148, 12.

λιτραῖον κέρας, cornu olearium, 211, 16. 22 *Gal.*, idem λιτραῖον μέτρον 210, 2 *Gal.* (conf. 80).

λιτραῖος σταθμὸς τῶν στερρῶν σωμάτων 210, 1 *Gal.*

λίτριον *v. scr.* pro λίστριον 321, 13.

λιτρισμός 143, 11. 265, 2. 274, 11 *Ep.*

λιτροδόκα praef. I p. xx. 293, 2 *Poll.*; λιτροδόκη 329, 24 *Phot.*

λιτροσκόπος 321, 18 *Hes.* 329, 21 *Phot.*

λιχανός 179, 9 *Poll.* 188, 9 *Her. V.* 331, 14 *Phot.* 351, 17 *EM.*

λιχάς, mensura, praef. I p. ix. 44 extr. 45. 179, 9 *Poll.* 188, 8 *Her. V.* 331, 14 *Phot.*, habet 10 digitos 180, 2 *Greav.*; eadem 10 digitorum mensura definitur ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου πρὸς τὸν λιχανὸν ἄκρον 351, 16 s. *EM.*, quae a Meletio (adn. ad 351, 20) μετακονδύλιον vocatur.

λόχμη 190, 11 *Her. V.*

Λύδιον νόμισμα 321, 24 *Hes.*

Λυδοί nummos invenerunt auctore Xenophane 293, 18 *Poll.*

Λύκος: vide Ἐριχθόνιος.

Λυσίας orator 152. 282, 18 *Poll.* 310, 22 *Harp.*

μαθαλίδες, μέτρα, 321, 20 *Hes.*

Μακεδονικὴ λέξις τὸ βηματίζειν 314, 19 *Hes.* — Μακεδονικὸν τάλαντον 299, 21.

μανασῆς 261, 6: vide μνασίς.

μάνη (vel μανή), Hebraica minae appellatio, 143 adn. 2. 266, 13. 269, 11. 271, 4 *Ep.*; idem legisse videtur interpres Epiphanii II 105, 7, ubi *mani* libri.

μάνης, i. q. μάνη, 146.

Μάξιμος ὁ ἅγιος 149. 161 s. 302, 13.

μάρηϲ 260, 8. 264, 13: vide μάριϲ.
μάριϲ (vel μάρηϲ) **1.** ἑξακότυλον μέτρον 206, 8 *Poll.* 321, 22 *Hes.* — **2.** Ponticorum mensura, habet 2 hydrias sive 20 sextarios 260, 8. 264, 13. 269, 21 *Ep.* (II 106, 1. 2. 5 *v. Lat.*). 277, 12 *Eus.*; conf. G. Dindorf. ad Epiphan. IV part. I praef. p. XVII.
μαϲμαρώθ, mensura Hebraica, 263, 23 *Ep.* (II 102, 25 *v. Lat.*).
μαυλιϲτήριον, Λύδιον νόμιϲμα, 321, 24 *Hes.*
μεγάλητρον, *pr. scr.* pro μέγα λίτριον, habet 1 unciam 245, 3 *Orib.*
μεγάμιϲτρον *pr. scr.* pro μέγα μύϲτρον 247, 13 *Orib.*
μεδεκώθ praef. I p. XVI. 263, 22 *v. scr.* vel μεθεκώθ 263, 22 *Ep.*, vel medeccoth II 102, 23 *v. Lat.*, mensura Hebraica, sexta pars sextarii.
μεδιμναῖον, μέτρον μοδίου, 321, 26 *Hes.*
μέδιμνον 276, 11. 277, 19. 322, 1. 329, 25. 339, 7. 10. 11: vide μέδιμνοϲ.
μέδιμνοϲ (vel μέδιμνον), μέτρον (ξηρῶν), 206, 5 *Poll.* 311, 24 s. *Harp.* 339, 10 *Suid.* **1.** μέδιμνοϲ ὁ Ἀττικόϲ 279, 13 *Jos.* 313, 18 *Hes.* 334, 15. 23 *Suid.* 347, 23 *EM.*, habet 12 ἡμίεκτα 224, 20 *c. G. V.* 246, 3 *Orib.*, sive 6 modios, 48 choenices cet. 225, 2 *c. G. V.* 246, 5 *Orib.* (v. adnot.). II 145, 15 *Calv.*; idem simpliciter μέδιμνοϲ vocatur eique tribuuntur 6 ἑκτεῖϲ (vide ἑκτεύϲ), sive 6 modii 277, 19 *Eus.* 339, 11, sive 12 ἡμίεκτα 107. 208, 5 *vet. m.* 232, 20 *c. G. IX.* 318, 11. 12 *Hes.* (conf. ἡμίεκτον), sive 48 choenices 206, 9 *Poll.* 232, 23 *c. G. IX.* 311, 20. 26 *Harp.* 318, 12. 322, 1 *Hes.* 329, 2. 25 *Phot.* 337, 15. 18. 339, 7 *Suid.* 349, 21 *EM.* — **2.** praeterea variis rationibus μέδιμνοϲ vel Atticus vel alius quis definitur, e quibus aliae sunt suspectae, aliae ambiguae; nam tribuuntur medimno *a*) 192 sextarii (immo cotylae) 232, 23 *c. G. IX* (conf. 108); — *b*) 48 λίτραι (immo choenices) 102 extr. 230, 16 *c. G. VIII.* 244, 15 *Orib.*; — *c*) 144 λίτραι atque alii cuidam 192 λίτραι 279, 21 (i. e. metretae Attico 144, et medimno Attico 192 cotylae: conf. 151); — *d*) μέδιμνον μοδίων ϛʹ· ὡϲ εἶναι μέτρον ξεϲτῶν οβʹ ἤτοι λιτρῶν ρηʹ 339, 11 (hic igitur sextarius $1^1/_2$ libra aestimatur; sed hi numeri pertinent ad metretam Atticum, non ad medimnum); — *e*) τὸ μέδιμνον μέτρα ρηʹ 276, 11 *Ep.* (ubi forsitan λίτραι restituendum sit: conf. adnot. ad h. l.). — **3.** Atticus medimnus comparatur cum artaba Persarum 347, 23 *EM.* — **4.** μέδιμνοϲ ὁ Πτολομαϊκόϲ ἡμιόλιοϲ τοῦ Ἀττικοῦ 258, 17 π. μέτρ. (II 145, 22 *Calv.*), habet 2 antiquas artabas 258, 18 (II 145, 24) sive 12 ἡμίεκτα 124. 242, 12 *c. G. XV.* 251, 24. — **5.** μέδιμνοϲ παρὰ Κυπρίοιϲ διάφοροϲ, nam Salaminiorum medimnus habet 5, Paphiorum et Siculorum $4^1/_2$ modios 261, 9 ss. 271, 14 *Ep.* (II 101, 3. 4 *v. Lat.*).

II 150 s. — **6.** μέδιμνος georgicus Aegyptius habet 102 sextarios 101. 128 s. 230, 11 *c. G. VII.* 236, 16 *c. G. X.* — **7.** notae medimni 170. 221, 2 *c. G. II.* 228, 2 *c. G. VI*b. 277, 17 *v. scr.*

μεθεκώθ: vide μεδεκώθ.

μεθὸ δὲ praef. I p. ix. 189, 15 *Her. V.*

μέλι. mellis pondere mensurae exiguntur 223, 22 ss. 224, 10 *c. G. IV.* 239, 8 ss. *c. G. XIII.* 241, 21 ss. *c. G. XIV.* 247, 8 ss. 23 *Orib.* 259, 3 π. μέτρ. — pondus eius comparatur cum pondere vini et olei 223, 10. 12 *c. G. IV.* 229, 12. 22 ss. *c. G. VII.* 246, 22. 25 *Orib.* 277, 13 *Eus.*

μέλιcca, ὀβολόc, 322, 2 *Hes.*

Μένανδροc 153. 290, 18 *Poll.*

μέντοι, Aegyptia modii appellatio, praef. I p. xvi. 262, 11 *Ep.*

μέροc. notae 170. 226, 4 *c. G. VI*a. 244, 3 *c. G. XVI.* 249, 19.

μετακονδύλιον adnot. ad 351, 20.

μετρᾶν, μετρᾶται, *v. scr.* pro μετρεῖν, μετρεῖται, 189, 17. 8.

μέτρηcιc γαιῶν 180, 23 *Her. I*; ἡ τῆc μετρήcεωc ἐπίνοια inventa apud Aegyptios 30. 181, 1 *Her. I*; αἱ ἐν τοῖc μεγέθεcι μετρήcειc 193, 6. 8 *Her. VII.* — μέτρηcιc πλοίου 202, 5. 203, 26. 204, 10; πίθου 202, 15. 203, 2. 13; κολύμβου 204, 22 *Her.*

μετρηταῖον (scil. μέτρον) 274, 1 *Ep.*

μετρητήc **1.** ὁ Ἀττικόc commemoratur 323, 6 *Hes.*, idem, ut videtur, 83 adn. 3 *Diocl.*; definitur 12 congiis 77 adn. 8 *Diosc.* — **2.** μετρητήc appellatur amphora Romana 60. 81 *Afr.* 204, 25. 28 *Her.* 257, 23 π. μέτρ. (II 144, 19 *Calv.*), eadem Ἰταλικὸc μετρητήc 124. 258, 3 π. μέτρ.; capit 8 congios 205, 1 *Her.*, sive 48 sextarios 276, 25 *Eus.*; conf. ἀμφορεύc 2 et κεράμιον 1. — **3.** μετρητήc, mensura Hebraica 260, 6 *Ep.*, habet 72 sextarios sive 12 congios (aequalis igitur est Attico) 262, 27. 264, 12. 272, 12 *Ep.* (II 101, 18. 103, 19 *v. Lat.*); idem significari videtur 277, 20 *Eus.*: μετρητὴc μοδίων δ'ϛ (i. e. 72 sextariorum). — **4.** μετρητήc georgicus Aegyptius habet 72 sextarios 101. 128 s. 230, 9 *c. G. VII.* 236, 15 *c. G. X.* — **5.** μετρητὴc ὁ κατὰ Cύρουc 101. 124, habet 120 sextarios 230, 9 *c. G. VII.* 236, 17 *c. G. X*, idem habet suos ξέcταc sex vel, ut alii, nonaginta 124. 236, 17 cum adnot. II 150 init.; idem dicitur Ἀντιοχικὸc μετρητήc eique $2^1/_2$ amphorae Romanae tribuuntur 258, 3 π. μέτρ. (unde corrigendus Calvus II 144, 27).

μετρική. περὶ μετρικῆc 206, 3 *(Poll.)*.

μετρικὴ λίτρα, cornu olearium, 217, 29 *Gal.* — μετρικαὶ οὐγγίαι, i. e. unciae cornus olearii 69. 80. 210, 9. 11.

217, 21. 26. 28. 218, 9 *Gal.*; tales uncias 12 aequales 10 unciis ponderalibus invenit Galenus 217, 17.
μέτρον **1.** mensura porrecta: τὰ μέτρα ἐξεύρηνται ἐξ ἀνθρωπίνων μελῶν 187, 14 *Her. V*; εἰδέναι τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν 181, 16. 19 *Her. I*; εἴδη τῶν μέτρων 181, 3 *Her. I*; μέτρα τῶν εὐθυμετρικῶν διαστημάτων 197, 13 *Eucl.*; τὰ περὶ τὴν γῆν μέτρα 30 *Her.*; περὶ μέτρων γῆς 56. 145; μέτρον δικαίας ὀργυιᾶς 192, 8. — **2.** mensurae frumenti et liquorum: μέτρον mensuram dicunt Graeci II 117, 19 *Is.*; μέτρον quid sit 218, 26 ss. *c. G. I*; μέτρων ὀνόματα 206, 5 *Poll.*; οἱ γράψαντες περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν 217, 3 et οἱ περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γράψαντες 214, 5 *Gal.*; περὶ μέτρων 138. 143, II. 257, 22 π. μέτρ. (II 144, 18 *Calv.*). 271, 7 *Ep.*; περὶ πηλικότητος μέτρων 149. 198, 20 π. π. μ.; περὶ μέτρων ξηρῶν 224, 12 *c. G. V* (conf. 219, 3). 245, 27 *Orib.* 251, 23. 277, 15 *Eus.*; τὰ λεπτὰ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίως τοῖς τῶν ὑγρῶν 258, 15 π. μέτρ. (conf. II 145, 20 *Calv.*). 278, 5 *Eus.*; μέτρα ὑγρῶν 229, 11 *c. G. VII*; περὶ μέτρων ὑγρῶν 222, 6. 223, 3 *c. G. IV*. 238, 20 *c. G. XIII*. 240, 15 *c. G. XIV*. 246, 9 *Orib.* 250, 8. 276, 22. 277, 6 *Eus.*; μέτρον σίτου, σιτικόν, σιτηρόν, οἴνου, οἰνικόν passim apud lexicographos, ut 314, 8. 318, 14. 319, 14. 15. 321, 5 cet. — **3.** περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν 140. 141. 145, VI. VII. 149. 207, 7 *vet. m.* 217, 3 *Gal.* 218, 21 *c. G. I*. 232, 3 *c. G. IX*. 239, 19 *c. G. XIV*. 242, 11 *c. G. XV*. 244, 11. 13 *Orib.* 248, 12. 252, 18. 274, 3 *Ep.* 276, 16 *Eus.*; περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας *v. scr.* 300, 9; περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικῶν 230, 14 *c. G. VIII*, item ἱππιατρικῶν 237, 22 *c. G. XII*; conf. σταθμός. — **4.** τὰ μέτρα τῶν πωλούντων a metronomis inspecta 312, 2 *Harp.* 330, 2. 7 *Phot.* 339, 15 *Suid.*; μείζοσι μέτροις χρῆσθαι 321, 6 *Hes.* 338, 14 *Suid.*; ἀποψῆν τὰ μέτρα 313, 10 *Hes.* (conf. apud eundem ἀπόψηστρον). — **5.** μέτρον τὸ ἅγιον Hebraeorum 261, 26. 27 (μόδιος), 262, 27. 272, 12 (μετρητής) *Ep.*
μέτρον, mensura Hebraeorum: μέτρα γʹ τὸ μικρὸν γομόρ 272, 16 (conf. 272, 22. 23) *Ep.* — μέτρον ξεστῶν ζʹ 278, 2 *Eus.* — μέδιμνον μέτρα ρηʹ 276, 11 *Ep.*: vide μέδιμνος 2, *e*.
μετρονόμοι 311, 28 ss. *Harp.* 329, 26 ss. 330, 4 ss. *Phot.* 339, 13 ss. *Suid.*
Μηδικὸν μέτρον 334, 15 *Suid.*
μήκωνα (debet esse ἡμίνα) habere dicitur 8 cyathos 246, 2 *Orib.*; conf. 92 adn. 1.
Μίδας ὁ Φρύξ 293, 16 *Poll.*
μιλιαρήσιον 266, 22 *v. scr.* 307, 23. 24. 308, 24. 309, 4. 6. 339, 17: vide μιλιαρίσιον.
μιλιάριον apud Heronem in Barulco 9.
μιλιαρίσιον explicatur 266, 22. 269, 17 *Ep.* (II 105, 17.

19 *v. Lat.*). 307, 18. 19 *gl. n.*; est 1000ª pars librae auri 307, 20. 23 *gl. n.*; idem 14ª pars solidi 307, 24 *gl. n.*; postea aestimatum 12ª parte solidi 309, 3 ss. 339, 17 (coll. adnot.) *Suid.*, sive 2 siliquis argenti 309, 3 *gl. n.* — secundum Dardanum habuit 1000 obolos II 23. — μιλιαρίσιον ϛ κʹ 278, 18 *Eus.* — μιλιαρίσιον ὃ καὶ χρυσοῦν καὶ ἥμισυ τοῦ ἀργυροῦ, ἄγει οὐγγ. ιʹ 146 extr.

μίλιον, μέτρον γῆς, 339, 18 *Suid.* — **1.** μίλιον Romanum habet 5000 ped. Rom. cet. 33. 185, 7 *Her. II*, idem octo stadia (quae nos Olympia dicimus) 339, 18. 342, 20 *Suid.*; idem dicitur Ῥωμαϊκὸν μίλιον 21 adn. 7. 198, 6 *Eucl.*, sed id falso definitur 5400 pedibus: vide 51. — **2.** μίλιον Ptolemaicum sive Philetaereum fuit eadem mensura atque antiqua Aegyptia 1000 xylorum, quarta pars schoeni, 28; sed id Graeco more divisum in 7¹/₂ stadia (Philetaerea) 21 adn. 7. 57. 184, 1 *Her. I.* 186, 22 *Her. III.* 193, 2 *Her. VI.* 197, 15. 198, 5 *Eucl.* (conf. 51). 200, 1 π. π. μ. (et vide adn.). 201, 25 *Const.* (conf. 57). 253, 17. 322, 3 *Hes.* 331, 17 *Phot.* 342, 17. 19 *Suid.*, sive 4500 ped. Philet. 21 adn. 7. 30. 51. 53. 148, 3 *Her. I.* 186, 23 *Her. III.* 198, 5 *Eucl.* 201, 26 *Const.* (conf. 57). 253, 17. 322, 4 *Hes.* 342, 21 *Suid.*, denique 5400 ped. Rom. 30. 184, 3 *Her. I*, atque huc pertinent etiam ii loci quos modo sub Ῥωμαϊκὸν μίλιον attuli. — **3.** μίλιον tabulae Her. VII habet 7¹/₂ stadia, 3³/₄ plethra, 4500 ped. cet. 193, 15. 195, 3. 24 *Her. VII.* 197, 9 *Her. VIII.* — **4.** μίλιον Asiaticum, Romano aequale, habet 7 stadia (Asiatica), 4200 pedes (Asiaticos sive Philetaereos) 53. 199, 25 π. π. μ. 275, 13 *Ep.* 322, 3 *Hes.* 339, 20 *Suid.* — **5.** μίλιον Hebraicum apud Iulianum Ascal. habet 7¹/₂ stadia, 750 geometricas orgyias cet. 55. 201, 15. 19 *Iul.* — **6.** μίλιον secundum Eratosthenem et Strabonem habet 8¹/₃ stadia, 833 orgyias 56. 201, 13 *Iul.* — **7.** μίλια καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὰ σημεῖα, i. e. lapides miliarios, *Paeanius* 200, 4 π. π. μ.

μιλίτια, i. e. *militia*, 269, 18 *Ep.*

μίστρον, i. q. μύστρον, 246, 15. 16. 18 *Orib.*

Μιτυληναῖοι 293, 21 *Poll.*

μνά *v. scr.* 207, 23. 24 *cet.*

μνᾶ **1.** ὄνομα σταθμοῦ 233, 22 *c. G. X.* 254, 6, σταθμοῦ τε καὶ νομίσματος ὄνομα 282, 14 *Poll.*, μέγιστον τοῦ ταλάντου μέρος 282, 9 *Poll.*; commemoratur 82 adn. 3 *Dieuch.* 83 adn. 3 *Diocl.* — **2.** omnis mina est 60ª pars talenti: vide τάλαντον 4; habet 100 drachmas 214, 12. 19. 216, 13. 14 *Gal.* 276, 4 *Ep.* 294, 19 ss. *Poll.* 299, 26 *Diod.* (344, 13 *Suid.*). 307, 6. 330, 8 *Phot.* 336, 7. 18. 339, 21 *Suid.* 349, 4 *EM.*; vel etiam 25 stateres singulos 4 drachmarum 300, 10 *Al.* (II 143, 2 *Calv.*). — **3.** Ἀττικὴ μνᾶ vetusta, a Solone instituta, est 60ª pars talenti 281, 13 *Poll.* 306, 25 (conf. τάλαντον 5); habet 100 drachmas 283,

21. 294, 18 *Poll.*, vel ὁλκὰς ἑκατόν, πρὸς δὲ τὸ Ἰταλικὸν ριβʹ 67. 207, 24 *vet. m.*; comparatur 16 unciis Romanis 90. 221, 15 *c. G. III.* 230, 21 *c. G. VIII.* 244, 20. 248, 2 *Orib.* 249, 2; eadem est μνᾶ ἡ κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν 90. 240, 11 *c. G. XIV.* 248, 21; eadem simpliciter μνᾶ vocatur atque item 16 unciis sive 128 drachmis definitur 125. 212, 22. 213, 15. 19. 214, 7. 10 *Gal.* 233, 22 *c. G. X.* 236, 23 *c. G. XI.* 254, 6. 256, 14. — aliter ἡ Ἀττικὴ μνᾶ habere dicitur 1 libram et 3½ uncias 232, 6 *c. G. IX*, quod pondus dimidia uncia minus est legitimo; sed suspectus est hic locus: vide 106 s. — **4.** Ἀττικὴ μνᾶ recentior habet 100 drachmas (sive denarios Romanos), aequalis est 12½ unciis Romanis (sive uni librae et tribus stagiis) 99. 114 ss. 125. 126. 228, 25 *c. G. VII.* 233, 24 *c. G. X.* 236, 23 *c. G. XI.* 254, 9; eadem aequalis esse dicitur Italicae minae eique 25 stateres tribuuntur 301, 14. 15. 16 *Al.* (II 143, 29 *Calv.*). — **5.** Ἰταλικὴ μνᾶ aequalis Atticae recentiori 301, 15 *Al.*; haec igitur Italica mina distinguenda ab illis quas infra (sub 7 et 8) descripsi. — **6.** cum Attica mina recentior 4 tantum denariis libram Romanam superet, μνᾶ esse dicitur λίτρας αʹ 278, 10 *Eus.* — **7.** Ἰταλικὴ μνᾶ sive μνᾶ ἡ κατὰ τὴν Ἰταλικὴν χρῆσιν sive μνᾶ simpliciter pendit 1½ libram 99. 103 ss. 106. 228, 25 *c. G. VII.* 230, 25 *c. G. VIII.* 232, 5 *c. G. IX.* 240, 12 *c. G. XIV*, sive 144 denarios (Neronianos) 103. 232, 4 *c. G. IX.* — **8.** Ῥωμαϊκὴ μνᾶ pendit 20 uncias 90. 221, 16 *c. G. III.* 248, 3 *Orib.* 249, 2. 256, 15; eadem apud Epiphanium dicitur Ἰταλικὴ μνᾶ eique 40 stateres sive 20 unciae tribuuntur 90. 143 adn. 2 (conf. 146). 266, 14. 269, 12 *Ep.* (II 105, 8. 9 *v. Lat.*); huc etiam pertinet quod μνᾶ λίτρας μιᾶς διμοίρου apud Epiphanium esse dicitur 322, 5 *Hes.* — **9.** Ἀλεξανδρινή sive Ἀλεξανδρεωτικὴ μνᾶ aequalis est Romanae, pendit igitur 20 uncias sive 160 denarios 212, 13. 16. 17. 18. 213, 9. 14. 17. 214, 8. 9 *Gal.* 240, 14 *c. G. XIV.* 248, 23; aliter ἄγει ὁλκὰς ρνʹ, ἀλλαχοῦ ρνηʹ 208, 19 *vet. m.* (conf. 113). — **10.** Πτολεμαϊκὴ μνᾶ, i. e. vetustissima Aegyptia, pendit 18 uncias (sive 1½ libram), 144 drachmas (sive denarios) cet. 65 s. 109 s. 125. 228, 26 *c. G. VII.* 234, 1 *c. G. X.* 236, 24 *c. G. XI.* 254, 11. 256, 16. — **11.** Αἰγυπτία μνᾶ aequalis est Atticae vetustiori, pendit igitur 16 uncias 90. 221, 15 *c. G. III.* 248, 2 *Orib.* 249, 2. — **12.** Πτολεμαϊκὴ μνᾶ pondere aequalis est Atticae recentiori 301, 12 (coll. 300, 15. 17) *Al.*; diversa est igitur ab ea quam supra posui (sub 8), eadem vero atque illa quam dixi propriam Ptolemaeorum et descripsi 114 ss. — **13.** Αἰγιναία μνᾶ τῆς Πτολεμαϊκῆς (12) πενταπλάσιος, scil. pretio, 301, 11 *Al.* (conf. II 143, 22 *Calv.*). — **14.** Θηβαϊκὴ μνᾶ pendit 60 stateres sive 2½ libras 269, 13 *Ep.* — **15.** νησιωτικὴ

μνᾶ ἑξαπλάσιος τῆς Πτολεμαϊκῆς (12), scil. pretio, 301, 13 *Al.* (conf. II 143, 23 *Calv.*). — **16.** Ῥοδία μνᾶ τῆς Πτολεμαϊκῆς (12) πενταπλάσιος, scil. pretio, 301, 11 *Al.* (conf. II 143, 23 *Calv.*). — **17.** δημοσία μνᾶ Syrorum, i. e. mina talenti popularis Antiochensis, fuit triplo maior quam Ptolemaica (12) 119 s. — **18.** μνᾶ talenti lignarii Alexandrini aestimata 15 unciis 121. 238, 15 *c. G. XII.* 257, 5. — **19.** incerta est μνᾶ, λίτραι δύο, 322, 5 *Hes.* — **20.** comparata cum auro μνᾶ ἀργυρίου (i. e. Attica vetusta) efficitur 5 aureis Atticis vel Daricis 307, 5. 311, 6 *Harp.* 328, 19 *Hes.* 335, 27 *Suid.* — **21.** ὁ χρυσοῦς στατὴρ μνᾶν ἠδύνατο (apud Aegyptios: an hoc loco de Siculis agitur?) 282, 21. 22 *Poll.* — **22.** notae minae 170. 207, 22 *vet. m.* 220, 18 *c. G. II.* 225, 19 *c. G. VI*[a]. 228, 1 *c. G. VI*[b]. 243, 21 *c. G. XVI.* 249, 11.

μνᾶ *v. scr.* pro ἡνίνα 208, 21. 250, 6. — μνᾶ μικρά, i. q. μύστρον μικρόν, 231, 24 *c. G. VIII.*

μναιαῖον 336, 5 *Suid.*

μνᾶς *pr. scr.* pro μνᾶ 254, 6. 9. 11. 256, 14. 15. 257, 5; *v. scr.* ad 266, 13.

μνασίον, μέτρον τι διμέδιμνον, 322, 7 *Hes.*

μνασίς, Cypriorum mensura, habet 10 modios singulos 17 sextariorum 261, 6. 8. 271, 12. 273, 29. 274, 1 *Ep.* (II 100, 19. 101, 1 *v. Lat.*); conf. M. Schmidt. ad Hesych. III p. 114. — μνασις ἢ μέδιμνος ex Latino *medium* derivatur 261, 4. 273, 26. 27 *Ep.*

μνέα *pr. scr.* pro ἡμίνα 244, 24 *Orib.* (conf. II 150).

μνῆστρον (i. q. μύστρον?) habet 3 stagia sive exagia 231, 6 *c. G. VIII.* 245, 7 *Orib.*

μόδη, Hebraica vox, 262, 9 *Ep.*

μόδιον, μέτρον τι, 339, 23 *Suid.*: vide μόδιος; praeterea forma neutri generis legitur 271, 15. 19. 272, 1, μόδια 190, 16 *Her. V.* 224, 13 *v. scr.* 262, 9. 12. 271, 15.

μόδιος **1.** modius Romanus, tertia pars pedis solidi sive quadrantalis Romani 59 adn. 1. 60. 198, 16 *Eucl.* 203, 23 *Her.*, sive 10[a] pars cubiti solidi 63. 204, 20 *Her.* habet 16 sextarios 60. 198, 16 *Eucl.* 203, 23. 205, 9 *Her.* 258, 14 π. μέτρ. (II 145, 19 *Calv.*). 278, 1 *Eus.*; idem cum Atticis mensuris sic comparatur: καλεῖται ἑκτεύς 258, 12 π. μέτρ. (II 145, 16 *Calv.*), est 6[a] pars medimni 225, 2 *c. G. V.* 246, 5 *Orib.* (secundum emendatam scripturam quam in adnotatione dedi), habet 2 ἡμίεκτα 139. 258, 13 π. μέτρ. (II 145, 16 *Calv.*). — **2.** idem dicitur Ἰταλικὸς μόδιος 92. 209, 8 *Gal.* 279, 11 *Ios.* 325, 4 *Hes.* II 145, 15 *Calv.* eique tribuuntur 8 choenices (Atticae) 224, 14 *c. G. V.* 245, 29 *Orib.*; tales Ἰταλικοὶ μόδιοι $13^1/_2$ vel 13 tribuuntur cubito solido, quae ratio repugnat legitimae illi quam sub 1 attuli, 63 s. 204, 20 *Her.* — **3.** alia mensura est Ἰταλικὸς σίτου μόδιος 204, 4. 6. 7. 8 *Her.*, qui 24 sextarios habuit

II 149 (addend. ad 204, 6); unde recte 204, 7: ὁ ποὺς (scil. Romanus solidus) δέχεται σίτου μοδίους β', nam idem solidus pes habet 3 modios singulos 16 sextariorum. — **4.** Αἰγύπτιος μόδιος idem atque Ἰταλικός, i. e. Romanus, habet 8 choenices 93. 224, 14 *c. G. V.* 245, 29 *Orib.* — **5.** καστρήσιος μόδιος 41 adn. 5 *Absyrtus.* 60. 204, 4 *Her.*; conf. *modius castrensis.* — **6.** σπόριμος μόδιος, tertia pars iugeri, Aegyptiorum mensura sub Romanorum imperio, 38. 39. 46. 190, 4. 16. 17. 191, 11 cet. *Her. V.* II 154; idem dicitur γεωμετρικὸς μόδιος τεσσαρακοντάλιτρος II 147 *Ped.* — **7.** μόδιος, mensura Hebraica, 260, 2. 261, 22 *Ep.*, habet 22 sextarios 261, 23. 262, 8. 271, 19 *Ep.* (II 101, 8 *v. Lat.*). — **8.** μόδιος ὑπέργομος 261, 17 *Ep.*, vel ὑπερπεπληρωμένος 342, 11 *Suid.*, vel γέμων 325, 4 *Hes.*, vel κουμουλᾶτος (κουμουλάτος, κούμουλος) 257, 17. 274, 4. 276, 9 *Ep.* (II 100, 5 *v. Lat.*), vel μόδιον κουμουλᾶτον 271, 15 *Ep.*: hae omnes appellationes significant Hebraicum σάτον, h. e. mensuram $1^1/_4$ modii Hebraici (vide σάτον). — **9.** μόδιος Cypriorum habet 17 sextarios 261, 8 *Ep.* (II 101, 1 *v. Lat.*), idem accuratius dicitur esse ξεστῶν ιζ' καὶ ποστημορίου 272, 7 *Ep.* — **10.** μόδιος, Ponticorum mensura, habet 5 choenices sive 10 sextarios 264, 17. 18 (coll. II 151). 269, 25. 277, 17 *Ep.* (II 106, 7. 8 *v. Lat.*); praeterea commemoratur maior Ponticorum modius 24 sextariorum 264, 20. 271, 1 *Ep.* (II 106, 11 *v. Lat.*). — **11.** notae modii 170. 221, 2 *c. G. II.* 228, 3 *c. G. VI*ᵇ. 277, 16 *v. scr.*

μοδισμός 190, 15 *Her. V.*

μολβίς vel μολυβδίς, σταθμίον cet. 322, 8. 9 *Hes.*

μόλυβδος. ἐπίχυτον νόμισμα ἐκ μολύβδου κεχυμένον 318, 3 *Hes.*

μονάς vocatur δάκτυλος, ubi vide; item κεράτιον, minimum pondus, 96. 288, 15 *c. G. VII*; item as Romanus II 64, 12 *Maec.*

μόργιον, μέτρον γῆς, 322, 10 *Hes.*

μύλη, ἀργυρίου τάλαντον, 322, 12 *Hes.*

μῦς in nummis Argivorum 293, 25 *Poll.*

μυσημίεκτον, νομισμάτιον, 322, 14 *Hes.*

μύστριον, mensura, 4ª pars cyathi, habet 2 κοχλιάρια 139. 258, 7. 8 π. μέτρ. (II 145, 5 *Calv.*); conf. μύστρον 7.

μύστρον, mensura, 82 adn. 3 *Antyll.*, μύστρου πλῆθος 83 adn. 3 *Herod.*, μύστρου συμμέτρου πλῆθος 82 adn. 3 *Archig.*; definitur his admodum variis rationibus: **1.** μέγα μύστρον sive ὀξύβαφον est dimidia pars cotylae (conf. κοτύλη 10) habetque 3 cyathos 99. 229, 4. 6 *c. G. VII.* — **2.** aliud μέγα μύστρον est 3ª pars cotylae 91. 222, 15. 16 *c. G. IV.* 239, 2. 3 *c. G. XIII.* 246, 15 *Orib.* 327, 20 *Hes.*, capit 3 uncias olei cet. 224, 2 *c. G. IV.* 239, 13 *c. G. XIII.* 247, 13 *Orib.* — **3.** μικρὸν μύστρον est 12ª pars cotylae

(sive 4ª pars magni mystri 2) sive dimidia pars cyathi 91. 223, 1 *c. G. IV.* 246, 18 *Orib.* 256, 23; pendit 6 drachmas olei cet. 224, 3 *c. G. IV.* 239, 14 *c. G. XIII.* 247, 19 *Orib.* — **4.** aliud μέγα μύστρον est 16ª pars cotylae 127. 236, 3 *c. G. X.* — **5.** simile μέγα μύστρον est 18ª pars cotylae penditque $3^1/_3$ drachmas 134 adn. 1. 243, 1. 2 *c. G. XV.* 252, 9. 10. — **6.** τὸ μικρότερον μύστρον (oppositum magno mystro 4) est 22ª pars cotylae 127. 236, 4 *c. G. X*; eadem mensura est illa quae δικαιότατον μύστρον vocatur et 8 scripulis definitur 134 adn. 1. 243, 5 *c. G. XV.* 252, 12 (proprie talia mystra $22^1/_2$ in cotylam incurrunt). — **7.** aliud μικρὸν μύστρον est 24ª pars cotylae (sive 12ª pars magni mystri 1) sive 4ª pars cyathi 99. 134 adn. 1. 229, 3 *c. G. VII.* 243, 3. 4 *c. G. XV.* 252, 10. 11; pendit $2^1/_2$ drachmas 243, 4 *c. G. XV.* 252, 11; habet 2 κοχλιάρια 99. 229, 2 *c. G. VII*; eadem mensura μύστρον simpliciter vocatur pertinetque ad cotylam hippiatricam (κοτύλη 10), est 4ª pars cyathi habetque item 2 κοχλιάρια 130. 238, 2. 3. 13 *c. G. XII.* 257, 3; pondus autem diversum affertur, nam ut illius hippiatricae cotylae 12 unciae sunt, sic huic mystro dimidia uncia tribuitur 238, 6. 11 *c. G. XII.* 257, 2, quae aestimatio redit 277, 2 *Eus.* et 231, 25 *c. G. VIII.* 250, 5 (his duobus locis dimidia uncia significatur tribus exagiis); eadem denique mensura est μύστριον, ubi vide. — **8.** notae mystri 170. 221, 1 *c. G. II.* 228, 2 *c. G. VI*ᵇ.

μύστρος, i. q. μύστριον, 258, 7 π. μέτρ. (Calvus II 145, 4 legit μύστρον).

Μωυσῆς 342, 14 *Suid.*

Νάξιοι nummos invenisse dicuntur 293, 19 *Poll.*

νέβελ, εἶδος μέτρου Ἑβραϊκοῦ, 339, 25 *Suid.*; νέβελ οἴνου 260, 4 *Ep.*, habet 150 sextarios 253, 14. 263, 11 *Ep.* (hinc corrigenda versio Latina II 102, 4). 277, 7 *Eus.*; idem aestimatur 300 libris (i. e. cotylis) 257, 12 (unde corrigenda corrupta scriptura 252, 21 νεφέλην in νέβελ οἴνου). — aliter νέβελ ξέσται κδ′ (an legendum χόες κδ′?) 275, 19 *Ep.*

Νείλου ἀνάβασις et ἀπόβασις 30. 31. 181, 2 ss. *Her. I.*

νεφέλη *pr. scr.* 252, 21: vide νέβελ.

νησιωτικὴ μνᾶ 301, 13 *Al.*

Νίκανδρος ὁ Θυατειρηνός 311, 26 *Harp.*

νομιμοδόκη *v. scr.* 329, 23.

νόμισμα **1.** moneta omnino 142 adn. 2. 265, 6. 267, 12. 269, 16. 270, 18. 19. 275, 1 *Ep.* 282, 14. 283, 2. 284, 1 cet. *Poll.*; περὶ νομισμάτων 280, 9, νομισμάτων κατάλογος 294, 1, ὁ ἐπὶ τῷ νομίσματι λόγος 293, 14, ὁ περὶ τῶν νομισμάτων λόγος 294, 26 *Poll.* — νόμισμα ἀργύριον 307, 5. — νόμισμα, τὸ κόμμα τοῦ τετυπωμένου χαλκοῦ 340, 3 *Suid.* — Αἰγιναῖον νόμισμα 312, 17 *Hes.* — **2.** solidus Constantinianus, eodem pondere est ac δηνάριον 253, 13 (conf. 98);

aliter pendere dicitur 3 scripula 147, sive 18 siliquas 278, 19 *Eus.* — huic νομίcματι tribuuntur *a*) 14 miliarensia 307, 23 *gl. n.* — *b*) 3000 κοδραντῶν 166. 274, 22 *Ep.* 313, 23. 320, 8. 9 *Hes.* (et 306, 21 κόκκοι τρεῖc corrigendum in κοδράνται ,γ), sive 6000 λεπτῶν (vide ἀccάριον 4, λεπτόν 4), unde appellatur talentum 276, 12 *Ep.* 306, 21. — *c*) 30 δηνάρια 302, 20 *Max.*; conf. 302, 19. 253, 4. 5. — *d*) 125 librae 147. — *e*) 10 νομίcματα aequantur 4 libris et 2 unciis: vide ἀργύριον 5. — *f*) 3¹/₃ νομίcματα (vel, ut alii, 10) faciunt ἀργυροῦν sive ἀργύριον: vide haec vocabula. — solidis definiuntur pondera in tabula prima et secunda quartae collectionis 137. 254, 9. 11. 14 cet. 256, 14. 15. 16. — **3.** notae 170. *v. scr.* ad 254, 21. 276, 12. 302, 19. 20. — conf. *nomisma.*

νομιcμάτιον 288, 15. 26. 291, 20. 296, 18 *Poll.* 315, 14. 318, 22. 322, 15 *Hes.*

νομιcματοπωλικὴ τέχνη 280, 13 *Poll.*

νομμίον *v. scr.* pro νουμμίον 302, 15.

νόμοc, i. q. νοῦμμοc in Dorica dialecto, 291, 27. 292, 2 *Poll.*, et sic Δωριεῖc ἐπὶ νομίcματοc 330, 9 *Phot.*

Νουμᾶc (Νούμμαc 334, 16), rex Romanorum, nummis nomen dedit 147. 266, 18. 269, 16 *Ep.* (II 105, 13 *v. Lat.*). 334, 16 *Suid.*

νουμιαῖον ἓν καὶ ἥμιcυ τοῦ λεπτοῦ, tertia pars κοδράντου, 306, 26. 27.

νουμίον 253, 1. 266, 18. 328, 6: vide νουμμίον.

νούμμην, νούμμιον, 307, 25 *gl. n.*

νουμμίον (νουμίον), omnino parvus nummus 328, 6 *Hes.*, comparatur obolo 322, 17 *Hes.*; a Numa rege signatum atque inde appellatum 266, 18 (conf. 147) *Ep.* 334, 21 *Suid.* — νουμμίον idem quod ἀccάριον sive λεπτόν 253, 1; conf. ἀccάριον 4.

νουμμοδόκη 329, 23 *Phot.*

νοῦμμοc (νούμμοc 309, 6, νουμμόc 147. 278, 13 *Eus.*, νοῦμοc 308, 1) **1.** omnino nummus 147. 150 adn. 1. 304, 6. 307, 26. 308, 1. — **2.** apud Romanos idem qui νόμοc apud Dorienses 330, 10 *Phot.*, in Italia et Sicilia pervulgatus 291, 22. 24. 292, 4. 24 *Poll.*; Siculorum νοῦμμοc ab Aristotele 1¹/₂ obolo aestimatus 294, 25 *Poll.* 300, 2 *schol. Hom.* — **3.** sestertius Romanus, quarta pars denarii II 86, 23 *Didym.* I 302, 5 *Al.* II 20. 41. 144, 9 *Calv.*; sub imperatoribus ex aere factus unciae pondere 150 adn. 2. 151. 278, 13 *Eus.* 302, 5 *Al.* (II 144, 11 *Calv.*). — **4.** pars 12ᵃ siliquae (Constantinianae) 309, 2. 3. 5. 6 *gl. n.*

Ξενοφάνηc 152. 293, 18 *Poll.*

Ξενοφῶν 152. 206, 6. 293, 5 *Poll.* 325, 7 *Hes.* 331, 12 adnot. *Phot.* 341, 5. 25 *Suid.*

ξέcτηc, sextarius Romanus. **1.** ἐπιχώριον ὄνομα apud Romanos 210, 17 *Gal.*, Ῥωμαϊκὸν τὸ ὄνομα cet. 279, 16.

350, 16 *EM.*; derivatur ex *sex* vel *sextus* 279, 6 *Ios.* 279, 17. 350, 18 *EM.*; commemoratur 76. 77 adn. 5 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig.* 216, 23 *Gal.* 260, 7. 261, 2. 23. 262, 8. 18. 22 cet. *Ep.* — **2.** est 6ª pars congii, 48ª amphorae: vide ἀμφορεύς, κεράμιον, χοῦς; capit olei 18 uncias, vini 20 cet. 223, 26. 224, 9 *c. G. IV.* 239, 11 *c. G. XIII.* 240, 20. 241, 13. 242, 1 *c. G. XIV.* 247, 11 *Orib.* 250, 13. 251, 2. 16; inde breviter, olei appellatione omissa, sextario tribuitur $1^1/_2$ libra 208, 11 *vet. m.* (conf. 68 s.). 222, 10 *c. G. IV.* 230, 20 *c. G. VIII.* 244, 19. 246, 12 *Orib.* — **3.** idem dicitur Ἰταλικὸς ξέστης et definitur *a*) 16ª parte modii 59 adn. 1. 60. 198, 16 *Eucl.* 203, 23. 205, 9 *Her.* — *b*) 48ª parte amphorae Romanae sive pedis cubici 60. 202, 23. 203, 22 *Her.* — *c*) $1^2/_3$ libra vini 208, 18 *vet. m.* (59 adn. 1), vel $1^1/_2$ libra olei 68 s. 208, 15 *vet. m.* 233, 14 coll. II 149 s. — *d*) pondus eius et mensura ab Oribasio definita 224, 7 *c. G. IV.* 247, 21 *Orib.* — **4.** habet 2 ἡμίξεστα sive heminas 224, 17 *c. G. V.* 246, 1 *Orib.*, vel 2 cotylas 127. 139. 208, 7. 27 *vet. m.* 222, 9 *c. G. IV.* 229, 7 *c. G. VII.* 238, 3 *c. G. IX.* 235, 18 *c. G. X.* 238, 23 *c. G. XIII.* 242, 19 *c. G. XV.* 258, 5 π. μέτρ. (II 144, 28 *Calv.*). 263, 19. 20 *Ep.*; conf. κοτύλη 3. — **5.** habet 2 λίτρας (scil. μετρικάς): vide λίτρα 4. — **6.** a Galeno appellatur ξέστης Ῥωμαϊκός 211, 2. 7. 13; sed falso definitur 20 unciis metricis 211, 9. 10, nec vero rectius ab aliis 18 unciis metricis 211, 13, quae debuerunt esse 20 unciae vini et 18 unciae olei, utraeque σταθμικαί; inde orta est alia falsa aestimatio ex qua sextario 120 σταθμοῦ ὁλκαί sive δραχμαί tribuuntur (conf. κοτύλη 5) 73. 208, 27 *vet. m.* 233, 12 *c. G. IX.* 235, 19 *c. G. X.* 242, 20 *c. G. XV.* — **7.** aequalis Romano est Ἀλεξανδρινὸς ξέστης, qui definitur 2 libris olei 264, 1 *Ep.* (II 103, 6 *v. Lat.*), commemoratur 264, 15 *Ep.* (II 106, 5 *v. Lat.*); idem Ἀλεξανδρείτης ξέστης sive ἴνιον vocatur et 2 cotylis sive 120 drachmis definitur 256, 3. 4. 5. — **8.** incerti sunt ξέσται ὑγροί et ξέστης ξηρός 61. 205, 13 *Her.*; ὑγροῦ ξέσται 15 comparantur cum $1^1/_2$ modio (Romano) sive 25 libris 342, 12 *Suid.* — **9.** ξέστης ὁ Ἑλληνικός est idem ac Romanus; falso derivatur a ξέεσθαι 271, 5 *Ep.* — **10.** ξέστης (ἔχει) κοχλυάρια β', αἵτινες καὶ τριβλία λέγονται 246, 11 *Orib.* — **11.** notae sextarii 169. 170. 207, 21 *vet. m.* 221, 4. 7 *c. G. II.* 226, 13 *c. G. VI*ª. 228, 6. 7 *c. G. VI*ᵇ. 249, 13. 252, 20. 21. 22. 23. 24.

ξεστιαῖον μέτρον 211, 8 *Gal.*

ξεστίον, μέτρον ἐπὶ ὑγρῶν, 340, 10 *Suid.*, i. q. ξέστης, 246, 1. 5 *Orib.*

ξηρός ξέστης: vide ξέστης 8. — ξηρῶν μέτρα: vide μέτρον 2.

ξηροχείμαρρος 190, 11 *Her. V.*

ξόανον *v. scr.* pro ὀξύβαφον 228, 8.
ξυλικὸν τάλαντον Antiochense 119. 301, 1 *Al.*, Alexandrinum 120. 301, 3 *Al.*
ξυλόκοκκον idem quod κεράτιον 245, 21 *Orib.*
ξύλον, Aegyptia mensura, habet 3 cubitos cet. 182, 21 *Her. I*, idem 6 spithamas, quas *sextantes* vocavit Balbus II 13; conf. *xylum.*
ξυλοπριστικὸς πῆχυς: vide πῆχυς 6.
ξύνιστρον, νόμισμα, 322, 16 *Hes.*
ὀβελίσκος in aeneis nummis Atheniensium 350, 23 *EM.*
ὀβολός **1.** ὀβολός, νόμισμα, 270, 18 *Ep.*, εἶδος, νομίσματος, 330, 12 *Phot.* 340, 11 *Suid.*; ὀβολοί (i. e. ὀβελοί) τὸ παλαιὸν ἀντὶ νομίσματος 349, 1 *EM.*; ὀβολοί, νουμμία cet. 322, 17 *Hes.*; vocis origo explicatur 290, 24. 291, 3. 7 *Poll.* 350, 22 ss. *EM.*; commemoratur 74 adn. 1 extr. 75 adn. 2 *Hipp.* 83 adn. 3 *Philumen.*; ὀβολοὶ ἐκ χαλκοῦ 343, 1 *Suid.* — **2.** est 6ª pars drachmae 311, 16 *Harp.* 322, 2 *Hes.*; conf. δραχμή 2; sic igitur 8 oboli sunt 3ª pars tetradrachmi 311, 10 *Harp.* 337, 12 *Suid.* 349, 28 *EM.* — **3.** item Ἀττικὸς ὀβολός, qui commemoratur 75 *Hipp.* 290, 14 *Poll.* 325, 6 *Hes.* (sive ὀβολὸς Ἀττικῷ σταθμῷ 75 adn. 2 *Hipp.*), est 6ª pars Atticae drachmae 67. 208, 2. 4 *vet. m.* — **4.** ὀβολός habet 8 χαλκοῦς 157. 208, 4 *vet. m.* 222, 4 *c. G. III.* 249, 9. 285, 20 *Poll.* 299, 27 *Diod.* 300, 14 *Al.* (II 143, 6 *Calv.*). 332, 25. 331, 1 *Phot.* 345, 7 *Suid.* 355, 4. 7 *EM.* — **5.** aliter ὀβολός habet 6 χαλκοῦς 107. 157. 232, 16 *c. G. IX.* 330, 13 *Phot.* 340, 12. 344, 14 *Suid.* — **6.** ὀβολός, Romanum pondus, est dimidia pars scripuli habetque 3 siliquas 89. 125. 220, 2 *c. G. II.* 222, 2 *c. G. III.* 228, 16 *c. G. VII.* 231, 21 *c. G. VIII.* 234, 18 *c. G. X.* 237, 5 *c. G. XI.* 238, 9 *c. G. XII.* 240, 4 *c. G. XIV.* 245, 22. 248, 7 *Orib.* 248, 14 (coll. 13). 249, 7. 250, 3. 255, 3. 278, 12 *Eus.* — **7.** Αἰγιναῖος ὀβολός 292, 8 (conf. 13. 14). 298, 1 (conf. 5. 6) *Poll.* 312, 8 *Hes.* — **8.** ὀβολός Hebraicus (i. e. *gera*) est 20ª pars didrachmi Hebraici sive sicli 154 adn. 6. 266, 6. 268, 7 *Ep.* (II 104, 26 *v. Lat.*). 317, 1 *Hes.* 331, 10 *Phot.* 336, 12 *Suid.* (conf. σίκλον), sive 80ª pars unciae 266, 4. 5. 268, 5. 6 *Ep.* (conf. II 104, 23. 25 *v. Lat.*). 278, 13 *Eus.* (hoc loco vocatur ὀβολός λεπτός: conf. λεπτόν 2); est aequalis Attico obolo 154 adn. 6. — **9.** alius obolus, argenteus nummus, dicitur fuisse 8ª pars unciae 266, 1. 2 (conf. 143 adn. 2. 147). 268, 20. 269, 4 *Ep.* (II 104, 21. 22 *v. Lat.*); idem vocatur ὀβολὸς ὁ ἐξ ἀργύρου tribusque scripulis definitur 303, 6. 15, ubi praeterea ἄλλος ὀβολός argenteus affertur, qui 8ª pars unciae fuerit 303, 16. — **10.** ὀβολὸς ὁ ἀπὸ σιδήρου πεποιημένος, item 8ª pars unciae sive 3 scripulorum 266, 3. 268, 20 *Ep.* (II 104, 23 *v. Lat.*). 303, 16. 304, 3. — **11.**

ὀβολοί, οὓς φόλλεις καλοῦμεν, 338, 2. 240, 17 *Suid.* — **12.** corruptus est locus 274, 17 *Ep.*, ubi oboli, Romani ponderis, definitio restituenda esse videtur. — **13.** notae oboli 171. 207, 10 *vet. m.* (conf. 66). 220. 1 *c. G. II.* 226, 10 *c. G. VI*[a]. 227, 10 *c. G. VI*[b]. 244, 8 *c. G. XVI.* 249, 17; de notis 2 obolorum vide διώβολον.

ὀβολοστατεῖν 351, 7 *EM.*

ὀβολοστάτης 351, 3. 5. 353, 8 *EM.*

ὀγγία 274, 18: vide οὐγγία.

ὀγδόα, ἡμιχοίνικον, 322, 19 *Hes.*

ὀγκία, uncia Dorica Siculorum dialecto, 329, 17. 330, 18 *Phot.*

ὀδελός, i. e. ὀβολός, 76 *Nic.*

ὀδολκαί, ὀβολοί, 322, 20 *Hes.*

οἰνηρὸν μέτρον 337, 27 *Suid.*

οἶνος. vini pondere mensurae exiguntur 223, 22 ss. 224, 9 *c. G. IV.* 229, 10 ss. *c. G. VII.* 239, 8 ss. *c. G. XIII.* 240, 15 ss. *c. G. XIV.* 247, 8 ss. *Orib.* 259, 1 π. μέτρ.; conf. *vinum.* — pondus eius comparatur cum pondere mellis et olei 223, 7. 15 *c. G. IV.* 229, 10. 18 ss. *c. G. VII.* 246. 23. 25. 247, 1 *Orib.* 277, 10 *Eus.*

οἰφί legisse videtur interpres Epiphanii II 101, 10: vide ὑφή.

οἴφιν, μέτρον τετραχοίνικον Αἰγύπτιον, 322, 21 *Hes.*; conf. ὑφή.

ὁλκή. **1.** significat omnino pondus 326, 15 *Hes.* 331, 21 *Phot.* cet.; ὁλκή, δύναμις, ῥοπή cet., 322, 22 *Hes.* 330, 19 *Phot.* 340, 23 *Suid.*; sic ὁλκὴ νομίσματος 316, 23 *Hes.*, ὁλκὴ ταλάντου 290, 20 *Poll.*, δραχμὴ ὁλκήν vel ὁλκῇ vel ὁλκὴ δραχμῆς 68 adn. 6. 74 extr. 75 adn. 2. 76 adn. 5, τριώβολον ὁλκήν 75 adn. 2, ὁλκῆς ὀβολός ibid., ἑξάγιον ὁλκήν 313, 22 *Hes.* — **2.** ὁλκὴ ἡ συνωνύμως δραχμὴ προσαγορευομένη 207, 15 *vet. m.* (conf. 68 cum adn. 6), vel ὁλκὴ ἡ καὶ δραχμὴ συνωνύμως καλουμένη 226, 15 *c. G. VI*[a], et similiter aliis quoque locis plurimis hae duae voces synonymae esse dicuntur: 89. 107. 221, 18. 20 *c. G. III.* 232, 13 *c. G. IX.* 240, 7 *c. G. XIV.* 248, 4 *Orib.* 248, 17. 265, 19. 268, 16. 274, 16 *Ep.* (II 104, 15 *v. Lat.*). 300, 11 *Al.* (II 143, 3 *Calv.*); conf. etiam 75 *Hipp.* 76 *Diosc.* 82 adn. 3 *Archig.* 250, 24 cet., et vide δραχμή 11. — **3.** Ἀττικὴ ὁλκή appellatur vetusta Attica drachma 208, 1 *vet. m.* (conf. 67), eique 6 oboli tribuuntur 208, 3. — **4.** item drachma Ptolemaica, quae parte sesquioctava unciae Romanae aestimata est (conf. δραχμή 10), 121. 238, 15. 16 *c. G. XII.* — **5.** item denarius Romanus, septima unciae pars, 67. 208, 1 *vet. m.* — **6.** vulgo ὁλκή est denarius Neronianus, eaque definitur 8[a] unciae parte sive 3 scripulis sive 18 siliquis 147. 209, 18 *Gal.* 231, 18 *c. G. VIII.* 240, 7. 12 *c. G. XIV.* 245, 20 *Orib.* 248, 22.

24. 270, 16 *Ep.* 278, 10 *Eus.* 303, 7. 305, 20; conf. δραχμή 4. 8. — **7.** ὁλκή sexta pars librae 97. 228, 23 *c. G. VII.* — **8.** notae 171. 220, 10 *c. G. II.* 226, 15 *c. G. VI*^{a}. 227, 18 *c. G. VI*^{b}.

ὀλκή i. q. ὁλκή 248, 4. 5 *Orib.*; conf. *olce.*

ὁλογραμμάτωϲ 219, 11 *c. G. II.*

ὁλογύρωϲ μετρούμενα χωρία 190, 8 *Her. V.*

ὁλοκότινον. δηνάριον εἶδοϲ ἀργυρίου ὁλοκοτίνου ἔχον ἰϲχύν 307, 1. 336, 8 *Suid.*

ὀμβρίου ὕδατοϲ ϲταθμόϲ: vide ὕδωρ.

Ὁμηρικὰ ἀπορήματα Aristotelis 155.

Ὅμηροϲ 152. 281, 2. 16. 20. 282, 5. 284, 6. 286, 24. 287, 4. 9. 289, 4. 7 *Poll.* 301, 6 *Al.* 332, 7. 10 *Phot.* 337, 3. 343, 20. 23. 344, 17 *Suid.* 348, 5. 354, 4. 7 *EM.* — Ὅμηροϲ in nummis Chiorum 293, 22 *Poll.*

ὀξόβαθον *v. scr.* pro ὀξύβαφον 207, 21. 208, 8.

ὄξοϲ. pondus eius aequale ponderi vini 241, 5 *c. G. XIV.* 250, 21.

ὀξυβάφιον 327, 20 *Hes.*

ὀξύβαφον **1.** omnino, mensura minus quam trybliam, 340, 25. 346, 9 *Suid.*, commemoratur 75 adn. 3 *Hipp.* 76 *Nic.* 76. 77 adn. 5 *Diosc.* 83 adn. 3 *Dieuch.* — **2.** est 4^{a} pars cotylae (Atticae et Aegyptiae) habetque $1^1/_2$ cyathum 127. 208, 8 *vet. m.* 222, 16. 19 *c. G. IV.* 233, 11 *c. G. IX.* 235, 20. 236, 18 *c. G. X.* 239, 2. 4 *c. G. XIII.* 242, 23 *c. G. XV.* 246, 16. 17 *Orib.* 250, 15. 251, 5. 256, 6. — **3.** huius oxybaphi varia pondera haec afferuntur: *a*) ὁλκαὶ δύο ὀβολὸϲ α′ χαλκοῖ δ′ 208, 9 *vet. m.*; vide 69; — *b*) 18 drachmae olei, 20 vini cet. 224, 5 *c. G. IV.* 239, 15 *c. G. XIII.* 240, 23. 241, 16. 242, 4 *c. G. XIV.* 247, 15 *Orib.* 250, 15. 251, 6 (ubi vera scriptura est οὐγγίαϲ β′ δ″). 251, 19: haec sunt pondera Romani acetabuli et respondent ei ponderationi quam sub κοτύλη 3 attuli; — *c*) 15 drachmae 235, 20 *c. G. X.* 242, 24 *c. G. XV.* 256, 7; de hac aestimatione conf. κοτύλη 5; — *d*) $2^1/_3$ unciae (sive 14 stagia) 231, 1. 12 *c. G. VIII.* 245, 1 *Orib.*; — *e*) 3 unciae 277, 5 *Eus.* — **4.** acetabulum Romanum, quarta pars heminae, 133. 240, 23. 241, 16 *c. G. XIV*: pondera eius vide supra sub 3, *b.* — **5.** est dimidia pars cotylae illius quam hippiatricam diximus (conf. κοτύλη 10, μύϲτρον 1), habet 3 cyathos 99. 130. 139. 229, 4. 6 *c. G. VII.* 237, 25. 238, 1 *c. G. XII.* 256, 20. 21. 258, 5. 6 π. μέτρ. (II 145, 2. 3 *Calv.*); pendit 6 uncias 238, 4 *c. G. XII.* 256, 25. — **6.** notae oxybaphi 171. 207, 21 *vet. m.* 221, 7 *c. G. II.* 228, 8 *c. G. VI*^{b}. 249, 14.

ὀργυιά **1.** mensura corporis 179, 15 *Poll.* 322, 24 *Hes.* 340, 27. 341, 1 *Suid.* 351, 8. 9 *EM.* — **2.** mensura porrecta, habet 4 cubitos, 6 pedes cet. 180, 5 *Greav.* 184, 14. 23 *Her. II.* 186, 11 *Her. III.* 197, 15. 24 *Eucl.*

199, 9 π. π. μ. 201, 24 *Const.* — **3.** orgyia Ptolemaica sive Philetaerea habet 4 cubitos, 6 pedes Philetaereos, $7^1/_5$ pedes Romanos 183, 1 *Her. I*; conf. 28. 29. — **4.** orgyia recentior in Aegypto a Romanis instituta habuit $9^1/_4$ cπιθαμὰc βαcιλικὰc (i. e. Romanas) sive 27 palmos et ἀντίχειρον, i. e. $27^3/_4$ palmos cet. 38 s. 189, 8 ss. *Her. V*; eadem usitata in imperio Byzantino, ubi vocata est βαcιλική II 148 *Ped.*, eique perinde tribuuntur 27 παλαιcταί et κόνδυλος, i. e. ἡ τοῦ ἀντίχειρος ἔκταcιc sive 3 digiti, II 147 extr. 148 vs. 2 *Ped.*, unde et explicandum et emendandum est fragmentum de orgyia 192, 3 ss. (conf. 46); quod vero eandem Pediasimus habere dicit cπιθαμὰc κοινὰc ἕνδεκα II 147 atque inde eam appellat ἑνδεκαcπίθαμον II 148 vs. 6. 17, hae sunt spithamae novi cuiusdam cubiti ab ea ipsa orgyia derivati: cum enim ex antiqua ratione omnis orgyia habuerit 4 cubitos, cubitus autem tum fuerit bipedalis sive 32 digitorum, spithama denique manserit 12 digitorum, haec Byzantina orgyia suas (sive κοινὰc) cπιθαμὰc habuit $10^2/_3$, vel numero rotundo 11, sicut scribit Pediasimus (conf. Letronnii verba I 58 citata; sed is in eo fallitur quod aliam fuisse dicit ἑνδεκαcπίθαμον, aliam $27^3/_4$ palmorum orgyiam). — **5.** orgyia quaedam minor priore II 148 vs. 7. 16 *Ped.*, quae forsitan habuerit 6 pedes Romanos sive 3 cubitos bipedales; nam sic Hesychius 323, 1: (ὀργυιὰ) καὶ πήχειc τρεῖc. — **6.** cognata orgyiae Aegyptiae recentiori (4) fuisse videtur οὐργία Iuliani Ascalonitae, cui tribuuntur $9^1/_3$ spithamae 201, 6; eadem vocatur οὐργία γεωμετρική 201, 9, eique opponitur ἁπλῆ 201, 20. 21 (ita ut 100 orgyiae geom. efficiant 112 simplices); conf. 55. — **7.** ὀργυιά tabulae Her. VII habet $2^1/_4$ cubitos, $4^1/_2$ pedes cet. 193, 10. 194, 5. 195, 17 *Her. VII.* 197, 1 *Her. VIII.* — **8.** ὀργυιὰ τετράγωνος (Ptolemaica sive Philetaerea) habet 36 ped. quadr. 185, 21 *Her. II.* — **9.** orgyia Aegyptia recentior (4) quadrata est 5^a pars librae, 200^a pars modii satorii 39. 40. 190, 17 ss. 191, 1 ss. (conf. 39 ad. 2). II 147 *Ped.*

ὀργυιαῖον μέτρον 326, 24 *Hes.* — ὀργυιαῖος ὁ μέγας 341, 2 *Suid.*

Ὀρειβάcιος κατὰ Ἀδαμαντίου 224, 7 *c. G. IV.* 247, 20 *Orib.* — περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν Ὀριβαcίου 244, 11; ἰατρικὸν Ὀριβαcίου 244, 13 *Orib.*

ὀρθόδωρον, mensura corporis, 179, 6 *Poll.* 323, 3 *Hes.*; habet 11 digitos 180, 2 *Greav.*; ab aliis comparatum cum spithama 323, 4 *Hes.*

ὀρόβιον ponderis instar usurpatum 77 adn. 9 *Diosc.*

ὄροβος, mensura, 243, 13 *c. G. XV* (conf. 134 adn. 1. 2 extr.). 252, 16.

ὀρτόβ, i. e. ἀρτάβη, praef. I p. xvi. 272, 15 *Ep.*

ὀcτᾶ κερατίαc 147, ὀcτᾶ ἀπὸ κερατίαc καρποῦ, siliquae, 270, 8 *Ep.*, unde ὁ ὀcτῶν 147 extr. 270, 9.

οὐγγία (οὐγκία) **1.** ἐπιχώριον ὄνομα Romanis 210, 18 *Gal.*; pondus Romanum, reperitur apud Galenum 212, 3. 17. 18. 27. 213, 7. 214, 8. 10 cet., item apud Dioscoridem 76. — **2.** est 12ª pars librae Romanae: vide λίτρα 2; habet παρὰ τοῖc Ἰταλικοῖc δραχμὰc η', i. e. 8 denarios Neronianos, 232, 9 *c. G. IX*; et sic uncia vulgo definitur: 125. 214, 15 *Gal.* 221, 18 *c. G. III.* 234, 7 *c. G. X.* 237, 2 *c. G. XI.* 237, 23 *c. G. XII.* 240, 9 *c. G. XIV.* 248, 4 *Orib.* 248, 19. 249, 4. 253, 10. 254, 17. 256, 21. 301, 18 *Al.* (II 144, 3 *Calv.*). 316, 22 *Hes.*, sive 24 scripula 125. 208, 2 *vet. m.* 232, 11 *c. G. IX.* 234, 7 *c. G. X.* 240, 9 *c. G. XIV.* 248, 19. 254, 17. 256, 21. 270, 12 *Ep.* — **3.** in eandem ante Neronem incurrerunt 7 denarii 67. 106. 208, 1 *vet. m.* 214, 15 *Gal.* 232, 8 *c. G. IX.* — **4.** eadem definitur 6¼ Atticis drachmis vetustis 67. 208, 1 *vet. m.*, vel 7½ drachmis Ptolemaicis 121. 214, 14 *Gal.*, vel 6 stagiis 231, 4 *c. G. VIII.* 245, 4 *Orib.* — **5.** eidem tribuuntur 2 stateres (Aegyptii vel Hebraici) 228, 22 *c. G. VII.* 253, 8. 265, 12. 13. 267, 23. 270, 15. 274, 26 *Ep.* (II 104, 8 *v. Lat.*). 305, 11. — **6.** ἡ οὐγγία τοῦ πεπέρεοc κόκκουc ἔχει υ' 259, 4 π. μέτρ. (*quingenta granula* II 146, 7 *Calv.*). — **7.** cταθμικὴ οὐγγία est ipsa uncia Romana, pondus 8 drachmarum, 218, 5 *Gal.*; opponitur metricae unciae 210, 8 ss. 216, 4. 217, 21 *Gal.*; cταθμικὰc οὐγγίαc 10 olei aequales 12 metricis invenit Galenus 217, 16. — **8.** μετρικὴ οὐγγία, i. e. 12ª pars cornus olearii (conf. κέραc et λίτρα 4) 210, 9. 211, 13. 217, 21 *Gal.*; eadem vocatur ἡ ἐκ τοῦ λιτραίου κέρατοc 211, 16 *Gal.*, sive ἡ ἐκ τῆc Ῥωμαϊκῆc λίτραc 216, 21 (coll. II 149). 217, 4 *Gal.*, sive Ῥωμαϊκὴ οὐγγία 211, 21. 217, 9 *Gal.*, sive Ἰταλικὴ οὐγγία 216, 2 *Gal.*; eadem simpliciter οὐγγία appellatur 210, 22. 28. 211, 10 (ubi Galenus metricas uncias statuit quae esse debebant ponderales). 213, 5. 216, 24 *Gal.* 224, 8 *c. G. IV.* 247, 21 *Orib.* (conf. 92). — **9.** notae unciae (et ponderalis et metricae) praef. I p. VI. 171. 207, 18 *vet. m.* 220, 16 *c. G. II.* 226, 1. 2 *c. G. VI*ª. 227, 20 *c. G. VI*ᵇ. 243, 24. 244, 1 *c. G. XVI.* 249, 17. — **10.** οὐγγία, 12ª pars pedis Romani, 184, 13. 17. 18 *Her. II.* 197, 17. 19. 21 *Eucl.*; eadem quadrata et cubica mensura 185, 10. 11 cet. *Her. II.*

οὐγκία **1.** i. q. οὐγγία, pondus Romanum, 57. 59 adn. 1. 150 adn. 2. 267, 23. 270, 5. 12. 14. 278, 11. 20. 303, 18. 20. 21. 305, 3. 4. 305, 20 *v. scr.* 307, 8. 316, 9; falso derivatur ex ὄγκοc 270, 5 *Ep.* — **2.** Siculorum nummus 292, 11. 298, 4 *Poll.*

οὐγκιαcμὸc ὕδατοc 205, 4 *Her.*

οὐδραία, ὑδρία, est dimidius Atticus metretes 323, 6 *Hes.*
οὐλκή, i. q. ὁλκή (ubi vide), 246, 20. 247, 15. 17. 19. 248, 4.
οὐργία *v. scr.* 189, 8 (conf. ad 190, 3. 5). 201, 5. 9. 12. 14. 16. 19 ss.: vide ὀργυιά.
οὐργύα *pr. scr.* 253, 17.
οὐργυιά *v. scr.* 189, 8. 17. 197, 5.
οὔρνα, urna Romana, dimidia amphora, 81 *Afr.* 257, 25 π. μέτρ. (II 144, 21 *Calv.*), capit 40 libras vini, 36 olei cet. 240, 17. 241, 10. 23 *c. G. XIV.* 250, 9. 26. 251, 13.
ὀφεί, i. q. ὑφή, τῶν β' δρακῶν τῆς χειρὸς τὸ μέτρον 272, 9 *Ep.*
ὀψόβαφον comparatur tryblio 263, 27 *Ep.*
Παιάνιος, Eutropii interpres, 52 adn. 1. 200, 4 π. π. μ.
παῖς δελφῖνι ἐποχούμενος in nummis Iasensium 293, 22 *Poll.*
παλαιὰ ἔκθεσις mensurarum in tabulis Heronianis 23. 33. 184, 7 *Her. I.* 193, 18 *Her. VII.*
παλαισταί in nummis Aspendiorum 293, 24 *Poll.*
παλαιστή (παλαιστής), mensura corporis, 179, 3 *Poll.*, τὸ τετραδάκτυλον τῆς χειρός 348, 22 *EM.*, τετραδάκτυλον μέτρον 351, 15 *EM.*; sic 4 digiti ei tribuuntur 180, 1 *Greav.* 182, 10 *Her. I.* 184, 18 *Her. II.* 186, 5 *Her. III.* 188, 1 *Her. V.* 193, 20. 195, 11. 12 *Her. VII.* 196, 22 *Her. VIII.* 197, 17 *Eucl.* 198, 21 π. π. μ. 201, 1 *Iul.* 323, 8 *Hes.* 351, 20 *EM.* — vocatur etiam δοχμή vel δακτυλοδόχμη vel δῶρον vel γρόνθος (vide haec vocabula), vel etiam τέταρτον (pedis) vel τρίτον (spithamae) 188, 1 *Her. V*, vel τέταρτον, quia 4 digitos habeat, 188, 2 *Her. V.* 195, 11 *Her. VII*; falso autem a nonnullis comparatur spithamae 323, 9 *Hes.* 330, 20 *Phot.* 341, 3 *Suid.* — παλαιστής Ptolemaicus definitur 29. 180, 9 ss. *Did.* 182, 10 cet. *Her. I.* — εὐθυμετρικὸς παλαιστής opponitur quadrato ac cubico palmo eiusque ratio ad reliquas mensuras definitur 180, 12. 13 *Did.* 196, 5. — ἐμβαδικὸς παλαιστής 180, 12. 14 *Did.* sive παλαιστὴ ἐν τετραγώνῳ 185, 9 *Her. II* sive ἐπίπεδος παλαιστής 196, 6, porro στερεὸς παλαιστής 180, 12. 14 *Did.* 196, 6 sive στερεὰ παλαιστή 185, 20 *Her. II* definiuntur locis citatis.
παλαιστής, recentior forma praeter παλαιστή, praef. I p. VIII. 179, 3 *Poll.* 180, 12. 13 *Did.* 182, 3. 10 *Her. I.* 184, 13 *v. scr.* 188, 1 *Her. V.* 193, 20. 195, 11 *Her. VII.* 196, 5. 196, 22 *Her. VIII.* 197, 14. 17 *Eucl.* 310, 6 *Ap.* 317, 8 *Hes.*
Παλαιστίνη 200, 22 *Iul.*
Παλαιστῖνοι II 153.
Παλλάδος πρόσωπον in nummis Atheniensium 323, 10.

11 *Hes*. 330, 21 *Phot.*, unde ipsi nummi appellati sunt Παλλάδες 290, 10 *Poll.*
παντάνα vel πάτανα, τρυβλίον, 323, 13. 21 *Hes.*
παραγάγγας 323, 14 *Hes.*: vide παρασάγγης.
παρασάγγας 323, 15 *Hes.*
παρασάγγης, μέτρον Περσικόν, 184, 6 *Her. I.* 200, 13 π. π. μ. 353, 19 *EM.*, sive εἶδος μέτρου Περσικοῦ, 323, 14. 15 *Hes.* 330, 23 *Phot.* 341, 4 *Suid.*, habet 30 stadia (Philetaerea) sive 4 milia (Ptolemaica) 184, 5 *Her. I.* 193, 3 *Her. VI.* 200, 13 π. π. μ. 323, 16 *Hes.* 330, 23 *Phot.* 341, 4 *Suid.* 352, 4. 353, 19 *EM.* — apud Aegyptios habet 60 stadia 352, 5 *EM.*
παράσημον νόμισμα 323, 18 *Hes.* 352, 7. 11 *EM.*
παραχαράξιμον νόμισμα 346, 11 *Suid.*
παραψίς, μέγα τρυβλίον, 323, 20 *Hes.*; conf. proxima.
παροξίς habet $1^1/_2$ siliquam 231, 23 *c. G. VIII.* 245, 24 *Orib.*
παροψίς 263, 27 *Ep.*, *parapsidis* II 103, 4 *v. Lat.*
πάσσον, mensura tabulae Her. VII, 50. 193, 14. 194, 9. 195, 20 *Her. VII.* 197, 3 *Her. VIII.*
πάσσος, i. e. passus, legitur in Heronis Barulco 9.
πάτανα: vide πάντανα.
Πάφιοι in Cypro insula 261, 12 *Ep.* 318, 20 *Hes.* II 151 init.
παχεῖα δραχμή, i. e. Aeginetica, 290, 15 *Poll.* — παχείᾳ δραχμῇ, τὸ δίδραχμον· Ἀχαιοί 323, 22 *Hes.* — παχείας, Ζάλευκος ἐν νόμοις cet. 321, 8. 9 *Hes.*
πεδανός 323, 23 *Hes.*: vide πέλανος.
πέλαθρα, πλέθρα, 330, 27 *Phot.*
πέλανορ, τὸ τετράχαλκον· Λάκωνες 323, 25 *Hes.*
πέλανος (πεδανός *Hes.*), ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθός (ὀβολός), 323, 23 *Hes.* 330, 25 *Phot.* 341, 8 *Suid.*
Πελασγοί 333, 20 *Suid.*
πελάχνιν, τρυβλίον ἐκπέταλον, 323, 26 *Hes.*
πέλεθρον 310, 8 *Ap.* 324, 1 *Hes.* 341, 10 *Suid.*: vide πλέθρον.
πέλεκυ, δεκάμνουν, 318, 20 *Hes.*
πέλεκυς, σταθμίον ἑξαμναῖον vel δωδεκαμναῖον, 324, 3. 4 *Hes.*
Πελοποννησιακὸν νόμισμα 328, 9 *Hes.*
Πελοποννήσιοι 289, 15 *Poll.* 341, 12 *Suid.*
πεμπώβολον 341, 14 *Suid.*
πεντάδραχμον Cyrenensium 284, 2 *Poll.*
πεντάλιτρον 169.
πεντάλιτρος δίκελλα 297, 18 *Poll.*
πεντάμνουν, τό, 318, 19. 326, 7 *Hes.*
πεντάμνους 282, 23 *Poll.*
Πεντάπολις Λιβύης 325, 17 *Hes.*
πενταστάτηρος 282, 23. 283, 1. 297, 17 *Poll.*

πεντάcχοινον, cτάδιον, 324, 5 *Hes.*
πενταχοίνικον, mensura, 206, 6 *Poll.*
πεντέπηχυ 330, 29 *Phot.*
πεντέχαλκον 288, 3. 7 *Poll.* 330, 29 *Phot.*
πεντηκοντάδραχμον Cyrenensium 284, 1 *Poll.*
πεντηκονταταλαντία 280, 17 *Poll.*
πεντηκοντόγυος 310, 10 *Ap.* 315, 11. 324, 6 *Hes.* 348, 5 *EM.*
πεντόγκιον praef. I p. xx. 293, 2; πεντόγκιον ἀργύριον 292, 24 *Poll.*
πεντώβολον 341, 12. 14 *Suid.*
περίοδος, μέτρον τι τῶν μετάλλων, 324, 8 *Hes.* (conf. Poll. 7, 99).
περιορισμοὶ τῶν προαστείων 190, 8 (conf. 190, 1) *Her. V.*
Πέρσαι 352, 4. 353, 19 *EM.*
Πέρσης in nummis Thasiorum 293, 25 *Poll.*
Περσικὴ σχοῖνος 193, 15 *Her. VII.* — Περσικὸν μέτρον vocatur ἀρτάβη 347, 23 *EM.*, ἀχάνη 314, 5 *Hes.* 334, 22 *Suid.*, παρασάγγης (vide hanc vocem), σχοῖνος 353, 19 *EM.* — Περσικὸν νόμισμα 293, 7 *Poll.*
περτικά, i. e. pertica, graece ἄκαινα, 184, 20 *Her. II.*
Πήγασος in Corinthiorum nummis 290, 11 *Poll.*
πηλικότης μέτρων 198, 20 π. π. μ.
πῆχυς **1.** mensura corporis 179, 11 *Poll.* 341, 16 *Suid.* 352, 13 *EM.* — **2.** mensura porrecta, habet $1^1/_2$ pedem 186, 7 *Her. III.* 187, 7 *Her. IV.* 197, 22 *Eucl.* 199, 3 π. π. μ. 201, 2 *Jul.* 275, 15 *Ep.* 324, 9 *Hes.* 341, 17. 342, 23 *Suid.*, sive 24 digitos (sive 6 palmos) 180, 4 *Greav.* 180, 9 *Did.* 182, 17 *Her. I.* 184, 21 *Her. II.* 186, 7 *Her. III.* — **3.** βασιλικὸς πῆχυς, cubitus antiquus Aegyptiorum, a Ptolemaeis regibus servatus 25. 29. 180, 15. 17 *Did.*; idem simpliciter πῆχυς vocatur 181, 9. 182, 4. 17 cet. *Her. I*; habet $1^1/_2$ pedem Ptolemaicum sive $1^4/_5$ ped. Roman. 180, 10. 15 ss. *Did.* — **4.** βασιλήιος πῆχυς Persarum apud Herodotum 25. — **5.** λιθικὸς πῆχυς 37. 45. 46. 187, 8 *Her. IV.* 189, 4 *Her. V.* — **6.** ξυλοπριστικὸς πῆχυς 33. 45. 46. 182, 18 *Her. I* sive ὁ τοῦ πριστικοῦ ξύλου 189, 6 *Her. V.* — **7.** cubitus bipedalis 42 s. 188, 15 *Her. V.* 193, 10. 194, 1. 195, 15 *Her. VII.* 196, 25 *Her. VIII.* — **8.** alius quidam cubitus bipedalis in imperio Byzantino derivatus esse videtur ex orgyia Aegyptia recentiore, ad quem cubitum pertinent κοιναὶ σπιθαμαί Pediasimi: vide ὀργυιά 4. — **9.** εὐθυμετρικὸς πῆχυς opponitur quadrato et solido cubito, ac sic appellatur et sesquipedalis 187, 7 *Her. IV* et bipedalis 196, 14. — **10.** πῆχυς στερεός ex ratione sesquipedalis cubiti explicatur 185, 17 *Her. II* (eodem loco excidit πῆχυς τετράγωνος cet.); item ἐπίπεδος et στερεός

πῆχυς ex ratione bipedalis cubiti definiuntur 196, 16. 18. — **11.** πῆχυς, i. e. cubitus solidus Romanus, capit 3 artabas recentiores sive 10 modios Romanos 63. 64. 204, 18. 19 *Her.* — conf. *cubitus.*

πιάτοις, τὸ ἄσημον ἀργύριον, 324, 12 *Hes.*

πιθοειδὲς σχῆμα 202, 15 *Her.*

πίθος 203, 2. 13 *Her.*

πίσσα heminae infusa quantum pendeat 70. 208, 22 *vet. m.*

πίχυς, μέτρον (i. e. πῆχυς), 324, 13 *Hes.*

Πλάτων philosophus 280, 13. 295, 11 *Poll.* 353, 28 *EM.*

Πλάτων comicus 152 adn. 1. 286, 16 *Poll.*

πλεθριαῖος 341, 24. 342, 1 *Suid.*

πλέθρον **1.** omnino μέτρον γῆς 310, 8 *Ap.* 324, 14 *Hes.* 330, 27. 331, 3 *Phot.* 341, 10. 19 *Suid.* 347, 17 *EM.*; εἶδος μέτρου 313, 8 *Hes.* — **2.** sexta pars stadii 310, 8 *Ap.* 324, 2 *Hes.* 330, 28. 331, 6 *Phot.* 341, 11. 22 *Suid.*; habet 100 pedes 198, 2 *Eucl.* 341, 25. 342, 22 *Suid.*, sive 66²/₃ cubitos 198, 1 *Eucl.* 331, 7 *Phot.* 341, 21. 23 *Suid.*; vocatur εὐθυμετρικὸν πλέθρον 198, 1 *Eucl.* — **3.** quadrata mensura, habet 10000 pedum quadrat. 324, 1 *Hes.* 341, 24 *Suid.* — **4.** πλέθρον Ptolemaicum habet 10 acaenas, 100 pedes Philetaereos cet. 29. 183, 7 *Her. I.* 186, 17 *Her. III*, sive 1²/₃ σωκάριον 192, 21 *Her. VI* (conf. 47). — **5.** Ἑλληνικὸν πλέθρον definitur 100 pedibus in longitudinem et latitudinem sive 10000 ped. quadr. 185, 1 s. *Her. II*, quo loco Ptolemaicum plethrum significari videtur. — **6.** πλέθρον Asiaticum habet 10 acaenas cet. 199, 17 π. π. μ. (conf. 54). — **7.** πλέθρον in tabula Iuliani Ascal. habet 10 acaenas, 60 cubitos, 90 pedes cet. 201, 9. — **8.** πλέθρον tabulae Her. VII habet 100 acaenas (quadratas), 200 πάσσα cet. 193, 14. 194, 15. 195, 21 *Her. VII.* 197, 5 *Her. VIII* (conf. 48). — **9.** πλέθρον appellata est alia quaedam minor mensura provincialis, 25ª pars arurae sive binorum iugerum, 56. II 153 ss.

πλέτον (?) ἐστὶν δακτύλου τὸ ς 57.

πλῆθρον, εἶδος μέτρου, 324, 16 *Hes.*

πληροφορία 276, 18 *Eus.*

πλοῖον: vide μέτρησις πλοίου.

Πλούταρχος 316, 2 *Hes.*

ποδίζειν τὸ μετρεῖν 313, 7 *Hes.*

ποδισμός 57.

Πολέμαρχος 156. 163. 299, 9. 307, 4. 328, 16 *Hes.* (videtur idem esse atque ille qui apud Athen. 3 p. 111ᶜ commemoratur).

πολυπέλεθρος 347, 18 *EM.*

πολυποσία 275, 3 *Ep.*

πολυτάλαντος 281, 14. 15 *Poll.* 332, 9 *Phot.* 343, 22 *Suid.* 354, 6 *EM.*

Ποντικοί 264, 13. 16. 269, 25 *Ep.* (II 106, 6 *v. Lat.*).

Ποντικὸν μέτρον 269, 21 *Ep.* — Ποντικὸν κάρυον, Ποντικὸς κύπρος: vide haec vocabula.

Πορφύριος 155. 299, 11. 18.

Ποσείδιππος 298, 8 *Poll.*

ποστημόριον 262, 18. *v. scr.* ad 272, 8 *Ep.* (II 101, 12 *v. Lat.*).

ποτήρ, μέτρον, 324, 17 *Hes.*

πούς **1.** omnino mensura Graeca, habet 16 digitos sive 4 palmos 180, 3 *Greav.* 182, 14 *Her. I.* 184, 13. 20 *Her. II.* 186, 6 *Her. III.* 187, 6 *Her. IV.* 188, 13 *Her. V.* 193, 10. 23. 195, 14 *Her. VII.* 197, 14. 20 *Eucl.* 199, 1 π. π. μ. 341, 18. 342, 3. 23 *Suid.*, sive $1^1/_3$ σπιθαμήν 188, 13 *Her. V.* 193, 23 *Her. VII.* 196, 24 *Her. VIII.* 198, 25 π. π. μ. — **2.** βασιλικὸς πούς in Aegypto, i. e. Ptolemaicus, 182, 13 *Her. I*, idem Πτολομαϊκός 180, 10. 11. 15 *Did.* (conf. 29), idem Φιλεταίρειος 24. 182, 13. 183, 1. 3 cet. *Her. I*; comparatur cum pede Romano 180, 10 *Did.* — **3.** Ῥωμαϊκὸς πούς 26. 180, 10. 17 *Did.*, idem Ἰταλικός 21 adn. 6. 26. 182, 15. 183, 2. 4 cet. *Her. I*; habet $3^1/_3$ palmos Ptolemaicos 180, 13 *Did.*, $13^1/_3$ digitos Ptolemaicos 182, 15 *Her. I*; Romanis pedibus definiuntur mensurae Ptolemaicae 180, 10. 17 *Did.* 182, 2. 4. 6. 8. 13. 17. 20. 184, 3 *Her. I.* — **4.** πόδες γεϊκοί: vide γεϊκοί. — **5.** εὐθυμετρικὸς πούς opponitur pedi quadrato et cubico 196, 8. 198, 8. 9 *Eucl.* — **6.** τετράγωνος πούς definitur suis unciis et digitis 185, 14 *Her. II*, item ἐπίπεδος πούς explicatur 198, 8. 11 *Eucl.* definiturque palmis et digitis 196, 10. — **7.** στερεὸς πούς explicatur 198, 9. 13 *Eucl.*, definitur suis unciis et digitis 185, 15 *Her. II*, item palmis et digitis 196, 12. — **8.** στερεὸς πούς Romanus capit amphoram (κεράμιον, ἀμφορέα, ἀμφορίσκον) 59. adn. 1. 60. 198, 15 *Eucl.* 202, 22. 203, 10. 21. 205, 8 *Her.*, sive 3 modios 198, 16 *Eucl.* 203, 22 s. 205, 5. 8 *Her.*, sive 48 sextarios 203, 22 *Her.*

προῦχος, ξέστης, 324, 18 et

πρόχοος, ξέστης, μέτρον, 324, 19 *Hes.*; conf. πρόχους.

πρόχος, mensura 12 sextariorum, 276, 24 *Eus.*, eadem igitur ac βρόχος 257, 25 π. μέτρ., quo loco Calvus (II 144, 21) πρόχος legisse videtur; sed diversus videtur fuisse πρόχοος sive πρόχους.

πρόχους, ξέστης, τὸ μέτρον, 331, 9 *Phot.* 342, 4 *Suid.* (conf. ad 324, 18).

Πτολεμαϊκὴ μνᾶ: vide μνᾶ 10. 12. — Πτολεμαϊκὸν νόμισμα 294, 3 *Poll.* — Πτολεμαϊκὸν τάλαντον: vide τάλαντον 6. 12.

Πτολομαϊκὸς μέδιμνος, πούς: vide μέδιμνος 4, πούς 2.

Πυγμαῖοι 310, 15 *Ap.* 352, 15. 19 *EM.*

πυγμή, mensura corporis, 179, 12 s. *Poll.*, habet 18

digitos 180, 3 *Greav.* — significare dicitur aut γρόνθον τῆς χειρός aut πῆχυν 352, 16. 18 *EM.*

πυγούσιος 310, 12. 13 *Ap.* 324, 23 *Hes.* 352, 20 *EM.*

πυγών, mensura corporis, 179, 12 *Poll.* 310, 13 *Ap.* 324, 20. 24 s. *Hes.*; conf. 352, 20 *EM.*; habet 20 digitos 180, 4 *Greav.* 182, 16 *Her. I.* — πυγών Ptolemaicus 29. 30. 182, 16 *Her. I.* — πυγών vel πυγός, πῆχυς, 324, 20. 22 *Hes.* — πυγών, σπιθαμή, 325, 2 *Hes.*

πῶλος, appellatio nummorum Corinthiorum, 290, 10 *Poll.*

Ῥηγῖνοι 293, 24 *Poll.*

Ῥοδία μνᾶ 301, 11 *Al.*; conf. μνᾶ 16.

ῥύαξ 190, 11 *Her. V.*

Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα 261, 4. 273, 27 *Ep.*, διάλεκτος 268, 2 *Ep.* — διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν 258, 20 π. μέτρ. (conf. II 145, 26 *Calv.*). — Ῥωμαϊκὴ λίτρα, μνᾶ, οὐγγία: vide λίτρα 4. 5, μνᾶ 8, οὐγγία 8. — οἱ Ῥωμαϊκοί, Romani, 211, 9 *Gal.* — Ῥωμαϊκὸν μίλιον: vide μίλ. 1. — Ῥωμαϊκὸν ὄνομα 279, 16, σίγμα 207, 11 *vet. m.* (conf. 66). — Ῥωμαϊκὸς ξέστης, πούς: vide ξέστης 6, πούς 3.

Ῥωμαῖοι 144 adn. 4. 200, 5 π. π. μ. 209, 22. 30. 210, 20 *Gal.* 257, 25 π. μέτρ. (II 144, 21 *Calv.*). 264, 27. 266, 21. 267, 19. 269, 20. 270, 3 *Ep.* 279, 7 *Ios.* 291, 22 *Poll.* 303, 14. 307, 21 *gl. n.* 330, 10 *Phot.* 334, 17. 18 *Suid.* II 86, 14 *Didym.* — Ῥωμαῖοι λογισταί 302, 9 *Al.* (II 144, 16 *Calv.*). II 20. 41.

σαββατοῦ ὁδός *v. scr.* ad 200, 1.

σαβιθά (σαφιθά), Syrorum mensura, habet 22 sextarios 260, 7. 264, 6 s. *Ep.* (II 103, 11 *v. Lat.*). 277, 11 *Eus.*; conf. Christ. in Fleckeiseni annal. a. 1865 p. 456 adn. 14.

σαΐτης, Thebanorum mensura, habet 22 sextarios 146. 264, 4 *Ep.* (II 103, 8. 9 *v. Lat.*). 278, 7 *Eus.*; conf. Christ. l. c.

Σαλαμίνιοι in Cypro insula 261, 11. II 150 extr., iidem Σαλαμινοί 271, 14 *Ep.*

Σαπφώ in nummis Mitylenaeorum 293, 21 *Poll.*

σάτα, Hebraica vox, explicatur 261, 19 *Ep.*; σιτικὸν μέτρον 325, 3 *Hes.*, μέτρον Ἑβραϊκόν, habet modium cumulatum, sive $1^1/_2$ modium Romanum 342, 11 *Suid.*; vide σάτον.

σαταῖον, mensura quaedam Palaestinorum et Arabum, II 153. 154.

σάτης, i. q. σαΐτης, 146.

σατίβα (σατία, σάτον), agrorum mensura provincialis, 6ª pars arurae sive 3ª pars iugeri, 56. II 154 s.

σάτον (σάτα, σάτος, σάτων) **1.** mensura Hebraica 260, 2. 261, 14 *Ep.*; est modius Hebraicus cumulatus 257, 17. 261, 17. 271, 15. 274, 4. 276, 9 *Ep.* (II 101, 5 *v. Lat.*). 325, 4 *Hes.* 342, 11 *Suid.* (conf. μόδιος 8); habet $1^1/_4$ mo-

dium Hebraicum 261, 17. 18. 271, 18 *Ep.* (II 101, 5. 6 *v. Lat.*); sed dicitur etiam simpliciter μόδιος 252, 25, quod inde factum esse videtur, quia perinde ac κόρος Hebraicus 30 modios (Hebraicos), sic κόρος ὁ Φοινικικός 30 σάτα habuit: vide κόρος. — **2.** idem definitur $1^1/_2$ modio Romano sive 24 sextariis 139 adn. 4. 258, 22 π. μέτρ. (II 145, 29 *Calv.*). 277, 19. 21 *Eus.* 279, 11 (coll. adn.) *Ios.* 342, 12 *Suid.*; conf. Christ. II p. 150 et in Fleckeiseni annal. a. 1865 p. 455. 457. — **3.** aliter σάτον habere dicitur 56 sextarios 263, 12 *Ep.* (ubi forsitan κϛ' legendum sit: conf. II 151). — **4.** κόλλαθον, quod est 25 sextariorum, dicitur τὸ ἥμισυ τοῦ ὑγροῦ σάτου 264, 21 *Ep.* (*sati in liquidis* II 106, 14 *v. Lat.*), ubi nescio an βάτου legendum sit; conf. σάτον ἢ βάδος 146 *Ep.* — **5.** aliud quoddam σάτον habuisse fertur $3^1/_3$ γόμορ singula 13 sextariorum, i. e. $43^1/_3$ sextarios, sive 16 σίκλους (?) 275, 21. 23 *Ep.* — **6.** σάτον, agrorum mensura: vide σατίβα.

σάτος, i. q. σαΐτης, II 103, 9 *v. Lat.* — σάτος pro σάτον dici negat Epiphanius 261, 16; tamen *satus* habet versio Latina II 101, 5.

σάτων, μόδιος γέμων cet., 325, 4 *Hes.*: vide σάτον 1. 2.

σαφιθά habet 22 sextarios 277, 11 *Eus.*; conf. σαβιθά.

σαὼ εἴρηται τὸ ὑπέρχυμα 271, 18 *Ep.*

σεκέλ. σίκλον ἀπὸ τῆς σεκὲλ Ἑβραΐδος 268, 5 *Ep.*

σεμιδάλεως μέτρον ποιοῦν ἀρτάβην μίαν 257, 11 (252, 21). — mensura Hebraica, 260, 3. 262, 1; capit gomor 263, 4. 272, 18. 19. 21 *Ep.* (conf. II 101, 19. 21).

σεμιδάλην μέτρον 252, 21, qui locus corruptus secundum similem 257, 11 corrigendus est: vide σεμιδάλεως.

σήματα (i. e. notae) δηλοῦντα μέτρα καὶ σταθμούς 207, 7 *vet. m.*

σημεῖα καὶ χαρακτῆρες ponderum 225, 10. 14 *c. G. VI*[a]. — περὶ σημείων τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν 243, 16 *c. G. XVI*; conf. 243, 18.

σημεῖον, lapis miliarius in Romanorum viis, 200, 4. 6 π. π. μ.

σημόδιουμ II 86, 19. 27 *Didym.*

σήσκουας (σησκουάς), i. e. sesquias, 308, 2 *gl. n.* II 86, 19. 23. 25 *Didym.*

σηστέρτιουμ, σηστέρτια II 86, 18. 21 *Didym.*: v. *sestertius.*

σίγλον 325, 6: vide σίγλος.

σίγλος, ὄνομα βαρβαρικοῦ νομίσματος, 293, 4 *Poll.*, νόμισμα Περσικόν, aestimatur 8 obolis Atticis, secundum alios 2 drachmis Atticis 325, 6. 8 *Hes.*; conf. σίκλος 2.

σιδάρεος, Byzantiorum nummulus, 291, 10. 12. 15 *Poll.*; conf. 325, 10. 11 *Hes.*

σιδάριος, χαλκεύς (an χαλκοῦς?), 325, 14 *Hes.*

σιδηροῦν νόμισμα Lacedaemoniorum 291, 16 *Poll.*; σιδηροῦν νομισμάτιον Byzantiorum 325, 12 *Hes.*

ϲιδήρῳ νομίζειν 291, 9 *Poll.*

Σικελικοὶ κωμῳδοί 297, 16 *Poll.* — Σικελικὸν νόμιϲμα 321, 18 *Hes.*; Σικελικῶν νομιϲμάτων ὀνόματα 292, 10 *Poll.* — Σικελικὸν τάλαντον: vide τάλ. 10 et conf. adnot. ad 299, 21.

Σικελιῶται 298, 2 *Poll.* 300, 1. 344, 16 *Suid.*

Σικελοί 321, 16 *Hes.* — Σικελοί in Cypro insula 261, 12. 271, 14 *Ep.* (II 101, 4 *v. Lat.*). II 151 init.

ϲίκλον 147. 229, 2. 231, 7. 14. 238, 10. 245, 8. 15. 253, 11. 265, 15. 22. 268, 5. 7. 11. 14. 18. 19. 270, 16. 278, 15. 304, 13. 14. 305, 18. 342, 14: vide ϲίκλοϲ.

ϲίκλοϲ (ϲίκλον) **1.** ϲίκλοϲ ἐϲτὶ ϲταθμὸϲ εἷϲ, πρὸϲ δὲ τὸ ἀργύριον δύο 275, 24 *Ep.* — **2.** ϲίκλοϲ, βαρβαρικὸϲ ϲταθμόϲ, 325, 15 *Hes.*, habet 8 obolos 331, 11 Phot.; conf. ϲίγλοϲ. — **3.** ϲίκλοϲ Hebraicus aequalis tetradrachmo Tyrio 117 s. 123; a Romanis aestimatus est 4 denariis, unde ϲίκλον, τετράδραχμον Ἀττικόν, 325, 16 *Hes.*; idem igitur ac ϲτατήρ qui vulgo vocatur 122 s. (conf. ϲτατήρ 6. 8); pendit $^1/_2$ unciam 238, 10 *c. G. XII*, sive 3 stagia 231, 7 *c. G. VIII.* 245, 8 *Orib.* — **4.** idem dicitur ϲίκλοϲ ὁ ἅγιοϲ 147. 303, 7 (quibus locis definitur 12 scripulis); unde explicatur locus Epiphanii 268, 7: δύο δίδραγμά εἰϲι δύο ϲίκλοι κατὰ τὸ ϲίκλον τὸ ἅγιον, i. e. hoc ἅγιον ϲίκλον habet 2 siclos vulgares. — **5.** ϲίκλοϲ Hebraeorum vulgaris, i. e. dimidia pars stateris sive sicli maioris (conf. supra 3), 265, 16. 268, 8. 14. 270, 15 *Ep.* (II 104, 12 *v. Lat.*). 305, 18; est δίδραχμον 268, 7 *Ep.*, sive habet 2 drachmas 265, 17. 268, 6. 15 (II 104, 12 *v. Lat.*); pendit igitur 4^am^ partem unciae 147. 265, 15 s. (conf. 265, 21. 22. 268, 18. 19). 268, 14. 275, 26 *Ep.* (II 104, 12 *v. Lat.*). 278, 15. 20 *Eus.* 305, 18, sive 6 scripula 147, sive $1^1/_2$ ἑξάγιον 268, 11 *Ep.*; idem dicitur βαϲιλικὸϲ ϲίκλοϲ 275, 26 *Ep.* — **6.** hic siclus dividitur 'in 20 *gera*, quae graece vocantur aut ὀβολοί 275, 25. 26 *Ep.* 304, 14. 331, 10 *Phot.*, aut λεπτά 305, 19; conf. λεπτόν 2, ὀβολόϲ 8. — **7.** aliter ϲίκλον ὀβολοὶ τέϲϲαρεϲ 304, 13. — **8.** τὸ ϲίκλον ἔχει λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκὴ α' ἐϲτί, η'' τῆϲ 𐅵 270, 16 *Ep.*; hoc igitur loco λεπτόν positum est pro drachma, et ϲίκλον dicitur esse didrachmum (supra 5). — **9.** ϲίκλον τὸ μικρόν habet 7 stagia 231, 14 *c. G. VIII.* 245, 15 *Orib.* — **10.** ὁ κοδράντηϲ καλεῖται ϲίκλον 253, 11. — **11.** ϲίκλον ἀργυρίων ε' 342, 14 *Suid.* — **12.** ϲίκλον mensura duorum coclearium dicitur 229, 2 *c. G. VII*; sed vide 99 extr.

Σικυώνιοι 291, 2 *Poll.*

ϲίλφιον in nummis Cyrenensium 314, 15. 17 *Hes.*

ϲιτάριον, 4^a^ pars siliquae, 222, 3 *c. G. III.* 231, 16 *c. G. VIII.* 245, 17. 248, 8 *Orib.* 249, 2.

ϲιτηρόν, ϲιτικόν, ϲίτου μέτρον: vide μέτρον 2.

ϲίτου μόδιοϲ: vide μόδιοϲ 3.

Cκόπαc, Αἰτωλῶν cτρατηγόc, 336, 1 *Suid.*
cκούτλωcιc 26 adn. 6. 32. 181, 22 *Her. I.* II 147.
cκροπλ (sic), nota 5 siliquarum, 135 (immo 6 siliquarum, quoniam sine dubio scripulum significatur).
cκρόπουλον ἔχει τουρνέcιον α' 245, 26 *Orib.*
cμιρεύc vel cμηρεύc, μέτρον οἰνικόν cet., 325, 17 *Hes.*
cόλιδοι, νομίcματα, 308, 4 *gl. n.*
cολοιτύποc, χαλκόc τιc ἐν Κύπρῳ, 325, 19 *Hes.*
cόccoc, cταδιαῖον διάcτημα, 325, 21 *Hes.*
Cοφοκλῆc 168. 329, 21 (331, 12: v. adn.) *Phot.* 352, 5 *EM.*
cπάδιον, τὸ cτάδιον, 325, 22 *Hes.*
cπιθαμή **1.** mensura corporis 179, 8 *Poll.* 325, 23 *Hes.* 331, 13 *Phot.* adn. ad 351, 20; de vocis origine quaeritur 351, 22 *EM.* — **2.** mensura porrecta, habet 3 palmos sive 12 digitos 180, 2 *Greav.* 182, 4. 12 *Her. I.* 184, 13. 19 *Her. II.* 188, 11 *Her. V.* (192, 18 *Her. VI*). 193, 10. 21. 195, 13 *Her. VII.* 196, 23 *Her. VIII.* 197, 14. 18 *Eucl.* 198, 23 π. π. μ. 351, 18 *EM.*; quae quidem ratio valet et ad vulgarem Graecorum Romanorumque spithamam et ad Ptolemaicam sive Philetaeream et ad Asiaticam. — **3.** cπιθαμὴ βαcιλική, i. e. Romana, 38. 39. 44. 46. 189, 9 *Her. V*; eadem intellegitur 192, 3. — **4.** cπιθαμὴ κοινή Byzantina habuit 12 digitos eius cubiti bipedalis qui derivatus est ex orgyia Aegyptia recentiore; unde haec orgyia habuit tales spithamas $10^2/_3$ vel rotundo numero 11: vide ὀργυιά 4. — **5.** cπιθαμὴ τετράγωνοc habet 144 digitos quadr. cet. 185, 11 *Her. II*; cπ. cτερεά 1728 digit. cubic. cet. 185, 12 *Her. II.*
cπόριμοc (cπορίμη) γῆ 58. 189, 8. 18 *Her. V.* II 148 *Ped.* — cπόριμοc μόδιοc: vide μόδιοc 6.
cτάγιον, i. e. exagium, pondus Constantinianum 97 s. 228, 20. 229, 1. 22. 25 ss. *c. G. VII*; ἔχει ἐξάγιον α' 245, 5. 11 *Orib.*, sive 24 siliquas 231, 15 *c. G. VIII.* 245, 16 *Orib.*
cταδιαῖον διάcτημα 325, 21 *Hes.*
cτάδιον (cτάδιοc) **1.** proprie curriculum 200, 10 π. π. μ. 331, 16 *Phot.* 342, 16 *Suid.*, a Danao primum constitutum 352, 25 ss. *EM.* (conf. *stadium*); μέτρον ὁδοῦ, παρὰ ἵcταcθαι τὸν ὁδεύοντα 164 adn. 6. — **2.** omne stadium habet sua plethra 6 sive orgyias 100 sive cubitos 400 sive pedes 600 cet. 183, 16 *Her. I.* 185, 6 *Her. II.* 186, 20 *Her. III.* 197, 15. 198, 3 *Eucl.* 199, 21 π. π. μ. 201, 11 *Iul.* 201, 25 *Const.* 331, 7 *Phot.* 339, 19. 341, 23. 342, 2. 21 *Suid.* — **3.** cτάδιον Ptolemaicum sive Philetaereum 29. 183, 16 *Her. I.* 185, 6 *Her. II.* 186, 20 *Her. III.* 192, 19. 24 *Her. VI* (conf. 47). 197, 15. 198, 3 *Eucl.* 201, 25 *Const.* (conf. 57); μέροc τι τοῦ λεγομένου μιλίου 331, 16 *Phot.* 342, 16 *Suid.*: vide μίλιον 2. — **4.** cτάδιον Asiaticum

52 s. 199, 21 π. π. μ.; conf. μίλιον 4. — 5. cτάδιον Hebraicum in tabula Iuliani Ascolonitae 201, 11; aliter 253, 15. 16. — 6. stadium tabulae Her. VII, plethri dimidium cet., 193, 14. 194, 23. 195, 23 *Her. VII.* 197, 8 *Her. VIII* (conf. 48).

cτάδιοc 164 adn. 6. — acc. plur. cταδίουc 184, 5 *Her. I.* 195, 3 *Her. VII.* 201, 14 *Iul.* 253, 17. 323, 16 *Hes.* 345, 2 *Suid.*; sed usitatior utique forma fuit cτάδια.

cταθμικὴ λίτρα falso vocatur 279, 22, quae debuit esse μετρική; conf. 151. — cταθμικὴ οὐγγία: vide οὐγγία 7.

cταθμίον et pondus omnino 297, 13 *Poll.* 310, 4 *Ap.* 322, 8. 9. 324, 3 cet. *Hes.*, et parvum pondus 140 adn. 6. 259, 2 *v. scr.* 303, 21.

cταθμόc quid sit 218, 25 *c. G. I.* — cταθμά, τάλαντα, 326, 1 *Hes.* — περὶ cταθμῶν 162 adn. 3. 163. 221, 14 *c. G. III.* 240, 1 *c. G. XIV.* 248, 1 *Orib.* 249, 1. 278, 8 *Eus.* — περὶ τῶν ὑποκειμένων cταθμῶν Ἑβραίων 149. 275, 18. — περὶ cταθμῶν καὶ μέτρων 214, 5 *Gal.* 225, 11 *c. G. VI*[a]. 228, 13 *c. G. VII.* 233, 20 *c. G. X.* 239, 20 *c. G. XIV.* 243, 17 *c. G. XVI.* 253, 23; conf. μέτρον 3.

cτάμνοc ξεcτῶν ι' 277, 8 *Eus.* — cτάμνοc χρυcῆ 260, 7 (conf. 142) *Ep.*; habet 4 sextarios II 102, 17 *v. Lat.*

cτατήρ 1. cτατήρ, τὸ ζύγιον, 331, 20 *Phot.* 343, 5 *Suid.*; ἐπὶ τῆc ὁλκῆc καὶ cταθμὸc ἁπλῶc 331, 21 *Phot.*; significat vel pondus vel nummum 282, 22. 283, 2. 3. 7. 9. 11 *Poll.*; cτατήρ, εἶδοc νομίcματοc, 343, 5 *Suid.*; cτ. βάρβαρον ὄνομα (an νόμιcμα?) 331, 23 *Phot.* — de vocis origine agitur 123. 305, 11 ss. 353, 6. 9 ss. *EM.* — 2. cτατήρ, τὸ ἐκ χρυcοῦ νόμιcμα, 342, 24 *Suid.*, cτατὴρ χρυcίου 283, 8 *Poll.* 343, 2 *Suid.*, cτατὴρ ἐλέγετο τὸ χρυcίον 326, 6 *Hes.*; commemoratur 283, 15. 16. 284, 16 *Poll.*; conf. Ἀλεξάνδρειοc, Δαρεικόc, Κροίcειοc, Φιλίππειοc, Φωκαΐτηc cτατήρ, Κυζικηνοὶ cτατῆρεc, χρυcοῦc cτατήρ, χρυcοῦc Ἀττικόc. — 3. cτατὴρ Αἰγιναῖοc 74 *Hipp.* — 4. cτατὴρ Κορίνθιοc 292, 15. 298, 5 *Poll.* — 5. cτατήρ, nummus Siculorum, 293, 2 *Poll.*; cτατῆρα οἱ τῆc κωμῳδίαc ποιηταὶ (οἱ Cικελικοὶ) τὴν λίτραν εἰρήκαcιν 297, 14 *Poll.* — 6. cτατήρ, τετράδραχμον νόμιcμα, 331, 19 *Phot.* 343, 4 *Suid.*, τετράδραχμον 307, 8. 326, 2. 3 *Hes.* 331, 24 *Phot.*, ἥμιcυ οὐγγίαc 307, 8. 326, 2; hoc est tetradrachmum Asiaticum idemque Ptolemaicum et Hebraicum, cuius drachma cum a Romanis denario fuerit aequata, efficitur pondus dimidiae unciae, quod pondus definitur etiam 3 stagiis sive exagiis 231, 5 *c. G. VIII.* 245, 6 *Orib.*, sive 3 solidis 303, 9 (sed suspectum est quod hoc loco additur ὅ ἐcτι δραχμαὶ δύο): reliqua quae huc pertinent vide sub proximis numeris. — 7. cτατήρ, Ptolemaicum tetradrachmum, pondere 4 denariorum sive dimidiae unciae,

sed idem a Romanis uno denario aestimatus 97. 122 s. 160. 228, 21. 22 *c. G. VII.* 235, 3 *c. G. X.* 237, 13 *c. G. XI.* 255, 12. 300, 11 *Al.* (II 143, 3 *Calv.*). — **8.** cτατήρ Hebraicus (conf. cíκλoc 3), pondere dimidiae unciae, 253, 8. 265, 12. 13. 16. 266, 14. 267, 23. 268, 1. 274, 26 *Ep.* (II 104, 9 *v. Lat.*). 278, 14. 20 *Eus.* 304, 15. 305, 11. 16; habet 2 didrachma 253, 9. 265, 13. 268, 1. 9. 276, 6 *Ep.* (II 104, 9 *v. Lat.*), sive 2 siclos 270, 15 *Ep.* 305, 16 (conf. cíκλoc 5). — **9.** cτατὴρ ἐπὶ ἀργύρου habet 20 obolos 304, 15; significatur igitur hoc loco siclus Hebraeorum vulgaris: vide cíκλoc 5. — **10.** incertum cτατήρ, τὸ ἑξάγιον, 331, 19 *Phot.* 343, 4 *Suid.* (significari videtur omnino pondus ac ponderatio).

cτατηριαῖοc 283, 18. 20 *Poll.*

cτατιαῖον, τὸ πεντάμνουν, 326, 7 *Hes.*; conf. cτάτοc.

cτάτοc, πέντε μναῖ, 326, 9 *Hes.*

cτέαρ heminae infusum quantum pendeat 208, 21 *vet. m.* (conf. 70).

cτενόμηκεc ἀγγεῖον 275, 2 *Ep.*

cτερεὰ παλαιcτή, cπιθαμή, cτερεὸc παλαιcτήc, πῆχυc, πούc: vide παλαιcτή extr., πῆχυc 10, πούc 7. 8, cπιθαμή 5.

Cτράβων 55. 201, 13 *Iul.*

Cτράττιc 206, 14. 291, 12 *Poll.*

cτροφίολοι 26 adn. 7. 32. 182, 1 *Her. I.*

cύμβολα, cημεῖα, μέτρα, 331, 25 *Phot.*, 343, 9 *Suid.* — cύμβολον, βραχὺ νόμιcμα ἢ ἡμίτομον νομίcματοc, 288, 8. 11. 13. 17. 21. 25 *Poll.*

Cυρακούcιοι 291, 19 *Poll.* 317, 24 *Hes.*

Cυριακὸν ὄνομα cαβιθά 264, 6 *Ep.* (II 103, 11 *v. Lat.*).

Cύροι 262, 11. 264, 21 *Ep.* 294, 12 *Poll.*; ὁ κατὰ Cύρουc μετρητήc 124. 236, 17 *c. G. X*; conf. μετρητήc 5.

cυcταθμία 225, 10. 18 *c. G. VI*[a].

cχοινίον, funiculus mensorius, 192, 9; mensura Aegyptia 31. 181, 9 *Her. I*; cχοινίον δεκαόργυιον 28 adn. 4. 39. 189, 16. 190, 3. 7. 12 *Her. V*; cχοινίον δωδεκαόργυιον 190, 2. 5. 9 *Her. V.*

cχοίνιcμα, μέτρον ὁδοῦ, 326, 10 *Hes.*, μέτρου μέροc 331, 26 *Phot.* 343, 10 *Suid.*; cχοινίcματα, τὰ μετρούμενα τῶν χωρίων, 353, 24 *EM.*

cχοῖνοc, μέτρον γεωμετρικόν, 332, 1 *Phot.* 343, 13 *Suid.* 353, 17 *EM.*; mensura Aegyptia, habet 4 milia Philetaerea 184, 4 *Her. I.* 193, 3 *Her. VI*; eadem mensura esse videtur Ἑλληνικὴ cχοῖνοc 193, 15 *Her. VII*; conf. *schoenus.* — cχοῖνοc, μέτρον Περcικόν, 253, 19 *EM.*, unde Περcικὴ cχοῖνοc 193, 15 *Her. VII*; significatur παραcάγγηc, ubi vide.

cωκάριον δεκαόργυιον 39. 45. 46. 47. 189, 16. 190, 14. 15 *Her. V*; idem intellegitur 192, 19. 21. 24 *Her. VI.*

Cωcικράτηc poeta 282, 24. 297, 17 *Poll.*

Cώφιλος *v. scr.* 329, 21.
Cώφρων 297, 21. 23 *Poll.* 300, 3. 329, 20. 330, 18 *Phot.*
ταλανταίων, μεδίμνων καὶ σταθμίων, 326, 14 *Hes.*
ταλαντιαῖος 281, 6 *Poll.* 344, 25 *Suid.*; ταλαντιαῖα νοσήματα 281, 8 *Poll.*
ταλάντιον, *v. scr.* pro βαλάντιον, 267, 4.
τάλαντον **1.** σταθμοῦ ὄνομα 280, 23. 281, 4 *Poll.* 332, 5 *Phot.* 343, 18 *Suid.* 354, 2 *EM.*; significat igitur ῥοπήν (pondus) 281, 7 *Poll.* 332, 8 *Phot.* 343, 21 *Suid.* 354, 5 *EM.*; τάλαντον, σταθμός, ζυγός, 326, 15, τάλαντα, ζυγά, σταθμά, 326, 11 *Hes.*, τάλαντα, τὰ ζυγὰ καὶ τὰ ἱστάμενα, 343, 15 *Suid.*, τάλαντον, τὸ ζυγόν et ἡ στάθμη, 353, 26. 27 *EM.*; derivatur a ταίνω 353, 26 *EM.* — **2.** τάλαντον, maximum pondus, 143, 11. 265, 1. 274, 12 *Ep.* (II 103, 20 *v. Lat.*); idem μέγιστον χρυσίου καὶ ἀργυρίου μέρος 280, 14 *Poll.* 332, 3 *Phot.* 343, 16 *Suid.* 353, 31 *EM.* — **3.** reliquiae scriptorum περὶ ταλάντων 158. 267, 10 (conf. 147) *Ep.* 300, 9 *Al.* — **4.** omne talentum habet 60 minas 276, 3 *Ep.* 278, 9 *Eus.* 300, 10. 12 (conf. 301, 2) *Al.* (II 143, 1. 4 *Calv.*). 330, 16 *Phot.* 340, 15 *Suid.*, sive 6000 drachmarum (sive 1500 stateres) 300, 13 *Al.* (II 143, 6 *Calv.*). — **5.** sic Ἀττικόν quoque talentum habet 60 minas 294, 16 *Poll.* 299, 25. 28 *Diod.* (344, 13. 15 *Suid.*), sive 6000 drachmarum 294, 9. 10 *Poll.* 354, 24 *EM.*, quae drachmae στατῆρες dicuntur 299, 20 *schol. Hom.*; idem vocatur τάλαντον ἀργυρίου et 60 minis Atticis definitur 281, 13 *Poll.* 306, 24. — **6.** Atticum talentum recentius ἰσοστάσιον τῷ Πτολεμαϊκῷ cet. 117. 300, 15 *Al.* (II 143, 8 *Calv.*), habet 62½ libras ἐν νομίσματι 301, 22 s. *Al.* — **7.** τάλαντον χρυσίου Atticum 10 talentis argenti aestimatum 290, 20 (coll. vs. 17. 23) *Poll.*; sed aliter τάλαντον χρυσίου ἑξαπλάσιον (τοῦ ταλάντου τοῦ ἀργυρίου) 330, 16 *Phot.* 340, 15 *Suid.* — **8.** τάλαντον χρύσειον sive χρυσοῖο apud Homerum 281, 3. 17. 282, 7 *Poll.* 310, 3. 17 ss. *Ap.* 332, 7. 11 *Phot.* 343, 20. 23. 344, 17 *Suid.* 353, 25. 354, 4. 7. 24. 28 *EM.*; est parvum quoddam pondus parvumque pretium non definitum 282, 5 *Poll.* 298, 16 ss. 299, 1 ss. 13. 17 *schol. Hom.* 344, 19 s. *Suid.* 354, 26 *EM.*; aliter τάλαντον χρυσοῦν τὸ παρὰ Ὁμήρῳ aequale fuisse dicitur Darico et definitur 2 drachmis, 6 scripulis cet. 301, 6. 7. 8 *Al.* — **9.** τάλαντον χρυσίου ἠδύνατο τρεῖς χρυσοῦς Ἀττικούς (est igitur id quod vulgo parvum auri talentum vocatur) 281, 12. 297, 19 *Poll.* 306, 23. 354, 20. 22 *EM.*; eodem pretio fuisse dicitur Μακεδονικόν (an Σικελικόν?) 299, 21 *schol. Hom.* — **10.** Σικελικὸν τάλαντον vetus habuit 24 nummos, recens 12 nummos 294, 22 ss. *Poll.* 300, 1. 2 *schol. Hom.* 344, 16 *Suid.*; item ad Siculorum rationes referendi esse videntur hi loci quibus talentum varios in modos aestimatur: 120 drachmis 299, 8. 23 *schol. Hom.*

100 vel 50 vel 30 vel 24 drachmis vel etiam secundum Timaeum una drachma 299, 5 ss.; τάλαντον τὸ παλαιὸν ὁ μὲν Πολέμαρχος δ' δραχμῶν, Θεόφραστος δὲ ιδ', Τίμαιος δὲ κδ' 299, 9 s.; ἀργυρίου βραχύ τι τάλαντον apud Diphilum 299, 22 *schol. Hom.* 354, 31 *EM.* — **11.** Αἰγιναῖον τάλαντον πλεῖον ἠδύνατο τοῦ Ἀττικοῦ 347, 10 *EM.*, habuit 10000 drachmarum Atticarum sive 100 minas Atticas 154. 294, 11. 17 *Poll.* — **12.** Αἰγυπτίων τάλαντον aestimatum 1500 drachmis Atticis 294, 13 *Poll.*; idem vocatur Πτολεμαϊκόν, ἰσοστάσιον τῷ Ἀττικῷ, sed pretio quarta pars Attici, 117. 154. 300, 15. 17 *Al.* (II 143, 8. 11 *Calv.*); eodem pertinent τάλαντα τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νομιστευομένου χαλκοῦ 340, 8 Suid. — **13.** Βαβυλώνιον τάλαντον aestimatur 7000 drachm. Attic. sive 70 minis 294, 11. 16 *Poll.* — **14.** Ἀντιοχικὸν τάλαντον ἰσοστάσιον τῷ Ἀττικῷ, sed δυνάμει τὸ Ἀττικὸν ἐπίτριτον τοῦ Ἀντιοχικοῦ 117. 300, 16. 18 *Al.* (II 143, 8 ss. *Calv.*); idem dicitur Σύρων τάλαντον et 4500 drachm. Att. definitur 294, 12 *Poll.*; aliud autem fuit populare in Syria talentum triplo maius Ptolemaico sive Attico recentiore, ad quod pertinet δημοσία μνᾶ: vide μνᾶ 17. — **15.** Τύριον τάλαντον Attico aequale 300, 18 *Al.* (II 143, 12 *Calv.*). — **16.** Κιλίκων τάλαντον 3000 drachm. Att. aestimatur 294, 13 *Poll.* — **17.** Hebraicum talentum aequale 100 minis Atticis 154 adn. 6, a Romanis aestimatum 125 libris 137 cum adn. 1. 143, II. 147. 253, 6. 255, 25. 265, 2. 10. 267, 11. 274, 11. 21 *Ep.* (II 103, 21. 104, 5 *v. Lat.*). 320, 8. 326, 12. 16 *Hes.* 344, 24 *Suid.* — **18.** ξυλικὸν τάλαντον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ aestimatur 72 minis Ptolemaicis 120 s. 301, 3. 4 *Al.* — **19.** ξυλικὸν τάλαντον ἐν Ἀντιοχείᾳ est sextuplo maius Attico recentiore (sive Ptolemaico) habetque 375 libras 119. 301, 1. 2 *Al.* (II 143, 17 *Calv.*). — **20.** praeterea talentis nescio quibus haec varia pondera tribuuntur: *a*) 100 librae 326, 15 *Hes.* — *b*) 165 librae 326, 16 *Hes.* — *c*) 400 et *d*) 1152 librae 326, 17 *Hes.* — *e*) 4 librae (auri) et $8^1/_2$ solidi 330, 14 *Phot.* 340, 13 *Suid.* — **21.** τάλαντον appellatur τὸ νόμισμα sive solidus 276, 12 *Ep.* 306, 20. 320, 8 *Hes.*; hinc τάλαντόν ἐστιν ἓν ἐξάγιον ὁλκήν 166. 313, 22 *Hes.* et τάλαντον λέγεται ,ς 304, 5; huic talento tribuuntur 6000 ἀσσαρίων sive λεπτῶν 142 adn. 2. 143, II. 166. (265, 4). 267, 13 *Ep.* (II 103, 22 *v. Lat.*). 313, 21. 320, 7. 12 *Hes.*, sive 3000 κοδραντῶν 320, 8 *Hes.* — **22.** nota talenti 81 *Afr.* 171.

ταλάντωσις 281, 9 *Poll.*

ταρ, nota quaedam, 135 cum adn. 2.

Ταραντῖνοι 292, 3 *Poll.* 312, 23. 314, 3. 14. 327, 11 *Hes.*

Τάρας in nummis Tarentinorum 292, 5 *Poll.*

ταρτημοριαῖος 332, 25 *Phot.*

ταρτημόριον, δίχαλκον, 4ª pars oboli, 285, 21 *Poll.*; 326, 18 *Hes.* 332, 24 *Phot.* 355, 3 *EM.*; conf. τεταρτημόριον.

τετάρτη, νόμιcμα ἀργυρίου καὶ χρυcίου καὶ χαλκοῦ, 317, 16 *Hes.* — pars 4ª parvi talenti aurei quod 2 drachmis Atticis definitur 159 adn. 2. 301, 8 *Al.*

τεταρτημόριον, pars quarta *a*) τῆc χοίνικοc 83 adn. 3 *Dieuch.* — *b*) κοτύληc 75 adn. 3 *Hipp.* — *c*) ταλάντου 282, 12 *Poll.* — *d*) μνᾶc 74 *Hipp.*, idem simpliciter τεταρτημόριον 74 adn. extr. 75 adn. 2; et conf. ibid. adn. 3. — *e*) οὐγγίαc 235, 10 *c. G. X.* — *f*) vulgo τεταρτημόριον est quarta pars oboli (Attici), eique tribuuntur 2 χαλκοῖ 285, 21. 26 *Poll.* 312, 5 s. *Harp.* 326, 19 *Hes.* 332, 27. 333, 1. 2. 6 *Phot.* 345, 6. 9. 15 *Suid.* 355, 6 *EM.*

τέταρτον ξέcτου 316, 20 *Hes.*; idem τέταρτον simpliciter, i. e. quartarius Romanus, 133. 240, 22. 241, 15. 242, 3 *c. G. XIV.* 251, 4. 18. 317, 19 *Hes.*; idem τέταρτον, μέτρον τῶν ὑγρῶν, 326, 21 *Hes.* — τέταρτον δραχμῆc 75 adn. 2 *Hipp.*

τετράγυον 326, 22 *Hes.* 327, 4 *v. scr.*

τετράγυοc 310, 20 *Ap.*

τετράγωνοc cπιθαμή, πούc, ὀργυιά, ἄκενα 185, 11. 14. 21. 22 *Her. II.*

τετράδραχμον, nummus 4 drachmarum, 284, 3. 289, 24. 25 *Poll.* — τετράδραχμον Ἀθήνηcι νόμιcμα 314, 6 *Hes.* — τετράδρ. Ptolemaicum 123. 160. 235, 3 *c. G. X.* 237, 13 *c. G. XI.* 255, 13; conf. cτατήρ 7. — τετράδρ., i. q. cτατήρ, dimidiae unciae pondere 307, 8; conf. cτατήρ 6. — τετράδραχμον Ἀττικόν (i. e. Ptolemaicum sive Atticum recentius) cum siclo comparatur 325, 16 *Hes.*; conf. cίκλοc 3.

τετραμναῖον 318, 19 *Hes.*

τετράμνουc 327, 3 *Hes.*

τετραπάλαιcτοc 327, 4 *Hes.*

τετράπλεθρον *v. scr.* 327, 4.

τετρᾶc, τέccαρεc χαλκοῖ, 327, 1. 2 *Hes.*

τετραcάριον 254, 19: vide τετράccαρον.

τετράccαρον Ἰταλικόν, unciae pondere, 126. 234, 9 *c. G. X.* 254, 19 (ubi cum τετραcάριον legatur, videtur utroque loco τετραccάριον scribendum esse).

τετραcτατήριον, τὴν τετράμνουν, 327, 3 *Hes.*

τετραcτάτηρον, aureus nummus, 284, 16 *Poll.*

τετραcτάτηροc 283, 6 *Poll.* 343, 8 *Suid.*

τετράφυον, τετραπάλαιcτον, 327, 4 *Hes.*

τετράχαλκον 323, 25 *Hes.*

τέτραχμον, i. e. τετράδραχμον, 327, 5 *Hes.* 331, 24 *Phot.*; τετρᾶχμον 355, 10. 13 *EM.*

τετραχοίνικον μέτρον 206, 7 *Poll.* 312, 16. 322, 21 *Hes.*

347, 7. 8 *Suid.*; inde τετραχοίνικον substantivum, i. q. ἡμίεκτον, 318, 11 *Hes.*
τετραχοῦν 319, 1 *Hes.*
τετρόβολον *v. scr.* 207, 13.
τετρόργυιος 340, 28 *Suid.*
τετρωβολιαῖος 345, 12 *Suid.*
τετρωβολίζειν 285, 9. 10 *Poll.*
τετρώβολον, nummus et pondus 4 obolorum, 77 adn. 7 *Diosc.* 345, 11. 12 *Suid.*; τετρώβολον Atticum 284, 26. 285, 1. 8 *Poll.* — nota 171. 207, 13 *vet. m.*
τετταρακοντάλιτροι πέδαι 297, 25 *Poll.*
Τίμαιος 156. 299, 6. 10 *schol. Hom.*
τουρνέσιον, pondus quoddam, 245, 26 *Orib.*
Τραγκύλιος (Suetonius Tranquillus) 334, 21 *Suid.*
τριᾶς Siculorum praef. I p. xx. 292, 12. 298, 4 *Poll.* II 19; τριᾶς, λεπτὰ εἴκοσι, 327, 6. 7 *Hes.*
τρίβανον, i. q. τρυβλίον, 238, 23. 239, 1 *c. G. XIII.*
τριβλίον 246, 11. 256, 1; τρίβλιον 244, 23. 246, 15: vide τρυβλίον.
τρίδραχμον 284, 3 *Poll.*
τριημιωβόλιον 285, 17. 19 *Poll.*
τρικόλλυβον 289, 2 *Poll.*; τρικόλυβον, νομισμάτιον, 327, 8 *Hes.*
τρικότυλον praef. I p. xxiv. 337, 9 *Suid.*
τρικότυλος οἶνος 327, 9 *Hes.*
τριλιτραῖον βάρος 276, 2 *Ep.*
τριμναῖον 318, 19 *Hes.*
τριοβολιμαῖος 333, 3 *Phot.*; conf. τριωβολιμαῖος.
τριόβολον 207, 12 *v. scr.* 312, 15 *Hes.*: vide τριώβολον.
τριόγδοον, μέτρον τι παρὰ Ταραντίνοις, 327, 11 *Hes.*
τριτάλαντος 281, 18 *Poll.* 332, 11 *Phot.* 343, 24 *Suid.* 354, 8 *EM.*
τριταρτημόριον 285, 25. 286, 16 *Poll.*
τριτεύς, tertia pars medimni (Attici), capit 16 choenices 206, 11 *Poll.* 333, 4 *Phot.* — tertia pars choenicis 327, 12 *Hes.*
τρίτη, νόμισμα ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ χαλκοῦ, 317, 16 *Hes.*
τριτημόριον **1.** tertia pars, *a*) τέσσαρα ἡμιεκτέα, h. e. tertia pars medimni (Attici), 317, 18 *Hes.* — *b*) τριτημόριον ταλάντου 282, 12 *Poll.* — *c*) τριτημόριον, tertia pars χαλκοῦ, 234, 21 *c. G. X.* — **2.** vulgo τριτημόριον (vel poetice τριτήμορον) dicuntur tres quartae partes oboli (Attici) eique tribuuntur 6 χαλκοῖ 285, 24. 286, 1. 4. 7. 12. 13. 15 *Poll.* 312, 8 *Harp.* 327, 13 (conf. 15) *Hes.* 333, 5 ss. 12 s. *Phot.* 345, 14 ss. *Suid.* 355, 8 *EM.*
τριτήμορον 286, 4. 7. 15: vide τριτημόριον.
τριχοίνικον, mensura, 206, 6 *Poll.*
τριωβολιαῖος 77 adn. 7 *Diosc.*

τριωβολιμαῖος 345, 22 *Suid.* 355, 14 *EM.*

τριώβολον, nummus et pondus 3 obolorum, tertia pars drachmae (plerumque Atticae et vetustae et recentioris), 74 adn. 1. 75 *Hipp.* 76 adn. 4 *schol. Nic.* 77 adn. 7 *Diosc.* 82 adn. 3 *Antyll. Dieuch.* 284, 20. 24. 285, 1. 286, 9. 10 *Poll.* 327, 16 *Hes.* 336, 13. 340, 14. 345, 24. 25. 346, 6 *Suid.* — notae 171. 207, 12 *vet. m.* 226, 6. 8 *c. G. VI*[a]. 244, 5. 6 *c. G. XVI.*

τριώδελον, τριῶν ἡμιμναίων σταθμός, 327, 18 *Hes.*

τροπαί (τροπαϊκά Schmidt.), νομίσματα, 327, 19 *Hes.*

τροπαϊκόν, victoriatus Romanus, dimidia pars denarii, 302, 4 *Al.* (II 144, 9 *Calv.*). II 20. 41.

τρυβλίον **1.** τὸ τρυβλίον λεγόμενον κοτύλη ἐστὶν Ἀττική 208, 7 *vet. m.*, et sic τρυβλίον pro cotyla συνωνύμως saepe ponitur: vide 91. 99. 127. 222, 10. 14 *c. G. IV.* 229, 6 *c. G. VII.* 230, 24 *c. G. VIII.* 235, 16 *c. G. X.* 238, 23. 239, 2 *c. G. XIII.* 242, 22 *c. G. XV.* 244, 23. 246, 15 *Orib.* 252, 4. 256, 1. 2; ac dicitur dimidia pars sextarii 260, 6. 263, 27 *Ep.* (II 103, 3. 5 *v. Lat.*); idem commemoratur 75 adn. 3 *Hipp.* — **2.** sic etiam tryblio tribuuntur 9 unciae perinde ac cotylae (vide κοτύλη 6) 222, 12 *c. G. IV.* 230, 24 *c. G. VIII.* 244, 23. 246, 13 *Orib.* — **3.** habet 3 μύστρα μεγάλα sive 4 ὀξύβαφα 222, 15 *c. G. IV.* 239, 2 *c. G. XIII.* 246, 15 *Orib.* (ubi τὸ τρίβλιον τὸ μικρόν legitur: conf. II 150); conf. μύστρον 2, ὀξύβαφον 2; huc etiam pertinet Hesychianum τρυβλίον, ποτήριον μύστρων τριῶν 327, 20. — **4.** ὁ χοῖνιξ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τρυβλίον ὀνομάζεται 233, 10 *c. G. IX.* — **5.** τρυβλίον μεῖζον τοῦ ὀξυβάφου 340, 24. 346, 9 *Suid.* — **6.** aliter τρυβλίον aequale esse dicitur oxybapho 236, 18 *c. G. X*, et Hesychius: τρυβλίον, ὀξυβάφιον, 327, 20. — **7.** aliter tryblio tribuuntur 4 unciae 277, 4 *Eus.* — **8.** τρυβλίον τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον δισκάριον 275, 4 *Ep.* — **9.** notae 171. 221, 4 *c. G. II.* 228, 4 *c. G. VI*[b]. 249, 12.

Τύριον νόμισμα τέσσαρας Ἀττικὰς δύναται 334, 1 *Suid.* — Τύριον τάλαντον 300, 18 *Al.*; conf. τάλαντον 15.

τῶπιν, μέτρον δεκαχοίνικον, 327, 21 *Hes.*

ὑγροὶ ξέσται, ὑγροῦ ξέστης: vide ξέστης 8. — ὑγρῶν μέτρα: vide μέτρον 2.

ὑδρία, Ponticorum mensura, habet 10 sextarios 264, 14. 269, 22 *Ep.* (II 106, 3 *v. Lat.*). 277, 7 *Eus.*

ὑδρία sive οὐδραία, dimidius Atticus metretes, 323, 6 *Hes.*

ὕδωρ. pondus eius aequale ponderi vini 229, 12. 18. 21. 23. 27. 230, 3 *c. G. VII.* 241, 5 *c. G. XIV.* 250, 21. — ὀμβρίου ὕδατος pondus in exigendis mensuris ἀψευδέστατον 233, 7 *c. G. IX.* 241, 6 *c. G. XIV.* 250, 22.

ὑπάμπελος γῆ 58. II 148 *Ped.*

ὑπέργομος μόδιος 261, 17 *Ep.*; conf. μόδιος 8.
Ὑπερίδης 152. 289, 22 *Poll.*
ὑπερπεπληρωμένος μόδιος 342, 11 *Suid.*; conf. μόδιος 8.
ὑπέρχυμα 271, 18. 274, 5 *Ep.*
ὑποκίβδηλα νομίσματα 352, 11 *EM.*
ὑποτιθέναι coniectura scriptum praef. I p. XIX.
ὑπόχαλκον χρυσίον 346, 10 *Suid.* 350, 10 *EM.*
ὑφεί 272, 4. 8 *Ep.*: vide ὑφή.
ὑφή (ὑφεί, ὕφι, οἰφί), mensura Hebraica, 260, 2. 262, 17 *Ep.*; ἔστι δύο ξεστῶν καὶ ποστημορίου 262, 18 *Ep.* (II 101, 10 *v. Lat.*); est 8ª pars modii Cypriorum, qui habet plus 17 sextarios 272, 6. 7 *Ep.*; minus accurate definitur 2 sextariis 278, 1 *Eus.*
ὕφι 278, 1: vide ὑφή.
Φανόδημος 314, 5 *Hes.*
φαρμακίτιδες βίβλοι etiam mensuras medicamentorum continuerunt 217, 5. 9. 18 *Gal.*
Φείδων ὁ Ἀργεῖος 293, 14 *Poll.* 350, 25 *EM.*
Φερεκράτης 293, 8 *Poll.*
Φιλεταίρειος, non Φιλεταίριος, praef. I p. VII. — Φιλεταίρειος πούς: vide πούς 2.
Φιλεταιρικὸς πούς *v. scr.* 184, 24.
Φιλήμων comicus 286, 2. 6. 15. 17. 287, 24. 298, 8 *Poll.* 312, 8 *Harp.* 335, 5. 13 *Phot.* 345, 14 *Suid.* 354, 21. 355, 8 *EM.*
Φιλίππειος στατήρ 283, 13. 294, 2 *Poll.*
Φιλιππίδης 295, 7 *Poll.*
Φιλιστίδειον νόμισμα 327, 22 *Hes.*
Φιλόξενος ἐν τῷ περὶ Ῥωμαίων διαλέκτου 350, 20 *EM.*
φίτρον, μέτρον, 327, 23 *Hes.*
Φοινικικὸς κόρος 258, 21 π. μέτρ.; conf. κόρος.
φόλης *v. scr.* 267, 4. II 152, III. IV: vide φόλλις.
φόλις 306, 19. 320, 6. 11: vide φόλλις.
φόλλις **1.** φόλλις καλεῖται παρὰ Ῥωμαίοις θύλακος 269, 19 *Ep.*; φόλλις σταθμός ἐστι λεγόμενος καὶ βαλάντιον 308, 19 *gl. n.*; φόλλις, ὃ καὶ βαλάντιον καλεῖται, 144 adn. 4. 145 adn. 4. 267, 4 *Ep.* (II 105, 23 *v. Lat.*). 303, 12. II 151 extr. 152; φόλλις, φόρος ἡμιόνων, 308, 7 *gl. n.* — **2.** φόλλις tributum vel 8 vel 4 vel 2 librarum auri 308, 10 ss. 309, 9 ss. *gl. n.* — **3.** alius est φόλλις qui constat ἐξ ἀργυρίων λεπτῶν τῶν — μιλιαρησίων καλουμένων (ρκε')· ἔχει δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων λεπτῶν ἀργυρίων κεράτιον ἓν ἥμισυ τέταρτον, quae summa redigitur ad solidos et miliarensia πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος, 308, 22 ss. *gl. n.*; ὁ φόλλις ρκε' ἀργύρια πληροῖ 269, 19 *Ep.* — **4.** φόλλις sive βαλάντιον habet 2 ἀργυροῦς (i. e. miliarensia) sive 250 denarios 145 adn. 4 extr. 267, 5 (coll. II 152) *Ep.* II

151 extr. 152, v; conf. Christ. *Sitzungsber. d. Muenchener Akad.* 1865. I p. 145 ss.; aliter eidem tribuuntur 2½ ἀργυροῖ sive 250 denarii 144 adn. 4 (II 105, 24. 25 *v. Lat.*). II 152, ii. iii. iv *Ep.*, unde orta esse videtur illa ratio ex qua ἀργυροῦς 100 denarios habuit: conf. ἀργυροῦς 1; denique 250 denariis follis etiam in glossis nomicis aestimatur 308, 20, quae summa aequalis esse dicitur 312½ libris 308, 21; aliter βαλλάντιον, ὃ καὶ φόλλις, δηναρίων ρν' 303, 12, ubi σν' scribendum esse videtur. — **5.** aliter 8 folles siliquam argenti faciunt 278, 15 (coll. II 152) *Eus.*; 3 folles χαλκοῦν faciunt 278, 17 *Eus.* — **6.** Iustiniani aetate 210 vel 180 folles incurrerunt in solidum 338, 1 ss. 340, 17 ss. *Suid.*; conf. Christ. l. c. p. 158. — **7.** φόλλις, ὁ ὀβολός, 346, 12 *Suid.*; φόλλεις, ὀβολοί, 309, 18 *gl. n.*; ὀβολοί, οὓς φόλλεις καλοῦσιν, 338, 2 ὀβολοὶ οὓς καλοῦμεν φόλλεις 340, 17 *Suid.*; his duobus locis significatur is follis quem statim (sub 6) descripsimus. — **8.** φόλλις habet 4 ἀσσάρια χαλκοῦ 304, 17. 305, 5, vel 4 κοδράντας 306, 19. 320, 6. 11 *Hes.* — **9.** φόλλις δύο λεπτοί sive λεπτά 145 adn. 4. 267, 6. II 151 extr. 152, v *Ep.*

Φωκαῖς (Φωκαεῖς Schmidt.), τὸ κάκιστον χρυσίον, 328, 3 *Hes.*; Φωκαΐδες, aurei nummi, 297, 8 *Poll.*

Φωκαΐτης στατήρ 297, 3 *Poll.*

Φώτιος 350, 24 *EM.*

χάλκινα παρὰ Ἀλεξανδρεῦσι τὰ ἀργύρια καλοῦνται 266, 11 (conf. 146). 269, 9 *Ep.* (II 105, 5 *v. Lat.*).

χαλκίον, nummus aeneus, 296, 2. 12 *Poll.*; χαλκίον, τὸν χαλκοῦν, 328, 4 *Hes.*; χαλκίῳ λελουμένος *Aristoph. ap. Poll.* 287, 23. — τὰ πονηρὰ χαλκία, nummi aurei Atheniensium apud Aristophanem 296, 9 *Poll.*

χαλκοκράς, τὸ χαλκόκρατον νόμισμα, 328, 5 *Hes.*

χαλκολογεῖ, νουμία συλλέγει, 328, 6 *Hes.*

χαλκόν *pr. scr.* pro χαλκοῦς 249, 11.

χαλκὸς ὁ νῦν, i. e. Latinum *aes*, praef. I p. xxii. 296, 2. 20. 21. 22. 24 *Poll.* — χαλκός Atheniensium moneta aenea 297, 2 *Poll.* — χαλκοῦ νόμισμα 303, 13. — χαλκοῦ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νομιστευομένου τάλαντα 340, 7 *Suid.* — χαλκῷ, σιδήρῳ, apud Suidam 346, 15 spectare videtur ad ferreos nummos Lacedaemoniorum vel Byzantiorum. — χαλκός, i. q. χαλκοῦς, 255, 9. 10. 269, 8 *Ep.*

χαλκοῦς **1.** νομισμάτιον λεπτόν: vide λεπτός; dicitur minimum pondus 232, 17 *c. G. IX.* — **2.** nummus Atheniensium 296, 19. 28 *Poll.*; fuit 8ª pars Atticae drachmae, item Ptolemaicae sive Atticae recentioris, denique etiam pondus Romanum, 48ª pars denarii Neroniani sive 16ª pars scripuli sive 8ª oboli, 67. 89. 125. 208, 2. 3 (coll. 67). 208, 4 *vet. m.* 234, 17. 18. 235, 1 *c. G. X.* 237, 11 *c. G. XI.* 255, 10. (256, 17. 18). 285, 20. 21. 23. 286, 1. 3. 4. 5 cet. *Poll.* 299, 27 *Diod.* 312, 6. 8 *Harp.* 332, 24.

333, 1 *Phot.* 345, 6 *Suid.* 355, 3. 7 *EM.*; conf. ὀβολόϲ 4. 6; eadem definitio chalci, ponderis Romani, efficitur etiam ex iis locis ubi κεράτιον 2²/₃ χαλκοῦϲ habere dicitur: vide κεράτιον. — **3.** Ἀττικὸϲ χαλκοῦϲ, qui 234, 25 *c. G. X.* 237, 9 *c. G. XI.* 255, 8. 256, 18 reperitur, est Ptolemaicus idemque pondus Romanum quod statim descriptum est. — **4.** aliter χαλκοῦϲ est 6ª pars oboli (vide ὀβολόϲ 5) eique tribuuntur 7 λεπτά 330, 13 *Phot.* 340, 12. 344, 14. 346, 14 *Suid.*; sed a Diodoro ei chalco qui est 8ª pars oboli 7 λεπτά tribuuntur 156 s. 299, 27. — **5.** aliter χαλκοῦϲ idem pondus habere dicitur ac κεράτιον sive siliqua 133. 240, 2. 4. 6 *c. G. XIV.* 248, 13. 14. 16. — **6.** χαλκοῦϲ comparatur Siculorum οὐγκίᾳ 292, 11 (conf. 12. 13). — **7.** χαλκοῦϲ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ χρυϲοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἔλεγον 328, 7 *Hes.* (conf. 296, 21 *Poll.*). — **8.** χαλκοῦϲ, argenteus nummus, ab Aegyptiis inventus, 8ª pars unciae, 266, 9. 11. 269, 8 *Ep.* (II 105, 3. 5 *v. Lat.*). — **9.** χαλκοῦϲ habet 3 folles 278, 17 *Eus.* — **10.** notae chalci 171. 219, 15 *c. G. II.* 227, 2 *c. G. VI*ᵇ. 249, 11.

χαρακτῆρεϲ δηλοῦντεϲ τοὺϲ ϲταθμοὺϲ καὶ τὰ μέτρα 219, 9. 12. 13 *c. G. II*; χαρακτῆρεϲ οἱ ἐν ταῖϲ ϲυϲταθμίαιϲ 225, 10 *c. G. VI*ª. — χαρακτῆραι τῶν ϲταθμῶν 249, 10.

χαρία *v. scr.* pro χορία praef. I p. xv. 260, 12.

χελώνη in nummis 319, 18 *Hes.*; inde χελώνη appellatum τὸ Πελοποννηϲίων νόμιϲμα 289, 15. 18 *Poll.* 328, 9 *Hes.*; conf. καλλιχέλωνοϲ.

χήμη **1.** χήμη ἡ μεγάλη pendit 3 drachmas 127. 235, 7 *c. G. X.* 237, 17 *c. G. XI.* 255, 18. — **2.** χήμη ἡ μικρά pendit 2 drachmas 127. 235, 7 *c. G. X.* 237, 17 *c. G. XI.* 255, 18. — **3.** aliter χήμη μικρά sive μύϲτρον μικρόν est dimidia pars cyathi 223, 1 *c. G. IV.* 246, 18 *Orib.*; conf. μύϲτρον 3. — **4.** χήμη, i. e. cochlear Romanum, quarta pars cyathi, 133. 241, 3. 20. 242, 6 *c. G. XIV.* 242, 27 *c. G. XV.* 250, 19. 251, 9. 21. 252, 8; inde pondus eius definitur aut ea ratione qua hemina habet 10 uncias vini cet. 241, 3. 20. 242, 6 *c. G. XIV.* 250, 20. 251, 9. 21, aut ea ratione qua cotylae tribuuntur 60 drachmae (conf. κοτύλη 5), unde chemae conveniunt 2¹/₂ drachmae 242, 27 *c. G. XV.* 252, 8. II 149 addend. ad 208, 10 *vet. m.*; denique quod eidem 231, 11 *c. G. VIII.* 245, 12 *Orib.* stagia 2¹/₄ tribuuntur, haec comparanda sunt 3 drachmis olei quae chemae ex prima ratione (241, 20. 251, 9) conveniunt. — **5.** χήμη ἁδρή 75. 76 adn. 3 *Hipp.* — **6.** notae chemae 171. 219, 18 *c. G. II.* 227, 4 *c. G. VI*ᵇ. 249, 14.

χῖ ἐπὶ τῶν χιλίων δραχμῶν cet. 328, 10 *Hes.*

χίμη *pr. scr.* pro χήμη 255, 18.

Χῖοι 293, 22 *Poll.*

χόαϲ *pr. scr.* pro χοῦϲ 244, 17.

χοεύϲ: vide χοῦϲ.

χοῖνιξ **1.** omnino mensura 206, 6 *Poll.* 346, 25 *Suid.*; commemoratur 75 *Hipp.* 83 adn. 3 *Dieuch.* — **2.** Ἀττική χοῖνιξ 75 *Hipp.* 77 *Diosc.*; eadem vulgo χοῖνιξ simpliciter vocatur et 48ᵃ parte medimni Attici, 8ᵃ ἑκτέως (sive modii Romani), 4ᵃ parte ἡμιέκτου definitur 139. 206, 9 ss. *Poll.* 208, 5. 6 *vet. m.* 232, 23 *c. G. IX.* 258, 13. 14 π. μέτρ. (II 145, 17. 18 *Calv.*). 311, 20. 26 *Harp.* 318, 12. 13. 322, 1 *Hes.* 329, 3. 4. 25 *Phot.* 337, 14 ss. 18 ss. 339, 7 *Suid.* 349, 21 s. *EM.*; habet 4 cotylas 208, 6 *vet. m.*, sive 2 sextarios 224, 16 *c. G. V.* 246, 1 *Orib.* 258, 14 π. μέτρ. (II 145, 18 *Calv.*). — **3.** χοῖνιξ Ptolemaica (de genere vocis vide infra) habet tres suas cotylas et easdem aequales Atticis 73. 124. 127. 206, 8 *Poll.* coll. 64 adn. 1. 208, 25 *vet. m.* 230, 7 *c. G. VII.* 233, 1 *c. G. IX.* 236, 10 *c. G. X.* 242, 15 *c. G. XV*; pendit 180 drachmas 72 extr. 236, 11 *c. G. X.* 242, 16 *c. G. XV.* — **4.** χοῖνιξ, mensura Hebraica, i. q. ὑφή (ubi vide), 260, 2. 262, 17. 272, 4 *Ep.* (II 101, 10 *v. Lat.*). — **5.** χοῖνιξ, Ponticorum mensura, 5ᵃ pars modii, 10ᵃ κύπρου, habet 2 sextarios 264, 18. 19 (hoc loco πέντε prave in libris scriptum pro δύο). 269, 25. 270, 2 *Ep.* (II 106, 8. 9 *v. Lat.*). 278, 4 *Eus.* — **6.** alius quidam χοῖνιξ habet 3 sextarios sive 6 cotylas 108 adn. 1. 233, 9 *c. G. IX*; eodem referendum esse videtur id quod 230, 19 *c. G. VIII.* 244, 18 *Orib.* legitur: ὁ χοῖνιξ ἔχει λίτρας ἕξ; conf. λίτρα 4. 9. — **7.** alius denique χοῖνιξ habet 8 cotylas sive 4 sextarios 233, 1 *c. G. IX.* — **8.** χοῖνιξ in Attica dialecto semper est feminini generis: 75 *Hipp.* 83 adn. 3 *Dieuch.* 206, 9 *Poll.* 208, 6. 25 *vet. m.* 269, 25 *Ep.* 316, 11 *Hes.* 346, 24 *Suid.*; masculini autem generis in Hellenistica Aegyptiorum et Hebraeorum dialecto 224, 16. 230, 7. 19. 233, 1. 9. 236, 10. 242, 15. 244, 18. 245, 29. 258, 14. 264, 18; et conf. 272, 5: χοῖνιξ ἐν μὲν τῇ Ἑβραΐδι ἀρσενικῶς, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνίδι θηλυκῶς. — **9.** notae choenicis 171. 219, 17 *c. G. II.* 227, 4 *c. G. VIᵇ.* 249, 12.

χονδρίτης 263, 8. 9 *Ep.*; conf. II 102, 3 *v. Lat.*

χόρ, i. e. κόρος, 260, 11. 271, 8. 273, 5. 7 *Ep.*

χορία (vel χορίον) hebraice id quod graece βουνός 260, 12. 273, 8 *Ep.*

χοῦς (de variis huius vocabuli formis vide infra 9) **1.** omnino mensura liquorum 207, 4 *Poll.* 328, 11 *Hes.*, commemoratur 75 *Hipp.* 76 *Nic.* 76. 77 adn. 5 *Diosc.* — **2.** χοῦς ἐστι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαί ιβ', 208, 24 *vet. m.*, unde corrigendus videtur Suidas 346, 16: χοῦς μέτρον Ἀττικὸν χωροῦν κοτύλας ὀκτώ; idem χοῦς Ἀττικὸς vocatur a Iosepho 279, 4, idem simpliciter χοῦς, eique tribuuntur 12 cotylae 76 adn. 4 *schol. Nic.* 328, 14 *Hes.*; pendit 720 ὁλκάς 70 ss. 208, 25 *vet. m.*; conf. infra (sub 3). — **3.** χοῦς Aegyptius, a Ptolemaeis institutus,

aequalis fuit Attico et mensurae modo et divisione; habuit igitur 12 cotylas (Atticas), 124. 127. 236, 7 *c. G. X.* 242, 17 *c. G. XV.* 252, 1; idem reperitur 208, 24 *vet. m.*, ubi verbis ὁ χοῦς ἐστι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβ', sane Atticum congium explicat scriptor, sed eundem Aegyptium esse significat addita choenicis Aegyptiae definitione; idem habuit 4 choenices Ptolemaicas 124. 242, 14 *c. G. XV.* 251, 26, pondere autem 720 drachmas 70 ss. 236, 9 *c. G. X.* 242, 18 *c. G. XV.* 252, 2 coll. adn., quae aestimatio convenit cum illa quam sub κοτύλη 5 attuli. — **4.** χοῦς sive κόγγιον, i. e. congius Romanus, aequalis Attico; est 8ª pars amphorae 205, 1 *Her.* 257, 25 π. μέτρ. (II 144, 22 *Calv.*); habet 6 sextarios (sive 12 cotylas) 222, 8 *c. G. IV.* 229, 8 *c. G. VII.* 233, 5 *c. G. IX.* 238, 22 *c. G. XIII.* 246, 10 *Orib.* 258, 1 π. μέτρ. (II 144, 23. 146, 1 *Calv.*). 276, 25 *Eus.* 279, 5 *Ios.*, unde ἑξάξεστον μέτρον dicitur 259, 1 π. μέτρ.; iniuria igitur eidem 9 sextarii tribuuntur 205, 2 *Her.* (conf. 60); nec audiendus Galenus, qui ambigit, utrum congio 6 cotylas an 6 sextarios tribuat 215, 4. 11. 12; idem denique cum Hebraico cabo comparatur 139 cum adn. 3. 258, 1 π. μέτρ. (II 144, 23 *Calv.*). — **5.** huic congio Romano ex legitima ratione conveniunt 10 librae vini, 9 olei cet. 223, 25 *c. G. IV.* 230, 18 *c. G. VIII.* 239, 10 *c. G. XIII.* 240, 18. 241, 11. 24 *c. G. XIV.* 244, 17. 247, 10 *Orib.* 250, 11 (250, 27. 251, 14). 259, 1. 2. 3 π. μέτρ. (conf. II 146, 2. 3 *Calv.*); sed eidem tribuuntur 720 drachmae ex altera ratione qua cotyla 60 drachmis aestimata est (supra 3) 108. 233, 7 *c. G. IX.* 241, 7 *c. G. XIV*, 250, 24. — **6.** χοῦς georgicus Aegyptius habet 9 sextarios 128. 236, 13 *c. G. X.* — **7.** alius quidam chus habet 2 choenices sive 8 sextarios 108. 232, 22 *c. G. IX*; huic similis est χοῦς apud Epiphanium 260, 7, qui 8 sextariis definitur 264, 11 (II 103, 17 *v. Lat.*); sed addit idem τὸ δὲ καλούμενον ἅγιον ξεστῶν ς'. — **8.** χοῦς, δίξεστον vel δύο ξέσται, 346, 20 *Suid.* — **9.** formas vocabuli has enotavi: sing. nomin. χοεύς 75 *Hipp.* 207, 4 *Poll.* 317, 3 *Hes.* 346, 20 *Suid.*, χοῦς 205, 2. 208, 24. 222, 8. 223, 25. 229, 8. 230, 18. 232, 22. 233, 5. 236, 7. 238, 22. 239, 10. 240, 18. 241, 11. 242, 17. 246, 10 cet., χούς 250, 11. 24. 26. 252, 1, χόας 244, 17 (conf. 249, 13); genet. χοέως 215, 11 *Gal.*, χοός 76 adn. 4 *Nic.* 346, 20. 21 *Aristoph. ap. Suid.*; accus. χοέα 215, 2. 15 *Gal.*, χοᾶ 346, 16. 18 *Aristoph. ap. Suid.*, χόα 219, 17. 227, 3. 249, 13. 328, 11, χοῦν 236, 13 *c. G. X*; plur. nomin. χοεῖς 318, 18 *Hes.*, χόες 215, 1 *Gal.*; accus. χοέας 215, 14. 23 *Gal.*, χοᾶς 246, 10. 320, 23 *Hes.* 346, 19 *Suid.*, χόας 205, 1. 206, 19. 222, 7. 229, 9. 232, 21. 257, 25. 317, 20, χοῦς 251, 25. — **10.** notae congii 171. 219, 17 *c. G. II.* 227, 3 *c. G. VI*ᵇ. 249, 13.

χουτρά, Hebraica unciae appellatio, 268, 1 *Ep.*
χρηματίζει ἡ ἀρτάβη (μοδίους) γ' γ'' 258, 20 π. μέτρ.
Χριστός 149. 268, 22 *Ep.* 302, 14 *Max.*
χρύσειον sive χρυσοῖο τάλαντον: vide τάλ. 8.
χρύσεος, ὁ χρυσοῦς, 347, 5 *Suid.*
χρυσίον, omnino nummi aurei, 296, 4 *Poll.* 326, 6 *Hes.*, item χρυσία 296, 16 *Poll.* 328, 15 *Hes.* — χρυσίον τοῦ ἀργυρίου δεκαπλάσιον 290, 17 *Poll.* — χρυσίου δραχμή 316, 23 *Hes.*, λίτρα 308, 15 *gl. n.*, στατήρ 283, 8 *Poll.* 343, 2 *Suid.*, τάλαντον: vide τάλ. 7. 9. — χρυσίον ὑπόχαλκον 346, 10 *Suid.* 350, 10 *EM.*
Χρύσιππος 352, 1 *EM.*
χρυσοῦ δραχμή 307, 4. 328, 18 *Hes.*; conf. δραχμή 14; χρυσοῦ λίτρα 307, 20 *gl. n.*
χρυσοῦν τάλαντον τὸ παρ' Ὁμήρῳ 301, 6. 7; conf. τάλαντον 8.
χρυσοῦς Δαρεικός 338, 10 *Suid.*; conf. Δαρεικός.
χρυσοῦς στατήρ 310, 23 *Harp.*, pendit 2 drachmas Atticas 297, 18 *Poll.*; varia staterum nomina afferuntur 283, 13. 14 *Poll.*; conf. στατήρ 2, χρυσίου στατήρ, χρυσοῦς. — ὁ χρυσοῦς στατὴρ μνᾶν ἠδύνατο 282, 21 *Poll.*; conf. μνᾶ 21. — χρυσοῦς στατήρ, i. e. solidus Constantinianus, aestimatus 210 vel 180 obolis sive follibus 338, 1 ss. 340, 18 ss. *Suid.*
χρυσοῦς, i. q. χρυσοῦς στατήρ, 283, 15 *Poll.*; χρυσοῖ ἐπίσημοι 340, 6 *Suid.* — χρυσοῦς Ἀττικός 281, 12 *Poll.* 306, 24; idem simpliciter χρυσοῦς vocatur 307, 6. 354, 20. 22 *EM.*; pendit 2 drachmas Atticas 307, 3. 328, 16. 17 *Hes.* et aequalis est Darico 311, 1 *Harp.* 335, 22 s. *Suid.*
χύμα *pr. scr.* pro χήμη 245, 12; item χύμη 249, 14. 250, 19. 251, 9. 21. 252, 8. *v. scr.* 231, 11; χυμάς *pr. scr.* pro χήμας 246, 18.
χυτρίδιον, μέτρον, 328, 20 *Hes.*
ψωθία, ὄνομα νομίσματος (comicum), 293, 11 *Poll.*
ὠρέον, πηχυαῖον, 328, 21 *Hes.*
Ὦρος 350, 21. 351, 4. 353, 9 *EM.*

II. Index Latinus.

Abbo Floriacensis II 24. 36.
Abraham II 104, 3 *v. Lat.* 113, 10 *Is.*
acaena quadrata Philetaerea 35. 36. 37; conf. ἄκαινα.
accitabulum, i. e. acetabulum, II 134, 23.
acetabulum, i. q. Graecum ὀξύβαφον (ubi vide), II 123, 4 *Is.* 145, 2 *Calv.*, est 4ª pars heminae 116, 16 *Is.*; sed aliter acetabulum distinguitur ab oxybapho, et huic 15, illi 12 drachmae ponderis tribuuntur II 116, 14. 16 *Is.* 140, 17 s. 22 s. — nota acetabuli II p. XXIX.
Achaei II 84, 9 *Prisc.*
acitabulum II 140, 18, *acitabulus* 116, 16 *v. scr.*: vide *acetabulum.*
acnua, Latina appellatio actus quadrati, II 52, 6 *Varr.*; conf. 57, 6 *Front.* — actum provinciae Baeticae rustici *agnuam* vocant II 53, 16 s. *Col.* (conf. 108, 10 *Is.*); hinc formam *agnua* repetiverunt recentiores: 125, 9. 130, 4, quibus locis 14400 ped. (quadrat.) agnuae tribuuntur.
actus unde dictus sit II 51, 8 *Varr.* — est iter inter vicinos quattuor pedum latum II 75, 10 *Fest. in exc.*; hinc *actus minimus* dicitur pars agri in latitudinem 4 pedum, in longitudinem 120 pedum II 51, 9 ss. *Varr.* 53, 11 s. *Col.* 107, 18 s. *Is.* (hoc loco vitiose codices *longitudine CXL* pro *CXX*). 136, 23 ss. — est mensura longitudinis 120 pedum (i. e. unum latus actus quadrati) II 58, 1. 5 *Balb.* 124, 4. 16. 26. 125, 6. 129, 28. — *actus quadratus* et latus et longus est 120 pedes II 51, 12. 52, 5 *Varr.* 53, 14 *Col.* 57, 3 *Front.* 58, 24 *Balb.* 108, 9 *Is.* 137, 1; idem vocatur *actus constratus* 125, 1. — hic actus dicitur *minor* (i. e. dimidia) *pars iugeri* II 75, 11 *Fest. in exc.*; conf. *iugerum*; unum eius latus habet 12 decempedas 57, 4 s. *Front.* — actus finitus ab antiquis 12 decuriis II 51, 14 *Varr.*
Adamantius medicus 84 cum adn. 5. 6. 7.
Aeginetica drachma II 143, 22 *Calv.*
Aegyptia sive Ptolemaica pondera et mensurae II 142,

25. 26 *Calv.* — *Aegyptia mina* antiquissima 109 s.: vide μνᾶ 10. — *Aegyptia mina* appellata ea quae proprie est Attica vetusta 90. — *dragma Egyptiaca, id est faba Egyptiaca,* II 129, 1. — *Aegyptia artaba* 61 ss. — *Aegyptia choenix* trium cotylarum 101; conf. χοῖνιξ 3. — *Aegyptius cubitus* 24 ss.

Aegyptii 3. 18. 24 ss. 30. II 110, 1. 120, 18 *Is.*; conf. Αἰγύπτιοι.

Aegyptus. in Aegypto primi scriptores de mensuris et ponderibus 4. 86.

Aelius Gallus II 77, 7 *Fest.*

aephi, mensura aridorum, capit 3 modios II 142, 4.

aes olim pensatum, non adnumeratum II 76, 10. 78, 16. 19 *Fest.* — *per aes et libram* II 77, 8 *Fest.* — *aes sacrum* II 76, 25 *Fest.* *in exc.* — *nexum aes* II 77, 9 *Fest.* *aes inperfectum* II 79, 20, *infectum* 80, 4. 6, *conflatum* 80, 5 *Fest.* — *aes equestre, hordiarium* cet. II 22 adn. 1. — *grave aes* II 76, 7. 17 ss. 78, 16 *Fest.* *in exc.* — *aes*, pecunia signata, II 49, 3 *Varr.*; *aes signatum* 77, 25. 78, 8. 11. 79, 22 *Fest.* — *deni aeris, quini aeris* II 50, 13. 14 *Varr.* — *aere retro dicere* quid sit explicat Varro II 50, 17. — aeris minima pars sextula II 50, 1 *Varr.* — excurrentis aeris nota II 18. 68, 26. 28 *Maec.*

aestimata poena ab aere dicta II 75, 13 *Fest.* *in exc.*; conf. 77, 22 ss. *Fest.*

Afri II 101, 3 (suspectum; conf. I 261, 12).

Africanus, Aphricanus: vide *Iulius Africanus.*

ager unde dictus sit II 51, 6 ss. *Varr.*

agna, mensura longitudinis 40 pedum, II 124, 28 (coll. vs. 25), unde efficitur mensura quadrata 1600 pedum, admodum diversa ab agnua sive acnua.

agnos, pr. scr. pro *agnuas*, II 108, 10 *Is.*

agnua II 53, 17 *Col.* 125, 9. 130, 4: vide *acnua.*

agrestes pedes: vide γεϊκοὶ πόδες.

alabastrum: vide ἀλάβαστρον.

Alexandrina cotyla 8 unciarum olei 70. II 42 extr. cum adn. 4; conf. κοτύλη 9. — *Alexandrina mina* 79. 111 ss.; conf. μνᾶ 9. — *Alexandrinum talentum lignarium* (ξυλικόν) 120. — *Alexandrinum talentum* 12 denarium II 81, 15 *Fest.* — *Alexandrinus sextarius*: vide ξέστης 7.

Alexandrinus scriptor anonymus περὶ ταλάντων 4. 20. 158 ss. II 20 s. 40. 41.

amfora II 124, 12: vide *amphora.*

amma, Aegyptiorum mensura, 24. 27. 28. 39. 40; conf. ἄμμα.

amphora, mensura, II 116, 7. 117, 21 *Is.*; unde dicta sit 120, 3 ss. *Is.* (conf. praef. II p. XVIII extr.). — est modus pedis quadrati II 120, 6 *Is.*, idem igitur quod quadrantal 71, 8 *Maec.* 79, 12. 14 *Fest.* 91 vs. 62 *pond.*;

conf. *quadrantal.* — habet 2 urnas II 133, 8. 142, 3 (conf. *urna*); vel definitur 3 modiis 91 vs. 65 *pond.* 120, 7 *Is.* 142, 4, unde dicitur *trimodia* 124, 12. — comparatur dimidiae parti medimni (Attici) II 91 vs. 64 s. *pond.* — *amphora Graeca sive cadus* est metretes Atticus II 120, 8 *Is.*; conf. 129, 2: *cadus grece amphora est continens urnas III*; eadem dicitur *Attica amphora*, ubi vide.

Andromachus medicus 78.

anfora, i. e. amphora, II 118, 5; *v. scr.* ad 117, 21. 120, 3. 8.

anphora II 91 vs. 62 *v. scr.*

Antiochense talentum 117; aliud id quod δημόςιον dicitur 119 s.; conf. τάλαντον 14. — *Antiochensis sive Syrius metretes* 101. 124; conf. μετρητής 5.

Antiochia II 143, 17 *Calv.*

Antiochicum talentum II 143, 8: vide τάλαντον 14.

Antyllus medicus 82 adn. 3.

aporyma: vide ἀπόρριμα.

appendeo pro *appendo* II p. xviii. 114, 5 *Is.* 140, 17.

arapennis II 108, 4 *Is.* 137, 9: vide *arepennem.*

Archigenes medicus 82 adn. 3.

areae modus II 53, 6 *Col.*; areae urbanae ibid. 19, agrestes 54, 1.

arepennem Galli semiiugerum vocant II 54, 3 *Col.*; item actum quadratum Baetici *arapennem* dicunt II 108, 4 *Is.*; conf. 137, 9 ss.

argenteus, i. e. drachma trium scripulorum, II 83, 10 *Prisc.* — *argenteus* II 104, 1. 2. 105, 11. 12. 15 *v. Lat.* est is qui sub ἀργύριον 4 et ἀργυροῦς 1 explicatus est. — aliter argenteo tribuuntur 100 scripula, i. e. denarii (Gallici), II 128, 12; ibidem nota eius adscripta est.

argentum, pecunia signata, II 49, 4. 50, 13 *Varr.*; *argentum signatum* 84, 20 *Livius ap. Prisc.* 78, 8. 20 *Fest.* — *argenti denarius* II p. xviii. 113, 2. 121, 22 *Is.* 133, 27.

argyrus: vide ἀργυροῦς 1.

Arruntius II 82, 11 *Prisc.*

artaba, Aegyptia mensura, 61 s.; habet 72 sextarios II 120, 18 s. *Is.*, sive 3 urnas sive $4^1/_2$ modios, estque aequalis cado, i. e. metretae Attico, II 133, 9. 142, 5 s.; eadem 100 libris olei definita esse videtur II 42. — *artaba recentior*, a Romanis instituta, 62. 63. 64; habet $3^1/_3$ modios II 30. 93 vs. 88 ss. *pond.*; conf. ἀρτάβη 3.

arura, Aegyptia agrorum mensura, 28; conf. ἄρουρα.

as est solidum quidvis quod in partes duodenarias dividitur II 61, 20 *Maec.*; vel as vocatur quicquid unum est II 72, 5 *ass.*, conf. 73, 4. 9 s.; as unitas vocatur II 87, 3 *Vict.* — *assis appellatio* ad rerum solidarum hereditatisque totius demonstrationem pertinet II 66, 21 s. *Maec.*; assis distributio in heredum institutione neces-

saria ibid. 61, 13. — *assis distributio* II 17. 61, 10 *v. scr.* 61, 13. 62, 13 *Maec.*; vel *assis divisio* II 61, 20. 63, 7. 64, 12. 66, 22 *Maec.* 73, 27 *ass.* (conf. 72, 5 ss. 73, 4 ss.). 90 vs. 41 s. *pond.*, et conf. 99 fr. 121. — as habet 12 uncias 83, 17 *Prisc.* 87, 9 s. coll. vs. 13 *Vict.* 99 vs. 1. 127, 13. 130, 24. 132, 6; conf. *uncia* et reliquas assis partium appellationes. — iugerum as dicitur II 56, 15 *Col* — sextarius assis instar divisus II 29 s. 92 vs. 79 ss. *pond.* — as dicitur, seu de divisione solidi, seu de pondere, seu de numerata in aere pecunia agatur II 71, 1 ss. *Maec.* — as ab aere dictus II 49, 4, et erat libra pondus vel libram pondo valebat 49, 6. 50, 19 *Varr.*; sic asses singuli pondo libras II 76, 18 *Fest. in exc.*, unde dicuntur *librites* 70, 17 *Maec.*, vel *librarii* 76, 20. 81, 4 *Fest.*; hinc *as nummus est libralis* II 82, 6 *Prisc.* et *as, id est libra perfecta*, 132, 6. — eundem librilem assem describit Varro II 52, 12: *scriptula CCLXXXVIII, quantum as antiquos noster ante bellum Punicum pendebat*; sextantarii autem asses bello Punico secundo primum facti esse dicuntur II 81, 1 ss. *Fest.*; conf. 76, 19 s. — as, 16ª pars denarii, II 144, 12 *Calv.* — as monetalis distinguitur ab asse qui solidum vocatur II 18; assis monetalis nomen ac nota in ratione sestertiaria II 69, 21 ss., item in ratione denariaria 67, 14 ss. *Maec.*; as semis quomodo notetur et vocetur in ratione sestertiaria, ibid. 69, 27 ss. — *liber de asse* II 14. 72 ss. — notae assis II p. xxv; adde notam I apud Victorium 87, 9.

Asiatica drachma, tertia pars Asiatici stateris, 112.

Asiaticus pes 53.

assarion: vide ἀςςάριον.

assipondium II 49, 5 *Varr.* 76, 13 *Fest. in exc.*

assis, recentior nominativi forma pro *as*, II 15. 72, 9. 14 *ass.* 87, 3. 9 *Vict.* 144, 12 *Calv.*

Assyria sive Babylonia mina 109 s. 119 adn. 1.

Assyrii II 104, 3 *v. Lat.* 113, 10 *Is.*

Athenae II 89 vs. 18. 90 vs. 39 *pond.*

Atheniense talentum parvum et magnum apud Priscianum II 83, 14. 15; conf. *Atticum talentum.*

Attalus III, rex Pergami, 25.

Attica amphora, i. e. metretes, habet $1^1/_2$ amphoram Romanam II 30. 93 vs. 84 s. *pond.*

Attica cotyla 70; a medicis 60 olei drachmis definita 72. 78; per errorem a Galeno aliisque uno quadrante minor aestimata 79; conf. κοτύλη 5. 6.

Attica drachma vetusta 67; conf. δραχμή 3. — recentior, quae fuit Romanorum in usu, 3 scripulis definitur II 89 vs. 17 s. *pond.*, aequalis est Italicae, quae denarius vocatur, II 143, 25 ss. *Calv.*

Attica mina vetusta, aequalis 16 unciis Romanis, 67.

90. 116; conf. μνᾶ 3. — *Attica mina* recentior, quae proprie fuit 100 drachmarum Ptolemaicarum, tum 100 denariis Romanis aestimata, 79. 99. 114 ss.; conf. μνᾶ 4. 12. — *Attica mina* habere dicitur 75 drachmas II 83, 12. 85, 9. 17 *Prisc.*; eadem dicitur *Attica libra* 89 vs. 30 s. 90 vs. 36 *pond.*, conf. p. 28.

Attica pondera explicantur in vetustissima tabula medicinali 66; *Attica pondera et mensurae* apud Dioscoridem 77 cum adn. 6. 7, in versione Calvi II 142, 24 s. — *Attica pondera* in tabula codicis Bobiensis II 36. 126, 10.

Atticae mensurae frumentariae 68.

Attici, quae tetrachma vocant, II 84, 20 *Livius ap. Prisc.*

Atticum talentum habet 60 minas II 90 vs. 37 s. *pond.*, sive 6 milia drachmarum sive denarium II 81, 13 *Fest.* 85, 4 *Prisc.* 90 vs. 37 s. *pond.* — *Atticum (Atheniense) talentum magnum* Priscianus dicit habere 100 minas singulas 75 drachmarum II 85, 8 ss., atque idem definit 83 libris (sive minis) et 4 unciis 83, 15. 85, 1. 2 s. 6 s. 16 s.; contra *parvum* secundum Dardanum habet 60 minas II 83, 14 s. 85, 11, quas confundit cum libris Priscianus 82, 20 s.; conf. Philol. vol. XXII p. 202 ss.

Atticus congius 70; conf. χοῦς 2.

aureus solidus II 113, 14 *Is.*, idem simpliciter *aureus* vocatur 113, 20; conf. 139, 17 s.

Babylonia mina 109 s. 112. 120 adn. 1.

badda: vide βάδα; *baddus*: vide βάδος; conf. *batus*.

Baeticae provinciae rustici II 53, 17 *Col.* 108, 10 *Is.*

Baetici 108, 4. 12 *Is.*

Balbus gromaticus II 6. 7 ss. 34. 57 ss., non scripsit libellum de asse II 14 ss.

ballantion: vide βαλάντιον.

batum II 141, 29: vide *batus*.

batus, mensura Hebraica, capit 50 sextarios II 119, 19 ss. *Is.*; eadem ratio reperitur II 141, 30 (ubi modii sunt 24 sextariorum); et conf. 142, 1.

beias, depravata forma pro *bes*, II 127, 17.

bes, i. e. as dempto triente, II 50, 11 *Varr.* 99 vs. 5; falso igitur Festus in exc. II 75, 16: *bessem appellatum esse*, *quod bis triens sit.* — constat assis 8 partibus duodecimis sive unciis II 62, 24. 63, 28 *Maec.* 72, 20. 73, 17. 74, 10 *ass.* 83, 19 *Prisc.* 87, 17 *Vict.* 91 vs. 50 *pond.* 127, 17. 130, 20. 132, 2; ex eadem ratione habet 192 scripula II 75, 3 s. *ass.* — pars iugeri II 56, 7 *Col.* — *lignum bes alterum* II 81, 23 (conf. adn.) *Fest.* — notae bessis II p. XXVI.

besis VIIII sunt unciae loco interpolato II 75, 17.

bessis, recentior nominativi forma pro *bes*, II 72, 20. 73, 17. 74, 10. 75, 3 *ass.* 83, 19. *Prisc.*

bicessis, i. e. viginti asses, II 49, 11 *Varr.*
bigati nummi II 76, 21. 80, 21 *Fest.*
bipedalis cubitus 37 ss.; conf. *cubitus.*
bisse, corrupta forma pro *bes*, II 132, 2, item *bissem* pro *bessem* II 87, 17 *Vict.*
bos centussis (sive centussibus sive centenis assibus) aestimatus II 75, 14. 77, 4. 78, 1. 13 *Fest.*
cabus: vide κάβος.
cadus, i. e. Atticus metretes, capit 3 urnas II 93 vs. 85 *pond.* 120, 8. 123, 2 *Is.* 133, 9. 142, 5; idem dicitur *Attica amphora* II 93 vs. 84 *pond.*, vel *Graeca amphora* 120, 8 *Is.* 128, 2; conf. κάδος.
calculus, minimum pondus, II 138, 24. 140, 2. 141, 15; constat ex granis ciceris duobus 138, 24 s.; est 4ª pars oboli, 8ª pars scripuli 132, 12. 14. 139, 2. 4; conf. 112, 5 et vide *calcus.*
calcus, i. e. χαλκοῦς, est minimum pondus apud Graecos II 112, 3. 115, 4 *Is.*; constat duobus granis lentis 112, 4 *Is.* vel totidem granis ciceris 100 fr. 121 vs. 20; est 4ª pars oboli, 8ª pars scripuli 32. 100 fr. 121 vs. 17. 112, 3. 15 *Is.* 130, 26; conf. *calculus.*
calix, 3ª pars heminae, habere dicitur 9 *ciatus* (perinde ac cotyla 27 *ciatus*) II 128, 18.
Campana, instrumentum quoddam ad res appendendas, diversum a trutina, describitur ab Isidoro II 111, 14 ss.
Campania II 52, 1 *Varr.* 59, 22 *v. scr.*
cana: vide κανᾶ.
candetum (canditum), apud Gallos spatium 100 vel 150 pedum II 53, 19 ss. *Col.* 109, 3 *Is.*
canditum II 109, 3. 5 *Is.*: vide *candetum.*
capsacis: vide καμψάκης.
carmen de ponderibus II 24 ss. 88 ss.
castrensis modius: vide *modius.*
causatus a quibusdam cyathus vocatur II 116, 13 *Is.*
Cecropium talentum, i. e. Atticum, II 90 vs. 37 *pond.*
Celsus, ad quem Balbus expositionem et rationem formarum scripsit, II 7 ss. 72, 3.
cenix, i. e. choenix (ubi vide), II 117, 5. 123, 10 *Is.* 135, 6. 140, 31. *v. scr.* ad 92 vs. 69.
centenarium, i. e. centum librarum pondus, II 111, 9. 115, 12 *Is.* 140, 6; conf. κεντηνάριον.
centenarius, i. q. centenarium, II 140, 6.
centenas pondo, scil. libras, II 76, 1 *Fest. in exc.*
centesima pars in usuris II 66, 14 ss. *Maec.*; nota eius aversum C, eadem quae sicilici, ibid. 16.
centuria, mensura quadrata, II 60, 16 *Hyg.*, primo 100 iugera habuit atque inde nomen accepit II 51, 15 s. *Varr.* 54, 12 *Col.* 109, 8 *Is.* 137, 19; post duplicata reti-

nuit nomen 51, 16 *Varr.* 54, 13 s. *Col.* 109, 9 *Is.* 137, 20; habuit igitur 200 iugera 54, 11 s. *Col.* 76, 3 *Fest. in exc.* 109, 7 *Is.* 124, 14. 125, 1 s. 137, 18 (conf. *centuriatus ager*), sive 100 heredia 52, 17 *Varr.*, sive 100 sortes 57, 12 *Front.* — habet latera longa 2400 pedum II 52, 19 *Varr.*; item latera eius quot pedes, actus, cubitos cet. habeant 124, 15 ss. 25 ss. — *centuria*, agri quaedam mensura in Hispania, II 60, 6 *Hyg.* — *sunt qui centuriam maiorem modum appellant, ut Cremonae decem et ducentum* (iugerum); *sunt qui minorem, ut in Italia triumviralem iugerum quinquagenum* II 57, 12 ss. *Front.*

centuriatus ager in ducena iugera definitus II 76, 4 *Fest. in exc.*

centussis, i. e. centum asses, II 49, 7 *Varr.* 75, 14. 15. 20. 21. 77, 4 *Fest. in exc.*; maximum aeris proprium vocabulum 49, 13 *Varr.*

cerates est dimidia pars oboli, 4ª pars scripuli II 81. 32. 100 fr. 121 vs. 18. 131, 1. — hinc accusativum *ceraten* facit Isidorus eamque Graecam formam esse scribit II 112, 11; ipse autem utitur forma *ceratim* indeclinabili 112, 10. 14. — nota eius II p. xxix.

ceratim est dimidia pars oboli, habet 1½ siliquam II 112, 10 *Is.*; item est dimidia pars oboli habetque 2 calculos 139, 1. 2; conf. *cerates*.

ceration II 144, 6 *Calv.*: vide κεράτιον. — nota II p. xxix.

chalcus II 143, 6 *Calv.*; conf. χαλκοῦς, *calcus*, *calculus*. — nota II p. xxix.

Chanaan II 104, 4 *v. Lat.* 113, 11 *Is.*

character, i. e. nota, II 16. 74, 2 *ass.* — *caracteres ponderum* II 121, 11 *Is.* 133, 16.

cheme (chema) est 3ª pars mystri, capit 2 coclearia II 29. 92 vs. 77 s. *pond.* 140, 13. 15 (coll. vs. 14).

Chiorum mina 120 adn. 1.

choenica, mensurae genus, II 76, 6 *Fest. in exc.*

choenix habet 4 cotylas (sive 2 sextarios) II 29. 92 vs. 69 *pond.*; conf. χοῖνιξ 2. — aliter habet 4 sextarios II 92 vs. 69 *v. scr.* 117, 4 s. *Is.*; conf. χοῖνιξ 7. — aliter 5 sextarios II 140, 31. — est generis masculini II p. xi. 92 vs. 70 *pond.* 106, 8 *v. Lat.*; conf. χοῖνιξ 8. — nota choenicis II p. xxix.

chondrotos: vide χονδρίτης.

chorus II 100, 5 *v. Lat.* 133, 11. 142, 9. 10: vide κόρος et *corus*.

chulleus II 142, 10: vide *culleus*.

chus, i. q. congius, habet 3 choenices (sive 6 sextarios) II p. xi. 29. 92 vs. 69 s. *pond.*; conf. χοῦς.

ciatus II 92 vs. 73. 77. 80 *v. scr.* 128, 18. 20. 134, 17. 140, 17. 20: vide *cyathus*.

ciceris grana duo faciunt calcum sive calculum, i. e. 8am partem scripuli, II 100 fr. 121 vs. 20. 132, 12. 138, 25.
Cicero in Verrinis II 83, 6 s. *Prisc.*
cignum sive mistron habet 2 conculas (sive 6 coclearia) II 140, 15.
Cincius de verbis priscis II 80, 1; idem in Mystagogicis 81, 21 *Fest.*
cistophorum talentum 4500 denarium II 81, 14 *Fest.*
cistophorus (nummus) II 76, 15 *Fest. in exc.*
clima, mensura agri, quoquo versus est 60 pedum II 53, 13 *Col.* 108, 1 *Is.* 137, 6 s.
cochlear, quarta pars cyathi, Romana mensura, 133 cum adn. 4: vide κοχλιάριον 3 et χήμη 4.
cochlearium: vide κοχλιάριον 2.
coclear, minima mensura, II 93 vs. 83 *pond.* 116, 8 *Is.* 140, 10. 141, 17; est dimidia pars chemes (sive 24a pars cyathi) II 29. 92 vs. 78, sive 288a pars sextarii 93 vs. 83 *pond.* — habet pondus dimidiae drachmae sive 1½ scripuli sive 9 siliquarum II 116, 8 s. *Is.* 132, 25 s. 140, 11. — *coclearii IIII conclam faciunt* II 133, 1. — plurales formae in recentiore latinitate sunt *cocleares* II 140, 13. 14, *coclearii* 133, 1.
codrantes est 4a pars unciae II 114, 3 s. *Is.*; conf. κοδράντης et *quadrans.*
collathus: vide κόλλαθον.
Columellae tabula mensurarum agrestium II 3 ss. 53 ss. — eiusdem libris usus est Isidorus II 34.
concavus pes quadratus capit amphoram II 124, 12.
concla habet 4 coclearia, est 8a pars heminae II 133, 1. 3.
concula habet 3 coclearia II 116, 10 *Is.* 140, 14; drachma 1½ impletur 116, 11 *Is.*
congiarium II 117, 11. 15 *Is.*; conf. κογγιάριον.
congius est 8a pars quadrantalis sive amphorae II 71, 9 *Maec.*, est vini decem pondo 79, 2 *Fest.*, habet 6 sextarios 79, 2 *Fest.* 91 vs. 70. 71 s. *pond.* 117, 6. 7 *Is.* 140, 29. 32; conf. κόγγιον, χοῦς, *chus.* — *conzia tria* (singula 6 sextariorum) *modium faciunt* II 133, 6. — *congius* a congiendo derivatur II 117, 9 *Is.* — nota congii II p. xxix.
Constantini Harmenopuli πρόχειρον νόμων 55.
Constantinus Porphyrogenneta 57. 201.
constrati acti II 125, 1; conf. *actus.*
constratus pes II 58, 16. 59, 8 *Balb.*; conf. *pes.*
conzus, i. e. congius, II 133, 5; *conzia*, i. e. congii, ibid. 6.
cope, i. e. κοπή, praef. II p. xv.
cornu olearium apud Galenum 79 s.; conf. κέρας et λίτρα 4.
coros: vide κόρος.

corus habet 2 gomor II 133, 11. 142, 9, et cum gomor 15 modios habeat (vide *gomor*), in corum incurrunt 30 modii II 121, 1 *Is.* 129, 4; conf. κόρος. — vox derivatur ex Hebraico sermone II 121, 2 ss. *Is.*

cotila, i. e. cotyla, II 91 vs. 67. 92 vs. 73 *v. scr.* 122, 17 *Is.* — *cotyle* II 92 vs. 73 *v. scr.*

cotilla II 128, 20. 21. — *cotille* II 134, 19.

cotula II 116, 18. 19 *Is.* 144, 28. 145, 2. 13 *Calv.*

cotyle (cotyla), i. q. hemina, dimidia pars sextarii, II 91 vs. 67 *pond.* 122, 17 *Is.* 128, 20. 21, habet 6 cyathos 92 vs. 73 *pond.* 116, 18 *Is.*; conf. κοτύλη. — vox derivatur a Graeco κοπή II 102, 20 *v. Lat.* 116, 19 *Is.* (coll. praef. p. xv) — nota cotylae II p. xxix.

Cremona II 57, 13 *Front.*

cuathus cyathosve II 145, 3. 4 *Calv.*

cubitum, i. q. cubitus; hinc *cubita* II 124, 17. 19. 27.

cubitus, mensura, II 58, 4 *Balb.*, habet $1^1/_2$ pedem 58, 18 *Balb.* 124, 1. 125, 3. 129, 22, sive 6 palmos, 18 uncias 58, 18 s. *Balb.*; pro sesquipede computatur etiam 124, 17. 18 ss. 27. — *cubitus Graecus*, qui μέτριος ab Herodoto vocatur, *Persicus*, *Aegyptius*, *Ptolemaicus*, *Philetaereus* 6 s.; conf. πῆχυς. — ex cubito Romano Aegyptiae mensurae definitae 29 s. 60. 62 s. — *bipedalis cubitus* in Aegypto ortus 37. 38. 42. 43, postea Constantinopolim translatus 44. — *cubitus naturalis* et *cubitus maior* quidam explicantur II 138, 2 ss.

culleus, maxima liquoris mensura, habet 20 amphoras II 93 vs. 86 s. *pond.*; eidem tribuuntur 2 cori sive 60 modii II 142, 10, quae ratio non differt a priore.

cyathus est 6^a pars cotylae II 92 vs. 73 *pond.* 116, 18 *Is.*, sive 12^a pars sextarii 29. 92 vs. 80 *pond.*, sive 576^a pars quadrantalis 71, 11 *Maec.*; pendit 10 drachmas 29. 92 vs. 74 s. *pond.* 116, 12 *Is.* 140, 16 s.; conf. κύαθος. — habet 20 coclearia II 140, 16 s. — aliter cyatho tribuuntur 10 drachmae et 2 scripula vel 8 drachmae II 128, 22 ss. — aliter *ciatus* dicitur 27^a pars heminae II 128, 20. — notae cyathi II p. xxix.

cyatum II 118, 4 loco interpolato.

cyatus II p. xii. 92 vs. 73 (conf. 74) *v. scr.* 116, 12. 18. 122, 15 *Is.* 128, 22. 23. 141, 18; conf. *ciatus.*

cybus II p. xi. 91 vs. 62. 98 vs. 195 *pond.*

cyprus: vide κύπρος.

Cyrenaica provincia 25, *Cyrenensium provincia* II 60, 14 *Hyg.*

dabum, depravata forma ex *deunx*, II 130, 23.

Dalmatia II 59, 22 *Hyg.*

Dardanus (Dardanius) 157. II 22. 23. 28. 83, 9. 85, 11 *Prisc.*

dean, depravata forma ex *dextans*, II 130, 22.

decempeda, mensura decem pedum (Romanorum), 35. 36. II 58, 1. 5. 22 *Balb.* 124, 3. 125, 5; est 10ª pars unius lateris actus quadrati 57, 5 *Front.*; conf. *pertica.* — *decempeda* significat quadratam mensuram ex porrecta decempeda factam II 124, 28. — *decempeda pertica* commemoratur II 136, 3. 25. 137, 4. 7. 14, distinguitur a pertica 12 pedum 136, 16 s.

decimpeda, i. e. decempeda, II 136, 16. 137, 4. 7. 14.

decunx, i. q. dextans, II 28. 83, 18 *Prisc.* 90 vs. 46 *pond.* 99 vs. 3.

decus, i. e. decem assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 68, 8 ss. *Maec.*

decussis, i. e. decem asses, II 49, 10 *Varr.* 75, 14. 15. 77, 4. 80, 13. 15. 20 *Fest.*

Deliaca drachma II 41. 143, 22 *Calv.*

denariaria ratio, i. e. denarii qui 16 asses habet divisio in partes duodenarias, II 18. 67, 12 ss. 68, 25 ss. coll. 69, 5 *Maec.*; proprie pertinuit ad antiquum denarium qui fuit 10 assium 70, 20 ss. *Maec.*, eadem postea translata ad denarium 16 assium ibid. 24 ss.

denarius nummus II 50, 19 *Varr.*, *denarius*, *nummus argenteus*, 66, 27 *Maec.* — *denarii* (dicti sunt), *quod denos aeris valebant* II 50, 13 *Varr.*; *denarius primo asses decem valebat* 67, 2 *Maec.*; et sic decem asses vel decussis denario tribuuntur 76, 18. 80, 13. 15. 19 s. *Fest.* 82, 13 *Prisc.* 113, 3 *Is.*, hique asses libriles fuisse dicuntur 50, 19 *Varr.* 70, 17 *Maec.* 76, 17 s. *Fest. in exc.*; hinc *denarius decem librarum nummus* 83, 5 *Prisc.* — postea denarius 16 asses habuit II 67, 9 *Maec.* 80, 22 s. *Fest.* — antiquissimus denarius fuit 6ª pars unciae 67 s., item denarius a Constantino restitutus (conf. δηνάριον 3), i. e. 24 siliquae II 84, 18. 25 *Prisc.*; reperitur etiam II 131, 6, cum reliquis locis eiusdem tabulae occurrat denarius Gallicus scripuli pondere. — tum redactus est ad 7ªᵐ partem unciae 67, denique ad 8ªᵐ partem 89. II 113, 1 *Is.*; hic autem denarius saepe ponitur pro Graeca drachma II 84, 10. 13. 14. 15 *Prisc.* 113, 1. 121, 21 s. *Is.* 133, 26 s., et denariis talenta Graeca aestimantur 76, 16. 81, 13 ss. *Fest.*; contra *drachma* vel δραχμή (ubi vide) est vulgaris appellatio eiusdem denarii ponderis loco usurpati. — denarius is qui decem asses habuit dividi solebat partibus decimis, vicesimis, quadragesimis II 20; tum assis instar est divisus 17 s., conf. *denariaria ratio*, et videtur appellatus esse ἀσσάριον a scriptore Alexandrino 22; praeterea de divisione denarii vide 41. 144, 7 ss. (coll. I 301, 3 ss.) — *denarius*, 100ª pars ἀργυροῦ: vide δηνάριον 6. — *denarius Gallicus* est scripuli pondere II 131, 3. 7. 15. 18. 139, 12, et 12 denarii solidum (Gallicum) reddunt 139, 13; idem simpliciter *de-*

narius vocatur 128, 3 ss. 16. 131, 19. 132, 15. 17. 25 (coll. 26). — nota denarii II p. xxix.

des, antiqua forma pro *bes*, II 50, 11 *Varr*. 72, 21 *ass*.

deunx, i. e. as dempta uncia, II 50, 10 *Varr*. 76, 9 *Fest. in exc*. 99 vs. 2. — constat assis 11 partibus duodecimis sive unciis II 63, 3. 15 *Maec*. 72, 18. 73, 6. 74, 8 *ass*. 83, 17 *Prisc*. 87, 11 s. *Vict*. 90 vs. 45 *pond*. 127, 14. 130, 23. 132, 5; habet igitur 264 scripula 75, 5 s. *ass*. — pars iugeri II 56, 13 *Col*. — notae II p. xxvi.

dextans, i. e. as dempto sextante, II 50, 10 *Varr*. 76, 8 *Fest. in exc*. — constat assis 10 partibus duodecimis sive unciis 62, 31. 63, 20 *Maec*. 72, 18. 73, 13. 74, 8 *ass*. 83, 18 *Prisc*. 87, 13 s. *Vict*. 127, 15. 130, 22. 132, 4; habet igitur 240 scripula 75, 5 *ass*. — pars iugeri II 56, 11 *Col*. — notae II p. xxvi.

dextas II 87, 14 *Vict*. 127, 15: vide *dextans*.

dichryson: vide δίχρυϲον.

didracma II 104, 26 *v. scr*.

didragma nomin. singul. II 104, 10. 105, 1 *v. Lat*.

didragmum II 104, 26 *v. Lat*.: vide δίδραχμον.

Didymus, scriptor libri περὶ τῆϲ παρὰ Ῥωμαίοιϲ ἀναλογίαϲ, II 23. 86, 1 *Prisc*. — *Didymus Alexandrinus*, scriptor de mensuris marmorum ac lignorum, 7. 22. 26. 180.

Dieuches medicus 82 adn. 3.

differentiae ponderum et mensurarum II 142, 23. 145, 30. 146, 4 *Calv*.; conf. διαφορά.

digitus, mensura, II 58, 4, eaque minima 58, 7 *Balb*.; sunt tamen etiam partes digiti 58, 8 *Balb*.; idem dicitur pars minima agrestium mensurarum 107, 7 *Is*. 135, 20. — est 4ª pars palmi, 16ª pars pedis cet.: vide *palmus*, *pes*, *sextans*, *uncia*.

Diocles medicus 83 adn. 3.

dioptra II 9.

Dioscorides medicus 76. 77; conf. Διοϲκορίδηϲ.

dipondius, i. q. dupondius, II 111, 6 *Is*.

dodran, depravata forma ex *dodrans*, II 130, 21.

dodrans, i. e. as dempto quadrante, II 50, 11 *Varr*. 99 vs. 4. — constat assis 9 partibus duodecimis sive unciis 62, 27. 63, 24 *Maec*. 72, 19. 73, 15. 74, 9 *ass*. 83, 18 *Prisc*. 87, 15 s. *Vict*. 91 vs. 49 *pond*. 127, 16. 130, 21. 132, 3; habet igitur 216 scripula 75, 4 *ass*. — pars iugeri II 56, 9 *Col*. — pars pedis, i. q. ϲπιθαμή, II 13. — notae II p. xxvi.

dodras II 87, 16 *Vict*. et *doras* 127, 16, depravatae formae ex *dodrans*.

drachma Graeca a Romanis loco mercis habita II 67, 1 *Maec*. — *drachma, denarii pondus argenti*, II 113, 1. 121, 21 s. *Is*. 133, 26 s., est octava pars unciae 31. 37 s. 74, 22. 25 *ass*. 83, 11 *Prisc*. 89 vs. 24 *pond*. 99 vs. 14. 113, 1.

114, 15 *Is.* 127, 5. 128, 14; habet 3 scripula 38. 74, 28 *ass.* 83, 10 *Prisc.* (conf. rationem quam Priscianus subducit 84, 22 ss.). 89 vs. 17 *pond.* 113, 2 *Is.* 127, 8. 128, 11. 131, 7. 132, 16. 139, 5, sive 6 obolos 38. 121, 21 *Is.* 127, 8. 133, 25 s., sive 18 siliquas 113, 2 s. *Is.* 139, 6. — *drachma*, 129[a] pars minae Atticae in tabula codicis Bobiensis, II 37 s. 127, 1 (conf. 126, 21 s.). — *dragma Egyptiaca*, *id est faba Egyptiaca*, II 129, 1. — notae II p. XXIX.

dracma II 104, 15 *v. scr.*

dragma, recentior forma pro *drachma*, II p. x extr. 28. 83, 10. 11. 12. 14. 84, 22. 25. 85, 9. 88 vs. 9. 89 vs. 25 *v. scr.*; eadem forma in contextu 89 vs. 17. 19. 20. 21. 24. 30. 90 vs. 34. 38. 92 vs. 75. 95 vs. 118. 120. 96 vs. 145. 147. 152. 97 vs. 159. 162. 98 vs. 197 *pond.* 99 vs. 14. 104, 12. 14. 15. 105, 6 *v. Lat.* 113, 1. 114, 9. 15. 115, 1. 116, 9. 11. 12. 14. 17. 121, 21. 122, 6 *Is.* 126, 16. 21. 24. 127, 1. 3. 5. 6. 8. 128, 11. 13. 14. 129, 1. 13. 131, 7. 132, 16. 18. 26. 133, 6. 139, 5. 6. 140, 1. 11. 17. 18. 19. 21. 141, 16.

drax aleuru: vide δράξ.

Drusianus pes apud Tungros habet monetalem pedem et sescunciam II 34. 61, 5 s. *Hyg.*

duella, i. e. duae sextulae (conf. *sextula*) sive tertia pars unciae, II 74, 21. 24 *ass.* 89 vs. 23 *pond.* 99 vs. 11. 113, 17 *Is.* 131, 13; habet 8 scripula sive 48 siliquas 74, 29 *ass.* 131, 13 s.

duodeciaere, i. e. 12 asses monetales, in ratione denariaria II 68, 13 ss. *Maec.*

duodequinquaginta notatum per *IIL* II p. VIII. 79, 3.

dupondium II 76, 13 *Fest. in exc.*

dupondius (dupundius), a duobus ponderibus dictus II 49, 4 *Varr.*, nummus dicitur bilibris vel duorum ponderum 82, 7 *Prisc.* 111, 6 *Is.* — nomen ac nota dupondii in ratione denariaria II 67, 17 ss., item in sestertiaria 69, 32 ss. *Maec.* — *dupondius et semis antiquus sestertius est* II 50, 15 *Varr.*; nomen ac nota eius in ratione sestertiaria 70, 2 ss. *Maec.* — nota dupondii II p. XXIX.

dupundius II 67, 17. 18. 69, 32. 70, 2 *Maec.* 80, 17 *Fest.*: vide *dupondius.*

embadon II 124, 8.

emina, i. e. hemina (ubi vide), II 92 vs. 68 *pond.* 103, 5 *v. Lat.* 116, 16. 18. 20. 117, 1. 122, 17 *Is.* 128, 17. 18. 20. 21. 133, 3. 4. 140, 20. 23. 27.

epipedon graece i. q. *planum* II 59, 7 *Balb.*

Epiphanius, Constantiae Cypriae episcopus, scriptor libri de ponderibus et mensuris, 140 ss. II 43. 45; eius libri versio Latina II 32 s. 34. 100 ss.

Euboicum talentum II 76, 14 *Fest. in exc.*

Euclides II 11; tabula Euclidi tributa I 51 s. II 12.

examen trutinae II 111, 18 *Is.*
Favinus (Flavius, Flavinus) II 25. 26; conf. *Remmius.*
Festus et *Paulus* II 22. 75 ss.
Flaminia lex minus solvendi II 80, 23 *Fest.*
follis: vide φόλλις.
forma publica in nummis Romanorum II 71, 4 *Maec.*— *formae* in geometria Balbi II 10 (conf. 7 adn. 1).
Frontinus II 5 s. 56 s.
Galenus, scriptor de ponderibus et mensuris, 77 ss.; non confecit eas tabulas quae sub eius nomine feruntur 86.
Galli II 53, 19 *Col.* 110, 1 *Is.* 138, 19. 139, 12.
Gallicus denarius II 131, 3. 7. 15. 18: vide *denarius.*
gandetum, v. scr. pro *candetum*, II 53, 19 *Col.*
geometrae Romani II 4.
geometria Balbi II 10.
geometrica, i. e. geometria, II 75, 11 *Fest. in exc.* 155.
geometrici II 116, 1 *Is.*
georgicae mensurae (Aegyptiae) 128 s. 236, 12 ss. *c. G. X.*
gera Hebraicum: vide ὀβολός 8.
Germania II 61, 5 *Hyg.* — *Germani* II 138, 21.
gomor est dimidia pars cori II 133, 11. 142, 9; habet 15 modios 120, 21 *Is.* 142, 8 (coll. vs. 7); unde suspectum videtur 133, 10: *modii XIV gomor reddunt*; conf. γόμορ. — sextarius *quinquies conplicatus quinarem sive gomor facit* II 117, 5 *Is.*
gradus, mensura, II 58, 5 *Balb.*, habet $2^1/_2$ pedes 58, 20 *Balb.* 124, 2. 125, 4. 129, 3. 136, 15.
Graeca amphora sive cadus, i. e. metretes Atticus, II 120, 8 *Is.*
Graeci II 57, 2 *Front.* 59, 7. 13 *Balb.* 109, 14. 112, 16. 19. 114, 8. 115, 3. 117, 20. 122, 17 *Is.* 129, 12. 134, 19. 24.
Graecum nomisma, i. e. solidus, II 122, 3 *Is.* 134, 3.
Grai II 89 vs. 32 *pond.*
Graia mina habere dicitur 105 drachmas II 83, 13 *Prisc.*
gramma, i. e. scripulum, II 88 vs. 9. 89 vs. 25 *pond.* 99 vs. 16. 112, 19 *Is.* 144, 4. 5 *Calv.*; conf. γράμμα.
grave aes II 76, 7. 17 ss. 78, 16 *Fest. in exc.*
Greavesianum fragmentum 6. 21.
gressus, i. e. gradus (ubi vide), II 136, 15. 138, 11.
groma II 9.
Hannibalis bellum II 80, 24. 81, 3 *Fest.*
Hebraei II 114, 3 *Is.* — *Hebraeum nomen* II 114, 7 *Is.* — *Hebraeus, Hebraicus sermo* II 119, 14. 121, 2 *Is.* — *Hebraica, Hebraeorum lingua* II 100, 7. 15 *v. Lat.* 119, 19 *Is.* — *Hebraicum talentum* I 117 s.
hecteushemihecteon: vide ἑκτεύς, ἡμιεκτέον.

hemina (emina) ex Graeco ξέστου ἡμίσεια dicta II 76, 23 *Fest. in exc.*; *emina quam Graeci cotilam vocant* 122, 17 *Is.*; conf. *cotyla*, ἡμίνα, κοτύλη. — est 96ᵃ pars quadrantalis sive amphorae II 71, 10 *Maec.*, sive dimidia pars sextarii 29. 76, 24 *Paul.* 92 vs. 68 *pond.* 116, 20. 117, 2 *Is.* 128, 17. 21. 133, 4. 140, 27. 4 habet 4 acetabula II 116, 16 *Is.* 140, 22. — appendere dicitur libram unam II 117, 1 *Is.* 133, 4. 140, 23; conf. λίτρα 4; apud quosdam vero libram et dimidiam 140, 24 (128, 18: conf. adn.). — habet 4 *conclas*, definitur 20 solidis II 133, 3. — habet 9 cyathos sive 90 drachmas II 140, 20 s. — notae II p. XXIX.

hemisescla, 12ᵃ pars unciae, II 74, 22. 25 *ass.*, habet 2 scripula ibid. 28.

Heras medicus 78.

Herculanensis mina habuit 26 uncias 104.

Hercules, inventor stadii, II 110, 7 ss. *Is.*

hereditas, *heredum institutio*: vide *as*.

heredium, agri mensura binorum iugerum, II 52, 15 s. *Varr.* 154; conf. 57, 8 ss. *Front.*

Hero Alexandrinus qua aetate vixerit 7. 9. — de libris eius mathematicis 13 ss.; de geometria 15 ss. 18 s. 24; ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων 30 s. — auctor de mensuris 17. 18; tabulae Heronianae de mensuris 7. 19. 23 ss. 180 ss.; mensurarum rationes ad partes corporis humani revocavit 5; alia fragmenta metrologica Heroni tributa 19 ss., alia ad Didymi librum adscripta 21 s. — Heronis geometria quam formam habuerit Augusti temporibus II 5; inde agrimensores Romani praecepta artis suae repetiverunt II 4 s.; Balbus usus est Heronianis definitionibus et geometria II 11. 12. — ex aliis eiusdem libris commemorantur Βαροῦλκος 9. 10, Μετρικά 14. 16. 17, stereometricae collectiones 59, περὶ διόπτρας II 8.

Hero alter, Procli magister, 10. 13.

Hero tertius sive Byzantinus 11. 12. 13.

Herodotus, rerum scriptor, de mensuris Graecis quaedam tradidit 5. 6. — idem in I historiarum II 82, 18 *Prisc.*

Herodotus medicus 83 adn. 3.

Heronas ab Eutocio commemoratus 11.

hin in liquidis, i. e. congius, II 140, 30.

Hippocratis libri genuini distinguuntur a spuriis 73 s.; libri spurii in Aegypto orti 68 adn. 2; de ponderibus et mensuris quae in his inveniuntur 74 s.

Hispania II 60, 6 *Hyg.* — *Hisp. ulterior* II 51, 21 *Varr.*

hydria: vide ὑδρία.

Hyginus II 6. 59 ss.

iabus, corrupta forma pro *deunx*, II 87, 12 *Vict.*

in: vide ἴν et conf. *hin.*
inauraturae II 59, 11 *Balb.*
Isidorus II 33 s. 44. 106 ss. 135, 10.
isopleurus ager tetragonus II 125, 21.
Italia II 57, 14 *Front.*
Italica drachma, *Italica libra* II 143, 27. 28. 30 *Calv.*
Italica mina sesquilibralis 99. 102. 103 ss. 106. 107; conf. μνᾶ 7. — aliter *Italica mina* dicitur libra Romana II 85, 13 ss. *Prisc.*
Italica pondera et mensurae II 142, 25 *Calv.*
Italicus modius, i. e. Romanus, tertia pars amphorae, II 120, 7 *Is.*
Italicus pes 24. 29; conf. πούς 3.
iugerum dictum iunctis duobus actibus quadratis II 51, 14. 52, 4 *Varr.* 53, 15 s. 54, 4 *Col.* 57, 7 *Front.* 108, 6 s. *Is.* 137, 2. — iugeris metiuntur in agro Romano ac Latino II 52, 1 s. *Varr.*; iugeribus renuntiandae mensurae provinciales 60, 1 ss. *Hyg.*; iugerum in Aegypto aliisque provinciis legitima mensura I 24. 30, et vide ἰούγερον. — habet 240 pedes in longitudinem, 120 pedes in latitudinem II 54, 4 s. *Col.* 108, 8 *Is.* 126, 7. 137, 3, i. e. 28800 ped. quadr. 54, 6 s. 55, 1 s. 56, 15 *Col.* 125, 9 s. 130, 5. — iugerum dicitur as II 56, 15 *Col.*; divisio iugeri ex assis ratione 54, 19 ss.; sic habet iugerum 288 scripula 52, 12 *Varr.* 55, 2. 56, 16 *Col.* — *iugerum v. scr.* pro *iugum* II 52, 2.
iugerus, i. q. iugerum, II 125, 9. 130, 5. — *iugerus kastrensis* habet 288 perticas quadratas cet., aequalis igitur est vulgari iugero II 34 adn. 1. 125, 16 ss.; capit 3 modios castrenses 126, 3.
iugum, mensura agrorum in Hispania ulteriore, II 51, 21, unde dictum sit 52, 2 *Varr.* — alia quaedam mensura provincialis quae habuit 10 iugera II 154 s.
Iulianus Ascalonita 55. 200.
Iulius Africanus 20. 80 s. 158 adn. 2. II 39. 40. — *Aphricanus de medelarum ponderibus mensurisque* apud Calvum II 14. 142, 16.
Iunius II 78, 23 *Front.*
Iunius Rusticus, praefectus urbi, 104 adn. 5. 105.
Iuppiter II 91 vs. 63 *pond.*
Iustus medicus 83 adn. 3.
kastrensis iugerus, *modius*: vide haec substantiva.
labus, corrupta forma pro *deunx*, II 87, 12 adn. 127, 14.
lancium: hinc *lanciis* pro *lancibus* II 111, 12. 19 *Is.*
lanx cotulave II 144, 28. 145, 1 *Calv.*
Latini II 113, 12. 114, 8 *Is.* — *latinitas* II 112, 11 *Is.*
Latinus ager II 52, 2 *Varr.*
Latium II 89 vs. 29 *pond.*
lentis quot grana in scripulum incurrant II 88 vs. 11

pond., conf. p. 27. — lentis duo grana calcum efficiunt II 112, 3 s. *Is.*

lethec: vide λεθέκ.

leuva, mensura viarum apud Gallos, II 110, 1 *Is.*, habet 1500 passus 110, 5 *Is.* 138, 19 s.

lex XII tabularum II 67, 7 *Maec.* 82, 1 *Fest.*

libella, deminutivum e libra, II 70, 16 *Maec.* 76, 27 *Fest. in exc.*, fuit nummi denarii decima pars 50, 19 *Varr.*; conf. I 42. II 20. — in ratione sestertiaria 10ª pars sestertii 42. II 19 s. 69, 8. 9. 11. 15. 23. 24. 28. 70, 1. 3. 7. 12. 22. 28 *Maec.* — nota II p. XXIX.

libra Romana II 85, 17 *Prisc.*, conf. 89 vs. 29 *pond.*; *libra* i. q. Graecum λίτρα II 76, 28 *Fest. in exc.*, conf. λίτρα. — *libra pondo* II 49, 6 *v. scr.* 50, 19 *Varr.* 81, 22 *Fest.*, *libras pondo* p. VIII. 76, 18 *Fest. in exc.*, *pondo libra* 78, 18 *Fest.* — *solidum, id est libra, quod as vocatur* II 61, 20 *Maec.*, *libra solida sive as* 90 vs. 41 s. *pond.*, *libra vel as* 83, 17 *Prisc.* 99 vs. 1, *libra dicitur quicquid per duodenarii numeri perfectionem adimpletur* 139, 19 ss.; sic divisio librae eadem esse dicitur quae aeris, i. e. assis, 70, 31 ss. *Maec.* — libra (pondo) habet 12 uncias II 37 s. 83, 12 *Prisc.* 89 vs. 28 *pond.* 104, 7 *v. Lat.* 114, 19 *Is.* 127, 3. 132, 22. 139, 16, sive 96 drachmas 37 s. 90 vs. 34 s. *pond.* 127, 3; praeterea libra et partes eius describuntur cum in aliis Graecis tabulis (vide λίτρα) tum in collect. Galen. cap. III: vide I 89. — libra (pondo), quae eadem as (monetalis) erat, olim fuisse dicitur decima pars denarii II 70, 18 s. *Maec.*; conf. *as* et *denarius.* — *libra*, i. e. λίτρα ἐλαίου sive mensura cornus olearii, II 117, 1. 3. 140, 23; conf. λίτρα 4. — *libra Attica*: vide *Attica mina.* — *libra vel mina* II 83, 12. 13; conf. *Attica mina*, *Atticum talentum*, Philol. XXII p. 209 s. — *libra*, agri mensura in Narbonensi provincia, II 60, 5. 8 *Hyg.* — *libra* perperam derivatur a *libera* II 114, 21 s. *Is.* 132, 7 s. — notae librae II p. XXIX.

libralis nummus dicitur as II 82, 6 *Prisc.*

librarius as: vide *as.*

librarius, mensura aequalis sextario, 16ª pars modii, II 79, 4 *Fest.*

librilis as: vide *as.*

Licinia lex II 75, 19 *Fest. in exc.*

lira rusticorum II p. XVIII. 109, 2 *Is.*

Livius II 84, 7. 19. 26. 85, 4. 8 *Prisc.*

Lucilius II 79, 20 *Fest.*

lupinus ponderis instar adhibitus et 4ª parte scripuli aestimatus II 88 vs. 12 s. *pond.* — aliter *thermos lupinusve* 3ª pars scripuli II 144, 5 *Calv.*; conf. θέρμος.

Lyaei dona, i. e. vinum, II 93 vs. 94 *pond.*

Lycus medicus 83 adn. 3.

lycus, i. e. sicilicus, II 130, 9.
Lydus de mensibus II 23.
lystrum II 145, 5 *Calv.*: vide λίcτριον.
maris, masmaroth, medeccoth: vide Graeca.
medelarum pondera mensuraeque II 142, 16 *Calv.*, *medelarum auxilia* ibid. 21.
medicinales tabulae 65. 87. II 27.
medietas II 16. 74, 23 *ass.* 113, 19. 114, 9 *Is.*
medimna, mensura quinque modiorum, II 101, 3 *v. Lat.* 120, 14 *Is.* 142, 7.
medimnon, agrorum mensura in provincia Cyrenensium, II 61, 2 ss. *Hyg.*
medimnus (Atticus) capit 2 amphoras Romanas II 91 vs. 64 s.; conf. μέδιμνοc. — *medimnus Ptolemaicus* I 61. 62.
mel. mellis pondere mensurae exactae 92. 100 s. 133; conf. μέλι.
T. Menenius Lanatus II 78, 10 *Fest.*
mensores agrorum II 52, 9 *Varr.*
mensura quid sit II 57, 19 *Balb.* 106, 23 s. 115, 17 *Is.* 135, 10 s. — *mensurae aguntur generibus tribus* cet. II 59, 1 ss. *Balb.*, conf. 125, 11. — *mensurarum* (porrectarum) *appellationes sunt duodecim* II 58, 3 *Balb.*, item *mensurarum genera duodecim* II 123, 14. 129, 16. — *de mensuris agrorum* II 106, 22 *Is.* — *mensurae liquoris atque grani* II 71, 6 *Maec.*, conf. 91 vs. 57 *pond.*; *de mensuris* 115, 15 *Is.*; *mensuram vocant, quo ea fruges metiuntur atque frumentum, id est humida et sicca* 116, 5 *Is.*; *mensurae in liquidis* 140, 9. 10. — mensurae longitudinis derivatae ex ordei granis transversis II 136, 9 ss.
metiri et deponens et passivum apud Isidorum II p. XVIII.
metreta est mensura liquidorum II 117, 18 *Is.*; derivatur a μέτρον ibid. 19 s.; idem accepisse dicitur nomen *a denarii numeri perfectione* 118, 1. 7 s. — *duo bati metretam faciunt*, *quod sunt sextarii C* II 142, 1. — *metreta*, i. q. metretes (ubi vide), II 101, 18 *v. Lat.*
metretes Atticus II 30: vide *Attica amphora*; idem dicitur *metreta* 101, 8 *v. Lat.*; conf. μετρητήc. — *metretes olearius* II 42. 145, 10 *Calv.*
metricae unciae apud Galenum 80; conf. οὐγγία 8.
metrologus Benedictinorum 65.
metrum, i. e. mensura omnino, quid sit II 118, 3 ss.
miliarense II 105, 19 *v. Lat.*
miliarium, mensura longitudinis, II 58, 2. 5. 59, 5 *Balb.*, mensura viarum apud Romanos 109, 14 *Is.*; habet 1000 passus sive 5000 pedum 58, 27 *Balb.* 110, 3 s. *Is.* 124, 5 s. 125, 8. 130, 2. 138, 18; conf. *mille passus* et μίλιον. — idem habet 8 stadia: vide *stadium*. — miliarium Romanum 5000 pedum mansit in imperio Byzantino I 57.

miliarius II 125, 8. 130, 2. 138, 18. 20: vide *miliarium.*
militarense, i. e. miliarense, II 105, 17. 19 *v. Lat.*
milium unde nomen acceperit (loco dubio) II 77, 5 *Fest.*
mille passus sunt 8 stadia sive 5000 pedum II 54, 9 s. *Col.*
mina (omnino) habet 100 drachmas II 28. 89 vs. 33 s. *pond.* 115, 1 *Is.* 129, 12. — conf. μνᾶ, *mna*, *Attica*, *Graia*, *Herculanensis*, *Italica*, *Ptolemaica mina.* — nota minae II p. XXIX.
ministeriales imperatorum II 136, 20.
minutiae II 16. 24. 72, 11. 14. 73, 22 *ass.* 88, 1 *Vict.*
mistron habet 2 conculas (sive 6 coclearia) II 140, 15.
mna graece id quod *mina* latine II 89 vs. 33 *pond.* 143, 1. 2 *Calv.*; est 60ª pars talenti 38. 126, 12. 20; habet 100 drachmas 129, 12. 140, 1. — aliter habet 129 drachmas II 37 s. 126, 24 ss.
mnasis: vide μνασις.
modium: hinc *modia* II 142, 4. 7.
modius, mensura, II 116, 7 *Is.*; est 3ª pars amphorae sive quadrantalis 60. II 71, 9 *Maec.* 91 vs. 65 *pond.*; habet 16 sextarios 91 vs. 65 s. *pond.* 141, 3. 20, sive librarios 79, 4 s. *Fest.*; eadem mensura *modius Italicus* dicitur 120, 7 *Is.*; conf. μόδιος 2. — *modius castrensis (kastrensis)* est 3ª pars iugeri II 35 adn. 1. 126, 3; eadem mensura *modius* simpliciter vocatur 126, 7; idem reperitur etiam 124, 14, ubi 200 iugera rediguntur ad 600 modios; est hic ipse μόδιος σπόριμος qui in Graecis tabulis reperitur; de eo autem modio castrensi qui est mensura frumenti, non agri, conf. I 41 adn. 5. — *modius* (Hebraicus) est mensura 44 librarum, id est 22 sextariorum, II 118, 10 s. 119, 4 ss. *Is.* 141, 3. 20. — *modius coacervatus* sive *cumulatus*: vide μόδιος 8. — *conzia tria* (singula 6 sextariorum) *modium faciunt* II 133, 6: hinc prodit modius 18 sextariorum; sed ibid. vs. 7 vulgaris modius 16 sextariorum significatur. — aliter *modius* habere dicitur 4 congios, i. e. 24 sextarios, II 141, 1. 4. 21. — de vocis origine agitur II 118, 9 *Is.* 119, 8 s. — nota modii II p. XXIX.
momentanea II 111, 10 *Is.*
monetalis pes, i. e. Romanus, II 60, 22. 25. 61, 6; *monetalis mensura medimni* (Cyrenensis) 61, 4 *Hyg.*
Moyses II 110, 20. 119, 5 *Is.*
Musa II 91 vs. 54; *Musa mechanica* 94 vs. 102 *pond.*
Myrepsus medicus 85 cum adn. 8.
mystrum est 4ª pars cyathi II 29. 92 vs. 77 *pond.* 145, 4 *Calv.*, sive 48ª pars sextarii 93 vs. 82 *pond.*; conf. μύστρον.
Narbonensis provincia II 60, 4 *Hyg.*
navis effigies in asse II 79, 17 *Fest. in exc.*
Neapolitanum talentum sex denarium II 81, 16 *Fest.*

nebel vini: vide νέβελ.

Nesiaca drachma II 143, 23 *Calv.*

Nicander quibus ponderibus et mensuris usus sit 76.

Nilus 30. 31. II 93 vs. 88 *pond.*

nomisma, i. q. solidus, II 113, 7 *Is.*, idem *Graecum nomisma* 77, 17. 21 *Fest.* 122, 3 *Is.* 134, 3 s.; conf. νόμισμα. — olim dicitur fuisse argenteus II 113, 8 ss.; conf. ἀργυροῦς.

nomissa, i. e. nomisma, II 134, 3.

nonuncius, i. e. novem unciae sive dodrans, II 77, 11. 15 *Fest.*

nonus, i. e. 9 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 68, 5 ss. *Maec.*

nonussis, i. e. novem asses, II 49, 9 *Varr.*

notae mensurarum et ponderum 65 s. 169 ss. II p. xxv ss. 43. — *notae numerorum Graecorum* 172 ss.

nummisma, v. scr. pro *nomisma*, II 113, 7. 9. 122, 3.

nummus ex Graeco nomismate dictus II 77, 17. 21 *Fest.* — *nummi argenti ab Siculis* II 50, 13 *Varr.*; omnis nummus argenteus ex numero aeris potestatem habet 66, 25 s. *Maec.* (conf. *pecunia*); nummi argentei in pecunia forma publica dumtaxat nomen accipiunt 71, 3 ss. *Maec.* — *nummi* a Numa rege derivati II 105, 14 *v. Lat.*; conf. νοῦμμος.

obolus, minimum Atheniensium pondus, II 90 vs. 40 *pond.*, est 6ª pars drachmae 38. 127, 8. — olim ex aere factus instar sagittae II 112, 15 *Is.* — pondus Romanum, 6ª pars drachmae sive denarii, II 121, 20 s. *Is.* 133, 25 s., sive dimidia pars scripuli 31. 88 vs. 8 s. *pond.* 100 fr. 121 vs. 18. 128, 15. 129, 10. 131, 2. 132, 15. 139, 4; habet 3 siliquas 112, 14 *Is.* 129, 10. 139, 7 s. (idem 2 *ceratim* 112, 14 s. *Is.* 139, 2, sive 4 *calcos* vel *calculos* 112, 3. 15 *Is.* 139, 2). — *obolus dicitur, ut Dardanus docet, scripulus esse* II 83, 9 *Prisc.*, et sic ei tribuuntur 6 siliquae 83, 9 s. 84, 24 *Prisc.* — notae oboli dimidii, unius, duorum cet. II p. xxix. xxx.

obulus II 126, 18. 127, 8. 11; sed in eadem tabula *obolus* 126, 22. 127, 6. 10.

octus, i. e. 8 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 68, 3 ss. *Maec.*

oephi II 101, 10 *v. Lat.*: vide ὑφή.

olce (ὁλκή), i. q. drachma, II 89 vs. 19 *pond.* 99 vs. 14. 122, 7 *Is.* 134, 9.

oleum. olei pondere mensurae exactae 69. 72. 73. 78. 80. 87. 91. 92. 100; conf. ἔλαιον.

oliva labens II p. xii. 93 vs. 95 *pond.*

Olympius pes 25 extr.

ordei (hordei) grana tria siliquam faciunt II 128, 9.

138, 26. — quot grana ordei transversa digitum, unciam, palmum cet. efficiant II 136, 9 ss.

orgyia Aegyptia sive Ptolemaica 28. 29; recentior quae in tabula V Heron. describitur 38. 40. 44. 46. 47 adn. 2. 58; eadem quadrata 46; conf. ὀργυιά.

Oribasius 81 s. 92; non scripsit eas tabulas ponderum et mensurarum quae sub eius nomine feruntur 83 s.

orna, v. scr. pro *urna*, II 120, 9. 10. 13.

Osci II 57, 2 *Front.*

ovis decussis (sive decussibus sive denis assibus) aestimata II 75, 14. 77, 4. 78, 2. 13 *Fest.*

oxifalon II 123, 4 *Is.*, *oxifalum* 140, 19, *oxifalus* 116, 14 *Is.*: vide *oxybaphon.*

oxiphalon II 134, 24.

oxybaphon est 8ª pars sextarii II 29. 92 vs. 81 *pond.*; pendit 15 drachmas (habet igitur $1^1/_2$ cyathum) 29. 92 vs. 76 *pond.* 116, 14 *Is.* 140, 18 s.; conf. ὀξύβαφον.

Paeonii libelli II 88 vs. 1 *pond.* (conf. p. 27).

Palaestina provincia II 119, 13 *Is.*

palmus, mensura, II 58, 4 *Balb.*; est 4ª pars pedis 58, 15 *Balb.* 123, 16. 124, 1. 125, 3. 129, 21; habet 4 digitos sive 3 uncias 58, 12 *Balb.* 107, 9 *Is.* 129, 19. 135, 22.

parallela, agri mensura in Narbonensi provincia, II 60, 5 *Hyg.*

parapsidis: vide παροψίς.

parasanga, mensura viarum apud Persas, II 78, 5 *Fest. in exc.* 110, 1 *Is.*

passus, mensura porrecta, II 58, 1. 5 *Balb.*; habet 5 pedes 53, 10 *Col.* 58, 21 *Balb.* 107, 11 *Is.* 124, 3. 125, 4. 129, 25. 135, 24, sive 2 gradus 136, 16. 138, 10 s.; conf. *mille passus.* — *passus etiam dicitur quantum ambobus brachiis extensis inter longissimos digitos est* II 138, 12 s.

pecoralis multa II 78, 1 *Fest.*; conf. *bos, ovis.*

peculatus II 77, 27. 78, 6 *Fest.*

pecunia numerata olim in aere erat, postea et in argento feriri coepit II 66, 23 ss.; conf. 71, 2 *Maec.* — *pecuniae signatae vocabula* II 49, 3 *Varr.*

pedalis mensura est 16 digitorum II 53, 6 *Col.*

Pediasimus 58. II 147.

Pergamenum regnum 25.

Persae II 78, 5 *Fest. in exc.* 110, 1 *Is.* — Persarum cubitus qui regius ab Herodoto vocatur I 6.

pertica, i. q. decempeda (ubi vide), II 58, 22 *Balb.*; habet igitur 10 pedes 107, 12. 16 *Is.* 135, 24 s., sive 2 passus 107, 12 *Is.*, 135, 24. 136, 16; pro 10 pedibus computatur etiam 124, 27; conf. περτικά. — *pertica quadrata* est 288ª pars iugeri II 125, 16 s.; conf. *scripulum.* — variae perticae in provincialium usu, aut 10, aut 12, aut 15, aut 17 pedum II 136, 1 ss.; in his est pertica quae

12 pedes singulos 18 digitorum (Romanorum) habet II 125, 6. 129, 27, quae pertinet ad pedem Drusianum: vide II 34; commemoratur etiam alia quaedam pertica provincialis eique 12 pedes sive 48 palmi tribuuntur II 136, 17 s. — *pertica* a portando derivatur II 107, 12 ss. *Is.*

pes, mensura porrecta, II 57, 20. 58, 1. 4 *Balb.*; habet 4 palmos 58, 15 *Balb.* 123, 16. 124, 1. 125, 3. 129, 21, sive 12 uncias 58, 15 *Balb.* 123, 15 s., sive 16 digitos 53, 7 *Col.* 58, 15 *Balb.* 91 vs. 66 *pond.* 107, 9 *Is.* 123, 15. 135, 22. — *in pede porrecto semipedes duo, in pede constrato semipedes IIII, in pede quadrato semipedes VIII* II 58, 16 s. *Balb.*; et sic *constratus pes* quid sit explicatur ibid. 59, 8 ss.; idem dicitur *prostratus* 124, 7; porro *quadratus pes* explicatur 59, 13 ss. *Balb.* 124, 9 s.; idem dicitur *pes solidus* 124, 11. — *pes quadratus concavus* capit amphoram II 124, 12; conf. 120, 6 *Is.* — pes 16 digitorum, i. e. Romanus, discernitur a pede 18 digitorum, i. e. Drusiano, II 34. 125, 5. 6. 129, 26. 27. — conf πούϲ, *Asiaticus*, *Drusianus*, *Italicus*, *monetalis*, *Ptolemaicus*, *Romanus pes.* — *pes naturalis* et *manualis* distinguuntur II 137, 23 ss. — *pedes horarum metiri* II 116, 3 *Is.* — nota pedis *p* littera II p. IV.

Phidon Argivus II 110, 20 s. *Is.*

Philagrius medicus 83 adn. 3.

Philetaereae mensurae 7. 24 ss.: vide Φιλεταίρειοϲ.

Philetaerus, rex Pergami, 25.

Philotimus medicus 83 adn. 3.

Philumenus medicus 83 adn. 3.

Phoenicius coros II 145, 28 *Calv.*: vide κόροϲ.

piperis granula: vide κόκκοι τοῦ πεπέρεοϲ.

planum in metiendo quid sit II 59, 7 *Balb.* 125, 13.

Plautus II 115, 7 *Is.*

plethron, primus agri modus apud Graecos, 100 pedum in utraque parte II 56, 9. 57, 1 s. *Front.*

plinthis, agrorum mensura maxima in provincia Cyrenensium, II 60, 16 ss. *Hyg.*

pollex, mensurae instar pro 15ª parte pedis computatus, II 136, 13 s.

Pollux exponit de corporis humani mensuris 5. 179; idem περὶ νομιϲμάτων 151 ss. 280 ss., περὶ ϲτατικῆϲ 155. 297 s.

Polybius II 84, 8 *Livius ap. Prisc.*

pondo libra, libra pondo, libras pondo: vide *libra*; *octoginta, decem pondo* 79, 1. 2 *Fest.* 85, 5 *Livius ap. Prisc.*

pondus unde dictum sit II 111, 4 ss. *Is.* — pondera non natura, sed legibus constituta II 88 vs. 13 ss. *pond.* — *pondera Romana* II 85, 5 *Livius ap. Prisc.* — *publica pondera* (Romana) II 78, 22. 25 *Fest.* — *pondera Attica* II 36. 126, 10. — pondera medicorum in libris II 27. 88

vs. 1 *pond.*; *nomina ponderum medicinalium* 155; *de medelarum ponderibus mensurisque* 142, 16 *Calv.*; *de ponderibus* 25. 88 fr. 120 init. 110, 13 *Is.* 138, 24; *pondera olearia et melaria* 155; conf. *signum*. — *pondus abusive libra una est, unde etiam dipondius* cet. II 111, 5 s. *Is.*

Pontica provincia II 106, 2 *v. Lat.*; *Pontici* ibid. 6.

porca, mensura agri apud rusticos provinciae Baeticae, 30 pedum latitudine, 180 pedum longitudine II 53, 18 *Col.* — aliter porca habere dicitur 30 ped. in latit., 80 ped. in longit. II 108, 12 s. *Is.* 137, 12 s. — aliter porcae tribuuntur 7200 pedes (quadrati) II 125, 8. 130, 3. — *porca* distinguitur a *lira* II 109, 2 *Is.*

porrectus pes II 58, 16 *Balb.*; conf. *pes*.

Ptolemaeus (Ptolomaeus) Apion 25. II 60, 15 *Hyg.*

Ptolemaeus Lagi quomodo mensurarum rationem instituerit 7.

Ptolemaica choenix apud Pollucem 64 adn. 1; eadem pondere olei definita 72. 73; conf. χοῖνιξ 3.

Ptolemaica drachma nummaria quam rationem habuerit ad Atticam 112; Ptolemaicae drachmae $7^1/_2$ effecerunt unciam Romanam 121; eadem postea quarta parte denarii aestimata, comparatur cum drachma Deliaca, Aeginetica aliisque II 143, 21 ss. *Calv.*; conf. δραχμή 10.

Ptolemaica mina, i. e. Aegyptia antiquissima, 99. 109 s.; conf. μνᾶ 10. — *Ptolemaica mina* nummaria, i. e. 100 drachmae Ptolemaicae, 79 *Gal.* 114 ss ; conf. μνᾶ 12.

Ptolemaicum plethrum 29. 30; conf. πλέθρον.

Ptolemaicum talentum: vide τάλαντον 12.

Ptolemaicus cubitus 7; conf. πῆχυς 3.

Ptolemaicus medimnus 61. 62. II 145, 22 *Calv.*; conf. μέδιμνος 4.

Ptolemaicus pes Aegyptius 25; conf. πούς 2. — ab hoc diversus *Ptolemaicus pes* Cyrenensium 26. II 7 adn. 6. 60, 21 *Hyg.*

Ptolomaeus II 60, 15 *Hyg.*: vide *Ptolem. Apion.*

Ptolomeicus pes Cyrenensium II 60, 21 *Hyg.*; conf. *Ptolemaicus pes.*

Priscianus grammaticus II 22 s. 25 s. 82 s.

prochus: vide πρόχος.

proportionalitas II 87, 4 *Vict.*

prostratus pes II 124, 7; conf. *pes*.

pyramides II 59, 16 *Balb.*

quadran, depravata forma ex *quadrans*, II 130, 15.

quadrans, i. e. quarta pars assis, II 50, 4 *Varr.* 62, 5. 63, 11. 64, 9. 66, 2 *Maec.* 72, 19. 73, 15. 74, 6. 14 *ass.* — constat 3 unciis II 83, 21 *Prisc.* 87, 16 *Vict.* 91 vs. 49 *pond.* 99 vs. 4. 127, 22. 130, 15. 131, 21; habèt igitur 72 scripula 74, 31 s. *ass.* — pars librae II 131, 21; item iugeri 55, 20 *Col.* — notae II p. XXVII. — *quadrans*, num-

mus aeris II 79, 16 *Fest. in exc.*, minimus nummus sub imperatoribus, in rationibus magnae pecuniae non solebat computari II 19 extr. 69, 16; potuit tamen notari in ratione sestertiaria 69, 17 ss. *Maec.* — *quadrans*, nummus Hebraeorum: *quadrantem Hebraei codrantem vocant* cet. II 114, 3 *Is.*; conf. κοδράντης; est 4[a] pars unciae 104, 11 *v. Lat.* 114, 3. 4 *Is.*, sive dimidia pars stateris 139, 10; eadem ratio 132, 18 sic exprimitur: *dragma et dimidia et scripulus et obolus quadrantem faciunt*; falso igitur dimidiam drachmam omisit scriptor similis loci qui est 139, 6 ss.

quadrantal vocabant antiqui quam ex Graeco amphoram dicunt II 79, 11. 14 *Fest.*, *quadrantal nunc plerique amphoram vocant* 71, 7 s. *Maec.*; est vas pedis quadrati 79, 12. 14 *Fest.*, quod quomodo ex pede porrecto efficiatur describitur 91 vs. 59 ss. *pond.*; habet vini octoginta pondo 79, 1 *Fest.*; capit 2 urnas, 3 modios, 8 congios, 48 sextarios 71, 7 ss. *Maec.* 79, 3. 13. 15 *Fest.*; conf. ἀμφορεύς 2, ἀμφορίσκος, κεράμιον 1, μετρητής 2, *amphora.* — nota quadrantalis II p. xxx.

quadrantarium II 144, 21 *Calv.*

quadras, i. e. quadrans, II 87, 16 *Vict.* 127, 22.

quadratus actus, *pes*, *quadrata pertica*: vide substantiva.

quadrigatus nummus II 76, 21. (80, 21) *Fest.*

quantitas II 72, 24 *ass.*

quartarius, 192[a] pars quadrantalis sive amphorae, II 71, 10 s. *Maec.*; nota p. xxx. — i. q. urna, II 120, 9 *Is.*

quattrussis, i. e. 4 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 67, 22 s. *Maec.*

quattuordeciaere, i. e. 14 asses monetales: nomen ac nota eius in ratione denariaria II 68, 19 ss. *Maec.*

quiatus, i. q. cyathus, II 128, 23.

quinaris sive gomor habet 5 sextarios II 117, 5 *Is.*

quinarius dictus quod quinos aeris valebat II 50, 14 *Varr.*, est nummus argenteus 66, 28 *Maec.*, dimidia pars denarii 144, 9 *Calv.*, olim 5 asses valebat 67, 3 s. *Maec.* 80, 21 *Fest.*, postea 8 asses 67, 10 *Maec.*; nota p. xxx.

quincum, depravata forma ex *quincunx*, II 130, 17.

quincunx, i. e. quinque unciae sive 5 partes duodecimae assis, II 62, 17. 64, 5 *Maec.* 72, 23. 73, 21. 74, 13 *ass.* 83, 20 *Prisc.* 87, 19 *Vict.* 91 vs. 51 *pond.* 99 vs. 6. 127, 20. 130, 17. 131, 23; habet igitur 120 scripula 75, 1 *ass.* — pars iugeri II 56, 1 *Col.* — notae II p. xxvi.

quincus, i. e. quincunx, II 127, 20.

quindeciaere, i. e. 15 asses monetales: nomen ac nota eius in ratione denariaria II 68, 22 ss. *Maec.*

quinques, i. e. 5 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 67, 24 ss. *Maec.*

quinquessis valebat olim quinarius II 80, 21 *Fest.*

Quirites II 91 vs. 63 *pond.*

rasta, mensura viarum apud Germanos, habet 3 milia passuum II 138, 20 s.
ratiocinatores II 65, 16 *Maec.* 72, 6 *ass.*, *ratiocinatores numerarii* 73, 28 *ass.*
ratis effigies in quadrante et triente II 79, 16 *Fest. in exc.*
ratitus, i. e. quadrans nummus, II 79, 16 *Fest. in exc.*
raudus II 79, 18 *Fest.*
rectum in metiendo quid sit II 59, 4 *Balb.* 125, 12.
regius cubitus Aegyptiorum 25, Persarum ibid.
Remius Favinus II 25.
Remmius Fannius (Remmius Flavius vel *Flavinus)* II 26.
Remmius Palaemon II 26.
Rheginum talentum fuit victoriati II 81, 17 *Fest.*
Rhodia drachma II 143, 23 *Calv.* — *Rhodium talentum* aestimatum 4500 denariis II 81, 14 *Fest.*
rodus vel *raudus* II 79, 18 ss. *Fest.*
Romana libra, *Romana pondera*: vide substantiva.
Romani mensuras Aegyptias constituerunt 25. 26. 29. 30. 44. 62. 63, sextarii mensuram per Graeciam vulgaverunt 211, 4 *Gal.*; talentum et centenarium Romanorum II 115, 6. 14 *Is.*
Romanus ager II 52, 1 *Varr.*
Romanus pes in tabula II Heroniana 33; *Romanus pes* et *cubitus* in imperio Byzantino legitimi fuerunt 39 adn. 1. 44; conf. πούϲ et *pes.*
Romulus II 52, 15 *Varr.*
rudus II 80, 6. 7 *Fest.*
rudusculum II 79, 22 *Fest.*
Rufinus II 25 s.
saltus, i. e. quattuor centuriae coniunctae cet., II 53, 2 *Varr.*
sapyti: vide ϲαβιθά.
saton: vide ϲάτον.
satorius modius 40. 41; conf. μόδιοϲ 6 et *modius.*
satum, mensura Hebraica, capit $1^1/_2$ modium (Hebraicum) II 119, 12 ss. *Is.* 129, 5; aliud satum habet 22 sextarios, aequale igitur est modio Hebraico 119, 17 s. *Is.*
satus: vide ϲαῖτηϲ et ϲάτον.
schoenus, Aegyptia mensura itinerum, 24. 27. 28 extr. II 110, 1 (coll. adn.) *Is.*
scribolus, i. e. scripulus, II 128, 10. 11. 12. 16.
scriplum II 88 vs. 9. 11. 89 vs. 17. 21. 94 vs. 109 *pond.*: vide *scripulum.*
scriptulus II 128, 8.
scriptulum II 52, 12 *Varr.* 64, 27. 65, 3. 6. 8. 10. 12. 15. 66, 13 *Maec.*: vide *scripulum.*
scripulum (scriptulum, scriplum, scripulus, scrupulus) est 288ª pars assis II 65, 3 s. *Maec.* 75, 6 *ass.*, sive librae

93 vs. 83 *pond.*, sive 24ª pars unciae 31. 64, 27 *Maec.* 74, 26 *ass.* 99 vs. 9. 16. 114, 15 *Is.*, comparatur cum reliquis partibus assis 74, 27 ss. *ass.*; idem est 3ª pars drachmae: vide *drachma.* — habet 2 obolos II 38. 100 fr. 121 vs. 18. 127, 10. 128, 15. 129, 10. 131, 2. 132, 15. 139, 4, sive 6 siliquas 83, 9 s. 84, 3 *Prisc.* 88 vs. 10 *pond.* 100 fr. 121 vs. 19. 112, 18 *Is.* 128, 10. 130, 27. 131, 3. 132, 11. 139, 7; eidem tribuuntur 16 grana lentis aut totidem speltae aut 4 lupini 88 vs. 11 ss. *pond.*; aliter 8 chalci 100 fr. 121 vs. 17. — *scripulum dimidium* a quibusdam simplium vocatur, est 576ª pars assis II 65, 15 ss. *Maec.* — *scripulum*, 288ª pars iugeri (conf. *iugerum*), II 55, 7 *Col.* (*scripula duo* ibid. 9), habet 10 pedes in quadratum 52, 8 *Varr.*; haec dicitur minima pars iugeri 4. 52, 7 *Varr.*; apud Columellam autem minima pars, i. e. 576ª, est dimidium scripulum 55, 4 ss. — *scripulum* est pondus denarii Gallici II 128, 8. — notae scripuli II p. XXVIII; scripuli dimidii nulla est nota II p. VI. 65, 15 (coll. vs. 14. 20) *Maec.*

scripulus II 74, 23 *ass.* 83, 9. 10. 11. 24. 84, 1. 2. 3 *Prisc.* 99 vs. 9. 16 *v. scr.* 100 fr. 121 vs. 17. 112, 18. 19 *Is.* 126, 22. 127, 2. 6. 8. 10 (sed in eadem tabula *scripulum* 126, 17). 131, 3. 9. 11. 13. 15. 17. 132, 16. 18. 139, 5. 7: vide *scripulum.*

scrupulus II 74, 23. 26. 27. 28. *v. scr.* ad 88 vs. 9. 11. 89 vs. 21 cet.: vide *scripulum.*

se valet dimidium II 50, 2 *Varr.* 86, 18 *Didym.*

sela, i. e. sextula, II 130, 7. 8. 10.

selibra II 50, 3 *Varr.* 70, 19 *Maec.* 93 vs. 96 *pond.*

sembella, i. e. libellae dimidium, II 19. 20. 50, 20 s. *Varr.*; conf. *singula.*

semiamphora II 144, 19 *Calv.*

semias II 50, 6 *Varr.*

semicongius, Romana mensura, 133.

semiiugerum II 54, 2 *Col.* 137, 9.

semimodius II 145, 17 *Calv.*

semiobolus II 27. 88 vs. 8 *pond.* 112, 11 *Is.*

semipes II 58, 16. 17 *Balb.*, habet 2 palmos 129, 20.

semis (semissis), i. q. semias, II 50, 5 *Varr.*, pars dimidia cuiusvis assis sive solidi, 61, 2. 63, 13. 64, 3 *Maec.*, et sic dicitur dimidia pars assis 72, 23. 73, 23. 74, 5. 12 *ass.* 87, 20 s. *Vict.* 91 vs. 52 *pond.* 99 vs. 7. 114, 1. 2 *Is.*, sive librae 97 vs. 174. 176 *pond.* 131, 24. — habet 6 uncias II 83, 20 *Prisc.* 127, 19. 130, 18. 131, 24, sive 144 scripula 75, 2 *ass.* — *semis* (monetalis): nomen ac nota eius in ratione sestertiaria II 69, 7 ss. *Maec.* — *semis*, pars dimidia iugeri, II 56, 3 *Col.* — notae 226, 9 *c. G. VI*ª. 244, 7 *c. G. XVI.* 249, 18. II p. XXVI.

semissis, i. q. semis, II 91 vs. 52 *pond.* 114, 1 *Is.*

semitalentum, i. e. ἡμιτάλαντον, II 67, 6 *Maec.*
semiuncia, i. q. semuncia, II 130, 11. 134, 11.
semiuntia II 131, 15.
semodius II 50, 3 *Varr.* 80, 8 *Fest. in exc.*, est 6ᵃ pars quadrantalis sive amphorae 71, 9 *Maec.*; conf. σημόδιουμ. — nota II p. xxx.
semuncia, dimidia pars unciae, II 50, 2 *Varr.* 64, 19 *Maec.* 74, 16. 18. 21. 23 *ass.* 83, 23 *Prisc.* 87, 22 s. *Vict.* 90 vs. 47 *pond.* 99 vs. 10. 113, 21 *Is.* 128, 2. 130, 11, sive 24ᵃ pars assis 64, 28 *Maec.* — habet 2 sicilicos, 3 sextulas II 65, 4 s. *Maec.*, sive 12 scripula 65, 6 *Maec.* 74, 29 s. *ass.* 131, 15, sive 4 drachmas 128, 13, sive 72 siliquas 131, 16. — pars iugeri II 55, 14 *Col.* — pars pedis II 60, 22 *Hyg.* — notae II p. xxv. xxvii s. xxx.
semuncideunx, i. e. 7 octavae partes assis, II 73, 26 *ass.*, in frequenti usu non est 74, 1.
Seneca in X epistularum II 85, 18 *Prisc.*
septum, depravata forma ex *septunx*, II 130, 19.
septunx a septem et uncia conlisum II 50, 7 *Varr.* — constat 5 unciis sive duodecimis assis partibus 62, 20 s. 63, 31 *Maec.* 72, 22. 73, 20. 74, 11 *ass.* 83, 19 *Prisc.* 87, 18 *Vict.* 91 vs. 51 *pond.* 99 vs. 6. 127, 18. 130, 19. 132, 1; habet igitur 168 scripula 75, 3 *ass.* — pars iugeri II 56, 5 *Col.* — notae II p. xxvi.
septus, i. e. 7 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 67, 29 ss. *Maec.*
septus, depravata forma ex *septunx*, II 127, 18.
sescla, i. q. sextula, II 99 vs. 11. 13. 15; eadem *sescli* vocatur 128, 6 (conf. ibid. 3. 4. 7 et praef. p. xxi).
sescuncia, i. e. una et dimidia uncia, II 31. 77, 13 *Fest.* 83, 22 *Prisc.* 87, 22 *Vict.* 90 vs. 48 *pond.* 99 vs. 8. 127, 24. 130, 13. 131, 19; est 8ᵃ pars assis 62, 8. 63, 10. 65, 26 *Maec.* 73, 23 ss. 74, 6. 17 *ass.*, sive librae 92 vs. 81 *pond.*; habet 36 scripula 74, 30 *ass.* — pars pedis II 61, 6 *Hyg.* — *sescuncia* (ponderis) habet 36 denarios (Gallicos) II 131, 19: vide *denarius Gallicus.* — notae II p. xxvii.
sescunx, i. q. sescuncia, II 83, 22 *Prisc.*
sesquias: vide σήσκουας.
sesquilibralis mina: vide μνᾶ 7 et *Italica mina.*
sesquipes II 58, 18 *Balb.*
sestarius, i. e. sextarius, II 128, 17. 21.
sestertiaria ratio II 19 s. 69, 4. 6. 7 ss.; proprie pertinuit ad antiquum sestertium qui $2^1/_2$ asses habuit, postea translata est ad sestertium 4 assium 70. 21. 26 *Maec.*
sestertium. viginti quattuor sestertia II 85, 19. 21 *Seneca ap. Prisc.* — aliter σηστέρτια χίλια apud Didymum est pluralis ex *sestertius* II 86, 21.
sestertius, i. e. semis tertius, ut *sestertius pes* in lege XII tabularum II 67, 7 ss. *Maec.* — *sestertius*, nummus

argenteus, fuit as semis tertius, i. e. duo asses et semis, II 50, 14 s. 18 *Varr.* 66, 28. 67, 4 s. *Maec.* 80, 17. 81, 25 *Fest.* 82, 10. 12 *Prisc.*, sive dupondius et semis 50, 15 *Varr.* 80, 13. 15. 17 *Fest.* 82, 11 s. *Prisc.*, sive duarum semissis librarum 82, 8 *Prisc.*, et sic Didymus: τὰ δύο ἥμιcυ ἀccάρια cηcτέρτιούμ φαcι II 86, 15 ss. (unde facit pluralem cηcτέρτια pro *sestertii* ibid. 21). — postea sestertius 4 asses habuit II 67, 10 *Maec.* — fuit 4ª pars denarii II 80, 12. 14 *Fest.* 86, 15. 21 *Didym.* 144, 9 *Calv.* — sestertius vetustissimus fuit scripuli pondere 67. 68. — partes sestertii in ratione sestertiaria II 19. — nota II p. XXX.

P. Sestius Capitolinus II 78, 10 *Fest.*

sexcuncia passim varia scriptura pro *sescuncia*; item *sexcuns* pro *sescunx* II 83, 22.

sexcuntia, i. e. sescuncia, II 131, 19.

sexis, i. e. 6 assium monetalium, nomen ac nota in ratione denariaria II 67, 27 ss. *Maec.*

sextam, depravata forma ex *sextans*, II 130, 14.

sextans, i. e. sexta pars assis, II 50, 4 *Varr.* 62, 7. 63, 11. 64, 11. 65, 28 *Maec.* 72, 19. 73, 12. 14. 74, 6. 15 *ass.* — constat 2 unciis II 83, 21 *Prisc.* 87, 14 *Vict.* 90 vs. 46 *pond.* 99 vs. 3. 127, 23. 130, 14. 131, 20; habet igitur 48 scripula 74, 31 *ass.* — pars librae II 97 vs. 170. 176. 98 vs. 189. 191 *pond.* 131, 20. — pars iugeri II 52, 11 *Varr.* 55, 18 *Col.* — notae II p. XXVII. — aliter *sextans quae eadem dodrans appellatur* est mensura porrecta II 13. 58, 4. 13 *Balb.*, dimidia pars cubiti (Romani) 58, 18, habet 3 palmos, 9 uncias cet. 58, 14 *Balb.* 123, 17.

sextantarius as II 81, 1. 4 *Fest.*; conf. *as*.

sextarium. hinc *sextaria* II 120, 1 *Is.*

sextarius unde dictus sit II 117, 7 s. *Is.* — est 48ª pars quadrantalis sive amphorae II 71, 9 s. *Maec.* 79, 3. 13. 15 *Fest.*, sive 6ª pars congii 79, 2 *Fest.* 91 vs. 71 s. *pond.* 117, 6. 7 *Is.* 133, 5. 140, 29; habet 2 heminas sive cotylas 116, 20. 117, 2 *Is.* 128, 17. 21. 133, 4. 140, 27. — sextarius librae, i. e. assis, instar divisus usque ad coclear sive scripulum II 29 s. 92 vs. 79 ss. *pond.* — varia pondera vini, aquae, olei, mellis ad sextarii modum inter se comparata II 30. 93 vs. 91 ss. *pond.* — sextarius duarum librarum (i. e. librarum olei) esse dicitur II 117, 3 *Is.* 140, 26. — aliter sextario tribuuntur $2^1/_2$ librae II 128, 17, aut 3 librae 140, 27. — conf. ξέcτηc. — notae II p. XXX.

sextas, i. e. sextans, II 87, 14 *Vict.* 127, 23.

sextula, i. e. sexta pars unciae, II 31. 50, 1 *Varr.* 64, 23 *Maec.* 74, 21. 25 *ass.* 89 vs. 22 *pond.* 99 vs. 13. 113, 12 s. *Is.* 130, 8, sive 72ª pars assis 65, 2 *Maec.*;

dicitur aeris minima pars 50, 1 *Varr.* — habet 4 scripula II 65, 11 *Maec.* 74, 28 s. *ass.* 84, 1 *Prisc.* 89 vs. 21 s. *pond.* 131, 9, sive 24 siliquas 131, 9, sive dimidias sextulas duas 65, 10 *Maec.* — sextulae pondere fuit vetustissimus denarius Romanus 67; postea solidus sextulae pondere expressus II 113, 12 *Is.* — pars iugeri II 55, 10 *Col.* — notae II p. XXVIII.

sextula dimidia est 12ª pars unciae II 64, 25 s. *Maec.* 130, 7, sive 144ª pars assis 65, 3 *Maec.*, eaque est minima pars assis apud Victorium II 24. — habet 2 scripula II 65, 11 *Maec.* 84, 1 s. *Prisc.* 131. 5, sive 12 siliquas 131, 5. — eadem dicitur *media sescla* II 99 vs. 15, vel *dimidii sescli* 128, 7. — notae II p. XXVIII.

sextulae binae sive *duae* sunt 3ª pars unciae II 31. 64, 20 s. *Maec.* 83, 23 s. *Prisc.* 99 vs. 11, sive 36ª pars assis 62, 10. 63, 9. 65, 1 *Maec.* — duae sextulae habent sicilicum et dimidiam sextulam cet. II 65, 6 ss. *Maec.*, sive 8 scripula 83, 24 *Prisc.* — eaedem vocantur *duo sescli* II 128, 4, vel *duo sela* 130, 10. — notae II p. XXVIII.

sicel Hebraeum nomen est, *habens aput eos unciae pondus* II 114, 6 ss. *Is.* — *sicel,* i. q. siclus, quarta pars unciae, II 99 vs. 12. 114, 8 s. *Is.*; conf. *siclus.*

sicilicus unde dictus sit II 81, 9 *Fest. in exc.* — est 4ª pars unciae II 31. 64, 22 s. *Maec.* 74, 21. 24 *ass.* 99 vs. 12. 130, 9. 131, 12, sive 48ª pars assis 65, 1 *Maec.*, sive librae 93 vs. 82 *pond.* — habet sextulam et dimidiam cet. II 65, 8 ss. *Maec.* 84, 2 s. *Prisc.*; sive 2 drachmas 89 vs. 20 s. *pond.*, sive 6 scripula 65, 10 *Maec.* 74, 29 *ass.* 84. 1 *Prisc.* 131, 11, sive 36 siliquas 131, 11. — pars iugeri II 55, 12 *Col.* — notae II p. XXVIII.

siciliquus II 74, 21. 24. 29: vide *sicilicus.*

siclosescli, i. e. siclus cum sextula, II p. XXI. 128, 3. — nota II p. XXX.

siclus sive *shekel* Hebraeorum, qui etiam *siclus Israelis* dicitur 117 s. 123; conf. cíκλοc 3 et corrige Isidorum II 114, 7.

siclus (sicel) pondere est 4ª pars unciae II 31. 99 vs. 12. 114, 8 ss. *Is.* 128, 5 (coll. vs. 8); est igitur dimidia pars stateris penditque 2 drachmas 114, 9 s. *Is.*; conf. cíκλοc 5. — aliter *siclus solidi duo semis* (immo *solidus unus semis*) II 129, 9.

Siculi nummis nomen dederunt II 50, 13 *Varr.* — Siculorum didrachmum et litra II 19.

signes, depravata scriptura pro *schoenos*, II 110, 1 *Is.*

signum. signa ponderum II 121, 12. 13 *Is.* 133, 13. 14. 155.

Silii P. et *M*, tribuni plebi, II 78, 19 *Fest.*

siliqua, folliculus leguminum, II 129, 7, dicitur humillimum genus ligni, folliculos VI habens, vel genus farris cet. 132, 9 ss. — *siliqua*, pondus, i. q. Graecum κεράτιον, 89. 96 cum adn. 1. II 84, 4 *Prisc.* 112, 8 s. *Is.* 144, 6 *Calv.* — est 6ª pars scripuli II 31. 83, 10. 84, 3 *Prisc.* 88 vs. 10 *pond.* 100 fr. 121 vs. 19. 112, 18 *Is.* 128, 10. 130, 27. 131, 3. 132, 11. 139, 7, sive 24ª pars solidi II 112, 8 *Is.* — habet 3 grana ordei II 128, 9. 138, 25 s. — falso siliqua pro 12ª parte drachmae computatur II 38. 127, 8 (conf. 126, 23. 127, 7. 10. 11). — notae II p. xxx.

simplium, i. e. dimidium scripulum, II 65, 16 *Maec.*

singula, 20ª pars sestertii, II 19. 69, 15. 19. 23. 25. 28. 70, 7. 12. 22. 29 *Maec.*, olim fuisse dicitur selibra pondo 70, 19 *Maec.* — notae II p. xxx.

socarium: vide σωκάριον.

solida libra, i. e. as, II 90 vs. 41 *pond.*

solidum, *id est libra*, *quod as vocatur* II 61, 20 *Maec.*, conf. 91 vs. 52 *pond.*; *solidum veteres integrum dicebant et totum* 113, 6 *Is.*

solidum (στερεόν) in metiendo quid sit II 59, 13 *Balb.*

solidus (aureus) unde dictus sit II 113, 5 *Is.*, nomisma vocatur 113, 7, conf. νόμισμα, *nomisma*; alio nomine sextula dicitur, est igitur 6ª pars unciae, 113, 12 *Is.*; idem vulgo *aureus solidus* vocatur ibid. 14. — notae solidi et dimidii solidi II p. xxx. — aliter solidus (Gallicus) variis rationibus comparatur cum denario Gallico II 133, 3 (coll. 132, 25). 139, 13, cum uncia et libra 139, 14 ss., cum siclo, quarta parte unciae, 129, 9.

solidus pes II 124, 11; conf. *pes.*

sors, i. q. heredium, i. e. duo iugera iuncta, II 57, 8 s. 11 *Front.*

speltae quot in scripulum incurrant II 88 vs. 12 *pond.* (conf. p. 27).

stadialis ager, i. e. stadium, longitudinis mensura, habet 125 passus sive 625 pedes, est 8ª pars miliarii, II 137, 15 ss.

stadium (stadius), mensura longitudinis II 58, 2. 5. 59, 5 *Balb.*, mensura viarum apud Graecos 110, 1 *Is.* — habet 125 passus sive 625 pedes (Romanos) II 54, 8 *Col.* 58, 26 *Balb.* 110, 6 *Is.* 124, 5. 125, 7. 130, 1. 138, 17; est 8ª pars miliarii 58, 27 *Balb.* 110, 6 *Is.* 137, 16 s. 138, 17 s. — non videtur fuisse agrorum mensura apud Aegyptios I 28.

stadius II 125, 7. 130, 1: vide *stadium.*

stamnus: vide στάμνος.

stater pondere est dimidia pars unciae II 31. 37 s. 99 vs. 10. 113, 17 s. 19. 114, 9 *Is.* 127, 5. 132, 21. 139, 11, sive 24ª pars librae 37 s. 127, 4; pendit igitur 3 aureos (solidos) 113, 19 s. *Is.* — idem quota pars sit talenti

et minae II 37 s. 126, 1. 24, quot habeat drachmas, scripula cet. 38. 127, 6. — habet 2 quadrantes II 132, 20. 139, 10. — conf. cτατήρ.

statera, i. e. trutina, II 111, 4. 11 *Is.*

statera, i. e. stater, II 132, 20. 21.

stathmicae unciae apud Galenum 80; conf. οὐγγία 7.

stereon graece i. q. solidum II 59, 13 *Balb.*

stipem esse nummum signatum cet. II 81, 10 ss. *Fest.* — *stipem impensam*, aes sacrum, II 76, 25 *Fest. in exc.*

subcinericius (supciniricius var. scr.) panis II 101, 20 *v. Lat.*

subiniungere II 68, 28 *Maec.*

subsicivum II 52, 10 *Varr.*

Syracusanum talentum trium denariorum II 81, 16 *Fest.*

Syracusius magister (Archimedes) II 95 vs. 127 *pond.*

Syri 112. 119; conf. Cύροι.

Syriaca pondera et mensurae II 142, 25 *Calv.* — *Syriacum talentum* II 143, 9. 11 *Calv.* — *Syriacus metretes* II 144, 27 *Calv.*; conf. μετρητής 5.

tabula, agri quaedam mensura, 4ª pars iugeri, habet 72 perticas quadratas II 35 adn. 1. 125, 19 s.

talentum, summum pondus apud Graecos, II 90 vs. 39 s. *pond.* 115, 3. 4 *Is.* 140, 3, commemoratur 111, 9 *Is.* — *talentum* (Atticum) *ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat* II 85, 4 *Livius ap. Prisc.*, conf. I 66 s.; aliter eidem $80^2/_3$ librae tribuuntur II 37 s. 126, 20; aliter $83^1/_3$ librae a Prisciano 83, 15. 85, 2: vide *Atheniense* et *Atticum talentum*; idem suas minas 60 habet 126, 20. — *talentum* (Atticum recentius) ex Romanorum aestimatione habet 6000 denariorum II 84, 13 *Prisc.* — talentorum varia genera II 81, 13 ss. *Fest.* 115, 5 *Is.*; conf. *Alexandrinum*, *Atticum*, *Cistophorum*, *Euboicum*, *Neapolitanum*, *Rheginum*, *Rhodium*, *Syracusanum talentum*. — *talentum Hebraicum* 117 s. (conf. τάλαντον 17), *Antiochense* et *Tyrium* 117 (conf. τάλ. 14. 15), *talentum lignorum Antiochense* II 143, 17 (conf. τάλ. 19). — *talentum magnum* apud Terentium II 85, 13 *Prisc.*; talentum apud Romanos 72 libras habere ex Plauto efficitur 115, 6 ss. *Is.*; idem dicitur *medius* 115, 10, vel *medium* 140, 4. 141, 24, eique opponuntur talentum quoddam 50 librarum, quod vocatur *minor* 115, 10, vel *minimum* 140, 3 s., et aliud talentum 120 librarum, quod vocatur *summus* 115, 10. 11, vel *maximum* 132, 24. 140, 5. 141, 26 s.; aliter talento minori 72 librae, medio 80 librae tribuuntur 132, 23 s. — notae talenti II p. xxx.

Tarpeia lex II 78, 12 *Fest.*

Tarpeius mons II 91 vs. 63 *pond.*

Terentius II 85, 12 *Prisc.*

teruncius a tribus unciis dictus, quarta pars libellae, II 51, 1 *Varr.* 77, 12. 15 *Fest.*, olim quadrans librae pondo fuisse dicitur 70, 20 *Maec.* — est 40ª pars sestertii in ra-

tione sestertiaria II 19 s. 69, 8. 9. 12. 15. 28. 70, 3. 12. 22. 30 *Maec.* — nota II p. XXXI.

teruncius dimidius, 80ª pars sestertii, II 69, 19 s. *Maec.*

tetrachmum, i. e. tetradrachmum, praef. II p. VII. VIII. 67, 1. 84, 10; conf. τέτραχμον. — tetrachmum (Atticum) habet trium fere denariorum pondus II 84, 20 s. *Livius ap. Prisc.*; tetrachmum Maeciani aetate loco mercis habitum 67, 1 *Maec.*

tetradrachmum Aegyptium sub imperatoribus Romanis signatum 122 s.; de reliquis vide τετράδραχμον.

tetragonus ager isopleurus II 125, 21.

thermus II 144, 5 *Calv.*; conf. θέρμος.

treas, depravata forma ex *triens*, II 127, 21.

tredeciaere, i. e. 13 asses monetales: nomen ac nota eius in ratione denariaria II 68, 16 ss. *Maec.*

tremissis, nummus aureus, 3ª pars aurei illius qui saeculo tertio expressus est fuitque ipse pars 64ª librae, II 15; pondere fuit 16ª pars unciae 74, 22. 26 *ass.*, habuit igitur $1^1/_2$ scripulum ibid. 27. — postea tremissis fuit 3ª pars solidi Constantiniani II 113, 15 *Is.*, habuit igitur 8 siliquas 122, 1 *Is.* 134, 1 s. — aliter tremissi tribuitur sextulae pondus II 131, 9 s. — nota II p. XXXI.

tressis, i. e. tres asses, II 49, 8 *Varr.* — nomen ac nota tressis in ratione denariaria II 67, 19 ss., item in ratione sestertiaria 70, 6 ss. *Maec.*

tressis semis quomodo notetur et vocetur in ratione sestertiaria II 70, 11 ss. *Maec.*

trian, depravata forma ex *triens*, II 130, 16.

trianguli metiendi quaedam ratio a Celso Romanis tradita II 8 s.

tricessis, i. e. triginta asses, II 49, 12 *Varr.*

triens, tertia pars assis, II 50, 5 *Varr.* 62, 3. 63, 12. 64, 7. 66, 2 *Maec.* 72, 22. 73, 18. 74, 5. 14 *ass.* — constat 4 unciis II 83, 21 *Prisc.* 87, 17 *Vict.* 91 vs. 50 *pond.* 99 vs. 5. 127, 21. 130, 16. 131, 22; habet igitur 96 scripula 75, 1 *ass.* — *triens*, nummus aeris, II 79, 16 *Fest. in exc.* — pars librae II 131, 22; conf. 81, 18. 22 *Fest.* — pars iugeri II 55, 22 *Col.* — notae II p. XXVII. — *triens*, *tres* (unciae), loco corrupto II 75, 18.

triens tertius, i. e. duae librae pondo et triens, II 81, 18. 22 *Fest.*

trimodia amphora II 124, 12.

triumviralis centuria II 57, 14 *Front.*

tropaicum: vide τροπαϊκόν.

trutina II 111, 8. 18 *Is.*

tryblium: vide τρυβλίον.

Tungri II 61, 5 *Hyg.*

Tyria drachma 112. — *Tyrium (Turium) talentum* 117. 143, 12 *Calv.*; conf. τάλαντον 15.

ulna, mensura longitudinis, habet 4 pedes II 125, 5. 129, 24.

Umbri II 57, 2 *Front.*

uncia ab uno dicta II 50, 3 *Varr.* (aliter explicatur ab Isidoro 114, 13 s.). — est 12ª pars assis II 62, 11. 12. 63, 8. 64, 15. 66, 3 *Maec.* 72, 18. 73, 5. 74, 7. 16. 19 *ass.* 83, 17 *Prisc.* 87, 13 *Vict.* 90 vs. 45 *pond.* 99 vs. 1. 2. 127, 13. 130, 24. 132, 6. — *unciae divisio* II 31. 64, 15 ss. *Maec.* 74, 20 ss. *ass.* — pars librae II 37 s. 83, 12 *Prisc.* 89 vs. 28. 92 vs. 80 *pond.* 114, 19 *Is.* 127, 3. 132, 22. 139, 16. — habet $6^1/_4$ Atticas drachmas vetustas vel 7 denarios quales ante Neronem signabantur 67, vel 8 *drachmas*, i. e. denarios Neronianos, II 37 s. 83, 11 *Prisc.* 89 vs. 24 *pond.* 99 vs. 14. 113, 1. 114, 15 *Is.* 127, 5. 128, 14, sive 24 scripula II 74, 30 *ass.* 83, 11 *Prisc.* 89 vs. 25 s. *pond.* 99 vs. 9. 16. 114, 15 *Is.* 131, 17; conf. οὐγγία. — pars iugeri II 55, 16 *Col.*, et sic *uncia agri* 52, 10 *Varr.* — pars pedis, mensura porrecta, II 57, 20. 58, 4 *Balb.* 123, 15; est tertia pars palmi 129, 19; habet igitur $1^1/_3$ digitum 58, 10 *Balb.*; falso autem unciae tribuuntur digiti tres 107, 8 *Is.* 135, 21. — notae unciae, partis assis, II p. xxv. xxvii, ponderis p. xxxi.

unciola, i. q. uncia, II 99 vs. 1. 8.

undeciaere, i. e. 11 asses monetales: nomen ac nota eius in ratione denariaria II 68, 11 ss. *Maec.*

unicire, i. e. in unum redigere, II p. xviii.

unitas II 72, 7. 8. 73, 11 *ass.* 87, 3 *Vict.*

untia II 131, 12. 13. 20 ss. 132, 1 ss. 21. 22: v. *uncia.*

urna, mensura, II 116, 7. 117, 20 *Is.*, dimidia pars quadrantalis sive amphorae, 71, 8 *Maec.* 91 vs. 64 *pond.* 133, 8. 142, 3; capit $1^1/_2$ modium 133, 7. 141, 28; conf. οὔρνα. — a quibusdam quartarius (medimni?) dicitur II 120, 9 *Is.* — nota II p. xxxi.

valbata (vel bata v. scr.), i. e. olearia mola, II 119, 20 *Is.* (conf. I 273, 23. II 100, 16).

Varro a Columella citatus II 53, 11. 54, 11, idem a Prisciano 85, 22. 23. — Varronis loci quibus de pecunia signata et de agri mensuris agitur II 3. 49 ss.

vem, depravata forma ex *bes*, II 130, 20.

versus (vorsus), primus agri modus apud Oscos et Umbros, 100 pedum in utraque parte II 56, 19. 57, 1 s. *Front.*, eadem agri mensura in Campania 52, 1. 3 *Varr.* — *versus* in Dalmatia habet 8640 ped. quadr. II 59, 22 s. 60, 2 s. *Hyg.*, idem quota pars sit iugeri 59, 24 *Hyg.*; eadem mensura explicatur 130, 6.

Vespasianus II 60, 19 *Hyg.*

vicessis in aestimatione pecoralis multae II 78, 3 *Fest.*; idem *v. scr.* II 49, 11; conf. *bicessis*.

victoriatus Maeciani aetate tantundem valuit quantum

quinarius, olim loco mercis habitus est II 66, 29 ss. 67, 9 *Maec.* — Rheginum talentum victoriati II 81, 17 *Fest.*

Victorius II 24. 87 s.

vinum. vini pondere mensurae exactae 69. 71. 72. 87. 92. 100 s. II 79, 1. 2. 3 *Fest.*; conf. οἶνος.

Volusius Maecianus II 44; eius distributio 17 ss. 61 ss.

vorsus II 57, 2 *Front.*: vide *versus.*

Xenocrates medicus 83 adn. 3.

xestes: vide ξέστης.

xylum, Aegyptiorum mensura, 24. 27. 28. II 13; conf. ξύλον.

III. Conspectus auctorum.

I significat indicem Graecum, II Latinum.

Abbo II.
Achaeus I.
Adamantius I. II.
Aelius Gallus II.
Africanus: vide *Iulius Africanus.*
Aglosthenes I.
Ἀκύλας I.
Alcaeus comicus I.
Alcmaeus I.
Alexandrinus scriptor anonymus περὶ ταλάντων II.
Amerias I.
Amphis I.
Anaxandrides I.
Andromachus medic. I. II.
Antipho I.
Antyllus medicus II.
Archigenes medicus II.
Archippus I.
Aristophanes I.
Aristopho I.
Aristoteles I.
Arruntius II.
Asclepiades I.
Balbus II.
Callimachus I.
Callisthenes I.
Celsus II.
Chrysippus I.
Cicero II.
Cincius II.
Cleopatra I.
Columella II.
Constantinus Porphyrogenneta II.
Crates I.
Cratinus I.
Crito medicus I.
Dardanus II.
Demosthenes I.
Didymus grammaticus qui Neronis aetate vixit II.
Didymus Alexandrinus qui scripsit μέτρα μαρμάρων II.
Dieuches medicus II.
Dinarchus I.
Dinolochus I.
Diocles medicus II.
Diodorus, scriptor de ponderibus I.
Diogenianus I.
Dioscorides I. II.
Diphilus I.
Epicharmus I.
Epiphanius Cyprius I. II.
Eratosthenes I.
Eubulus comicus I.
Euclides I. II.
Eupolis I.

Euripides I.
Eusebius I.
Eutropius I.
Favinus II.
Festus II.
Frontinus II.
Galenus I II.
Heraclides Ponticus I.
Heraclides Tarentinus I.
Heras medicus I. II.
Hermippus I.
Hero Alexandrinus II.
Herodotus historicus I. II.
Herodotus medicus II.
Hesychius Milesius I.
Hippocrates medicus I. II.
Hipponax I.
Homerus I.
Hyginus II.
Hyperides I.
Iosephus: vide Ἰώσηπος.
Isaac monachus I.
Isaeus I.
Iulianus Ascalonita II.
Iulius Africanus II.
Iunius II.
Iustus medicus II.
Livius II.
Lucilius II.
Lucius medic.: v. Λεύκιος.
Lycus medicus II.
Lydus II.
Lysias I.
Maximus sanctus I.
Menander I.
Myrepsus medicus II.
Nicander Thyatirenus I.
Nicander medicus II.
Oribasius I. II.
Orus I.
Paeanius I.
Pediasimus II.
Phanodemus I.
Pherecrates I.
Phido Argivus I. II.
Philagrius medicus II.
Philemo I.
Philippides I.
Philotimus medicus II.
Philoxenus I.
Philumenus medicus II.
Photius I.
Plato philosophus I.
Plato comicus I.
Plautus II.
Plutarchus I.
Polemarchus I.
Pollux II.
Polybius II.
Porphyrius I.
Posidippus I.
Priscianus II.
Remius II.
Remmius II.
Rufinus II.
Seneca II.
Sophilus I.
Sophro I.
Sosicrates I.
Strabo I.
Strattis I.
Suetonius: v. Τραγκύλιος.
Terentius II.
Thalelaeus I.
Theodoretus I.
Theophrastus I.
Theopompus I.
Thucydides I.
Timaeus I.
Varro II.
Victorius II.
Volusius Maecianus II.
Xenocrates medicus II.
Xenophanes I.
Xenopho I.
Zaleucus I.

EPIMETRUM.

Cum iam extremae huius voluminis plagulae absolverentur atque etiam praefatio tota typis expressa esset, H. Usenerus per Alfr. Fleckeisenum misit mihi apographum loci ex Isidoro excerpti qui in hoc libro legitur p. 138, 23—142, 10. Etenim in cod. S. Galli n. 879 saec. X ineunt., qui varia fragmenta Isidoriana continet, fol. 5 post Isid. XVI 24. 25 et ante V 1—38 liberum spatium relictum est, quod manus quaedam saeculi X vel XI explevit primum Isid. l. XV capite 15, deinde illo quem statim dixi loco. Et cum spatium in fol. 5 verso non sufficeret, scriptura continuata est in margines inferiores fol. 6 et 7. In his autem codicis scriptura diversa est ab ea quam secundum Lachmannum edidi:

P. 138, 23 = *fol.* 5[b] *S* 24. minima est calculus qui 25. aput 26. ordei

139, 1. ceratī 2. quatuor cęratī 4. scrupulum 5. III· scrupuli 6. que x· et octo 7. scrupulus 8. efficiunt *bis*, *sed alterum perscriptum* 9. XXII· 12. Iuxta gallo xx[ma] pars 13. et ·XII· denarii iusta 14. unciae ·v· solidos *reddunt* complent (reddunt *expunctum*) 15. et v· solidi 16. nam XII unciae 18. nuncupant 21. ex quatuor 22. ex ·L· et duabus epdomadibus et die uel quadrante 23. equinoctialis 24. XII· oris ora 26. Ora autem v· punctus 27. iusta

140, 1. Mna ·c· dragmis 3. est. quinquaginta etenim librae 5. est *om.* 6. quod ·c· libris constat 10. Mensura in liquidis. coclear pars minima 11. scrupulum 15. concule duę cignū siue ministron 16. Concule ·VI· et du*a* (a *in ras.*) coclearia quę x dragmas appendens cyatum 18. drag*mis* (mis *correctum ex* mas) 19. sunt ·XII· oxifalum 20. aput quosdam cyati 21. dragme ·xc· aput quoddam (*sed* s *super prius* d *in* quod-

dam) 22. acytabula ·IIII· quod sunt drag*me* (me *correctum ex* mas) 23. iusta 24. aput vero *om.* 25. Nam *inc. fol.* 6ª *marg.* 27. uero ·III· utrique uero ut duae emine 28. difinierunt 29. Esaut sextarius VI· pars 30. apellabatur 31. Cenis autem ·V· sextariis 32. sextv̄ (V *ex* a *factum*)

141, 2. ad modum 3. sedecim sextariis 4. vero *om.* 6. depraehendimus 12. libre 16. ad dragmas 17. a cocleari *inc. fol.* 6ᵇ *marg.* 19. Est autem modius ut predictum est 20. autem *om.* 21. aput quosdam ·XXIIII· nobis uero uedetur 22. rectissimum utrium 24. midii coequatos ·LXX· et du*a*bus (a *correctum ex* o) 25. ut ·V· libras 26. id est *om.* 27. m̄seretur 28. urnam *correctum ex* unā faciunt *correctum ex* facient 29. dicitur satum 30. Batus *inc. fol.* 7 *marg.*

142, 1. metraetam, *sed* a *puncto notatum* 4. dicitur ephy 5. Urne ·III· cadum 7. Modia ·V· 8. ·III· medimne 10. modia ·LX· *sic explic. scriptura in S.*

Scribebam Dresdae die III. mensis Decembris a. MDCCCLXV.

CORRIGATUR

p. 196 vs. 5 ab ult. *sub 10* pro *sub 8*, et deleatur ibid. initio vs. 11 ab ult. *65 s.*

~~OCT 31 1980~~

3 2044 038 410 361

1 2 3 4 5 6 7 8 9
METROLOGICORUM
Scriptorum Reliquiae

AUTHOR

TITLE

Call Number
Y40
te
118

RL SCHOEN
Tremont
BOSTON
Street
Foreign Bo